7
Farklı Alandan
365
Günlük Okuma

ENTELEKTÜELİN KUTSAL KİTABI

MODERN KÜLTÜR

Zihninizi Canlandırın, EğitiminiziTamamlayın ve Kültürlü İnsanlar Arasında Yerinizi Alın

David S. Kidder & Noah D. Oppenheim

Modern Kültür

Maya Kitap: 75, İnceleme: 16

1. Baskı, İstanbul Mart 2014

ISBN: 978-605-5675-85-1

Orijinal Adı: The Intellectual Devotional Modern Culture

Yayın Yönetmeni: Tahir Malkoç

Mizanpaj: Mehmet Büyükturna

Kapak: Özlem Aslan

Maya Kitap . Sertifika: 14079

Merkez Mah. Kocamansur Sok. No: 6/4 Şişli / İstanbul Tel: 0212 296 97 12

e-mail: info@mayayayinlari.com www.mayayayinlari.com

Kayhan Matbaacılık Sertifika: 12156

Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi C Blok No: 244

Topkapı/İstanbul Tel: 0212 576 01 36

Entelektüelin Kutsal Kitabı

Modern Kültür

David S. Kidder
Noah D. Oppenheim

Çevirmen
Egemen Yılgür

Popüler Kültür Uzmanı Sevgili Kızım Leigh'e
İlham verici inancı ve desteği için Amy'e

Yardımcı Yazarlar
Daniel K. Fleschner
Kristin Mayer

Yardımcı Editör
Alan Wirzbicki

Serinin diğer iki kitabı gibi üçüncü ve son kitabı *Modern Kültür* de uzun, zahmetli ve çok titiz bir çalışmanın sonucu nihayet yayıma hazır hale geldi. Çeviri aşamasından, basım aşamasına kadar uzman akademisyenler ve editörler tarafından hazırlanan kitap, diğerleri gibi bir yıla yayılan okuma mantığı ile güvenilir bir kaynak olmaya aday.

Danışman:
Dr. Fulya Özkan

Editörler:
Güneş Öztürk
Barış B. Acar
Emre Akyüz

Giriş

Okuyucular, ruhsal gelişimi desteklemek için seçilmiş, 365 günlük kısa okumalardan oluşan kutsal kitaplarını nesiller boyunca başuçlarında tuttular. *Entelektüelin Kutsal Kitabı* da bir günlük okumalar koleksiyonudur. Bu ciltte modern kültürün zengin bir portresinin çizilmesine odaklanılmaktadır. Öncekiler gibi bu derleme de insan zihnini düzenli bir biçimde harekete geçirip canlandırıyor, okura kritik alanlara ilişkin bilgileri öğrenme fırsatı sunuyor. Her bir bölümde ele alınan meseleler eksiksiz bir biçimde değerlendiriliyor. Öte yandan, metinler okuyucunun işini kolaylaştıracak şekilde kısa tutulmuş.

Popüler kültürden daha etkili pek az güçlü kaynak bulunmaktadır. 20. yüzyılda medyanın gelişimi ile birlikte popüler kültürün bu gücü giderek daha fazla artmıştır. Televizyon şovları ile birlikte büyüyoruz. Filmler doğrudan doğruya hayatımıza dokunuyor. Dinlediğimiz müzikler hayatımızın ritmini oluşturuyor. Modern kültüre odaklanmak bu ilişkinin anlaşılması için zorunlu durumda. Bu metinler, geçen yüzyılın en önemli kültürel noktalarına doğru nostaljik ve eğlenceli bir yolculuğa çıkmamıza imkan veriyor.

Okuyacağınız 365 metin aşağıdaki kategorilere göre ayrılmıştır:

Sıradışı Kişilikler

Manşetlerden ve magazin gazetelerinden yansıyan capcanlı karakterler

Edebiyat

Yazarlar ve onların hem yüreklerde hem de akıllarda iz bırakan eserleri

Müzik

Dâhilerin çağlar üstü eserlerinden TOP 40 listelerine...

Sinema

Yönetmenler, oyuncular ve beyazperdenin aklımızda yer etmiş en başarılı örnekleri

Fikirler ve Trendler

İdeolojiler, hareketler ve dünyayı değiştiren yenilikler

Spor

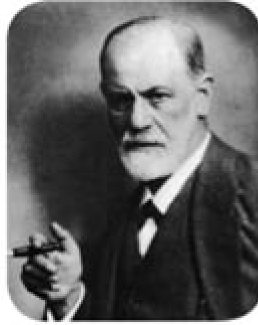
Atletler ve sahaların dışına taşan önemli spor olayları

Popüler Eğlence

Son yüzyılın en coşkulu eğlenceleri

Sigmund Freud

Sigmund Freud (1856–1939), insan zihniyle ilgili çalışmalara yön veren 20. yüzyılın en önemli entelektüel ve psikologlarındandır. Tartışmalı psikanaliz kavramı, hipnoz kullanımı ve rüya analizi ile insanların iç dünyalarına ve onların davranışlarını belirleyen derinlerdeki güdülerine ışık tutmaya çalışmıştır. Bu şekilde sadece psikoloji üzerinde değil, aynı zamanda son derece sarsıcı bir biçimde sosyoloji, sanat ve felsefe üzerinde de önemli etkilerde bulunmuştur.

Freud'un çalışmaları kimilerinin onu bir dâhi olarak görmesini sağlamıştır. Kimileri içinse Freud bir şarlatandır. Viyana Üniversitesi'nde nöroloji alanında doktorluk derecesi alarak mezun olduktan sonra, histeri konusunda uzmanlaşmış olan Jean-Martin Charcot (1825–1893) ile çalışmak üzere Paris'e gitmiştir. Freud, buradaki hastalarla olan deneyimlerinden yola çıkarak akıl hastalıklarının fiziksel sorunlardan ya da doğal bir gelişmeden değil, psikolojik ya da duygusal travmalardan ileri geldiği sonucuna varmıştır.

Freud Paris’teyken psikanaliz tedavisi uyguladığı hastalarının üzerinde hipnoz tekniğini kullanmıştır. Bu süreçte temel teorisini geliştirme imkanını bulur: İnsan, güçlü cinsel ve duygusal dürtüler yaratan bastırılmış bilinçdışı anılara sahiptir. Kimileri henüz bebeklik döneminde ortaya çıkan bu dürtüler, birbirleriyle mücadele eder ve insan davranışını yönlendirirler.

1899 yılında en bilinen eseri olan *The Interpretation of Dreams* adlı çalışmasını yayınlar. Rüyaların karmaşık bir sembolizme sahip olduğu düşüncesini ortaya atar. Rüyalar bilinçaltının bir yansıması olarak insan arzularına ilişkin işaretler taşımaktadır.

The Ego and the Id (1923) kitabında, aklın birbirine rakip üç alanı ile ilgili teorisini geliştirir. İd, en ilkel dürtülerin kaynağıdır. Ego, gerçeklikle temas eden bilinçli benliktir. Süperego ise sosyal normlar tarafından dayatılan kısıtlamaları tanıyıp, bunlara uygun davranışlar geliştiren benliktir.

Bilinçdışının gücüne olan inancı Freud’u şakaların, dil sürçmelerinin ve rüyaların insanın iç dünyasının yansımaları olduğunu düşünmeye itmiştir.

Ek Bilgiler

1- Freud kokain kullanmış, bu maddenin öforik etkilerini kendisi ve başkaları üzerinde gözlemlemiştir.

2- Freud, kendisini psikolojiye adamadan önce zooloji alanında çalışmıştır. Yılan balıklarının testislerini onun keşfettiği söylenmektedir.

3- Freud Avusturyalı bir Yahudi ailesinden geliyordu. Dört kız kardeşi, II. Dünya Savaşı sırasında Nazi toplama kamplarında hayatlarını kaybetmişlerdir.

4- Freud’un popüler kültür üzerindeki etkisi The Sopranos isimli televizyon dizisinde, Woody Allen filmlerinde ya da Salvador Dali’nin sürrealist eserlerinde açıkça ortaya çıkmaktadır.

Suç ve Ceza

Fyodor Dostoyevski’nin *Suç ve Ceza* adlı eseri,1866 yılında

yayımlanmış olmasına rağmen birçok bakımdan ilk gerçek 20. yüzyıl romanıdır. Cinayet, suç, yabancılaşma ve bedel ödeme gibi temaları işleyen bu roman, sonraki yüzyılın modernist ve varoluşçu eserleri için zemin hazırlamıştır. Bu eserin edebiyat ve sinema üzerindeki etkileri günümüzde halen devam etmektedir.

Rusya'da, St. Petersburg'da geçen roman, Raskolnikov'un hayatına odaklanır. Raskolnikov büyük şeyler yapabileceğine inanan genç bir öğrencidir. Ne var ki yoksulluk ve şansızlık elini kolunu bağlamaktadır. Sıradışı bir potansiyele sahiptir. Tam da bu nedenle yaşlı ve cimri bir tefeciyi öldürmesinin adil bir davranış olacağına inanır. Büyük şeyler başarmak için tefecinin servetinden faydalanacaktır. Planını hayata geçirmeye çalıştığı sırada paniğe kapılması kadının parasını alamamasına neden olur. Üstelik istemeden başka bir kadını öldürmüştür. Bu başarısızlığın ağırlığı altında ezilen Raskolnikov işlediği suçun arkasındaki gerçek güdüleri sorgulamaya başlar. Bütün bunlar yetmezmiş gibi bir de peşinde işlediği suçun izini süren bir dedektif bulunmaktadır.

Suç ve Ceza ilk psikolojik romanlardan -ve hâlâ en iyilerinden- biri olarak kabul edilmektedir. Hiç şüphe yok ki bu kitap, Raskolnikov'un davranışının arkasındaki güdülere ve zihin durumuna ilişkin keşifleri ile bu türün en başarılı örnekleri arasında yer almaktadır. Aynı zamanda son derece merak uyandırıcı bir çalışmadır. Okuyucu Raskolnikov'un yakalanıp yakalanamayacağını ya da suçunu itiraf edip etmeyeceğini görmek için beklerken gerilim giderek yükselir. Gerçekten de Suç ve Ceza popüler suç romanları gibi bir yıl içerisinde arka arkaya çok sayıda baskı yapmayı başarabilmiştir. Romanın ticari başarısı Dostoyevski'ye (1821–1881) kumar borçlarını ödemesi için gereken finansal desteği sağlar. Aralarında Leo Tolstoy'un da (1828–1910) bulunduğu çağdaşları, eserini bir dönüm noktası olarak değerlendirmiş ve takdirle karşılamışlardır. Pek çok başka ismin yanı sıra Sigmund Freud (1856–1939), Friedrich Nietzsche (1844–1900), Jean Paul Sartre (1905–1980) ve Albert Camus (1913–1960) gibi yazarlar doğrudan doğruya bu kitaba göndermeler yapmışlardır.

Ek Bilgiler

1- "Suç ve Ceza" Woody Allen'ın ödüllü iki filmine ilham vermiştir:

“Crimes and Misdemeanors” (1989) ve “Match Point” (2005).

2- Dostoyevski, yirmili yaşlarının sonlarına doğru gizli bir sol grubun toplantılarına katıldığı için idama mahkum edilmiştir. Çar 1. Nicholas (1796–1855) son anda cezayı hafifletmiş, yazar dört yıllığına Sibirya’daki bir çalışma kampına gönderilmiştir. Bu deneyim yazara “Suç ve Ceza”nın kimi bölümleri için ilham kaynağı olmuştur.

3- Dostoyevski yıllar boyunca kumar bağımlılığı nedeniyle sorunlar yaşamıştır. 1866 yılında yayınladığı “Kumarbaz” adlı romanı kumar bağımlılığı nedeniyle yaşadığı deneyimleri yansıtmaktadır.

Pyotr İlyiç Çaykovski

Rus besteci Pyotr İlyiç Çaykovski (1840–1893) müzik tarihinin en popüler balelerinden bazılarını bestelemiştir. Bunların arasında *Kuğu Gölü Balesi* (1877), *Uyuyan Güzel* (1890) ve bir Noel klasiği olan *Fındıkkıran* (1892) bulunmaktadır. Çaykovski, dans bestelerinin yanı sıra aralarında yedi senfoninin de yer aldığı çok sayıda orkestra eseri yazmıştır.

Çaykovski küçük bir Rus kasabası olan Votkinsk'te doğdu. Piyano çalmaya beş yaşında başladı. Başlarda ebeveynleri müziğe olan ilgisini desteklemediler. Bu "tutkulu" hobinin zayıf ve hastalıklı çocukları için tehlikeli olabileceğini düşünüyorlardı. Çaykovski daha sonra Rusya'nın başkenti St. Petersburg'a gitti. Burada müzik eğitimini tamamlayacaktı. Çar 3. Alexander (1845–1894) çalışmalarının hayranıydı. Nadezhda von Meck (1831–1894) isimli bir başka destekçisi ise ona müzik çalışmalarına devam edebilmesi için yıllık bir ödenek tahsis edecekti.

Balelerinin yanı sıra Çaykovski günümüzde *1812 Uvertürü* (1880) isimli

gösterişli eseriyle tanınmaktadır. Bu eser Rusların Fransız lider Napolyon Bonapart (1769–1821) karşısında kazandıkları zaferi işlemektedir. Eserde top atışları ve kilise çanlarına da orkestrasyonun bir parçası olarak yer verilmiştir. Çaykovski aynı zamanda 11 opera yazmıştır. Bunların en ünlüleri *Eugene Onegin* (1879) ve *Maça Kızı* (1890) eserleridir. Her iki eser de 19. yüzyılın ünlü Rus şairi Aleksandr Puşkin'in (1799–1837) dramatik şiirleri üzerinde temellendirilmiştir.

Çaykovski yaşadığı dönemde dünya genelinde popüler olmuş ve 1891 yılında ABD'ye gitmiştir. Amerikalılara günümüzde klasikleşmiş olan eserlerini sergilemiştir. Eserlerinden ikisi, *1812 Uvertürü* ve *Fındıkkıran*, Amerikan kültürünün duygusal gözdesi olmuştur. *1812 Uvertürü* Amerikan Bağımsızlık Günü olan 4 Temmuz'larda, *Fındıkkıran* Noel günlerinde sahnelenmektedir.

Ek Bilgiler

1- Çaykovski'nin son eseri, "Pathétique" (1893) adını verdiği 6. senfonisidir. Eserin ilk sergilenişinden dokuz gün sonra ünlü bestekar ölmüştür. Eseri cenazesinde çalınmıştır.

2- Çaykovski'nin eşcinsel bir ilişki sırasında yakalanınca kendini öldürdüğü yönünde söylentiler bulunmaktadır. Günümüzde ise pek çok uzman, ünlü bestecinin koleradan öldüğüne inanmaktadır.

3- Çaykovski'nin "Eugene Onegin" operası bir başyapıt olarak görülmekle beraber Rus yazar Vladimir Nabokov (1899–1977) onu aceleci ve aptalca bulduğunu söylemiş, eserdeki her şeyin kendisine Puşkin'in eserine bir hakaret gibi göründüğünü ifade etmiştir.

Lumière Kardeşler

Fransız kardeşler Louis ve Auguste Lumière sinemayı keşfetmediler. Fakat 1895 yılında patentini aldıkları ilkel hareketli görüntü yansıtıcıyla modern film sektörünün kurucuları oldular. Kardeşler, Amerikalı mucit Thomas Edison'un (1847–1931) çalışmalarından ilham almışlardı. Edison 1893 yılında kinetoskop adlı bir makine geliştirmişti. Aletin parçalarının içinde yer aldığı tahta kutudan bakanlar film izleme şansına sahip oluyorlardı.

Aile meslekleri fotoğraf donanımları üretmek olan Lumière'ler, aynı zamanda hem bir kamera hem de yansıtıcı olan, hafif ve elle çalıştırılan sinematografı kullanarak kinetoskopu daha da geliştirdiler. Yalnızca bir kişinin film izlemesine izin veren kinetoskoptan farklı olarak, sinematograf filmleri perdeye yansıtabiliyordu. Böylece bir izleyici topluluğunun filmi birlikte izlemesi mümkün olabiliyordu.

Lumière'ler sinematografın patentini 1895 yılının Şubat ayında aldılar. Pek çok tarihçi, 28 Aralık 1895'i sinemanın doğuşu olarak kabul etmektedir. Bu tarihte Lumière kardeşler Paris'teki Boulevard des

Capucines’te bulunan Grand Cafe’de film gösterimi yaptılar. Programda aralarında *Workers Leaving the Lumière Factory* (1895) gibi çalışmaların da yer aldığı on film bulunuyordu. Gösterim toplamda yirmi dakika sürmüştü.

1896 yılında Lumière kardeşler, sinematograf ve filmleri ile birlikte bir dünya turuna çıktılar. Londra ve New York City de durakları arasındaydı. Efsaneye göre bazı izleyiciler *Arrival of a Train at La Ciotat* (1895) isimli kaydı izlerken dehşete kapılmış, panik halinde oradan oraya koşuşturmuşlardı.

1900’lerde yaklaşık iki bin film yaptılar. Ne var ki sinemanın geleceği olmadığına inanan Lumière’ler, kameralarını diğer film yapımcılarına satmayı düşünmemişlerdi. Bunun yerine çalışmalarını fotoğraf üzerinde yoğunlaştırdılar.

Ek Bilgiler

1- Louis Lumière (1864–1948) fizik eğitimi almıştı.

2- Fotoğraf donanımları üreten aile şirketlerini Auguste Lumière (1862–1954) işletiyordu.

3- Lumière’ler Paris’teki ilk gösterimlerinde müzik yapması için bir piyanistle anlaşmışlardı.

Komünizm

“Avrupa’da bir hayalet dolaşıyor. Komünizmin hayaleti.” Karl Marx (1818–1883) ve Friedrich Engels’in (1820–1895) 1848 yılında yayınladıkları *Komünist Manifesto* bu sözlerle başlıyordu. Bu eser 19. ve 20. yüzyılın en güçlü politik hareketlerinden birine kaynaklık edecekti.

Marx ve Engels eserlerini yayınladıkları sırada komünizm, Alman felsefesinin zor ve anlaşılmaz metinleri ve bir dizi başarısız isyanla ilişkilendirilen marjinal bir hareketti. Bir yüzyıl sonra ise bu düşünce, dünyanın büyük bir kısmında hakim hale gelecekti.

Komünistler, 19. yy Sanayi Devrimi’nin derin eşitsizlikler yarattığına inanıyorlardı. İşçiler yoksulluk içerisinde yaşarken fabrikatörler ve girişimciler muazzam kârlar elde ediyorlardı. Komünistler, kapitalizmin büyük bir servet yarattığına ama burjuvazinin bunu işçilerle paylaşmak istemediğine inanmışlardı. Bunun yerine sahip oldukları güçlü pozisyonu korumaya çalışıyorlardı.

Marx ve Engels çözümün üretim araçlarının işçiler tarafından kontrol edilmesi olduğunu ileri sürdüler. Onlar kurulmasını istedikleri bu sisteme “proletarya diktatörlüğü” adını vermişlerdi. Burjuvazi gönüllü bir biçimde

teslim olmayacağına göre şiddetli bir devrimin yaşanması bu idealin hayata geçebilmesi için zorunluydu.

Komünistler sadece kapitalizme değil aynı zamanda emperyalizme ve dine de düşmandılar. Marx'ın gözünde din "halkların afyonu" idi. Karşıtlarının gözünde komünizm, Batı yaşam tarzına karşı doğrudan bir meydan okuma olarak görülmüştür.

19. yy Avrupa'sının yoksulluk koşulları ve sosyal çalkantıları nedeniyle komünizm çok sayıda taraftar buldu. Marx'ın manifestosunun yayılmasından birkaç yıl sonra komünizm hızla yaygınlaştı. 1917 yılındaki Rus Devrimi ile komünistler fikirlerini hayata geçirme imkanına kavuşmuş oldular.

20. yy boyunca komünizm ve kapitalizm arasındaki büyüyen mücadele dünya politikasını biçimlendirdi. Özellikle kırk yıllık Soğuk Savaş döneminde... Çin gibi birkaç ülke halen ismen komünist olsa da, bu ideoloji Sovyetler Birliği'ndeki "işçi cenneti"nde yaşanan hayatın korkunçluğunun dünyaya yansımasının ardından eski cazibesini yitirmiştir.

Ek Bilgiler

1- Marx en çok "Komünist Manifesto" ve üç ciltlik "Kapital" adlı eseri ile tanınmaktadır. Diğer taraftan uzun yıllar gazetecilik yapmıştır. Aralarında "New York Daily Tribune" gazetesinin de bulunduğu çeşitli İngiliz ve Amerikan gazetelerinde yazıları yayınlanmıştır.

2- Komünizm büyük zaferini Rusya'da kazanmış olsa da Marx ve Engels bu ülkeyi geri ve az gelişmiş olarak değerlendirmişler, komünist geleceğin ABD'de kurulacağını düşünmüşlerdir.

3- Marx komünist felsefenin Marksizm olarak adlandırılmasından hoşnut değildi. "Ben Marksist değilim" dediği ileri sürülmektedir.

James Naismith

Üç büyük Amerikan sporu olan beyzbol, basketbol ve futboldan sadece birinin gerçek mucidi bilinmektedir. 21 Aralık 1891 tarihinde Kanadalı bir beden eğitimi öğretmeni olan James Naismith, Massachusetts, Springfield'deki spor salonunun karşılıklı iki duvarına şeftali sepetleri astı ve öğrencilerine bir top verdi. Onlara yeni oyununun on üç kuralını açıkladı. Böylece yeni bir spor olan basketbol doğmuş oluyordu.

Bir İskoç göçmenin oğlu olan Naismith (1861–1939)

Ontario'da büyümüştü. Dokuz yaşında yetim kaldı. Ebeveynleri karahumma nedeniyle hayatlarını kaybettiler. On beş yaşında liseden ayrıldıktan sonra, bir süre odunculuk yaptı. Daha sonra okula geri döndü. McGill Üniversitesi ve vaizlik eğitimi aldığı Presbiteryen Kolej'den mezun oldu.

1890 yılında Springfield'deki "Young Men's Christian Association International Training School"da çalışmaya başladı. Burada ona ve okul arkadaşlarına, okuldaki genç erkeklerin kış döneminde (beyzbol ve futbol

mevsimleri arasında) kapalı mekanda yapabilecekleri bir spor geliştirmeleri görevi verildi.

O dönemde kapalı mekanlarda yapılabilecek olan yegane spor aktiviteleri, beden eğitimi ve jimnastikti. Ne var ki bunlar pek çok erkek için fazla sıkıcıydı. Okul yönetimi geliştirilmesini istedikleri oyunla ilgili tek bir şart koşmuştu: “Adil bir oyun olsun, çocuklar rahatça itişip kakışsınlar.”

Naismith’in keşfi hızla popüler oldu. Oyunun on üç kuralı daha sonra bir spor dergisinde yayınlandı. Sonraki yıllarda Naismith aktif bir biçimde oyunun gelişim sürecine dahil oldu. Özellikle kuralların bugünkü şeklini almasında önemli katkılarda bulundu. 1898 yılında Kansas Üniversitesi’nde çalışmaya başladı. Burada on yıl boyunca koçluk yaptı. Yetmiş sekiz yaşında ölümünden kısa bir süre öncesine kadar kampüs vaizliği ve spor yöneticiliği yapmaya devam etti.

Ek Bilgiler

1- Naismith’in orijinal kurallarında top sürmeye izin verilmiyordu. Oyuncular topu yalnızca pas vererek ilerletebilirlerdi.

2- Naismith, 1925 yılında Amerikan vatandaşı oldu.

3- McGill’de son sınıftayken, ragbi sahasında başına gelen bir olay hayatını değiştirdi. Bir oyuncu, arkadaşlarından birine küfür etmişti. Daha sonra Naismith’in (o sıralarda Naismith vaiz olmak istiyordu) yakınlarda olduğunu fark edince, arkadaşına küfür eden genç şöyle söyledi: “Beni affet James, senin orada olduğunu unutmuştum.” Naismith o anda genç insanlara ruhsal ve fiziksel gelişimleri için yardımcı olabilecek potansiyelin kendisinde mevcut olduğunu anlamıştı.

4- Naismith, Kansas Üniversitesi tarihinde, kaybettiği maç kazandığından fazla olan tek koçtu (1898 ve 1907 yılları arasında elli beş maç kazanmış ve altmış maç kaybetmiştir.).

Coney Adası

Brooklyn’in güneyinde yer alan Coney Adası’ndaki eğlence parkları, ilk olarak 1890’larda açıldı. On yıllar boyunca ABD’deki en büyük ve en popüler eğlence merkezleri olarak kalmaya devam etti. Zirvede olduğu dönemde Coney Adası, her yıl milyonlarca izleyici çekmeyi başarabiliyordu. Adadaki eğlence merkezleri; atlıkarıncaları, trenleri, falcıları, at yarışları, ilginç gösterileri ve sosisli sandviçleriyle ünlüydü.

Coney Adası’nda ilk kullanıma açılan eğlence parklarında genellikle güvenli olmayan makineler kullanılmıştı. Örneğin, 1911 yılında iki kadın, kullandıkları hız treni “Giant Racer” yirmi dört metre yükseklikte raydan çıkınca hayatlarını kaybettiler.

Buna rağmen park çok büyük bir popülerliğe sahipti. 1904 yılında tahmini 32 milyon müşteri çekmişti. Parkın eski dönemlerinden kalma kimi araçlar halen kullanımdadır. Bunların arasında 1927 yılında yapılmış tahta bir hız treni olan “Cyclone” da bulunmaktadır.

Sinema ve televizyondan önceki dönemde, eğlence parkları kitle eğlence biçimlerinin ilklerindendir. 1910 ve 1920’lerde pek çok büyük Amerikan

şehrinde eğlence parkları kurulmuştur. Öte yandan bunların hiçbiri Coney Adası'nın başarısını yakalayamamıştır. Büyük bir karmaşanın hüküm sürdüğü Coney Adası, "Luna Park" ve "Steeplechase Park" gibi çok sayıda farklı özel eğlence alanından oluşmaktaydı.

Zamanla eğlence parkı, fuhuş, uyuşturucu ticareti ve sınırları içinde ailelere uygun olmayan diğer faaliyetler nedeniyle kötü bir ün kazanmaya başladı. Büyük Kriz döneminde parkta ciddi bir sarsıntı yaşandı. "Luna Park" 1946 yılında kapandı. Coney Adası'ndaki aletlerin büyük bölümü 1980'lerde söküldü.

Yine de "Cyclone" yazları çalışmaya devam etmektedir. Ayrıca her yıl düzenlenen "Sosisli Sandviç Yeme Festivali" de parkın eski parlak günlerinin bir işaretidir. Festival uluslararası bir etkinlik halini almıştır.

Ek Bilgiler

1- 2007 yılında Amerikalı Joey Chestnut (1983–), on iki dakikada altmış altı sosisli sandviç yiyerek yarışmayı kazanmıştır. Böylece altı kez şampiyon olan Japon Takeru Kobayashi'ye (1978–) ait rekoru kırmayı başarabilmiştir.

2- Coney Adası'nın adı, New York'a 17. yüzyılda yerleşen Hollandalı yerleşimcilerden gelmektedir. Bu yerleşimciler adaya kendi dillerinde "Konijn Eiland" (Tavşan Adası) ismini vermişlerdir.

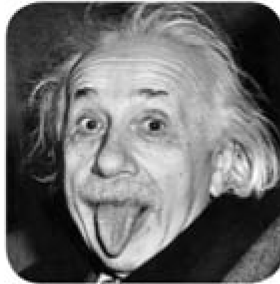
3- Bölge New York'ta ikinci ligde oynayan "Brooklyn Cyclones" basketbol takımına ev sahipliği yapmaktadır.

Albert Einstein

20. yüzyılda kişiliğiyle dâhi kavramını temsil eden birisi varsa o, Albert Einstein'dır (1879–1955). Almanya doğumlu fizikçinin modern bilim ve teknoloji üzerindeki etkisi çok büyüktür. Onun fikirleri fizikçilerin evrene bakışını değiştirmiştir. Yüzyılın pek çok önemli teknolojik ilerlemesinin temellerini onun düşünceleri atmıştır.

Einstein'ın yükselişi 1905 yılında başladı. İsveç Patent Ofisi'nde teknik asistan olarak çalışıyordu. *Annalen Der Physik* isimli bilim dergisine boş zamanlarında yazdığı dört makaleyi göndermişti. Kısa zamanda yayınlanacak olan bu makalelerin her biri dünyayı değiştirecekti.

Einstein makalelerden birinde, kuantum ışınlanma teorisini geliştiriyordu. Işığın hem dalga hem de parçacık halinde yayıldığını ileri sürdü. İkinci makalesinde geçmişte açıklanamayan, moleküllerin sıçraması meselesini de kapsayan Brown hareketine bir açıklama getiriyordu. En fazla üne sahip makalesinde ise kendi özel görelilik kuramını geliştiriyor ve ünlü $E=mc^2$ denklemini ortaya atıyordu.

Makalelerin yayınlanmasından sonra İsveç Üniversitesi'nde profesör

oldu. 1916 yılında ise en büyük başarısına ulaştı. Yerçekiminin doğasını yeniden tanımlayan, zamanın ve uzayın göreceli olduğunu söyleyen genel görelilik kuramını geliştirdi. 1921 yılında kendisine Nobel Fizik Ödülü verildi.

Einstein'ın teorileri geçmişte olduğu gibi bugün de insanları şaşırtmaya devam etmektedir. Öte yandan, onun bilim dünyası üzerindeki etkisi çok açıktır. Evrenin düz mantıkla açıklanabilir, mekanik bir doğası olduğunu ileri süren eski kavramları yerle bir etmiştir. Bilim, politika ve sanat alanlarında yeni düşünme biçimlerine kapı aralamıştır. Onun çalışmalarının yarı iletkenler, lazer ve televizyon gibi modern mucizelerin gerçekleşmesinde öncülük ettiğini bilmek için kuantum fiziğini anlamaya ya da $E=mc^2$'nin ne demek olduğunu çözmeye gerek yoktur.

Başarıları Einstein'ı dünya çapında tanınan bir kişi haline getirmiştir. İnsanlar onu dalgınlığı, çocuk sevgisi ve barışseverliği ile hatırlamaktadır.

İronik bir biçimde, atom bombasının geliştirilmesinde son derece önemli bir rolü olmuştur. 1939 yılında Princeton Üniversitesi'nde ders verdiği sırada Başkan Franklin D. Roosevelt'i (1882–1945) Almanların atom bombası geliştirmeye çalıştıkları hakkında uyarmıştır. Bu uyarı, ABD'nin kendi nükleer silahlarını geliştirmesini sağlayacak olan programı başlatmasına neden olmuştur. 1945 yılında Japon şehirleri Hiroşima ve Nagazaki bu program kapsamında geliştirilen atom bombası ile yerle bir edilecektir.

Ek Bilgiler

1- 2000 yılında "Time" dergisi Einstein'ı "Yüzyılın Adamı" ilan etmiştir.

2- Einstein inanmış bir Siyonist'ti. II. Dünya Savaşı sonrası kendisine İsrail Başkanlığı teklif edilmiş ama Einstein bu öneriyi reddetmiştir.

3- Einstein çocukken bir "Einstein" olarak görülmüyordu. Üç yaşına kadar konuşmayı öğrenemedi. Eğitim hayatı boyunca ilgisiz bir öğrenciydi. 1900 yılında mezun olduktan sonra, öğrenim gördüğü alanda, fizik ve matematik öğretmeni olarak iş bulamadı.

Anna Karenina

Leo Tolstoy'un *Anna Karenina* (1877) adlı romanının yazılmasının üzerinden yüzyıldan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen güncelliği ve tazeliği ile okurlarını şaşırtmaya devam etmektedir. Bu kitap, Tolstoy'a ait (1828–1910) bir diğer başyapıt olan *Savaş ve Barış* ile birlikte, herhangi bir dilde yazılmış en iyi romanlar arasında kabul edilmektedir.

Lev Tolstoy

Romandaki ana karakter, St. Petersburg yüksek sosyetesine mensup olan, güzel, eğitimli ve çekici bir kadındır. Görünüşte mükemmel bir hayat yaşamaktadır. Kocası görevine bağlı bir hükümet görevlisidir. Kendisi ise zeki ve yakışıklı oğlunun üzerine titreyen bir annedir. Yakın arkadaşları ve ailesiyle birlikte olmaktan çok mutludur. Anna'nın aile hayatı son derece güzel olsa da, cesur bir asker olan Vronksy'nin ortaya çıkması ile her şey değişmeye başlayacaktır. Anna bu adama karşı, sıkıcı ve tutkusuz kocasına karşı hiçbir zaman hissetmediği duygular hissedecektir. Anna ve

Vronksy’nin ilişkileri çok geçmeden başkaları tarafından da duyulacaktır. Bu durum, Anna’nın aile hayatını ve sahip olduğu ünü kaybetmesine neden olur. Vronksy ile ilişkileri bozulunca, Anna allak bullak olur. Çok geçmeden, mahvolmuş olan aile hayatına geri dönme noktasına gelecektir.

Anna Karenina edebiyat tarihinin en trajik karakterleri arasında görülmektedir. Aynı zamanda en gerçekçilerinden biridir. O kadar canlı bir figür durmaktadır ki karşımızda, neredeyse sayfadan dışarı fırlayacaktır. Anna Karenina düşüncesizliği yüzünden ayıplanabilir ama aynı zamanda asaleti, zarafeti ve hayatını yalanlarla sürdürme noktasındaki isteksizliği hayranlık uyandırıcıdır. Nesiller boyunca bir feminist ikon, romantik bir kahraman ve trajik bir kurban olarak görülmüştür.

Kitap Anna’ya yoğunlaşmış olmasına rağmen, gerçekte bir bütün olarak Rus toplumunu ele almaktadır. Kitap Rus devletini, köylüleri, Rusya’nın modernleşmesini ve Batı’yla olan ilişkilerini anlatmaktadır. Tüm bu temalar kitabın daha az bilinen bir karakteri olan zengin toprak sahibi Levin üzerinden anlatılmaktadır. Pek çoklarına göre romandaki Levin karakteri Tolstoy’un kendisini temsil etmektedir.

Ek Bilgiler

1- Anna Karenina, gerçekçilik akımının en önemli romanlarından biri olarak görülmektedir. Bu akım, Batı edebiyatını 1800’lerin ortasından sonuna dek etkisi altına almıştır.

2- Oprah Winfrey (1954–) TV kitap kulübü için “Anna Karenina”yı seçince, kitap Mayıs 2004 tarihinde ABD’de çok satan kitaplar listesine girmiştir.

3- Yayınlanmasından itibaren “Anna Karenina” 20 farklı uyarlamaya ilham vermiştir. Bunlar arasında çeşitli filmler, TV dizileri, radyo oyunları, tiyatro uyarlamaları, baleler, operalar ve hatta bir Broadway müzikali dahi bulunmaktadır.

Scott Joplin

Scott Joplin (y. 1867–1917), kesik tempolu caz müziğinin (ragtime) en bilinen bestecisidir. Bu sıradışı ve özgün Amerikan müzik tarzı 20. yy başlarında gelişmiştir. Caz müziğinin gelişiminde de son derece önemli etkileri olmuştur.

Teksas'ta doğan Joplin, küçük yaşlardan itibaren müziğe olan yeteneğini ortaya koymuştur. Missouri, Sedalia'daki George R. Smith Koleji'nde müzik teorisi, armoni ve bestecilik eğitimi almıştır. Kariyeri boyunca Joplin, klasik müzik alanındaki bilgisini kesik tempolu caz bestelerine yansıtmıştır. Rakiplerinden çok daha karmaşık besteler ortaya koyabilmiştir.

Joplin'in ilk popüler eseri, 1899 yılında satışını yaptığı *Maple Leaf Rag*'di. Daha sonra aralarında en ünlü eseri *The Entertainer*'ın (1902) da bulunduğu bir dizi popüler çalışma yaptı. İki kesik tempolu caz operası hazırlayarak en büyük arzularından birini gerçekleştirmiş oldu: *A Guest of Honor* (1903, günümüzde kaybolmuştur) ve *Treemonisha* (1911).

Kesik tempolu caz müziği, genel dinleyici kitlesinin önüne çıkarılmadan önce Afro-Amerikalı grupların arasında dans müziği olarak

kullanılmaktaydı. Joplin, bu türün ilk bestecisi ve icracısı değildi. Ancak, genellikle benzerlerinin en başarılısı olarak görülmektedir (Yayıncısı, Scott Joplin'in, bu türü popüler bir form olmaktan çıkararak "Bach ile Beethoven arasında bir noktaya yerleştirdiğini" ileri sürmüştür.) Kesik tempolu caz, senkopa dayanan marş formunun düzenlenmesiyle ya da beklenmedik vuruşların vurgulanmasıyla oluşturulmaktadır. Alışılmadık ritmi nedeniyle, başlarda "ragged time" (hizasız zamanlı) olarak anılan bu tür, zamanla "ragtime" şeklinde kısaltılmıştır.

Joplin'in ölümünün ardından, cazın yaygınlaşmasıyla birlikte kesik tempolu caz giderek popülerliğini kaybetmiştir. 1970'lerde kısa bir canlanma dönemi görülmüştür. Her halükârda Joplin'in eserleri, en tanınmış Amerikan klasikleri arasında yerini almıştır.

Ek Bilgiler

1- Joplin'in "The Entertainer" adlı eserinin bir versiyonu, "The Sting" (1973) filminde kullanılmış ve 1974 yılının Billboard listelerinde üçüncü sıraya kadar yükselebilmiştir.

2- 1971 yılında piyanist Joshua Rifkin (1944–), Joplin'in piyano eserleri derlemesi ile "En İyi Klasik Performans" dalında Grammy Ödülü almıştır.

3- 2006 yılında bir koleksiyoncu, Joplin'in daha önce kaybolmuş addedilen 1916 tarihli piyano eseri "Pleasant Moments"ın bir kopyasına sahip olduğunu ileri sürmüştür.

D. W. Griffith ve The Birth of a Nation (1915)

D. W. Griffith, 1915 öncesinde de sinema tarihinde önemli bir yere sahipti. Bununla birlikte, günümüzde Griffith denildiğinde en çok bu tarihte piyasaya sürülen tartışmalı bir film olan *The Birth of a Nation* anımsanmaktadır. Pek çoklarınca bir başyapıt olarak görülen *The Birth of a Nation* ilk Amerikan destanıdır. Filminde, kariyeri boyunca mükemmelleştirdiği yeni bir anlatım tarzını ve modern teknikleri kullanmıştır. Ne var ki filmin içeriği açık bir biçimde ırkçıdır ve yaklaşık bir yüzyıl önce ilk kez sergilendiği andan itibaren son derece ciddi tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Griffith (1875–1948), Kentucky'de büyüdü. Bir konfederasyon albayının oğluydu. 1908 yılında aktörlükten yönetmenliğe geçiş yaptı. On iki ya da on beş dakikalık kısa metrajlı filmler yapıyordu. Son derece üretken bir kişiydi. Sadece 1909 yılında 140'tan fazla film çekmişti.

Bu dönemde aşağıdaki yeniliklerin geliştirilmesine katkıda bulunduğu ileri sürülmektedir:

-Crosscutting: Merak uyandırmak için farklı yerlerdeki olayların birlikte gösterilmesi.

-Bir hikayeyi anlatmak ya da duygusal titreşimler oluşturmak için geniş, orta ya da ayrıntı çekimlerin gerekli şekilde kullanılması

-Yüz ifadeleri ve performansın belli bir biçimde yönlendirilmesi için aktörlerle prova yapılması

Griffith bu tekniklerden herhangi birini keşfetmemiş olmasına rağmen, bu ve benzeri teknikleri bir araya getirerek bir sinema dili ya da "film grameri" oluşturan ilk yönetmen olmuştur. Onun katkıları sayesinde 20. yy başındaki ilkel filmler bir sanat formu haline gelebilmiştir.

The Birth of a Nation'da kullanılan içerik yönetmenin bu katkılarının önüne geçmektedir. *The Clansman* (aynı zamanda filmin orijinal adıdır) romanına dayanan film, Amerikan İç Savaşı ve yeniden yapılanma dönemine odaklanmaktadır. Filmde Ku Klux Klan yüceltilerek ele alınmaktadır. Filmin gösteriminin ardından çeşitli şehirlerde toplumsal hareketler ortaya çıkmış ve pek çok sinema salonu filmi göstermeyi reddetmiştir. "National Association for the Advancement of Colored People" (NAACP) filmin derhal yasaklanmasını talep etmiştir. Tüm bunlara rağmen *The Birth of a Nation* mutlak bir ticari başarı elde etti. Film, tüm zamanların en kârlı sinema projesi haline gelmişti. Yirmi yıldan fazla bir süre boyunca da bu unvanını koruyacaktı.

Irkçılık suçlamalarına bir yanıt olarak Griffith, 1916 yılında *Intolerance* adlı filmini çekti. Film insanlık tarihi boyunca yaşanmış hoşgörüsüzlük örneklerini ele alıyordu. Ticari açıdan başarısız olmuş ve Griffith bu tarihten itibaren bütün enerjisini borçlarını ödemek için harcamıştır. Son filmini 1931 yılında çekmiştir.

Ek Bilgiler

1- "The Birth of a Nation"ın ticari başarısı, 1937 yılında çekilen "Snow White and the Seven Dwarfs" filmi tarafından gölgede bırakıldı. Çekilmesi 110 bin dolara mal olan film, 18 milyon dolarlık bir gişe başarısı elde etmişti.

2- "The Birth of a Nation"da yer alan siyahi karakterler, siyah maskeli beyaz oyuncular tarafından canlandırılmışlardı.

3- "The Birth of a Nation" gösteriminden sonraki on yıl için Ku Klux Klan'ın üye sayısının artışından sorumlu kabul edilmiştir.

Luddistler

Teknoloji karşıtı bir hareket olan Luddizm, yaşamlarını tehdit eden yeni fabrika teknikleri karşısında öfkeye kapılmış 19. yüzyılın tekstil işçilerinin oluşturduğu bir gruptan adını almaktadır. Asıl Luddist ayaklanması hızla bastırılmış olmasına karşılık, yeni bilimsel gelişmeler karşısında duyulan korku ve güvensizlik daha uzun bir süre politikayı etkilemeye devam etmiştir. Genetiği değiştirilmiş gıdalardan bilgisayarlara kadar bir dizi mesele ile ilgili tartışmada hâlâ onların etkilerini görmek mümkündür.

Asıl Luddistler adlarını Ned Ludd'dan almaktaydılar. Ludd'un gerçekte yaşayıp yaşamadığı belirsizdir. Efsaneye göre Ludd 1770'lerin sonunda bir eve girer. İçeride bulunan yeni keşfedilmiş mekanik örgü makinelerini parçalamaya başlar. Zira bu aletler pek çok tekstil işçisinin işlerini kaybetmesine yol açmıştır. Bu olay gerçekten yaşanmış olmasa dahi, "Ludd burada bulunmuş olmalı..." sözü, ne vakit son teknoloji makineler hasara uğramış halde bulunsa, İngiliz fabrikalarında söylenen ortak bir söz haline gelmişti.

1812 yılında Ned'i "Kral Ludd" ilan eden bir grup tekstil işçisi, İngiltere'nin her yerindeki stoklama alanlarına ve dokuma tezgahlarına saldırılar düzenlemeye başladılar. İlk organize Luddist isyanı 1811 yılında yaşanmıştı. İsyan ancak 2500 kişilik bir kuvvet eliyle bastırılabildi. Kısa süre sonra makine kırmak büyük bir suç olarak kabul edildi (1813 yılında York'ta yapılan bir yargılamanın ardından 17 kişi bu kanunu ihlal ettikleri gerekçesiyle idam edildiler).

Asıl Luddist İsyanı unutulmuş olsa da Luddist terimi, teknolojiye acımasız saldırılar düzenleyen muhalifleri tanımlayan bir terim olarak politik dile yerleşmiştir.

Ek Bilgiler

1- Harvard mezunu terörist Ted Kaczynski (1942–), namı diğer "Unabomber", başlattığı bombalı saldırılarda bilim insanlarını hedef almıştı. Kimi zaman çağdaş bir Luddist olarak değerlendirilmektedir.

2- Luddistlerin ünlü bir destekçisi İngiliz şair Lord Byron'du (1788–1824). Ölümünden sonra yayınlanan "Song for the Luddites" adlı eserinde şu sözler yer alıyordu: "..biz / Dövüşerek öleceğiz ya da özgür yaşayacağız / Kral Ludd dışındaki tüm kralları devireceğiz."

3- Ludistler, Yorkshire'lı bir demirci olan ve çeşitli silahlar imal eden Enoch Thompson onuruna "Enoch'un Çekiçleri" olarak adlandırdıkları balyozlar taşırlardı.

Cy Young

Zaman içerisinde Cy Young adı, mükemmel beyzbol atışları için kullanılan genel bir ifade halini almıştır. Ohio’daki bir çiftlikte Denton True Young (1867–1955) adıyla doğmuş olan ve sağ elini kullanan bu büyük atıcı, yirmi iki yıl boyunca birinci ligin en büyük atıcılarından biri olmuştur. Hiçbir zaman aşılamamış kişisel kariyer rekorları bulunmaktadır: 511 *zafer,* 316 *yenilgi*, 7356 *vuruş*, 815 *oyun açılışı*, 749 *oyun tamamlama*.

Young’un kariyeri 1890’dan 1911’e kadar sürmüştür. Bu süreçte beyzbol halen gelişim dönemindedir. Atıcılar muazzam sayıda atış yapmakta ve nadiren oyundan çıkmaktadırlar. 1892 yılında 25 yaşındayken, Young hayranlık uyandıran 453 atış yapmıştır (Günümüz oyunlarında, lig liderleri her sezonda genel olarak 250 civarında atış yapmaktadırlar).

Young beş takım için oynamış, bir sezonda en az beş kez 30 maç ve on beş kez 20 maç kazanmıştır. 1901 yılında Ulusal Lig’in rakibi olarak hızla yükselen Amerika Ligi’nin açılış sezonunda, yeni kurulan “Boston

Americans”la Young kariyerinin en parlak dönemini geçirmiştir. 33 zafer, 1,62 ERA (rakibe kazandırdığı sayı ortalaması) ve 158 strikeout ile yeni ligin başını çekmiştir.

İki yıl sonra, “Pittsburg Pirate” karşısında iki maç kazanarak ileride “Red Sox” adını alacak olan Boston Americans’ı ilk kez Dünya Serisi’ne sokmuştur. 1904 yılında “Philadelphia Athletics” karşısında Amerikan Ligi tarihinin ilk mükemmel oyununu çıkartarak efsanesini daha da büyütmüştür.

1911 sezonundan sonra Young beyzbolu bırakır. 1937 yılında resmen Beyzbol Onur Listesi’ne dahil edilir. Her yıl hem Amerikan Ligi’nin hem de Ulusal Lig’in en başarılı atıcıları “Cy Young Ödülü” alırlar. Ödüller “Amerikan Beyzbol Yazarları”nın oylarına göre dağıtılmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Young’un takma adı Cy, “Cyclone”un kısaltılmışıydı. Söylendiğine göre Young, henüz ikinci ligdeyken tahta bir çite atış yaparak ısınmaktadır. Bir görgü tanığı her atıştan sonra çitin kasırga vurmuş gibi sallandığını söylemiştir.

2- Yalnızca Walter Johnson adındaki atıcı kariyeri boyunca elde ettiği 100 zaferiyle Young’un başarısına yaklaşabilmiştir (1907’den 1927 yılına kadar Washington Senators’da oynayan Johnson 417 zafere sahiptir.).

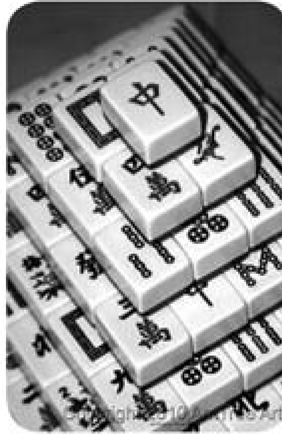
3- 20. yüzyılın başlarında “Boston Americans” çok çeşitli isimler kullanmıştır. Bunların arasında “Somersets” ve “Pilgrims” de bulunmaktadır. En sonunda 1907 yılında “Red Sox” adında karar kılmışlardır.

4- Young, 19 ve 20. yüzyılda “No Hitter” yapabilen yegane birinci lig oyuncusudur (1897 yılında Cincinnati Reds karşısında ve 1904 yılında kendi mükemmel oyunundaki performansı ile.).

5- Young, “Cleveland Spiders” (1890–1898), “St. Louis Perfectos/Cardinals” (1899–1900), “Boston Americans/Somersets/Pilgrims/Red Sox” (1901–1908), “Cleveland Naps/Indians” (1909–1911) ve “Boston Braves” (1911) takımları için oynamıştır.

Mahjong

Çin kaynaklı bir oyun olan Mahjong, 1907’lerde İngilizler tarafından Batı’ya taşınmış ve 1920’lerde ABD’de popüler hale gelmiştir. En popüler olduğu dönemde Mahjong, Çin’de 1,5 milyon dolarlık bir endüstriydi. İnek kemikleri ABD’den Şanghay’a ihraç ediliyor ve burada işlenerek oyun için gerekli parçalara dönüştürüldükten sonra geri gönderiliyordu. 1923 yılında 10 ile 15 milyon arasında Amerikalının düzenli olarak bu oyunu oynadıkları tahmin ediliyordu.

Mahjong dört oyuncuyla birlikte oynanmaktadır. 1920’lerde pek çok Amerikalı, Çin tarzı kıyafetler giyilen ve Mahjong oynanan geceler düzenleyerek oyunu sosyal bir olaya dönüştürdüler. Oyun seti 144 işlenmiş kemik puldan oluşuyordu: Bambu takım içerisinde 36, yuvarlak takım içerisinde 36, karakter takımı içerisinde 36 pul, 16 rüzgar pulu, 12 ejder pulu ve 8 bonus pulu. Oyunun amacı farklı takımlardan oluşan pulların

kazanan bir birleşimini oluşturmaktı.

Mahjong ABD'de popüler bir oyun olarak varlığını korumuştur. *Driving Miss Daisy* (1989) ve *Cocoon* (1985) gibi filmlerde işlendiği üzere, özellikle orta yaşlı ve yaşlı kadınlar arasında çok yaygındır. Mahjong kimi zamanlar Yahudi kadınlarına özgü bir oyun gibi görülmüştür. Oyunun Yahudi toplulukları arasında yaygın bir biçimde biliniyor oluşu muhtemelen 1920'lerde Çinli ve Yahudi göçmenlerin büyük konutlarda birbirlerine yakın yaşamış olmaları ile ilişkilidir.

Ek Bilgiler

1- Hong Kong'da doktorlar tarafından yeni yapılan bir çalışma mahjong oyununun, izleyicilerin bile aşırı yoğunlaşmasını sağlayarak hastalık nöbetlerini tetikleyebildiğini ortaya koymuştur. Bu duruma araştırmacılar "mahjong epilepsisi" adını vermektedirler.

2- Oyunla ilgili yazılmış çeşitli popüler şarkılar bulunmaktadır. Bunlardan birisi de Eddie Cantor'un (1892–1964) "Since Ma Is Playing Mah Jong" (1923) isimli şarkısıdır.

3- Mahjong'un Milton Bradley Şirketi'ni iflasın eşiğinden kurtardığı söylenmektedir. Zira şirkete ait fabrikalar oyun seti taleplerini karşılayabilmek için günde yirmi dört saat kadar çalışmak zorunda kalmışlardır.

Pablo Picasso

Ressam Pablo Picasso (1881–1973) öldükten bir gün sonra *New York Times*'ta şu ifadeler yayınlanmıştır: "Yüzyılımızın ilk üç çeyreği boyunca Pablo Picasso görsel sanatların en orijinal, en renkli ve en güçlü karakteri olarak kalmıştır."

Otuz yıldan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen bu değerlendirme geçerliliğinden hiçbir şey kaybetmemiştir. İspanya doğumlu sanatçı, genellikle resimleri ile tanınmaktadır. Bununla beraber çizim, taşbaskı, gravür, heykel, seramik, mozaik ve duvar işleme gibi çok çeşitli alanlarda da eserler vermiştir.

Çağının diğer dev sanatçılarından farklı olarak Picasso, kendisini herhangi bir akımın ya da sanat çevresinin parçası olarak sınırlamamıştır. Daha ziyade son derece yenilikçi bir insan olarak kendi tarzını yarattığı söylenebilir. Onun en büyük başarılarından biri de güzellik ve çirkinlik arasındaki sınırı belirsizleştirmesi (kimi hallerde yok etmesi) olmuştur.

1907'lerde Georges Braque (1882–1963) ile birlikte kübist tarzın

kurucusu olmuştur. Kübizm nesneleri farklı açılardan yansıtarak Rönesans geleneğini bozmuştur. Bu teknik, geleneksel yöntemle yapılabileceğinden çok daha fazla şey anlatmaktadır.

Picasso'nun ilk önemli eseri, kübizmde bir dönüm noktası sayılan *Les Demoiselles d'Avignon* (1907) isimli çalışmasıdır. Güzellik, anatomi ve perspektifte geleneksel fikirler bu çalışma ile yapısöküme uğratılmaktadır.

Sonraki eserlerinde, başyapıtı *Guernica* (1937) üstünde en azından kısmen etkisi bulunan sürrealizm de dahil olmak üzere birçok farklı tarzdan ilham almıştır. 3,4 metre yüksekliğinde ve 7,77 metre genişliğinde bir tuval üzerine yağlı boya çalışılmış olan *Guernica*, bir dizi soyut figür üzerinden insanların acılarını yansıtmaktadır. Resim, İspanyol İç Savaşı sırasında Nazi uçaklarının bir İspanyol kasabasını bombalamasına Picasso'nun tepkisidir.

Picasso seksenli yaşlarına kadar önemini ve üretkenliğini korumuştur. 6 binden fazla resim yaptığı söylenmektedir. Bunların önemli bir bölümü ölümüne kadar kişisel koleksiyonunda saklanmıştır. Sadece 1969 yılında, seksen sekiz yaşındayken 165 resim ve kırk beş çizim yapmıştır.

Öldüğü sırada doksan bir yaşındaydı.

Ek Bilgiler

1- Aynı zamanda Picasso, kariyeri boyunca sürekli olarak değişen metresleriyle, eşleriyle ve ilham perileriyle de tanınmaktadır. İki kez evlenmiştir. Üç ayrı kadından dört çocuğu olmuştur.

2- Kendisini bir İspanyol olarak tanımlamasına ve en etkili resmini İspanyol İç Savaşı'na bir tepki olarak yapmasına rağmen, 1904 yılından itibaren hayatının önemli bir bölümünü Fransa'da geçirmiştir. II. Dünya Savaşı'ndaki Nazi işgali sırasında dahi Fransa'da kalmaya devam etmiştir.

3- Picasso küçük bir çocukken babasıyla birlikte boğa güreşlerine katılmıştır. Boğa güreşleri, onun resimlerinde tekrar eden önemli bir tema olarak ortaya çıkmaktadır.

William Butler Yeats

Şair William Butler Yeats (1865–1939) İrlanda'nın kültür yaşamında son derece önemli bir yere sahiptir, İrlandalı diğer edebiyatçılar James Joyce (1882–1941) ve Oscar Wilde (1854–1900) dahi onunla kıyaslandığında daha sınırlı bir etkiye sahiplerdir. 1800'lerdeki Kelt Uyanışı'nda son derece önemli bir rolü olan Yeats sadece bir edebiyatçı değildi. Önemli bir politik şahsiyet ve inanmış bir İrlanda milliyetçisiydi. Eserlerinde İrlanda'nın en erken köklerine, mitlerine ve halk hikayelerine dönüşü savundu. Zira bu fikri, bugün dahi İrlanda siyasetini etkileyen Protestan-Katolik çekişmesinden bir kaçış olarak görüyordu.

Dublin'de doğan Yeats, sanatçı bir ailede büyüdü. Hem babası hem de erkek kardeşi ressamdı. Yeats resimle ilgilenmesine rağmen esas ilgisini şiire yöneltti. Otuzlarına geldiğinde çok sayıda eser kaleme almıştı. William Blake (1757–1827) şiirinden ve İrlanda Edebi Uyanışı'ndan etkilendi. İrlanda'nın kültürel ilham kaynakları ile mistisizmi sentezleyen bir dünya görüşü geliştirdi.

Yeats’in ele aldığı konular çok çeşitliydi. Kimi zaman *The Lake Isle of Innisfree* (1892) eserinde olduğu gibi doğayı, kimi zamansa *When You Are Old* (1892) örneğinde olduğu gibi zamanı ve faniliği ya da *No Second Troy* (1910) eserinde olduğu gibi karşılıksız aşkı işledi. İrlanda’nın politik meseleleri üzerine de eserler yazdı. Bunlardan en dikkat çekeni *Easter 1916* adlı eserinde, İrlandalı milliyetçilerin ülkenin bağımsızlığı için silaha sarıldığı ama İngilizler tarafından idam edildikleri 1916 Paskalya Ayaklanması’nı işledi. Genel olarak geleneksel şiir formlarını kullanmasına rağmen özellikle kariyerinin sonlarına doğru şiirine çağdaş bir duyarlılık getirdi.

Yeats yaşlandıkça şiiri de zenginleşti. En önemli eserlerini altmışlarında ve yetmişlerinde verdi. Muhtemelen en bilinen şiiri olan vahiy tarzındaki *The Second Coming* (1921)adlı eserindeki sersemletici kıyamet günü imajı, kendine özgü döngüsel tarih anlayışını ortaya koymak için kullanılmaktaydı. Bir başka geç dönem başyapıtı olan *Sailing to Byzantium* (1928), Yeats’in yaşlanmaya ve sanata duyduğu hayranlığı görkemli bir şiirde kaynaştırıyordu.

Ek Bilgiler

1- Yeats, hayatının büyük bir bölümünde bir İrlanda milliyetçisi ve aktris olan Maud Gonne’a (1865–1953) âşıktı. Gonne tarafından ısrarla reddedilmesine rağmen, başka bir kadınla evlendikten sonra bile onun hasretini çekmeye devam etti.

2- Yeats, 1923 yılında Nobel Edebiyat Ödülü’nü kazandı. Bundan sonra da verimli bir şekilde çalışmaya devam etti. En iyi eserini ödülünü aldıktan

sonra yazdı.

3- Yeats, İrlanda, County Sligo'daki Drumcliff'e gömüldü. Mezar taşına kendi kaleminden çıkan bir kitabe yazılmıştı: "Şöyle bir bak / Yaşama ve ölüme / Haydi yolcu, şimdi geri dön geldiğin yere!"

Arnold Schönberg

En iyi eserlerini gençlik dönemlerinde veren kimi sanatçıların aksine, Avusturyalı besteci Arnold Schönberg (1874–1951), en tanınmış eserlerini kariyerinin geç dönemlerinde ortaya koymuştur. Düzinelerce orkestra eseri ile Schönberg, geleneksel armonileri reddederek uyumsuz düzenlemeleri kullanan devrimci bir klasik müzik tarzı olan “atonalite”nin popülerleşmesine yardımcı oldu. 20. yy müzisyenleri üzerinde son derece önemli bir etki yaptı.

Viyana’da doğan Schönberg, müzik alanında kendi kendisini yetiştirmişti. 1890’larda yaptığı ilk besteleri, geleneksel biçimdeydi. Buna karşılık I. Dünya Savaşı’ndan önceki yıllarda son derece radikal bir müzik biçimi geliştirmeye başladı. Amacını “geçmiş estetik anlayışlarının her türlü kısıtlamasının ötesine geçmek” olarak açıklıyordu.

Schönberg’in getirdiği en önemli yenilik, atonaliteyi kullanış biçimiydi. Geleneksel klasik müzikte uyumsuz bir ton ya da nota; yerine oturmamış, havada kalmış bir ses demekti. Onu dengelemek için uyumlu bir sesin

kullanılması gerekliydi. Schönberg uyumlu ve uyumsuz sesler arasındaki ayrımı görmezden geldi. Buna “uyumsuzluğun özgürleşmesi” adını veriyordu. Schönberg’in değerlendirmesi halen atonalite için yapılmış en iyi tanımdır. Atonaliteyi kullanması eserlerine tedirgin edici, akıldan çıkması güç bir hava veriyordu.

Bir Yahudi olan Schönberg, 1920’lerde müzik eğitimi vermek için Almanya’ya gitmiştir. 1933 yılında Naziler iktidara gelince ülkeden ayrılmak zorunda kalmıştır. ABD’ye giden Schönberg, Kaliforniya Üniversitesi’nde dersler vermiş ve ölene kadar beste yapmayı sürdürmüştür.

Ek Bilgiler

1- Schönberg batıl inançlı biriydi ve özellikle on üç sayısının uğursuz olduğuna inanırdı. Bu durum “triskaidekafobi” olarak adlandırılan psikolojik bir problemdir.

2- Schönberg besteciliğine ek olarak yıllarca resim yapmıştır. Paul Klee (1879–1940) ve Wassily Kandinsky (1866–1944) gibi kendisini bir Alman dışavurumcusu olarak görüyordu.

3- Klasik müzik dünyasından dışlanmasına tepki olarak 1918 yılında Schönberg Özel Müzik Performansları Topluluğu’nu kurar. Burası halka açık olmayan ve üye dinleyicilerin performanslarla ilgili görüşlerini dışarıda paylaşmalarına izin verilmeyen özel bir konser alanıydı.

Charlie Chaplin

Charlie Chaplin’in “Şarlo” tiplemesi, Hollywood’un sessiz filmler döneminin en kalıcı karakterlerinden birisidir. 1910 ve 1920’lerde onun, gezegenin en tanınmış figürü olduğu söyleniyordu. Dünyanın hemen her köşesinde, sinemanın gittiği her yerde bu komik karakter seyirci tarafından sahiplenilmekteydi.

Chaplin (1889–1977) Londra’da doğmuştu. İngiltere sahnelerinde çocuk oyunculuk yapmıştı. Amerika’ya yaptığı ikinci gezisinde orada kalmaya karar verdi. 1913 yılında sessiz filmler alanında yapacağı kariyerine ilk adımını attı. İki yıl içerisinde uluslararası bir yıldız haline gelmişti.

“Şarlo” karakteri ikinci filmi olan *Kid Auto Races at Venice* (1914) ile sahneye çıktı. Karakterin ince bir bıyığı, uzun şapkası, bol pantolonu, büyük ayakkabıları, bastonu ve kendine özgü bir yürüyüş tarzı vardı. Chaplin’in fiziksel komedi ve duygusal beden dili konusundaki ustalığı, onu konuşma dilinin limitleri ile sınırlanmayan küresel bir yıldız haline

getirdi.

1914 yılında kendi filmini yönetmeye başladı. Daha sonraları çalışmalarının her aşamasını kontrol edecekti; aktör, yönetmen, yapımcı, yazar, besteci ve editördü. 1920'lerde çok sevilen iki filmini yönetti: *The Kid* (1921) ve *The Gold Rush* (1925).

Sonraki on yılda Chaplin eskisine göre daha az verimli oldu. Sadece iki film çekmişti fakat bunlar birer başyapıt olmuştu. Kimilerince en iyi filmi olarak görülen *City Lights* (1931), sesli filmler geliştirildikten üç yıl sonra gösterime girmişti. Chaplin sessiz filmlerin sesli filmlerden daha iyi bir ifade aracı olduğu yönündeki inancını koruyordu (*City Lights* teknik olarak sessiz film değildir. Filmde müzik ve efektler kullanılmıştır). Film güldürü, dram ve sosyal taşlamayı birleştiriyordu. Finalde ise izleyicileri duygusal bir son bekliyordu.

Bir diğer Chaplin klasiği olan *Modern Times* (1936) aynı zamanda işsizlik, yoksulluk ve açlık dönemi olan Sanayi Çağı'nda insanın makinelerle olan mücadelesine odaklanıyordu.

Alman diktatörü Adolf Hitler'in (1889–1945) yükselişi ile ilgili bir taşlama olan *The Great Dictator* (1940), "Şarlo"nun boy gösterdiği son filmdi. Bu filmin sonunda ilk kez ünlü karakterini konuşturuyordu. Chaplin yaşı ilerledikçe daha az çalışmaya başladı. 1940 yılından sonra sadece beş film yaptı. 1952 yılında çıktığı Avrupa turunu takiben, "istenmeyen adam" ilan edilerek ABD'ye girişine izin verilmedi. Uzun yıllar boyunca ABD otoriteleri onun komünist eğilimlere sahip olduğundan ve genç kadınlarla uygunsuz ilişkiler kurduğundan şüphelenmişlerdi.

Seksen sekiz yaşında ölene dek kalan yıllarını İsviçre'de geçirdi.

Ek Bilgiler

1- Chaplin 1975 yılında Kraliçe 2. Elizabeth (1926-) tarafından şövalye ilan edildi.

2- Dördüncü ve son eşi Oona, evlendikleri sırada 18 yaşındaydı (Chaplin bu sırada kırk dört yaşındadır). Oona, Amerikan oyun yazarı Eugene O'Neill'in kızıydı (1888–1953). Oona, Chaplin'le evlendikten sonra babasıyla bir daha konuşmamıştır.

3- Chaplin, 1972 yılında yirmi yıllık sürgünün ardından ABD'ye döndü

ve “Oscar Onur Ödülü”nü aldı.

Siyonizm

1894 yılında Paris'te gazeteci olarak çalışan bir Macar Yahudisi olan Theodor Herzl (1860–1904) korkunç bir gösteriye tanıklık etmişti. Yahudi kökenli bir Fransız asker olan Alfred Dreyfus (1859–1935) haksız yere ihanetle suçlandı. Bu olay üzerine Paris'te toplanan kalabalıklar "Yahudilere ölüm" sloganını attılar.

İşte tam bu anda Herzl'in kafasında uyanan bir düşünce modern siyonist hareketi inşa etmesine olanak sağlayacaktı: Yahudi halkının kendi ülkesine sahip olması gerekiyordu, üstelik alabildiğine acil bir biçimde yerine getirilmesi gereken bir görevdi bu.

Dreyfus olayı 19. yüzyılda Yahudilerin Avrupa'da karşı karşıya oldukları antisemitizmin boyutlarını göstermişti. Dreyfus sonunda üzerine atılan suçlamalardan temize çıktı ve Fransız Başkanı kendisinden özür diledi. Ne var ki dört yılını Güney Amerika'daki bir hapishanede tecrit edilerek geçirmek zorunda kalmıştı.

Bir Yahudi devleti fikri tamamen yeni sayılmazdı (Yahudiler MS 70 yılında Kudüs'ün Romalılar tarafından yıkılışından beri geri dönebilmek için dua ediyorlardı). Buna rağmen Herzl, dünya genelindeki Yahudileri bir çatı altında toplayabilmek için bir kampanya başlattı.

Nathan Birnbaum (1864–1937) ile birlikte çalışan Herzl, 1897 yılında İsviçre, Basel'de 1. Siyonist Kongresi'ni topladı. Üç gün süren toplantıda Dünya Siyonist Kongresi kuruldu ve Basel Programı deklare edildi. Bu program çerçevesinde katılımcılar Filistin'de kamu hukukuna tabi bir Yahudi devleti kurma noktasında hemfikir olmuşlardı.

O günden sonra her dört yılda bir Dünya Siyonist Kongresi bir araya geldi. II. Dünya Savaşı ile birlikte liderler çalışmalarını hızlandırmak zorunda kaldılar. Bu arada Dünya Siyonist Kongresi Filistin'de küçük

ölçekli Yahudi yerleşimleri oluşturarak Basel Programı'nda dile getirilen hedeflerine yaklaşmaktaydı. Bir Osmanlı eyaleti olan Filistin, Kudüs'ü de içeriyordu.

Siyonist hareketin oluşumu ve şekillenmesinde antisemitizm son derece belirleyici bir faktör olsa da Yahudiler anavatanlarına dönmeyi aynı zamanda bir ulus olarak kendi kendilerini yönetmek için de istiyorlardı. Diğerleri ile beraber Herzl ve Birnhaum'un çabaları sayesinde Yahudi devletinin kuruluşu 14 Mayıs 1948 tarihinde gerçekleşti. İsrail bağımsızlığını ilan etti.

Ek Bilgiler

1- Birnhaum, Siyonizm terimini ilk olarak "Selbstemanzipation" dergisinin 1890 yılındaki sayısında yayınlanan bir makalede kullanmıştı.

2- 1896 yılında yayınlanan "Der Judenstaat" isimli eserinde Herzl, Yahudiler için olası iki vatan önerir: Birisi tarihi anavatanları olan Filistin, diğeri dünyanın en verimli ülkelerinden olan Arjantin.

3- Herzl’in ünlü sözü “Eğer gerçekten istersen, masallar gerçek olabilir” siyonist hareketin mottosu haline gelmişti.

Jim Thorpe

20. yüzyılın büyük bölümünde Jim Thorpe (1888–1953), en iyi Amerikan atleti olarak görülmüştür. Parlak kariyeri boyunca Thorpe, Rönesans İnsanı kavramının atletizmdeki en iyi örneği olmuştur: Kolejde 11 ayrı spor dalında lisans almıştı. Profesyonel olarak beyzbol ve Amerikan futbolu oynadı. Aynı zamanda farklı spor dallarında olimpiyat şampiyonuydu.

Thorpe, Oklahoma, Prague'daki tek odalı bir barakada doğdu. Amerikan yerlisi bir ailenin çocuğuydu. İlk olarak 1907 yılında atletik yetenekleri ile ilgi çekmeye başladı. Pensilvanya'daki Carlisle Amerikan Yerlileri Sanayi Okulu'nda 1,74 metrelik bir yüksek atlama yaparak atletizm takımını şoke etti. Üstelik takımda değildi ve üzerinde ağır iş kıyafetleri bulunuyordu.

Carlisle Amerikan futbolu takımının 1911 ve 1912 yılları arasında öz be öz Amerikalı hızlı koşucusu olan Thorpe, İsveç, Stockholm'deki 1912 Olimpiyatları'nda başarılarıyla uluslararası bir ün kazandı. En zor iki olimpiyat dalında altın madalya elde etmişti: pentatlon ve dekatlon. Her iki dalda da dünya rekorlarını kırmıştı.

Olimpiyat başarılarının ardından New York, Broadway'de bir konfeti yağmuru ile karşılandı. Ama kutlamalar fazla sürmeyecekti. 1913 yılında Uluslararası Olimpiyat Komitesi rekorlarını ve madalyalarını geri aldı. 1909 ve 1910 yıllarında ikinci ligde beyzbol oynamış olması nedeniyle amatör statüsü taşımadığı ileri sürülüyordu.

Thorpe daha sonra altı sezon boyunca (1913-1915 ve 1917-1919) birinci ligde beyzbol oynadı. Genellikle "New York Giants" takımında yer almıştı. Ayrıca altı farklı takım için toplam on iki sezonun (1915-1928) bazı bölümlerinde profesyonel Amerikan futbolu oyuncusu oldu. 1920 yılında daha sonra Ulusal Futbol Ligi adını alacak olan Amerikan Profesyonel

Futbol Ligi'nin kuruşunda rol oynadı.

Thorpe alkol problemi nedeniyle, ömrünün son yıllarında genellikle kötü işlerde çalışmak zorunda kaldı. Altmış dört yaşındayken Kaliforniya'daki bir karavanda kalp krizi geçirerek hayatını kaybetti. Uzun yıllar süren lobi çalışmalarının ardından Thorpe'un madalyaları 1982 yılında kendisine iade edildi.

Ek Bilgiler

1- 1950 yılında yapılan bir Associated Press anketinde, Thorpe 20. yüzyılın ilk yarısının en iyi erkek atleti ve en iyi Amerikan futbolu oyuncusu seçilmiştir. 1999 yılında AP onu yüzyılın en iyi üçüncü atleti olarak adlandırmıştır.

2- Thorpe'un madalyaları geri alınmamalıydı. Zira o dönemin olimpiyat kurallarına göre bir atletin yarışmacı olarak gerekli şartları taşımadığına ilişkin suçlamaların ödüllerin dağıtımından itibaren 30 gün içerisinde yapılması gerekliydi. Amerikan Amatörler Birliği, 1912 Olimpiyatları'ndan itibaren altı ay boyunca herhangi bir başvuruda bulunmamıştı.

3- Pensilvanya'da eski adı "Mauch Chunk" olan bir kasaba 1953 yılında Thorpe'un adını almıştır. Günümüzde burası "Jim Thorpe Kasabası" olarak anılmaktadır.

4- 1912 yılındaki olimpiyatlar sırasında yapılan pentatlon ödül töreninde İsveç Kralı V. Gustav (1858-1950) Thorpe'a "Efendim, siz dünyanın en iyi atletisiniz." demiş ve Thorpe kendisine "Teşekkürler, Kralım" yanıtını vermiştir.

Little Rascals

Amerikalı yönetmen Hal Roach (1892–1992) tarafından hazırlanan çocuk programı *Our Gang*, 1922 yılında gösterilmiş ve sonrasında da on yıllar boyunca çeşitli sinema salonları ve televizyonlarda izleyici ile buluşmuştur. Her bir bölümde bir grup komşu çocuğun maceraları ele alınmaktadır. Bu çocukların arasında Spanky, Alfalfa ve Buckwheat gibi unutulmaz karakterler yer almaktadır. Program daha sonra *Little Rascals* adını almış ve 1955 yılından itibaren TV programı olarak yayınlanmaya başlamıştır.

Roach'ın söylediğine göre 1922 yılında *Our Gang*'i yapma fikri, aklına bir başka film projesi için genç bir kıza okuma sınavı yaptıktan sonra gelmiştir. Genç kız makyaj yapmış ve küçük yetişkin rolünü canlandırmak için elinden gelenin en iyisini yapmıştır. Ne var ki Roach kızın okuma sınavından memnun kalmamıştır. Aynı gün içerisinde tanık olduğu başka bir performans ise kendisini tam anlamıyla büyüleyecektir: Ofisinin dışında oyun oynayan çocukların arasında geçen bir tartışma.

Bu sahnenin etkisinde kalan Roach çocuk aktörlerin rol alacağı bir dizi film yapmayı kararlaştırır. Böylece 1922 yılında *Our Gang* ortaya çıkar. Uzun metrajlı bir film olarak hit olmadan önce kısa film halinde izleyici ile buluşur. Roach, 1938 yılına değin birkaç değişiklik yaparak seriyi devam ettirir: 1929 yılında sesli çekime geçilir ve ilk (ve tek) uzun metrajlı *Our Gang* filmi *General Spanky* 1936 yılında izleyici ile buluşur. Roach 1938 yılında projeyi bırakır. Buna karşılık MGM stüdyoları yeni *Little Rascals* serileri çekmeyi 1944 yılında kadar sürdürür.

Roach'ın en büyük yeniliklerinden birisi, hem siyahlara hem de beyazlara rol vermesidir. Günümüzde, bu filmde siyahları anlatırken kullanılan pek çok klişe, ırkçı olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, Roach düzenli olarak siyah karakterlere yer vermiş olması nedeniyle kendi dönemi için oldukça yenilikçi bir iş yapmıştır.

Ek Bilgiler

1- "It's a Wonderful Life" (1946) ve "Mr. Smith goes to Washington" (1939) gibi yapımların ünlü yönetmeni Frank Capra (1897–1991), "Our Gang"in ilk bölümlerinin senaristliğini yapmıştır.

2- Komedyen Eddie Murphy (1961–), "Saturday Night Live" programı için "Little Rascals"ın Buckweat karakterinin parodisini yapmıştır.

3- Aynı zamanda Roach, Stan Laurel (1890–1965) ve Oliver Hardy (1892–1957) komedi ikilisinin klasik olmuş filmlerinde yönetmenlik de yapmıştır.

Mohandas Gandi

Politik aktivist Mohandas Gandi (1869–1948), bağımsız Hindistan'ın babasıdır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra İngilizlerin Hindistan'dan çıkarılmasını mümkün kılan şiddet içermeyen pasif direniş yöntemleri ile küresel bir ahlak ve özgürlük sembolü haline gelmiştir. Basit peştamalı, sade görünüşü ve bambu sopası, onun nesiller boyu insan hakları aktivistlerine ilham veren uluslararası bir ikon haline gelmesine yardımcı olmuştur.

Gandi, Güney Afrika'da avukat kimliğiyle ayrımcılığa karşı mücadele ederek felsefesini olgunlaştırdıktan sonra 1915 yılında Hindistan'a döndü. Hindistan, 18. yüzyıldan beri İngilizler tarafında yönetiliyordu. Vakit kaybetmeden Hindistan'ın kendi kendisini yönetmesi için çalışmalar yapmaya başladı. Bağımsızlık mücadelesini, bir üst sınıf hareketinden kitlelere mal olan bir mücadele haline getirdi. Bütün sınıfları, etnik ve dini grupları, İngiliz yönetimine karşı birleştirdi.

1918'den 1922 yılına kadar İngilizlere karşı bir dizi şiddet içermeyen eylem gerçekleştirdi. Hintlilere İngiliz kurumlarını boykot etmelerini önerdi. Bu sivil itaatsizlik hareketleri kitlesel tutuklamalara yol açtı (30.000 taraftarı tutuklanmıştı). Öte yandan beklenmedik kanlı isyan hareketleri de ortaya çıktı. Gandi'nin kendisi de yirmi iki ay hapse mahkum oldu.

1930 yılında Gandi, en önemli sivil itaatsizlik eylemini gerçekleştirecekti. Hintlilerin kendi tuzunu üretmesini yasaklayan bir İngiliz kanununu protesto etmek için yetmiş sekiz taraftarı ile birlikte denize kadar Büyük Tuz Yürüyüşü olarak bilinen 320 km.'lik bir yürüyüş düzenledi. Yasa yürürlükten kaldırılıncaya dek tuz yapacaklardı. Yürüyüş ülke çapında Hintlilerin harekete geçmesini sağladı. Çok geçmeden aralarında Gandi'nin de bulunduğu, sayıları on binleri bulan barışçıl

direnişçiler kendilerini hapiste buldular.

II. Dünya Savaşı ile birlikte İngiltere'nin zayıflaması, 1942 yılında Gandi'ye İngilizlere karşı "Ülkeden Çık" kampanyasını başlatma fırsatını verdi. Kampanya ile İngiltere'den Hindistan'a bağımsızlık vermesi talep ediliyordu. Ortaya çıkan kitlesel hareketler ve şiddet dalgası sonucunda yaklaşık olarak bin Hintli hayatını kaybetti. Gandi kısa süre sonra yeniden tutuklandı. 1945 yılına gelindiğinde ise İngiltere Hindistan'la özgürlük görüşmeleri yapmaya başlamıştı.

1947 yılı Gandi için hem büyük bir zafer hem de ezici bir mağlubiyetti. İngiltere Hindistan'a bağımsızlığı vermiş, ama aynı zamanda ülkeyi bölerek bağımsız Müslüman bir devlet olan Pakistan'ı kurmuştu. Her zaman etnik ve dini hoşgörüyü öğütleyen Gandi, ülkenin bölünmesine karşıydı. Bölünmenin ardından gelen dini çalkantıların ortasında, ertesi yıl bir Hindu fanatik Gandi'ye suikast düzenledi. Öldüğünde 78 yaşındaydı.

Ek Bilgiler

1- Gandi'nin şiddet içermeyen pasif direniş yönteminin ilham verdiği insan hakları liderlerinden biri de ABD'deki Martin Luther King Jr'dı (1929–1968). Güney Afrika'da Nelson Mandela (1918–2013) ve Polonya'da Lech Walesa (1943–) da Gandi'den etkilenmişlerdir.

2- Gandi Hindistan'da büyük ruh anlamına gelen "Mahatma" ya da baba anlamına gelen "Bapu" sözcükleriyle anılıyordu.

3- Gandi garip alışkanlıkları olan bir insandı. Pazartesi günleri kimseyle konuşmazdı. Sıkı bir diyet uyguluyordu. Yıkanırken sabun yerine kül kullanırdı. Otuz altı yaşından beri seks yapmayı bırakmıştı.

E. M. Forster

İngiliz romancı ve eleştirmen E. M. Forster (1879–1970), 20. yüzyıl edebiyatında sıradışı bir konuma sahipti: Titizlikle işlenmiş eserleri, Viktoryen ve Modern dönem edebiyatları arasındaki sınırı yıktı. Görünüşte geleneksel ve eski moda olan eserlerinde modern fikirlere yer veriyordu. Forster'ın romanları özellikle bireyler arasındaki bağlantılara ve bu bağları engelleyen sosyal ve kültürel sınırlara eğilmekteydi.

Erken yaşlarından itibaren Forster, kavrayışı yüksek bir gözlem yeteneği olduğunu gösterdi. Cambridge'teki edebiyat çevresinde bu yeteneğini ortaya koyabileceği bir alan bulmuştu. Mezun olduktan sonra Akdeniz'de dolaşmaya başladı. Bir yandan da sürekli yazıyordu. İlk kayda değer romanı olan *A Room with a View* (1908), İtalya'ya giden bir İngiliz kadının aldatıcı biçimde basit, romantik öyküsünü anlatmaktadır. Sonraki eseri olan *Howards End* (1910), üç aile ve bir İngiliz kır evi hakkındadır. Görünüşte

geleneksel bir roman olan eserin, insanlar arasındaki ilişkilerin değeri ve bu ilişkileri engelleyen İngiliz sınıf sisteminin saçmalığı hakkındaki mesajı, bugün dahi güncel olan taze ve önemli kavramlarla aktarılmaktadır.

Forster'ın sonraki eserleri daha karanlık ve karmaşık metinlerdir. Son romanı olan *A Passage to India* (1924) en önemli eseridir. Hindistan'daki İngiliz koloni egemenliğinin son döneminde geçen roman, gerçek dostluk ve farklı kültürlerin birbirini anlaması noktasında kötümser (en iyi ifade ile muğlak) bir tonda sonlanır. Kitabın yayınlanmasından sonra kırk beş yaşındaki Forster roman yazmayı bırakır. İlgisini edebiyat eleştirmenliği alanına kaydırır.

Kariyerinin sonuna doğru bakış açısı daha kötümser bir hal almasına rağmen Forster, zamanının liberal ve hümanist sesleri arasında sayılmaktadır. Eserlerinde her türlü engele karşılık insanların uzlaşmasının gücüne dikkat çeker. İnsan türüne has bağlara dair neredeyse mistik bir bakışa sahiptir.

Ek Bilgiler

1- Yaşadığı sırada nadiren dile getirilmesine rağmen Forster bir eşcinseldi. "Maurice" adında eşcinsellik temalı bir roman dahi yazmıştı. Roman ancak ölümünden bir yıl sonra 1971 yılında yayınlanabilecekti.

2- İngiliz romancı Zadie Smith'in (1975–) çok satan eseri "On Beauty" (2005), "Howards End"in günümüz Boston'ının kenar mahallelerinde geçen bir versiyonudur.

3- Forster kariyerinin ilk dönemlerinde "Bloomsbury Group" üyesiydi. Virginia Woolf'un önderliğinde, kız kardeşinin Londra'daki evinde toplanan bu grup, döneminin resmi olmayan ama etkili olan edebi topluluklarındandı.

The Rite of Spring

Rus besteci Igor Stravinsky (1882–1971), *The Rite of Spring*'i 1910 yılında, bir başka eseri olan *The Firebird* üzerinde çalışırken tasarlamıştı. Stravinsky, eseri bestelerken bir pagan ayinini hayal etmişti. Bir genç, bahar tanrısına bir adak niyetine ölünceye kadar dans etmeye zorlanıyordu.

Stravinsky'nin iki yıl içerisinde tamamladığı bale, modern müzik tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Eser sık sık Fransızca adı *Le sacre du printemps* ile anılır. Bu çığır açıcı çalışma iki bölümden oluşmaktadır: "The Adoration of the Earth" ve "The Sacrifice."

Bir bale gösterisinin isyan çıkarabileceğini düşünmek bugün için çok zordur. Buna karşılık *The Rite of Spring*, 29 Mayıs 1913 tarihinde Paris'teki Théâtre des Champs-Élysées'de gösterildiğinde polis toplanan kalabalığı güçlükle kontrol edebilmişti. Koreografisi büyük Rus dansçı Vaslav Nijinski (1890–1950) tarafından yapılan eser, klasik kısıtlamalardan köklü bir kopuş anlamına geliyordu. Bale, bir fagotun daha önce mümkün

olabileceği hiç düşünülmemiş derecede yüksek bir perdeden çalınmasıyla başlıyordu. Daha sonra dinleyici gelişigüzel notaların kakofonisini andıran sesler duyuyordu. Bununla birlikte, Nijinski'nin koreografisi de eleştirmenlerin kızgınlığını yatıştırmayı başaramamıştı. Dansçılar zarif ve vakur adımlarla ilerleyeceklerine, erotik bir biçimde kalçalarını sallayarak Parisli izleyicileri şaşkınlığa düşürdüler. *The Rite of Spring* modernizmin her açıdan Batı müziğini etkisi altına aldığını ilan ediyordu.

Çalışma 20. yüzyılın en önemli orkestra eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Çizgi film yapımcısı Walt Disney (1901–1966), 1940 tarihli animasyon klasiği *Fantasia*'da *The Rite of Spring*'in kimi bölümlerini film müziği olarak kullanınca eser çok geniş bir popülerliğe ulaşmış oldu. Animasyonda ayrıca Ludwig van Beethoven (1770–1827) ve Johann Sebastian Bach (1685–1750) gibi sanatçıların çalışmaları da kullanılmıştı.

Ek Bilgiler

1- En iyi Fransız besteciler bile "The Rite of Spring"e çok farklı tepkiler göstermişti. Maurice Ravel (1875–1937) dinleyicilerin arasından "dâhi, dâhi" diye bağırırken, Camille Saint-Saëns (1835–1921) ilk birkaç dakika içerisinde öfkeyle salondan ayrılmıştı.

2- Stravinsky, Nijinski'nin dansını sevmiş olmasına rağmen, en azından kendisine göre müzikten hiç anlamayan bir koreografla çalışmayı sinir bozucu bulmuştu.

3- Kariyeri boyunca Stravinsky diğer büyük sanatçılarla ortak çalışmalar yaptı. Bunların arasında, 1951 yılında Stravinsky'nin "The Rake's Progress" operasının aryasını yazan İngiliz şair ve oyun yazarı W. H. Auden (1907–1973) ve Fransız yazar Jean Cocteau (1889–1963) da vardı.

4- Stravinsky'nin etkisi klasik müziğin sınırlarını aşmıştır: Rock müzik sanatçısı Frank Zappa (1940–1993) da ondan çok etkilenmiştir.

Douglas Fairbanks ve Mary Pickford

1920’lerde Douglas Fairbanks Sr. ve Mary Pickford, dünyanın en popüler sessiz film starları arasında yer alıyorlardı. Pickford saf ve duygusal genç kız tiplemeleri ile sevilmişti. Kariyerine komedi ile başlayan Fairbanks ise daha sonra sessiz filmlerin vazgeçilmez kabadayısı haline gelecekti.

Günümüzde filmlerinden çok “Hollywood kraliyet ailesinin” ilk üyeleri arasında yer almalarıyla bilinirler. Fairbanks ve Pickford, üç yıllık flört döneminin ardından 1920 yılında evlendiler. Bu evlilik, Amerika’nın sevgilisi ile yakışıklı ve atletik gişe yıldızının birleşmesi anlamına geliyordu.

Eşinden on yaş daha genç olan Kanada doğumlu Pickford’un (1892–1979) ilk filmi 1909’da gösterilmişti. 1909 ve 1912 yılları arasında yönetmen D. W. Griffith (1875–1948) tarafından çekilen yetmiş beşten fazla filmde rol aldı. Bu dönemde sarı bukleleri ile moda alanında yeni bir trende öncülük etti.

“Altın saçlı kız” popülerliği artarken daha yüksek ücretler için mücadele etmeye başladı. Daha fazla para kazanabilmek için bir stüdyodan diğerine koşuyordu. Bu dönemde canlandırdığı saf kız tiplemelerine, *The Poor Little Rich Girl* (1917) ve *Pollyanna* (1920) isimli filmlerinde de rastlamak mümkündür.

Fairbanks’in (1883–1939) rol aldığı ilk film 1915 yılında gösterildi. Başlarda saf, orta-sınıf kahramanları canlandırıyordu. 1920’den itibaren ise destansı filmlerde daha erkeksi karakterleri canlandırdı: *The Mark of Zorro* (1920), *The Three Musketeers* (1921), *Robin Hood* (1922) ve *The Thief of Baghdad* (1924).

Pickford ve Fairbanks, evliliklerinden bir yıl önce Griffith ve Charlie

Chaplin (1889–1977) ile birlikte United Artists'nin kurucuları arasında yer aldılar. Bu onlara önemli bir ekonomik bağımsızlık sağlıyordu. Pickford 1956 yılına kadar şirketin ortağı olarak kaldı.

Pickford sesli filmlere geçiş döneminde başarısız olan sessiz film yıldızlarından biriydi. İlk sesli filmi *Coquette* (1929) ile en iyi kadın oyuncu dalında Oscar almasına rağmen, 1933 yılında emekliye ayrılmasına kadar sadece dört yeni film çevirecekti.

Fairbanks ve Pickford 1933 yılında ayrıldılar. 1936 yılında ise resmen boşanmışlardı. Fairbanks üç yıl sonra elli altı yaşında kalp krizi geçirerek hayatını kaybetti. Pickford, 1976 yılında Oscar Onur Ödülü aldı. Seksen yedi yaşına kadar yaşadı.

Ek Bilgiler

1- Fairbanks ve Pickford sadece bir filmde birlikte rol aldılar "The Taming of the Shrew" (1929). Film aynı zamanda Fairbanks'in ilk sesli filmiydi.

2- Fairbanks'in asıl adı Douglas Ulman, Pickford'un asıl adı ise Gladys Smith'ti.

3- Fairbanks ve Pickford, Hollywood'daki "Grauman's Chinese Theater" isimli sinema salonunun bahçesine 1927 yılında el izlerini bırakan ilk iki yıldızdı.

Anarşizm

20. yüzyılda kapitalizm, komünizm ve faşizmin birbirleriyle mücadelesi sırasında küçük ve militan bir politik akım bu devlet biçimlerinden farklı bir tercih yaptı: hiçbiri.

Her türlü devlet biçimini reddeden anarşizm, aralarında Pierre-Joseph Proudhon (1809–1865) ve Mihail Bakunin (1814–1876) gibi isimlerin de bulunduğu Avrupalı teorisyenler tarafından kurulmuştu. Hareket en popüler dönemini 19. yy sonları ve 20. yy başlarında Avrupa ve ABD'de yaşadı.

Taraftarlarına göre anarşizm, devlet baskısına ve kapitalizmin zararlarına bir son vermek istiyordu. Anarşistler özel mülkiyete son verilmesi ve fabrikaların kontrolünün işçilere geçmesi gerektiğini savunuyorlardı. Anarşizmin komünizmle pek çok ortak noktası olmasına rağmen, Proudhon gibi teorisyenler hangi ad altında olursa olsun her türlü devlet fikrine karşı çıkıyorlardı.

Pratik alanda anarşistler küresel bir şiddet dalgası başlattılar. Otoriteyi temsil eden figürlere saldırarak devleti alaşağı edeceklerine inanıyorlardı: 1881 yılında Rusya'da Çar 2. Alexander (1818–1881) bir anarşist bombacı tarafından öldürüldü. İtalya kralı olan I. Umberto (1844–1900), bir anarşist

tarafından vuruldu. Başkan William McKinley'e (1843–1901) suikast düzenleyen Leon Czolgosz (1873–1901) bir anarşistti. Anarşistler aynı zamanda otuz sekiz görgü tanığının ölümüne neden olan 1920 Wall Street Saldırısı'ndan da sorumlu tutuldular. Ne var ki olay hiçbir zaman tam anlamıyla çözülemedi.

Anarşistler doğaları gereği ulusal bir lidere sahip değillerdi. Öte yandan en bilinen Amerikan anarşisti Emma Goldman'dı (1869–1940). Gizlilikleri onlardan duyulan korkunun artmasına neden oldu. Anarşizm korkusu I. Dünya Savaşı sonrasında komünizm düşmanlığını tetikledi. Goldman ve pekçok anarşist ya da komünist olduğu düşünülen pek çok kişi, ülkeden sürgüne gönderildiler.

Birleşik Devletler'de 1920'lerden sonra şiddet eylemlerini sonlandıran anarşist hareketin dünya çapında hâlâ birçok destekçisi bulunmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Goldman, 1892 yılında bir grevi bastıran çelik baronu sanayici Henry Clay Frick'e (1849–1919) suikast girişiminde bulunmakla suçlanmıştı.

2- Joseph Conrad (1857–1924) tarafından yazılan 1907 tarihli klasik roman "Secret Agent", İngiltere'deki Greenwich Gözlemevi'ni havaya uçurmayı amaçlayan anarşist bir komployu anlatmaktadır.

3- 1871 yılında isyancılar Paris'in kontrolünü iki ay boyunca ele geçirdi. Paris Komünü olarak anılan yarı-anarşist bir yapılanma kurdular. Fransız güçleri yeniden kontrolü ele geçirince komün liderlerinin büyük bölümü idam edildi.

Ty Cobb

Ty Cobb (1886–1961), beyzbol tarihinin gelmiş geçmiş en başarılı oyuncularındandı. Saha dışında ise oldukça sert bir adamdı.

Agresif bir oyun stili olan Cobb, kimilerince tüm zamanların en mükemmel oyuncusu olarak görülmektedir. Halen gelmiş geçmiş en iyi kariyer vuruş ortalamasına sahiptir (0,367) ve erişilemeyen 12 vuruş ortalaması şampiyonluğu bulunmaktadır. Cobb aynı zamanda kendi zamanında kimsenin zorlayamadığı stolen-base rekorlarına sahiptir. 1936 yılında Beyzbol Onur Listesi açılışında Babe Ruth'tan (1895–1948) daha fazla oy almıştır.

Ne var ki hayranları ve diğer sporcular tarafından çok sevilen Babe'den farklı olarak Cobb herkes tarafından hakir görülmüştür. Sahada güçlükle kontrol edebildiği bir öfkeyle oynardı. Kramponlarının dikenleri, karşısına çıkan herkesi hedef alıyordu. Saha dışında da aynı ölçüde korkunç biriydi. Bir keresinde kendisine laf atan bir taraftara saldırmak için tribünlere kadar gitmişti.

Cobb, on sekiz yaşında başına gelen bir olayın etkisinden hiçbir zaman

kurtulamadığını söylüyordu. Annesinin başka birisiyle ilişkisi olduğunu düşünen Cobb'un babası aniden eve gelmiş ve yatak odalarının açıldığı balkona tırmanmıştı. Dışarıda bir yabancının olduğunu düşünen Cobb'un annesi ateş etmiş ve babasını öldürmüştü. Annesi daha sonra kasıtsız olarak ölüme sebebiyet vermekle suçlanacaktı.

Cobb, yirmi dört sezon toplamında 4191 vuruş, 2245 koşu/sayı ve 892 stolen-base sahibiydi. On yıllar boyunca bu rekorlar aşılamayacaktı. 1909 yılında "Detroit Tigers" için üç farklı istatistikte önemli başarı kazandı. 0,377 vuruş ortalaması, 9 tur vuruşu ve 107 runs batted ile ligin başını çekiyordu. 1911 yılında Amerikan Ligi En Başarılı Oyuncu Ödülü'nün ilki ona verildi. Bu ödüle, vuruş ortalaması (0,420), koşu/sayı (147), runs battled (127) gibi çeşitli kategorilerdeki lig liderliği ile layık görüldü.

Borsada milyonlar kazanmıştı. Coca Cola şirketinde yatırımları vardı. Zengin bir adam olarak öldü. Cenazesine beyzbol camiasından sadece dört kişi katıldı.

Ek Bilgiler

1- Georgia Narrows'ta doğan Cobb'un lakabı, "Georgia Fıstığı"ydı.

2- "Detroit Tigers" (1905–1926) ve "Philadelphia A's" (1927–1928) için oynamıştı. 1921'den 1926'ya kadar Tigers için oyuncu-menajer olarak görev yaptı.

3- Cobb'un önemli başarılarından biri de yirmi üç yıl art arda, yılda en az 0,320 vuruş yapmasıdır.

4- Cobb "Detroit Tigers"la (1907, 1908 ve 1909) üç Dünya Serisi'nde yer aldı ama hiçbirini kazanamadı. Gerçekten de bu büyük atıcı, Dünya Serisi kariyerinde yalnızca 0,262 vuruş yapabilmiştir.

Bayrak Direği Oturuşu

1924 yılında kazazede lakaplı gözüpek Alvin Kelly (1893–1952), Kaliforniya, Hollywood'daki bir bayrak direğinde tam on üç saat, on üç dakika oturmuştur. Kelly'nin başarısı bir dünya rekoruydu. Zaten böyle bir şeyi deneyen ilk kişi de kendisiydi. Son derece ilginç bir modanın başlamasına neden oldu.

Alvin Kelly

Kelly'nin başarısı ile ilgili haberler ülkede yayıldıkça başkaları da onun rekorunu kırmayı denedi. Denemeler, on iki ile yirmi bir gün arasında değişiyordu. Kalabalıklar "Direk Kralı" olmaya hak kazanacak yeni kişiyi görmek için toplanıyor, gazeteler hevesli bir biçimde sonuçları yayınlıyordu.

1928 yılında Kelly, Kentucky, Louiseville'e geldi. *Courier-Journal ve Times* "Cesur Kelly Bayrak Direğinde, Yüz Saati Deniyor" başlıklarıyla çıkmıştı.

Bayrak direği oturuşu ilhamını Simeon Stylites (y. 390–459) isimli Suriyeli bir Hıristiyan azizden alıyordu. Stylites, günlük yaşamın baskısından kurtulabilmek için otuz yedi yıl boyunca merdivenli bir platformun tepesinde yaşamıştı. Öldüğü sırada da platformun tepesine tünemiş durumdaydı. Onun yaşamı antik dünyada başkalarına da ilham vermişti. Onlara “stylite’ler” deniliyordu.

1930 yılında rekoru başkaları tarafından kırılan Kelly, New Jersey’deki Atlantic City’de bir direkte kırk dokuz gün oturarak yeni bir rekor kırmak istedi. Ancak bu yıllarda Amerikalılar için endişelenecek daha önemli meseleler vardı: 1929 yılında borsa çakılmış ve direğe oturmak popülaritesini kaybetmişti.

Ek Bilgiler

1- Güncel rekor Polonyalı Daniel Baraniuk’a (1975–) aittir. 2002 yılında bir direğin tepesinde 196 gün geçirmiştir.

2- Dünya Direğe Oturma Şampiyonası’nın güncel kurallarında yarışmacılara iki saatte bir mola izni verilmektedir.

3- İspanyol yönetmen Luis Buñuel (1900–1983), 1965 tarihli “Simón del desierto” filmini Simeon Stylites’in öyküsüne dayandırarak yapmıştır.

Howard Hughes

Howard Hughes (1905–1976), 20. yüzyılın en gizemli ve anlaşılmaz insanlarındandı. Nüfuzlu bir sanayici, yenilikçi bir film yapımcısı ve yönetmen, rekorlara sahip bir havacı, hırslı bir uçak imalatçısı, Las Vegas'ın otel ve kumarhane endüstrisinde bir devdi. Öte yandan berbat bir iş adamıydı. Filmleri, havacılık işletmeleri, otelleri ve kumarhaneleri 10 milyonlarca dolar kaybetmesine neden olmuştu.

Hughes en çok ağzı sıkılığı ve özellikle hayatının sonlarına doğru kendini fazlasıyla kaptırdığı hastalık korkusu ile tanınmıştı. Bu dönemde tecrit olmuş bir biçimde otel odalarında yaşamış, madde bağımlılığının kölesi haline gelmiş ve obsesif kompulsif bozukluk (takıntı hastalığı) problemiyle karşı karşıya kalmıştı. Donald L. Barlett (1936–) ve James B. Steele (1943–) gibi biyografi yazarlarının söylediği şekliyle, Hughes ömrünün son yıllarında umutsuz bir psikotikti.

Hayatının daha erken dönemlerinde ise Hughes kamuoyuna mal olmuş, gösterişli bir insandı.

Babası kayaların arasında petrol kuyusu açmaya yarayan ilk döner matkabı icat etmişti. Bu buluş Hughes Donanım Şirketi'ne muazzam bir servet kazandırdı. 1924 yılında şirket Hughes'a kaldı. Şirketin inanılmaz kârlılığı Hughes'a iki büyük tutkusunu hayata geçirme özgürlüğünü veriyordu: film çekmek ve uçmak.

Hughes, Hollywood'da birkaç başarılı film çekti. Katharine Hepburn (1907–2003) ve Ava Gardner (1922–1990) gibi isimlerin de aralarında bulunduğu dönemin en ünlü kadın yıldızlarıyla gönül ilişkileri oldu.

En büyük başarısızlıklarından biri de "çam kazı" lakabı takılan H-4 Herkül deniz uçaklarının imalatına girişmesi oldu. ABD hükümeti, kanat

açıklığı 97 metre olan bu sekiz motorlu dev deniz uçaklarından üçünün 18 milyon dolar karşılığında imal edilmesi için Hughes'la sözleşme imzaladı. Uçaklar II. Dünya Savaşı sırasında kullanılacaktı. Kendi cebinden milyonlarca dolar harcamasına rağmen Hughes sadece bir uçak yapabilmişti. O da 1947 yılındaki denemesinde sadece 1,6 km uçabilecekti.

Hughes son yıllarını otellerde ve ülkelerde dolaşarak geçirdi. Sona yaklaştığı sırada, sekreteri, danışmanı, hemşireleri ve dışarı ile ilişkisini kuran temsilcisi dışında hiç kimseyle diyalogu yoktu. Yetmiş yaşında böbrek yetmezliğinden öldü.

Ek Bilgiler

1- "Hell's Angels" (1930), "Scarface" (1932) ve tartışmalı yapım "The Outlaw" (1943) Hughes'un başarılı filmleri arasında yer almaktadır. Hughes'un hem yapımcılığını hem de yönetmenliğini üstlendiği "Hell's Angels", dört milyon dolarlık bütçesiyle o döneme kadar yapılmış en yüksek bütçeli filmdi. Film sekiz milyon dolar kazanmış ve Jean Harlow'u (1911–1937) ünlü bir yıldız haline getirmiştir.

2- Hughes hayatı boyunca çeşitli kazalar atlattı. 1946 yılında geçirdiği bir kaza sonucunda kafatasında çatlak oluştu. Göğüs kafesi ve sol akciğeri zedelendi. Dokuz kaburgası kırıldı.

3- Ömrünün son yıllarında kendisini otellere kapatan Hughes sadece ruhsal problemini ve içinde bulunduğu genel durumu halktan gizlemiş olmuyordu. Aynı zamanda resmi bir ikametgah olmaksızın yaşadığı için devlete gelir vergisi ödemekten de kurtulmuş oluyordu.

D. H. Lawrence

İngiliz romancı D. H. Lawrence (1885–1930), kariyeri boyunca tartışmalara konu olan kitaplar yazdı. Ölümünden onlarca yıl sonra bile tartışmalar kitaplarındaki açık sözlü cinselliğe odaklanıyordu. Lawrence'ın kitapları yaşadığı dönemde çok fazla tepki çekmiş olmasına rağmen hiçbir biçimde pornografik değildi. Bireylerin bilinçdışı ve ilkel arzuları, toplumsal kurallar ve kısıtlamalarla karşı karşıya kaldığında yaşananları zamanının ötesinde derin bir anlayışla ele alıyordu.

Lawrence, son derece ilginç bir şekilde karşılaşan bir anne babanın oğluydu. Biri okuma yazma bilmeyen bir madenci diğeri ise öğretmendi. İngiltere'nin Nottinghamshire bölgesinde doğmuştu. Lawrence, bir çocukluk arkadaşının cesaretlendirmesiyle makaleler ve kısa öyküler yazmaya başladı. Yirmili yaşlarında ilk romanını tamamlamıştı. Romanı, döneminin önemli editörlerinin ilgisini çekti. Evlendi. Avrupa'da seyahat etmeye ve tam zamanlı yazarlık yapmaya başladı.

Büyük ölçüde otobiyografik bir eser olan *Sons and Lovers* (1913),

Lawrence'ın kendi ailesine benzer bir ailede yaşanan ödipal nitelikteki romantik ve cinsel dramları ele almaktadır. Editörü, Lawrence'ın kitabındaki seksle ilgili bölümlerin tonunu biraz yumuşatmıştır. Böylece roman sansürden kurtulmuş ve bir başyapıt olarak takdir toplamıştır. Fakat sonraki ve en cüretkar romanı olan *The Rainbow* (1915) müstehcen olduğu gerekçesiyle sık sık sansüre tabi tutulmuştur. Bu olay Lawrence'ın kitapları ile ilgili yaşanacak olan benzeri türden tartışmaların başlangıcını oluşturmaktadır.

Bir başka beğenilen romanı *Women in Love*'ın (1920) ardından Lawrence sürekli seyahat etmeye başladı. Kısa öyküler, şiirler, gezi yazıları ve mektuplar yazıyordu. Gezileri sırasında içgüdü, ritüel, rüya, güç ve irade gibi insanlığa özgü temel nitelikler ve bunların toplumsal güçlerle kaçınılmaz çarpışmaları onu daha fazla büyülemişti. Son ve nispeten az bilinen romanı *Lady Chatterley's Lover* (1928) bu etkilenmeyi yansıtmaktadır. Roman tutkusuz evliliği nedeniyle kendi sınıfının dışından insanlarla cinsel ilişkiler yaşayan bir kadını anlatmaktaydı. Kitap tepkiyle karşılanmış, pornografik olarak nitelenmiş ve Lawrence'ın ölümünden itibaren otuz yıl boyunca, 1959 yılına kadar ABD'de yayınlanmamıştır.

Ek Bilgiler

1- I. Dünya Savaşı sırasında Lawrence'ın izlediği pasifist tutum İngiliz hükümetinin ondan şüphelenmesine neden oldu. Bu yüzden söz konusu dönemde kimi çalışmaları hasır altı edildi.

2- Lawrence büyük ölçüde Sigmund Freud'dan etkilenmişti. Özellikle Freud'un bilinçdışı ve bastırılmış arzular hakkındaki çalışmaları Lawrence'ın ilgisini çekiyordu.

3- Lawrence çocukluğu ve yetişkinliğinde çeşitli hastalıklardan mustaripti. Önce tekrarlayan pnömoni, sonra verem. 1930 yılında hayatını kaybetmesine de verem neden olacaktı.

Irving Berlin

Büyük Amerikan şarkı yazarı Irving Berlin'in (1888–1989) asıl adı Israel Isidore Baline'dir. Berlin, Rusya'nın Mogilev kasabasındaki bir Yahudi ailenin çocuğuydu. Beş yaşındayken, Baline ailesi ABD'ye gittiler. O sıralarda ülkede Yahudilere karşı geliştirilen katliamdan kurtulmayı amaçlıyorlardı. Aile New York City'ye yerleştikten kısa bir süre sonra Berlin'in babası öldü. Genç Berlin, ailesini geçindirmek için çalışmak zorundaydı. İlk işlerinden biri şarkı söyleyerek garsonluk yapmaktı. Hayatının kalan kısmında da müzikle bağını hep koruyacaktı.

Berlin'in ilk şarkıları ona yalnızca vasat bir ün kazandırmıştı. Asıl ününe 1911 yılında *Alexander's Ragtime Band* yayınlanınca kavuştu. Müzik listelerine, zirveden girmiş, şaşırtıcı bir başarı yakalamıştı. Şarkı, Berlin'in kariyerini başlatmış ve onu Tin Pan Alley bestecileri ve söz yazarlarının arasına sokmuştu (Berlin hem söz yazan hem de beste yapan az sayıdaki

Tin Pan Alley sanatçısından biriydi.). Berlin daha sonra hit şarkılardan aynı ölçüde popüler müzikallere geçiş yaptı. *Annie Get Your Gun* (1946) ve *Stop! Look! Listen!* (1915) gibi Broadway klasikleri hazırladı.

Yeni medya gelişirken Berlin hep ön plandaydı. Sesli filmlerde çalışan ilk şarkı yazarları arasında yer alıyordu. İlk uzun metrajlı sesli film olan *The Jazz Singer*'da (1927) Al Jolson (1886–1950), 1926 tarihli bir Berlin hiti olan *Blue Skies* isimli şarkıyı seslendiriyordu.

Berlin en büyük başarısını 1942 tarihli *Holiday Inn* filmiyle yakaladı. Bing Crosby (1903–1977) filmde *White Christmas* şarkısını seslendiriyordu. Berlin'in 1920 yılında bir gazeteciye söylediği gibi: "Bir şarkı yazarı yaptığı şeyin bir iş olduğunun farkına varmalıdır. Başarılı olmak için çalışmalı, çalışmalı ve çalışmalıdır." Berlin çalışmanın karşılığını almıştı: İlk çalışması *Marie from Sunny Italy* kendisine sadece otuz yedi sent kazandırırken, *White Christmas* tüm zamanların en çok satan şarkısı olmuştu.

Ek Bilgiler

1- 11 Eylül 2011'deki terörist saldırının ardından kongre üyeleri, ABD Kongre Binası'nın basamaklarına oturarak Berlin'in yurtsever klasiği olan "God Bless America" (1938) isimli şarkıyı söylediler.

2- Berlin, bir Noel şarkısı yazan ilk Yahudi şarkı yazarı değildi. Johnny Marks (1909–1985), "Rudolph the Red-Nosed Reindeer" (1939), Jay Livingston (1915–2001) ile Ray Evans (1915–2007) "Silver Bells" (1951) isimli Noel şarkılarını yazmışlardı.

3- 1944 yılında Berlin, Winston Churchill (1874–1965) ile öğle yemeği yedi. Churchill onun politik filozof Isaiah Berlin (1909–1997) olduğunu sanmıştı. İngiliz başbakan son dönemlerde hangi konularla ilgilendiğini sordu. Berlin şöyle yanıtladı: "Bilmiyorum. Ama sanırım yeni eserimin ismi 'A White Christmas' olabilir."

The Jazz Singer (1927)

“Bir dakika, bir dakika, daha hiçbir şey duymadın!”

—Al Jolson, Jack Robin rolünde

Bu sözlerle aktör Al Jolson (1886–1950), bir Hollywood filmine ilk kez sekronik bir konuşma eklemiş, sesli filmler döneminin henüz başlangıcında sessiz sinemanın sonunu işaret etmiş oluyordu.

Senkron sesler daha önce kısa filmlerde kullanılmış, senkron olmayan sesler ise film müziği olarak değerlendirilmişti. Ne var ki daha önce hiçbir aktörün görüntüsü ile konuşması bir sinema filminde senkronize edilmemişti.

Alan Crosland (1894–1936) tarafından yönetilen bu film, 6 Ekim 1927 tarihinde Los Angeles’ta gösterildi. Film büyük bir ilgi uyandırmıştı. Çığır açan Vitaphone ses sistemini geliştiren Warner Bros, bu filmle, o tarihe dek elde edebildiği en büyük gişe hasılatını yaptı.

Filmin başarısı film sanayisinde bir devrime yol açtı. Hollywood kullandığı eski teknikleri değiştirmeye zorlanıyordu. Artık yukarıdan sarkan mikrofonların bulunduğu sessiz stüdyoların yapılması gerekiyordu. Kameranın, kamera operatörünün, sinematografın ve yönetmenin içinde olacağı ses geçirmez kutular hazırlanacaktı. Sinema salonlarında, ses yükseltici ve hoparlörler bulunmalıydı.

İki yıl içinde Hollywood’da üretilen filmlerin büyük bölümü, sesli filmler haline gelmişti.

The Jazz Singer (Caz Şarkıcısı) tamamen sesli bir film değildir. İki sahnede diyalog bulunmaktadır. Altısında Jolson’un şarkı söylediği, on müzikli sahne vardır. Asıl şarkılarını siyah maske ile söylemiş ve bu da filmi oldukça tartışmalı bir hale getirmiştir.

Öykü, şov dünyasına girmek isteyen ve babası sinagogda koro şefi olan bir genç hakkındadır. Genç delikanlı, sinagogdan uzaklaşarak caz şarkıları

söylemeye başlar (Jolson'un kendisi de bir kantorun oğludur. Kantorlar, Yahudi inancına özgü dini ritüellerde müzikal faaliyetleri yönetirler. Jakie Rabinowitz olan ismini Jack Robin yapan filmin ana karakteri gibi Litvanya doğumlu olan Jolson'un da asıl ismi Asa Yoelson'dur.).

Film, nesiller arasındaki çatışmalar, dini hoşgörü ve kültürel asimilasyon gibi konuları işler. Film, Samson Raphaelson'un 1921 tarihli "The Day of Atonement" isimli öyküsünü temel alır. Eser 1925 yılında Raphaelson tarafından bir Broadway oyununa uyarlanmıştır.

Ek Bilgiler

1- Jolson başrolde oynaması düşünülen üçüncü isimdir. Broadway'de Jakie Rabinowitz'i canlandıran George Jessel ve Eddie Cantor rolü kabul etmemişlerdir.

2- Tamamı sesli çekilen ilk uzun metrajlı film 1928 tarihli "Lights of New York"dur.

3- "The Jazz Singer" 1952 ve 1980 tarihlerinde yeniden çekilmiştir.

4- 1929 yılında Warner Bros. prodüksiyon şefi Darryl F. Zanuck, "The Jazz Singer"la sektörde devrim yaratan sesli bir film çektikleri için stüdyo adına, Oscar Onur Ödülü almıştır.

Henry Ford ve T Modeli

20. yüzyılın başlarında sanayici Henry Ford, uyguladığı yeni üretim teknikleriyle otomobilin popülerleşmesine yardımcı oldu. Bu teknikler, orta sınıf Amerikalıların sahip olabileceği pahalı olmayan arabaların üretimini mümkün kılıyordu. Bu alanda uygulamaya konulan iki önemli yenilik, otomatik montaj hattı ve günlük beş dolarlık ücret, başta otomobil sanayi olmak üzere tüm Amerikan üretim sanayinde bir devrim yaratmıştır. Bu gelişmeler sonucunda otomobil, kısa süre içerisinde Amerika'nın temel ulaşım aracı haline gelecektir.

Ford, T modelini 1 Ekim 1908 tarihinde üretti. Piyasadaki ilk araba olmamasına rağmen açık ara en güvenilir ve en ucuz modeldi. Ayrıca fiyatı giderek ucuzluyordu. Başlangıçta 850 dolar olan fiyatı 260 dolara kadar düşecekti.

Ford son derece verimli bir otomatik montaj hattı kullanarak fiyatları ucuz tutmayı başarıyordu. T Modeli'nin temel parçalarından başlayarak tüm bileşenleri, her biri özel bir görevi yerine getiren işçilerin önüne geliyordu. Bu sistem kullanılarak T Modeli'ni doksan üç dakika içerisinde üretmek mümkündü.

Ne var ki o günün şartlarına göre 260 dolar yüksek bir bedeldi (1908 yılında Amerika'da yıllık ortalama gelir yalnızca 326 dolardı). Ford arabalarına olan talebi arttırabilmek için işçilerin ücretini günlük beş dolara çıkardı. Zira işçilerinin aynı zamanda potansiyel müşteriler olduğunun farkındaydı.

Sonraki yirmi yıl içerisinde Ford, 15 milyondan fazla T Model araba sattı. 1927 yılında T Modeli'nin üretimi durduruldu. Bununla beraber diğer üreticiler Ford'un yenilikçi üretim tekniklerini kopyaladılar. Günümüzde onun kurduğu Ford Motor Şirketi, dünyanın en büyük araba üreticilerinden biri durumundadır.

Ek Bilgiler

1- Ford antisemitist olduğu yönündeki iddiaları reddetse de, sahibi olduğu "Dearborn Independent" gazetesi "The Protocols of the Elders of Zion" isimli antisemitik bir kitap yayınladı. 1938 yılında Nazi Almanya'sı tarafından yabancılara verilen en büyük ödül olan "Alman Kartalı Büyük Haçı" Ford'a verilmişti.

2- Ford ailesinin üyeleri Ford Motor Şirketi'ni işletmeye devam etmektedirler. Mevcut Yönetim Kurulu Başkanı William Clay Ford Jr. (1957–), Henry Ford'un büyük torunudur.

3- Henry Ford sanayici olmadan önce araba yarışçısıydı. 1996 yılında Amerika Motor Sporları Onur Listesi'ne alındı.

Babe Ruth

6 Mayıs 1915 tarihinde, *Babe* lakaplı George Herman Ruth, birinci ligde ilk kez topu oyun alanının dışına yollamayı başarmıştı. O anda bunun Amerika spor hayatında büyük bir değişikliğe neden olacak devrimci bir eylem olduğunun pek az kişi farkındaydı.

Ruth (1895–1948), topu oyun alanının dışına ilk kez yolladığı sırada, “Boston Red Sox”ın seçkin solak atıcılarındandı. Çok geçmeden uluslararası bir kahraman olacak ve “New York Yankees”in usta atıcısı olarak beyzbol tarihine geçecekti.

Ruth’tan önce topun oyun alanının dışına çıkması son derece nadir görülen bir durumdu. Oyuncular topa hafifçe dokunarak iç sahaya düşürmeye, tek atışlarla ya da stolen-baselerle sayı yapmaya odaklanırlardı (20. yüzyılın başlarında çok az sayı yapıldığından, bu yıllara beyzbolun ölü top dönemi denilirdi.). Ruth, 1919 yılında Red Sox’da oynarken tam 29 kez topu oyun alanının dışına gönderince, 1884 yılındaki Ned Williamson’a (1857–1894) ait 27 atışlık rekoru kırmış oldu. Bu hareketiyle hem bir kahraman haline gelmiş hem de beyzbolu modern çağa taşımış oluyordu.

O sezondan sonra Red Sox’ın para sıkıntısı çeken sahibi Harry Fraazee yıldız oyuncusunu New York Yankees’e 125 bin dolar karşılığında sattı. Transferin iki Amerikan takımı için de uzun dönemli sonuçları olacaktı. Ruth daha önce Dünya Serisi’nde hiçbir ciddi başarı elde edememiş olan Yankees’e efsanevi bir güç kazandırdı. Öte yandan Red Sox, seksen altı yıl boyunca bir daha şampiyon olamayacaktı.

Ruth, 1920 yılında Yankees’le oynadığı ilk sezonunda tam 54 kez topu oyun alanının dışına yolladı (Ondan sonra gelen ikinci en iyi skor George Sisler’e ait topu 19 kez saha dışına yollama rekoruydu). Sonraki yıl rekorunu 59’a çıkardı. 171 sayıyla birlikte 0,378 vuruş ortalaması yaptı. 1927 yılındaki en ünlü sezonunda Yankees’e *Murderer’s Row* lakabını

kazandırdı ve tam 60 kez topu oyun alanının dışına gönderdi.

Ruth kariyerini tamamladığında tam 714 kez topu oyun alanının dışında göndermişti. Ayrıca çok sayıda başka vuruş rekoru bulunuyordu. Yankees'in yedi kez şampiyonluk forsu ve dört Dünya Serisi şampiyonluğu kazanmasına yardımcı oldu (1923, 1927, 1928 ve 1932).

Ruth sadece olağanüstü bir oyuncu değildi. Aynı zamanda efsanevi bir kişiliğe sahipti. Sosisli sandviç, bira ve kadınlara karşı doymak bilmez bir iştahı vardı. Araba kazaları, ilişkileri, hastalıkları, Hollywood'da aldığı küçük roller ile manşetlere çıkarak atletlerin ülke çapında ünlüler haline geldikleri bir dönemi başlatmıştır.

Ek Bilgiler

1- Ruth, lakabını 1914 yılında, on dokuz yaşında ilk profosyonel kontratını imzaladığı ikinci lig takımı "Baltimore Orioles"te oynarken almıştır. O yılın bahar antrenmanı sırasında takım arkadaşları ona, takımın sahibi Jack Dunn'un bebeği anlamında "babe" demişler ve bu lakap üzerine yapışmıştır.

2- 1920 yılında Ruth'un ilk sezonunda, Yankees seyirci sayısını ikiye katlamış ve tribünlerine 1 milyondan fazla kişiyi çekebilen ilk takım olmuştur. Üç yıl sonra "Ruth'un İnşa Ettiği Ev" diye de anılan Yankees Stadyumu açılmıştır.

3- Ruth, spor üzerine yazılan yazıların epey okunduğu bir dönemde oynamış ve onunla ilgili çok sayıda ilginç yakıştırma yapılmıştır. Bunların en bilinenleri "Bambino" ve "Sultan of Swat"dır.

Dans Maratonları

10 Haziran 1928 tarihinde New York City'deki Madison Square Garden'da on yılın en ünlü dans maratonu başladı. 5 bin dolarlık ödül için yarışan 132 çift arenada sahne aldılar. Bu Amerikan tarihinde yaşanmış çılgınlıkların doruk noktasıydı.

Dans maratonu çılgınlığı Alma Cummings adındaki Amerikalı bir kadın tarafından başlatılmıştı. Cummings 1923 yılında hiç durmadan yirmi yedi saat boyunca dans etmişti. Rekoru daha sonra New York City dans salonunda altmış dokuz saat boyunca dans eden Vera Shephard tarafından kırılacaktı (Shephard bir gazeteciye "Beni rahatsız eden tek şey sürekli bir adamın kollarında olmaktı" demiştir). Shephard'ın rekoru ise çok geçmeden Clevelandlı bir başka kadın tarafından kırılacaktı.

Benzeri maratonlar ülkenin her yerindeki şehirlerde düzenlendi. Organizatörler en başarılı çiftler için para ödülleri vaat etmeye başladılar. Madison Square Garden'daki maraton ise benzerleri arasında en üst düzeyde olanıydı.

Dans maratonunun yarışmacılar üzerinde ağır bir fiziksel etkisi oluyordu.

Bahçedeki iki gün için *New York Times*, "Yarışmacılar, güçlerini yitirmeye başladıklarında kurulmaya ihtiyaç duyan mekanik oyuncaklara benzemişlerdi" diye yazmıştır. Katılımcılar dans tekniklerine göre değerlendirilmemişlerdir. Yegane ölçü dayanma gücüydü (buna rağmen New York maratonunda yarışmacılara periyodik olarak on beş dakika mola izni verilmişti).

1928 Madison Square Garden Maratonu yirmi günün ardından son buldu. Zira şehrin sağlık delegesi, kalan sekiz yarışmacının sağlıklarından endişe etmeye başlamıştı.

1935 yılında romancı Horace McCoy (1897–1955) Büyük Buhran dans maratonu etrafında gelişen bir cinayet komplosunu anlatan *They Shoot Horses, Don't They?* isimli bir roman yazmıştı. Yönetmen Sydney Pollack (1934–2008), başrolünde Jane Fonda'nın (1937–) oynadığı 1969 tarihli bir filmle romanın uyarlamasını yaptı. Film bir dalda Oscar kazanmış ve sekiz dalda Oscar'a aday gösterilmişti. Pollack'ın filmi dönemin yoksul ama hırslı amatör dansçılarının geçinmek için nasıl sabaha kadar dans ettiklerini ortaya koymaktaydı.

Ek Bilgiler

1- Amerikan Dans Öğretmenleri Topluluğu, 1923 yılında dans maratonlarına karşı imza kampanyası başlatmışlardı. Onlara göre maratonlar sağlık için zararlı, eğlence olarak yararsız ve dans sanatı açısından tam bir rezaletti.

2- Efsaneye göre Montana Butte'deki Rensaw Hall'da yapılan ilk dans maratonu da on beş saatin ardından bir sağlık delegesi tarafından durdurulmuştu.

3- Meksiko City 1933 yılında dans maratonlarını yasaklamıştı. Onlara göre maratonların kimseye faydası yoktu.

Salvador Dali

Büyük gözleri, yukarı kıvrılmış komik bıyıkları, baston koleksiyonu ve alışılmadık değerlendirmeleri ile ressam Salvador Dali (1904–1989) parçası olduğu sanat akımının cisimleşmiş hali gibiydi: sürrealizm. Dali ününü eksantrik dâhi kişiliği ve yenilikçi eserlerine olduğu kadar şovmenliği ve reklam düşkünlüğüne de borçluydu.

Fantastik görsel imgeleri ve bilinçaltını kullanımı ile sürrealizm, 1920'lerde Avrupa sanatının önemli bir akımı olarak ortaya çıkmıştı. Dali'nin ilk büyük uluslararası atılımı 1928 yılında gerçekleşti. Üç resmi, Pittsburg'daki Uluslararası Carnegie Sergisi'nde sergilendi. Bir yıl sonra Paris'teki tek kişilik ilk gösterisini yaptı.

Bu dönemde "paranoyak-eleştirel yöntem"i geliştirdi. Bu yöntemde, kendi psikotik-halüsinasyonlarından sanat yapıtları meydana getirmek için yararlanıyordu. Akımın tarihindeki en ünlü eser olan *The Persistence of*

Memory (1931) adlı tablosu ile yerini sağlamlaştırdıktan sonra sürrealizmin en ünlü ismi konumuna geldi. Çalışma Dali'nin en karakteristik imajlarından bazılarını içeriyordu. Bunların arasında; zamanın bükülmesini temsil eden eriyen saat, çürümeyi temsil eden karıncalar ve Katalonya'nın kır manzarası vardı.

On yılın kalan bölümünde sürrealist eserleri sergilerde gösterilmeye devam etse de, politik düşünceleri nedeniyle 1934 yılında akımdan dışlandı (Diğer sürrealistlerin büyük bölümü marksistti.).

1940'lardan başlayarak dini, bilimsel ve tarihi temalara yoğunlaşmaya başladı. Kariyeri boyunca son derece verimliydi. Bu durum 1980 yılında Paris'te açtığı 168 resim, 219 çizim, 38 obje ve 2000'den fazla belgeden oluşan retrospektif sergide de bütün çıplaklığı ile açığa çıkmıştı.

Dali'nin şovmenliği, çok ürün vermesi ve kibirli olması sıkça eleştirilmesine neden oldu. Onun gözünde ise eleştirmenler yalnızca kendisini kıskanan sanatçılardan ibaretti. 1958 yılında gazeteci Mike Wallace (1918–2012) hangi sanatçıya hayran olduğunu sorduğunda şöyle yanıtlamıştı: "Önce Dali, Dali'den sonra Picasso." Hayranlık duyduğu sanatçılar listesi bundan ibaretti.

Dali seksen dört yaşında kalp yetmezliğinden öldü.

Ek Bilgiler

1- Dali çeşitli alanlarda ürünler verdi. Yağlı boya, sulu boya, çizim, grafik, heykel, film, fotoğraf ve kuyumculuk bunlardan bazılarıdır.

2- Film alanındaki katkılarının da altı çizilmelidir. İspanyol yönetmen Luis Buñuel (1900–1983) ile birlikte önemli iki sürrealist film yaptı: "Un chien andalou" (1929) ve "L'âge d'or" (1930). Dali aynı zamanda Alfred Hitchcock (1899–1980) tarafından çekilen "Spellbound" (1945) filmindeki düşsel sahnelerin hazırlanmasına yardımcı oldu. Walt Disney (1901–1966) ile birlikte, yayınlanması 2003 yılında gerçekleşen "Destino" animasyonunun yapımına katkılarda bulundu (Dali 1945 ve 1946 yıllarında Destino üzerinde çalışmıştı.).

3- Sansasyon yaratan yorumlar yapmak Dali'nin kişiliğinin bir

parçasıydı. Bir keresinde Fransız usta Paul Cézanne (1839–1906) için "Gördüğüm en beceriksiz ressam" demişti.

Carl Sandburg

Amerikan tarihindeki en iyi şairlerden olan Carl Sandburg (1878–1967), en çok Orta Batı'nın ünlü endüstri şehrinin verimliliğini, gücünü ve sahip olduğu özgün karakteri yücelttiği "Chicago" (1914) şiiriyle ve on yıllar sonra yazdığı uzun Abraham Lincoln biyografisi ile anımsanmaktadır. Sandburg'un anlaşılır ve canlı şiirleri onu yaşadığı sırada oldukça popüler biri haline getirmişti. Çalışmaları günümüzde de oldukça geniş bir okur kitlesine hitap etmektedir.

Batı İlinois'teki küçük bir şehir olan Galesburg'da yaşayan yoksul bir İsveçli çiftin çocuğuydu. Küçük yaşta okuldan ayrıldı. Onlu ve yirmili yaşlarında kötü işlerde çalışmak zorunda kalmıştı. Bu dönemde yerel kültürü ve Orta Batı geleneklerini yakından tanıma fırsatı buldu. Yerel politik kampanyalardan berber dükkanlarına ve çiftliklere kadar bölgeye aşinaydı. 1913'te Chicago'ya yerleşti ve gazetecilik yapmaya başladı. Bir yandan da şiirler yazıyordu.

İlk şiir derlemesi olan *Chicago Poems* (1916) çok popüler oldu ve ünlü "Chicago" şiiri onu ünlü biri yaptı. Bu çalışma Sandburg'un şiire yaklaşımının çok güzel bir örneğidir: Şiiri vurgulu ve açıklayıcı ifadelere dayanır. Basit ve çağrışım gücü yüksek imgelere yer verir. Efsanevi Chicago betimlemesinde olduğu gibi: "Fırtınalı, dinç, kavgacı / Büyük omuzların şehri." Şiirlerini, genellikle kafiyesiz serbest nazımla yazmıştır. Dili geleneksel şiirden çok daha özgür ve anlaşılır bir biçimde kullanmaktadır. Şehriyle gurur duymasına rağmen suç, fuhuş ve yoksulluk gibi sorunların farkındadır. Şehrin dayanıklılığı ve zorlukları yenme gücüne ise hayranlık beslemektedir.

Sandburg sıklıkla 19. yüzyılın büyük popülist şairi Walt Whitman (1819–1892) ile karşılaştırılmaktadır. Gerçekten de Sandburg, Whitman'ın başyapıtı *Leaves of Grass* (1855) adlı çalışmasında serbest şiiri kullanma biçimine büyük bir hayranlık beslemektedir. Whitman'ın Amerikan toplumuna özgü basit, günlük ve özgün meseleleri yüceltişi ilgisini çeker. Whitman gibi Sandburg da Amerikan halk sanatı ve demokratik sisteminden büyülenmiştir. Şiirlerinin dışında Amerikan tarihi ve müziği ile ilgili düzinelerce kitap yazmıştır.

Ek Bilgiler

1- Aynı zamanda sahneye çıkmaya da hevesliydi. Okuma günlerinde halk şarkıları ve öyküleri kullanarak dinleyenlerini eğlendirmekten hoşlanırdı.

2- Walt Whitman gibi Sandburg de Abraham Lincoln hayranıydı. Onun

biyografisini yazmak için uzun yıllar harcamış ve 1940 yılında bu çalışmasıyla tarih dalında Pulitzer Ödülü kazanmıştı.

3- Amerikalı çocukların ulaşabileceği peri masallarının çoğu Avrupa kaynaklıydı. Sandburg kendi peri masallarını yazma kararı vermişti. Bunlar belirgin bir biçimde Amerikan karakteri taşıyan peri masalları olacaktı.

Bessie Smith

Columbia Records, Bessie Smith’i (y. 1894–1937) “Blues Müziğin Kraliçesi” ilan ettiğinde müzik basını aynı fikirde olmadığını açık bir biçimde ortaya koymuştu. Kraliçe unvanı onun için yeterli değildi. Ünlü şarkıcıya verilmesi gereken unvan “Blues’un İmparatoriçesi” olmalıydı.

Bessie Smith, 1920’lerin ve 1930’ların en popüler blues sanatçısıydı. Kayıt stüdyosuna girmeden önce de bir performans sanatçısı olarak önemli bir başarı kazanmıştı. 1912 yılında Smith “Blues’un Anası” lakaplı Gertrude Rainey (1886–1939) ile bir revüde birlikte şarkı söylemiş, yaşlı yıldızı kendisine hayran bırakmıştı. Rainey, Tennessee’li sanatçıya başarılı bir sahne performansı için kimi tüyolar verecek ve çok geçmeden boynuz kulağı geçecekti.

Smith, 1920’de Atlantic City’de kendi şovuna başladı. 1923 yılında New

York’a gitti ve vodvil turnesinde muazzam bir ilgi gördü. Aynı yıl Columbia ile bir sözleşme imzaladı ve ilk albümünü çıkardı.

Smith Columbia’nın “race record” serisinin ilk şarkıcısıydı. Şirket Afro-Amerikan blues müziğinin popülerliğinden faydalanmayı umuyordu. Smith’in ilk eserleri olan *Gulf Coast Blues* (1923) ve *Down Hearted Blues* (1923) çok popüler oldu ve iyi sattı. Diğer hit eserleri ise *Baby Won’t You Please Come Home* (1923) ve *Nobody Knows When You’re Down and Out* (1929) idi.

Büyük Buhran’ın Amerika’nın eğlence bütçesini kısması ve sesli filmlerin yaygınlaşması ile birlikte Smith’in yıldızı sönmeye başladı. Sesli filmlerin çekilmesi vodvil performanslarının cazibesini yitirmesine yol açtı. Her şeye rağmen Smith formunun zirvesindeydi ve hâlâ gençti. Kimileri 1930’larda yeniden popüler olacağını umuyordu. Ne var ki böyle bir şansı olmadı. 26 Eylül 1937 tarihinde Mississippi’de geçirdiği bir trafik kazasında “Blues’un İmparatoriçesi” hayata gözlerini yumdu.

Ek Bilgiler

1- 1975 yılında folk-rock grubu “The Band”, ismini Bessie Smith’den alan bir parça yaptı.

2- Smith’in doğum tarihi kimi zaman Temmuz 1892, kimi zamansa 15 Nisan 1894 şeklinde gösterildi. Hangisinin doğru olduğu kesin olarak bilinemese de Smith doğum günü olarak 15 Nisan’ı tercih ederdi.

3- Smith 1929 yılında “St. Louis Blues” filminde başrol oynadı. Sanatçıya ait yegâne kamera görüntüsü bu filmde yer almaktadır.

Greta Garbo

İsveç doğumlu Greta Garbo (1905–1990), 1930'ların en büyük gişe yıldızıydı. Sessiz filmlerden sesli filmlere başarılı bir biçimde geçiş yapan az sayıdaki sanatçıdan biriydi. Otuz altı yaşında emekli olduğundan kariyeri nispeten kısa sürmüştü. Buna karşılık ekran ışığı ve sinema perdesi dışındaki gizemli yaşantısı nesiller boyunca sinemaseverleri büyülemeye devam etti.

Stockholm'de doğan Garbo'nun asıl adı Greta Lovisa Gustafsson'du. Efsanevi Hollywood yapımcısı Louis B. Mayer tarafından keşfedilmeden önce çeşitli Alman ve İsveç filmlerinde rol almıştı. İlk sözleşmesini MGM ile yaptı ve 1926 yılında ilk üç filmini çekti: *The Torrent*, *The Temptress* ve *Flesh and the Devil*.

Olağanüstü güzelliği ile Garbo, hızla ünlü bir sessiz film yıldızı haline geldi. Ona "İsveç Sfenksi" deniliyordu. İskandinav aksanı, MGM'in 1930

yılına kadar onu sesli filmlerde oynatmasına mani olmuştu. Bu tarihte Eugene O'Neill'in *Anna Christie* oyunundan yapılan bir uyarlamada rol aldı. Rolüyle fazlasıyla adından söz ettirmişti. Öyle ki, MGM filmi tanıtırken "Garbo Konuşuyor" sloganı ile bir reklam kampanyası başlatmıştı.

İsveç kökenli, yorgun bir Amerikan fahişesini canlandırırken sinema tarihine geçen ilk sözlerini söylemişti: "Bir viski ver bana, bir de zencefilli gazoz. Hadi bakalım cimrilik yapma." Aksanıyla ilgili endişeler yersiz çıkmıştı. Gırtlaktan konuşması sadece gizemli ve şuh havasının daha da artmasına yarıyordu. 1930'lar boyunca, Büyük Buhran yaşanıyor olmasına rağmen her film için 500 bin dolardan fazla aldığı söyleniyordu.

Bütün ünlü film replikleri içerisinde belki de en ünlü olanı, en iyi film dalında Oscar alan *Grand Hotel* (1932) filmindeki sözleridir. Filmde Rus bir balerini canlandıran Garbo, "Yalnız olmak istiyorum" der. Bu cümle Garbo'nun ömrünün geri kalan kısmında, özellikle 1941 yılında emekliye ayrılıp sessiz bir hayat sürmeye başladıktan sonra yankılanmaya devam edecektir.

MGM'in "Garbo Gülüyor" sloganı ile piyasaya sürdüğü klasik romantik komedi *Ninotchka* (1939) Garbo'nun son önemli performansıdır. Tam dört kez en iyi oyuncu dalında Oscar'a aday gösterilmişse de ödülü kazanamamıştır. İki yıl sonra, son filmi olan *Two-Faced Woman*'ın (1941) ardından emekliye ayrılır.

Sonraki elli yıl boyunca hiçbir röportaj vermemiş, kamuoyundan uzak durmuştur. Buna rağmen seksen dört yaşında ölene dek efsanesi büyümeye devam etmiştir.

Ek Bilgiler

1- Garbo "Flesh and Devil"in başrol oyuncularından John Gilbert'le 1926 yılında nişanlanmıştır. Ancak son anda evlenmekten vazgeçer. Hiçbir zaman evlenmeyen Garbo'nun biseksüel olduğu düşünülmektedir.

2- MGM tarafından çekilen son sessiz film olan "The Kiss"de (1929) başrol oynamıştır.

3- 1954 yılında Guinness Rekorlar Kitabı'nda Garbo "Yaşamış en güzel kadın" olarak geçmektedir.

4- 1955 yılında Oscar Onur Ödülü almıştır.

Köktencilik

Köktencilik terimi, 1910'larda modern bilimi reddeden ve İncil'in kelimesi kelimesine Tanrı'nın sözleri olduğunu savunan Hıristiyanları tanımlamak için kullanılmıştır. Neredeyse bir yüzyıl sonra köktencilik halen Amerikan dini düşüncesinin önemli bir ögesi olmaya devam etmektedir. ABD'de ve dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan ve kendilerini evanjelik Hıristiyanlar olarak adlandıran milyonlarca insan bu düşünceyi benimsemektedirler.

19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın başlarındaki bilimsel gelişmeler köklü Hıristiyan inançlarına meydan okuyordu. Charles Darwin (1809–1882) tarafından yapılan biyolojik araştırmalar hayvanların diğer canlı türlerinden evrimleştiğini ortaya koymuştu. Bu İncil'deki yaratılış hikayesi ile çelişen bir durumdu. Albert Einstein (1879–1955) gibi bilim insanlarının çalışmaları evrenin kutsal kitaplarda anlatıldığından çok daha karmaşık ve kompleks bir yapıya sahip olduğunu ortaya koyuyordu.

Bu bilimsel keşiflere bir yanıt olarak kimi Hıristiyan bilginler 20. yy başlarında inançlarını yenilemeye başladılar. Emekli bir Harvard başkanı olan Charles W. Eliot (1834–1926) 1909 yılında "Dinin Geleceği" adıyla bir konuşma yaptı. Konuşmasında dinin zaman içerisinde otoriteye dayanmaktan uzaklaşacağı fikrini işledi. Gelecekte "ölü atalara, öğretmenlere ya da yasa koyuculara" tapılmayacaktı. Gelecekte dinlerde kişisel kurtuluş takıntısı olmayacak, iç karartıcı hava bütünüyle ortadan kalkacaktı.

Eliot'un konuşması ve yüzyılın başlarında dini inançlarla ilgili yaygınlaşan şüphecilik, muhafazakar Hıristiyanlar arasında bir tepkinin gelişmesine neden oldu. Bir yıl sonra Princeton Teoloji Semineri'nin üyeleri Hıristiyanlığın özüne ilişkin olduğuna inandıkları temel prensiplerini

açıkladılar. Bunların arasında İncil'in yanılmazlığı ve çarmıha gerildikten sonra İsa'nın yeniden hayata dönüşü de bulunuyordu.

Köktencilik özellikle Babtistler ve Metodistler arasında taraftar buldu. Köktencilik, 1920'lerin başlarında okullarda evrim teorisinin okutulmasına karşı bir kampanya yürüttü. Hıristiyan gruplar, eğitimcileri evrim yerine yaratılışı öğretmeye zorladılar. Günümüzde köktenciliğin çeşitli Hıristiyan gruplarında destekçileri bulunmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Köktenciliğin önde gelen destekçilerinden biri de başkan adayı William Jennings Bryan'dı (1860–1925). "Maymun Davası" sırasında İncil'e inançlarını ortaya koyunca gazeteci H. L. Mencken (1880–1956) tarafından alay konusu yapılmıştı.

2- Köktenci terimi, bazı Müslümanları tanımlamak için ilk olarak 1980'lerdeki Lübnan rehine krizi sırasında kullanılmıştır.

3- 2007 yılında yapılan bir anket Amerikalıların %39'unun Tanrı'nın insanları bugünkü formunda yarattığını düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Lou Gehrig

Kendi döneminde Lou Gehrig (1903–1941), “Demir At” namıyla bilinirdi. Beyzbolu kendisinden önce ve sonra pek az kişinin oynadığı gibi oynayan çelik bir makineydi. Art arda 2130 oyunda oynayarak rekor kırmıştır. Aynı zamanda sessiz ve alçakgönüllü bir adamdı. Ne var ki “New York Yankees”ten takım arkadaşı Babe Ruth’un (1895–1948) gölgesinde kalmıştı.

Gehrig, kariyerini ve yaşamını erkenden sonlandıran nadir görülen hastalığı ile anılan simge bir isim haline gelmiştir. Beyzbolu bıraktıktan iki ay sonra Yankees Stadyumu’nda kalabalıklara yaptığı dokunaklı veda konuşması bugün dahi hatırlanmaktadır.

Gehrig, Manhattan’da doğmuş ve Columbia Üniversitesi’ne gitmiştir. Yankees 1923 yılında onunla sözleşme imzalamıştır. 1925 yılından itibaren düzenli olarak birinci kalede bulunmuştur. Yedek vurucu olarak yer aldığı bir oyunun ardından, Gehrig birinci kalede savaş gazisi Wally Pipp’in (1893–1965) yerine geçmiştir. Sonraki on üç yıl boyunca yerini koruyacaktır. Art arda 2130 oyunda yer alma rekoru ancak 1995 yılında “Baltimore Orioles”teki Cal Ripken Jr. (1960–) tarafından kırılabilecektir.

Gehrig çok geçmeden beyzbol tarihinin en iyi vurucularından biri haline gelmiştir. 1927 yılında 47 kez topu oyun alanının dışına göndermiş ve 0,373’lük bir vuruş ortalamasıyla 175 sayı yapmıştır. Aynı yıl 60 kez topu oyun alanının dışına gönderen Ruth dışında hiçbir oyuncu bir sezonda böyle bir sonuca ulaşamamıştır.

1931 yılında Gehrig 184 RBI (vurucunun fırlattığı topa karşılık koşucunun skor kazanıp kazanmadığını gösteren bir beyzbol istatistiği) ile halen korunan bir lig rekoruna sahiptir. 1934 yılında Amerikan Ligi’nin

üçlü tacını kazanmıştır (0,363 vuruş ortalaması, 49 kez topu oyun alanının dışına gönderme, 165 RBI).

1938 yılında, 1925'ten beri ilk kez Gehrig'in vuruş ortalaması 0,300'ün altına düşmüştür. O sezon tüm müsabakaların başlangıç kadrosunda yer almıştır. Fakat 1939 yılında yalnızca sekiz maça çıkabilmiştir. İlk kez kendi isteğiyle oyun dışında kalmaktadır. Böylece kesintisiz oyunculuğu ve kariyeri 2 Mayıs 1939 tarihinde son bulur.

Bir ay sonra Gehrig'e beyin hücrelerinin yavaşça bozulduğu nörolojik bir hastalık olan "amyotrofik lateral skleroz" teşhisi konuldu. Günümüzde bu hastalık genellikle "Lou Gehrig Hastalığı" olarak anımsanmaktadır.

4 Temmuz 1939 tarihinde Yankees, Gehrig için bir kutlama toplantısı düzenledi. Toplantı sırasında eski yıldız yaklaşık 62 bin hayranına şöyle seslendi: "Bugün kendimi dünyanın en şanslı insanı sayıyorum." İki yıldan kısa bir süre içerisinde, henüz otuz yedi yaşında ALS hastalığı nedeniyle hayatını kaybetti.

Ek Bilgiler

1- Gehrig'in forma numarası 4'tü. Bu profesyonel spor tarihinde özel olarak bir sporcuyla birlikte emekli edilen ilk forma numarasıdır.

2- Gehrig, Dünya Serisi oyunlarında 0,361 vuruş ortalaması ile Yankees'in altı Dünya Serisi ve yedi şampiyonluk kazanmasına yardımcı olmuştu.

3- Gehrig birinci lig “Kariyer Büyük Slam”i rekorunu (23) halen muhafaza etmektedir. Kariyerini 0,340 vuruş ortalaması, 493 kez topu oyun alanın dışına gönderme ve 1995 RBI skorları ile tamamlamıştır.

Al Jolson

Al Jolson (1886–1950), kendi döneminde vodvillerin ve Broadway'in en popüler eğlence sanatçıları arasında yer almaktaydı. Aynı zamanda yenilikçi prodüksiyon *The Jazz Singer*'daki (1927) rolüyle anımsanmaktadır. Jolson, önde gelen sahne sanatçılarının genellikle siyah maskeyle sahneye çıktıkları dönemin temsilcilerindendir.

Jolson ve ailesi, o henüz bir çocukken Litvanya'dan Washington DC'ye göç etmişlerdir. Jolson erken yaşlarından itibaren sokak ve sahne sanatçılığı yapmıştır. 1898 Amerikan-İspanyol Savaşı sırasında Amerikan askerlerini eğlendirmiştir. 1911 yılında Broadway'de ve ülke çapındaki turlarda çeşitli gösteriler yapmıştır.

Jolson, çağdaşlarının sert ve soğuk tutumlarına karşılık, sahnede son derece canlı ve karizmatikti. Kimi zaman seyircileri eğlendirmek için belirlenmiş programın dışına çıkarak solo konserler verdiği bile olurdu.

1910 ve 1920’lerde ses sanatçısı olarak da parlak bir kariyeri vardı. Plakları 10 milyondan fazla satan ilk şarkıcı olmuştu.

Jolson *The Jazz Singer*’da kısmen kendini oynuyordu. Film bir sinagog kantorunun seküler bir eğlence sanatçısı olmak isteyen oğlunun hikayesini anlatıyordu. Şarkı ve konuşmaların görüntülerle senkronize edildiği ilk uzun metrajlı film olan *The Jazz Singer*, büyük bir gişe başarısı elde etti. Filmi, kısa süre içerisinde Jolson’un daha da büyük bir başka başarısı izleyecekti: *The Singing Fool* (1928).

Jolson hem sahnede hem de beyazperdede, döneminin en başarılı siyah maske performanslarını sergiliyordu. Siyah maske kullanımı dönemin eğlence sektöründe son derece yaygın olsa da, bu tartışmalı uygulama Jolson’un imajını ve popülerliğini ölümünden beri gölgelemiştir.

1940’larda Jolson neredeyse emekli olmuştu. Arada sırada turlar düzenliyor ve Broadway şovlarına çıkıyordu. 1946 yılında kendi hayatını anlatan *The Jolson Story* ile birlikte kariyeri yeniden canlandı. Eski plakları yeniden basılmaya başlamıştı.

Kalp yetmezliğine rağmen II. Dünya Savaşı sırasında Amerikan askerleri için gösteriler düzenledi. 1950 yılında aynı şeyi yapmak için Kore’ye gitti. Sonraki ay, altmış dört yaşında kalp krizi geçirerek hayata veda etti.

Ek Bilgiler

1- Kimi canlı gösterilerde seyircilerin arasına giren bir rampa kullanıyordu. Böylece onların arasında dolaşıp, izleyicilerle sohbet edebiliyordu.

2- O dönemde plak satışlarına dair bilgiler mevcut olmamasına rağmen, “Billboard” dergisi Jolson’un yirmi üç adet hit plağı olduğunu tahmin etmektedir.

3- Jolson, Jazz Singer’daki çoğu diyaloğu doğaçlama geliştirmiştir. Öte yandan filmin açılış cümlesi olan, “Henüz hiçbir şey duymadınız” onun sahne performanslarının temel bir unsuruydu.

J. Edgar Hoover

J. Edgar Hoover (1895–1972), Federal Araştırma Bürosu'nun (FBI) ilk müdürüdür. Yaklaşık elli yıl boyunca kurumun yönetiminde rol oynamıştır. Onun yönetimi altında FBI; kaçakçılarla, casuslarla ve mafyayla mücadele etmiştir. Öte yandan Hoover, FBI ajanlarının insan haklarına saygı duymadıkları gerekçesiyle eleştirilere konu olmuştur.

Hoover Washington DC'de doğmuştu. Hukuk fakültesini bitirdikten sonra Adalet Departmanı'na girdi. 1924 yılında yirmi dokuz yaşında bir bürokrat olarak, departmanın küçük araştırma bürosunun kontrolünü eline aldı.

Onun yönetimi altında, 1920'lerde büro hızla genişledi. Esas olarak içki kaçakçıları ve banka soyguncularına yoğunlaşmışlardı. Federal ajanlar, ünlü banka soyguncusu John Dillinger'ı yakalamış (1903–1934) ve Chicago'daki Biograph Tiyatrosu'nun dışında kurşun yağmuruna tutarak öldürmüşlerdi. Hoover büronun başarılarını sahiplenmek konusunda son

derece hızlıydı. Büyük Buhran'ın suçla dolu yıllarında yasanın ve düzenin yüzü haline gelmişti.

1935 yılında büro, Federal Araştırma Bürosu (FBI) adını aldı. Franklin D. Roosevelt (1882–1945) Hoover'ı müdür yaptı. Ölene kadar bu görevde kalacak ve sekiz ABD başkanı için çalışacaktı.

Soğuk Savaş döneminde Hoover ABD'deki komünist ajanları bulmakla uğraştı. Ajanlarını yurttaşlık hakları gruplarına sızdırdığı ve illegal araçlarla liderleri Martin Luther King Jr'ı (1929–1968) dinlettiği için çok eleştirildi. Hoover onların komünist olabileceklerinden korkuyordu. COINTELPRO adı verilen bu program 1970'lerde ortaya çıkarıldı ve kongre tarafından kınandı.

Pek çok başkan Hoover'ı işten çıkarmayı düşünse de, bir suç savaşçısı olarak sahip olduğu popülarite ve kamusal yaşamdaki neredeyse her bilinen kişi için tuttuğu kalın dosyalar onu Washington'da daimi biri hale getirdi.

Özel hayatı tam bir bilmeceydi. Görünüşte kendisini tamamen işine verdiği duygusu uyanıyordu. Hiçbir zaman evlenmedi. Eşcinsel olduğu yönünde söylentiler dolaşıyordu.

Hoover'ın ölümünün ardından yapılan reformlarla dinleme cihazlarının kullanımına kısıtlama getirildi. Geleceğin müdürlerine on yıl görev kısıtlaması getirildi. Böylece başka hiç kimsenin Hoover gibi beklenmedik bir güce ulaşması istenmiyordu.

Ek Bilgiler

1- Washington DC'deki FBI karargahı ölümünün ardından "Hoover" adını aldı.

2- 1950 yılında, FBI'ın en çok aranan on kişi listesini yapmak Hoover'ın fikriydi.

3- Hoover'ın döneminde FBI, Kaliforniya'dan genç bir hukuk mezununun başvuru formunu geri çevirmişti: Richard M. Nixon (1913–1994).

Robert Frost

Robert Frost (1874–1963), 20. yüzyıl Amerika'sında yazılmış mektupların kıdemli devlet adamıydı. Öte yandan o, hem eleştirmenlerin hem de sıradan okuyucunun saygı duyduğu ulus çapında tanınmış bir şairdi. Sık sık alıntı yapılan biri olarak Frost, Amerikan yazın geleneğindeki en çok yanlış anlaşılan şairlerden biri olmanın karmaşık ayrıcalığından ötürü hoşnuttu. Okuyucular Frost'un çalışmalarını genellikle kırsal yaşamın kendine özgü bir anlatımı olarak yorumladılar. Gerçekte ise şiirleri, karanlık ve ironik bir mizahla hatta kötümserlikle yüklüydü.

Kaliforniya'da doğan Frost, New England'da yetişti. Bu bölgeyle çok güçlü bağları vardı. Şiir kariyeri yapmak üzere Dartmouth'tan ayrıldıktan sonra, uzun yıllar hayal kırıklığına uğramış biri olarak dolaştı durdu. Şiirler yazsa da bunları yayınlatamadığından emeğinin mali karşılığını alması bir türlü mümkün olamıyordu.

Sonunda Frost 1912 yılında ABD'den ayrıldı. Çalışmalarının Londra'da daha fazla ilgi görebileceğini ummuştu. Frost'un umutları boşa çıkmadı ve ilk kez 1913 yılında tam bir şiir derlemesi Birleşik Krallık'ta yayınlandı. Amerikalı şair Amy Lowell (1874–1925), Frost'un şiirlerini beğeniyordu. Bunları Amerika'ya getirdi ve bıkıp usanmadan Frost'u insanlara anlattı. Büyük ölçüde Lowell'ın çabalarının bir sonucu olarak, Frost'un çalışmaları çok satanların arasına girdi. Oldukça hızlı bir biçimde ünlü birisi haline gelmişti.

Frost'un şiirleri 19. yy New England'ının romantik geleneğinden ayrılıyordu. Doğayı yücelten betimlemelerden vazgeçerek, karanlık ve sorunlu doğa manzaralarına yöneldi. Dilinin basitliği ve kullandığı doğal imgeler, şiirlerinin karmaşıklığını örtüyordu. Eserleri basmakalıp yorumları geçersiz kılan, karmaşık çalışmalardı.

Frost'un insanların bariyerler inşa etmeye olan eğilimini anlatan "Mending Wall" şiiri, yaşam tercihlerinin gelişigüzelliği üzerine genellikle yanlış anlaşılan bir düşünce olan "The Road Not Taken", dünyanın sonuna ilişkin arsızca bir anlatı olan "Fire and Ice", doğa ve medeniyet arasındaki sınırlarla ilgili karanlık şiiri "Stopping by Woods on a Snowy Evening" en ünlü şiirleri arasında yer almaktadır.

Ek Bilgiler

1- Frost çalışmalarıyla dört kez Pulitzer Ödülü kazanmıştır. Bu, Amerika tarihindeki diğer şairlerin ulaşamadığı bir başarıdır.

2- 1961 yılında Başkan John F. Kennedy'nin (1917–1963) göreve başlama töreni için "Dedication" isimli bir şiir yazmıştır. Ne var ki seksen altı yaşına gelmiş olması nedeniyle zayıflayan görme gücü ve kış güneşi, notlarını okumasını güçleştirmiştir. Bu nedenle son dakikada eski bir şiiri olan "The Gift Outright"ı ezberden okumuştur.

3- Frost, zaman içerisinde kendini kanıtlamış şiir biçimlerini ve kafiye şemalarını çağdaş tekniklere tercih etmeye başladı. Serbest nazım için, "ağ olmadan tenis oynamak gibi" diyecektir.

Aaron Copland

Klasik müzik kimi zaman, toplumun üst tabakası tarafından toplumun üst tabakası için üretilmiş elit bir sanat formu olarak değerlendirilmiştir. Buna rağmen besteciler sıklıkla popüler sanat geleneklerinden de ilham almışlardır. Bu eğilimin en güzel örneklerinden biri de Amerikan bestecisi Aaron Copland'dir (1900–1990). Özgün bir Amerikan klasik müzik tarzı geliştirmeye çalışmış ve bunu Amerika'ya has popüler bir müzik türünü temel almıştır: Caz

Brooklyn'de doğan Copland genç bir delikanlıyken piyano dersleri almaya başlamış, klasik müziğin ve besteciliğin temellerini öğrenmiştir. Liseyi bitirdikten sonra bestecilik üzerine çalışmak için Paris'e gitmiştir. Burada avangard modern müziğin zirve ismi olarak kabul görmüş ve sanatını caz üzerine temellendirmiştir.

Müzik tarihçileri Copland'in kariyerini iki döneme ayırmaktadırlar. Bunlardan ilki ağırbaşlı dönemidir. Bu dönemde caz etkisi ve modernizme eğilimi çok daha belirgindir. Bu dönemde hazırladığı belli başlı eserleri arasında *Symphony for Organ and Orchestra* (1924), *Music for the Theater* (1925) ve *Dance Symphony* (1925) yer almaktadır.

Kariyerinin sonraki dönemlerinde Copland’in popülist eğilimleri daha çok ön plana çıkmaya başlamıştır. Bölgesel dönem olarak adlandırılan bu aşamada ilhamını genellikle Amerikan halk geleneklerinden almıştır. Ünlü kanun kaçağını anlatan öyküyü temel aldığı *Billy the Kid* (1938) isimli bale eseri ve büyük Amerikan başkanını anlattığı *Lincoln Portrait* (1942) gibi.

Copland, kariyeri boyunca avangard ürünler vermeye devam etse de çalışmalarını giderek popüler temalı eserler üzerine yoğunlaştırmıştır. *Of Mice and Men* (1939) ve *Our Town* (1940) gibi film müzikleri yapmıştır. En ünlü şarkılarından olan yurtseverlik temalı *Fanfare for the Common Man*, 1943 yılında icra edilmiş ve en iyi bilinen, aynı zamanda en sık icra edilen eseri olarak kalmıştır.

Ek Bilgiler

1- Copland, New York Filarmoni Orkestrası şefi Leonard Bernstein’ın (1918–1990) yakın bir dostuydu. Copland’in eserlerini en iyi Bernstein’ın yönettiği düşünülüyordu.

2- 1930’larda Komünist Parti’yi savunduğu için uzun yıllar ve özellikle de 1950’lerin komünizm korkusu döneminde parti üyesi olmakla itham edilmiştir.

3- Genç bir delikanlıyken Copland’in piyano öğretmeni Rubin Goldmark’tı (1872–1936). Goldmark aynı zamanda George Gershwin’e (1898–1937) de dersler vermişti.

Marx Kardeşler

Marx Kardeşler, sinema tarihinin en ünlü komedyen ailelerinden biriydi. 1929–1949 yılları arasında birlikte çektikleri on üç film sinema tarihinin en unutulmaz espri ve diyaloglarından bazılarını içermektedir.

Marx Kardeşler, komedi filmleri ile ilgilenen herkes için tanıdık hale gelmişlerdir:

-Asıl adı Julius Henry (1890–1977) olan Groucho, aceleci, bıyıklı, laf cambazı ve gözlüklüdür.

-Asıl adı Leonard (1887–1961) olan Chico ise piyano çalan İtalyan aksanlı bir serseridir.

-Asıl adı Adolph (1888–1964) olan Harpo ise arp çalan sessiz bir palyaçodur.

Asıl adı Herbert (1901–1979) olan dördüncü kardeş Zeppo, sıradan bir adamı canlandırarak sadece kardeşlerin yaptığı beş filmde rol almıştır.

Marx Kardeşler, göçmen Sam ve Minnie'nin çocukları olarak New York City'de doğdular. Annelerinin teşvikiyle kardeşler, komedyen amcaları Al Shean'in ardından şov dünyasına girdiler.

Kariyerleri vodvil sahnesinde başladı. Daha sonra Broadway'e gittiler. 1929 yılında çok popüler olan Broadway gösterilerinin film versiyonu *The Cocoanuts* gösterildi. *Animal Crackers* (1930), *Monkey Business* (1931), *Horse Feathers* (1932) ve *Duck Soup*'un (1933) içinde yer aldığı başarılı filmleri kaotik abartılı komedi, güldürü ve müzikal performanslardan oluşuyordu.

Groucho makyaj bıyığı, kalkık kaşları, özlü ve vurucu şakaları ile grubun temel taşıydı. Diğer karakterler ve hikaye onun etrafından dönerdi. Hareketleri filmin bir parçası olmakla birlikte, her şakasından sonra bilinçli biçimde göz kırparak seyirci ile direkt iletişim kurardı. Robert Ebert şöyle der: "Groucho'nun diyaloglarının üzerinde konuşmak onları alıntılamadan imkansız, Groucho'nun esprileri kendisine has anlatma şekline dayandığı için onu alıntılamaya çalışmak ise faydasızdır..."

Siyaset, savaş ve hükümetle ilgili bir taşlama olan *Duck Soup* kardeşlerin en başarılı filmi olarak kabul görmüştür. Gişede başarısız olsa da, faşist lider Mussolini'yi filmin İtalya'da yasaklanmasına neden olacak denli ürkütmeyi başarmıştır.

Marx kardeşler arasında bağımsız bir kariyer yapan sadece Groucho olmuştur. 1947'den 1961 yılına kadar başarılı bir radyo ve TV yarışma programı olan *You Bet Your Life*'ı sunmuştur.

Ek Bilgiler

1- Bir diğer kardeş olan Milton ya da Gummo (1892–1977) diğer dört kardeşiyle birlikte sahneye çıksa da filmlerde rol almamıştır. Kariyerinin büyük bölümünde aktör ve yazarlar için yetenek ajanlığı yapmıştır.

2- Groucho daha sonra ayrılmaz bir parçası haline gelecek olan ünlü makyaj bıyığını ilk kez 1924 yapımı bir sahne prodüksiyonu olan "I'll Say She Is" için kullanmıştır. Sahneye geç kaldığından tam bir bıyık yapmaya zamanı olmamıştır.

3- Kardeşlerin birlikte çektiği son filmleri olan "Love Happy"de (1949) yirmi üç yaşında olan Marilyn Monroe'ya da rol verilmiştir.

Cephanelik Sergisi

Cephanelik Sergisi, 1913 yılında bir ay süresince New York City'deki askeri kışlada açılan çığır açıcı bir sanat sergisidir. Sergide Marcel Duchamp (1887–1968) gibi modern Avrupa sanatçılarının eserleri Amerikalı sanatseverlerin huzuruna ilk kez çıkarılmış ve ilk defa modern sanat Amerikan kültürüne tanıtılmıştır.

Üç yüzden fazla sanatçının yer aldığı sergide Wassily Kandinsky (1866–1944) ve Pablo Picasso (1881–1973) gibi Avrupalıların yanı sıra Mary Cassatt (1845–1926) ve George Bellows (1882–1925) gibi Amerikalı sanatçılara da yer verilmiştir. Kübizm, fütürizm, postempresyonizm ve diğer avangard sanat tarzlarını temsil eden ressam ve heykeltıraşlar sergiye dahil edilmiş ve ilk kez Amerikalı sanatseverlerin ilgisine sunulmuştur.

Sergi New York City'de 69. Alay Cephaneliği binasında 17 Şubat 1913 tarihinde açılmıştır. Serginin açık kaldığı bir aylık süre içerisinde Başkan Theodore Roosevelt (1858–1919) dahil olmak üzere binlerce Amerikalı sergiyi gezmiştir.

Tepkiler çok çeşitlidir. Düşman olanlar da hayran kalanlar da vardır. Duchamp'ın üst üste eklenmiş imajlardan oluşan hareketli bir figür olan kübist çalışması *Nude Descending a Staircase* pek çok eleştirmen tarafından alaycılıkla karşılanmıştır. Hayranları ise Duchamp'ın resimde hareketi göstermek için yeni bir teknik kullanmasını takdirle karşılamışlardır. Aralarında Roosevelt'in de olduğu eleştirmenlerse açık bir biçimde ondan nefret etmişlerdir.

Hayranlarının gözünde sergi son derece önemli bir etkinliktir. Amerikan sanatı üzerinde, çok geçmeden derin bir etki bırakmıştır. Sokak ve fabrika manzaralarını gerçek yaşama yakın bir biçimde betimleyen Amerikan sosyal gerçekçiliği, Cephanelik Sergisi'ndeki çizimlerin etkisiyle daha soyut bir sanat anlayışına doğru ilerlemiştir.

New York'ta tamamlanmasının ardından sergi Chicago'ya gitmiştir. Orada da aynı ölçüde, hayranlık ve şaşkınlık uyandırmış, ama aynı zamanda ilham kaynağı olmuştur.

Ek Bilgiler

1- "Nude Descending a Staircase" günümüzde Philadelphia Sanat Müzesi'nde sergilenmektedir.

2- Duchamp başarılı bir sanatçı olsa da 1920'lerde profesyonel bir satranç oyuncusu olmak üzere resmi bırakmıştır.

3- New York City'de 1999'dan beri her yıl yeni bir Cephanelik Sergisi açılmaktadır.

Babe Didrikson

Pek çokları "Babe" lakaplı Mildred Didrikson'u (1911–1956) 20. yüzyılın en iyi kadın atleti olarak görmektedir. Küstah ve ukala bir Teksaslı olarak, atletizm ve golf alanındaki başarıları ile tanınmaktadır. 1949 tarihinde kurulan Kadınlar Profesyonel Golf Birliği'nin (LPGA) kurucularından biri olan Didrikson'un yarattığı etki halen hissedilmektedir.

Norveç göçmeni bir ailenin çocuğu olan Didrikson ilk olarak beyzbol ve softball alanındaki yetenekleri ile kendini gösterdi. Lisedeyken basketbol oynamıştı.

1932 Amator Atletizm Birliği Şampiyonası'nda (AAU) beş müsabaka kazanarak ve bir yarışta da birinciliği başka bir atletle paylaşarak dünya atletizm yıldızlarından biri olmuştur. Bu süre içerisinde üç dünya rekoru kırmıştı. AAU takım yarışmasını, işvereni olan "Employers Casualty Insurance Company of Dallas" adına tek başına kazandı. İkinci sırada İlinois Üniversitesi'nden yirmi iki üyeli bir takım vardı.

Los Angeles Olimpiyatları'nda beş müsabakada yarışabilecek durumda olmasına rağmen, kadınların sadece üç müsabakada yer almasına izin veriliyordu. Olimpiyatlarda ilk kez düzenlenen kadınlar cirit atma yarışında altın madalya kazandı. 80 metre engellide de kendi re-

korunu kırarak madalya aldı. Yüksek atlamada gümüş madalya kazandı (Aslında altın madalya almaya hak kazanmış olmasına rağmen karmaşık teknik kurallar nedeniyle gümüş madalya aldı).

Didrikson daha sonra golf sporuyla ilgilenmeye başladı. Kazandığı "dünyanın en iyi golf oyuncusu" unvanını sonraki yirmi yıl boyunca koruyacaktı. Golf kariyeri boyunca Associated Press tarafından beş kez ülkenin en iyi atleti olarak gösterildi (1945, 1946, 1947, 1950 ve 1954; atletizm dalında ilk ödülünü 1931 yılında almıştı).

On büyük turnuva başarısından sonuncusu, kolon kanseri teşhisi konulduktan ve bu hastalık nedeniyle bir ameliyat geçirdikten bir yıl sonra, 1954 yılındaki US Open turnuvasında geldi. İki yıl sonra kırk beş yaşındayken nükseden kanser nedeniyle hayatını kaybetti.

Ek Bilgiler

1- Didrikson "Babe" lakabının kendisine beyzbol oynarken topu oyun alanının dışına gönderme biçimi Babe Ruth'u (1895–1948) çağrıştırdığı için verildiğini söylemişti.

2- Associated Press, ESPN ve Sports Illustrated tarafından 20. yüzyılın en iyi kadın atleti olarak adlandırılmıştı.

3- Patty Berg (1918–2006) ve Fred Corcoran (1905–1977) ile birlikte LPGA'yı kurdu.

4- Profesyonel güreşçi George Zaharias (1908–1984) ile 1938 yılında

evlendi. Evlendikten sonra Babe Didrikson Zaharias adını alsa da genellikle Babe Didrikson olarak hatırlandı.

Mickey Mouse

Mickey Mouse karakteri, 18 Kasım 1928 tarihinde kısa çizgi film *Steamboat Willie* New York City Koloni Tiyatrosu'nda gösterildiği anda "dünyaya gelmiş" oldu. Animasyon dünyasının ünlü faresi daha önce *Plane Crazy* ve *Gallopin' Gaucho* isimli iki çizgi filmde boy göstermiş olmasına rağmen asıl popülerliğine Walt Disney'in ilk sesli senkronize filmi *Steamboat Willie* ile kavuştu. Çok tutulan film, Mickey'i popüler kültürün yıldızlarından biri haline getirdi.

Walt Disney'in (1901–1966) Mickey Mouse'u bir tren yolculuğu sırasında keşfettiği söylenmektedir. O sıralar Disney, daha önce yarattığı "Tavşan Oswald" karakterinin telif haklarını kaybetmenin getirdiği sıkıntı ile boğuşmaktadır. Mortimer Mouse adında yeni bir karakterin hayalini kurar. Eşi Lillian (1900–1997), Mortimer adını sevmez ve kulağa daha hoş gelen "Mickey" ismini önerir.

Her zaman hareketli ve neşeli olan Mickey Mouse'un orijinal tiplemesi günümüzün aile dostu kemirgenine göre biraz daha haşarıdır. Daha sonra

stüdyo *Steamboat Willie*'nin otuz saniyelik bir bölümünü Mickey'in şiddet içeren davranışları nedeniyle çıkarmak zorunda kalacaktır. Mickey *Steamboat Willie*'den sonra da 1940 tarihli *Fantasia* gibi çeşitli yapımlarda star olarak boy göstermiştir.

Walt Disney Corporation'un logosu haline gelince Mickey'in sinema kariyeri geri plana itilir. Mickey Mouse, Club TV programının başlaması ve Disneyland eğlence merkezinin açılışı ile 1955 yılında yeniden ön plana çıkacaktır. Mickey zamanla saatlerde, beslenme çantalarında, tişörtlerde ve Disney'in eğlence merkezi ile ilgili her yerde boy göstermeye başlar.

Amerikan tipi aile eğlence kültürü ile özdeşleşen Mickey, kimi eleştirmenlere göre Amerika'nın kültürel ve ticari emperyalizmini simgelemektedir. Bu eleştiriler bir yana, Mickey Mouse dünya genelinde en çok bilinen figürlerden biri haline gelmiştir.

Ek Bilgiler

1- On beşinci doğum gününde Mickey, Hollywood Onur Yolu'nda yıldızı bulunan ilk animasyon karakter olmuştur.

2- Walt Disney, Mickey Mouse'un orijinal seslendirmesini yapan kişidir. Stüdyonun işleri çok fazla artana dek Disney, Mickey Mouse'u seslendirmeye devam etmiştir.

3- 2007 yılında Hamas tarafından işletilen bir TV kanalı, Mickey Mouse'a çok benzeyen Farfour adında bir karaktere yer verir. Farfour'un tartışmalı anti-Amerikan ve anti-İsrail vaazının yarattığı tartışmaların ardından Filistinli terörist grup onun yerine bir yaban arısı kullanmaya başlamıştır.

Winston Churchill

Winston Churchill (1874–1965) kararlı liderliği ile II. Dünya Savaşı’nın en karanlık günlerinde ülkesi Büyük Britanya’yı koruyabilmiş ve 20. yüzyılın en önemli kişiliklerinden biri haline gelmiştir. Churchill uslanmaz bir romantik ve kararlı bir milliyetçiydi. Tüm bunlardan öte demokrasinin ahlaki üstünlüğünün yılmaz bir savunucusuydu.

Zengin bir ailede doğmuş olmasına rağmen, Churchill’in askeri ve politik bir lider olarak başarısı her zaman garanti görülmüyordu. Parlamentoya 1900’lerde yirmi altı yaşındayken girdi. 1911 yılında Deniz Bakanı oldu. Ne var ki I. Dünya Savaşı’nda, 1915’te Gelibolu’da yaşanan feci İngiliz yenilgisinin ardından Churchill eleştirildi ve istifa etmeye zorlandı.

Kısa sürede kariyerine geri döndü ve hazine şansölyesi olarak çalışmaya başladı (1924-1929). Bu, maliye bakanlığına benzeyen bir görevdi. Ne var

ki İngiltere'yi altın standardına döndürme kararı tam bir felakete neden oldu. 1930'larda politik açıdan ciddi hiçbir etkisi yoktu. Kendisini yazmaya verdi. Alman silahlanmasının, Adolf Hitler (1889–1945) ve Nazi rejiminin yükselişinin sıkı bir muhalifi oldu.

Başbakan Neville Chamberlain'in (1869–1940) uzlaşmacı politikalarına muhalefet ediyordu. Chamberlain 1940 yılında çekilince Churchill onun halefi oldu. Fransa'nın 1940 yılı Haziran'ında işgal edilmesinin ardından sıra İngiltere'ye gelmiş gibi gözüküyordu. 1066'dan beri ilk kez İngiltere böyle bir tehlikeyle karşı karşıyaydı. Churchill ilk sınavını verecekti.

Almanya İngiltere'yi işgal etmedi. Churchill halkını faşizmin barbarlığı ve tiranlığına karşı mücadele etmeye ikna etti. İngiltere, Almanya ve İtalya karşısında bir dizi askeri başarı kazandı. Sovyetler Birliği ve ABD'nin müttefiklerin safında savaşa katılmasından önce İngiltere bu şekilde Mihver Devletleri'nin yayılmasını engellemiş oluyordu.

Müttefik zaferinin ardından Churchill modern zamanların en büyük liderlerinden biri olarak görüldü. Batı tarihinde efsanevi bir figür olarak yerini almıştı. Bir dönem daha (1951–1955) başbakanlık yaptıktan sonra bozulan sağlığıyla uğraşmak zorunda kaldı. Doksan yaşında öldü.

Ek Bilgiler

1- Genellikle II. Dünya Savaşı sırasında büyük üçlünün -Churchill, Franklin D. Roosevelt (1882–1945) ve Joseph Stalin (1879–1953)- bir arada kalması noktasında Churchill'in rolüne dikkat çekilir. Tahran, Yalta ve Potsdam'daki toplantıları düzenleme fikri ondan çıkmıştır.

2- Churchill 1946 yılında Doğu ve Batı Avrupa arasındaki sembolik sınırı tanımlamak için "Demir Perde" deyimini kullanmıştır. Bu sınır daha genel olarak demokrasi ve komünist blok arasındadır.

3- Devlet adamlığının yanı sıra Churchill önemli bir yazardı. "II. DÜnya Savaşı" adlı altı ciltlik eser onun elinden çıkmıştır. 1953 yılında bu eseri ile Nobel Edebiyat Ödülü kazanmıştır.

4- 2002 yılında yapılan BBC anketinde Churchill tüm zamanların en büyük İngiliz'i seçilmiştir. ABD'de de saygı görmektedir. John F. Kennedy (1917–1963), annesi Amerikalı olan Churchill'e 1963 yılında onur vatandaşlığı vermiştir.

Modernizm

Edebiyatta modernizm hareketi hem ABD hem de Avrupa'da, 1900'lerden 1940'lara kadar yaygınlaşmıştır. Önde gelen ve aralarında James Joyce (1882–1941), Virginia Woolf (1882–1941), Gertrude Stein (1874–1946), William Faulkner (1897–1962) ve T. S. Eliot (1888–1965) gibi isimlerin olduğu modernistler, gerçekliği betimlemek ve gerçekliğe beklenmedik yollarla ulaşmak için radikal teknikler kullandılar.

Modernizm pek çok Batılı yazarın 19. yüzyılın ikinci yarısında benimsediği bir yaklaşım olan realizme karşı bir tepkiydi. Realistler toplumu ve insanları mümkün olduğunca ayrıntılı ve gerçeğe uygun bir biçimde betimlemeye çalıştılar. 20. yüzyılın başlarında yeni teoriler ve bilimsel keşifler realistlerin meseleye yaklaşımının geçerliliğinin sorgulanmasına neden oldu. Albert Einstein (1879–1955) ve Sigmund Freud (1856–1939) gibi düşünürler zaman, uzay, dil ve hatta insan aklı gibi alışılmış kavramların aslında son derece anlaşılmaz ve karmaşık olduğunu ortaya koyuyordu.

Bu yeni düşüncelerin ışığında modernist yazarlar, gerçekliği ve nesnel doğrunun mutlak anlamda var olup olmadığını sorgulamaya başladılar. Realistlerin dünyayı birebir betimleme takıntılarını beyhude bir uğraş olarak değerlendiriyorlardı. Bunun yerine gerçeği ve doğruyu açıklamak için yeni yollar bulmaya gayret gösterdiler.

Sonuç olarak modernist akım deneysel çalışmalarla doluydu. Yapı, dil, anlatım biçimi, kronoloji gibi edebiyatın önceden dil uzatılmamış temel unsurlarıyla ilgili deneysel araştırmalara girişildi. Karakterin iç dünyasının daha bütünlüklü bir biçimde yansıtılabilmesi için Joyce, Woolf ve diğerleri bilinç akışı anlatımını geliştirdiler. Nesnel gerçeğe ulaşabilmek için her

çalışmada birden fazla anlatıcıya yer verdiler. Böylece farklı öznel anlatımlar karşılaştırılabilir bir hale geliyordu. Birleşme ve ayrılık noktaları çok daha görünür oluyordu. Geçmişin, bugünün ve geleceğin birbirleriyle bağlantılı olduğunun altını çizmek için kronolojik söylemi bir kenara bırakarak, zamanda geriye ve ileriye giden dağınık bir anlatım biçimi geliştirdiler.

Ek Bilgiler

1- Edebiyatta modernizm, zirve noktasına 1920'lerde ulaşacaktı. Kimi zaman bu aşamaya yüksek modernist dönem adı verilmektedir.

2- Modernist şairler katı vezin kurallarını gevşettiler. 1800'lerde bunlar şiire hükmediyordu. Daha serbest ama yine de karmaşık olan serbest nazımı kullanmaya başladılar.

3- Modernizm edebiyata özgü değildi. Müzik ve görsel sanatlar alanında da etkileri oldu. Örneğin, Pablo Picasso (1881–1973) ve diğer kübistler modernist akımın bir parçasıydı.

Carter Ailesi

Appalachian kırsalından bir ailenin çeşitli üyelerindan oluşan, gospel ve bluegrass tarzında eserler veren “Carter Ailesi” adındaki müzik grubu, country müziğin popüler unsurlarından biriydi. Bu grup Country’nin bağımsız bir Amerikan müzik akımı olarak ortaya çıkmasına önemli katkılarda bulundu. Ülkenin country müzik yapan ilk ailesi olan Carter’lar “Poor Orphan Child” (1927), “Wildwood Flower” (1928) ve geleneksel “Will the Circle Be Unbroken” gibi klasiklere imza atmışlardı.

Virginia, Poor Valley’den gelen Carter’lar kilisede ilahiler ve evde köylü müzikleri söyleyerek yetiştiler. Müziklerinde ilahilerin karmaşık düzenlemeleri ve ses harmonileri ile geleneksel Appalachian müziğinin ritimlerine rastlanabiliyordu. Carter Ailesi’nin çekirdeğini oluşturan A. P. Carter (1891–1960); eşi, Sara (1898–1979) ve gelini Maybelle (1909–1978) kendi düşünce ve üzüntülerini yansıtan hikayelerle 1927’de radyoya çıktılar.

Büyük Buhran atmosferinde onların şarkıları büyük ilgi çekiyordu. Özellikle ekonomik şartlar nedeniyle kır müzikleri...

Boşanma, yeniden evlenme ve çocukların katılımı nedeniyle Carter Ailesi'nin mevcudu zamanla yenilendi. Orijinal grup Maybelle'nin kızları ile büyüdü: Anita (1933–1999), June (1929–2003) ve Helen (1927–1998). June Carter 1968 yılında kanun kaçağı country yıldızı Johnny Cash (1932–2003) ile evlendi. Bu evlilik pek çoklarınca country ile rock and roll arasında bir birleşme olarak değerlendirilmişti. June, kızı Carlene Carter'ı 1970'lerde sahneye çıkararak aile geleneğini devam ettirmiş oldu.

1960'larda geleneksel müziğin canlanışı ve yeni folk hareketi Carter Ailesi'nin attığı temel üzerinde inşa edilmişti. Çeşitli sanatçılar Carter Ailesi'nin klasiklerini yeniden seslendirdiler. Pek çok müzik eleştirmeni Carter Ailesi ile Woody Guthrie (1912–1967) ve Bob Dylan (1941–) arasında doğrudan bir bağ kurmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Maybelle Carter, Carter scratch denilen bir penalı gitar çalma stili geliştirmişti. Bu tarz günümüzde bluegrass müzikte kullanılmaktadır.

2- "Wildwood Flower" Ulusal Halk Radyosu tarafından 20. yüzyılın en önemli 100 Amerikan müzik eserinden biri olarak değerlendirilmiştir.

3- Reese Witherspoon (1976–) 2005 yapımı "Walk The Line" filminde June Carter'ı canlandırmış ve en iyi kadın oyuncu dalında Oscar kazanmıştır.

Frank Capra

Sicilya'da doğan Frank Capra (1897–1991), ailesi ile birlikte 1903 yılında ABD'ye göç etti. Capra, kendi döneminde çevrilen yurtsever Amerikan filmlerinin önde gelen yönetmenlerinden biri oldu. Noel'de TV seyreden hemen hemen her Amerikalı, Capra'nın meşhur *It's a Wonderful Life* (1946) filmi ile karşılaşırdı.

Ürettiği yaklaşık yirmi iki yapımın ardından Capra'nın kariyeri, hasılat rekorları kıran *It Happened One Night* (1934) filmi ile yükselişe geçti. Clark Gable (1901–1960) ve Claudette Colbert (1903–1996) tarafından başrolleri paylaşılan film, romantik bir komediydi. Columbia Pictures'a büyük bir stüdyo olma imkanı veren film muazzam bir ekonomik başarı elde etti. Övgü dolu yorumlar alarak adından söz ettirdi. Oscar Ödülleri'nde film beş ana dalda ödül aldı (en iyi aktör, aktris, yönetmen, senaryo ve görüntü). Böylesi bir başarıya *One Flew Over the Cuckoo's Nest*'e (1975) kadar rastlanmayacaktı.

It Happened One Night'tan sonra Capra, sinizm ve yozlaşmaya karşı

mücadele eden küçük kasaba kahramanlarının öykülerini anlatmaya yoğunlaştı. *Mr. Deeds Goes to Town* (1936), *Lost Horizon* (1937) ve *You Can't Take It With You* (1938; En iyi film dalında Oscar aldı) gibi filmleri büyük başarılar elde etti. *Mr. Smith Goes to Washington* (1939) bir Amerikan klasiği oldu. Jimmy Stewart tarafından canlandırılan, Washington'da yozlaşmaya karşı mücadele veren genç bir senatör olan Jefferson Smith karakteri, Capra'nın klasik halk kahramanıydı.

ABD hükümeti Capra'dan askerleri II. Dünya Savaşı'nın temel yapısı hakkında bilgilendirecek olan *Why We Fight*'ı yönetmekle görevlendirdi. Bu yedi bölümlük bir belgesel serisiydi. Propaganda başyapıtlarından olan film 1942 ve 1945 yılları arasında ABD'de ve denizaşırı ülkelerde gösterime sunuldu.

Capra'nın en çok sevilen filmi olacak olan *It's a Wonderful Life,* 1946 yılında gişede hayal kırıklığı yarattı. Neyse ki umut ve insandaki inanca ilişkin ilham verici mesajı nedeniyle bir Noel klasiği halini aldı. *It's a Wonderful Life* Capra'nın büyük filmlerinden biriydi. Son filmi *Pocketful of Miracles*'ı 1961 yılında çekti. 1991 yılında doksan dört yaşındayken kalp krizinden öldü.

Ek Bilgiler

1- Capra altı kez en iyi yönetmen dalında Oscar'a aday gösterildi. Üç kez bu ödülü kazandı ("It Happened One Night", "Mr. Deeds Goes to Town" ve "You Can't Take It With You").

2- Capra 1936 ve 1939 yıllarında Oscar Ödülleri'nde sunuculuk yaptı.

3- 1982 yılında Amerikan Film Enstitüsü'nün Yaşam Boyu Başarı Ödülü'nü aldı.

İçki Yasağı

ABD'nin eyalet yönetimleri 1919 yılında ABD Anayasası'nın 18. ek maddesindeki değişikliği onaylayarak alkollü içkilerin üretimini, satışını ve taşınmasını yasaklarken; yoksullukla mücadele etmeyi, aile içi şiddete son vermeyi ve alkole bağlı sosyal problemlerden kurtulmayı amaçlamışlardı. Ne var ki yasak, alkol tüketimini durduramadı. Haliyle alkole bağlı sosyal problemler de devam etti. Yasak, çözmeye çalıştığı sosyal problemlerin daha da büyümesine neden olmuştu. Giderek kamuoyu desteğini yitiren yasak, on dört yıl sonra geniş bir halk desteğiyle uygulamadan kaldırıldı.

İçki yasağının peşindeki reformcular, 19. yüzyıldan beri bu uygulamanın hayata geçmesi için baskı yapıyorlardı. Kölelik karşıtları ve Susan B. Anthony (1820–1906) gibi pek çok feminist, yasağın arkasında duruyordu. Onlara göre yasak, kadınları sarhoş kocaların şerrinden koruyacak ve gecekondu semtlerindeki koşulların düzelmesine yardımcı olacaktı.

Beklenenin aksine yasak, 1920 ve 1930'larda büyük bir suç dalgasının ortaya çıkmasına neden oldu. İçki kaçakçılığı patlama yapmıştı. Al Capone (1899–1947) gibi gangsterler Kanada gibi ülkelerden içki getirmek ve bunu yasadışı içki satılan barlara dağıtmak için güçlü bir şebeke kurdular. Neredeyse her Amerikan şehrinde "speakeasy" adıyla anılan bu tip barlar açılmıştı. Al Capone'un silahlı adamlarının yedi rakibini öldürdüğü 1929 Sevgililer Günü Katliamı gibi olaylar Amerikalıları şok etti.

Buna ek olarak pek çok Amerikalı illegal yollardan kendi içkilerini üretmenin peşindeydi. Bu içkilerin üretimi son derece riskliydi. Kimileri ise kokain, marihuana ve afyon gibi maddeleri kullanmaya başladılar.

Zamanla yasa büyük ölçüde görmezden gelinmeye başlandı. Öyle ki

söylendiğine göre Başkan Warren G. Harding (1865–1923) bile Beyaz Saray'daki poker partilerinde içki servisi yaptırıyordu. 1920'lerde yasanın kaldırılması için dile getirilen taleplerde büyük bir artış oldu. Kongre 18. ek maddedeki değişikliği 1933 yılında kaldırdı. Öte yandan kimi eyaletlerin, yasağı sürdürmelerine göz yumuluyordu. Bu imkandan pek az eyalet yöneticisi yararlanmak isteyecekti.

Ek Bilgiler

1- Tahminlere göre yasak döneminde üretilen içkilerin sertliği, yasağın öncesi ve sonrasına göre %150 daha fazladır.

2- 18. ek maddedeki değişiklik, Amerikalıların haklarına kısıtlama getiren yegane anayasa değişikliğidir. Aynı zamanda 1933 yılında 21. ek maddeyle ortadan kaldırılmasıyla, kaldırılan yegane anayasal düzenleme olmuştur.

3- F. Scott Fitzgerald'ın "The Great Gatsby" romanındaki Jay Gatsby karakteri geçimini yasadışı alkol ticaretinden sağlamaktadır.

Jesse Owens

1936 yılındaki Berlin Olimpiyat Oyunları, Alman diktatör Adolf Hitler için aryan ırkın üstünlüğünü dünyaya ispat etmenin bir vesilesiydi. Tam da bu nedenle eski bir kölenin torunu ve bir maraba çocuğu olan Afro-Amerikalı Jesse Owens'ın (1913–1980) atletizm dalında dört altın madalya kazanarak müsabakaların yıldızı haline gelmesi onun fazlasıyla canını sıkmıştı. Hitler'i yerin dibine sokan Owens, II. Dünya Savaşı öncesindeki küresel gerilim döneminde uluslararası bir kahraman haline gelmişti.

Owens ilk kez Ohio Üniversitesi'nde ikinci sınıf öğrencisiyken dikkatleri üzerine çekti. 1935 yılında Big Ten Şampiyonası'nda yarışıyordu. 45 dakika içerisinde dört yarışa katılmış ve hepsini kazanmıştı. Üç dünya rekoru kırmış, dördüncüye ise ramak kalmıştı.

Bir yıl sonraki olimpiyatlarda Owens, ulusal bir yıldızdan uluslararası politik bir sembole dönüşecekti. 100 metre ve 200 metre koşularda, yüksek atlamada ve 4x100 metre bayrak yarışlarında büyük başarı elde etmişti.

Owens başlangıçta bayrak yarışı takımında değildi. O ve bir başka Afro-Amerikalı yarışçı olan Ralph Metcalfe (1910–1978), Marty Glickman (1917–2001) ve Sam Stoller (1915–1983) isimli iki Yahudi atletin yerine sahaya çıktılar. Söylendiğine göre Nazi memurlar, ABD'lilerden rejimi kızdırmamak için Yahudi atletleri takımdan çıkarmalarını istemişlerdi. Öte yandan Hitler kendi adına siyah atletlerle el sıkışmayı reddetmişti.

Olimpiyatlardan sonra Owens profesyonel bir atlet olmak için okulu bıraktı. Siyahi olimpiyat kahramanı için herhangi bir destekten yararlanma şansı olmadı. Öyle ki, ekmeğini taştan çıkarmak durumundaydı. Ailesine destek olmak adına, köpeklerden atlara kadar her türden rakibe karşı yarışarak hayatını kazanmak zorunda kaldı. 1950'lere gelindiğinde ise kendi halkla ilişkiler firmasını kurmuş ve başarılı bir eğitmen olmuştu. Altmış altı yaşında akciğer kanserinden öldü.

Ek Bilgiler

1- Asıl adı James Cleveland Owens'tı. Alabama'da doğmuş ve dokuz yaşındayken Cleveland'a göç etmişti. Okuldaki ilk gününde öğretmeni adını sorduğunda, "J.C" dedi. Öğretmen yanıtın "Jesse" olduğunu sanmış ve böylece adı Jesse olarak kalmıştı.

2- Owens tek olimpiyatta dört altın madalya birden kazanan ilk Amerikalıydı.

3- 1976 yılında Başkan Gerald Ford (1913–2006) Owens'a, Amerika'nın

en büyük sivil onur madalyası olan Özgürlük Nişanı'nı taktı.

4- Owens, 1936 Olimpiyatları'ndaki ilk iki girişiminde yüksek atlama finaline katılmayı başaramadı. Üçüncü ve son denemesinden önce Hitler'in aryan ırkının tipik bir simgesi olan uzun boylu ve sarışın Luz Long (1913–1943) Owens'a sıçramasını basma tahtasının birkaç santim gerisinden yapmasını önermişti. Owens, Alman'ın önerisini dinledi ve finallere katılacak dereceyi kolaylıkla elde etti. Devamında ise Owens altın, Luz gümüş madalya kazandı. Maçtan sonra birbirlerine sarıldılar. Luz II. Dünya Savaşı sırasında öldü. Owens, Luz'un ailesi ile irtibatını hiç kesmedi.

Betty Boop

Bir animasyon karakteri olarak kısa ömürlü olmasına rağmen cilveli ve balık etli Betty Boop, animasyonun çocuk eğlencesinden öteye geçebileceğini ispat etmişti. Seksi bir vodvil şarkıcısının animasyonu olan Betty Boop, 1930–1939 yılları arasında Paramount Pictures tarafından yetişkinler için çekilen bir dizi animasyonda boy gösterdi.

Betty Boop 1920'lerin şarkıcısı Helen Kane'den (1910–1966) esinlenilerek yaratılmıştı. Boop'un, Kane'le pek çok ortak özelliği vardı. Kısa saçları, tiz sesi ve kick-line dansları (Ayrıca meşhur bir nidası vardı: *Boop-Oop-A-Doop!*).

Kane'i model alan film yapımcısı Max Fleischer (1883–1972), kısa animasyonlar için başlarda Kane'e kısmen benzeyen bir Betty Boop karakteri yaratmıştı. Betty, 1930'larda ilk kez ortaya çıktığında bir Fransız

kanişiydi. 2 Ocak 1932 tarihinden itibaren *Any Rags* filmiyle birlikte, bilinen insan tiplemesiyle resmedilmişti. Bir yıl kadar önce ses sanatçısı Mae Questel (1908–1998) Betty'i seslendirmeye başlamıştı. 1939 yılında yapılan son Boop çizgi filmi olan *Yip Yip Yippy*'e kadar bu görevi sürdürecekti.

1930'ların büyük animasyon projeleri genellikle Fleischer Studios ve Walt Disney tarafından yapılıyordu. İki stüdyo arasında önemli farklar vardı. Disney'in genellikle çocuklara hitap eden yaklaşımına karşılık Fleischer animasyonlarında yetişkinlere uygun içeriklere de yer verilebiliyordu. Betty Boop sıkça açık giysiler giyiyordu. Şarkıları ve dansı, belirgin bir erotizmi barındırıyordu.

Stüdyo, sonunda Boop'u yumuşatmak zorunda kaldı. Zira 1934 yılında Sinema Üreticiler ve Dağıtıcıları Derneği, Hays Code adı ile bilinen bir dizi sektör kuralını uygulamaya koymuştu. Bunların arasında animasyonlarda dahi olsa kadınlar için uyulması gereken bir dizi kıyafet kuralı bulunuyordu. Yasanın çıkmasının ardından Betty Boop daha uzun bir elbise ve yüksek yaka giymeye başlamıştı.

Ek Bilgiler

1- 1934 tarihli "Betty Boop's Rise to Fame"de elbiselerini değiştirirken Betty'nin göğüsleri kısa bir süre için görülebiliyordu.

2- Günümüzdeki film sınıflandırma sistemi 1968 yılında Hays Code'a alternatif olarak geliştirilmiştir.

3- 1934 yılında Kane, Paramount Pictures ve Fleischer Stüdyoları'na karşı başarısız dava girişimlerinde bulunmuştur. Betty Boop'un popülerliğinde kendi payı olduğunu iddia ederek tazminat talep etmiştir.

Charles de Gaulle

Fransa 20. yüzyılda büyük sorunlarla karşılaştığı bir sırada, ülkenin düzenini sağlamak ve bağımsızlığını korumak için birçok kez tek bir adama yöneldi. General Charles de Gaulle (1890–1970). Eleştirmenlerine göre o baskıcı bir otokrat, kendisi ve ülkesi için büyük hırslara sahip olan bir adamdı. Öte yandan bu hırslar, Fransa'nın II. Dünya Savaşı'nda yaşadığı acıların telafisi noktasında önemli bir rol oynadı. 1950'lerin sonuna doğru iç savaşın eşiğine gelen ülkesini kurtarmayı başarmıştı.

1940 yılında Fransa'nın Almanya'ya teslim olmasını kabul etmedi ve Londra'ya gitti. Sürgünde, Özgür Fransa adında bir Fransız hükümeti kurdu. Fransız askerlerini ve vatandaşlarını direnişe katılmaya ve Almanya'ya karşı mücadele etmeye davet etti.

1944 yılında Paris'in özgürleşmesi ile birlikte, Charles de Gaulle ülkesine bir kahraman gibi döndü. Yeni kurulan geçici hükümetin başkanı oldu. Ne var ki Charles de Gaulle'e göre Dördüncü Cumhuriyet'i kuran yeni anayasa, başkana gerekli yetkileri vermiyordu. Bu nedenle 1946 yılında görevden ayrıldı.

De Gaulle sonraki on yıl içerisinde de Fransız politikasının önemli bir figürü olmaya devam etti. 1958 yılına kadar ön plana çıkmamıştı. O yıl Kuzey Afrika'daki Fransız sömürgesi Cezayir'de bir isyan patlak verdi. Fransa'daki politik çalkantılar hükümetin düşmesine neden oldu.

Endişeli Fransız liderler Charles de Gaulle'un yardımını istediler. Altı aylığına Fransa'yı yönetmesi için kendisine mutlak bir otorite verildi. Gaulle bu otoriteyi kulandı. İsyan bastırıldı (Sonunda 1962 yılında Cezayir'in bağımsızlığı kabul edildi). Fransa daha bağımsız hareket eden güçlü bir ülke haline geliyordu.

De Gaulle, başkana daha fazla otorite veren yeni bir anayasanın yazımı sürecine liderlik etti. Nükleer silahların geliştirilmesine onay verdi. Fransa'nın NATO'nun askeri kanadından ayrılmasını sağladı.

De Gaulle 1968 yılına kadar başarılı bir biçimde yola devam etmişti. O sene öğrenci protestoları başladı. Sokak gösterileri ve grevlere rağmen otoritesinden hiçbir şey yitirmemişti. Sonraki yıl kendi otoritesi ile ilgili küçük bir yasal düzenlemeyi referanduma götürdü. Öneri reddedilince istifa etti. On dokuz ay sonra hayata veda etti.

Ek Bilgiler

1- I. Dünya Savaşı'nda Fransız ordusunda görev yaptıktan sonra Charles de Gaulle, Fransız ordusunu ve askeri sistemini eleştiren bir dizi makale ve kitap yayınladı. Onun önerilerine Fransa'da dudak bükülmüştü. 1940'ta onun önerilerine benzer taktikleri kullanan Naziler, Fransa'yı işgal ettiler.

2- De Gaulle ilk çocuğuna, askeri alanda akıl hocası olan Marshal Philippe Pétain'in (1856–1951) adını verdi. Pétain daha sonra Vichy hükümeti safında yer alarak Nazilerle işbirliği yaptı ve Charles de Gaulle'ün baş düşmanı oldu.

3- "Time" dergisi 1958 yılında Fransa'yı kaostan kurtardığı için Charles de Gaulle'ü yılın adamı seçti.

James Joyce

James Joyce (1882–1941), Batı edebiyatının çehresini neredeyse başka hiçbir modern dönem yazarının yapmadığı bir biçimde değiştirmiştir. Onun romanları ve öyküleri kendi çağına göre son derece yenilikçi olmuş ve bugün dahi yazarlar üzerinde etkisi olan edebi yenilikler getirmiştir.

Çocukluğunu Dublin'de geçiren Joyce Avrupa'da baştan başa dolaştı. Bu süreçte sürekli yazılar yazmıştı. İrlanda'ya dönerken yazılarını yayınlatabileceği umudunu taşıyordu. İlk büyük eseri olan *Dubliners* 1914 yılında ortaya çıktı. Eseri halen 20. yüzyılın en önemli kısa öykü derlemelerinden biri olarak görülmektedir. Kitaptaki son öykü olan "The Dead"de, kendisiyle özdeşleşen bir yazım tekniği kullanılmaktadır: epifani. Bu teknikte karakter, kendisiyle ve dünyayla ilgili olarak yaşamını değiştiren bir farkındalık anı yaşar.

Dubliners adlı çalışmayı *A Portrait of the Artist as a Young Man* (1916) izler. Büyük ölçüde otobiyografik nitelik taşıyan bu çalışma, yazarın bir Katolik olarak yetiştirilmesini, eğitimini ve sanata yönelişini ele alır. Kitap çok beğeni toplasa da hiç şüphesiz asıl önemli eseri bir sonrakidir: *Ulysses* (1922). Homeros'un Odysseia'sının günümüz Dublin'inde geçen bir yeniden anlatımı olan eser, sıklıkla İngilizce yazılmış en iyi roman olarak değerlendirilmektedir. Kitapta Joyce dil, biçem ve anlatımla ilgili radikal denemeler yapar. Özellikle kullandığı bilinç akışı yöntemi son derece yenilikçidir. Herhangi bir düzenleme ya da yorum olmaksızın karakterlerin iç dünyalarını yansıtmaya çalışır. Joyce'un denemeleri son romanında zirveye çıkar: *Finnegans Wake* (1939). Son derece zor olduğundan yalnızca uzmanlar tarafından okunabilen bir metindir.

Joyce'un çalışmaları film ya da oyunlara kolayca adapte edilemese de

Batı’nın kültürel imgelemi içinde tartışılmaz bir yer edinmiştir. Eserleri, sadece edebi yenilikçiliği ile değil, Katolikliğe, cinselliğe, sanata ve İrlanda politikasına ilişkin ortaya koydukları yaklaşımlar ile de önemlidir.

Ek Bilgiler

1- Joyce yaşamı boyunca glokom, katarakt ve diğer göz problemlerinden çok çekmiştir. Dönem dönem bu hastalıklar nedeniyle görme yeteneği neredeyse tamamen kaybolmuştur.

2- Her yıl 16 Haziran’da dünya genelinde Joyce hayranları, 1904 yılında Ulysses’te anlatılan tüm olayların geçtiği o tek günün onuruna Bloomsday’i kutlarlar.

3- Joyce, Marcel Proust (1871–1922), Virginia Woolf (1882–1941) ve William Faulkner (1897–1962) gibi isimlerle birlikte edebiyat alanında modernizmin temel figürlerinden biri olarak görülmektedir.

Fats Waller

Piyanist Thomas Wright “Fats” Waller (1904–1943), 20. yüzyılın etkili Amerikan sanatçılarından ve caz müziğin yenilikçilerinden biriydi. Gösterişli ve komik tarzı ile Waller, Amerikan müzik repertuvarına, aralarında “Ain’t Misbehavin” (1929) ve “Honeysuckle Rose” (1934) gibi şarkıların da olduğu çok sayıda eser kazandırmıştır. Johann Sebastian Bach (1685–1750) eserlerini temel alan bir klasik müzik eğitimi almış olsa da Waller, son derece zor bir caz tarzı olan “stride” icracısı olarak ünlenmiştir.

Stride piyanonun ustaları arasında Waller’ın yanı sıra Willie “Aslan” Smith (1897–1973) ve New York City’de büyürken Waller’ın kendisinden piyano dersleri aldığı James P. Johnson (1894–1955) da bulunmaktadır. Stride çalan piyanistler parçanın hem ritmine hem de melodisine katkıda bulunurlar. Genellikle kontrbas ya da bateri gibi bir başka enstrüman yardımıyla tutturulan ritim, bu müzik tarzında piyanistin sol eliyle sağlanır.

Stride zor bir tarzdır çünkü piyanisttin sol elinin diğerinden bağımsız bir biçimde ritim tutması hiç de kolay değildir. Piyanist piyanonun sol tarafı ile ritim tutarken ortadaki tonlardan harmoniye katkıda bulunmalıdır (Sol elin aşağı yukarı hareketleri bu tarza stride adının verilmesine neden olmuştur). Tüm bunlar olurken piyanist sağ eli ile hızlı ve ayrıntılı melodiler çalmalıdır.

Stride ustası olabilmek olağanüstü bir yetenek ve uzun yıllar çalışmayı gerektirir. Bu noktada Waller doğal bir avantaja sahiptir. Piyanist George Shearing (1919–2011), Waller ile el sıkışmayı bir grup muzu avuçlamaya benzetmektedir. Bu benzetme hiç de abartılı sayılmaz. Waller'ın elleri o kadar büyüktür ki, on iki piyano tuşunu birden kaplayabilmektedir. 1920'lerin ve 1930'ların ortamında son derece popüler bir sanatçı olmuş ve kayıtları hit listelerinde yer almıştır. Caz, ülke çapında popülerleşirken onun da popülerliği artmıştır. Fakat 1943 yılında zatürreden ölmüştür. Sonraki dönem caz müzisyenleri üzerine büyük bir etkisi olmuş ve 1993 yılında yaşam boyu başarılarından ötürü kendisine ölümünden yıllar sonra Grammy Ödülü verilmiştir.

Ek Bilgiler

1- Waller kariyerine New York City'deki "kira partileri"nde çalarak başlamıştır. Canlı müziğin olduğu bu partilerde, ev sahipleri misafirlerinden katılım ücreti alarak kira paralarını toplamaktadırlar.

2- Performanslarına ait ses kayıtlarını satmadan önce Waller, Okeh için piyano rolları yazmıştır.

3- 1926 yılında ününün zirvesindeyken Chicago'daki bir bara arkasına dayalı bir silahla sokulmuştur. Kaçırıldığını sansa da aslında "Yaralı Yüz" Al Capone'nin (1899–1947) doğum günü dolayısıyla bir konser vermesi için bara götürülmüştür.

James Cagney

Jimmy Cagney (1899–1986), 1930'ların yeni yeni popülerleşen bir sinema akımının önde gelen yıldızlarındandı: gangster filmleri. *New York Times*'taki ölüm ilanında söylendiği üzere, ukala ve hırçın bir yıldızdı. Efsanevi bir şovmendi. Will Rogers onun için, "Ne zaman çalışırken ona rastlasam aklıma patlayan maytaplar gelir" demiştir.

Cagney, Broadway ve vodvilde dansçı ve şarkıcı olarak kariyerine başladı. Ne büyük bir dansçı ne de müthiş bir şarkıcıydı. Öte yandan sahnedeki enerjik performansları çok geçmeden beyazperdeye de taşınmasını sağlayacaktı.

Cagney, *Sinners' Holiday* (1930) filmi sahnelendikten bir yıl sonra kendisini bir yıldız haline getirecek olan *The Public Enemy* (1931) isimli filmde başrol oynadı. İlk gangster filmlerinden olan yapım, şiddeti ve kadın düşmanlığını oldukça gerçekçi bir biçimde betimliyordu. Filmin çok bilinen bir sahnesinde Cagney'in canlandırdığı Tom Povers karakteri, yarım bir greyfurtu kadın başrol oyuncusu Mae Clarke'ın yüzüne bastırmaktadır.

1930'ların geri kalanında da Cagney, Hollywood'un önde gelen gangsteri olarak sahip olduğu ünü devam ettirdi. Başrolünü Humprey Bogart ile paylaştığı *Angels with Dirty Faces* (1938) filmindeki rolü için En İyi Oyuncu Oscar'ını kazandı. Bir yıl sonra *The Roaring Twenties* (1939) isimli filmde yine Bogart ile birlikte oynadı. Bu film Cagney'in 1930'lardaki son gangster filmiydi.

Yankee Doodle Dandy (1942) isimli filmde, ünlü şarkıcı, şarkı yazarı ve dansçı George M. Cohan ile birlikte oynayarak müzik ve dans köklerine geri dönmüştü. Yurtseverlik temalı bir müzikal olan film o yılın en büyük

gişe başarısını elde etti ve Cagney'e En İyi Oyuncu Oscar'ını kazandırdı.

Raoul Walsh'un Freudyen temalı *White Heat* (1949) filmiyle yeniden gangster filmlerine dönüş yaptı. Psikopat bir haydudu canlandırdığı filmde kullandığı *Made it, Ma! Top of the world!* repliği çok meşhur olmuştu. 1955 yılında Cagney iki önemli filmde rol aldı: *Love Me or Leave Me,* ona üçüncü ve sonuncu Oscar adaylığını kazandıracaktı. Diğer filmi ise Henry Fonda ve Jack Lemmon ile oynadığı *Mister Roberts*'tır.

Cagney 1961 yılında emekliye ayrıldı. Doktorunun daha aktif olması yönündeki önerileri üzerine yirmi yıl sonra Milos Forman'ın *Ragtime* (1981) filminde küçük bir rol aldı. Bu Cagney'in son filmi olacaktı. Seksen altı yaşında kalp krizinden öldü. Cenaze töreninde Hollywood'dan eski bir arkadaşı olan Ronald Reegan konuşma yaptı.

Ek Bilgiler

1- Michael Curtiz 1942 tarihli çok kârlı "Yankee Doodle Dandy"nin yanı sıra, 1942 yılının çok sevilen filmi "Casablanca"yı da çekmiştir.

2- Genellikle ünlendiği düşük bütçeli filmlerdeki rollerinin yanı sıra Cagney, Shakespeare'in "A Midsummer Night's Dream" (1935) uyarlamasında da rol aldı. Film iki Oscar Ödülü kazanmıştı.

3- 1984 yılında Cagney, Amerika'nın en yüksek sivil madalyası olan Özgürlük Nişanı'nı aldı.

Flapperlar

1920’lerde bir grup kadın, saçlarını “bob” denilen egzotik bir saç stilinde düzenlemeye, sigara içmeye, caz dinlemeye ve genç kadınlara dönük yaygın beklentilere meydan okumaya başladılar. Fahişeler için kullanılan İngilizce argo bir terimden türediği düşünülen “flapperlar” adı, I. Dünya Savaşı sonrası yıllarda Avrupa ve ABD’de de geleneksel cinsiyet normlarına karşı güçlü bir karşı çıkışı temsil ediyordu.

Ünlü flapperlar arasında Joan Crawford (1905–1977) ve yazar F. Scott Fitzgerald’ın (1896–1940) eşi Zelda Fitzgerald (1900–1948) da bulunuyordu.

Flapperların erkeksi saçları ve giyimlerine ek olarak cinselliğe yaklaşımları da oldukça liberaldi. Kimi flapperların çok sayıda erkek arkadaşı vardı. Bu o günün koşullarında skandal sayılan bir davranıştı.

Flapperlar, Amerikan Anayasası’nın kadınlara oy hakkı tanıyan 19. maddesinin kabulünün yarattığı zeminde ortaya çıkmış ve cinsel rollerin yeniden tartışılması noktasında önemli bir etki yaratmışlardı.

Flapperların belki de en başarılı portreleri Fitzgerald’ın roman ve öykülerinde bulunmaktadır. Başyapıtı olan *The Great Gatsby*’de (1925) bir flapper karakter bulunmaktadır: bağımsız, içkici ve profesyonel golfçü Jordan Baker. “Bernice Bobs Her Hair” isimli öyküsü ise büyük kuzeni Merjarie’den nasıl gerçek bir flapper olabileceğini öğrenen genç bir kızın hikayesini anlatmaktadır.

1920’lerin altın çağı 1929 yılında Büyük Buhran ile son bulunca, flapperların pahalı ve hedonist yaşamının da modası geçmiş oldu.

Ek Bilgiler

1- Flapper dönemde makyaj yapmak, özellikle de dudak boyamak popüler hale geldi. I. Dünya Savaşı yıllarında bu alışkanlığa ABD’de hemen hiç rastlanmazdı.

2- Fitzgerald, 1920 yılında “Flappers and Philosophers” isimli kısa öykülerden oluşan bir derleme yayınladı.

3- “Bernice Bobs Her Hair”, Fitzgerald’ın kız kardeşine yazdığı ve erkeklere daha çekici bir kadın olarak görünmek için neler yapması gerektiğini ayrıntılarıyla anlatan bir mektup üzerine temellendirilmiştir.

Joe Louis

En önemli ağır sıklet boks şampiyonlarından olan Joe Louis (1914–1981), yaklaşık on iki yıl boyunca unvanını korumuştur. Tacını elde tutarak, 25 müsabakadan zaferle çıkmıştır. Bununla birlikte daha ziyade Adolf Hitler tarafından Nazi üstünlüğünün bir simgesi olarak sunulan Max Schmeling (1905–2005) karşısında 1938 yılındaki zaferi ile anımsanmaktadır. Bir Afro-Amerikalının bir Alman karşısındaki galibiyeti onu 20. yüzyılın en büyük siyahi halk kahramanlarından biri haline getirmiştir.

Louis, bir kölenin torunu olarak Alabama'da doğmuştu. 1934 yılında profesyonel olduktan sonra ağır sıklet ringlerinde terör estirdi. Çıktığı ilk 27 müsabakayı kazanmış ve bunların 23'ünde rakibini nakavt etmişti. Pek çokları onu yenilmez olarak görüyordu. Buna rağmen 19 Haziran 1936 tarihinde Yankee Stadyumu'ndaki Schmeling'le olan ilk karşılaşmasında hayal kırıklığı yaşadı.

Louis hızla toparlandı ve 22 Temmuz 1937'de şampiyon James J. Braddock'ı (1905–1974) nakavt ederek unvanını geri kazandı.

Ne var ki Louis tatmin olmamıştı. Schmeling'i yenene dek kendisini gerçek şampiyon kabul etmeyecekti. Bu şansı 22 Haziran 1938 tarihinde bir defa daha Yankee Stadyumu'nda yakaladı. Bu kez 124 saniye içerisinde Schmeling'i nakavt etmişti. Louis'in zaferi Amerikan kültüründe silinmez bir iz bıraktı. Siyahlar ve beyazlar için bir kahraman haline gelmişti.

Louis, 1949 yılında boksu bırakana kadar şampiyonluğunu korudu. Ne var ki ekonomik problemler nedeniyle 1950 yılında yeniden ringlere dönmek zorunda kaldı. Ezzard Charles'la (1921–1975) olan maçını kaybetti. 1951 yılında Rocky Marciano (1923–1969) karşısında yenilene

dek dokuz müsabaka daha yaptı. Profesyonel kariyeri boyunca “Brown Bomber” (Esmer Bombacı) lakaplı Joe Louis; 54’ü nakavt olmak üzere 68 galibiyet, 3 mağlubiyetlik bir rekora sahip olmuştu.

Hayatının geri kalan kısmında Louis kokain alışkanlığı ve paranoya ile mücadele etti. Nihayetinde Las Vegas’ta gazinoda çalışmak zorunda kaldı. Ömrünün sonlarına doğru II. Dünya Savaşı’nda sağ olarak kurtulan Schmeling’le dost oldu. Altmış altı yaşında kalp krizinden öldü.

Ek Bilgiler

1- Louis’in ağır sıklet şampiyonluğu dönemindeki rakipleri, “Ayın Alığı” olarak adlandırılıyorlardı. Zira onun karşısında hiçbir şansları yoktu.

2- 1942 yılından 1945’e kadar Louis, ABD Ordusu için çalıştı. Para kazanmak ve askerlere moral vermek için doksan altı gösteri maçı yaptı.

3- Asıl adı Joseph Louis Barrow’du. Joe Louis adıyla maçlara katılmasının nedeni boksa başladığını annesinden gizlemek istemesiydi.

Looney Tunes

1929 yılında Walt Disney Stüdyoları, Mickey Mouse'a eşlik etmeleri için bir dizi kısa animasyon hazırlamaya başladı. *Silly Symphonies* olarak adlandırılan seri çok sevilmişti. Bu serinin en iyi kısa animasyon dalında verilen ilk altı Oscar Ödülü'nü kazandı. Ayrıca bu seri, rakip bir stüdyoya ilham verdi: Warner Bros. Onlarda müzikli iki animasyon serisi hazırladılar: *Merrie Melodies* ve *Looney Tunes*.

Warner pek çok popüler şarkının yayın hakkına sahip olduğundan çok geniş bir müzik arşivini kullanma imkanı vardı. *Merrie Melodies*'ten farklı olarak *Looney Tunes* kısa sürede Walt Disney'in daha önce yarattıkları gibi popüler animasyon karakterleri üretmeyi başardı. Bunların arasında Bugs Bunny, Daffy Duck, Porky Pig, Sylvester, Tweety ve Foghorn Leghorn tiplemeleri bulunuyordu.

Looney Tunes uzun metrajlı film olarak gösterilmeden önce ve daha sonrasında 1969'a kadar sinemalarda gösterildi. Kimi bölümler ırkçı önyargılar içerdiğinden günümüzde nadiren yayınlanmaktadır. Özellikle II.

Dünya Savaşı dönemindeki Japonlarla ilgili animasyonlar ciddi tartışmalara konu olmaktadır. Ancak *Looney Tunes* arşivinin büyük bir kısmı geniş bir biçimde dağıtılmıştır. 1960'lardan itibaren Warner Bros programı televizyona uyarlamıştır. 1948'den önce çekilen serilerin hepsi siyah beyaz olduğundan, *The Bugs Bunny/Road Runner Hour* ve *The Bugs Bunny & Tweety Show* gibi TV programlarında yayınlanan bölümlerin hepsi Warner Bros'un 1948 yılında serileri renkli hale getirmesinden sonra çizilmişlerdir.

Ek Bilgiler

1- Mel Blanc, çeşitli Looney Tunes karakterlerinin yanında Taş Devri'ndeki Barney'i de seslendirmiştir.

2- Looney Tunes karakterleri sıklıkla uzun metrajlı filmlerde de yer almışlardır. Bunların arasında 2003 tarihli "Looney Tunes: Back in Action" isimli yarı animasyon film de vardır.

3- Disney'in Donald Duck karakteri ilk olarak 1934'te "Silly Syphonies"in "The Wise Little Hen" isimli bölümünde yer almıştır.

Anne Frank

Holokost'un içinden yükselen hiçbir ses Anne Frank'ın sesi kadar dünyada yankılanmamıştır. O, Nazilerin Hollanda'yı işgali sırasında ailesi ve dört arkadaşı ile birlikte saklanmak zorunda kalan bir Yahudi kızıydı. Babasının şirketine ait bir binanın gizli bölmelerinde sekiz kişi birlikte hayatta kalmaya çalıştılar. Temmuz 1942 yılından bir ihanet sonucu yakalandıkları 1944 Ağustos'una kadar burada saklanacaklardı.

Saklandıkları iki yıl içerisinde Anne (1929–1945) ölümünden iki yıl sonra yayınlanacak olan bir günlük tutmuştu. Bu günlük, günümüzde altmış yedi dile çevrilmiştir. Günlüğün Amerikan versiyonu *Anne Frank: The Diary of a Young Girl* olarak isimlendirilmiştir.

Bergen-Bersen toplama kampında ölümünden yaklaşık bir yıl kadar önce şöyle yazmıştır: "Çevremdeki henüz beni tanımayan insanlara faydalı olmak, onları mutlu etmek istiyorum. Öldükten sonra bile yaşamaya devam etmek istiyorum."

Frank ailesi, 1933 yılında Almanya'dan kaçarak Hollanda'ya gelmişlerdi. 1940 yılına kadar Amsterdam'da güven içerisinde yaşadılar. Daha sonra Nazi işgali ile birlikte Yahudi karşıtı yasalar uygulanmaya başladı.

Sürgünden korkan Frank ailesi; baba Otto (1889–1980), anne Edith (1900–1945) ve kızları Margot (1926–1945) ile Anne, saklanmaya başladılar. Otto'nun dört çalışanından giysi, gıda ve erzak alıyorlardı. Bu arada onlar da binanın alt katlarında çalışmayı sürdürüyorlardı.

Gizli bölmede saklanan grup keşfedilince toplu halde Almanya'daki toplama kamplarına gönderildiler. Edith, Margot ve Anne kamplarda öldü.

Frank ailesinden geriye sadece Otto kalmıştı. Otto'nun iki eski çalışanı Miep Gies (1909–2010) ve Bep Voskuijl (1919–1983), mucizevi bir biçimde Anne'nin günlüğünü buldular. Otto Amsterdam'a dönünce günlüğü ona verdiler.

Otto kimi çekincelerine rağmen günlüğü yayınlamaya karar verdi. Günlük ilk olarak 1947 yılında Felemenkçe basıldı. Roger Rosenblatt 1999 yılında *Time*'a şöyle yazmıştı: "Kitabın alevlendirdiği tutkular herkesin Anne Frank'i sahiplendiğini ortaya koyuyor. O Holokost'un, Judaizmin, genç kızlığın ve iyiliğin içinden yükseldi ve modern dünyanın totemik bir sembolü oldu. Bireyin ahlaki benliği yıkım makinesi tarafından kuşatılmışken yaşamak, insan türünün geleceği için umutlanmak ve sorular sormakta ısrar etmişti."

Ek Bilgiler

1- Günlük, Frances Goodrich (1890–1984) ve Albert Hackett (1900–1995) tarafından çok başarılı bir biçimde sahnelendi. İlk gösterim 1955 yılında Broadway'de yapıldı ve drama dalında Pulitzer Ödülü kazandı. 1959 yılında bir Hollywood filmi haline getirildi.

2- Mayıs 1960'ta Amsterdam'daki 263 Prinsengracht adresinde saklandıkları yer müze haline getirilerek Anne Frank Evi açıldı.

3- Anne ve Margot, Mart 1945 tarihinde Bergen-Bersen'de tifüs geçirerek öldüler. Üç hafta sonra kamp İngilizler tarafından kurtarıldı.

T. S. Eliot

Anglo-Amerikan şair ve eleştirmen T. S. Eliot (1888–1965), şiirleriyle olduğu kadar çok sayıdaki önemli oyunu ve deneme yazıları ile de tanınmaktadır. *The Waste Land* gibi yapıtlarındaki sürreal ve sıklıkla rahatsız edici temalar modernist şiirin tipik özelliklerini içeriyor, I. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'yı kuşatan keder ve karmaşayı yansıtıyordu.

St. Louis'de doğan Eliot, Harvard'a gitti. Bir yıl kadar Paris'te okuduktan sonra 1914'te kalıcı olarak İngiltere'ye gitmeye karar verdi. Bu sıralar I. Dünya Savaşı patlak vermişti. Savaşın Avrupa'da yol açtığı yıkım çok büyüktü: Yaşananlar sırasında yok yere 10 milyon insan hayatını kaybetti. Savaşın anlamsızlığı Eliot ve çağdaşlarının Avrupa medeniyetinin geleceğini ve yaşama imkanını sorgulamalarına yol açtı.

Eliot'un en önemli eserlerinden olan "The Love Song of J. Alfred Prufrock" (1915) döneminin en çok okunan şiirlerindendi. Şüphelerle boğuşan ve felçli bir adamın monologu olan şiir -"Şeftali yemeğe cesaret edebilir miyim?" cümlesi ile ünlenmiştir- okuyucuların zihnini bulandıran ve kendisine hayran bırakan muğlak bir bilinç akışı portresi çizmektedir.

Eliot'un başyapıtı olan *The Waste Land* (1922), Batı'nın ve Eliot'un kendisinin savaş sonrasındaki ruhsal durumunu yansıtan uzun ve kinayeli bir şiirdir. Savaştan sonra Avrupa'ya çöken çoraklık hissiyle ilgili kafa karıştıran betimlemelerini yaratabilmek için antik ve Ortaçağ kaynaklarından ilham almıştır. Eliot'un unutulmaz cümlelerinden biri ile biten "The Hollow Men" (1925) şiiri de *The Waste Land*'in kötümser duyarlılıklarını tekrarlar: "Dünyanın sonu gelecek / Bir patlamayla değil ama, fısıltıyla."

Ek Bilgiler

1- Sonraki yıllarda Eliot ünlü bir oyun yazarı oldu. 12. yy Canterbury piskoposu Thomas à Becket hakkında “Murder in the Cathedral” (1935) isimli bir oyun yazdı. “The Cocktail Party” (1950) ise sorunlar yaşayan evli bir çifti anlatıyordu.

2- Eliot’un çalışmalarının hepsi karmaşık değildi. Andrew Lloyd Webber (1948–) Eliot’un çocuk şiirleri derlemesi olan “Old Possum’s Book of Practical Cats”i (1939) “Cats” adıyla bir müzikal haline getirdi.

3- “Apocalypse Now” (1979) filminde Marlon Brando (1924–2004) tarafından canlandırılan karakter “The Hollow Men”den bir bölüm okur. Başucundaki sehpada Eliot’un çok sevdiği iki kitap durmaktadır: Sir James Frazer’ın (1854–1941)”The Golden Bough”u ve Jesse L. Weston’un (1850–1928) “From Ritual to Romance”ı.

4- Eliot Harvard’daki doktora tezini 1916 yılında tamamlar ama sözlü sunumda başarısız olur. Doktor unvanını hiçbir zaman alamayacaktır.

Billie Holiday

Asıl adı Eleanora Fagan (1915–1959) olan Billie Holiday, Philadelphia'da doğdu. Bekar bir genç annenin çocuğuydu. Marryland, Baltimore'da yoksulluk içerisinde büyüdü. Burada son derece travmatik bir çocukluk geçirdi. On bir yaşında tecavüze uğramıştı. Aynı yılın sonlarına doğru bir Katolik Reform Okulu'na gönderildi. Henüz genç bir kızken Harlem'de bir genelevde çalışmaya başladı. Holiday, *Lady Sings the Blues* adındaki otobiyografisinde yazdığına göre fahişelik yaptığı için yakalanmış ve başka bir iş bulmak zorunda kalmıştı.

Söylendiğine göre bir gün Harlem'de dansçı olarak çalışmak için bir meyhaneye gitmişti. Kendisine dansçı aramadıklarını ama bir şarkıcıya ihtiyaçlarının olduğunu söylediler. Umutsuz bir biçimde elinden geleni yapan Holiday'in şarkısı dinleyicileri gözyaşlarına boğdu. İşi almış ve sonunda New York City'deki çeşitli kulüplerde şarkı söylemeye başlamıştı.

1933 yılında CBS yapımcısı ve yetenek avcısı John Hammond (1910–1987) tarafından keşfedildi. Onunla bir albüm yapmak için sözleşme imzaladı.

Holiday plak kariyerine dönemin büyük gruplarıyla başladı. Bunlar arasında Benny Goodman (1909–1986), Count Basie (1904–1984) ve Artie Shaw (1910–2004) tarafından yönetilen gruplar bulunuyordu. Holiday'in kayıtlarında iç burkan etkileyici bir ses performansı vardı. Şarkı söyleme tarzı tamamıyla kendine özgüydü. En ünlü şarkılarından biri olan, bir linç olayını anlatan "Strange Fruit" kariyerinin henüz başlarındayken ortaya çıkmıştı. Yurttaşlık Hakları Hareketi'nin ivme kazanmasından önce ortaya çıktığı düşünülürse cüretkarlığının boyutları daha iyi anlaşılabilecektir.

Ne yazık ki Holiday hareketin olumlu sonuç verdiğini görebilecek kadar uzun süre yaşamadı. Hayatının büyük bölümünde eroin ve alkol bağımlılığı ile boğuşan Holiday, 1959 yılında sirozdan öldü.

Ek Bilgiler

1- "Lady Sings the Blues" isimli yapımda Holiday, Supremes'in solisti Diana Ross (1944–) tarafından canlandırılmıştı.

2- 1930'larda Artie Shaw (1910–2004) tarafından yönetilen orkestraya katılan Holiday, tamamı beyazlardan oluşan bir orkestraya katılan ilk siyahi kadın oldu.

3- 1988 yılında İrlandalı rock grubu U2, Holiday'e adanan bir şarkı yaptı: "Angel of Harlem".

Fred Astaire ve Ginger Rogers

Dansçı çift Fred Astaire ve Ginger Rogers, Büyük Buhran dönemindeki Hollywood'un büyüleyici ve entelektüel atmosferini belirlemiştir. 1933–1939 yılları arasında dokuz müzikal yapan çift, dünya çapında Fred ve Ginger olarak tanınmıştı. Film tarihçisi David Thomson'un dediği gibi onlar, "kasabalı adam ve komşu kız"ın alışılmadık örneğiydiler.

Astaire (1899–1987) ve kız kardeşi Adele, 1930'ların başında Hollywood'a gelmeden önce hayranlık uyandıran dansçılardı. Astaire, 1933 yılında ilk filmini yaptı. Aynı sene içerisinde daha sonra Rogers'la birlikte yaptığı *Flying Down to Rio* filmi gösterilmeye başlandı. Arkaya taranmış saçları ve ütülü giysileri Büyük Buhran dönemi izleyicisine son derece çekici gelen şık bir imaj yaratmıştı.

Rogers (1911–1995) ilk filmi 1929'da gösterilmeden önce vodvillerde ve Broadway'de çalışmıştı. Astaire ile birlikte çalışmadan önce yirmi beş

filmde oynamıştı. Ne var ki kariyeri onunla birlikte çalışmaya başladıkları dönemde yükselişe geçti. Teknik ustalıkları, neşeleri ve bilge halleri ile seyircileri büyülüyorlardı.

Başarıları kısmen Astaire'in dans numaralarının mümkün olduğunca az müdahale edilerek çekilmesindeki ısrarı ve bedenlerinin tamamını çerçevenin içerisinde tutabilmelerinden kaynaklanıyordu. Astaire koreograf Hermes Pan ile birlikte çalışmıştı. Dans başarıları sayesinde filmlerinin genellikle zayıf olan öyküleri çok da göze çarpmıyordu.

Çiftin en iyi filmi *Top Hat* (1935) olarak kabul edilmektedir. Film 1930'larda RKO stüdyolarının en çok kazandıran yapımı olmuştur (3 milyon dolar kadar). Bir diğer önemli çalışmaları ise *Swing Time*'dır (1936).

İkili 1939 yılında ayrıldıktan sonra Astaire başka partnerlerle çalışmışsa da eski sihri bir daha yakalayamamıştır. Rogers çeşitli komedi ve dramalarda rol almış ve *Kitty Foyle*'daki (1940) rolüyle en iyi kadın oyuncu dalında Oscar'ı almıştır.

Astaire'in *On the Beach* (1959) ve *The Towering Inferno*'da (1974); Rogers'ınsa *Monkey Business* (1952) ve *Kitty Foyle*'da ayrı ayrı yıldızları parlamıştı. Bütün bireysel başarılarına rağmen yıldızlardan biri olmayınca diğerinin ışığı eksik kalıyordu.

Ek Bilgiler

1- Astaire'ın asıl adı Frederic Austerlitz Jr'dır. Rogers'ın asıl adı Virginia Katherine McMath'tır.

2- Astaire'in diğer dans partnerleri Rita Hayworth, Eleanor Powell, Paulette Goddard, Joan Leslie ve Lucille Bremer'dir.

3- Rogers, Fred Astaire'e 1950 yılında Oscar Onur Ödülü'nü bizzat vermiştir.

Emperyalizm

İngiliz İmparatorluğu, gücünün doruğunda olduğu 1921 yılında dünya nüfusunun dörtte birinden fazlasına sahipti. Bir ucu Hong Kong'da bir ucu Bermuda'daydı. Diğer büyük Avrupa güçleri, Fransa, İspanya, Portekiz, Hollanda, Afrika ve Asya'da önemli toprak parçalarını kontrol ediyorlardı. Yeni bir emperyalist olan ABD bile Porto Riko ve Filipinler'i egemenliği altına almıştı.

Emperyalizm hem bir politik sistem hem de bir ideolojiydi. Savunucularına göre medeniyeti dünyanın dört bir tarafına yayabilmek için yabancı ülke topraklarında kanlı savaşlara girmek meşruydu. Şair Rudyard Kipling (1865–1936) bunlara "barış uğruna verilen yabani savaşlar" adını vermişti.

İspanya ve Portekiz, imparatorluklarını 15. yüzyılda kurmuşlardı. Ancak emperyalist yayılma esas olarak 1800'lerde hız kazandı. Ulaşımın hızlanması ve kıtadaki görece barış ortamı Avrupalıların kendi topraklarının dışındaki yerlere ilgi duymasına imkan sağladı. Nispeten küçük güçler bile büyük imparatorluklar kurdular. 1885 yılında Belçika, kendisinden sekiz kat büyük bir ülke olan Kongo'yu işgal etti. Avrupalı imparatorluklar I. Dünya Savaşı'ndaki çöküşün ardından Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan yerleri ele geçirerek daha da büyüdüler.

Avrupa ülkeleri için imparatorluk her şeyden önce ekonomik bir amaçtı. Yönetici uluslar altın, demir, bakır, fildişi, kauçuk ve diğer hammadde kaynakları için Kongo ya da Güney Afrika gibi ülkeleri yağmaladılar. Avrupa ve ABD'nin ekonomisine kaynaklık eden tek taraflı ekonomik ilişkilerin sömürge ekonomileri üzerinde son derece kötü bir etkisi oldu.

İyi ve kötü yönleriyle emperyalizm, Batı medeniyetinin hukuki, eğitim ve

ekonomik sisteminin dünya genelinde yaygınlaşmasını getirdi. Örneğin, Hindistan gibi kimi eski sömürgeler, İngiltere'nin eğitim modelini daha sonra da kullanmaya devam ettiler.

Ne var ki emperyalist sistem kısa ömürlü oldu. II. Dünya Savaşı emperyalist güçlerin hazinelerini boşaltmıştı. Sonraları imparatorlukların maliyeti ve büyüyen direniş hareketleri sömürgelerden vazgeçilmesine neden oldu. Hindistan 1947 yılında bağımsız oldu. Belçika 1960'ta Kongo'ya bağımsızlığını teslim etmek zorunda kaldı.

Ek Bilgiler

1- İmparatorluklardan geriye birkaç küçük toprak parçası kalmıştı. İngiltere, Turks ve Caicos Adaları üzerinde halen hakimiyete sahiptir. Fransız Gine'sinde Fransa egemenliği sürmektedir.

2-1902 tarihli Joseph Conrad romanı "Heart of Darkness" Belçika Kralı II. Leopold'un (1835–1909) vahşi yöntemlerini anlatır. Bu yöntemler Kongo'yu kontrol etmek ve kimi reformları teşvik etmekte kullanılmıştı.

3- Osmanlı İmparatorluğu'nu bölen Sykes-Picot Antlaşması Fransa ve İngiltere arasında gizlice 1916 yılında imzalanmıştır.

Joe DiMaggio

"Joltin' Joe" ve "Yankee Clipper" lakaplı Joe DiMaggio (1914–1999), beyzbol sahalarının gördüğü en zarif ve başarılı oyunculardandı. Saha dışında son derece içine kapanık ve yer yer soğuk biriydi. Spot ışıklarından kaçması onu Amerikan popüler kültürünün efsanevi figürlerinden biri haline getirdi. Şarkılarda, filmlerde ve romanlarda ölümsüzleşti.

Pek çokları DiMaggio'yu beyzbol tarihinin en iyi oyuncularından biri olarak görür. 0,325 vuruş ortalaması yapmış, 361 kez topu oyun alanının dışına yollamış, yalnızca 369 kez rakip takımın atıcısı tarafından oyun dışı kalmıştır. Kusursuz bir orta saha oyuncusu ve uzman bir kale koşucusudur. 3 kez Amerikan Ligi'nin en değerli

oyuncusu olmuş (1939-1941-1947), 1941 yılında 56 oyunda hitting streak yapmıştır. Bu halen Amerikan spor tarihinin ikonik rekorları arasında

yer almaktadır.

Yankees, DiMaggio'nun ilk dört sezonunda Dünya Serisi şampiyonluğu kazanmış ve 1951 yılında kariyerinin son bulmasından önce 5 kez daha şampiyon olmuştur. 1955 yılında Beyzbol Onur Listesi'ne seçilmiş ve 1969 yılında spor yazarları paneli onu "Beyzbolun Yaşayan En İyi Oyuncusu" ilan etmiştir.

Kariyerinin son bulmasından sonra istemese de ilgi odağı olmaya devam etmiştir. Zira 1954 yılında Marilyn Monroe (1926–1962) ile "Yüzyılın Evliliği"ni yapmıştır. Bu ilişki Amerika'nın önde gelen spor kahramanı ile Hollywood'un seksi yıldızının birlikteliği olarak görülmüş ve ilişkilerine ulusça büyük ilgi gösterilmiştir. Evlilik dokuz ayda bitmiş olsa da Monroe ve DiMaggio'nun romantik ilişkileri Monroe'nun 1962 yılındaki ölümüne kadar sürmüştür.

Sonraki yıllarında kamuoyunun karşısına her çıktığında DiMaggio klasını ve bilge imajını koruyacak şekilde şık giyinmiştir. Mr. Coffee ve New York Bowery Savings Bankası için sözcü olduktan sonra da popülerliğini sürdürmüştür. Öldüğü sırada seksen dört yaşındadır.

Ek Bilgiler

1- Kardeşleri Vince (1912–1986) ve Dom (1917–2009) birinci ligde oynamışlardır.

2- Kendi döneminin pek çok diğer oyuncusu gibi o da üç yılını askerlikte geçirmiştir (1943-1945). Askerliğin ardından 1946'da Yankees'e geri döner.

3- Monroe'nun ölümünden sonra DiMaggio cenaze törenini düzenlemiş ve yirmi yıl boyunca haftada üç kez mezarına altı kırmızı gül göndermiştir.

Üç Ahbap Çavuş

Maskaralıkları yaklaşık kırk yıl boyunca izleyiciyi güldüren Üç Ahbap Çavuş, ilk filmlerini 1930 yılında çektiler. *Soup of Nuts* filminde üç beceriksiz itfaiyeciyi canlandırıyorlardı. 1934 yılında Columbia onlarla yirmi dakikalık özel serilerini yapmak için sözleşme imzalayana kadar küçük rollerde oynamaya devam ettiler.

Larry (Louis Fienberg, 1902–1975), Moe (Moses Horwitz, 1897–1975) ve Curly (Jerome Horwitz, 1903–1952) oyunculuk kariyerlerine vodvilde başladılar. Moe ve Curly Brooklyn'deki bir Yahudi mahallesinde büyüyen iki kardeşti.

Beyazperdedeki Üç Ahbap Çavuş serisinin her bölümü basit bir senaryo, kaba şakalar ve grubun suratsız lideri Moe'yu hedef alan iğneleyici espriler etrafında gelişiyordu. İnce espriler ve ağır bir dil kullanmıyorlardı. Öte yandan Hollywood'un ilk Nazi Almanya'sı taşlamalarından birini yapmışlardı: *You Nazty Spy* (1940).

Üçlü, Curly'nin felç geçirdiği 1947 yılına kadar birlikte çalışır. Bunun

üzerine Horwitz kardeşlerden bir diğeri olan Shemp (Samuel Horwitz, 1895–1955) onun yerini alacaktır. Sekiz yıl sonra Shemp'in ölümü üzerine Joe Besser (1907–1988) rolü üstlenir. Besser 1958'de emekliye ayrılınca, Larry'nin felç geçirdiği ve grubun dağıldığı 1970 yılına kadar Curly Joe (Joseph Wardell, 1909–1993) üçüncü kafadarı canlandırır.

Kısa filmlerine ek olarak pek çok uzun metrajlı filmde rol almışlardır. Bunlar arasında, *Snow White and the Three Stooges* (1961), *The Three Stooges Meet Hercules* (1962) ve *The Three Stooges in Orbit* (1962) gibi filmler bulunmaktadır. Aynı zamanda 1963 tarihli bir komedi klasiği olan *It's a Mad, Mad, Mad, Mad World*'de küçük bir rol alırlar.

Ek Bilgiler

1- Moe'nun karısı Helen ünlü sihirbaz Harry Houdini'nin (1874–1926) kuzeniydi.

2- Kafadarlar ayrı ayrı kariyer yapma girişimlerinde bulunsalar da genelde başarısız oldular. Örneğin, Moe 1973 yapımı "Doctor Death, Seeker of Souls" isimli filmde rol almıştır.

3- Larry kafadarlara katılmadan önce hafif sıklet boksördü.

4- Kafadarlara katılmadan önce Shemp, "Mississippi Gambler" (1942) filminde bir taksiciyi canlandırmıştı. İronik bir biçimde Shemp bir taksinin arka koltuğunda kalp krizi geçirerek ölmüştür.

Robert Oppenheimer

Atom bombasının babası olarak bilinen J. Robert Oppenheimer (1904–1967), ilk nükleer silahın geliştirilip, 1945 yılında başarılı biçimde test edildiği Manhattan Projesi'ni yönetmiştir. Dönemin önde gelen Amerikan teorik fizikçilerinden biri olan Oppenheimer, teorik fizikçilerin karşı karşıya kaldığı ahlaki çelişkilerin en somut örneklerinden birisini yaşamıştır.

Oppenheimer, Harvard ve Cambridge'te öğrenim gördü. Doktorasını Almanya'da tamamladı. Caltech'te ve Berkeley Kaliforniya Üniversitesi'nde profesör oldu. Almanya'nın atom bombası geliştirdiği yönündeki raporlar üzerine Franklin D. Roosevelt (1882–1945) 1941 yılında Manhattan Projesi'ni başlattı. Oppenheimer bir yıl sonra projenin başına getirildi.

Oppenheimer New Meksiko, Los Alamos'ta nitelikli bilim insanlarından bir ekip oluşturdu ve bir araştırma merkezi kurdu. Başarılı olmuşlardı. 16 Temmuz 1945 tarihinde Oppenheimer ve ekibi ilk atomik patlamaya tanıklık ettiler (Trinity Deneyi olarak bilinmektedir). Patlama 18 bin tonluk TNT patlamasına eş değer bir etki yaratmıştı. Oppenheimer o an için, "Dünyanın eskisi gibi devam etmeyeceğinin bilincindeydik" demiştir.

Bir ay içerisinde Amerikan uçakları iki atom bombasını Japon şehirleri Hiroşima ve Nagazaki'ye attılar. 140 binden fazla insan öldü. Bir hafta içinde Japonya, müttefiklere teslim oldu. II. Dünya Savaşı bitmişti.

Savaştan sonra Oppenheimer 1947'den 1952'ye kadar ABD Atom Enerjisi Danışma Komitesi'nin başına getirildi. Hidrojen bombasının geliştirilmesine ve Sovyetler karşısında nükleer silahlanma yarışına girilmesine karşı çıkmak adına pozisyonunu kullanmaya çalıştı.

1953 yılında komünist sempatizanı olmakla suçlandı. Görülen bir duruşmanın ardından 1954 yılında görevinden alındı.

İleri Çalışmalar Enstitüsü'nün müdürlüğünü yaptığı Princeton Üniversitesi'ne geri döndü. 1963 yılında Başkan John F. Kennedy (1917–1963) teorik fiziğe katkıları ve bilimsel liderliği nedeniyle ona Fermi Ödülü'nü verdi. Bu aynı zamanda resmi bir özürdü.

Oppenheimer 1967 yılında gırtlak kanserinden öldü.

Ek Bilgiler

1- 1947 yılında Oppenheimer, Hiroşima ve Nagazaki'de ölen insanlar için bilim insanlarının sahip olduğu duygu karmaşasını ortaya koydu: "Hiçbir basitleştirme, mizah ya da şişirme bu duyguyu gölgeleyemez. Fizikçiler günahlarını biliyorlar. Bunu unutmak hiçbir biçimde mümkün değil."

2- Sekiz dil biliyordu. Gençken Hollanda'da altı hafta kalarak teknik seminer verebilecek düzeyde Felemenkçe öğrenmişti.

3- Oppenheimer zengin bir Manhattan ailesinden geliyordu. Babası tekstil ithalatçısıydı. Annesi ise bir sanatçıydı. Aile koleksiyonunda üç adet Van Gogh eseri bulunuyordu.

Gertrude Stein

Amerikan entelektüeli Gertrude Stein (1874–1946), aydın yaşamı ve avangard yazıları ile kültürel fenomen haline gelen özgün bir kişilikti. Yer yer yorucu olabilen deneysel çalışmaları inkar edilemez bir biçimde ilgi çekiciydi. İngiliz dilinin sınırlarını zorlamıştı.

Kaliforniya, Oakland'da büyüyen Stein, Radcliffe'te okudu. 1903 yılında Paris'e gitti. Orada kendisini sanat ve edebiyat alanında geliştirdi. Daha sonra ömür boyu partneri olacak olan Amerikalı Alice B. Toklas (1877–1967) ile tanıştı. Zamanla edebi topluluklara ev sahipliği yaparak önemli bir ün elde etti. İki dünya savaşı arasında Paris'teki evi entelektüel bir toplantı mekanı gibi işliyordu. Ernest Hemingway (1899–1961), Pablo Picasso (1881–1973), Henri Matisse (1869–1954) ve benzeri isimler de burada yerlerini almışlardı.

Kübist sanatın erken temsilcilerinden olan Stein bu akımın prensiplerini yazılarına uygulamaya çalıştı. Kübist ressamların aynı nesneyi farklı açılardan aynı anda yansıtmaları gibi, Stein de aynı sözcükleri takıntılı bir biçimde yineleyerek sözcüklerin farklı anlamlarını yansıtmaya çalıştı. Sözgelimi erken çalışmalarından biri olan *Three Lives*'ın (1909), "The Good Anna" adlı bir bölümünde *good* sözcüğü, bu son derece basit sözcüğün incelikleri etrafında bir çember oluşturacak şekilde tam yüz kez yineleniyordu. Stein yazılarını yaşanan anı yakalamak adına genellikle şimdiki zaman kipi kullanarak yazıyordu.

Oldukça büyük bir egosu vardı. Kendisini çekinmeden dâhi olarak adlandırıyordu. Yüzyılın en yaratıcı edebi aklı olduğunu düşünüyordu. Çabalarını beyhude bulduğu diğer yazarlarla ise bolca dalga geçiyordu. Görünüşte partneri ile ilgili olan *The Autobiography of Alice B. Toklas* (1933) isimli eseri bile aslında kendisi hakkındaydı. Kariyeri boyunca ilginç, alıntılanabilir, durmaksızın kendisinin reklamını yapan bir yazar olarak kaldı. Toklas, tüm bu süre boyunca asistanlığını ve menajerliğini yapmıştı. Günlük işlerini o hallediyor, böylece Stein sadece yazılarıyla ilgilenebiliyordu.

Ek Bilgiler

1- Muhtemelen Stein'in en çok anımsanan görüntüsü bir fotoğraf değil, Picasso'nun 1906 tarihinde yapmış olduğu bir maskeyi andıran portresidir. Eser, New York City'deki Metropolitan Sanat Müzesi'nde sergilenmektedir.

2- Stein bir keresinde Hemingway'e, onu ve çağdaşı yazarları kayıp bir nesil olarak gördüğünü söyler. "Kayıp Nesil" terimi o günden sonra gruptaki yazarları tanımlamak için kullanılmıştır.

Porgy ve Bess

George (1898–1937) ve Ira (1896–1983) Gershwin kardeşler bir düzineden fazla Broadway müzikali yazmış, “Fascinating Rhythm” (1924) ve “Someone to Watch over Me” (1926) gibi Amerikan klasiklerine hayat vermişlerdir. Öte yandan belki de en ünlü eserleri, tartışmalı *Porgy and Bess* operasıdır (1935). “Summertime” gibi unutulmaz şarkıları ile Amerikan tiyatrosunda bir dönüm noktası sayılan operada bütün oyuncuların siyah olması da dönemine göre son derece cüretkar bir hareket olarak değerlendirilmiştir.

Porgy and Bess yazar DuBose Heyward (1885–1940) tarafından kaleme alınan 1925 tarihli *Porgy* romanını temel alır. Hikaye Güney Carolina, Charleston’daki Catfish Row isimli bir siyah mahallesinde geçmektedir. Hikaye, Porgy isimli bir dilenci ve aşık olduğu Bess hakkındadır. Diğer önemli karakterler Bess’in dominant erkek arkadaşı Crown ve kokain

satıcısı Sportin’ Life’dır.

Müzikleri yazan George Gershwin, *Porgy ve Bess* için bir “folk opera” ifadesini kullanır. Ortaya Amerikan folk, caz ve blues gibi müzik türlerinden esinlenen bir eser çıkmıştır. Öte yandan kardeşi Ira’nın yazdığı lirik şiirlerde Afro-Amerikan diyalektleri kullanılır. Bu durum operanın negatif önyargıları güçlendirdiğini düşünen siyahların tepkisini çeker (Heyward ve Gershwin kardeşler beyazdır).

Opera ilk gösterimden itibaren tartışmalara yol açar. Gershwinler 1930’larda oldukça cesaret gerektiren bir biçimde projeyi tamamen siyah bir ekiple hayata geçirmek için uğraşırlar. Ne var ki beyazlar tarafından fazla beğenilmeyen çalışma kimi siyahlarca ırkçı bulunur. Ancak operanın “Summertime”, “I Got Plenty O’ Nuttin’” ve “It Ain’t Necessarily So” gibi şarkıları klasikleşir. Sonunda kimi Afrikalılar da bazı ırksal önyargılar taşıdıklarını düşünmelerine rağmen operayı benimserler. Günümüzde eser 20. yüzyılın en iyi Amerikan operalarından biri olarak kabul edilmektedir.

Ek Bilgiler

1- George Gershwin yenilikçi bir besteci, piyanist ve şefti. “Rhapsody in Blue” (1924) ve “An American in Paris” (1928) gibi eserleri bestelemişti.

2- George Gershwin otuz sekiz yaşında beyin tümörü nedeniyle öldü.

3- Kongre Kütüphanesi popüler şarkı ödülünü George ve Ira Gershwin adına vermektedir.

Clark Gable

Beyazperdede Clark Gable (1901–1960), sert ve erkeksi imajı ile tanınırdı. Sinema perdesi dışındaysa içkiye düşkün bir playboydu. Hollywood'un önde gelen yıldızları ile ilişkileri vardı. Bu özelliği dönemin en önemli yapımlarında yer alması ile birleşince, onu 30'ların ve 40'ların ünlü erkek yıldızlarından biri haline getirdi ve Hollywood'un Kralı unvanını almasını sağladı.

Gable'ın kariyeri on iki filmde rol aldığı 1931 yılında başladı. Bir yıl sonra *Red Dust*'ta Jean Harlow'la birlikte oynadı. Bu filmle birlikte süper starlık yolundaki ilerleyişi hız kazandı.

1934 yılında Frank Capra'nın *It Happened One Night* filmindeki oyunculuğu ile en iyi erkek oyuncu dalında Oscar Ödülü kazandı. Romantik bir komedi olan filmdeki oyunculuğu ile Gable, sert görünüşlü ama romantik ve duygusal karakterleri canlandırma noktasındaki yeteneğini de kanıtlamış oluyordu.

Bir başka Oscar'ını ise asi lider Fletcher Christian'ı canlandırdığı *Mutiny on the Bounty* (1935) filmindeki rolü ile aldı. Halihazırda Hollywood'un

Kralı gibi gözükse de hayatının rolünü henüz oynamış değildi.

Rhett Buttler rolünü canlandırdığı mükemmel bir Amerikan destanı olan *Gone with the Wind* (Rüzgar Gibi Geçti) (1939) Gable'a ustalığını kanıtlama fırsatı vermiş oluyordu. Film gişe rekorları kırdı ve on dalda Oscar alarak bir rekor elde etmiş oldu. Gable'ın hayatının kalan kısmında ön planda bir insan olacağı artık kesinlikle ortaya çıkmıştı. Filmde Gable, Amerikan Film Enstitüsü'nün 2005 yılında sinema tarihinin en unutulmaz repliği seçtiği şu sözleri söylüyordu: "Açıkçası sevgilim, umurumda değil."

1942 yılında Gable'ın film yıldızı olan eşi Carole Lombard bir uçak kazasında hayatını kaybetti. Bundan kısa bir süre sonra Gable Amerikan Hava Kuvvetleri'ne gönüllü olarak katıldı. II. Dünya Savaşı sırasında muharebe görevlerinde yer aldı. Savaştan sonraki hiçbir filmi önceki başarılarının yanına yaklaşamadı.

John Huston'un yönettiği ve Arthur Miller'ın yazdığı son filmi *The Misfits* (1961) aynı zamanda Marilyn Monroe'nun rol aldığı son filmdi. Gable filmin tamamlandığını göremedi. Elli dokuz yaşında kalp krizi geçirerek hayata veda etti.

Ek Bilgiler

1- "Gone with the Wind" on dalda Oscar alsa da, En İyi Erkek Oyuncu Ödülü Robert Donat'ın olmuştur.

2- "It Happened One Night"ın bir sahnesinde Gable gömleğini göğsünü açık bırakacak şekilde sıyırır. Bu filmden sonra ülkedeki erkekler Gable gibi görünmek için gömleklerinin altına giydikleri atletleri çıkarmışlardır.

3- Gable en iyi film dalında Oscar kazanan üç filmde rol almıştır: "It Happened One Night", "Mutiny on the Bounty" ve "Gone with the Wind"

Faşizm

28 Ekim 1925 tarihinde İtalyan faşist diktatör Mussolini kendi ideolojisini şu sözlerle ifade ediyordu: “Tutto nello Stato, niente al di fuori dello Stato, nulla contro lo Stato.” (Her şey devletin içinde, devletin dışında hiçbir şey yok, devlete karşı hiçbir şey yok).

Totaliter bir yönetim sistemi olarak faşizm, devletin toplumun tüm unsurları üzerindeki hakimiyetini esas alır. I. Dünya Savaşı’nın ardından gelen ekonomik karmaşa ve sosyal çalkantı döneminde bir dizi Avrupa ülkesinde ortaya çıkmıştır. Mussolini (1883–1945) ve Alman diktatör Adolf Hitler (1889–1945) gibi faşist liderler düzen, ulusal gururun yeniden sağlanması ve demir yumrukla korunan bir yasa vaat ederek geniş kitlelerin desteğini kazanmışlardır.

Mussolini ve Hitler’in yanında İspanyol diktatör Francisco Franco (1892–1975) ve Portekiz lideri António de Oliveira Salazar (1889–1970) da faşist hareketin unsurları olarak değerlendirilmektedir.

İlk faşist devlet olan İtalya’da Mussolini ve Kara Gömlekliler olarak adlandırılan taraftarları 1922 yılında gücü ellerine geçirdiler. Grevleri yasakladılar ve gazeteler için sansür kurumu oluşturdular. Çok geçmeden seçimler iptal edildi.

Pek çok ülkede faşizm komünizmden korkan kitlelerin desteğiyle büyüdü. Gerçekten de Mussolini, Hitler ve Franko gücü ellerine geçirebilmek için komünizm korkusundan yararlanmışlardı. Naziler 1933 yılında Berlin’deki Reichstag binasını yakıp suçu komünistlerin üzerine attılar. Böylece komünizm korkusunu arttırıp bundan istifade edeceklerdi.

Gücü eline geçiren faşistler özel sektörü sınırlandırıp “korporatif devlet” dedikleri yapılanmayı oluşturdular. Tüm güç devletin elinde toplanıyordu. Faşizmin Hitler versiyonu ırksal olarak homojen bir Almanya yaratma

idealine odaklanmıştı. Bu ideoloji Holokost’a neden olacaktı.

II. Dünya Savaşı sırasında Mihver Devletleri’nin yenilgiye uğraması Almanya ve İtalya’da faşizmin sonunu getirmiş oldu. Buna karşılık İspanya’da faşizm Franko 1975 yılında ölene dek devam etti.

Ek Bilgiler

1- Mussolini faşizm sözcüğünü İtalyanca “fascio” ve Latince “fasces” sözcüklerinden türetmişti. Antik Roma’da fasces (üzerinde balta bulunan çubuk demeti) otorite sembolü ve birliğin gücünün işaretiydi.

2- 28 Nisan 1945 tarihinde bir İtalyan köyünde Mussolini Alman askeri kılığına girmiş olarak bulundu. Faşist Parti’nin sekreteri, dört kabine bakanı ve metresi ile birlikte idam edildi.

3- İspanya’nın faşistleri Falanjistler olarak biliniyordu. Bu terim, phalanx adındaki eski bir Roma askeri birliğinden geliyordu.

Ted Williams

Ted Williams (1918–2002), elini attığı her alanda en iyisiydi. Yeteneklerini savaş meydanında ispatlamış en iyi savaş pilotlarındandı. Sinekle balık avlamak konusunda tam bir şampiyondu. Beyzbol severlere göre ise gelmiş geçmiş en büyük vurucuydu.

İki savaş dönemindeki askeri görevleri nedeniyle üç tam sezonu ve iki sezonun da önemli bir bölümünü kaçırmış olmasına rağmen 0,344 vuruş ortalaması (o günden beri hiç kimse

tarafından yakalanmamıştır) ve 521 kez topu oyun alanının dışına çıkarma gibi rekorlara imza atmıştır. On yedi kez all-star seçilmiş, altı kez Amerikan Ligi vuruş şampiyonu, iki kez üçlü kupa sahibi (1942 ve 1947), iki kez Amerikan Ligi'nin en değerli oyuncusu (1946,1949) ve 1941 yılında 0,406 ortalamasıyla vurunca bir sezonda 0,400'ü aşan son oyuncu olmuştur.

Bir sol kanat oyuncusu olan Williams sıradışı görme gücünü takıntılı teorik çalışması ile birleştiriyordu. Pek çoklarınca son derece açıklayıcı bir kitap olarak görülen *The Science of Hitting* isimli bir eser bile yazmıştı.

1939 yılında “Red Sox” takımı ile ilk karşılaşmasına çıktı ve 1960 yılına dek bu takımda oynamaya devam etti. Fenway Park’taki son maçındaki atışıyla toplamda 521 kez topu oyun alanının dışına göndermiş oldu. 1966 yılında Beyzbol Onur Listesi’ne alındı. Üç yıl sonra bir medya panelinde beyzbolun ilk yüzyılının en iyi vurucusu olarak seçildi.

Vuruş başarılarına rağmen bir saha oyuncusu (savunma yapan takımda) olarak vasattı. Yalnızca bir Dünya Serisi’nde yer aldı (“Red Sox” 1946 yılındaki bu maçta St. Louis Cardinal karşısında yenilgiye uğramıştı). Öfkeli birisiydi. Boston’daki hayranları ile garip bir aşk-nefret ilişkisi vardı. Spor yazarları ile olan ilişkisi ise tamamen nefret üzerine kurulmuştu.

Beyzbolu bıraktıktan sonra ömrünün kalan kısmını balık tutarak, hayranlarına imza vererek ve vuruş hakkında konuşarak geçirdi. Kalp problemleri ve geçirdiği felçler nedeniyle seksen üç yaşında öldü.

Ek Bilgiler

1- Williams, Kore’de otuz dokuz görevde yer aldı. Geleceğin astronotu ve senatörü John Glenn (1921–) ile uçuşlarında görev arkadaşlığı yaptı.

2- 1941 sezonunun son gününde Williams, 0,39955 vuruş ortalamasına sahipti. Genellikle bu skor 0,400’e yuvarlanıyordu. Red Sox menajeri Joe Cronin, Williams’a 0,400 skorunu korumak için maç dışı kalma izni verdi. O ise bunu reddederek 8 atışın 6’sını tutturdu ve vuruş ortalamasını 0,405702 (0,406)’ya yükseltti.

3- 2002 yılında ölümünün ardından cesedi donduruldu. Başı gövdesinden ayrıldı ve her bir parça sıvı nitrojenle dolu ayrı ayrı konteynırlara yerleştirildi. O, oğlu John Henry ve kızı Claudia bu prosedürü uygulama konusunda hemfikirlerdi. Zira gelecekte bir gün bedeninin bir araya getirilebileceğine inanıyorlardı.

Monopoly

Amerikan kapitalizminin simgesi olarak görüldüğünden Rusya ve Çin'de yasaklanan (Küba ve Kuzey Kore'de hâlâ yasaktır) *Monopoly*, gelirleri arttırmak amacıyla oynanan bir şans ve strateji oyunudur. 1935 yılında üretilmesinden beri farklı türlerde milyonlarca kopyası geliştirilmiştir.

Oyunun patenti Pensilvanya'daki işsiz bir satıcı olan Charles Darrow'a (1889–1967) aitti. Darrow oyununu New Jersey, Atlantic City'deki sokakları ve meydanları örnek alarak hazırlamıştı. Oyundaki en değerli yer olan Boardwalk şehrin ünlü sahil boyuna denk geliyordu.

Büyük Buhran sırasında oyun, oyuncak imalatçısı Parker kardeşler için güzel bir sürpriz olmuştu. Piyasaya sürüldüğü yılın en çok satan oyunu oldu.

Yıllar boyunca Parker kardeşler oyunu pazarlarken Darrow'un yaşam öyküsünü bir yükseliş hikayesi olarak kullandı. Ne var ki 1970'lerin başında bir ekonomi profesörü, oyunun 1904 tarihli yaygın bir Amerikan oyunu olan "Landlord's Game"in bir türevi olduğunu ortaya atınca Parker

kardeşlerin hikayeleri sihrini kaybetti.

Darrow, oyunun gerçek mucidi olsun olmasın *Monopoly* oyununun monopolü olmayı başarmış ve ilk milyoner oyun tasarımcısı olmuştu. 1935 yılından itibaren oyunu, otuz yedi dilde 250 milyon kopya sattı. Oyunda kullanılan popüler deyişler İngiliz diline yerleşti. *Monopoly*'nin farklı şehirler (Las Vegas Monopoly), spor takımları (Denver Broncos Monopoly), filmler (*Lord of the Rings* Monopoly) ve özel ilgiler (Kedi Severlerin Monopoly'si) temelinde geliştirilmiş farklı uyarlamaları ortaya çıktı.

Ek Bilgiler

1- Oyuncular, Monopoly'i Hasbro Toys'un internet sitesinden indirebilirler.

2- Oyuncular, Illinois Bulvarı, "Go" ve B&O Demir Yolu'nda diğer yerlerden çok daha fazla durmaktadırlar.

3- Araba yarışı, oyunun en popüler bölümüdür.

4- İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'daki Amerikan savaş esirlerine gidecek para ve yazışmalar Monopoly setleri kullanılarak kaçak getiriliyordu.

5- Parker kardeşler başlarda Darrow'un oyununu beğenmemişlerdi. Oyunda elli iki temel kusur bulduklarını söylüyorlardı. Ne var ki Darrow 5 bin adet Monopoly setini Philadephia'daki bir mağazaya satmayı başardıktan sonra, Parker kardeşler fikirlerini değiştirdiler.

Clement Attlee

İngiltere başbakanı olarak, Winston Churchill'in (1874–1965) yerine gelecek olan kişi, II. Dünya Savaşı sırasında İngiltereye öncülük etmiş Clement Attlee'dan (1883–1967) başkası olamazdı. Bu alçakgönüllü orta sınıf avukat, sessiz tabiata sahip, kendi deyimiyle sıradan bir insan olarak tanınmaktadır.

Attlee, 1945–1951 yılları arasındaki başbakanlığı döneminde ise ülkenin ekonomisinde radikal dönüşümler meydana getirmiştir. Ülkeyi II. Dünya Savaşı'nın tahribatından kurtarmak için bir refah devletinin temellerini atmıştır. Onun liderliği altında Ulusal Sağlık Merkezi kurulmuş, bazı endüstriler - kömür madenciliği ve çelik üretimi- ulusallaştırılmış ve ulusal sigorta programı oluşturulmuştur.

Attlee'nin hükümeti İngiliz ekonomisinin beşte birini özel sektörden kamu sektörüne aktarmıştır. Bu durum, savaş sonrasındaki Avrupa'da, devletin ekonomiyle ilgili rolünde köklü bir değişme olduğunu gösterir. Bu tarzdaki pragmatik bir sosyalizm anlayışı 1970'lerin sonuna kadar Avrupa ve İngiltere'de hakim olmuştur. Daha sonra Margaret Thatcher (1925–2013) gibi muhafazakarlar ekonomiyi canlandırmak için kimi sektörlerde özelleştirme uygulamaları yapmışlardır.

Gösterişsiz karakteri nedeniyle Attlee kariyeri boyunca küçümsenmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında orduda görev yapmış ve 1922 yılında parlamentoya girmiştir. 1935 yılında parlamentodaki İşçi Partisi'nin lideri olmuştur.

II. Dünya Savaşı sırasında Churchill'in savaş koalisyonunda çeşitli görevlerde bulunmuştur. Başbakan yardımcılığı ve dominyonlardan sorumlu devlet sekreterliği yapmıştır. Bu da, Churchill savaşla ilgilenirken onun iç meselelere odaklanmasına izin vermiştir.

Savaştan sonra İşçi Partisi'nin güçlenmesi Attlee'nin Churchill yerine geçmesini sağlamıştır. Refah devletini geliştirmesine ek olarak Attlee imparatorluğun büyük parçalarının ayrılması sürecini yönetmiştir: Hindistan, bugün Myanmar adıyla bilinen Burma, bugün Sri Lanka adıyla bilinen Seylan, onun döneminde bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır.

1951 yılında Muhafazakar Parti'nin İşçi Partisi'ni yenilgiye uğratması üzerine Churchill başbakan olmuştur. Attlee, 1955 yılında emekli olana kadar dört yıl boyunca muhalefet liderliği yapmıştır.

Seksen dört yaşında ölmüştür.

Ek Bilgiler

1- Hindistan'ın bağımsızlığına karşı olan Churchill'den farklı olarak Attlee, Hindistan'ın İngiltere'den ayrılışını öneren tasarıyı Avam Kamarası'na bizzat getirmiştir.

2- 1955 yılında parlamentodan çekilmesinden sonra kendisine bir kontluk verilmiş ve Garter Şövalyesi ilan edilmiştir. Bu İngiliz aristokrasisindeki en yüksek mevkidir.

3- Attlee amatör bir şair ve kriket meraklısıdır.

E. E. Cummings

İngiliz şair E. E. Cummings, günümüzde daha ziyade büyük harflerden hiç hoşlanmaması ile anımsansa da İngiliz dili ve şiirine noktalama ve büyük harflerle ilgili gariplikleriin ötesinde katkılarda bulunmuştur. Yaklaşık kırk yıla uzanan kariyeri süresince Cummings, pozitif, coşkulu ve deneysel olmasına rağmen gündelik okuyucuya da hitap eden bir düzineden fazla kitap yayınlamıştır.

Boston'un yerlisi olan Cummings'in, birkaç şiirinin kampüs yayınlarında basıldığı Harvard'dan iki dalda derecesi vardı. Mezun olduktan kısa bir süre sonra gönüllü olarak ambülans şoförlüğü yapmak üzere orduya katıldı ve Fransa'ya gönderildi. Savaştan sonra yeniden Fransa'ya giden Cummings, Paris'teki on yılın en iyi kısmını yazarak ve sanat çalışmaları yaparak geçirdi. Bu erken dönemlerde, dil üzerine avangard deneyleri olan Gertrude Stein'i (1874–1946) inceledi. Bu dil deneyleri Cummings'in eserlerinin de ayırt edici özelliği olacaktı.

Cummings ilk olarak I. Dünya Savaşı'nın ortamında genellikle görmezden gelinen *The Enormous Room* (Büyük Koğuş) (1922) isimli romanıyla adından söz ettirmeyi başardı. Bunu tipografi, diksiyon, kelime düzeni alanında deneylere giriştiği çeşitli şiir derlemeleri takip etti. Bu şiirler İngilizcenin noktalama ve sentaks sınırlarını zorluyorlardı. Her ne kadar basit bir dil kullansa da Cummings, sözcükleri aralarındaki ilginç ve tahmin edilemeyen ilişkileri ortaya koyacak şekilde sıralamayı tercih ediyordu. Örneğin, "şirin bir kasabada yaşayan herhangi biri" dizesiyle başlayan şiiri onun bu tarzını çok iyi örneklemektedir:

şirin bir kasabada yaşayan herhangi biri
(sallanıp duran çanlar aşağı yukarı)
ilkbahar yaz sonbahar kış
olmazlarına dövünür, olmuşuna oynar...

Cummings, "pity this busy monster, manunkind" ve "my father moved through dooms of love" gibi ünlü çalışmalarında benzer bir tarz kullanmış ve kariyeri boyunca bu yazım stilini pek az değiştirmiştir.

Ek Bilgiler

1- Cummings'in ismindeki tüm harfleri resmen küçük harf olarak düzenlettiği gibi bir yanlış anlama bulunmaktadır. E. E. Cummings adını genellikle büyük harfleri kullanarak yazmış ve ismiyle ilgili herhangi bir yasal değişiklik yapmamıştır.

2- New England'lı öncülü Emily Dickinson (1830–1886) gibi o da şiirlerine nadiren başlık atmıştır. Bu nedenle uzmanlar ve antoloji yazarları genellikle şiirlerini ilk dizeleri ile sınıflandırmaktadır.

3- Harvard'daki yıllarında Cummings, "Manhattan Transfer" (1925) ve "U.S.A. Trilogy" (1930–1936) kitaplarının yazarı, romancı John Dos Passos (1896–1970) ile yakın arkadaştı.

Cole Porter

Cole Porter (1891–1964), gösterişli East Coast Koleji'nde Yale için hazırlanırken, okul müdürü ona müzikal kariyerinin yönünü belirleyen son derece kıymetli bir ders vermişti. Müdür öğrencisini şöyle uyarmıştı: "Müzik ve kelimeler birbirleriyle sanki tek bir bütünmüşler gibi ayrılmazcasına bütünleşmelidirler."

Müzikal yolculuklarına Brooklyn gecekondularından başlayıp Broadway'in parlak ışıklarına doğru ilerleyen Gershwin kardeşlerden farklı olarak Porter zengin bir aileden geliyor ve paraya ihtiyaç duymuyordu. Gizli bir eşcinsel olan Porter zengin bir dulla evlendi. Paris'te zengin bir hayat yaşadıktan sonra Broadway'e geldi ve bir daha da buradan ayrılmadı.

Ustaca sözleri ve popüler kültüre yaptığı kurnaz göndermelerle tanınan Porter, bestelerinde halk kültürü ve yüksek kültürü birleştirmiştir. En ünlü şarkılarından biri de "You're the Top"tır (1934):

Sen Straus'un bir senfonisinden kopup gelen bir melodi
Sen bir Bendel bonesi
Bir Shakespeare sonesi
Ve sen Mickey Mouse'sun

Özel hayatında Porter, gece yaşamına ve zevkine düşkün bir insandı. Her zaman aşk ve şehvet peşinde koşardı. 1934 tarihli *Anything Goes* müzikalinde Porter yaşadıklarından kaynaklanan pişmanlığını mizahi bir dille şöyle ifade ediyordu:

Kimi kokainden yer tekmeyi
Şüphem yok ki ben
çekseydim bir nefes kokainden

Bela olacaktı benim de başıma

Porter kariyeri boyunca sekiz yüzden fazla eser verdi. Bunların arasında Amerikan klasikleri haline gelen “Night and Day” (1932), “I’ve Got You Under My Skin” (1936),
Anything Goes (1934) ve *Kiss Me Kate* (1948) filmleri için yazdıkları da vardı.

Ek Bilgiler

1- 1937 yılında attan düşünce her iki ayağı da ezilmişti. Hayatı boyunca bu nedenle acı çekti. 1958 yılında sağ ayağı bu nedenle kesilecekti.

2- Yale’deyken Porter, “Whiffenpoofs” isimli bir müzik grubundaydı. Klasikleşmiş Yale futbol takımı şarkıları olan “Yale Bulldog” ve “Bingo Eli Yale” de onun kaleminden çıkmıştır.

3- Porter’ın ilk adı, annesinin kızlık adı olan Kate Cole’dan gelmektedir.

Bette Davis

Bette Davis'in (1908–1989) asıl adı Ruth Elizabeth Davis'ti. Pek çok insanın gözünde klasik bir güzelliğe sahip olmamasına rağmen bir Hollywood geleneklerini yıkmıştı. Kaba ve kimi zaman sempatik olmayan kadınları canlandırdığı gerçekçi performanslarıyla sıradışı bir artistti. Oyunculuğu, hiçbir yıldız adayında bulunmayan bir derinliğe ve çeşitliliğe sahipti.

Broadway kariyerinden sonra Davis 1930 yılında Hollywood'a gitti. İlk filmi *The Bad Sister* sonraki yıl gösterildi. *Of Human Bondage* (1934) filminde Leslie Howard'la birlikte oynamadan önce yirmiden fazla filmde rol aldı. *Of Human Bondage* filminde kaba garson Mildred Rogers'ı canlandıran Davis eleştirmenlerin ve sinemaseverlerin saygısını kazandı. Ne var ki henüz Oscar Ödülü'ne aday gösterilmemişti. Bu ihmal, aday listesine sonradan dahil edilmesine yönelik ateşli fakat başarısız bir kampanyanın doğmasına sebep oldu.

Muhtemelen 1935 yılındaki Oscar Ödülleri'nde aday gösterilmemesi yüzünden, bir sonraki yıl *Dangerous* (1935) filminde canlandırdığı alkolik

aktris rolü ile en iyi kadın oyuncu dalında Oscar kazandı. Üç yıl sonra *Jezebel* (1938) filminde canlandırdığı Güneyli güzel rolü ile bir Oscar Ödülü daha kazandı.

Davis'in en unutulmaz rolü ise Joseph Mankiewicz'in *All About Eve* (1950) isimli filmindeki Margo Channing isimli yaşlı oyuncu tiplemesidir. Eleştirmen Roger Ebert, Channing'i Davis'in en büyük rolü olarak adlandırmıştır: "Genç bir oyuncunun cazibesi karşısında yenilmiş gibi görünüyordu. Oysaki bu gerçekte büyük bir zaferdi. Kişiliğin, güzelliğin yüzeysel gücünü yenen zaferi... Bundan daha otobiyografik bir rol oynamamıştır."

On dört dalda Oscar'a aday gösterilen (bu rekoru 1997 yılında Titanic kıracaktı) ve altı Oscar kazanan *All About Eve* Davis'in on bir Oscar adaylığından dokuzuncusu olacaktı. Bu rakama *Of Human Bondage* filmindeki rolü sonrasında yürütülen Oscar adaylığı imza kampanyası da dahildi.

Son kez 1962 yılında *What Ever Happened to Baby Jane?* isimli korku filmindeki performansı ile Oscar'a aday gösterilmişti. Filmde, rakibi efsanevi Joan Crawford ile birlikte oynamıştı. Davis, seksen bir yaşında göğüs kanserinden ölene kadar filmlerde oynamaya devam etti.

Ek Bilgiler

1- 1941 yılında Film Sanat ve Bilimleri Akademisi'nin ilk kadın başkanı oldu. İki ay sonra görevden ayrıldı.

2- 1977 yılında Amerikan Film Enstitüsü'nün Yaşam Boyu Başarı Ödülü'nü alan ilk kadın oldu.

3- II. Dünya Savaşı sırasında Los Angeles'ta Amerikan askerlerini eğlendirmiş olan Hollywood Canteen adında ünlü bir gece kulübü açtı.

Akademik Yeterlilik Testi

23 Haziran 1926 tarihinde 8 bin genç, ilk kez yapılan Akademik Yeterlilik Testi’ne (SAT) alındı. Bu sınav öğrencilerin akademik becerilerini ölçmek ve kolejlerin öğrenci seçmesine yardımcı olmak için yapılıyordu.

Birkaç on yıl içerisinde analojileri, okuma pasajları, matematik problemleri ile çoklu testler milyonlarca Amerikalı için kolej giriş sürecinin temel unsurları olacaktı.

SAT, ilk ortaya çıktığında Amerikan eğitim sistemi için son derece devrimci bir konseptti. Testler kar amacı gütmeyen College Board isimli bir grup tarafından yapılıyordu. Testlerle öğrencilerin yeteneklerinin objektif bir biçimde ölçülmesi amaçlanıyordu. Bu şekilde aile bağlarının, zenginliğin, şansın kolej girişlerindeki etkisi azaltılıp tüm adaylar için uygun bir zemin oluşturulacaktı.

Standart testler II. Dünya Savaşı’ndan sonra hızla yaygınlaştı. Giderek daha fazla kolej SAT ile sembolize edilen akademik meritokrasi prensiplerini benimsedi. 1957’den sonra her yıl yarım milyondan fazla Amerikalı sınavlar için iki kalem kullandı. Standart testlerin bir başka formu olan “İleri Yerleştirme Programı” (ACT) 1955 yılında geliştirildi. Sınav 1959 yılından itibaren College Board’un hazırladığı sınava rakip olarak okullara yerleştirme amacı ile kullanılmaya başlandı.

Daha yakın zamanlarda ise testler öğrencilerin yanı sıra öğretmenler için de kullanılmaya başlanmıştır. “The No Child Left Behind Act of 2001”, standart testleri devlet okullarında her düzeyde kullanılabilecek bir sistem haline getirmiştir.

Pek çok eleştirmen SAT gibi testlerin eksikliklerini belirtmiştir. Buna göre yoksul ve azınlık gruplardan gelen öğrenciler sınavlara hazırlanmak için yeterli paraya ve zamana sahip değillerdir. Pek çok eleştirmen testlerin

öğretmenleri “test için öğretmeye” zorladığını ifade etmişler ve yaratıcılığı ön plana çıkaran derinlikli mülakatların arka plana itilmesinden dert yanmışlardır.

2001 yılında Kaliforniya Üniversitesi başkanı eyalette testlerin durdurulması talebiyle kamuoyunun dikkatini üzerine çekmiştir. Buna rağmen Kaliforniya Üniversitesi de dâhil yüzlerce okul, giriş işlemlerinde testleri kullanmaya devam etmektedir.

Ek Bilgiler

1- İlk SAT sınavına giren öğrencilerin %26'sı Yale adayıydı. Yale SAT sonuçlarını kabul eden ilk üniversitelerdendi.

2- SAT'nin resmi adı 1990 yılında değiştirilerek Bilimsel Değerlendirme Sınavı yapılmıştır.

3- 2005 yılında geleneksel çoktan seçmeli SAT sınavlarına bir de yazım bölümü eklenmiştir.

Jackie Robinson

Bir beyzbol oyuncusu olan Jackie Robinson (1919–1972) 20. yy Yurttaşlık Hakları Hareketi'nin önde gelen figürlerinden biri olmuştur. 15 Nisan 1947 yılında bir kölenin torunu ve bir marabanın oğlu olarak dünyaya gelen Robinson birinci ligde birinci kalede oynamış ve beyzboldaki ten rengi bariyerlerini aşmıştır.

Robinson, Kaliforniya Üniversitesi'nde yıldız bir atlet olmuştu. Bir sezonda dört spor dalında birden madalya alan ilk öğrenciydi. II. Dünya Savaşı sırasında Amerikan ordusunda görev yaptıktan sonra 1945 yılında Zenci Ligi'ndeki "Kansas City Monarchs" takımında shortstop (kısa top yakalayıcısı) olarak oynadı.

Sonraki yıl "Brooklyn Dodgers"ın genel menajeri Branch Rickey (1881–1965) Robinson'u beyzbolda entegrasyonu gerçekleştirecek adam olarak

seçti. İkinci ligde bir yıl oynadıktan sonra Robinson, Dodgers için oynamak üzere Brooklyn'e gitmiştir.

Rickey'nin sıkı öğütlerini dinleyen Robinson oyun arkadaşlarından, rakiplerden ve takımının hayranlarından gelen fiziksel, duygusal ve sözlü tahriklere herhangi bir yanıt vermedi. Bunlara yanıt vermiyor ama öfkesini sahada özgür bırakıyordu. Sahada özellikle de kale alanı çevresinde alabildiğine saldırgan bir oyuncu haline geliyordu.

Robinson sadece bir öncü değil aynı zamanda büyük bir oyuncuydu. 1947 yılında "Yılın Çaylağı" seçildi. 1949 yılında Ulusal Lig'in en değerli oyuncusu oldu. 0,342 vuruş ortalaması ve 37 stolen base'e sahipti. Dodgers'ı altı kez Dünya Serisi'ne ve bir kez dünya şampiyonasına götüren Robinson, 1955'te altı kez all-star oldu.

1956 Aralık ayında Dodgers onu "New York Giants"a sattı. Robinson bunun yerine beyzbolu bırakmayı tercih etti. Hayatının kalan kısmını iş dünyasında geçirdi. Yurttaşlık hakları için kampanyalar yaptı. Elli üç yaşından kalp krizinden öldü.

Ek Bilgiler

1- Dodgers 1972 yılında, Robinson'un spor hayatı boyunca giydiği 42 numarayı oyuncunun ardından emekli etti. Bütün birinci lig takımları 1997 yılında Robinson'un kariyerinin 50. yılında aynı şeyi yaptılar.

2- Brooklyn'deki çaylak sezonunda Robinson birinci kalede oynadı. Sonraki sezon ikinci kaleye geçti. Kariyerinin kalan kısmında orada oynayacaktı.

3- Robinson 1962'de Beyzbol Onur Listesi'ne alındı.

Süpermen

Haziran 1938 tarihinde çizgi romancı Jerry Siegel (1914–1996) ve Joe Shuster (1914–1992) *Action Comics*'in ilk sayısında Süpermen adında güçlü kuvvetli bir kahraman tiplemesi çizdiler. Bu tipleme Amerikan popüler kültürünün en sevilen kahramanlarından biri ve süper kahraman çizgi romanlarının ilk örneği olacaktı.

İlk versiyonunda Süpermen bir kurşundan hızlı, bir lokomotiften daha güçlüydü. Bir anda en yüksek binaların tepesine zıplayabilirdi. Buna karşılık uçamıyordu (Bu gücüne 1941 yılında kavuşacaktı). Siegel ve Shuster kahramanın ayrıntılı bir biyografisini yazdılar. Kripton gezegeninde doğmuştu. Kripton'un yok oluşundan önce babası tarafından dünyaya gönderilmişti. Kansaslı bir çiftçi tarafından bulunup Clark Kent adıyla yetiştirilmişti. Clark, *Daily Planet*'te mülayim bir muhabir olarak çalışmaya başladığında Lois Lane ile tanıştı. Gerçek kimliğini gizleyerek Süpermen adıyla onu pek çok kereler kurtarması gerekecekti. Bu arada Süpermen aralarında ezeli düşmanı Lex Luthor'un da bulunduğu çeşitli süper kötülerle mücadele ediyordu.

Süpermen'in popülerliği 1939 yılında ilk kez ortaya çıkan Batman ve 1941 tarihli Kaptan Amerika ve Wonder Woman gibi yeni süper kahramanların doğuşunu mümkün kıldı.

Bir çizgi roman karakteri olarak ortaya çıkan Süpermen, zamanla popüler radyo serilerine, çizgi filmlere ve 1978 yılında Christopher Reeve (1952–2004) tarafından başrolü oynanan sinema filmine taşındı. 1990'larda *Lois ve Clark: Süpermen'in Yeni Maceraları* adıyla TV dizisi haline getirildi. 2001 yılında başlayan *Smallville* serisi ise Clark Kent'in Süpermen olmadan

önce yaşadığı değişimlere odaklanmıştı.

Ek Bilgiler

1- En son çekilen Süpermen filmi 2006 yılındaki "Süpermen Dönüyor" oldu.

2- 1990'larda Süpermen popüler kültür içerisindeki eski etkisini yitirmiş olsa da 1993 yılında DC Comics Süpermen'in öldüğü bir çizgi roman yayınlayınca tekrar gazetelere haber oldu. Kahraman iki ay sonra bir başka seride yeniden ortaya çıkacaktı.

3- Siegel ve Shuster 1933 yılında Süpermen'i bir süper kötü olarak tasarlamışlardı.

Jackson Pollock

Ressam Jackson Pollock (1912–1956), soyut dışavurumcu hareketin ABD'de 1940'ların sonu ve 1950'lerin başındaki en bilinen temsilcisiydi. "Drip and splash" (damlatma ve sıçratma) ya da "action painting" (hareketli boyama) olarak adlandırılan tarzı, sanat dünyasında şok etkisi ve bir devrim yarattı.

Tuvali resim tahtasına yerleştirmek yerine stüdyosunda veya herhangi bir yerde zemine yerleştiriyordu. Daha sonra tuvalin dış köşelerinin etrafından yahut bazen üzerinden yürüyor, kutudaki boyayı tuvalin üzerine boşaltıyordu. Kimi zaman çalışmalarına ek bir doku olarak kum ya da cam parçaları da ilave ediyordu. Bazı eleştirmenler çalışmalarını kaotik ve anlamsız bularak reddettiler. Bazılarıysa onun çalışmalarını yüksek düzeyde organize, psikolojik açıdan ilginç ve göz alıcı buluyorlardı.

Pollock genellikle New Yorklu olan ve Jung psikolojisinden etkilenmiş ressamlardan oluşan soyut dışavurumcu hareketin lideriydi (Jung'un özellikle kolektif bilinçdışı ve ilkel mitoloji kavramlarından etkilenmişlerdi). Bu ressamlar gerçek resim deneyiminin psikolojik bir süreç olduğu inancını paylaşıyorlardı.

Pollock Los Angeles'ta lisedeyken resim yapmaya başladı. Daha sonra Amerikan bölgesel sanatçı Thomas Hart Benton (1889–1975) yönetimindeki Sanat Öğrencileri Ligi'nde çalışmak üzere New York'a gitti. Kariyerinin başlarında Pollock, Benton'un, Pablo Picasso'nun (1881–1973), sürrealistlerin, Meksikalı duvar

resimcilerinin ve yerli Amerikan sanatının etkisinde kalmıştı.

1935'ten 1943 yılına kadar WPA Federal Sanat Projesi'nde çalıştı. 1943 yılında Peggy Guggenheim'ın "Bu Yüzyılın Sanatı" sergisinde ilk kişisel gösterimini gerçekleştirdi.

Pollock, damlatma ve sıçratma tekniğini 1947 yılında geliştirmeye başladı. Aralarında *Autumn Rhythm* (1950) ve *Lavender Mist* (1950) gibi çalışmaların da bulunduğu en bilinen eserlerini bu tekniği kullanarak yaptı.

1951 yılında renklerle çalışmayı bir tarafa bırakarak siyah beyaz çalışmalara yoğunlaştı. Son senesinde alkolün ve depresyonun pençesine düşmüş, resim yapmayı bırakmıştı.

Sarhoşken araba kullandığı sırada geçirdiği bir kaza sonucu kırk dört yaşında hayatını kaybetti.

Ek Bilgiler

1- Ünlü Hollywood filmi "Pollock" (2000), Ed Harris (1950–) tarafından yönetilmişti. Başrolde de Harris oynuyordu. Film iki dalda Oscar'a aday gösterildi ve En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu Oscar'ı aldı (Marcia Gay Harden, 1959-).

2- Pollock, sanatçı Lee Krasner (1908–1984) ile evlendi. New York, Long Island, Spring'teki evleri Pollock-Krasner Evi ve Çalışma Merkezi olarak bilinmektedir. Ev ziyarete açıktır ve Stony Brook'taki New York Devlet Üniversitesi tarafından idare edilmektedir.

3- 2006 Kasım'ında eğlence kralı David Geffen (1943–) Pollock'un en meşhur çalışmalarından olan No. 5'i (1948) 140 milyon dolara sattı. Bu para o güne dek bir resim için ödenmiş en yüksek meblağ olmuştur.

Mrs. Dalloway

Virginia Woolf'un *Mrs. Dalloway* (1925) isimli eseri Batı edebiyatının modern döneminin dönüm noktalarından birisidir. Bu roman, Woolf'un (1882–1941) bilinç akışı anlatımı ve diğer teknikleri kullanan cesur bir yenilikçi ve I. Dünya Savaşı'nın yıkımları sonrası İngiliz toplumunun önemli bir gözlemcisi olduğunu ortaya koymuştur.

Başlığından anlaşılabileceği üzere *Bayan Dalloway* bir kadına odaklanmaktadır. Clarissa Dalloway, savaş sonrası dönemde Londra'da yaşayan sosyeteye mensup bir kadındır. Roman Clarissa'nın hayatındaki küçük ayrıntıları izler. O ve eşi akşam ev sahipliği yapacakları bir yemeğe hazırlık yapmaktadırlar. Dalloway çiçekler alır. Eski dostları ile sohbet eder. Parti için eve dönmeden önce Londra'nın zengin semtlerinde dolanır durur.

Roman o gün Clarissa'ya neler olduğundan ziyade onun ve diğerlerinin bu olaylar yaşanırken aklından geçen düşünceler hakkındadır. Bir dükkana

girdiğinde ya da bir tanıdıkla karşılaştığında aklına daha önceki hayatından insanlar ve olaylar gelir. Woolf'un anlatımı Clarissa'nın bilinç akışını izler ve sıklıkla onun karşılaştığı insanların düşünce dünyalarına doğru geçiş yapar.

Bilinç akışı, serbest ve kaotik bir teknik gibi görünse de, o, bu yöntemi son derece detaylı bir biçimde kullanır. Başka bir biçimde aktarması mümkün olmayan karakterlerinin iç derinliklerine bu şekilde nüfuz eder. Romanda Clarissa'nın pek çok kişiyle karşılaşmasına ve bunlar öyküyle bütünleşmelerine rağmen gerçekte pek az gerçek insan iletişimi bulunur. Roman en yakın ve en eski arkadaşların arasında bile yanlış anlamalardan kaynaklanan boşluklar bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Ek Bilgiler

1- Woolf "To the Lighthouse" (1927) ve "The Waves" (1931) gibi romanlarında da bilinç akışı yöntemini kullanmaya devam etmiştir.

2- Woolf'un kadın yazarların karşılaştıkları zorluk ve dezavantajlarla ilgili "A Room of One's Own" (Kendine Ait Bir Oda) (1929) isimli eleştirel bir deneme kaleme alır. Bu metnin kadın hareketi ve feminizm üzerinde önemli etkileri olmuştur.

3- Michael Cunningham'ın (1952–) "The Hours" (1998) isimli romanı Bayan Dalloway'le ilişkili üç kadının portrelerini çizer: Roman yazarı olarak Woolf'un kendisi, 1950'lerde yaşayan ve kitabı okuyan bir ev kadını ve farkında olmadan bir gün içerisinde onun yaşadıklarını yaşayan bir günümüz kadını.

Duke Ellington

Caz müzisyeni Duke Ellington (1899–1974), müzik felsefesini şu şarkı sözüyle ifade eder: “Ritmi olmayan anlamsızdır.” Karmaşık ve detaylı olmalarına rağmen Ellington’ın tüm eserleri bir biçimde ritmi bünyesinde barındırmaktadırlar.

Edward Kennedy “Duke” Ellington, “caz müzik” ifadesini fazla dar bularak kendi müziğini “Amerikan müziği” olarak adlandıran bir sanatçıdan beklenebileceği üzere Washington DC’de doğdu. Kariyeri boyunca çeşitli tarzları denedi. Ella Fitzgerald’la (1917–1996) birlikte yaptıkları klasik kayıtlardan, içerisinde basçı Charles Mingus (1922–1979) ve saksofoncu John Coltrane (1926–1967) gibi isimlerin de bulunduğu dönemin en yenilikçi caz sanatçıları ile birlikte verdiği eserlere kadar tüm çalışmalarında kendini hiçbir zaman dar çerçevelerin içine hapsetmemişti.

Ellington’u asıl üne kavuşturansa 1920’ler ve 1930’larda “Harlem’s Cotton Club”daki gruba liderlik etmesiydi.

Ellington grup için piyano çalıyordu. Pek çok eleştirmene göreyse onun

en iyi enstrümanı orkestrasıydı. Başlarda “Washingtonlular” diye bilinen bir dans grubu kurmuştu. Zamanla on dört sanatçıdan oluşan “The Famous Orchestra” adında bir müzik grubu topladı. Ekibin bileşimi zaman zaman değişse de her dönemde saksafoncu Johnny Hodges (1906–1970), Charles “Cootie” Williams (1910–1985) ve Rex Stewart (1907–1967) gibi daha sonra kendi orkestralarını kuran ünlü caz müzisyenleri grubun içerisinde yer aldılar.

Ellington “Cottontail” (1940) ve “Harlem Air Shaft” (1940) gibi ünlü bestelerini bu muhteşem gruplara liderlik yaparken hazırlayacaktı.

Dans etmek yerine yalnızca dinlemek için yapılan Bebop caz popülerleştikçe, ritimli caz yapan Ellington popülerliğini kaybetmeye başladı. Yine de hiçbir zaman tamamen unutulmadı. 1956 yılındaki Newport Caz Festivali’nde verdiği performans kendisine yeni dinleyiciler kazandırdı. Miles Davis’ten (1926–1991) Dave Brubeck’e (1920–2012) kadar geniş bir genç cazcılar kuşağının üyeleri Ellington’a olan hayranlıklarını vurguluyorlardı. Ellington gençliğini ve tazeliğini hiçbir zaman kaybetmedi. Altmış yedi yaşında Pulitzer Ödülü’nü ucu ucuna kaçırdığında şöyle der: “Kader her zaman bana karşı nazik oldu. Kader benim bu kadar genç yaşta fazla ünlü olmamı istemiyor.”

Ek Bilgiler

1- Ellington yaşarken Pulitzer alamasa da ölümünün ardından 1999 yılında kendisine özel ödül verilmiştir.

2- Miles Davis 1974 tarihli Ellington’a adadığı şarkısına “He Loved Him Madly” adını vermişti. Zira Duke performanslarını genellikle “sizleri çılgınca seviyorum” diyerek bitirirdi.

3- Richard Nixon (1913–1994) Ellington’u Beyaz Saray’da çalması için 1969 yılında davet etmiş ve ona en yüksek ABD sivil onur ödülü olan Özgürlük Nişanı’nı takmıştır.

Katharine Hepburn

Katharine Hepburn (1907–2003), Hollywood’un tipik genç aktrislerinin aksine feminist bir ikondu. “Sinemanın First Lady’si” olabilmek için bağımsız ruhunu atletizm, kıvrak zeka ve güçlü bir kavrama yeteneği ile birleştirmişti.

Hepburn’un kariyeri altmış yıldan uzun sürmüş, dört Oscar almış (bu bir oyuncu için rekordu) ve on iki kez Oscar’a aday gösterilmiştir. Belki de en çok soylu New England aksanı ve sahne efsanesi Spencer Tracy ile olan çeyrek yüzyıllık ilişkisi ile adından söz ettirmiştir (Tracy ilişkileri boyunca bir başkasıyla evliydi).

Hepburn’un ilk filmi *A Bill of Divorcement*’dir (1932). Bir yıl içerisinde *Morning Glory* (1933) filmindeki rolü ile En İyi Kadın Oyuncu Oscar’ı kazanır.

Hepburn’un sinema perdesindeki ilk önemli partneri Cary Grant’tır. Howard Hawks’ın romantik komedi türünün en başarılı örneği olarak görülen *Bringing Up Baby* (1938) filminde başrolü paylaşırlar. Bu film, diğer birçok Hepburn filmi gibi gişede istenilen başarıya ulaşamaz. Bu yüzden *Photoplay* dergisinde yapılan bir ankette ona “gişe zehri” adını takarlar.

1939 yılında Hepburn Hollywood’dan ayrılır ve *The Philadelphia Story* adındaki popüler bir romantik komedide oynamak üzere Broadway’e gelir. Daha sonra öykünün haklarını satın alarak oyunun film versiyonunun 1940 yılında çekileceği Hollywood’a geri döner.

Spencer Tracy (1900–1967) ile ilk kez *Woman of the Year* (1942) filminde birlikte rol alır. Film sıklıkla Hepburn’un en iyi filmi olarak değerlendirilmektedir. İkili birlikte sekiz film daha çekerler. Sahne dışındaki ilişkileri Tracy 1967 yılında ölene dek sürecektir.

1951 yılında Hollywood ikonu Humphrey Bogart ile *The African Queen* filminde bir araya gelir. Hepburn ikinci baharında aşkı bulan yaşlı bir kadını canlandırmaktadır. Bu rol kariyerinin kalan kısmını tanımlayacaktır.

Kariyerinin geç döneminde alacağı Oscarlar, pek çoklarının diğer başrol oyuncusu Tracy'e bir hediye olduğunu düşündüğü *Guess Who's Coming to Dinner* (1967) ile başlar. Tracy filmin bitiminden kısa bir süre sonra hayatını kaybeder. Üçüncü Oscar'ı *The Lion in Winter* (1968) ile gelir. Hiç beklenmeyen dördüncü Oscar'ını ise *On Golden Pond* (1981) ile kazanır. Filmde Henry Fonda ve kızı Jane ile birlikte oynamaktadır.

Hepburn son filmini ölümünden dokuz yıl önce 1994 yılında yapar. Doksan altı yaşında Connecticut'taki evinde ölür.

Ek Bilgiler

1- Hepburn Amerikan Film Enstitüsü tarafından sinema perdesinin bir numaralı kadın efsanesi olarak adlandırılmıştır.

2- Hepburn, Spencer Tracy ile dokuz, Cary Grant ile dört filmde birlikte oynamıştır.

3- "The African Queen" Hepburn ve Bogart'ın oynadıkları ilk renkli filmdir.

Nativizm

1938 yılında Başkan Franklin D. Roosevelt (1882–1945) “Amerikan Devrimi Kızları”ndan göçmenlere hoşgörü göstermelerini isteyen ünlü bir konuşma yaptı. “Hatırlayın ki siz ve ben, hepimiz göçmenlerin soyundan geliyoruz.” demişti.

Roosevelt konuşmasıyla 1920’lerde ve 1930’larda yükselişe geçen göçmen karşıtı duyarlılıkları yatıştırmaya çalışıyordu. Bu duyarlılıklar nativizm olarak adlandırılmaktaydı.

Nativizm terimi 19. yy ortalarındaki bir başka göç dalgası sırasında ortaya çıkmıştı. *Know-Nothings* olarak bilinen Katolik karşıtı ve nativist hareket dağılmadan önce 1854 seçimlerinde başarı elde edebilmişti.

Nativizm I. Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomik sorunlar ve sosyal belirsizlik, yeni gelenlere karşı gelişen düşmanlıkla birleşince yaygınlaşmaya başladı. 1924 yılında Kongre, Asya ve Avrupa’nın başta Katolik İtalya ve Polonya olmak üzere istenmeyen bölgelerinden göçmenlerin ülkeye girişini yasakladı. Kızıl Korkusu döneminde yüzlerce Doğu Avrupalı, anarşistlerle bağlantılı olabileceklerinden endişe edilerek sınır dışı edildi.

Aynı dönemde nativist yurttaşlık hareketleri giderek güçleniyordu. İç Savaş’tan sonra Güney’de Afro-Amerikalıları korkutmak için kurulan Ku Klux Klan, Yahudileri ve Katolikleri de hedef almaya başlamıştı. Demokrat başkan adayı Al Smith (1873–1944), Katolik olduğu için büyük bir düşmanlıkla karşılaştı ve Cumhuriyetçi Herbert Hoover (1874–1964) karşısında yenilgiye uğradı.

Göçmen karşıtı ruh hali Roosevelt’in başkanlığı döneminde de devam etti. 1939 yılında yaşanan bir olayda çoğunlukla Alman Yahudi göçmenlerle dolu St. Louis gemisinin ülkeye girişine izin verilmedi ve Avrupa’ya geri

dönmeye zorlandı. Bu insanların büyük bölümünün Holokost sırasında öldüğü sanılmaktadır.

II. Dünya Savaşı sırasında nativizm azalmaya başladı. 1965 tarihli düzenlemeyle 1924 yılında yapılan göçmenlik yasası değiştirildi ve Amerika'ya göçmenlerin girişine izin verildi.

Günümüzde dahi Amerikan politik hayatında göçmen karşıtı eğilimler bulunmakta ve zaman zaman yüzeye çıkabilmektedir.

Ek Bilgiler

1- 19. yüzyılda bazı iş ilanlarında "İrlandalılar başvurmasın" yazıyordu. Bu, dönemin Katolik ve göçmen karşıtı ruh halini yansıtmaktadır.

2- Katolik karşıtı düşünceler 1960'larda halen önemli bir mesele olmaya devam ediyordu. John F. Kennedy (1917–1963) şu ifadeleri kullanmak zorunda kalmıştır: "Ben Katolik bir başkan adayı değilim. Ben Demokrat Parti başkan adayıyım." Kennedy başkan seçilen yegane Katoliktir.

3- Irkçı bir organizasyon olarak bilinen Ku Klux Klan her zaman nativizmin ve Katolik karşıtlığının önde gelen bir destekçisi olmuştur.

Rocky Marciano

Rocky Marciano (1923–1969), gelmiş geçmiş en büyük, en yetenekli boksör değildi. Ama bilinen boksörlerin en dayanıklısıydı. 1,76'lık boyu ve 83 kg'lık ağırlığıyla normal ölçülerin altında olmasına rağmen 49 galibiyet, 0 mağlubiyetlik bir rekora ve ağır sıklet boks şampiyonluğuna ulaştı. Boks tarihinin hiç yenilmemiş yegane ağır sıklet boksörüydü.

Asıl adı Rocco Francis Marchegiano olan Marciano, Boston'un dış bölgelerinde doğdu. Marciano "Brockton Blockbuster" ve "Brockton'lu Rock" olarak anılıyordu. Çocukluk hayali beyzbolda yakalayıcı olmaktı. Ne var ki 1947 yılında "Chicago Cubs"la yaşadığı başarısız deneyim tamamen boksa yönelmesine neden oldu. Zaten dört yıl önce ABD ordusundayken boksa başlamıştı.

1948 yılında profesyonel oldu ve son derece güçlü olan sağ yumruğu sayesinde yıldızı parladı. Yumruğuna "Suzie Q" adını takmıştı. 1951 yılının

Ekim ayında aynı zamanda idolü olan eski şampiyon Joe Louis (1914–1981) ile karşılaştığında 37-0 ve 32 nakavtlık bir kariyer derecesine sahipti.

Louis 1937'den 1949 yılına kadar ağır sıklet boks şampiyonu olarak kalmıştı. 1951 yılında otuz yedi yaşındaydı ve artık köşesine çekilmişti. Eski şampiyonu nakavt ettikten sonra Marciano idolü Louis'in soyunma odasında ağladı. Louis eski gücünü kaybetmiş olsa da onu yenmek Marciano'ya önemli bir prestij kazandırmıştı. Yakında Jersey Joe Walcott (1914–1994) ile unvan maçına karşılaşacaktı.

23 Eylül 1952'de Marciano, Walcott'u 13. raunda kadar sürükledi. Bir nakavta ihtiyacı vardı ve Suzie Q ona bunu sağladı. Walcott kendinden geçmiş ve şampiyonluk kemerini Marciano'ya bırakmıştı.

Unvanını, biri Walcott ve ikisi Ezzard Charles'la (1921–1975) yapılan efsanevi maçlar da dahil olmak üzere toplam altı maçta korumayı başardı.

1956 yılında ringden çekilen Marciano kırk altıncı doğum gününden bir gün önce bir uçak kazasında öldü.

Ek Bilgiler

1- Marciano hakkında Pulitzer ödüllü spor yazarı Red Smith (1905–1982) şöyle yazar: "O, eldiven giymiş en zorlu, en güçlü ve en adanmış boksördü. Korku nedir bilmezdi. Acıdan anlamazdı."

2- Marciano'nun 49 galibiyetine yaklaşan bir diğer boksör 1985 yılında Michael Spinks (1956-) karşısında bir maç kaybedene kadar 48-0'lık derecesi olan Larry Holmes'tu (1949–).

3- Marciano 1,72 cm ile ağır sıklet şampiyonlarının arasında en kısa kanat açıklığına sahip olan boksördü.

Lassie

Belki de Amerikan sinemasının en ünlü köpeği olan Lassie, ilk olarak 1938 yılında *Saturday Evening Post* adında kısa bir öyküde rol aldı. Yazar Eric Knight (1897–1943) öykünün popülerliğinden yararlanmak için onu genişletti ve *Lassie Come Home* adında bir kitap çıkardı. Kitap Elizabeth Taylor'ın (1932–2011) başrolde oynadığı bir filme ilham kaynağı olacaktı.

Orjinal öyküde yoksul bir Yorkshire çiftçisi olan Sam Carraclough, oğluna ait İskoç çoban köpeğini bir İskoç düke satmak zorunda kalır. Dük köpeği yanında İskoçya'ya götürecektir. Sadık ve asil olan Lassie genç sahibine olan bağlılığını korur. Carraclough ailesine dönebilmek için uzun ve tehlikeli bir yolculuğu göze alır.

Film çok büyük bir ilgi görmüş ve onu başka Lassie filmleri izlemiştir.

Daha sonra Campbell Soup Company Lassie’yi TV ekranlarına taşıyan bir seriye sponsor olmuştur.

Lassie, TV şovunun değişmez karakteriydi. Farklı bölümlerde sahipleri değişmiş ve zaman zaman da yalnız dolaşmıştı. Sahipleri kim olursa olsun Lassie onlara asaleti, cesareti ve dostluğu öğretmişti.

Lassie’den önce hiçbir köpek eğlence amacıyla üretilen bir yapımın odağında yer almamıştı. Gerçekten de çoğu filmde köpekler ve diğer hayvanlar çiftlik hayvanları olarak görülmüş ve ev dışında yansıtılmıştı. 2005 yılında Lassie, *Variety Magazine* tarafından tüm zamanların en ünlü 100 ekran ikonundan biri seçilmişti. Listedeki insan olmayan tek ünlüydü.

Ek Bilgiler

1- Lassie karakteri dişi bir İskoç çoban köpeği olsa da orijinal filmde Pal adında safkan olmayan bir erkek köpek Lassie’yi canlandırmıştı. Sonraki Lassie’lerin çoğu onun soyundan geliyorlardı.

2- Lassie Hollywood Onur Yolu’nda yıldızı olan birkaç hayvandan birisidir: Diğer ikisi Alman çoban köpekleri olan Rin Tin Tin ve Strongheart’tır.

3- Lassie’nin çoğu bölümlerinde nesli tükenmekte olan türler gibi çeşitli çevresel konular işlenmiştir.

Mao Zedong

Gri giysileri ve pantolonuyla Mao Zedong (1893–1976), 1949 yılında kurduğu Çin Halk Cumhuriyeti'nin sembolü olmuştur. Savaşlar ve mücadelelerden çıkarak ülkesinin lideri haline gelmiş ve gücü elinde bulundurduğu yirmi yedi yıl boyunca yarı tanrı statüsünde görülmüştür.

Mao komünizm adına köylülüğün gücünü kullanarak Çin'i modern çağa taşıyan ve onun şimdiki güçlü durumuna gelmesini mümkün kılan bir devrimci ve ulusal önderdir. Ne var ki bu geçiş kolay olmamıştır. Geniş çaplı açlık, yanlış planlanmış politikalar ve yönetimini etkisi altına alan paranoya onun iktidarına damgasını vurmuştur.

Çin'in Hunan bölgesindeki bir köylü ailesinde doğan Mao, Marx'ın yazıları ile ilk kez 1918 yılında karşılaştı. 1921 yılında Çin Komünist Partisi'nin kurucularından biri oldu. Çin İç Savaşı sırasında başarılı bir biçimde gerilla savaşı yürüttü. Bu başarılar sonucu 1949 yılında küçük ordusu, Çan Kay Şek (1887-1975) ve milliyetçiler karşısında büyük bir zafer kazandı.

Zaferinin ardından Mao, Çin'i Sovyet modeline uygun olarak yeniden yapılandırmaya başladı. İlk beş yıllık planı 1953 yılında başladı. Yönetim anlayışı merkezi planlamaya, savunmanın geliştirilmesine ve fabrikalarda üretimin arttırılmasına dayanıyordu.

1958 yılında Marksizme Çin damgası vurmaya karar verdi. Köylüler komünler halinde organize edildiler. Bu şekilde köylülerin gücü ve iradesi ile Çin'in tarımsal üretiminin hızla artacağını ve Çin'in Batılı güçleri yakalayacağını düşünüyordu.

Ne var ki Büyük Atılım denilen bu plan tam bir felaketle sonuçlandı. Yaşanan açlık nedeniyle en azından 20 milyon insan yaşamını kaybetti.

Sovyetler Birliği ile olan ilişkilerde sorunlar yaşanmaya başlandı. Yaşananlar Mao'nun merkezi hükümet konseyinde başkanlığını kaybetmesine neden oldu (buna rağmen Komünist Parti Yönetim Kurulu Başkanı olmaya devam etti).

Ülkeyi burjuva unsurlardan (ve onun karşıtlarından) temizlemek ve Mao sonrası Çin'inde devrimi garantiye almak için 1966 yılında Kültür Devrimi başlatıldı. Bu hareket toplumun her kesiminde büyük çalkantılara ve kitlesel kıyımlara neden oldu. Buna rağmen Mao ordu ve halk üzerindeki liderliğini koruyabiliyordu. 1971 yılında son kez halkın karşısına çıktı. Seksen iki yaşında ölene dek kapalı kapılar ardında gücü elinde tutmayı sürdürdü.

Ek Bilgiler

1- Barış zamanında 10 milyonlarca insan onun liderliği altında ölmüş olmasına rağmen Mao, halen Çin'in saygıdeğer bir figürü olarak görülmektedir. Pekin'deki Yasak Şehrin girişinde onun yüzünü gösteren bir duvar resmi bulunmaktadır.

2- Richard Nixon (1913–1994), 1972 yılında Mao'yu Pekin'de ziyaret ettiğinde ABD ve Çin arasındaki yirmi yıllık düşmanlık son bulmuş oluyordu.

3- Yirmi yedi yıllık iktidarı döneminde Mao nadiren halkın karşısına çıktı. Bu onun mistikleştirilmesine katkıda bulundu. Genç öğrencilere Mao'yu sevmeleri öğretiliyordu. Milyonlara Mao'nun sözlerinden oluşan "Kızıl Kitap"ın kopyaları dağıtıldı. Bu kitap Çin'in devlet doktrini olarak görülüyordu. Tüm bunlar Mao kültünün gelişimine katkıda bulundu.

F. Scott Fitzgerald

F. Scott Fitzgerald (1896–1940), pek çoklarına göre 20. yüzyılın en büyük Amerikan roman yazarıdır. Teknik parlaklığın ve benzersiz lirik bir ifadenin bulunduğu roman ve kısa öyküleri 1920’lerin caz çağındaki Amerika’yı karakterize eden umut ve umutsuzluk halini çok iyi yansıtmaktadır.

Minnesota’da yetişen ve Princeton’da eğitim gören Fitzgerald Amerikan edebiyatında ilk romanı *This Side of Paradise* (1920) ile fırtınalar estirir. Princeton öğrencisinin romanı kimilerince fazla gösterişli ve çocukça bulunsa da, kimsenin inkar edemediği mükemmelliği onun büyük bir yetenek olduğunu ortaya koyuyordu. Kitabın getirdiği ün ve başarı Fitzgerald ve eşi Zelda’nın (1900–1948) manşetlerden düşmeyen dekadan bir hayat yaşamalarına izin verdi.

Fitzgerald’ın üçüncü ve en kısa romanı olan *The Great Gatsby* (1925),

onun başyapıtı sayılmaktadır. Çalışma Amerikan rüyasının boşluklarını ve potansiyellerini birlikte anlatmaktadır. Romandaki olaylar, başarısı yalnızlığını ve kirli bir geçmişi gizleyen, kendi çabasıyla yükselmiş bir milyonerin gözünden anlatılmaktadır. Kendi döneminde çok popüler olmasa da bugün o dönemin en başarılı romanı olarak görülmektedir. Eleştirmenlerden bazıları onu “en büyük Amerikan romanı” olarak değerlendirmektedirler.

Fitzgerald’ın çalkantılı evliliği ve Zelda’nın dengesizlikleri yazarın sonraki eserlerini etkilemiştir. Özellikle sürgündeki bir Amerikan psikiyatristinin hastasıyla olan ilişkisini anlatan *Tender Is the Night* (1934), bu etkilerin açık bir biçimde görülebileceği eserlerdendir. Fitzgerald’ın evlilik sorunları alkol problemini daha da kötü hale getirmiş, 1930’ların sonuna doğru tamamen alkolizmin pençesine düşmüştür. 1937 yılında senaryo yazarı olarak çalışmak üzere Los Angeles’a gittikten sonra 1940 yılında kalp krizinden ölmüştür. Bir Hollywood film kralı hakkındaki son romanı *The Love of the Last Tycoon* tamamlanamadan kalmıştır.

Ek Bilgiler

1- Tam adı Francis Scott Key Fitzgerald’tır. Adını 1814 yılında “The Star-Spangled Banner”a (Amerikan Milli Marşı) söz yazan akrabası Francis Scott Key’den (1779–1843) almıştır.

2- Bir dizi zihinsel sorun yaşayan Zelda Fitzgerald, 1930 yılında bir sinir krizi geçirmiş ve hastaneye kaldırılmıştır. Asla tam olarak iyileşememiş ve 1948 yılında hastanede çıkan bir yangında ölmüştür.

3- Bir mizah yazarı olarak bilinmese de Fitzgerald keskin bir mizah anlayışına sahipti. “The Pat Hobby Stories” isimli öykü derlemesi beceriksiz bir Hollywood senaryo yazarını anlatır. Az okunan ama komik bir eseridir.

Robert Johnson

Blues gitaristi Robert Leroy Johnson, 1911’in Mayıs’ında Mississippi, Hazlehurst’te doğdu. 1968 yılında bulunan ölüm sertifikası ise 16 Ağustos 1938 tarihinde öldüğünü gösteriyordu. Bunun dışında onun hayatı ile ilgili bilinen pek az şey bulunmaktadır. Fakat bilinen bir şey var ki, Johnson’un Teksas’ta 1936 ve 1937 arasında yaptığı kırk bir adet cızırtılı kaydı bulunmaktadır. Bunların arasında “Sweet Home Chicago” gibi klasikler ve “Love in Vain Blues”, “Traveling Riverside Blues” ve “Cross Road Blues” gibi şarkılar yer almaktadır. Bu eserler daha sonra Rolling Stones, Led Zeppelin ve Cream gibi rock yıldızları tarafından yeniden yorumlandıklarında büyük bir üne kavuşacaklardı.

Hakkında pek az bilgi olduğu için Johnson'un hayatı etrafında bir mit oluşmuştur. Efsaneye göre Johnson, ıssız bir köşede ruhunu şeytana satmış ve karşılığında kendisine gitar çalma yeteneği verilmiştir. Johnson'un kendisi de bu efsanenin yayılmasına katkıda bulunmuştu. Öte yandan onu asıl üne kavuşturan kişi, bir başka Mississippili blues sanatçısı olan Son House (1902–1988) oldu. 1960'larda blues yeniden canlanırken hayranlarına bu efsaneyi anlatıyordu.

Yeteneğinin kaynağı ne olursa olsun "Delta Blues Şarkıcılarının Kralı", tam anlamıyla Amerikalı olan bu sanat formunun en iyi icracılarından birisiydi. Başlarda küçük seyirci topluluklarının karşısında ve sokak köşelerinde çalmış, en sonunda kendine ait bir kayda kavuşmuştu. Plakları, yaşadığı sırada ortalama bir başarıya sahip olmuştu. 1960'larda plaklarının yeniden basılmasıyla, özellikle Rolling Stones'tan Keith Richards (1943-) ve Led Zeppelin'den Robert Plant (1948-) olmak üzere, birçok rock müzisyeninde derin bir etki bırakmıştır.

Ek Bilgiler

1- Robert Johnson'dan geriye sadece iki fotoğraf kalmıştır. Her ikisi de 1974 yılında sergilenmeye başlanmıştır.

2- Robert Johnson'un "Love in Vain Blues" parçasının yeniden yorumu Rolling Stones'un "Get Yer Ya-Yas Out" (1970) albümünde Johnson'dan bahsedilmeksizin geleneksel bir halk şarkısı olarak yer almıştır. Albümün sonraki basımlarında ise şarkının yazarı olarak Johnson'un adı yazılmıştır.

3- Johnson kayıtları ilk olarak 1961 yılında, John Hammond (1910–1987) Columbia Records'a "King of the Delta Blues Singers" plağının yeniden basılmasını önerince yaygın bir biçimde tanınmışlardır. Hammond daha sonra Bob Dylan (1941–), Aretha Franklin (1942–) ve Bruce Springsteen (1949–) gibi isimlerle birlikte çalışmıştır.

John Ford

Yapılmış en başarılı western filmlerini yönettiği söylenen John Ford (1894–1973) klasik stili ile ünlenmiştir. Bu tarzda *Stagecoach* (1939), *The Grapes of Wrath* (1940) ve *The Searchers* (1956) gibi eserler ortaya çıkarmıştır.

Dört kez en iyi yönetmen dalında Oscar ödülü almış, John Wayne ve Hennry Fonda'nın büyük yıldızlar haline gelmelerinde önemli bir katkısı olmuştur. Kendisinden sonra gelen Martin Scorsese, George Lucas, Jean-Luc Godard ve Akira Kurosawa gibi yönetmenleri etkilemiştir.

Yaklaşık yirmi yıl boyunca çeşitli sesli ve sessiz filmler çektikten sonra ilk Oscar Ödülü'nü *The Informer* (1935) ile kazanmıştır. Film İrlanda İç Savaşı sırasında geçmekte ve başrolde Victor McLaglen (en iyi oyuncu dalında Oscar Ödülü'nü almıştır) oynamaktadır.

Ford'un *Stagecoach* filmi onun ilk sesli westernidir. Film hem türün şekillenmesine hem de John Wayne'in tanınmasına yardımcı olmuştur.

Önceki filmlerden daha sofistike temalar ve daha renkli karakterler içermekte, medeniyet ve vahşi bölgeler arasındaki çelişkileri ortaya sermektedir. *Stagecoach* gişede büyük başarı elde etti. Wayne ve Ford daha sonra bir düzine filmde birlikte çalıştılar.

1939 yılında Ford, Henry Fonda ile birlikte çalışmaya başladı. İki yıllık bir dönemde bu ikili birlikte üç film yaptılar. Bunlardan *The Grapes of Wrath* (1940), Ford'a ikinci kez en iyi yönetmen dalında Oscar Ödülü'nü kazandırdı. Film uzun yıllar, en iyi Amerikan filmi olarak değerlendirildi. Fonda ve Ford son derece önemli bir western olan *My Darling Clementine* (1946) için de birlikte çalıştılar.

Ford, yönetmenliğini yaptığı *Fort Apache* (1948), *She Wore a Yellow Ribbon* (1949) ve *Rio Grande* (1950) gibi süvari serilerinde Wayne'in sahne imajının oluşmasını sağladı. Ford'un Vahşi Batı'yı İrlanda'nın yeşil kırları ile değiştirdiği *The Quiet Man* (1952) ve en etkili filmi olan *The Searchers* ikilinin en kalıcı eserleri olmuştur.

The Searchers'ta Wayne, Ethan Edwards isimli anti kahraman rolündedir. Film takıntı, ırkçılık ve ahlaki ikiyüzlülük gibi konulara odaklanmaktadır. Wayne bu rolün kendisinin favorisi olduğunu ifade etmiştir. Film sayesinde Hollywood, beyazların Kuzey Amerika'ya yayılışını ve bunun Amerikan yerlileri üzerindeki yıkıcı etkilerini kabullenmiştir.

Ek Bilgiler

1- Ford genellikle western filmleri ile tanınsa da en iyi yönetmen dalında Oscar Ödülü'nü aldığı filmlerden hiçbiri western değildir.

2- Ford "Stagecoach" ile başlayarak Monument Valley, Utah ve Arizona'da yedi büyük film çekmiştir.

3- "The Searchers" Martin Scorsese'nin "Taxi Driver" (1976) ve George Lucas'ın "Star Wars" (1977) filmleri için ilham kaynağı olmuştur.

Sürrealizm

Sürrealizm 20. yüzyılın ilk dönemlerinde ortaya çıkan ve bilinçaltının gizemli işleyişini fantastik sanat ve edebiyat eserlerine dönüştüren bir akımdır.

İspanyol ressam Salvador Dali (1904–1989), akımın en bilinen ismi olsa da sürrealizm kendi içinde farklı kollara ayrılmış ve 20. yy sanatı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur.

M.C. Escher, Drawing Hands (1948)

Sürrealist hareketin *de facto* lideri Fransız psikanalist André Breton'du (1896–1966). Breton derin bir biçimde psikolog Sigmund Freud'dan (1856–1939) etkilenmişti. Bilinçaltından faydalanarak çeşitli teknikler geliştiriyordu.

Denediği ilk teknik otomatik yazıydı. Bu doğrudan doğruya bilinçaltının kaydedilmesini hedefleyen bir teknikti. Bu tekniği uygulayabilmek için sürrealist yazarlar güzel yazım yöntemlerini bir kenara bırakıyorlardı. Bir köşeye atılan geleneksel yazım teknikleri arasında, anlatı yapısı ve her türlü güzellik anlayışı da vardı.

Andre Breton, 1924 yılında yayınladığı sürrealist manifestoda sürrealizmi, aklın her türlü kontrolünden uzak durumdaki düşüncenin yazıya dökülmesi olarak tanımlıyordu.

Yıllar içinde hareket yaygınlık kazandı. Paris kafelerinde arada sırada buluşan bir grup olarak başlayan hareket, filmden edebiyata kadar çeşitli alanlarda ürünler veren uluslararası bir akıma dönüşmüştü. Hareketin önde gelen figürleri İtalyan Giorgio de Chirico (1888–1978), Belçikalı René Magritte (1898–1967), İspanyol ressamlar Joan Miró (1893–1983) ve Dali'dir. Fransız yazar Antonin Artaud (1896–1948) sürrealist tekniklerden tiyatro alanında bir devrim yaratmak için yararlanmıştır. İspanyol yönetmen Luis Buñuel (1900–1983) sürrealizmi sinemaya taşımıştır.

Bunuel nispeten belirsiz bir figür olsa da belki içlerinde en etkilisidir. Sürrealizm bir sanat akımı olarak gerilemiş olmasına rağmen, *The Twilight Zone*'daki bazı sahnelerden *Dumbo*'daki düşlere kadar hiçbir zaman sinema perdesinden çekilmemiştir.

Ek Bilgiler

1- Kelime anlamıyla sürrealizm, "gerçeğin ötesinde" demektir.

2- 1930'larda sürrealist hareket politik düşüncelere göre bölünmüştür. Breton ve diğerleri dışlanmış ve Komünist Parti'den atılmışlardır. Kimileri ise Moskova'ya sadık kalmaya devam etmiştir.

3- Bunuel 1928 tarihli avangard kısa filmi "Un chien andalou" için Salvador Dali'den yardım almıştı.

Her Yerden Duyulan Patlama

“Giants şampiyonluğu kazandı! Giants şampiyonluğu kazandı! Giants şampiyonluğu kazandı!”

—Russ Hodges, 3 Ekim 1951

12 Ağustos 1951 tarihinde “Brooklyn Dodgers” Ulusal Lig’teki rakipleri “New York Giants” karşısında 13,5 maçlık aşılmaz görünen bir üstünlüğe sahipti. Bir ay önce Dodgers’ın menajeri Chuck Dressen (1898–1966), “Giants öldü” diyerek böbürlenmişti. Üçü Dodgers karşısında olmak üzere arka arkaya dört maç kaybeden Giants, Dressen’in haklı olduğunu ispat ediyordu.

Ne var ki 12 Ağustos’ta öğleden sonra Giants “Philadelphia Phillies”i ezici bir biçimde mağlup etti. Ertesi gün Giants bir kez daha kazandı. Arka arkaya 16 maç daha kazandılar. Bu beyzbol tarihindeki en büyük geri dönüşlerden birinin başlangıcıydı. Giants, son 44 maçından 37’sini kazanarak Dodgers’ı yakalayacak ve rakiplerini tarihte ilk defa üç maçlık bir play-off serisi oynamak zorunda bırakacaktı. Kazanan Dünya Serisi’nde “New York Yankees” ile mücadele edecekti.

Takımlar ilk iki maçı karşılıklı olarak kazandılar. Giants’ın kendi sahası olan Polo Grounds’ta oynanan maçta kazanan nihai zafere ulaşmış olacaktı. New York donakalmıştı. Bankacılar işlerine ara verdi. Öğrenciler okullarını kırdılar. Hepsi maçı izleyecek, kimileri ise Russ Hodges (1910–1971) tarafından sunulan radyo yayınını dinleyecekti.

Her iki takım da maçın başlaması için atıcılarını atış tepesine gönderdiler, Dodgers için Don Newcombe (1926–), Giants için Sal Maglie (1917–1992). 7 vuruşun ardından oyunda 1-1’lik eşitliğe ulaşıldı. 8 atışla birlikte Dodgers 3 sayı yaparak 4-1 öne geçti. Dünya Serisi’ne gidecek gibi görünüyorlardı.

9 atışla beraber iki tekli ve bir çift atış skoru 4-2 yaptı. Dış saha oyuncusu Bobby Thomson (1923–2010) Brooklyn atıcısı Ralph Branca (1926–) ile

karşılaşmak üzere sahaya çıktı. Giants takımının menajeri Leo Durocher (1905–1991) o yıl 31 kez topu saha dışına göndermiş olan Thomson'a, "Bobby topu saha dışına göndermenin tam zamanı" dedi.

Thomson'ın atışı topu sahanın sol tarafındaki çitlerin dışına gönderdi. Sahadaki kalabalık ve bütün şehir ayaktaydı. Muazzam bir karmaşa vardı. Hodges'in radyodaki sunumu radyo tarihinin en ünlülerinden biri olacaktı. Ertesi günün gazetelerinde Thomson'un atışı için "Her Yerden Duyulan Patlama" deniyordu. Bu beyzbol tarihinde başarılı biçimde oyun alanı dışına vurulan atışların en unutulmazıydı.

Ek Bilgiler

1- Giants, Dünya Serisi'nde Yankees karşısında oynadıkları altı maçta da yenildi.

2- Oyun aynı zamanda "The Miracle at Coogan's Bluff" adıyla biliniyordu. Burası Yukarı Manhattan'daki Polo Grounds Stadı'nın adresiydi. Stadyum 1964 yılında yıkıldı.

3- "Her Yerden Duyulan Patlama" sözü daha ciddi küresel olayları anlatmak için de kullanılmıştır. Bunların arasında 1775 Amerikan Devrimi'nin ilk muharebesi ve 1914 yılında I. Dünya Savaşı'nı başlatan Arşidük Franz Ferdinand (1863–1914) suikastı da bulunmaktadır.

Dünyalar Savaşı

30 Ekim 1938 tarihinde New York City bölgesinde 6 milyon insan radyolarını CBS'deki *Merkür Tiyatrosu* isimli programı dinlemek için açmıştı. Heyecanlı bir ses tarafından okunan bülten ise dinleyenleri şoke edecekti: Bir grup Marslı, dünyayı istila ediyordu.

Orson Welles

Yayıncı şöyle diyordu: "20. yüzyılın başlarında dünyanın insandan daha zeki varlıklar tarafından gözlemlendiğini biliyorduk."

Daha sonra dünya çapında tanınacak olan sunucunun konuşması New Jersey'de olduğu söylenen bir muhabir tarafından kesildi. Muhabir uzay gemilerinin gökyüzünde belirdiklerini söylüyordu. Mavi alevler gibiydiler.

Program sürdükçe durum giderek daha umutsuz görünmeye başlamıştı. Uzaylılar gemilerinden çıkmış ve Manhattan'a doğru ilerlemekteydiler.

Ne var ki dinleyicilerin büyük bölümü şovun başındaki duyuruyu kaçırmışlardı. Eğer bunu duymuş olsalardı güncel bir olaya ilişkin bir

haberi değil, H. G. Wells (1866–1946) imzalı bir bilimkurgu klasiği olan *The War of the Worlds*'den (Dünyalar Savaşı) uyarlanmış bir radyo oyununu dinlediklerini anlayacaklardı.

Yayın genç bir aktör olan sunucu Orson Welles'in (1915–1985) parlak bir buluşu olarak Cadılar Bayramı'na denk getirilmişti. Ne var ki Mihvr Devletleri ve Avrupa güçleri arasındaki mücadeleye odaklanmış durumdaki dinleyiciler bu olayın gerçek bir haber olduğunu sandılar.

Doğu sahilinde küçük bir panik yaşandı. Bu olay Welles'in ünlenmesinin yolunu açtı. *Citizen Kane* (1941), *The Magnificent Ambersons* (1942), *Othello* (1952) ve *Touch of Evil* (1958) gibi filmlerle yönetmen olarak büyük bir başarı yakaladı.

Ek Bilgiler

1- Yayın gecesi 20.30 ile 22.00 arası New Jersey, Trenton polis merkezlerini arayanlar uzaylı istilasına ilişkin ihbarlarda bulundular.

2- Yayından sonraki yıllarda pek çok komplo teorisi ortaya atıldı. Kimileri programın psikolojik savaş tekniklerinin test edildiği bir yayın olduğunu söylediler.

3- Orson Welles ve H.G. Wells yayın hakkında 28 Ekim 1940 tarihinde bir radyo programında konuştular. Her ikisi de bu duruma şaşırdıklarını ifade ediyorlardı.

Milton Berle

Milton Berle (1908–2002), 20. yüzyılın en popüler komedyenlerinden ve aktörlerinden birisidir. Öte yandan ilk büyük televizyon yıldızı olarak da tanınmaktadır. 1948 yılında NBC’de yayınlanan *Texaco Star Theater* sıradışı bir başarı elde etmiş ve acemilik aşamasındaki bu iletişim aracının popülerleşmesine katkıda bulunmuştur.

Berle’nin asıl ismi Milton Berlinger’dir. Hayatı boyunca şov dünyasında çalışmıştır. Çocukken Charlie Chaplin (1889–1977) benzerleri yarışmasını kazandıktan sonra annesi onu bir gösteri sanatçısı olarak kariyer yapmaya teşvik etmiştir. New York City’de sessiz filmlerde rol almıştır. On yaşındayken gezgin çocukların vodvil sahnesine katılmıştır.

Bir vodvil ve Broadway yıldızı olmuş, Hollywood filmlerinde ve radyo oyunlarında rol almıştır. 1948 yılında gelişmeye başlayan televizyon dünyasına geçtikten sonra yıldız olmuş ve “Miltie Amca” ve “Bay Televizyon” adlarıyla ünlenmiştir. Yaptığı komiklikler (özellikle kadın kılığına girmesi ve ön dişlerini karartması) televizyon izleyicileri için büyük bir olay haline gelmiştir. Şovu gece kulübü ve vodvil sahnesinde yaptıkları ile benzerlik göstermektedir. Çeşitli komiklikler yapmakta, yıldızları konuk etmekte, onlara gösteri yapmaları için fırsat tanımakta ve izleyicilerle iletişime girmektedir.

Berle’nin etkisi oldukça büyük olmuştur. *Life* dergisine göre 1947 yılında kullanımda olan 136 bin televizyon seti bulunmaktadır. 1948’in sonlarına doğru bu sayı 700 bine çıkmıştır. İki aylık bir yayın süresinden sonra şovu çok popüler olmuştur. Öyle ki, 1948 başkanlık seçimleri sırasında yayını durdurulmayan tek program onunkidir.

1951 yılında NBC ile eşi benzeri görülmemiş otuz senelik bir sözleşme

imzalar (kendisine yıllllık 200 bin dolar ödenecektir). 1953 yılına gelindiğinde popülerliği azalmaya başlar. Texaco programın sponsorluğundan çekilir. Bütün çabalarına rağmen Berle'nin programı yeniden reytinglerin üst sıralarına taşınamaz.

Hayatının geri kalan kısmında Berle, Hollywood filmlerinde rol almış ve başkalarının TV şovlarına çıkmıştır. Gece kulüplerinde ve gösteri amaçlı düzenlenen şovlarda da sahne almaya devam etmiştir.

1984 yılında Televizyon Sanat ve Bilimler Akademisi Onur Listesi'nde yer alan yedi yenilikçiden birisidir. Doksan üç yaşında kolon kanserinden ölmüştür.

Ek Bilgiler

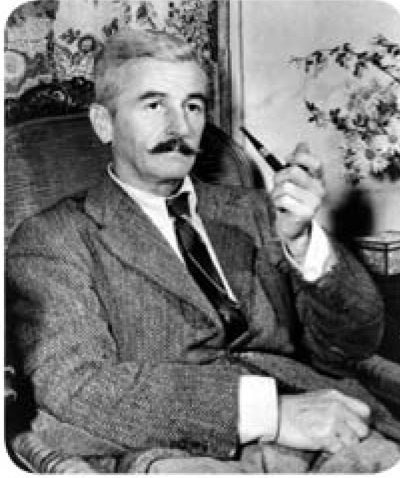
1- Pek çok komedyen Berle'yi şakalarını çalmakla suçlamıştır. Dedikodu yazarı Walter Winchell (1897–1972) onu kötü esprilerin hırsızı diye adlandırmıştır. Berle bu ününü de komedyen kişiliğinin bir parçası olarak kullanmıştır.

2- Berle genellikle eğlence sanatçılarından oluşan Friars Kulüp'te epeyce aktifti. Sıklıkla grubun ünlü dalga geçme seremonilerinin başını çekerdi.

3- Berle'yle özdeşleşen iki önemli unsur, sigarası ve Texaco Star Theater'ın giriş cümlesidir: "İyi akşamlar, bayanlar ve mikroplar"

William Faulkner

William Faulkner (1897–1962), bölgenin acılı ve zor bir zamanında Güney'in önde gelen edebiyat tarihçilerinden biri olmuştur. İç Savaş ve Yurttaşlık Hakları Hareketi arasındaki bu dönemde ırksal gerilim yükselişe geçmiş, ekonomik çalkantılar yaşanmış ve eski Güney aristokrasisi yavaş yavaş etkisizleşmiştir.

Faulkner'in kendisi de eski Güney'in bir ürünüydü: Ailesinin Mississippi'deki kökleri uzun yıllar öncesine gidiyordu. Aralarında belli başlı politikacılar ve İç Savaş kahramanları bulunuyordu. Eğitim sürecine fazla motive olamamış olsa da Faulkner okumayı seviyordu. Genç yaşında öyküler ve şiirler yazmaya başlamıştı. 1920'lerde kötü işlerde çalışıp, seyahat ederken daha sonra öykülerinin temel dekorunu oluşturacak olan Mississippi'deki hayali Yoknapatawpha şehrini tasarladı.

Faulkner'in ilk büyük romanı *The Sound and the Fury* (1929) genellikle

onun başyapıtı olarak kabul edilmektedir. Roman köklü bir Güneyli ailenin maddi ve manevi açılardan çöküşünü anlatmaktadır. Okuyucular metinde Faulkner'in bilinç akışı tekniğindeki ustalığına tanıklık ederler. Bu tekniği karakterlerin düşüncelerini tam olarak ve kesinlik içerisinde aktarmak için sıklıkla zihni allak bullak eder biçimde kullanmaktadır. *As I Lay Dying* (1930), *Light in August* (1932), ve *Absalom, Absalom!* (1936) gibi diğer temel romanlarında da Güney'in çöküşünü ve modern dünya ile bütünleşirken çektiği sıkıntıları ele alır.

Uzun cümleleri, zorlu anlatımı ve genellikle kronolojik olarak aktarılmayan olay örgüleri ile Faulkner'in metinleri genellikle kolay okunmazlar. Bununla birlikte bu metinler dokunaklı ve unutulmaz hikayeler anlatmakta, Güney'in geçmişinin hayaletleri içe işleyen bir lirizmle verilmektedir. Faulkner'in tanık olduğu Güney'in krizleri artık ortadan kalkmış olsa da geçmişin günümüzü şekillendirme gücü, onun eserlerinde halen büyük bir açıklıkla kendisini ortaya koymaktadır.

Ek Bilgiler

1- 2005 yazında Oprah, kitap kulübü için bir değil tam üç Faulkner romanı seçmiştir: "The Sound and the Fury", "As I Lay Dying" ve "Light in August"

2- Faulkner geçmişin günümüz üzerindeki bitmeyen etkisi üzerine düşünmemizi sağlamaktadır. 1951 tarihli oyunu "Requiem for a Nun"daki şu cümlesi çok ünlü olmuştur: "Geçmiş asla ölmez, geçmiş geçmişte kalmaz."

3- Romanlarına ek olarak, Hollywood'da da senaryo yazarı olarak kariyer yapmıştır. 1946 yılında Raymond Chandler'in (1888–1959) ünlü romanı "The Big Sleep"i (1939), başrolleri Humphrey Bogart (1899–1957) ve Lauren Bacall (1924–) tarafından paylaşılan filmin senaryosuna uyarlamıştır.

Glenn Miller

Glenn Miller (1904–1944) hiçbir zaman eleştirmenlerin gözdesi olamasa da swing dönemi cazının çok satanlarından birisi olmuştur. Pek çok hit eseri, özellikle de “Moonlight Serenade” (1939) isimli çalışması II. Dünya Savaşı dönemi Amerikan müziğinin en önemli big-band orkestra düzenlemeleri arasında yer almaktadır.

Iowa doğumlu Miller müzik kariyerine başladığında büyük bir trombon solisti olmak istiyordu. 1920’ler ve 1930’lar boyunca bir dizi büyük orkestrada çaldı. Kariyerinin erken dönemlerinde klarnetçi Benny Goodman (1909–1986) ve baterist Gene Krupa (1909–1973) gibi ustalarla birlikte çalıştı. Kısa bir dönemi ise Jimmy (1904–1957) ve Tommy (1905–1956) Dorsey kardeşlerin çıraklığını yaparak geçirdi. George Gershwin’in hit müzikali *Girl Crazy*’de (1930) orkestrada kendisine bir yer edinmişti.

Bütün çabasına karşılık Miller çağdaşları Will Bradley (1912–1989) ve Jack “Big T” Teagarden (1905–1964) gibi bir trombon virtüözü

olamayacağını fark etmişti.

Gerçekten de Miller'in başarısı icra değil düzenleme alanında olacaktı. İlk orkestrasına 1937 yılında başladı. Ne var ki başarısızlığa uğramıştı. 1938 yılında bir kez daha denedi ve bu kez orkestrası muazzam bir başarı elde etti. 2. Glenn Miller Orkestrası Miller'a has müzik tarzını mükemmelleştirdi: Tek bir klarnet, tenor saksafonların üzerinde yüksek notaları çalıyordu. Miller bu özgün düzenlemesini, "In the Mood" (1939), "Tuxedo Junction" (1940) ve klasik eseri "Moonlight Serenade" gibi hit şarkılarında kullandı.

Miller orkestrasına 1942'ye dek önderlik etti. Bu tarihte Ordu Havadan İndirme Birliği'ne katıldı ve yüzbaşı olarak görevlendirildi. Öncelikle ABD'de askeri müzik grupları yönetti fakat daha sonra grubuyla birlikte Londra'ya gönderildi. Böylece savaşan güçlere daha yakın olacaktı.

15 Aralık 1944 tarihinde yeni özgürleşen Paris'e gitmek üzere uçağa bindi. Müttefik askerleri için bir gösteri yapacaktı. Uçak kötü hava koşullarında İngiliz Kanalı'nın üzerinde kayboldu. Miller'ın cesedi hiçbir zaman bulunamadı.

Ek Bilgiler

1- James Stewart (1908–1997) 1953 yapımı "The Glenn Miller Story"de Miller'ı canlandırdı.

2- Glenn Miller Orkestrası adıyla bir grup sanatçı, resmen Miller Vakfı tarafından onaylanmış gösteriler yapmaktadır. Miller Orkestrası adıyla ABD, Avrupa ve Güney Afrika'da bağımsız gruplar halinde bulunmaktadırlar.

3- Miller ilk enstrümanı olan mandolini hediye olarak almıştı. Trombonunu alabilmek için onu satması gerekmişti.

Oz Büyücüsü (1939)

"Toto, bana öyle geliyor ki galiba artık Kansas'ta değiliz."
—Judy Garland, Dorothy Gale rolünde

Fantazi, müzik, belirsizlik ve özel efektleri özgün bir biçimde bir araya getiren *Oz Büyücüsü*, sinema tarihinin en çok sevilen filmlerinden birisidir. Filmle ilgili Yellow Brick Yolu'ndan, Dorothy'nin köpeği Toto'ya ve klasikleşen "İnsanın evi gibisi yok" repliğine kadar her şey Amerikan kültürünün bir parçası haline gelmiştir.

Film L. Frank Baum'un (1856–1919) 1900 tarihli romanından uyarlanmıştır. Amerikan kültürünün en tanınmış şarkılarına filmde yer verilmektedir. Judy Garland (1922–1969) tarafından canlandırılan Dorothy Gale, Kansas'ta bir çiftlikte yaşayan yetim bir çocuktur. Komşusunun eziyetinden kurtulmak için evden kaçıp gitmek istemektedir. Bir kasırga sırasında Dorothy başına bir darbe alır ve bilincini kaybeder. Rüya halindeyken, o ve köpeği Toto hortum tarafından cadıların, şirin cücelerin ve diğer garip karakterlerin bulunduğu bir yere götürülürler: Oz'un eski ve

neşeli ülkesi.

Aslına bakılırsa öykü kayıp bir çocuğun eve dönüş hikayesidir. Dorothy'nin yolculuğu sıklıkla korkutucu deneyimler yaşamasına neden olur. Neyse ki Dorothy'nin Scarecrow (Ray Bolger), Cesur Aslan (Bert Lahr) ve Teneke Adam (Jack Haley) gibi kendisine yolculuk sırasında eşlik eden dostları vardır. O da onlara gönüllerinden geçen şeyleri yapmaları konusunda yardımcı olur.

Judy Garland daha sonra efsanevi bir kariyer yapacak olsa da, on altı yaşında canlandırdığı Dorothy Gale onun en bilinen rolüdür. Filmde söylediği bazı şarkılar klasikleşmiştir. Özellikle "Over the Rainbow" 2004 yılında Amerikan Film Enstitüsü tarafından en iyi film müziği olarak seçilmiştir.

Dorothy'nin Oz'a ilk ayak bastığı sırada kullanılan en iyi özel efektlerden birisi de rengin sepya tonu siyah-beyazdan teknikolora dönüşümüdür. *The Wizard of Oz* ve yine MGM prodüksiyonu olan *Gone with the Wind* (Rüzgar Gibi Geçti) (1939) renkli filmlerin Hollywood'da popülerleşmesine katkıda bulunmuştur.

Ek Bilgiler

1- "Rüzgar Gibi Geçti" de çalışmak için filmi bırakan Victor Fleming (1889–1949) adı daha fazla bilinse de filme dört ayrı yönetmen katkıda bulunmuştur. Richard Thorpe (1886–1991), George Cukor (1889–1983) ve King Vidor (1894–1982) da yönetmenlik yapmıştır.

2- Film altı dalda Oscar adayı olmuş, en iyi şarkı ("Over the Rainbow" Harold Arlen ve E. Y. Harburg) ve en iyi orijinal müzik (Herbert Stothart) dallarında Oscar almıştır. Judy Garland da filmdeki performansı nedeniyle Oscar Onur Ödülü kazanmıştır.

3- Film ilk kez sahnelendiğinde büyük bir ticari başarı kazanmamıştır. 2,8 milyon dolarlık maliyetini ancak karşılayabilmiştir.

Plastik

1907 yılında Belçika doğumlu kimyacı Leo Baekeland (1863–1944), fenol ve formaldehit isimli iki kimyasal maddeyi karıştırdı. Bu karışımdan ortaya dünyanın ilk sentetik plastiği çıkacaktı. Yapışkan ve amber renkli maddeye *bakelit* adını verdi. Böylece plastik çağı başlamış oluyordu.

Sentetik plastik üretme çabaları 19. yüzyıla kadar uzanıyordu. Plastik, baskı ve sıcaklık koşullarında farklı biçimler alabilen bir maddeydi. Baekeland gibi bilim insanları amber ya da şellak gibi doğal plastiklerin yerine kullanabilecek bir madde keşfetmeyi umuyorlardı.

Leo Baekeland, bakeliti yaratmak için iki maddeyi karıştırmış ve onları yüksek ısı ile basınca maruz bırakmıştı. Ortaya çıkan madde dirençli, elektrik geçirmeyen ve şeklini muhafaza edebilen bir maddeydi.

Kısa sürede buluş elektrik kablolarının imalatında, oyuncak üretiminde, bıçak kabzalarında, radyolar ve hatta mücevherlerde dahi kullanılmaya başlandı. 1920'lerin plastik çılgınlığı boyunca bu yeni madde son derece yaygınlaştı. Geçmişte hayvansal maddeler kullanılarak imal edilen tarak ve kap kacak gibi araçlar plastikten imal edilmeye başlandılar.

Bakelitin başarısı ile beraber diğer bilim insanları kendi plastiklerini geliştirmek için çalışmaya başladılar. Plastiğin geliştirilmiş bir formu olan naylon 1939 yılında üretildi.

Plastiğin ulaşılabilirliği onu II. Dünya Savaşı'nda Müttefikler için paha biçilmez bir hale getirmişti. Uçak parçalarında, asker mataralarının kapaklarında ve hatta atom bombası imalatı için gerekli araçlarda bile plastik kullanılıyordu.

Savaştan sonra kimya firmaları halkın kullanımı için farklı plastik formlar geliştirmeye başladılar. En önemli plastik ürünlerden olan plastik

kaplar 1946 yılında yaygın bir biçimde kullanıma başlandı.

1960'larda plastiklere karşı bir tepki gelişti. Kelime materyalizm ve Amerikan kültürünün yüzeyselliğini çağrıştıran bir anlam kazanmıştı. Daha yakın dönemlerde çevreciler sentetik plastiklerin doğaya dönük zararlı etkilerinin üzerinde durdular.

Ek Bilgiler

1- Erken dönem plastiklerden olan selofan, icat edilişini etrafa dökülmüş bir şişe şaraba borçludur. 1913 yılında İsviçreli bir mühendis olan Jacques Edwin Brandenberger (1872–1954), bir müşterinin şarabını restorandaki masa örtüsüne dökmesine tanıklık ettikten sonra çeşitli mefruşat için esnek ve korunaklı bir kaplama üretmek üzere çalışmalara başladı. Buluşu kaplama olarak kullanılmak için fazla nazik olsa da paketleme için mükemmeldi.

2- Plastiklerin ortadan kalkması yüzyıllar almaktadır. 2005 yılında bir albatrosun karnında bulunan plastiğin seri numarası II. Dünya Savaşı sırasında düşen bir uçağa aitti.

3- Disneyland'ın en popüler eğlencelerinden biri 1957'den 1967'ye dek neredeyse tamamen plastikten imal edilmiş olan Monsanto Gelecek Evi olmuştu. Ev 1987 yılında hayatın nasıl olabileceğine ilişkin o gün yapılan tahminleri gösteriyordu.

Gordie Howe

Wayne Gretzky (1961–), 1970'lerde ortaya çıkana kadar Gordie Howe (1928–) en başarılı hokey oyuncusu olarak görüldüğünden Mr. Hockey olarak adlandırılıyordu.

Çetin bir oyuncu olan Howe sayı yapan becerikli dokunuşları, güçlü yumrukları ve benzersiz istikrarı ile tanınıyordu. 1946 yılında on sekiz yaşındayken "Detroit Red Wings"le başlayan kariyeri elli iki yaşında hokeyi bırakana dek tam 32 sezon sürmüştü (1973 yılında sahalara geri dönmeden önceki iki sezonu emekli bir sporcu olarak geçirmişti).

Howe'un oyunculuk düzeyi Ulusal Hokey Ligi'nde (NHL) ve diğer spor dallarında uzun yıllar aşılamamıştır. Çok sayıda başarısı bulunmaktadır. Ulusal Hokey Ligi'nde altı kez En Değerli Oyuncu olmuştur. Altı kez lig skor lideri olmuştur. Dört kez Stanley Kupası'nı kazanmıştır. Gol ve puan

gibi çeşitli kategorilerde lig lideri olarak hokeyi bırakmıştır.

Gretzky, Howe'un sayı rekorlarına ulaşmıştı. Buna rağmen Howe diğer tüm oyunculardan daha fazla sayıda oyunda yer almış ve hokey tarihindeki herhangi bir sağ kanat oyuncusundan daha fazla puan almıştır.

Detroit'teki 25 sezondan sonra 1971 yılında hokeyi bıraktı. Ama iki yıl sonra, kendisine oğulları Mark ve Marty ile oynama fırsatı teklif edildi. NHL'e rakip yeni bir lig olan Dünya Hokey Birliği'ndeki (WHA) "Houston Aeuros" için mücadele edecekti.

Houston'da dört yıl oynadı. İki lig şampiyonluğu kazandı ve bir lig MPV ödülü aldı. Ayrıca iki yıl "New England Whalers" için oynadı.

1979 yılında WHA ve NHL birleşti. Howe son sezonunda "Hartford Whalers" için oynadı. O yıl elli iki yaşına girmiş olmasına rağmen 80 müsabakada yer almıştı. 23. kez NHL all starı olduğunda on dokuz yaşındaki Gretzky ile birlikte oynuyordu. Mr. Hockey sopasını kendisi kadar büyük bir başkasına bırakıyordu.

Ek Bilgiler

1- Howe 2589 puan, 1071 gol ve 1518 asistle hokeyi bıraktı (Bu skorlara play off ve WHA maçları da dahildir). NHL maçlarında 801 gol atmış ve 1850 puan almıştır. Sahip olduğu bu rekorlar daha sonra Gretzky tarafından geçilmişti.

2- Howe 1950 play-off oyunları sırasında neredeyse ölüyordu. Detroit'in Toronto ile yaptığı bir maç sırasında kafatası çatlamış ve beyni hasar görmüştü. Bir süre durumu kritikliğini korumuş ama beyninde oluşan basıncı hafifletmek için yapılan cerrahi müdahalenin ardından durumu düzelmiştir.

3- Howe 1997 yılında altmışlı yaşlarında yine sahalara döndü. Uluslararası Hokey Ligi'nde "Detroit Vipers"ın bir maçında boy göstermişti.

Slinky

II. Dünya Savaşı’nın zirvede olduğu 1943 yılında, Pensilvanyalı bir mühendis son derece önemli bir askeri buluş üzerinde çalışıyordu. Genellikle dalgalı denizlerde yolculuk ettiklerinden gemideki yerleşik donanımı sabitlemek için detaylı önlemlere ihtiyaç duyuyorlardı. James bu sorunu, türbülans anında herhangi bir sorun yaşanmasını önleyecek şekilde donanımı duvara yaylı sistemle bağlayarak çözmeyi denedi.

James çalışmalarını devam ettirdiği sırada kazayla yaylardan birini yere düşürdü. Yay düştüğü yerden masanın üstünde duran kitap yığınının arasına doğru sıçradı. Daha sonra mükemmel bir silindir şekil oluşturacak şekilde toplandı. James’in düşünceleri bir anda savaş gereçlerinden oyuncak sektörüne doğru kaymıştı. Aklına gelen fikri karısı Betty ile paylaştı. Betty alete verilebilecek ilginç bir isim bulmuştu: *slinky*

Slinky, yirmi metrelik çelik telin sarılması ile imal edilmektedir. James’in ilk makinası bu işlemi hemen hemen on saniyede tamamlayabilmekteydi.

Keskin uçların törpülenmesi haricinde oyuncak ilk modelin satışa sunulduğu 1945 yılından beri herhangi bir değişime uğramadı. James oyuncak firmalarını fikrini desteklemeye ikna edememişti. Böylece slinky'i kendi üretip satmaya başladı. Başlangıçta Gimbel Mağazası için sadece 400 oyuncak yapmıştı. James 1974 yılında öldü. Fakat 1995 yılına gelindiğinde James Industries, çeyrek milyardan daha fazla sayıda slinky oyuncağı satmıştı.

Slinky sıklıkla eğitimsel amaçlarla da kullanıldı. Özellikle sismolojik dalgaların ve depremlerin doğasının anlatımında işlevi oldu. Hatta NASA oyuncağı uzay deneylerinde kullanmıştır. Slinky bu şekilde uzun yıllar sonra doğuşunu mümkün kılan bilimsel araştırma ortamına geri dönmüştür.

Ek Bilgiler

1- Slinky gibi "Silly Puty" de II. Dünya Savaşı sırasında bilim insanları tarafından geliştirildi. İlk bulunduğunda kauçuk yerine kullanılabilecek bir madde olarak görülmüştü.

2- Vietnam Savaşı sırasında Amerikan askerleri Slinky'den ilkel kısa dalga radyolar imal etmek için yararlandılar.

3- 1960 yılında James şirketini ve ailesini bırakıp Bolivya'daki bir tarikata katıldı.

Dwight D. Eisenhower

II. Dünya Savaşı sırasında Avrupa'daki müttefik güçlerine başarılı bir biçimde liderlik etmesinin ardından hem Cumhuriyetçiler hem de Demokratlar General Dwight D. Eisenhower'ı (1890–1969) başkanlık için yarışmaya ikna etmeye çalıştılar. Sonunda 1952 yılında bunu Cumhuriyetçiler başaracaklardı.

Eisenhower'ın sadeliği ve askeri başarıları onun ABD'nin en saygı duyulan adamı haline getirmişti. Cumhuriyetçi partinin adaylık yarışında Ohio senatörü Robert Taft (1889–1953) karşısında bir zafer kazandıktan sonra, Demokrat aday Adlai Stevenson'u (1900–1965) bozguna uğratarak ülkenin otuz dördüncü başkanı oldu.

Başkan seçilen Eisenhower, bütçeye denge getirmek için çalıştı. Kore Savaşı'nı (1950-1953) sonlandırmak için mücadele etti. Komünizmle sıkı mücadelesini sürdürmekle birlikte Sovyetlerle ilişkileri düzeltmeye çalıştı. Her iki güç birlikte dünya barışı için mücadele edeceklerdi. İktidarı boyunca büyük politik değişiklerden kaçındı. Bu nedenle yasama alanında pek az büyük düzenlemeye imza atacaktı.

Eisenhower, Sovyetler ile gerilimi düşürmek için uğraşmış ve zamanla başarılı olmuştu. 1955 yılında Sovyetler Birliği onun getirdiği karşılıklı hava denetimleri önerisini takdir etmekle birlikte kabul etmedi.

Ne var ki 1960'da bir Amerikan U-2 casus uçağının Sovyetler Birliği üzerinde düşürülmesi, iki ülke arasındaki ilişkilerin bozulmasına neden oldu. Eisenhower kaza için sorumluluğu üzerine aldı. Buna rağmen Sovyet Başbakan Nikita Khrushchev (1894–1971) o yılın Paris barış görüşmelerine katılmadı.

Ülke içinde ise Eisenhower genellikle kendisinden önce Demokratların başlattığı çalışmaları devam ettirdi. “New Deal” ve “Fair Deal” gibi programlar sürdürüldü. 1956 yılında Eyaletler Arası Karayolu Sistemi’nin kurulmasını denetledi. Bir yıl sonra federal güçleri Arkansas Little Rock’a gönderip yerel yöneticilerin okullarda ırk ayrımına son verip vermediğini kontrol ettirdi.

Eisenhower’ın mirası, kendisinin belirlediği halefi Richard M. Nixon (1913–1994), 1960 seçimlerinde senatör John F. Kennedy (1917–1963) karşısında büyük bir yenilgi alınca dikkat çekici bir yara aldı.

Beyaz Saray’dan ayrılan Eisenhower emekliliğini Pensilvanya, Gettysburg’taki evinde geçirdi. Burada yaşlı bir devlet adamı olarak anılarını yazacaktı. Yetmiş sekiz yaşında hayata veda etti.

Ek Bilgiler

1- II. Dünya Savaşı’nın ardından Eisenhower, Columbia Üniversitesi’nin başkanı oldu. Bir yandan da 1950 yılında bir araya getirilen yeni NATO askeri güçlerinin başına geçti.

2- Eisenhower Beyaz Saray’dayken iki önemli sağlık problemi yaşamıştı. 1955 yılında yaklaşık yedi hafta hastanede kalmasına neden olan bir kalp krizi geçirdi. 1957 yılında hafif bir felç geçirdi.

3- Eisenhower 22. Anayasa Değişikliği ile görev süresi iki dönemle sınırlanan ilk ABD başkanıydı.

Cesur Yeni Dünya

Pek çok distopya, çarpık bir gelişme gösteren politik sistemlerin eleştirisine odaklanır. Aldous Huxley'in (1894–1963) *Brave New World* (Cesur Yeni Dünya) isimli eseri ise henüz gündeme gelmeden on yıllar önce kontrolsüz bilimsel ve teknolojik gelişmelerin olası tehlikelerine dikkat çekmiştir. Günümüzde kahince bir çalışma gibi görünen roman; öjeni, tıbbi ilaçlar, psikiyatri, kök hücre araştırmaları ve teknolojinin diğer tartışmalı alanlarının etrafında gelişen bugün bile çözülemememiş etik ikilemler hakkında kehanetlerde bulunur.

Adını Shakespeare'in *The Tempest* isimli eserindeki bir cümleden alan roman, 26. yy İngiltere'sinde geçmektedir. Doğal yollardan çocuk sahibi olmak artık geride kalmıştır: Aksine hükümet insan embriyolarının olgunlaştırıldığı büyük çiftlikler kurmuştur. Doğumlarından önce bile insanlar katı bir kast sistemine göre sınıflandırılmaktadırlar. Kimi embriyolara özel ilgi gösterilmektedir. Diğerleri ise kimyasal maddelere ve yüksek ısıya maruz bırakılarak yeteneklerinin gelişimi engellenmektedir. Birinci gruptakiler gücü ellerinde bulunduran yöneticilerken, diğerleri toplumun en alt tabakasını oluşturan köle işçilerdir. Bu süreç sosyal ayrım, indoktrinasyon ve antidepresan yönetimi yoluyla yetişme çağında da devam ettirilmekte, böylelikle özgür irade tamamen devre dışı bırakılmaktadır.

Cesur Yeni Dünya aynı zamanda sanayileşmeyi de eleştirmektedir. Özellikle de Amerikan tarzı kitlesel üretimi... Huxley bu yapının toplumu zedelediğine inanmaktadır. Romanını bir uyarı olarak kaleme almıştır. On yıllar sonra geriye bakıldığında kimi tahminlerinin gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Ne var ki kitap yayınlandığında fazla ilgi görmemiş ancak

son birkaç on yılda klasik bir eser olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.

Cesur Yeni Dünya edebi açıdan kıymetli bir eser olmakla birlikte onun asıl büyük katkısı bilimkurgu ve distopya yazını üzerinde olmuştur. Sonraki kimi yazarlar Huxley'in distopya vizyonunu başka eserlerle devam ettirmişlerdir: Ray Bradbury'nin *Fahrenheit 451* (1953), Stephen King'in *The Running Man* (1982) ve P. D. James'in *The Children of Men* (1992) romanları.

Ek Bilgiler

1- Huxley'in ailesinde önde gelen biyologlar bulunmaktadır. Ayrıca kendisini gençliğinde neredeyse kör bırakacak olan bir sağlık sorunu nedeniyle ilaçlar hakkında epeyce bilgi sahibi olmuştur.

2- "Cesur Yeni Dünya"nın yayınlanmasını izleyen yıllar içinde Huxley hinduizm, vejeteryanlık ve meditasyondan etkilenmişti. Doğu mistisizmi ile ilgili "The Perennial Philosophy" (1944) isimli bir kitap yazmıştı.

3- Sonraki yıllarda halüsinojen maddeler kullanmaya başladı. Bu konuda yazdıkları hippi karşı kültürünün şekillenmesinde önemli bir rol oynadı. Örnek vermek gerekirse rock grubu "The Doors" adlarını Huxley'in halüsinojenleri işlediği 1954 tarihli "The Doors of Perception" kitabından almışlardır.

Woody Guthrie

Woody Guthrie’nin “This Land Is Your Land” (1940) isimli şarkısı Irving Berlin’in “God Bless America” (1938) isimli şarkısıyla birlikte sıklıkla 4 Temmuz etkinlikleri kapsamında çalınmaktadır. Guthrie’nin şarkılarında dinleyicilerin genellikle dikkatini çekmeyen öfkeli birçok dize bulunmaktadır:

Kilise kulesinin gölgesinde halkımı gördüm
Yardım ofisinin yanında halkımı gördüm
Onlar orada aç dikildikçe, sordum
Burası bizim ülkemiz mi?

1940 yılında yazılan bu şarkı Berlin’in neşeli yurtseverliğine bir yanıttı. Guthrie milyonlarca Amerikalının işsiz olduğu bir dönemde böyle bir yaklaşımı basmakalıp ve ahmakça buluyordu.

Oklahoma kökenli olan Woodrow Wilson Guthrie (1912–1967), Büyük Buhran sırasındaki kuraklık felaketinden kaçanlardandı. Kah otostop yaptı, kah avarelik. Bir rivayete göre iş bulmak için Kaliforniya’ya kadar yürüdü. Yolculuklarının etkisiyle Guthrie Amerikan işçilerine büyük bir sempati beslemeye başlamıştı. En sonunda New York’a yerleşti. Burada ilerici politik hareketlerle ilişki kurdu. Huddie “Lead Belly” Ledbetter (1889–1949), Pete Seeger (1919–2014) ve Burl Ives (1909–1995) gibi müzisyenlerle ortak işler yaptı. II. Dünya Savaşı sırasında askerleri tarihi baladlar ve Nazi karşıtı şarkılarla coşturdu. Gitarını, “Bu Makine Faşistleri Öldürür” yazısı ile süslemişti.

Hayatının son on beş yılında Huntington hastalığından mustaripti. Son yıllarını New York ve New Jersey hastanelerinde korkunç acılar içerisinde geçirdi. Hastanede yatarken en büyük hayranlarından olan folk şarkıcısı Bob Dylan (1941–) tarafından ziyaret edildi.

Eşitlikçi ve yurtsever olan Guthrie'nin müziğinde politik ve politik olmayan temalara rastlamak mümkündü. O, kendi şarkılarını seslendirdi ve sıradan insanın sesi oldu. Basit bir müzik yapıyordu. Şaşalı müzikler onun gözünde burjuva işiydi. Dylan, Joni Mitchell (1943–), Joan Baez (1941–) ve Bruce Springsteen (1949–) gibi folk müzik sanatçılarına ilham verdi. Guthrie'nin 1960'larda Amerikan folk müziğinin canlanmasına önemli katkıları olduğuna inanılmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Woody'nin oğlu Arlo Guthrie (1947–), ünlü savaş karşıtı şarkısı "Alice's Restaurant"ı babasının 1967 yılında ölümünden bir ay sonra yapmıştır.

2- Woody'nin külleri New York City'de son yaşadığı yer olan Coney Island sahiline serpilmiştir.

3- Wilco grubu İngiliz söz yazarı Billy Bragg (1957–) ile birlikte Woody'nin yayınlanmamış eserlerini 1998 tarihli "Mermaid Avenue" isimli albümlerine almışlardır (Bu hem Woody'nin bir eserinin ismi hem Brooklyn'de bir sokağın adıdır).

Gone with the Wind (1939)

Kendi döneminden on yıllar sonra bile *Gone with the Wind* (Rüzgar Gibi Geçti) (1939) en iyi Amerikan filmleri arasında görülüyordu. İki yıllık yapım süresinin ardından gösterildiğinde ülke çapında büyük bir çalkantıya neden oldu. Tüm zamanların en büyük gişe başarısını elde etmişti. Gerçekten de enflasyon oranları dikkate alındığında film sinema tarihinin en başarılı yapımı olarak ortaya çıkmaktadır (Enflasyon oranları göz önüne alınarak hesaplandığında, filmin 1,3 milyar dolar brüt gişe başarısı yaptığı görülmektedir).

Gone with the Wind eski Güney'e odaklanan tarihsel bir destandır. İç Savaş öncesinde, savaş sırasında ve savaş sonrasında Scarlett O'Hara'nın (Vivien Leigh, 1913–1967, tarafından canlandırılmıştır) yaşamı ve aşkları ele alınmaktadır. Rhett Butler (Clark Gable) ile olan bahtsız ilişkisi Hollywood tarihinin en büyük romansları arasında yer almaktadır. Beyazperdeye yansıyan en unutulmaz diyaloglardan biri bu filmde geçmektedir. Amerikan Film Enstitüsü tarafından yapılan bir ankette Rhett'in Scartlett'ı geri çevirdiği ünlü cümleler (Açıkçası canım, umrumda değil!) Amerikan film tarihinin en akılda kalıcı repliği seçilmiştir.

Film ikisi özel ödül dahil olmak üzere toplam on dalda Oscar kazanmıştır. Bu rekor yirmi yıl boyunca, on bir Oscar kazan *Ben-Hur*'a (1959) kadar kırılamayacaktır. En iyi film, en iyi yönetmen (Victor Fleeming), en iyi aktris (Leigh), en iyi yardımcı aktris (Hattie McDaniel) ve en iyi senaryo (Sidney Howard, Oscar tarihinde öldükten sonra ödüle layık görülen ilk kişi olmuştur) gibi dallarda ödül almıştır.

Gone with the Wind'in gösterildiği 1939 yılı, pek çok eleştirmence Hollywood'un en verimli yılllarından biri olarak görülmektedir. O yıl *The*

Wizard of Oz, *Mr. Smith Goes to Washington*, *Stagecoach*, *Wuthering Heights*, *Goodbye* ve *Mr. Chips* gibi çok sayıda başarılı film yapılmıştır.

Filmin yapımı 4 milyon dolardan fazlaya mal olmuş ve kostümleriyle, setlerinin otantikliği dolayısıyla bolca övgü kazanmıştır. Filmle özdeşleşen Victor Fleeming'in yanı sıra dört ayrı yönetmen daha filme katkıda bulunmuşlardır.

En son 1998 yılında gösterilen *Gone with the Wind* Amerika'da toplamda 198 milyon dolar ve dünya çapında 400 milyon dolardan fazla bir gelir getirmiştir. Biletleri tarihteki herhangi bir filmin biletlerinden daha fazla satılmıştır. Amerikan televizyonlarında en çok seyredilen uzun metrajlı film olmuştur. Halen Amerikan sinemasının en önemli epik sinema örneklerinden biri durumundadır.

Ek Bilgiler

1- Film Margaret Mitchell'in (1900–1949) aynı adlı eserinden ilham almaktadır. 1936 yılında yapımcı David O. Selznick (1902–1965) 50 bin dolarlık rekor bir ödemeyle romanın haklarını satın almıştır.

2- Scarlett'ı oynayacak oyuncunun belirlenmesi sonra derece zor olmuş ve bunun için tahmini 1400 oyuncu ile görüşmeler yapılmıştır. Ne var ki renkli perde testini sadece Leigh, Paulette Goddard ve diğer iki oyuncu geçebilmiş ve başrolü Leigh almıştır.

3- Rhett Butler rolü için sadece dört oyuncu düşünülmüştür. Gable, Selznick'in ilk tercihidir. Ne var ki kontrata ilişkin sorunlar nedeniyle Gary Cooper (1901–1961) ön plana çıkmıştır. Cooper rolü reddedince Gable'la olan sorunlar çözülerek sözleşme imzalanmıştır. Bunun üzerine Cooper şunları söyler: "Gone with the Wind, Hollywood tarihinin en büyük başarısızlığı olacaktır. Bu başarısızlığın acısını çekecek olanın Gary Cooper değil de Clark Gable olacak olmasından ötürü son derece mutluyum."

Penisilin

Kimi zaman ikinci binyılın en büyük bilimsel buluşu olarak değerlendirilen penisilin 1928 yılındaki keşfinden bu yana 200 milyon insanın yaşamını kurtarmıştır. İlaç cüzzam, gonore, tüberküloz gibi hastalıkların tedavisinde kullanılmış ve antibiyotik olarak bilinen güçlü ilaçların geliştirilmeleri için ilham kaynağı olmuştur.

Alexander Fleming

İlk penisilin İskoç bilim insanı Alexander Fleming (1881–1955) tarafından geliştirilmiştir. Londra'da yaptığı deneylerinde Fleming ilacın hastalıklara neden olan bakterilerin yayılmasını engellediğini keşfetmiştir.

Başlarda kimse penisilinin önemini anlayamamıştır. 1939 yılına kadar insanlar üzerinde kullanılmamıştır. Bu tarihte Howard Walter Florey (1898–1968) ve Ernst Boris Chain (1906–1979) penisilinin insanlar üzerindeki etkilerini test etmişlerdir. 1945 yılında bu başarıları ile Fleming, Florey ve Chain Nobel Tıp Ödülü'nü birlikte alırlar.

II. Dünya Savaşı sırasında penisilinin etkileri çok geniş çapta olmuştur. Amerikan İç Savaşı ya da I. Dünya Savaşı gibi daha önceki savaşlarda doktorlar hastaları striknin ve arsenik gibi ilkel ilaçlarla tedavi etmek zorunda kalmışlardır. Bu ilaçlar kimi zaman hastaları iyileştirebilse de insan bedeni üzerinde zehirleyici etkileri de bulunmaktadır. Ciddi yan etkileri bulunmayan penisilinin binlerce Müttefik askerinin hayatının kurtarılmasında son derece önemli etkileri olmuştur.

Öte yandan ilaç tamamen problemsiz değildir. Penisilinin kitlesel bir biçimde üretimi son derece zordur. O kadar ki II. Dünya Savaşı sırasında bilim insanlarının komşularından mutfak küflerini penisilin imalatı için ayırmalarını istedikleri bile söylenmektedir.

Savaştan sonra bilim insanları, penisilin üretmenin daha hızlı yollarını bulmuşlardır. Ayrıca yeni antibiyotikler de keşfedilmiştir. Penisilin halen en sık kullanılan antibiyotik olarak tipik enfeksiyonlarda başvurulan bir araçtır.

Ek Bilgiler

1- Fleming'in keşfi bir kaza eseri meydana gelmiştir. Açık bıraktığı pencereden içeri giren hava mantarlarının, bakteri kültürüne bulaştığı iddia edilmektedir.

2- Antik Mısır, Çin ve Yunan gibi pek çok eski medeniyet küf ve bitkileri enfeksiyon tedavisinde kullanıyordu. Bununla birlikte eski şifacılar bu basit şeylerin olağanüstü etkisinin nedenlerinin farkında değillerdi.

3- Penisilinin kimyasal formülü $C_{16}H_{18}N_2O_4S$*'tir.*

Red Auerbach

Yetenekleri keşfetme konusunda son derece keskin olan gözleri, kavgacılığı ve zafer sigaraları ile tanınan basketbol koçu Arnold “Red” Auerbach (1917–2006) “Boston Celtics”i Amerikan profesyonel spor tarihinin önde gelen takımlarından biri haline getirdi.

Celtics’le sözleşme imzaladığı 1950 yılından emekliye ayrıldığı 2006’ya kadar Auerbach tam on altı NBA şampiyonasında takımlarına liderlik etti: Dokuz şampiyonada takımın baş antrenörüydü, altısında takımın genel menajerliğini yapıyordu, birinde ise takım başkanıydı. 1959’dan 1966’ya kadar Celtics aralıksız sekiz NBA şampiyonluğu kazandı. Bu Amerikan spor tarihinde eşine hiç rastlanmamış bir başarıydı.

Auerbach NBA’da ırksal eşitliğin öncüsü sayılabilir. 1950 yılında siyahi bir oyuncu olan Chuck Cooper’ı (1926–1984) takıma alarak bir ilki gerçekleştirdi. 1963-1964 sezonundaki bir maçta ilk beşin tamamını siyahi

oyunculardan kurdu. 1966 yılında yine bir siyahi olan Bill Russell'ı (1934–) koç olarak işe aldığında da bir ilki gerçekleştirmiş oluyordu.

Yeteneği tanıma konusundaki kapasitesi başarılı transferler yapmasını ve böylece Celtics'e hatırı sayılır bir başarı getirmesini mümkün kıldı. Onur Listesi'ndeki on bir oyuncuya koçluk yaptı. Genel menajerlik yaparken başkalarını da takımına alacaktı. Buna rağmen her zaman bireysellikten ziyade takım oyununa ağırlık verdi. Koçluk yaptığı ya da takıma aldığı Onur Listesi oyuncuları arasında Russell (1934–), Bob Cousy (1928–), Tom Heinsohn (1934–), Larry Bird (1956–), Kevin McHale (1957–), Bill Sharman (1926–2013) ve John Havlicek (1940–) gibi isimler bulunmaktadır.

Basketbol konusundaki kavrayış kabiliyetinin yanı sıra henüz maçlar bitmeden yaktığı zafer sigaraları da onu efsanevi bir üne kavuşturmuştu. Kendinden emin tavrı rakip oyuncuları, koçları ve kimi zaman takım sahiplerini bile çıldırtırdı. 1957 yılındaki bir maçtan önce St. Louis Hawks'ın sahibine meydan okumasıyla başlayan sürtüşme adamın çenesine bir yumruk atmasıyla son bulmuştu.

Auerbach kalp krizi sonucu seksen dokuz yaşında hayatını kaybetti.

Ek Bilgiler

1- 1966-1967 sezonundan önce koç olarak emekli olduğunda normal sezonlarda (938) ve play-off (99) sezonlarında herhangi bir NBA koçundan daha fazla maç kazanmıştı (daha sonra bu rekorları başkaları tarafından kırılacaktı).

2- 1985 yılında Celtics 2 numaralı formayı Auerbach'e tahsis etti (1 numaraya sahip olan takım sahibi Walter Brown'dan sonra takım tarihindeki en önemli adamdı).

3- Yılın NBA Koçu Ödülü Auerbach'ın adına verilmektedir.

Howdy Doody Şov

Cumartesi sabahı, çizgi filmleri kuşağı ortada yokken *Howdy Doody Şov* vardı. Başlarda *The Triple B Ranch* adıyla radyoda yayınlanan program, 1947 Aralık ayında NBC'de gösterilmeye başlandı. Televizyon tarihinin ilk çocuk programlarından biriydi.

Program yayınlanmaya başladığı sırada sadece 20 bin Amerikalının evinde televizyon bulunuyordu. 1960 yılına gelindiğinde program on üçüncü yılını doldurmuş, 2 binden fazla bölüm çekilmiş ve Küba'dan Kanada'ya kadar çok çeşitli ülkelerde programın değişik versiyonları çekilmişti.

Teksas'taki hayali bir kasaba olan Doodyville'de geçen şov şu ünlü soruyla başlardı: "Hey çocuklar, saat kaç?" Arka sırada oturan izleyici çocuklar bu soruyu şöyle yanıtlarlardı: "Howdy Dody zamanı!" Buffalo

Bob Smith (1917–1998) tarafından seslendirilen Howdy Doody, her biri bir eyaleti simgeleyen çilleri olan çocuk bir kuklaydı. Phineas T. Bluster, Dilly Dally ve Flub-a-Dub da kasabadaki Chief Thunderthud ve Prenses Summerfall Winterspring gibi gerçek karakterle birlikte yaşayan kuklalardandı. Şarkılar ve öyküler bir sprey şişe ile silahlanmış sessiz bir soytarı olan Clarabell'in komikliklerinin arasına serpiştirilirdi. Şovun en ünlü bölümü palyaçonun çocuklara veda etmek için sessizliğini bozduğu kısımdı.

Şov televizyona ait pek çok ilkin temsilcisiydi. *Howdy Doody* renkli yayınlanan ilk TV şovuydu. NBC'de haftada beş gün gösterilen ilk programdı. Ülkenin farklı bölgelerindeki karakterleri göstermek için bölünmüş ekran teknolojisi ilk kez bu programda kullanılmıştı.

Programın pazarlama potansiyeli de gerçekten dikkat çekiciydi. *Howdy Doody* 1948 yılında, "bütün çocukların başkanı" olmak için yarıştı. Evdeki izleyicilere bedava olan kampanya rozetlerini almaları öneriliyordu. Yaklaşık 60 bin çocuk bu çağrıya yanıt verdi. Colgate-Palmolive-Peet gibi kurumların sponsorluğunda üretilen çeşitli ürünlerin *Howdy Doody* şovda tanıtımı yapılıyordu. 1948'den sonra *Howdy Doody* plakları, çizgi romanları, kitapları ve kurmalı oyuncukları kendi alanlarında satış rekorları kırdılar.

Ek Bilgiler

1- Şovun hazırlanmasında üç Howdy Doody kuklası kullanılıyordu. Yakın planlar için Howdy Doody, geniş plan için Double Doody, durağan çekimler için Photo Doody.

2- Bob Smith, New York, Buffalo'dan olduğu için Buffalo lakabını almıştı.

3- Şov ilk sahneye konulduğunda "Puppet Playhouse" adıyla yayınlandı. Bir hafta içinde adı değiştirilerek "Howdy Doody" oldu.

Nikita Kruşçev

Sovyet lideri Nikita Khrushchev (1894–1971) gösterişli ve kimi zaman utandırıcı düzeyde kaba davranışları ile anımsanmaktadır. Öte yandan Sovyet Komünist Partisi'nin lideri olarak ülkenin gidişatında son derece önemli bir değişiklik yapmış ve ABD ile olan Soğuk Savaş ilişkilerini geliştirmiştir.

Eğitimleri yetersiz olan, köle bir dedesi ve hem bir çiftçi hem de bir kömür madeni işçisi bir babası olan Kruşçev, Sovyet lider Joseph Stalin (1879–1953) öldükten sonra SBKP'nin genel sekreteri oldu. Bu süre içerisinde ABD ile barış içinde bir arada yaşama ilkesini benimsedi. Sovyet siyasetinin sözcüsü olarak dünyayı gezdi ve Stalin'i ve onun kişi kültünü reddetti.

1959 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi 20. Kongresi'nde yaptığı konuşmada Stalin'i eleştirmesi ülke tarihindeki son derece dramatik bir andı. Bu Batı ile "buzların erimesi" döneminin başlangıcıydı. Böylelikle binlerce Stalin kurbanının yaşadıklarının telafi edilmesi ve o dönemde yaşananların yazılı bir biçimde eleştirilebilmesi mümkün olacaktı.

Tüm bunlara rağmen Kruşçev 1956 yılında isyanı bastırmak üzere Macaristan'ı işgal etti. 1962 yılında Küba füze krizinin başlamasına neden oldu. Komünist lider Mao Zedong (1893–1976) ile açık bir biçimde karşı karşıya geldi. Kruşçev ekonomi ve tarım alanında vaat ettiği başarıları gerçekleştiremedi. Yer yer kaba hareketleri ile diğer önde gelen Sovyet liderlerini utandırıyordu.

Muhafazakar Sovyet liderleri 1964 yılında Kruşçev'in dışlanmasını sağladılar. Onun yerine geçen Leonid Brezhnev (1906–1982) sayesinde ülkenin pozisyonu yeniden değişecekti. Kruşçev'in Batı ile uzlaşma politikasının etkileri ise, 1980'lerde daha liberal bir lider olan Mihail

Gorbaçov (1931–) döneminde yeniden görülmeye başlanacaktı. Gorbaçov Sovyet İmparatorluğu'nun dağılma sürecinde ülkesine önderlik edecektir.

Görevden alındıktan sonraki son yedi yılını izole bir biçimde geçirdi. Yetmiş yedi yaşında kalp krizi geçirerek öldü.

Ek Bilgiler

1- Kruşçev en korkunç kabalıkların birini 1960 yılında Birleşmiş Milletler toplantısı sırasında yaptı. Filipin delegesi Lorenzo Sumulong (1905–1997) bir konuşma yapıyordu. Kruşçev sağ ayakkabısını çıkardı ve masaya vurmaya başladı bir yandan da şöyle bağırıyordu: "Pislik, yardakçı, emperyalizmin uşağı"

2- Kruşçev en ünlü sözlerinden birini kapitalizmi hedef alarak bir grup Batılı diplomata karşı söylemişti: "Sizi gömeceğiz."

3- 1959 yılında Kruşçev'in, ABD başkan yardımcısı Richard Nixon (1913–1994) ile yaşadığı ünlü "mutfak tartışması"nın Soğuk Savaş üzerinde herhangi bir etkisi olmamıştır. Öte yandan Nixon'ın Sovyet liderin yüzüne karşı kapitalizmi savunması John F. Kennedy (1917–1963) ile girdiği başkanlık yarışında itibar kazanmasına yardımcı olmuştur.

Ernest Hemingway

Kırk yıllık yazın hayatı içerisinde yazdığı romanlar ve öyküleri ile Ernest Hemingway (1899–1961), 20. yüzyılın geç dönem yazarları üzerinde önemli bir etkide bulunmuştur. Sade üslubu kimi zaman espri konusu yapılsa da okurlarını etkilemiş ve 1954 yılında Nobel Edebiyat Ödülü almasını sağlamıştır.

Illinois doğumlu Hemingway Kansas City'de gazetecilik yapmaya başladı. ABD I. Dünya Savaşı'na girdiği sırada o İtalya'da ambülans şoförlüğü yapıyordu. Savaştan sonra Avrupa'da kalarak Paris'teki Amerikalıların arasında yaşamaya başladı. Bu grupta Ezra Pound (1885–1972), F. Scott Fitzgerald (1896–1940), John Dos Passos (1896–1970) ve benzeri isimler vardı. 1920'lerin edebiyatında önemli bir rol oynayan bu isimlere Gertrude Stein (1874–1946) daha sonra "Kayıp Kuşak" adını verecekti.

İlk büyük başarısı olan *The Sun Also Rises* (Güneş De Doğar) (1926) ülkesinden ayrı düşmüş Fransa ve İspanya'daki Amerikalılar hakkında yazılmıştı. *A Farewell to Arms* (Silahlara Veda) (1929) ve *For Whom the Bell Tolls* (Çanlar Kimin İçin Çalıyor) (1940) Hemingway'in I. Dünya Savaşı ve İspanya İç Savaşı sırasındaki deneyimleri temel alınarak yazılmış savaş dönemi aşk hikayeleriydi. Daha sonraki başyapıtı *The Old Man and the Sea* (Yaşlı Adam ve Deniz) (1952) yaşlı bir balıkçının hikayesine odaklanmaktaydı. Bu çalışmalarda Hemingway sade ve özgün bir anlatım tarzı geliştirdi. Söylenenler kadar söylenmeyenlerin de önemli olduğu, tekrara dayalı sade cümleler kullandı.

Hemingway'in eserleri ona büyük bir ün kazandırdı. Öte yandan ele aldığı konuların maskülenliği yer yer alay konusu olmasına neden oldu. Başkahramanları genellikle savaş, boks, avlanma ya da boğa güreşi gibi meşgalelerin içerisindeki erkeklerdi. Hemingway'in gezgin yaşam stili (Afrika'daki safarilerden Küba'da büyük balık balıkçılığına kadar) ününe katkıda bulundu. Ne var ki yaşamının son yıllarında ağır bir depresyon geçirdi. Sağlığı bozuldu. 1961 yılında intihar ederek hayatına son verdi.

Ek Bilgiler

1- "A Moveable Feast" (Paris Bir Şenliktir) (1964) isimli ölümünden sonra yayınlanan eseri 1920'lerin Paris'indeki kahve kültürünü anlatır. Bu çalışma Hemingway'in diğer eserlerindeki dizginsiz maçoluktan farklı bir yönünü ortaya koyar.

2- Hemingway'in Florida, Key West'teki turistlerin çekim merkezi olan evi altı parmaklı kedilerle doludur. Bunlar Hemingway'in 1930'larda bir hediye olarak aldığı kedinin soyundan gelmektedirler.

3- İngiliz romancı Graham Greene (1904–1991) Hemingway'in stilini şu sözlerle över: "Hemingway sözcükleri bir eleğe koyar ve eleği sallardı. Elekten lüzumsuz tüm sıfatlar ve fiiller düşer, kıymetli olanları kalırdı."

Muddy Waters

Blues’un doğum yeri olan Mississippi’nin Delta bölgesinde dünyaya gelen şarkıcı ve gitarist Muddy Waters (McKinley Morganfield, 1915–1983), küçük yaşlarından itibaren gitar ve mızıka çalmaya başlamıştı. Ne var ki küçük partilerdeki performansları ile geçinmesine yetecek kadar kazanması mümkün değildi. Bu nedenle illegal yollarla kaçak içki işi yapmak zorunda kalıyordu.

Waters 1941 yılına kadar şarkılarını kayıt altına almadı. İlk kayıtları da ticari değildi. Kongre Kütüphanesi arşivcisi Alan Lomax (1915–2002) Mississippi, Stowal’de Waters’la karşılaştı. Onun şarkılarından bazılarını Amerikan Folk Şarkıları koleksiyonu için kaydetti. Waters’a kayıtlardan birini hatıra olarak yolladı. Waters ne kadar iyi söylediğini duyunca kendisi

de şaşırmıştı. O andan itibaren hayatını blues çalmaya ve eserlerini kaydetmeye adadı.

Birkaç yıl sonra Waters, Chicago'ya gitti. Orada Chicago Blues'un birkaç kurucusundan birisi olacaktı. Bu müzik tarzı, daha sonraları ağır ve inleyen backbeatleri ile ünlenecekti.

Waters ilk elektrikli gitarını Chicago'ya gittikten sonra aldı. Bu enstrümanı yaygın bir biçimde kullanan ilk Amerikan müzisyenlerindendi. Muddy Waters, "Mannish Boy" (1955), "I Just Want to Make Love to You" (1954), "Got My Mojo Working" (1956) ve "I'm Your Hoochie Coochie Man" (1954) gibi klasik kayıtlarından büyük bölümünü 1950'lerde yayınlandı. Müziği Eric Clapton (1945–) ve Led Zeppelin gibi pek çok rock yenilikçisini etkiledi. Bu ve benzeri isimleri büyük blues sanatçılarının kayıtlarından çok şey almışlardı. Modern müzik tarihinde son derece hayati bir figür olan Waters 1983 yılında öldü.

Ek Bilgiler

1- Waters'ın 1948 tarihli şarkısı "Rolling Stones" hem ünlü müzik grubuna hem de "Rolling Stone" dergisine isim vermiştir.

2- Chuck Berry'ye (1926–) Chess Records'la temasa geçmesi için Waters yardımcı olmuştu. Leonard Chess (1917–1969) Berry'nin "Maybellene" (1955) çalışmasını yayınlarken tereddüt ediyordu. Ne var ki Waters onu ikna etmiş ve eser büyük bir başarı kazanmıştı.

3- Chicago'da geçirdiği süre boyunca Waters, blues sanatçısı Chester A.Burnett ile rakipti. Daha ziyade Howlin Wolf (1910–1976) olarak tanınan sanatçı, Waters ile karşılaştırılabilecek tek kişi olarak görülüyordu.

James Stewart

James "Jimmy" Stewart (1908–1997), belki de Amerikan sinemasının en çok hayran olunan aktörüydü. Özellikle 1930'lar ve 1940'larda canlandırdığı idealist tiplemeleri ile büyük bir ün kazanmıştı. İnce ve uzun bir adam olan Stewart, Princeton Üniversitesi'nin mimarlık bölümünden mezun oldu. Daha sonra ise profesyonel bir aktör olmak istedi. Kısa bir süre sahnede yer aldıktan sonra Hollywood'a giderek ilk filmi *The Murder Man*'i (1935) yaptı.

Frank Capra'nın yönetmenliğini yaptığı en iyi film dalında Oscar kazanan *You Can't Take It with You* (1938) ve de *Mr. Smith Goes to Washington* (1939) filmleriyle büyük bir ün kazandı. *Mr. Smith Goes to Washington* Stewart'ın en iyi performanslarındandı ve bu filmdeki rolüyle Oscar Ödülü'ne aday gösterildi. Yine de Stewart'a Oscar getiren asıl başarısı Katharine Hepburn ve Cary Grant ile oynadığı romantik komedi *The Philadelphia Story* (1940) oldu.

Stewart 1941 yılında Amerikan Havadan İndirme Birlikleri'ne katılınca sinema kariyerine ara vermiş oldu. II. Dünya Savaşı sırasında yirmi saldırı uçuşuna katıldı. Savaştaki başarıları ile Hava Kuvvetleri'nde tuğgeneralliğe kadar yükseldi.

Stewart'ın savaştan sonraki ilk filmi Capra'nın *It's a Wonderful Life*'ı (1946) oldu. Film gişede başarısız olsa da bir Amerikan Noel klasiği haline gelecekti. Üçüncü kez bu filmle Oscar Ödülü'ne aday gösterildi. Daha sonra *Harvey* (1950) ve *Anatomy of a Murder* (1959) filmleriyle ile iki kez daha Oscar adayı olacaktı.

It's a Wonderful Life'tan sonra, özellikle Alfred Hitchcock tarafından

çekilen *Rear Window* (1954) ve *Vertigo* (1958) gibi gerilim filmlerinde ve Anthony Mann'ın yönetmenliğini yaptığı *Winchester'73* (1950) ve *The Naked Spur* (1953) gibi western tarzı yapımlarda daha karanlık ve olgun bir görüntü çizmeye başladı. Stewart aynı zamanda John Wayne ile birlikte John Ford westerni *The Man Who Shot Liberty Valance*'da (1962) rol aldı.

Stewart kalp krizi ve akciğer ambolisi sebebiyle seksen dokuz yaşında ölümünden on iki yıl önce 1985 yılında bir Oscar Onur Ödülü aldı.

Ek Bilgiler

1- Stewart, "You Can't Take It With You" ve "The Greatest Show on Earth" (1952) gibi en iyi film dalında Oscar alan iki yapımda rol aldı.

2- Stewart, "The Philadelphia Story" ile Oscar aldıktan sonra heykeli babasına yolladı. Babası heykeli Pensilvanya, Indiana'daki hırdavat dükkanının penceresinin önüne koydu.

3- Stewart Amerikan Film Enstitüsü tarafıdan belirlenen en iyi 100 Amerikan filminden beşinde başrol oynamıştı: "It's a Wonderful Life" (11. sırada), "Mr. Smith Goes to Washington" (29. sırada), "Rear Window" (42. sırada), "The Philadelphia Story" (51. sırada) ve "Vertigo" (61. sırada) Böylesi bir başarıya sadece Robert De Niro sahip olabilecektir.

Önce Amerika Komitesi

1940 yılında Yale Üniversitesi'nden bir öğrenci "Önce Amerika Komitesi" isimli bir barış grubu kurdu. Grubun amacı son derece basitti: Amerika'nın
II. Dünya Savaşı'nın dışında kalmasını sağlamak.

Savaş Nazi Almanya'sının 1939 yılında, *blitzkrieg* adlı bir yıldırım harekatı kapsamında Polonya'yı işgali ile başladı. Fransa ve Büyük Britanya, Polonya'nın müttefikleri olarak işgalin ardından Nazi Almanya'sı ve faşişt İtalya'ya savaş ilan ettiler.

Pek çok Amerikalı için savaş I. Dünya Savaşı'nın acı hatıralarını tazeliyordu. 116 bin Amerikalı hendek savaşlarında yaşamlarını kaybetmişlerdi. 1930'larda güçlü bir pasifist ve izolasyoncu hareket ortaya çıktı. ABD'yi bir sonraki Avrupa çatışmasından uzak tutmak istiyorlardı.

Gerçekten 1930'larda izolasyoncu hareket 20. yüzyılın herhangi bir döneminde olduğundan çok daha fazla destek kazanmıştı. 1935 yılından itibaren Kongre, tarafsızlık yasaları çıkararak ülkenin savaşa sürüklenmesini engellemeye çalıştı.

Öte yandan "Önce Amerika Komitesi"nin pek çok üyesinin başka öncelikleri vardı. Barış hareketinin içerisinde Nazi hayranı havacı Charles Lindbergh (1902–1974) tarafından başı çekilen antisemitist bir grup vardı.

Komite 1 milyondan az Amerikalı tarafından temsil edilmesine rağmen Amerikan halkının savaş karşısındaki derin endişesini yansıtıyordu. Bu hava, savaşın başlarında İngiltere ve Fransa'ya destek olmak için uğraşan Başkan Franklin D. Roosevelt'e (1882–1945) engel olmaktaydı. 1940 ve 1941'de Roosevelt İngiltere'ye kimi yardımlarda bulunmayı başarsa da, 7 Aralık 1941 tarihinde Japonların Pearl Harbor'a saldırmasına kadar Almanya'ya savaş ilan etmedi.

Önce Amerika Komitesi, Pearl Harbor saldırısından dört gün sonra dağıtıldı.

Ek Bilgiler

1- Komitede önde gelen Demokrat ve Cumhuriyetçilerin yanı sıra Sosyalist Parti'nin başkanı Norman Thomas (1884–1968) da bulunuyordu.

2- Geleceğin Amerikan Başkanı Gerald Ford (1913–2006) da komitenin destekçilerindendi. O sıralar Yale'de hukuk okuyordu. Daha sonra fikirlerini değiştirdi ve II. Dünya Savaşı sırasında gönüllü hizmet verdi.

3- 2004 yılında Amerikalı yazar Philip Roth (1933–) "The Plot Against America" isimli romanını yayınladı. Kitap komitenin baskın geldiği ve Lindgbergh'in başkan seçildiği bir Amerika'nın nasıl bir yer olacağını tartışıyordu.

Willie Mays

Alabama’da doğan Willie Mays (1931–), beyzbol tarihinin en ünlü sporcularından birisi olacaktı. Hızı, coşkuyu ve gücü birleştirerek 1950’lerde “New York Giants”ın en iyi orta saha oyuncusu olarak ön plana çıktı. Daha sonra takım 1958’de West Coast’e taşınınca “San Francisco Giants” için mücadele edecekti.

“Say Hey Kid” lakaplı Mays mükemmel bir oyuncuydu. Ortalama, sayı, güç, atış ve saha savunması açısından çok başarılıydı. Kariyerini 3283 vuruşla bitirdi. Bu süre boyunca 660 kez topu saha dışına gönderdi. İki kez En Değerli Oyuncu oldu. Yirmi dört kez all-star olarak gösterildi. On iki kez altın eldiven kazandı. 1954 yılında Giants’ı Dünya Serisi şampiyonluğuna taşıdı.

1951 yılında Zenciler Ligi’nde oynayan “Birmingham Black Barons”taki iki yılın ardından Giants’a geçti. Başlarda biraz zorlanmıştı. İlk 26 atışında sadece bir kez vuruş yapabildi. Efsanevi menajer Leo Durocher (1905–1991) ile yaptığı konuşmanın ardındansa kendini hızla toplayacak ve “Yılın Çaylağı” ödülünü alacaktı.

1952 sezonunun bir bölümünü ve 1953 sezonunun tamamını orduda askerlik yaptığı için kaçırmıştı. 1954 yılında geri döndü ve fırtınalar yarattı. 0,345 atış ortalaması yaptı ve 41 kez topu saha dışına gönderdi. 110 sayı yaparak ilk MVP ödülünü ve Dünya Serisi şampiyonluğunu kazandı.

1957 sezonundan sonra Giants takımıyla beraber San Francisco’ya gitti. Ne var ki Kaliforniya’da New York’ta olduğu kadar benimsenmedi. Bunun sebebi başarısızlığı değildi. 1965 yılındaki ikinci MVP sezonunda, 52 kez topu saha dışına gönderdi ve 112 RBI ile birlikte 0,317 vuruş ortalamasına ulaşmıştı.

1972 yılında Giants, Mays’i “New York Mets”e sattı. Mays yeni

takımında kariyerini utanç verici bir performansla tamamlayacaktı. 1973 Dünya Serisi'nde saha dışına düştü. 1979 yılındaki ilk oylamada Beyzbol Onur Listesi'ne alındı.

Ek Bilgiler

1- Mays muazzam savunma oyunları ile çok beğeni topladı. 1954 yılındaki Dünya Serisi'nin birinci maçında gerçekleştirdiği yakalayış hiç unutulmadı. "Cleveland Indians"tan Vic Wertz (1925–1983) topu alabildiğine sert bir biçimde savurmuştu. Mays topu omzunun hemen üzerinde, kaleden 137 metre uzaklıkta yakaladı. Bu yakalayışıyla sekizinci atışta 2-2'lik bir beraberliğin ortaya çıkmasını sağladı. Giants oyunu kazandı ve serideki maçların büyük bölümünde rakip tanımadılar.

2- Beyzbolu bıraktığı sırada topu saha dışına göndermede tüm zamanlarda Babe Ruth (1895–1948) ve Hank Aaron'un (1934–) ardından üçüncü sırada geliyordu. Şimdi dördüncü sırada olan Mays'i listedeki yerinden eden vaftiz oğlu Barry Bonds (1964–) olmuştur.

3- Mays aynı zamanda saha içerisindeki gösterişli görünümü ile de tanınmıştır. Kendine has "sepet yakalayışı" ve kafasına taktığı uçan topları kovalarken düşecek kadar küçük kepleri ile ünlenmişti.

Lucille Ball

Lucille Désirée Ball (1911–1989), kariyerine 1933 yılında filmlerde oynayarak başlamıştır. *Roman Scandals* isimli müzikalin korosunda yer almıştır. Katharine Hepburn (1907–2003) ve Ginger Rogers (1911–1995) ile birlikte *Stage Door* (1937) ve Bob Hope (1903–2003) ile birlikte *Fancy Pants* (1950) gibi saygı duyulan filmlerde yer almıştır. Ball'un rol aldığı en önemli film 1940 tarihli bir komedi olan *Too Many Girls*'tür. Film çekilirken gelecekte kocası olacak olan Desi Arnaz (1917–1986) ile tanışmıştır.

Film kariyerinin 1950'lerde sarsıntı geçirmesi ile birlikte Arnaz, Ball'u o dönem için halen yeni olan televizyona yönelmeye ikna etmiştir. Birlikte bir şov yapmaya başlarlar. Başlangıçta yapımcı stüdyolar beyaz bir kadının Küba aksanlı kocası ile rol aldığı bir program fikrine karşı çıkmışlardır. Sonunda CBS programı satın almış ve 15 Ekim 1951 tarihinde *I Love Lucy* ismindeki şovun birinci bölümü TV ekranlarında yayınlanmaya başlamıştır. Ball ve Arnaz, Lucy ve Ricky Ricardo karakterlerini canlandırmaktadırlar.

“Lucy Thinks Ricky Is Trying to Murder Her” isimli ilk bölüm beklenen ilgiyi görmemiştir. Üçüncü bölüm “Lucy Does a TV Commercial” ile birlikte ise işler olumlu yönde tersine döner. Bu dokuz dakikalık bölüm sırasında Ball, *Vitameatavegamin* isimli vitamin, sebze, et, mineral karışımından oluşan ve her yemekten sonra bir kaşık alındığında enerji veren bir ürün için deneme çekimi yapmaktadır. Ne var ki karışımın tadı son derece kötüdür ve alkol düzeyi çok yüksektir. Deneme çekiminin dördüncü tekrarında Ball artık sarhoş olmuştur. Böylece bu bölüm televizyon tarihinin en unutulmaz anlarından birine sahne olur ve *I Love Lucy*’nin televizyon ekranlarındaki yerini sağlamlaştırır.

Özellikle Ball’un gerçek hayatta hamile olduğu ve Ricardo’ya ilk çocuğunu verdiği bölümler çok ilgi çeker. Seri büyük bir başarıya ulaşır. Nielsen TV Reytingleri’nde program, sıklıkla birinci sıraya yerleşir ve hiçbir zaman üçün altına düşmez. Buna rağmen Ball ve Arnaz şovu tam da zirvedeyken, altıncı sezonda bırakmaya karar verirler.

Ek Bilgiler

1- Ball ilk olarak 1933 yılında reklamlarda “Chesterfield Sigarası İçen Kız”ı oynayınca ülke çapında ün kazanır.

2- Ball’un potansiyelini ilk keşfeden büyük sessiz film yıldızı Buster Keaton (1895–1966) olmuştur. TV yıldızı olmasından önce kısa bir süre ona akıl hocalığı yapar.

3- Ball’un kendisiyle özdeşleşen kızıl saçları doğal değildi. 1942 yılına kadar saçlarını sarıya boyadı. Bu tarihte MGM stüdyoları saç tasarımcıları daha dikkat çekici bir görüntü aradıklarından kızıl rengi seçtiler.

4- Ball ve Arnaz 1960 yılında ayrıldılar.

Fidel Castro

Fidel Castro (1926–) ve devrimci grubu, diktatör Fulgencio Batista'yı (1901–1973) devirerek 1959 yılında ülkenin kontrolünü ele geçirdiklerinde Dwight D. Eisenhower (1890–1969) ABD başkanıydı. O tarihten itibaren dokuz başkan değişmiş, Castro ise Küba lideri ve dünya çapında devrimci bir simge olarak kalmaya devam etmiştir.

Soğuk Savaş sırasında Castro, Sovyetler Birliği ile aynı saftaydı. Amerikan sahilinden 144 km uzaklıktaki bir komünist ülkenin lideri olarak kendi rolünden son derece mutluydu. Uzun yıllar boyunca Sovyetler Birliği, Küba ekonomisini destekledi. Onlara ucuza petrol sattı. Yüksek fiyatlara adada yetiştirilen şeker kamışını satın aldı. Küba'ya silah ve askeri teknolojiler verdi. Bu arada Castro ABD ve kapitalizme karşı mücadele ederken Küba milliyetçiliğini de geliştirdi. 1991 yılında Sovyetler Birliği çökünce Küba ciddi ekonomik problemlerle karşı karşıya kaldı.

Castro, Kennedy döneminin iki önemli olayında belirleyici bir figür olmuştur: Domuzlar Körfezi Çıkarması ve Füze Krizi.

1961 yılındaki Domuzlar Körfezi Çıkarması, bir grup ABD destekli Kübalı sürgünün ülkeyi işgal etme ve Castro rejimini devirme amacıyla başlattıkları başarısız bir girişimdi. Bu bozgun, ABD ve Kennedy yönetimi için büyük bir utanç olmuştu.

Bir yıl sonra Amerikan keşif uçakları Sovyetler'in Küba'ya füze bataryaları yerleştirdiklerini tespit ettiler. Buraya konulacak silahlar Amerika'yı tehdit edebilirdi. John F. Kennedy (1917–1963) ve Sovyet lider Nikita Kruşçev (1894–1971) arasında on üç gün süren gerilimin ardından Sovyet lideri füzeleri çekme kararı aldı.

Castro destekçileri onun evrensel sağlık-bakım sistemine, %98'lik okuma

yazma oranına, düşük bebek ölüm oranlarına Castro rejiminin başarısı olarak atıf yaparlar. Onu eleştirenlerse Kübalıların yoksulluğunu işaret etmektedirler. Ülkenin altyapı yoksunluğu ve insan hakları ihlalleri ise Castro yönetiminin eleştiriye konu olan diğer yanlarıdır.

Hastalandıktan sonra Castro 2008 Şubat ayında görevden çekilmiştir. Başkanlığı kardeşi Raúl Castro'ya (1931–) bırakmıştır. Fidel'in Küba toplumu ve siyaseti üzerinde halen ciddi bir etkisi vardır.

Ek Bilgiler

1- İktidarı kardeşine devredene dek Castro dünyanın en uzun süre hizmet eden lideri olmuştur. Divertikülit nedeniyle ameliyat olduğundan beri nadiren halkın arasına çıkmaktadır.

2- CIA birçok defa Castro'ya suikast teşebbüsünde bulunmuştur. Başkanlığı sırasında John F. Kennedy kardeşi başsavcı Robert'i (1925–1968) suikast programının başına getirmiştir. Bu amaçla Castro'nun milkshake'ine arsenik katmak, sigarasını zehirlemek ve mafyayı devreye sokmak gibi çeşitli yöntemler denenmişti.

3- Castro ailesinin kimi üyeleri ABD'ye gitmiş ve Castro karşıtı hareketin sözcüleri olmuşlardır. Kardeşi Juanita (1933–), evlilik dışı kızı Alina Fernandez Revuelta (1956–), ilk karısının yeğenleri olan ABD kongre üyeleri Lincoln Diaz-Balart (1954–) ve Mario Diaz-Balart (1961–) bunların arasında yer almaktadırlar.

Bertolt Brecht

Alman oyun yazarı Bertolt Brecht (1898–1956), farklı alanlarda ürünler vermiş olsa da esas olarak tiyatro alanında geliştirdiği kendine özgü yaklaşımı ile tanınmaktadır. Melodram (seyircileri eğlendirmeyi ve harekete geçirmeyi amaçlar) ya da realizm (gerçekliğin sahnedeki bir izdüşümünü yaratır) tarzlarına odaklanan önceki oyun yazarlarından farklı olarak Brecht, tiyatronun kurmaca özelliğine dikkat çekerek, sahneyi izleyicilerle doğrudan doğruya politik görüşleri hakkında konuşabileceği bir platform olarak kullanır.

Brecht ilk oyunlarını 1920'lerin başında yazmıştır. Berlin'de yaşadığı bu süre içerisinde, antikapitalist ve orta sınıf karşıtı görüşlerinden etkilendiği yazar ve sanatçılarla tanışır. Bu süreç içerisinde epik tiyatro olarak

adlandırılacak olan kapsayıcı tiyatro kuramını oluşturur.

Epik tiyatro, oyunun seyirciyi eğlendirmesi ya da gerçek hayata ayna tutması gibi düşüncelere meydan okur. Brecht'e göre tiyatro, oyun yazarının düşüncelerini izleyicilerine aktarabileceği bir zemindir. Ayrıca izleyicinin şüphelerini bir taraf bırakmaması ya da öyküyle duygusal bağ kurmamasının önemli olduğunu düşünür. Brecht yabancılaştırma etkisi ya da *Verfremdungseffekt* olarak adlandırdığı sonuca ulaşmak için sade setler, oyunun akışında ani kesilmeler, izleyiciye doğrudan hitap ya da kişilerden ziyade fikirleri temsil eden karakterler gibi alışılmadık tekniklere başvurur.

Brecht'in epik tiyatrosunun önde gelen örneklerinden olan *Mother Courage and Her Children* (1941) Otuz Yıl Savaşları'nın hem fayda sağladığı hem de yıkımına neden olduğu bir kadın hakkındadır. Öykü oldukça trajik olmasına rağmen Brecht izleyicinin oyunla duygusal bir bağ kurmasını engellemek için oyunun akışını komedi, şarkılar ve sahne anonsları ile bozar. Değişen sahneler arasındaki başlıklar bile senaryodaki sürprizleri bozacak biçimde olacakları haber verirler.

Ek Bilgiler

1- Brecht'in kimi çalışmaları müzikal tiyatroya yakındır. Alman besteci Kurt Weill ile ortaklaşa ürettikleri "The Threepenny Operea" (1928) isimli eserde yirmiden fazla şarkı bulunmaktadır.

2- Aşırı sağcı Adolf Hitler (1889–1945) rejiminin baskılarından çekinen Bertold Brecht 1930'larda Almanya'dan ayrıldı. Ünlü oyun yazarı, 1941 yılında ABD'ye yerleşmeden önce uzun yıllar İskandinavya'da kalmıştır.

3- ABD'de kaldığı süre içerisinde Hollywood'da senaryo yazarı olarak çalıştı. 1947 yılında komünistlerle ilişkili olduğundan şüphelenilerek sektörden dışlandı.

Oklahoma!

31 Mart 1943 yılında *Oklahoma!* sahnelenmeye başladı. 1948 yılına kadar 2212 kez sahneye konuldu. Böylece günümüze dek en çok sahnelenmiş müzikal haline geldi. Besteci Richard Rodgers (1902–1979) ve söz yazarı Oscar Hammerstein II (1895–1960) ortaklığıyla hazırlanan *Oklahoma!* müzikal türünü sonsuza dek değiştirdi. Yeni Amerikan müzikal tiyatrosunun gelişimine öncülük etti: Sahnede büyük öykülerin anlatıldığı müzikal oyunlar.

Rodgers ve Hammerstein *Oklahoma!* için birlikte çalışmaya başladıkları sırada her ikisi de kariyerlerinde iyi bir noktaya ulaşmışlardı. Rodgers, Lorenz Hart ile (1895–1943); Hammerstein, Jerome Kern (1885–1945) ile çalışmıştı. Rodgers genellikle önce oyunları için müzik yazar sonra da söz yazarları müziği temel alarak çalışırlardı. İlk kez *Oklahoma!* için Rodgers önceliği Hammerstein'e verdi. Hammerstein öykü ve duyarlılık üzerinde yoğunlaşmıştı.

Bunun sonucunda ilk gerçek müzikal ortaya çıktı. Daha önceleri müzikaller bol şamatalı ve öyküden kopuk uzun gösterilerle dolu olurdu. Oysaki *Oklahoma!* müzikalinde şarkılar sahnedeki olaylarla doğrudan ilişkiliydi ve karakterlerin gelişimine yardımcı oluyordu. Açılışta notalar sahne arkasından gelir ve bir kovboy olan Curly şarkı söyleyerek içeri girerdi:

"Ne de güzel bir sabah böyle
Ne güzel bir gün
Güzel şeyler hissediyorum
Her şey kafama göre"

İzleyici oyuna içebakış yöntemiyle katılırdı. Seyirciyi basit bir şekilde

eğlendirmekle ilgilenmeyen Rodgers ve Hammerstein izleyicinin oyunla duygusal bir bağ kurmasını sağlamaya çalışıyordu. II. Dünya Savaşı sırasında Amerikan askerleri *Oklahoma!* müzikalini izlemek için toplu halde Broadway'e gelirlerdi. Oyun saflığı, yalınlığı ve tamamen Amerikalı olan şeyleri temsil ediyordu.

Rodgers ve Hammerstein şarkıları, hikayeyi ve dansı bir Amerikan halk hikayesinin içerisine yerleştirmişlerdi. *Oklahoma!* kendisini takip eden bir dizi çok sevilen epik müzikalin ilk adımı olmuştu. *Carousel* (1945), *South Pacific* (1949), *The King and I* (1951) ve *The Sound of Music* (1959) Rodgers ve Hammerstein'in en sevilen klasik müzikal tiyatrolarından bazılarıdır.

Ek Bilgiler

1- "West Side Story" ve "Gypsy"nin söz yazarı, "Sweeney Todd" (1979) ve "Into the Woods"un (1987) söz yazarı ve bestecisi olan Stephen Sondheim (1930–) çocukken Oscar Hammerstein'ın yanında çalıştı.

2- 1944 yılında "Oklahoma!" üstün hikaye anlatımı nedeniyle Pulitzer Metin Ödülü'nü kazandı.

3- Agnes de Mille (1905–1993) "Oklahoma!" müzikalinin koreografisini yapmıştır. Önde gelen kadın karakter Laurie'nin iç dünyasını yansıtacak şekildeki ünlü rüya düzenlemesini o hazırlamıştır.

Henry Fonda

Henry Fonda (1905–1982) uzun oyunculuk kariyeri boyunca babacan tarzı hemen fark edilen, ahlaki ikilemlerle boğuşan dürüst ve iyi karakterleri canlandırdı. Eleştirmen Roger Ebert onu, sinema perdesinde bir şeylere ulaşmaya ya da denemeye çalışmadan var olamayan bir oyuncu olarak betimlemişti.

Broadway'de yetişen Fonda 1935 yılında ilk kez Hollywood filmlerinde rol aldı. John Ford tarafından yönetilen üç filmindeki performansı ile yıldızlaştı: *Young Mr. Lincoln* (1939), *Drums Along the Mohawk* (1939) ve *The Grapes of Wrath* (1940).

Çoğu sinema tarihçisi John Steinbeck'in *The Grapes of Wrath* uyarlamasındaki Tom Joad portresini onun en iyi rolü olarak görmektedirler. Filmdeki rolü ile en iyi oyuncu dalında Oscar Ödülü'ne aday gösterilmiş fakat ödülü yakın arkadaşı olan James Stewart *Philadelphia Story* filmindeki rolü ile almıştır.

Vahşi Batı'daki linç kalabalıklarının adaletini sorgulayan *The Ox-Bow Incident* (1943) isimli filmde rol alan Fonda daha sonra Amerikan

Donanması'na katıldı. Üç yıl süren görevinden hava muharebe istihbarat teğmeni olarak ayrıldı.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, *My Darling Clementine* (1946) filmindeki Wyatt Earp rolünü üstlendi. Bu filmden iki yıl sonra Hollywood'dan ayrıldı ve tiyatroya geri döndü.

Yeniden film çekmeye başlayan Fonda, *Mister Roberts* (1955) filmindeki rolü ile Tony Ödülü kazandı. James Cagney ve Jack Lemmon'un da rol aldığı film Fonda'nın John Ford'la çalıştığı son yapımdı. Fonda ve Ford, film setinde yumruk yumruğa kavga ettiler. Ford sağlık nedenleriyle filmi bıraktığında, *Mister Roberts* Mervyn LeRoy tarafından tamamlandı.

Fonda, iyi adam rollerindeki imajını Sidney Lumet'in *12 Angry Men* (1957) filminde oynayarak iyice pekiştirdi. Filmde mantıklı ve iyi jüri üyesini canlandırıyordu. Sergio Leone'nin *Once upon a Time in the West* (1968) filminde kariyerindeki tek kötü karakteri canlandırdı. Daha sonra on yıldan uzun bir süre boyunca sinemada, televizyonlarda ve sahnede önemsiz rollerde yer aldı.

Son büyük rolünü efsanevi kadın oyuncu Katharine Hepburn ve kızı Jane Fonda ile birlikte *On Golden Pond* filminde oynadı. Film 120 milyon dolarlık sürpriz bir başarı elde etti. Fonda bu filmle 1982 yılında en iyi oyuncu dalında ilk Oscar'ını kazandı. O yılın sonlarına doğru yetmiş yedi yaşında öldü.

Ek Bilgiler

1- Henry Fonda, Hollywood yıldızı Peter Fonda'nın babası ve Bridget Fonda'nın dedesiydi.

2- Henry ve Jane Fonda 1982 yılında aynı yıl Oscar'a aday gösterilen ilk baba kız oldular ("On Golden Pond" filmindeki rolleriyle).

3- Fonda en iyi erkek oyuncu dalında Oscar alan en yaşlı aktördür (Ödülü aldığı sırada yetmiş altı yaşındaydı).

Bretton Woods

1944 yılında New Hampshire’da toplanan Bretton Woods Mali ve Finansal Konferansı II. Dünya Savaşı’nın yıkımının ardından ortaya çıkan ekonomik sistemi şekillendirdi. Toplantıya katılan delegeler iki temel kurum oluşturulmasına karar verdiler: Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF). Bu kurumlar dünya ekonomisinin destekleyicileri oldular.

Mount Washington yakınlarındaki ormanlarda yer alan bir otelde yapılan toplantının son derece uzun süreli etkileri oldu. Ekonomi tarihçilerine göre Bretton Woods Sistemi, savaş sonrası dönemde refahı garanti altına aldı. 20. yüzyılın sonundaki ekonomik küreselleşme için gerekli zeminin oluşmasını sağladı.

Bretton Woods Zirvesi

1944 yazında başlayan toplantıya katılan delegelerin Avrupa’nın yeniden inşası ve 1929 Krizi gibi büyük buhranların bir kez daha tekrarlanmasının önlenmesi gibi son derece önemli gündemleri bulunuyordu. Pek çok politikacı, ekonomik istikrasızlığın politik istikrarsızlığa yol açtığı

düşüncesiyle, aynı zamanda dünya barışının da tehlike altında olduğuna inanıyordu.

Bretton Woods delegelerinin arasında etkili İngiliz iktisatçı John Maynard Keynes (1883–1946) de vardı. Keynes ekonomik süreçlere aktif devlet müdahalesini savunuyordu. Bu Bretton Woods kararlarına da yansıyan bir görüştü.

Delegeler Dünya Bankası'nı yol, köprü gibi altyapı harcamaları için gerekli finansal kaynağın oluşturulması için kurdular. Batı Avrupa ülkeleri savaştan sonra öncelikli olarak bankadan destek alma avantajına sahip olacaklardı.

Delegeler ekonomik istikrarı garantiye almak için farklı ülke kurları arasındaki değişim oranlarını düzenleyecek olan IMF'yi yapılandırdılar. Ayrıca fon, ekonomik sorunlar yaşayan ülkelere acil yardımlarda bulunabilirdi.

IMF ve Dünya Bankası halen yaşamakta ve dünya ekonomisinin önemli unsurları olarak görülmektedirler. Bretton Woods'un üçüncü bir hükmü olan üye ülkelerin kendi para birimlerini dolara göre ayarlama ilkesi ise 1970'lerde çökmüştür.

Ek Bilgiler

1- Toplantı Mount Washington Oteli'nde yapıldı. Otel halen New Hamsphire Beyaz Dağlar'da bir kayak merkezi olarak hizmet vermektedir.

2- Dünyada yalnızca Kuzey Kore ve Küba gibi birkaç ülke IMF ve Dünya Bankası'nın dışında yer almaktadırlar.

3- Bretton Woods'tan sonra 28,3 gram altın 35 dolar oldu. Bu değer eşitliği 1971 yılına kadar korunabilecekti.

Roger Bannister

6 Mayıs 1954 günü yirmi beş yaşındaki İngiliz tıp öğrencisi Roger Bannister (1929–) nörolog olmak için eğitim aldığı hastaneye gitti. O öğleden sonra işten erken ayrıldı. Oxford'a giden bir trene bindi. Koşu ayakkabılarını giydikten sonra o güne kadar imkansız olduğu düşünülen bir rekora imza attı: 1,6 km'yi dört dakikadan az bir sürede koşmuştu.

Bu rekor 20. yüzyılın başından itibaren geliştirilmekteydi. 1954 yılına gelindiğinde rekor sekiz yıldır 4,01 dakikada duruyordu. Kimileri koşucuların insan vücudunun sınırlarına ulaştıklarını düşünmeye başlamışlardı. 1950'lerde ise kimi amatör koşucular ve Bannister 4 dakika bariyerini zorlamaya çalıştılar.

Bannister, Harrow-on-the-Hill doğumluydu. Oxford'a gitmişti. Üst düzey spor eğitimlerinin, destek kontratlarının ve sponsorluklarının henüz

başlamadığı bir dönemde kendisini yetiştirmeye çalışıyordu. Bannister ücret almıyordu. Amatör olarak yarışmaktaydı. 20 dolardan daha değerli ödülleri kabul etmiyordu.

Kader yarışı 1000 izleyicinin önünde rüzgarlı bir akşamüstü yapıldı. Bannister'ın antrenman arkadaşları Chris Brasher (1928–2003) ve Chris Chataway (1931–2014) yarışın ilk etabında hız kazanması için ona yardımcı oldular. Böylece Bannister'ın birazdan kıracağı rekoru garantiye almış oluyorlardı.

Nihayet sunucu sonuçları coşkulu kalabalığa açıkladı: 3 dakika 59,4 saniye. Bannister rekorunu kırmıştı. Bu rekor haberi dünyanın her tarafında yankılanacaktı.

Bannister o yıl derslerine daha fazla zaman ayırmak için koşuyu bıraktı. 2001 yılında koşuculuğu bırakana dek başarılı bir nörolog olarak hayatını devam ettirdi.

Ek Bilgiler

1- Avusturalyalı John Landy (1930–) iki ay geçmeden Bannister'ın rekorunu kırdı. Finlandiya'daki yarışta 1,6 km'yi 3 dakika 57,9 saniyede koştu.

2- Bannister 1975 yılında şövalye ilan edildi. Bunun sebebi ise koşu alanındaki değil nöroloji alanındaki başarılarıydı.

3- Şimdiki rekor, Faslı Hicham El Guerrouj (1974–) tarafından 1999 yılında kırılmıştır. 1,6 km'yi 3 dakika 43 saniye 13 salisede koşmuştur.

Beyzbol Kartları

İlk beyzbol kartları 1800’lerde sigara ya da çiğneme tütünü paketleri ile birlikte dağıtılmıştı. Babe Ruth (1895–1948) ve Honus Wagner (1874–1955) gibi 20. yy başlarının ünlü yıldızlarının resimleri küçük dikdörtgen kartlara basılmıştı. Bunlar ucuz reklam araçları olarak kullanılıyordu.

Beyzbol kartlarının üretimi II. Dünya Savaşı sırasında durakladı. Savaştan sonra 1952 yılında sakız firması Topps ilk modern beyzbol kart serisini hazırladı ve 1950’lerle 1960’ların beyzbol kart çılgınlığına giden yolu açmış oldu.

Her bir Topps beyzbol kartının ön yüzünde bir oyuncunun resmi bulunuyordu. Tek yüzlü olan tütün kartlarından farklı olarak bu kartların arka yüzünde vuruş ya da yakalama istatistiklerine yer verilmişti. Topps ayrıca her beş sentlik paketin içerisine kendi pembe Day-Glo sakızlarını

koyuyordu.

Başlarda kartlar sakızları satmak için bir promosyon ürünü olarak üretilmiş olsalar da zamanla sakızın kendisinden daha popüler hale geldiler. 1950'lerde milyonlarca Amerikan çocuğunun hobisi olmuşlardı. Kartlar satılabiliyor, değiş tokuş edilebiliyor ya da küçük hazineler olarak saklanılabiliyordu.

1980'lerde artık yaşlanmaya başlayan "baby boomer" kuşağı, kendi gençlik eğlencelerinin yeniden canlanmasının hayalini kuruyordu. 1950'lere ait nadir kartların fiyatları son derece yükselmişti. 1991 yılında daha ziyade sanat eserleri satışları ile bilinen bir müzayede salonu olan Sotheby, tavan aralarında toplanmış beyzbol kartlarını satmaya başladı. Böylece binlerce anne artık değerli hale gelmiş olan bu antikaları çöpe attıkları için suçlanır oldular. Öyle ki orjinal 1952 serilerinden bir Mickey Mantle kartı 275 bin dolara satıldı ve beyzbol kartı toplayanlar arasında bir hazine değerinde kabul edildi.

Ek Bilgiler

1- Amerikan Tütün Şirketi'nin 1909 tarihli Honus Wagner kartı en değerli beyzbol kartıdır. Sadece altmış tane mevcuttur. Bir tanesi 2007 yılında 2,8 milyon dolara satılmıştır.

2- Topps 1991 yılında kutuların içine sakız koymayı bırakmıştır.

3- Amerikan futbolu, futbol, golf, hokey gibi diğer spor dalları için de kartlar üretilmiştir.

John F. Kennedy

Başkan John F. Kennedy, Beyaz Saray’da kısa bir süre için bulunmuş olsa da etkisi son derece büyük olmuştur. Soğuk Savaş’ın en gergin dönemlerinden birinde ülkeye liderlik etmiş, vizyon sahibi bir lider ve parlak bir hatip olarak görülmüştür. Bin günlük liderlik döneminden sonra suikasta uğraması onu Amerikan tarihinin önemli figürleri arasına yerleştirmiştir.

Öldürüldüğü 22 Kasım 1963 günü dünya tarihi için bir dönüm noktasıdır. Amatör ve profesyonel tarihçiler Kennedy’i (1917–1963) kimin hangi gerekçeyle öldürdüğünü halen tartışmaya devam etmektedirler.

Başkan yardımcısı Richard M. Nixon (1913–1994) karşısında Kennedy’nin 1960 yılında kazandığı seçim zaferi, onu sadece kırk üç yaşındaki en geç başkan değil aynı zamanda Beyaz Saray’a seçilen ilk Katolik başkan haline getirmişti.

Kennedy’nin ülke için geliştirdiği *New Frontier* (Yeni Sınır) politikasının, iktidarını sağlamlaştırma fırsatı bulamadığından, sınırlı bir

bölümü uygulanabildi. Uluslararası alanda antikomünist stratejileri hasmı Sovyet lideri Nikita Kruşçev (1894–1971) ile sıkça karşı karşıya gelmesine neden oldu.

En dramatik karşılaşma Küba'daki Sovyet silahlarının keşfinin ardından ABD ile Sovyetler arasında on dört gün süren 1962 yılındaki gerilim sırasında yaşandı. Nükleer savaşın gerçekleşme riski Kruşçev'i füze ve silahlarını Küba'dan çıkarmaya zorladı.

Suikast günü Dallas'ta başkanlık konvoyu ile ilerlemekte olan Kennedy'e iki kez ateş edildi. İki saatten az bir süre sonra yirmi dört yaşındaki Lee Harvey Oswald (1939–1963) başkanı öldürme suçlaması ile tutuklandı. İki gün sonra gece kulübü sahibi Jack Ruby (1911–1967) Oswald'ı vurarak öldürdü.

1964 yılında Warren Komisyonu, Oswald'ın cinayeti tek başına işlediği hükmüne vardı. Bu hüküm çeşitli kanıtlarla destekleniyordu. Aradan geçen onlarca yıla rağmen kamuoyu yoklamaları Amerikalıların Kennedy'nin hâlâ bir komploya kurban gittiğini düşündüklerini göstermektedir.

Ek Bilgiler

1- Kennedy ve karısı Jacqueline (1929–1994) Beyaz Saray'a cazibe getiren parlak bir çiftti. İki genç çocukları ile beraber, Beyaz Saray'da aralarında artistlerin, entelektüellerin, eğlence sanatçılarının bulunduğu misafirleri ağırladılar. Daha sonra Kennedy'nin başkanlık dönemine hoş bir isim takıldı: Camelot.

2- Kennedy Amerikalılara sorduğu şu seslenişi ile ünlenmişti: "Ülkenizin size ne verdiğini değil, sizin ülkenize ne verdiğinizi sorgulayın"

3- 1961 yılında Kennedy, Barış Gönüllüleri'ni kurdu. 1960'ların sonunda Ay'a bir Amerikalı gönderilmesi için Kongreden 22 milyon dolar istedi. Yeni uzay programı Apollo Projesi 1969 yılı Temmuz ayında Ay'a insan göndermeyi başaracaktı.

Gazap Üzümleri

Büyük Amerikan klasiklerinin arasında *The Grapes of Wrath* (Gazap Üzümleri) (1939) özel bir yere sahiptir. Kaliforniyalı yazar John Steinbeck (1902–1968) bu eseriyle yoksul göçmen çiftçilerin durumunu Amerikan halkının bilincine taşımıştır ve eseri edebiyat derslerinin başlıca metni haline gelmiştir.

John Steinbeck

Steinbeck’in romanı Amerikan ekonomisini 1929’dan 1930’ların sonlarına kadar felç eden Büyük Buhran dönemini anlatır. Kriz çok geniş kapsamlı bir işsizlik, yoksulluk ve açlık getirmiştir. Krizin asıl büyük yükünü Amerika’nın batısındaki çiftçiler çekmiştir. Zira krize doğal bir afet olan “Dust Bowl” (Büyük Kuraklık) da eşlik etmektedir. Sorumsuz ekim teknikleri ve kıtlık nedeniyle bölgedeki tarım arazilerinin büyük bölümü atıl kalmıştır.

Gazap Üzümleri, Büyük Kuraklık’ın zorlukları nedeniyle Oklahoma’dan

Kaliforniya'ya giden Joad ailesinin hikayesini anlatır. Onlarla birlikte binlerce başka aile de aynı kaderi paylaşmaktadırlar. Joad ailesindekiler dürüst insanlardır. Ailenin dayanak noktası anne Joad'dur. Nihayetinde ailenin reisi eski bir mahkum olan oğul Tom olacaktır. Küçük bir kamyon içinde üç kuşak, yeni bir hayat ve iş umuduyla Kaliforniya'ya giderler. Aile üyeleri, yol boyunca büyük bir trajedi ile karşılaşsalar da bu süreçten daha da güçlenmiş olarak çıkarlar.

Gazap Üzümleri, Harriet Beecher Stowe'un kölelik karşıtı romanı *Uncle Tom's Cabin* (1852) ve Upton Sinclair'in Chicago mezbahalarındaki feci durumu anlatan *The Jungle* (1906) adındaki romanı ile birlikte Amerikan protest edebiyatının önemli bir parçasını oluşturur. Steinbeck'in romanı evrensel düzeyde takdir görmemiştir. Eleştirmenler onun aşırıya kaçan acımasız tasvirlerinin, duygusallığının ve karakterlerini yüzeysel bir biçimde ele alıyor oluşunun altını çizmişlerdir. Bununla birlikte Steinbeck'in hikaye anlatma tekniklerinin başarısı hiçbir zaman tartışma konusu olmamıştır. Romanları, Amerika'nın en zor dönemlerinden birisinin hatırlanmasına yardımcı olmaya devam etmektedir.

Ek Bilgiler

1- Gazap Üzümleri, Steinbeck'in iş adamları ve toprak sahiplerinin tepkisini üzerine çekmesine neden olmuştur. Bu kesimler onun solcu düşüncelerinden ve sendikalara olan desteğinden son derece rahatsızdırlar.

2- Steinbeck'in en akılda kalan romanı "Gazap Üzümleri" olsa da, o, en iyi eserinin "Cennetin Doğusu" (1952)olduğunu düşünmektedir.

3- "Gazap Üzümleri"nin başrollerinde Henry Fonda (1905–1982), Jane Darwell (1879–1967) ve John Carradine (1906–1988) gibi isimlerin yer aldığı 1940 tarihli bir film uyarlaması yapılmıştır. Fakat bu uyarlamada romanın sonu değiştirilmiştir.

Count Basie

William Allen “Count” Basie (1904–1984) başarılı bir caz bestecisi ve piyanistti. Ama müzik tarihçilerinin gözünde onun en büyük başarısı 20. yüzyılın en önemli yeteneklerini kendi müzik grubu Count Basie Orkestrası’nda bir araya getirebilmiş olmasıydı.

New Jerseyli olan Basie, Kansas ve Chicago gibi şehirlerde piyano çalıp çeşitli grupları yönettikten sonra 1936 yılında New York City’ye yerleşti. Grubu, tıpkı Ellington’unki gibi teknik yenilikçiliği nedeniyle takdir ediliyordu. Ellington gibi Basie’nin orkestrası da pek çok müzisyen için bir başlangıç noktası işlevi görüyordu.

Basie’nin orkestrasından mezun olanların en ünlülerinden birisi de tenor saksafoncu Lester Young’dır (1909–1959). Young müziğe başladığı sıralarda saksafon daha ziyade arka plandaki bir caz enstrümanı olarak görülüyordu. Daha sonra sahip olacağı önemi henüz kazanmamıştı. Young’un en göz alıcı başarısı, caz müziğine Bebop döneminde

yaygınlaşacak olan yenilikçi görünümü kazandırmasıydı. Bu durum büyük grupların katı resmiyeti ile tam bir tezat teşkil ediyordu.

Basie’nin grubunda müziğe başlayan şarkıcılar çok ünlü oldular. Basie’nin büyük bir blues tutkusu vardı. Grubunu kimi şarkıcıları popülerleştirmek için kullandı. Basie’nin desteğinden yararlananların arasında Billie Holiday (1915–1959) ve Big Joe Turner (1911–1985) da bulunmaktadır. Turner’ın durumu Basie’nin etki alanını göstermesi açısından son derece önemlidir. Grupla çaldığı sırada blues söyleyen Turner, daha sonra ilk rock and roll şarkıcılarından olacaktı. 1954 yılında bir rock klasiği olan “Shake, Rattle and Roll” şarkısına hayat vermişti.

1950’lerde büyük grupların popülerliği azalırken Basie etkinliğini kısmen kaybetti. Öte yandan kültürel bir öge olarak varlığını korudu ve Frank Sinatra (1915–1998) ve Mel Brooks (1926–) gibi sanatçılarla birlikte çalıştı.

Ek Bilgiler

1- Count Basie ve grubunun 1974 tarihli Mel Brooks komedisi “Blazing Saddles”ta küçük bir rolü vardı.

2- Sinatra’nın çok satan albümlerinden olan “Sinatra at the Sands”, Las Vegas’ta Basie’nin orkestrası ile kaydedilmişti.

3- Basie’nin 1955 tarihli kaydı “April in Paris” en başarılı eseri olarak görülmektedir. Bu kaydın, Louis Armstrong (1901–1971), Ella Fitzgerald (1917–1996) ve Thelonious Monk (1917–1982) gibi sanatçıların yorumlarından daha başarılı olduğu söylenmiştir.

Alfred Hitchcock

İngiltere doğumlu yönetmen Alfred Hitchcock (1899–1980) “Gerilimin Efendisi” unvanını uzun ve özgün kariyeri boyunca çektiği psikolojik korku filmleriyle kazanmıştır. Filmlerinde suçlular, casuslar, psikolojik drama temaları sıklıkla yer almış; yanlış kimlik tespiti kurbanları ya da kendi kontrollerinin dışındaki olayların içine sürüklenen masum insanlar bolca boy göstermiştir.

En iyi filmlerinde, kurgudaki ustalığı sayesinde endişe inşa etmekle kalmamış, izleyiciyi de öyküye dahil etmiştir. Röntgencilik, *Vertigo* (1958) *Psycho* (1960) ve özellikle *Rear Window* (1954) gibi filmlerinde sıkça kullandığı yaygın bir temadır.

Hitchcock kariyerinin ilk döneminde Büyük Britanya’da çalıştı. *The 39 Steps* (1935) ve *The Lady Vanishes* (1938) filmlerinde endişeyi kullanma biçimini geliştirdi. 1939 yılında Hollywood’a gitti ve büyük bir başarı yakaladı. İlk filmi *Rebecca* (1940) gişede ve eleştirmenlerin gözünde muhteşem bir başarı elde etti ve en iyi film dalında Oscar Ödülü kazandı.

Hollywood’daki başarıları *Foreign Correspondent* (1940), *Suspicion* (1941), *Spellbound* (1945) ve kariyerinin orta dönemindeki başyapıtı *Notorious* (1946) filmleri ile devam etti.

James Stewart ve Grace Kelly’nin oynadığı *Rear Window*, Hitchcock’un en önemli dönemini başlattı. Film, Greenwich Village’teki apartman dairesinde yaşayan hareket kabiliyetinden yoksun bir fotoğrafçıya odaklanır. Yegane eğlencesi komşularıdır. Hitchcock filmde iki paralel dünya yaratır. Birinde Stewart’ın karakteri komşularını izler. Diğerinde ise izleyici hem Stewart’ı hem de onun izlediklerini seyreder.

Stewart’ın başrolünde oynadığı bir başka film *Vertigo* büyük bir gişe

başarısı yakalayamadı. Buna rağmen Hitchcock'un en çok takdir edilen eserlerinden biri olarak değerlendirildi. Film yönetmenin takıntılarından birini, kadınları kontrol etme arzu ya da ihtiyacını (bu örnekte kontrol edilen kadını Kim Noyak canlandırmaktaydı), çok net bir biçimde ortaya koyuyordu.

North by Northwest (1959) ve *The Birds* (1963) hem eleştirmenlerin takdirini topladı hem de önemli bir gişe başarısı elde etti. Öte yandan yönetmenin en bilinen filmi, korku filmlerinde yeni bir tür başlatan *Psycho* (1960) filmi oldu.

Bates Motel'de geçen sahnelerde çalan Bernard Herrmann tarafından bestelenmiş film müziğinden Janet Leigh'in yıldızlaştığı duş sahnelerine kadar *Psycho* filminin birçok kısmı ikonik hale gelmiştir.

Ek Bilgiler

1- Hitchcock beş kez en iyi yönetmen dalında Oscar Ödülü'ne aday gösterilmiş ama hiç kazanamamıştır. 1968 yılında kendisine Irving G. Thalberg Memorial Yaşam Boyu Başarı Ödülü verilmiştir.

2- Hitchcock kendi filmlerinde küçük roller almayı severdi. Toplamda otuz yedi kez böyle küçük rollerde oynamıştır.

3- Kariyeri boyunca Hitchcock eleştirmenler tarafından yetenekleri dolayısıyla büyük bir takdir görmemiştir. Öte yandan Fransa'da yayınlanan "Cahiers du cinéma" adındaki sinema dergisindeki yazar ve yönetmenler, auteur teorisi çerçevesince bir yönetmen olarak onun başarılarını takdir etmişlerdir.

Nükleer Bomba

6 Ağustos 1945 tarihinde ABD *Little Boy* isimli küçük bir nükleer bombayı Japon şehri Hiroşima'ya attı. Ortaya çıkan patlama 120 bin ile 140 bin arasındaki Japon vatandaşının ölümüne neden oldu. Nükleer silahların geliştirilmesi ve patlamanın yankıları bu can kayıplarının çok ötesine geçmiş olsa da dünya çapında nükleer silahlanma yarışı elli yıl boyunca sürmüştür ve belli ölçüler içerisinde günümüzde de devam etmektedir.

Nükleer bomba Manhattan Projesi olarak bilinen çok gizli bir program kapsamında geliştirilmiştir. Bu projede çalışanlardan bazıları 20. yüzyılda yaşayan en zeki insanlar olarak görülmekteydi. Manhattan Projesi'nde çalışan Niels Bohr (1885–1962) ve Enrico Fermi (1901–1954) gibi bilim insanlarının önemli bir bölümü ABD ile savaş halinde bulunan Mihver Devletleri'nden transfer edilmişlerdi. Nükleer silahların geliştirilmesinde asıl motivasyon kaynağı Nazilerin kendi nükleer silahlarını geliştirip test

ettiklerine ilişkin korku oldu (Bunu başaramamışlardı, en azından henüz...).

II. Dünya Savaşı sırasında nükleer silahların kullanımı büyük tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmalar halen devam etmektedir. Destekçileri bombanın kullanımını savaşı sona erdirerek sayısız askerin hayatını kurtardığını iddia etmektedirler. Zira Müttefiklerin zaferi kazanacağı yönündeki bütün işaretlere rağmen kamikaze pilotları ve banzai savaşçıları teslim olmaya hiç de niyetli değillerdi.

Öte yandan bomba karşıtları kitlesel bir biçimde sivillerin öldürülmesinin uluslararası savaş anlaşmalarına aykırı olduğunun altını çizmektedirler. Diğer eleştirmenler ise Hiroşima ve Nagazaki'nin bombalanmasının Soğuk Savaş'ın başlamasına *neden olduğu* düşüncesindedirler. Bu gelişmelerin Sovyetleri kendi nükleer cephaneliğini geliştirmeye teşvik ettiği bilinmektedir.

Nükleer silahların kullanımı dünyanın hayal gücünü, insanın yok etme ve yaratma yönündeki muazzam istidadını ortaya koyarak esir almıştır. Nükleer silahların imhası meselesi Soğuk Savaş boyunca dünyayı meşgul etmiştir. Günümüzde de dünya liderleri bu meseleyle ilgilenmeye devam etmektedirler. Kuzey Kore ve İran gibi bazı devletlerse nükleer silah geliştirmeye çalışmakla suçlanmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Rock grubu "Rush" "Manhattan Projesi" isimli bir şarkı yapmıştır.

2- Atom bombasının mimarlarından İtalyan fizikçi Enrico Fermi, Yahudi bir kadınla evliydi. Mussolini'nin Yahudi karşıtı uygulamalarından kurtulabilmek için ABD'ye gelmişlerdi.

3- Stanley Kubrick (1928–1999) tarafından çekilen klasik Soğuk Savaş filmi "Dr. Strangelove" (1964) nükleer silahların patlaması ve yaşanabilecek bir kıyamet karşısında duyulan korkuyu mizah konusu yapar.

“Oynanmış En Mükemmel Maç”

Modern Ulusal Futbol Ligi (NFL), 1958 Aralık ayının soğuk bir pazar günü Yankee Stadyumu’nda doğmuştur.

Oynanmış en mükemmel maçta “Baltimore Colts” “New York Giants”ı 23-17 yenmiştir. İlk kez bir NFL şampiyonu maçın uzatma dakikaları sonrasında belirlenmiştir. Gerçekten de heyecan verici olan maçta Colts 17-14 yenik durumdayken birden atağa kalkmış ve uzatmalar sonunda maçı kazanmıştır.

Öte yandan maçın anlamı Baltimore’un NFL Kupası’nı kazanmasından çok büyüktür. Maç modern NFL’in doğuşunu temsil etmektedir. Yirmi beş yaşındaki oyun kurucu Johnny Unitas (1933–2002) da bu maç sayesinde efsanesini perçinlemiştir.

Televizyon maçın mitsel bir konuma yükselmesinde büyük bir rol oynamıştır. Ülkenin dört bir yanındaki insanlar Unitas’ın ve geleceğin

Futbol Onur Listesi’nde yer alacak diğer on bir oyuncunun kahramanlıklarını izlemişlerdir. Pek çok kişi için o an, 1960’ların ortasında NFL’in en popüler Amerikan spor ligi haline gelişinin ilk adımıdır.

Maçın bitimine 1 dakika 56 saniye kala skor 17-14 şeklindeydi. Unitas ve Colts topu kendi 13. metre çizgilerinde alırlar. Orta sahada pas yapan Unitas, takımını Giants bölgesine kadar ilerletir. Unitas, Steve Myhra’nın (1934–1994) maçın bitmesine yedi saniye kala attığı maçı uzatmalara götüren 18 metrelik golün hazırlayıcısı olmuştur.

Ölümcül uzatma dakikalarına Giants takımı başlar fakat topla ilerleyemez ve degaj yapmak zorunda kalır. Colts topu tekrar kendi 18 metre çizgilerinde ele geçirir. Unitas aralarında dış açık oyuncusu Raymond Berry’e (1933–) üçüncü hak sırasında gönderdiği 19 metrelik pasın da bulunduğu bir dizi sıkı pasla ilerler.

Colts takımının büyük koşucusu Alan Ameche (1933–1988) topu Unitas’tan alır. Bir metre ilerleyerek gol çizgisini geçer. Böylece oynanmış en mükemmel maç Colts’un zaferiyle sonuçlanmış olur.

Ek Bilgiler

1- On iki Onur Listesi oyuncusuna ek olarak, geleceğin üç Onur Listesi üyesi koçu da saha kenarında bulunmuştur. “Colts” baş antrenörü Weeb Ewbank (1907–1998), “Gianst” hücum koordinatörü Vince Lombardi (1913–1970) ve Giants savunma koordinatörü Tom Landry (1924–2000).

2- Aynı yıl 9 Kasım’da oynanan normal sezon maçında Giants, Colts’u 24-21 yenmişti.

3- Giants için oynayan iki adam daha sonra ünlü sunucular olmuşlardır: Bir alan golü atan ve iki ekstra puan alan Pat Summerall (1930–2013) ve iki kez topu düşüren Frank Gifford (1930–).

Leave it to Beaver

Televizyonun altın çağı denilen 1950'lerde çok sayıda aile temalı sitcomlar yayına başladı. Bunların arasında *I Love Lucy* ve *The Adventures of Ozzie and Harriet* gibi örnekler bulunmaktadır. Öte yandan bu yapımlarda çocuklar nadiren rol alır, genellikle yetişkinler oynardı.

Leave It to Beaver'da ise aksine, olaylar programın yayınlandığı 1957 yılında yedi yaşında olan Theodore "Kunduz" Cleaver etrafında gelişir. Diğer önemli karakterler ise abisi Wally ile ebeveynleri June ve Ward'dur.

Dizi, 1950'lerin sonu ve 1960'ların başındaki en ikonik dizilerden olsa da yayınlandığı altı sezon boyunca çok popüler olamamıştır (CBS bir sezondan sonra programı yayından kaldırmış ve ABC programı yayınlamaya başlamıştır). Gerçekten de program asıl büyük reytinglerine yeniden yayınlanmaya başladığı 1980'lerde kavuşmuştur.

Programın yaratıcıları Joe Connelly (1917–2003) ve Bob Mosher'dır (1915–1972). Connely ve Mosher çocukları yetişkin gibi yansıtmaktansa gerçekçi bir çocukluğu yansıttığını düşündükleri davranışları ortaya koymaya çalışmışlardır. Örneğin, bir bölümde Wally, Kunduz'un berber parasını kaybettiğini saklamak için ona garip bir saç şekli vermeye çalışır. Bu Mosher'ın kendisinin de çocukken yaşadığı bir deneyimdir.

Çoğu bölümde erkek çocuklara özgü çılgınlıklar ele alınır. Ev kedisini kaybetmekten, musluğu sökmeye kadar... Diğer bölümlerde alkolizm ya da boşanma gibi daha olgun konulara değinilir.

Dizinin sonlarına doğru Wally'nin ergenliğe girişiyle işlenen konular değişir. 1963 Eylül ayında dizinin sonlanması ile bu değişim kısa ömürlü olur.

Ek Bilgiler

1- Orijinal kadrodaki oyuncular 1983 yılında yeniden bir araya gelerek "Still the Beaver" isimli uzun metrajlı bir film çekmişlerdir. Film diziye olan ilginin yeniden canlanmasını sağlar.

2- 1987 yılına dek bulunamayan deneme bölümü "It's a Small World" orijinal seride yayınlanmamıştır. Ward ve Wally rollerinde başkaları oynamaktadır.

3- Connely, kunduz adını II. Dünya Savaşı'nda bulunduğu bir muhripteki arkadaşından aldığı ilhamla yaratmıştır.

Papa 23. John

1962 yılında dünya modernleşme, uzay yarışı ve nükleer savaş korkusu ile çalkalanırken Papa 23. John (1881-1963), Katolik Kilisesi'nin zamanın gerisinde kalmış olduğundan endişe ediyordu. Kilisenin yeni dünya ile temas edebilmesi için yeni bir ruha ihtiyacı olduğuna inanıyordu. Bunun içinse daha açık ve tüm dinlerden insanlara karşı daha toleranslı olması şarttı.

O yıl Papa 23. John, İkinci Vatikan Konsili'ni topladı. Modern Katolik Kilisesi'nin karşılaştığı sorunlar ele alınacaktı. Dünyanın en çok inanana sahip olan inancının en üstünde yer alanlar bir araya geliyordu. Toplantıda kilisenin geleneksel muhafazakar yaklaşımlarının modern dünya ile iletişim kurmak için en doğru yol olmayabileceği kabul edilecekti.

Üç yıl süren konsilin kararları Papa 23. John'un 1963 yılında ölümünden

sonra yaygın biçimde uygulamaya geçirildi. Daha liberal politikalar benimsendi. Kitleler Latincenin yanı sıra kendi dillerinde de ibadet edebileceklerdi. Kilise dini özgürlükler konusunda daha toleranslı bir tutum takınacaktı.

Papa 23. John'un asıl adı Angelo Giuseppe Roncalli'ydi. İtalya'daki "Sotto il Monte"de doğmuştu. Papa olmadan önce Bulgaristan, Türkiye, Yunanistan ve Fransa'daki kiliselerde çalıştı. 1930 ve 1940'larda gücünü kullanarak Nazi baskısı altında Yahudilere yardım etmeye çalıştı.

1958 yılında Papa seçildi ve 12. Pius'un (1876–1958) yerine geçti. Ilımlı yaklaşımı nedeniyle "il Papa Buono" (İyi Papa) unvanını kazandı. Seksen bir yaşındaki ölümünden önceki son büyük icraatı *Pacem in Terris*'in yayınlanması oldu. Bu, insan haklarına önem veren ve dünya barışına duyarlı bir genelgeydi.

Ek Bilgiler

1- 2000 yılında Papa 23. John kutsandı. Kutsanma aziz ilan edilmeden önceki son aşamadır.

2- 1962 yılında İkinci Vatikan Konsili'ni topladığı için "Time" dergisi tarafından yılın adamı ilan edildi.

3- Jacqueline Kennedy'nin (1929–1994) Vatikan ziyareti sırasındaki bir olay Papa'nın sıcaklığını gösteriyordu. 23. John bir yardımcısına ona nasıl hitap etmesi gerektiğini sormuş ve yanıt olarak "Madam" ya da "Mrs. Kennedy" şeklinde hitap etmesi gerektiği kendisine söylenmişti. Papa her iki hitabın da üzerinde çalıştı. Ama karşında Kennedy'i görünce kollarını açtı ve "Jacqueline!" diye seslendi

Yabancı

Albert Camus'nün *L'etranger* (Yabancı) adlı eseri 20. yy Avrupa edebiyatının ve felsefesinin en önemli yapıtlarından birisidir. Ayrıca günümüze kadar en çok okunan eserlerden biri olmuştur. Kısa ve anlaşılır olan roman hem bir endişe hikayesini hem de Camus'nün (1913–1960) absürdizmi temel alan dünya görüşünü anlatmaktadır. Pek çok çağdaşı bu felsefi görüşleri paylaşmaktadır.

Albert Camus

Romanın ismindeki "yabancı", Fransız kolonisi Cezayir'de yaşayan amaçsız bir adam olan Meursault'tur. Etrafındaki dünyadan duygusal anlamda tecrit olmuştur. Romanın başında annesinin öldüğünü öğrenir. Hiçbir duygu belirtisi göstermez. Cenazesi hakkında en ufak bir ayrıntı bile hatırlamıyordur. Birkaç hafta sonra çokça bir tutku beslemediği kız arkadaşına okyanustaki bir arkadaşlarının evlerine kadar eşlik eder. Sahilde Meursault'un arkadaşlarından biri bir Arap'la söz dalaşına girer. Meursault sahile arkadaşının silahı ile birlikte geri döner ve ortada hiçbir görünür sebep yokken adamı vurarak öldürür.

Meursault gözaltına alınır ve cinayet zanlısı olarak yargılanmaya başlar. Otoriteler onun pişmanlık göstermemesi ve Tanrı'ya olan inancını ilan etmemesi karşısında şaşkına dönerler. İdamla tehdit edildiğinde bile bir şey değişmez. Otoriteler Meursault'un Arap'ı öldürmesinden ziyade toplumun ahlaki değerlerini hiçe sayması ile ilgilendikçe dava giderek bir komediye dönüşür.

İdamı yaklaştığı sırada Meursault, içindeki tutkuyu salıverir. Hayatın anlamsız ve absürt olduğu, Tanrı'nın olmadığı yönündeki düşüncelerini ortaya atar. Meursault ve Camus için bu dünya görüşü kötümser değildir. Aksine bir barış ve ılımlılık kaynağıdır. Finalde Meursault asil bir figüre dönüşür, dünyanın nazik kayıtsızlığına teslim olur.

Ek Bilgiler

1- Kimi zaman varoluşçulukla ilişkilendirilmesine rağmen Camus bunu şiddetle reddeder ve hiçbir düşünce ekolüne bağlı olmadığını savunur.

2- Camus 1957 yılında Nobel Edebiyat Ödülü kazanır. Üç yıl sonra Fransa'da bir araba kazasında ölür.

3- Camus, "Bulantı" (1938) ve "Çıkış Yok" (1944) gibi önemli eserlerin yazarı Fransız filozof Jean-Paul Sartre'ın (1905–1980) yakın bir dostudur.

Louis Armstrong

Caz eleştirmeni Nat Hentoff, Louis Armstrong'un (1901–1971) caz sanatçılarıyla olan ilişkisinin Shakespeare'in (1564–1616) şair ve oyun yazarlarıyla olan ilişkisine benzediğini söylemiştir. Satchmo'dan önce caz müzisyenleri olmuşsa da o hepsinin önüne geçmiş ve diğer müzisyenler üzerinde muazzam bir etki yaratmıştır.

Louis Daniel Armstrong caz müziğinin de doğum yeri olan New Orleans'ta doğmuştur. Öte yandan ilk kez 1920'lerde Chicago'ya gittiğinde ün kazanmıştır. Chicago o dönemde cazın merkezi durumundadır. Armstrong ilk olarak Joe "King" Oliver (1885–1938) yönetimindeki bir grupta trompet çalmıştır. Grup çalışmalarından ziyade solo icraların etrafında gelişen kendine özgü bir tarz oluşturmuştur.

Daha sonraları Armstrong 1920'lerin sonunda iki efsanevi grupla kendi kayıtlarını yapmak için Oliver'ın grubundan ayrılmıştır: Hot Five ve Hot Seven. Armstrong ilk klasik kayıtlarını bu gruplarla birlikte yapmıştır: "Potato Head Blues" (1927) ve "West End Blues" (1928) gibi.

Armstrong yıllar boyu müzik yapmaya ve özellikle 1940'larda

oluşturduğu All Stars grubu ile tarzına yenilikler getirmeye devam etmiştir. Ella Fitzgerald (1917–1996) gibi çeşitli müzisyenlerle ortak çalışmalar da yürütmüştür. Kimi eleştirmenler bu ortak çalışmaların Armstrong'un yeteneğine ihanet olduğunu düşünseler de bu çalışmaların ticari başarısı çok parlak olmuştur.

Armstrong'un trompet çalanlar üzerindeki etkisi çok büyüktür. Miles Davis (1926–1991) şöyle söyler: "Bir boru ile Armstrong'un çalmadığı herhangi bir şey çalmanız mümkün değildir." Dizzy Gillespie (1917–1993) daha da ileri gidecek ve tüm caz tarihinin Armstrong'a şükran borçlu olduğunu ifade edecektir: "O olmasaydı hiçbirimiz olmayacaktık. Kendi varlığımı mümkün kıldığı için Bay Louis Armstrong'a teşekkür etmek istiyorum."

Ek Bilgiler

1- "Muggles" (1928) şarkısının adı, marihuana için kullanılan argo bir terimden gelmektedir. Armstrong hayatı boyunca bu maddeyi kullanmıştır.

2- 1964 yılında Beatles'ı pop listelerinin zirvesinden indiren "Hello, Dolly" versiyonuyla Louis Armstrong olmuştu.

3- Otobiyografisi ve birkaç parça yazının yanı sıra Armstrong, "Lose Weight the Satchmo Way" isimli bir diyet kitabı yayınlamıştır.

Orson Welles

Hollywood'da pek az kişinin Orson Welles (1915–1985) kadar parlak ve şaşırtıcı bir kariyeri olabilmiştir. İlk kez 1939 yılında yirmi dört yaşındayken "muhteşem çocuk" olarak sinema perdesindeki yerini almıştır. İki yıl içerisinde pek çok eleştirmen ve sinemaseverin tüm zamanların en iyisi olarak gördüğü *Citizen Kane* (1941) filminin yapımcılığını, yönetmenliğini, yazarlığını yapmış ve başrolünde oynamıştır.

Orson Welles'in tiyatro ve radyo dünyasında son derece büyük bir ünü vardı. Öyle ki Hollywood'a geldiğinde RKO Pictures Şirketi ile bütün sinemacıları kıskandıran bir kontrat imzalamıştı. Bu kontratla, sonradan *Citizen Kane* adını alacak film üzerinde mutlak bir sanatsal özgürlüğe sahip olmuştu.

Welles *Citizen Kane*'de medya baronu Charles Foster Kane'i (William Randolp Hearst ve diğer baronların yaşamlarından uyarlanmıştır) canlandırmış ve daha sonra teknik başarılarıyla özel olarak da sinematograf Gregg Toland'ın (1904–1948) katkılarıyla anımsanacak olan filmin yönetmenliğini yapmıştır.

Citizen Kane eleştirmenlerin takdirini kazansa da gişede başarısız olmuş ve sadece en iyi senaryo dalında Oscar kazanmıştır.

Welles'in kariyerinin kalan kısmı gerçekleştirilememiş hırslar, film şirketinin ihanetleri ve ekonomik problemlerle doludur.

Citizen Kane filmini *The Magnificent Ambersons* (1942) filmi izlemiştir. Film eleştirmenler tarafından başyapıt olarak değerlendirilse de RKO, Welles bir başka proje için Meksika ve Brezilya'dayken filmin üçte birinden fazlasını kesmiştir. Sonraki üç filmi olan *The Stranger* (1946), *The*

Lady from Shanghai (1947) ve *Macbeth* (1948) de aynı kaderi paylaşarak isteği dışında kısaltılmışlardır.

Welles çeşitli filmlerde rol almıştır. Özellikle Carol Reed'in *The Third Man* (1949) filmindeki rolü çok dikkat çekmiştir. Yönetmenlik uğraşındaki kötü talihini bu şekilde telafi etmeye gayret göstermiştir.

Hollywood'daki son yapımı olan *Touch of Evil* (1958) suç filmleri döneminin son çalışması olarak değerlendirilmektedir. Ne var ki film bir gişe fiyaskosu olmuş ve 1998 yılında yeniden gözden geçirilene dek Welles'in orijinal vizyonunu yansıtmamıştır. Kariyerinin kalan bölümünde, yetmiş yaşında ölene dek küçük rollerde oynamış ve yönetmenlik denemelerini sürdürmüştür.

Ek Bilgiler

1- Welles sahne efsanesi Rita Hayworth ile 1943'ten 1948'e kadar evli kalmıştır. Hayworth "The Lady from Shanghai" filminde Welles ile birlikte oynamıştır.

2- Finansal problemler nedeniyle "Othello" (1952) uyarlamasının tamamlanması yıllar almıştır. 1952 yılında gösterilerek Cannes Film Festivali'nde Palme d'Or Ödülü kazanmış ama ABD'de 1955 yılına kadar gösterilmemiştir.

3- 1938 yılı cadılar bayramında H. G. Wells'in "Dünyalar Savaşı" adlı romanını okuduğu radyo yayını onu çok ünlü hale getirmiştir. Program pek çok dinleyiciyi Marslıların New Jersey'e indiğine ikna etmiştir.

Banliyöleşme

II. Dünya Savaşı sonrasında ev arayan milyonlarca Amerikalı şehir merkezlerini terk ederek şehir dışlarında yeni inşa edilen banliyö kasabalara taşındılar. Bu daha sonraları sosyal ve çevresel sonuçları olacak olan yaygın bir trend haline gelmişti. Yerleşimcilerinin ani ayrılışı pek çok eski şehrin krize girmesine neden oldu. Bu sırada milyonlarca dönüm tarımsal arazi, banliyölerin hızlı gelişimi nedeniyle kaybedildi.

Savaş sonrası gelişen konut krizi banliyöleşmenin tetiklenmesine neden oldu. 1930'lardaki Büyük Buhranı sırasında pek az yeni ev inşa edilmişti. Bu nedenle savaştan dönen gaziler kalabilecek ev bulmakta güçlük çekiyorlardı. New York gibi şehirlerde aileler küçük apartmanlarda üst üste yaşamak zorunda kalmışlardı. Konut savunucuları 1947'de kongreye şu açıklamayı yaptılar: "Gaziler ve siviller savaş sonrası için hayalini kurdukları evlerin yıkıntılarını görüyorlar."

Bu ihtiyaca yanıt olarak yeni konut alanları geliştirilmeye başlandı. Savaş

sonrasındaki ilk ve en ünlü banliyö New York'taki Levittown'du. 1947 yılında açıldı. Sonraki on yıl içerisinde binlercesi kurulacaktı. 1950'lerin ekonomik refah döneminde, banliyöler ulusun savaş sonrası refahının sembolü oldular.

Orta sınıf sakinlerinin ayrılışı pek çok şehri krize soktu. 1960'larda kentlerde yaşanan huzursuzluklar banliyölere dönük bir başka akının daha gelişmesine neden oldu (Kimi zaman beyaz sürü olarak adlandırılır).

Banliyöleşme aynı zamanda milyonlarca Amerikalıyı ulaşım için arabalarına bağımlı hale getirdi. Kimi ekonomist ve sosyal bilimciler bu trendin hava kirliliği, petrole bağımlılık, hatta ulusun artan obezite probleminin bile nedeni olduğuna inanmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Kimi demograflar ve şehir plancıları "exurbs" terimini ortaya atmışlardır. Bu, şehri kuşatan banliyöleri anlatmak için kullanılan yeni bir terimdir.

2- Pek çok Amerikan şehrinin nüfus yapısı kısa zamanda değişmiştir. Detroit, Michigan; Newark, New Jersey ve Washington DC gibi şehirlerdeki beyaz nüfus yirmi yıl gibi bir süre içerisinde muazzam bir hızla azalmıştır.

3- Levittown adını müteahhit firma Levitt and Sons'dan almaktadır.

John Wooden

John Wooden'dan (1910–2010) daha fazla maç kazanan koçlar vardı. Fakat onun kadar çok şampiyonluk kazanan ve ömür boyu başarı çizgisini sürdürmeyi başaran kimse yoktu. Wooden, kendisini ilk önce bir insan yetiştiricisi sonra ise basketbol koçu olarak görüyordu. 1960 ve 1970'lerde Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles'ta aşılamamış bir başarıya ulaştı. 1967'den 1973'e yedi yılı arka arkaya olmak üzere toplam on kolej basketbolu şampiyonluğu elde etti. Eski oyuncu nesillerinin saygı ve hayranlığını kazandı.

Lise düzeyinde ve Indiana Teachers Koleji'ndeki (daha sonra Indiana Devlet Üniversitesi olarak bilinecektir) başarılı koçluğundan sonra 1948 yılında UCLA'ya vardı. Programını başarı piramidi prensipleri çerçevesinde kuruyordu. Rekabetçi başarıya ulaşmanın yolu olarak sadakat, dostluk ve coşku gibi değerlere vurgu yapıyordu.

Her yılın ilk antrenmanında sporcularına çoraplarını nasıl giymeleri

gerektiğini ve ayakkabılarını bağlamalarının doğru yolunu gösterirdi. Kimileri, aptalca bulunan bu eski moda yaklaşımı karşısında şaşırıyordu. Ne olursa olsun onun bu yöntemleri işe yarıyordu.

Wooden UCLA'da 27 sezon geçirdi. 620-147'lik bir rekora sahipti. Koç olarak geçirdiği son on iki yılında takımları toplamda on NCAA şampiyonluğu kazandı. "Bruins" takımıyla arka arkaya 88 galibiyet (1971-1973) ve 38 NCAA (1964-1974) turnuva galibiyeti elde etti. Takımlarından dördü 30-0 gibi mükemmel bir rekora sahip olabildi. Oyuncuları arasında kolej basketbolu tarihinin en iyi iki oyuncusu da vardı: Lew Alcindor (sonraları Kerim Abdül Cabbar olarak tanındı, 1947–) ve Bill Walton (1952–)

Başarılı bir koç olmadan önce Wooden, Purdue Üniversitesi'nde oyun kurucu olarak yıldız olmuştu. 1932 yılındaki ulusal şampiyonada Boilermakers'a liderlik etti. Basketbol Onur Listesi'ne hem oyuncu hem de koç olarak giren ilk kişi oldu.

Ek Bilgiler

1- Oyuncuyken Wooden'a Indiana Kauçuk Adamı denilirdi. Sahanın her tarafına atlardı. UCLA'da lakabı Westwood Büyücüsü'ydü.

2- 2008 yılında Texas Üniversitesi'nden emekli olan Bobby Knight (1940–), 1. Lig erkekler basketbol tarihinin 902 zaferle en çok kazanan koçuydu. Tennessee kadınlar koçu Pat Summitt'in (1952–) 2007 yılına kadar 981 galibiyeti vardı.

3- II. Dünya Savaşı sırasında Wooden ABD Donanması'nda teğmendi.

American Bandstand

American Bandstand, Amerikan televizyonlarında yayınlanan ilk müzik programlarındandır. Otuz yıllık yayın süresi içerisinde çeşitli rock gruplarının topluma tanıtılmasına aracılık etmiştir. Program aynı zamanda *Soul Train* ve *Solid Gold* gibi yapımlara da ilham vermiş, sayısız müzisyenin kariyeri için iyi bir sıçrama tahtası olarak işlev görmüştür.

Program *Bandstand* adıyla ilk kez 7 Ekim 1952'de bir Philadelphia televizyon kanalında gösterildi. Yerel radyocu Bob Horn (1916–1966) programın sunucusuydu. Format basitti. Horn müzik çalıyor, gençler dans ediyordu. Programın sonlarına doğru canlı bir performans oluyordu. Dion and the Belmonts, Bill Haley and The Comets ve Buddy Holly (1936–1959) programın ilk yıllarında sahne almışlardı.

1956 yılında Horn sarhoşken araba kullandığı gerekçesiyle gözaltına alındı. Genç bir radyocu olan Dick Clark (1929–2012) programı devam ettirdi. Clark programın potansiyelini fark etmişti. Sonraki yıllarda onu

ABC kanal yöneticilerine teklif etti. 5 Ağustos 1957 yılında *American Bandstand* ulusal kanalda yayınlanmaya başladı.

Clark programda bir dizi önemli değişiklikler yaptı. Mümkün oldukça izleyici katılımı için uğraşıyordu. Dans eden gençlere müzik hakkındaki fikirlerini soruyor, zaman zaman canlı performansı onların ağzından tanıtıyordu.

Clark, hak ettikleri ilgiyi görmeyen Afro-Amerikalı sanatçıların da programa çıkmasını sağladı. Onun çabaları Sam Cooke (1931–1964), Chuck Berry (1926–) ve Fats Domino (1928–) gibi isimlerin kariyerlerine katkıda bulundu.

1989'da otuz yıldan uzun bir süre sonra ABC programı yayın akışından çıkardı. Bu tarihe kadar 10 binden fazla sanatçı programda sahne almış, tahmini 600 bin genç programda dans etmişti. Program ABD'nin gençliğe dönük en uzun süreli TV şovu olmuştur.

Ek Bilgiler

1- 1977'den 1987'ye kadar programın tanıtım müziğini Barry Manilow (1943–) söylemiştir.

2- 2002'den 2005'e kadar yayınlanan NBC'nin Dicky Clark tarafından yapılan 1960'lar hakkındaki drama serisi "American Dreams"de "American Bandstand" programına da yer verilmişti.

3- "American Bandstand"i temel olan kurgusal "National Bandstand", "Grease" (1978) filminde anlatılmaktadır.

Lenny Bruce

Lenny Bruce (1925–1966) öncesi komedyenler sahneye çıkar ve çeşitli şakalar yaparlardı. Bruce ise başka bir şey yaptı. Seyircinin karşısına geçti ve keskin sosyal yorumlarıyla, ırk meselelerinden, alkolden, uyuşturucudan, seksten, politikadan, dinden ve aklına gelen her şeyden bahsediverdi.

Başta Richard Pryor (1940–2005) ve George Carlin (1937–2008) olmak üzere nesiller boyunca önemli komedyenleri etkiledi. Buna karşılık yaptığı işin bedelini de ödedi. İlk davası 1961 yılında başlamak üzere müstehcenlik ve uyuşturucu suçlamalarıyla ilgili beş yıllık bir hukuk mücadelesi verdi. 1964 yılında müstehcenlikle suçlanıp mahkum olduğu New York City'de 2003 yılında kendisinden özür dilenecekti.

Asıl adı Leonard Schneider olan Bruce, II. Dünya Savaşı'nda ABD Donanması'nda hizmet verdikten sonra 1947 yılında New York City civarında gösteriler yapmaya başladı. 1950'lerde ülke çapında adı

duyulmaya başlanmıştı. İlk albümü *The Sick Humor of Lenny Bruce*'u (1959), hayranı olan *Playboy* yayıncısı Hugh Hefner (1926–) yardımıyla yayınladı.

Bruce'un gösterileri modern hayatın ikiyüzlülüğünü ortaya koyduğundan izleyicileri hem şaşırtıyor hem de heyecanlandırıyordu. Başı kanunla belaya girmeye başlayınca polislerle, avukat ve yargıçlarla yaşadığı bu deneyimlerini sıklıkla oyunlarına taşıdı.

İlk yakalanmasının ardından yerel otoriteler düzenli olarak şovlarını izlemeye başladılar. Müstehcenlikleri belirliyor ve programın ardından onu gözaltına alıyorlardı. Kulüp sahipleri bile ona göz yummaları halinde içeri atılmak ya da işlerinden olmakla tehdit ediliyorlardı.

Bruce San Francisco, New York, Philadelphia, Los Angeles ve diğer şehirlerde gözaltına alındı. Yasalar karşında paranoyak ve takıntılı bir hale gelmişti. Uzun yıllar süren bir mücadelenin ardından (kimileri onu Birinci Yasa Değişikliği'nin Kurbanı olarak adlandırmaktadır) maliyetli hukuk savaşları 1965 yılında onu iflas ettirdi. Bir yıl sonra kırk yaşında aşırı dozda morfin kullanımı nedeniyle hayatını kaybetti.

Ek Bilgiler

1- Lenny Bruce'un hayatı, Bob Fosse (1927–1987) tarafından yönetilen ve başrolünde Dustin Hoffman'ın (1937–) oynadığı Lenny (1974) filminde ele alınmıştı. Altı dalda Oscar Ödülü'ne aday gösterilen film 1971 yılındaki Broadway oyununu takip etmişti.

2- Yakın dönemde Robert B. Weide (1959–) tarafından yönetilen bir belgesel olan "Lenny Bruce: Swear to Tell the Truth" (1998) ve bir Broadway şovu olan "Lenny Bruce: In His Own Words" onun sesini modern dünyaya taşımıştır.

3- Bruce, Beatles'ın "Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band" (1967) albümünün kapağında yer verilen insanlardan biriydi.

Kralın Bütün Adamları

Amerikan Güneyi'nin pek çok kanonik romanı, William Faulkner'ın *The Sound and the Fury*'sinden (Ses ve Öfke) (1929) Carson McCullers'ın *The Heart Is a Lonely Hunter*'ına (Yalnız Bir Avcıdır Yürek) (1940) kadar bölge insanının gizli yaşamlarına odaklanmıştır. Fakat Robert Penn Warren'ın *All the King's Men* (Kralın Bütün Adamları) (1946) isimli eseri son derece genel bir öyküden bahsetmektedir: Güneyli bir politikacının yükselişi ve düşüşü. Kısmen gerçek olayları temel alan roman, geçen yüzyılın en başarılı Amerikan politik romanlarından birisidir.

Warren (1905–1989) Tennessee ve Kentucky'de büyümüştür. Hayatının büyük bölümünü ise doğduğu ve büyüdüğü yerlerden uzakta geçirmiştir. Berkeley'den Yale ve Oxford'a kadar çeşitli üniversitelerde okumuş ve dersler vermiştir. Otuzlarına geldiğinde başarılı bir şair ve edebi eleştirmendir. Batı edebi eleştirisini 1960'lara kadar etkileyen Yeni Eleştiri Ekolü'nün kurucu üyelerinden birisidir.

1933 yılında Louisiana Devlet Üniversitesi'ne atanan Warren, Baton Rouge'un yerel politikalarına bizzat tanıklık etmiştir. Özellikle bölgenin tartışmalara neden olan gösterişli valisi Huey Long'un (1893–1935) kariyerini gözlemleme fırsatı bulmuştur. Buhran döneminin ünlü politikacılarından olan Long, popülist yaklaşımları ile ilgiyi üzerine çekmeyi başarmıştır. Otokrat yaklaşımı ve hakkında dolaşan yolsuzluk iddiaları nedeniyle sert eleştirilerle muhatap olmuştur. Hızlı yükselişi 1935 yılında suikasta uğradığında son bulmuştur.

Her ne kadar Warren, Long'la *Kralın Bütün Adamları*'nın başkarakteri Willie Stark arasında güçlü bir bağ olmadığını savunsa da iki karakter

arasındaki benzerlikler tesadüf olamayacak kadar fazladır. Long gibi Stark da mütevazi bir kökenden gelmektedir. Daha sonra bir Güney eyaletinin valisi olarak büyük bir üne kavuşmuştur. Zorbalık ve kimi zaman yasadışı yöntemlerle politikalarını Güney'de uygulamaya çalışmaktadır. Daha sonra ise adı çeşitli yolsuzluk iddialarına karışacak ve bunların son derece trajik sonuçları olacaktır. Warren'ın romanı ilgiyle okunmakta ve yolsuzluklarla politik etkinlik arasındaki ilişki hakkında önemli sonuçlar çıkarılmasına yardımcı olmaktadır.

Ek Bilgiler

1- En çok "Kralın Bütün Adamları" ile tanınmasına rağmen Warren bir şair olarak çok daha üretkendir. 1986 yılında ABD'nin ilk "laurate"unvanlı şairi olmuştur.

2- Warren'ın kitabı, adını Humpty Dumpty hakkındaki bir çocuk şarkısından almaktadır: ne kralın bütün atları ne de bütün adamları, Humpty'i yeniden birleştiremedi.

3- Başrollerini Sean Penn (1960–) ve Jude Law'ın (1972–) oynadığı "Kralın Bütün Adamları"nın yeni bir film versiyonu 2006 yılında çekilmiştir. Film eleştirmenler tarafından son derece ağır bir biçimde eleştirilmiştir. Onu, romanın 1949 yapımı Oscar Ödüllü uyarlamasının kötü bir yeniden çevrimi olarak görmüşlerdir.

Dizzy Gillespie

Şişik yanakları ve bükülmüş trompeti ile John Birks “Dizzy” Gillespie (1917–1993), modern cazın en bilinen isimlerinden birisidir. Gillespie 20. yüzyılın en önemli müzisyenlerinden pek çoğu ile birlikte konserler vermiştir. II. Dünya Savaşı’ndan sonra popüler olan “Bebop” stilinin gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Güney Carolina’da doğan Gillespie kariyerine 1930 ve 1940’ların büyük gruplarında çalarak başladı. Cab Calloway (1907–1994) ve Duke Ellington (1899–1974) gibi isimlerin arkasında çaldı. Gillespie bu gruplarda çok başarılı değildi. Onun özgün ve hızlı soloları geleneksel büyük grup müziğinin yapısına uygun değildi.

1940’ların ortasında Gillespie daha küçük ve daha az ön planda olan gruplarla birlikte çalmaya başladı. Böylece kendi yeteneği daha fazla ön plana çıkabilecek ve saksafoncu Charlie “Bird” Parker (1920–1955) ile birlikte geliştirdiği Bebop stilinin ilerlemesi mümkün olabilecekti.

Beboptan önce cazın en popüler formu swingti. Swing caz, güçlü ve sabit

bir ritimle karakterize ediliyordu. Ayırt edilebilir bir melodiye ve dansa uygun orta dereceli bir tempoya sahipti. Ancak bu tarz, doğaçlama için uygun değildi.

Bebop neredeyse her açıdan swing tarzından radikal bir biçimde farklılaşıyordu. Tempo belirgin bir biçimde hızlıydı. Müzisyene yeteneklerini ortaya koyması için fırsat veriyordu. Öte yandan izleyiciler dans etmek yerine yerlerinde oturup müzik dinliyorlardı. Ritim çok daha önemliydi ve zaman ölçümüne uygun değildi. Davul ve bas bölümleri çok daha karmaşıktı. Melodiler ayrıntılı doğaçlamalara izin verecek şekildeydi. Belli bir tonda gitmekten ziyade, melodiler başta çalınıyor, müzisyenler bu melodi üzerinden diledikleri gibi yaratıcılıklarını sergiliyorlardı.

Sahnede Gillespie yaratıcı bir doğaçlamacıydı. İzleyicileri onun icrasını çok seviyorlardı. 1993 yılındaki ölümünden önce *The Cosby Show* ve *Susam Sokağı* gibi programlarda boy gösterince daha genç kuşaklar tarafından da tanınmış oldu.

Ek Bilgiler

1- 1964 yılında Gillespie başkanlık için yarıştı. Beyaz Saray'ın adını Blues Saray yapacağını söylüyordu. Ray Charles (1930–2004) Kongre kütüphanecisi, Miles Davis (1926–1991) CIA Başkanı, Malcolm X (1925–1965) ise başsavcı olacaktı.

2- Gillespie'nin son işlerinden biri Birleşik Devletler Orkestrası'nı yönetmek oldu.

3- Gillespie üniversite eğitimini hiçbir zaman tamamlayamadı. Buna karşılık hayatı boyunca on dört onur derecesi kazandı.

Citizen Kane (1941)

Sinema tarihindeki hiçbir yapım, Orson Welles'in (1915–1985) ilk filmi *Citizen Kane* (Yurttaş Kane) kadar tartışılmamış, övülmemiş ve ilham verici olmamıştır. Film sofistike görsel tekniklere dayalı hikaye anlatımı, modern sesler ve teknik yenilikleri bir araya getirmesiyle sinema tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Pek çok eleştirmen bu filmi, yapılmış en yi film olarak değerlendirmiştir.

Sinema tarihçisi Robert Sklar'ın yazdığı gibi, "*Citizen Kane*'de kullanılan tekniklerden hiçbiri tamamen orijinal veya izleyiciler tarafından bilinmiyor değildir. Onun heyecan verici asıl tesiri bütüncül etkinliğinden, anlatımdaki yoğunluğundan, kapsamlılığından ve üslup çabalarındaki bütünlüğünden ileri gelmektedir."

Olay örgüsü, bir gazetecinin, Welles'in canlandırdığı Charles Foster Kane karakterinin yaşamı ve ölümü ile ilgili yaptığı araştırma etrafında gelişir. Kane, sıfırdan önemli ve tanınmış bir figür haline gelen efsanevi bir Amerikalıdır. Hikayenin büyük bir kısmı, Kane'i en iyi tanıyanların yaşadığı geçmişe dönüşlerle anlatılmaktadır. Böylece film bir yapboza dönüşür. Gazeteci Thompson sıklıkla birbiriyle çelişen parçalardan anlamlı bir hikaye oluşturarak adamın gerçek yaşamına ulaşmak için çalışmak zorundadır. Thompson, Kane'in ölmeden önce söylediği son söz olan "gül goncası"nın, ortadaki gizemi çözecek bir anahtar olduğuna inanmaktadır.

Filmin bir yapbozu andıran anlatımı, onu sinema tarihinde doğrusal bir olay örgüsü kullanmayan filmlerin en dikkate değer örneği kılmaktadır. Zamanın pek çok Hollywood filminden farklı olarak *Citizen Kane* kronolojik olarak anlatılmamaktadır. Thompson karakterinin de fark ettiği

gibi, parçalar yapbozu tamamlamamaktadır.

Citizen Kane RKO tarafından yayınlanmadan önce de tartışmalara neden olmuştur. Medya patronu William Randolph Hearst (1863–1951) filmin kısmen kendi yaşamı üzerine temellendirildiğini öğrenince onun yayınlanmasını engellemek için uğraşmıştır. Başarısız olunca şantaj, yıldırma, gazete haberleri ve diğer teknikleri kullanarak Welles ve RKO'yu caydırmaya çalışmıştır.

Filmin görsel tarzı 1941 yılının izleyicileri için sarsıcı olmuştur. Günümüzde dahi modern sinema izleyicisini afallatabilmektedir. Welles'in kullandığı derin odak tekniği, abartılı ve ekspresyonist ışıklar, düşük ve yüksek açılı çekimler, katmanlı sesler onlarca yıl sinema öğrencilerini meşgul etmiştir.

Ek Bilgiler

1- 2007 yılında Amerikan Film Enstitüsü "Citizen Kane"i yapılmış en iyi film olarak değerlendirmiştir.

2- "Citizen Kane" Gregg Toland'ın düşük açılı çekimleri sayesinde set tavanının göründüğü ilk filmlerden biridir.

3- Welles senaryo dalındaki Oscar Ödülü'nü Herman Mankiewicz (1897–1953) ile paylaşmıştır. Hangisinin senaryonun yazımından daha fazla sorumlu olduğu ise halen tartışılan bir konudur.

%

%%

Çevreleme Politikası

1946 yılında Moskova'daki bir Amerikan diplomatı olan George Kennan (1904–2005) ABD'ye Sovyetler Birliği ile mücadele etmek için bir strateji önerisi gönderdi. ABD ve SSCB II. Dünya Savaşı sırasında Nazilere karşı müttefik olmuşlardı. Ne var ki savaşın bitmesinin ardından iki ülke arasındaki tansiyon yükselmişti.

Ünlü uzun telgrafında Kennan, Sovyetlerle doğrudan karşılaşmanın mümkün olmadığı koşullarda ABD'nin yine de bir şekilde Sovyet yayılmasını engelleyebileceğini savundu. Bir sonraki yazısında önerisini ayrıntılandıracaktı. Kennan, "katı bir çevreleme politikası" olarak adlandırdığı uygulamada, Sovyetlerin barış ve istikrarı tehdit ettikleri her noktada karşı güçlerle çevrelenmesini savunuyordu.

Kennan'ın önerileri ABD'nin Doğu Avrupa'daki Sovyet yayılmasını önlemek için acilen askeri müdahalede bulunmasını savunan şahinlerle, Sovyetlerle daha uzlaşmacı bir siyaset izlenmesini savunan eski başkan yardımcısı Henry Wallace (1888–1965) arasında bir orta yolu temsil ediyordu.

Başkan Harry Truman (1884–1972) Kennan'ın strateji önerisini kısa sürede onayladı. Soğuk Savaş'ın sonraki kırk beş yıllık dönemi boyunca bu strateji Amerikan dış politikasının temelini teşkil edecekti.

Truman daha sonra "Truman Doktrini" denilecek olan stratejiyi 1947 yılında kamuya açıkladı. ABD'nin Türkiye ve Yunanistan'da komünizmin yayılmasını engellemek için gerektiğinde müdahale edebileceğini söylüyordu.

Farklı partilerden başkanların da kabul ettiği komünist yayılmayı kuşatma planı, Amerika'nın Kore ve Vietnam'daki müdahalelerini meşrulaştırmak için kullanıldı.

İronik bir biçimde Kennan, daha sonraları pek çok önerisinden vazgeçti. Soğuk Savaş ve sonrasındaki Amerikan politikasını eleştirenlerden biri oldu. Yüz bir yaşında öldü. Ölümünden kısa bir süre önce 2003 yılında ABD'nin Irak işgalini eleştirmişti.

Ek Bilgiler

1- Henry Wallace 1941'den 1945'e kadar Franklin D. Roosevelt'in (1882–1945) altında başkan yardımcısı oldu. 1948 başkanlık seçimlerinde üçüncü parti barış platformu adayı olarak Truman'a karşı yarışmıştır.

2- Soğuk Savaş terimi "Hayvan Çiftliği" (1945) ve "1984" (1949) romanlarının yazarı George Orwell (1903–1950) tarafından bulunmuştur.

3- Truman'ın çevreleme politikası Amerika'nın Avrupa'daki müttefiklerini desteklemeyi kapsıyordu. Bu kapsamda Marshall Planı 1947 yılında açıklandı.

%

%%

Arnold Palmer

Arnold Palmer'den önce golf, yalnızca paralı kulüp üyelerine özgü bir spor olarak görülürdü. Palmer ise başarı kazandığı 1950'ler ve 1960'larda golfün daha halkçı bir spor haline gelmesine aracı oldu. Palmer (1929–) güzel görüntüsü ve agresif oyunuyla golfün popülerliğinin 20. yüzyılın ikinci yarısında yükselişine katkıda bulundu ve kendilerine "Arnie'nin Ordusu" adını veren bir hayran grubu kazandı.

Palmer'in babası Pensilvanya'daki Latrobe Golf Kulübü'nün bakım görevlisi ve profesyonel bir golfçüydü. Palmer içinde yedi büyük şampiyonluk zaferi olmak üzere, PGD Tur'da tam 62 maç kazanmıştı. Turda bir milyon dolar kazanan ve altı Ryder Cup takımında oynayan (İki kez ABD kaptanı olarak görev yapmıştı) ilk oyuncuydu. Popülerliğini kullanarak golf kulübü tasarımı alanında başarılı bir kariyer yaptı. Oto bayileri, giyim firmaları ve kablolu TV işletmesi kurdu (Golf Kanalı'nın kurucu üyelerindendi).

Palmer’ın kariyerinin altın yılları turda 29 maç kazandığı 1960 ve 1963 arasıydı. 1960 yılında Masters’da ve son turda yedi vuruş geriden geldiği US Open’da zaferler kazandı. *Sports Illustrated* tarafından Yılın Spor Adamı seçildi. Associated Press onu 1960’ların en iyi atleti olarak adlandırdı. Golfün televizyonda izlenir hale gelmesine yardımcı oldu. Televizyondaki golf yayınlarının artmasından faydalandı, karşılığında bu ünüyle yeni golf hayranlarının ortaya çıkmasına katkıda bulundu.

1964’ten sonra bir başka büyük başarı kazanmasa da kırık yıl boyunca “Kral” unvanını korudu.

Ek Bilgiler

1- 1950 yılında Palmer son sınıfta olduğu Wake Forest Üniversitesi’nden ayrıldı. Zira arkadaşı Bud Worsham’ı kaybetmişti. ABD Sahil Korumaya katıldı ve 1953 yılına kadar ciddi anlamda golf oynamadı. 1954 yılında ABD Amatör Şampiyonası’nı kazandı ve bir yıl sonra profesyonel oldu.

2- Palmer dört kez Masters’ı, bir kez US Open’ı ve iki kez de British Open’ı kazandı. İngiltere’de kazandığı zaferlerden önce pek az Amerikalı bu turnuvalara katılmıştı.

3- 1960’larda golfün popülerleşmesinde Palmer’ın rakibi olan Jack Nicklaus’un da (1940–) önemli bir payı vardı. Rekabetleri 1962 yılında US Open’da verdikleri mücadelelerine kadar gidiyordu. Nicklaus büyük ölçüde favori olan Palmer’ı yenerek kariyerinin ilk galibiyetini almıştı. Bu kazanacağı on sekiz büyük şampiyonanın ilkiydi.

Hulahop

1958 yılında Kaliforniya'daki bir oyuncak firması olan Wham-O yeni ürünlerini kamuoyuna tanıttı: Hulahop. Kökleri Antik Yunan ve Roma'daki eski bir oyuncağa dayanan bu plastik oyuncak 1,98 dolara satılıyordu. Aniden büyük bir şöhret yakaladı. İlk dört ayda şirket ABD'de 25 milyon hulahop sattı. İki yıl içerisinde rakam 100 milyona ulaştı.

Hulahopun popülerliğinin zirvesinde olduğu 1958 yazında bu alışkanlık ulusal bir heves halini almıştı. Hulahopun taklitleri olan Hooper Dooper ve Whoop-de-Doo hızla insanların bellerinin etrafındaki yerlerini aldılar.

Ne var ki bu alışkanlık başladığı gibi büyük bir hızla ortadan kalktı. Çocuklar Eylül'ün gelişiyle birlikte okula dönünce satışlar çok düşmüş ve şirket önemli ölçüde para kaybetmişti. Bu durum elde kalan hulahopların şirketin depolarında yığılmasına neden oldu.

1960'ların başında satışlar dengelendi. Dükkanlarda hulahoplar satılmaya

devam ediliyordu. Yine de dönemsel yükselişler olmakla birlikte başlangıçtaki düzeye hiçbir zaman ulaşılamadı.

Kısa süreli karşı konulamaz popülerliği ile hulahop müşterilerde yaygın bir heves uyandıran oyuncakların ilki olarak kabul edildi. *American Fads* kitabında Richard Johnson (1953–) "Hiçbir sansasyon ülkeyi hulahop gibi sallamamıştır" demektedir. "Hulahop tüm ulusal modaların ölçülebileceği temel standardı belirlemiştir."

Yakın dönemlerde hulahopların yeniden popüler olabileceğine dair işaretler görülmüştür. "The String Cheese Incident" adlı bir müzik grubu 1990'ların ortasında bir konserde hulahoplarını kalabalığın ortasına atmıştır. Grubun sürekli hayranlarından bazıları hulahopları alarak kullanmaya başlamışlar ve böylece görece yeni küçük bir trend doğmuştur.

Ek Bilgiler

1- Wham-O 1958 yılında aynı zamanda ilk frizbiyi de piyasaya sürmüştür.

2- Hoplar 14. yy İngiltere'sinde çok popüler olmuşlardır.

3- Meraklıları 9 Eylül 2009 tarihini Dünya Hulahop Günü olarak ilan etmişlerdir. Takviminizde işaretlemeyi unutmayın!

Julia Child

Julia Child (1912–2004) Amerika'nın ilk ünlü aşçısıdır. 1963 yılında yayınlanmaya başlayan TV programı *The Fransız Chief* ile Child, Fransız yemek sanatının üstündeki gizem perdesini TV izleyicisi Amerikalıların nezdinde ortadan kaldırmış ve bu arada çok geniş bir popülarite kazanmıştır. Yaklaşık kırk yıllık TV kariyeri boyunca çok sayıda televizyon programı yapmış ve Fransız mutfağı üzerine birçok kitap yazmıştır.

Child'ın Fransız mutfağı ile ilk gerçek tanışması 1948 yılında eşi ile birlikte Paris'e gitmeleri ile gerçekleşmiştir. Le Cordon Bleu yemek okuluna gitmiş, Simone Beck ve Louisette Bertholle gibi isimlerle arkadaş olmuştur. Birlikte bir yemek okulu kurmuşlar ve 1961 yılında *Mastering the Art of French Cooking* isimli bir kitap yazmışlardır.

Child, Boston'daki WGBH kanalında bir kitap programına çıktıktan sonra kanal onu kendi programını yapmaya davet etmiştir. Böylece *The Fransız Chief* programı yayınlanmaya başlamıştır. Child'in incelikli

yaklaşımı izleyiciler arasında hızla tanınmasını sağlamıştır.

Yaklaşık kırk yıl boyunca TV'nin ayrılmaz bir unsuru olmuş, farklı nesillerden hayranlar ve çok sayıda başarı kazanmıştır. 1966 yılında Emmy Ödülü kazanan ilk televizyon yıldızı olmuştur. Child aynı zamanda Amerikan Mutfak Enstitüsü'nün Onur Listesi'ne giren ilk kadındır. 2000 yılında kendisine Fransız hükümetinden en prestijli nişan olan Légion d'honneur verilmiştir.

Doksan bir yaşında böbrek yetmezliğinden kaynaklı sorunlar nedeniyle hayatını kaybetmiştir.

Ek Bilgiler

1- Child, TV programlarını "Bon appétit!" diyerek sonlandırırdı.

2- II. Dünya Savaşı sırasında Child "Stratejik Servisler Ofisi"nde (CIA'nın öncülüdür) dosya görevlisiydi. Washington DC, Seylan (şimdiki Sri Lanka) ve Çin'de görev yaptı.

3- Göğüs kanserine yakalanmış ve hastalıktan kurtulmayı başarmıştı.

1984

George Orwell’in 1949 yılında yayınlanan romanı *1984*, 20. yy ortalarında bütün bir nesli derin endişelere sevk ettikten sonra, günümüzde dahi öneminden bir şey kaybetmemiştir. İngiliz dili üzerindeki etkileri ise yayınlanmasından bu yana altmış beş yıl geçmiş olmasına rağmen halen hissedilmektedir. Romanında ele aldığı totalitarizme ilişkin betimlemeleri ve devletin özel hayata müdahalesine ilişkin kaygılar ise halen güncelliğini koruyan temalardır.

George Orwell

Orwell’in (1903–1950) *1984* romanı gelecekte Okyanusya adlı bir devletin parçası olan totaliter İngiltere’de geçmektedir. Devlet toplumsal yaşamın her alanında baskıcı bir kurum durumundadır. Polis en özel anlarında bile yurttaşları gözlem altında tutmaktadır. Her yerde insanların

karşısına çıkan propaganda Okyanusya ve onun gizemli bıyıklı lideri Büyük Birader'in yüceliğini işlemektedir. Londra'daki devasa posterler insanlara bir gerçeği hatırlatır: "Büyük Birader sizi izliyor."

Romanın başkarakteri olan Winston Smith hükümete bağlı Gerçek Bakanlığı'nda çalışan düşük rütbeli bir memurdur. Tarihi kayıtları partinin güncel duruşu ile uyumlu olacak şekilde değiştirmekle görevlidir. Smith gizliden gizliye partiden nefret etmektedir. Bir kadın iş arkadaşı ile ilişkiye girerek ve bir yeraltı devrimci örgütüne katılarak kariyerini ve yaşamını tehlikeye atar.

Orwell'in başyapıtı, yazılmış en iyi distopyalardan biridir. Distopyalar, ideal, ütopik bir dünyayı anlatmanın yerine sert ve baskıcı bir kabus toplumunu işlerler. *1984*'ün basımının ardından distopyalar yaygınlaşmışlardır. Sadece edebiyat alanında değil aynı zamanda *Blade Runner* (1982), *The Matrix* (1999) ve *Children of Men* (2006) gibi filmlerde de bu türün özelliklerini görmek mümkündür.

Ek Bilgiler

1- Orwell "1984"te anlattığı toplumun pek çok özelliğini Joseph Stalin (1879–1953) liderliğindeki totaliter Sovyet rejiminden esinlenerek oluşturmuştur. Romandaki Büyük Birader'in fiziksel özellikleri bile Stalin'i çağrıştırmaktadır.

2- Roman günümüz İngilizcesine pek çok sözcük ve deyim kazandırmıştır. Baskıcı ya da istilacı politikalar kimi zaman "Orwellian" (Orwell'ci) sözcüğü ile anlatılmaktadır. Vatandaşların günlük hayatına izinsiz müdahale etme eğilimine günümüzde halen "Büyük Birader İdeali" denilmektedir.

3- Apple Inc "1984"ü ve "Büyük Birader" imajını Macintosh bilgisayarlarının 1984 yılındaki tanıtımı için kullanmıştır. 2008 ABD başkanlık seçim kampanyaları sırasında bu reklam parodileştirilerek Hillary Clinton karşıtı bir internet tanımında kullanılacaktır.

Hank Williams

Country müzisyeni Hank Williams (1923–1953), Amerikan popüler müzik tarihinde çok yaygın olan trajik bir örnek olmuştur: Zor ve yoksul bir çocukluk, çok çalışma ve adanmışlıkla gelen bir başarı, alkolizm ve uyuşturucu kullanımı ile gelen bir düşüş, kurtuluşla gelen süper starlık ve nihayet eski alışkanlıklara geri dönüş, erken ölüm...

Asıl adı Hiram King “Hank” Williams’dı. Alabama’da ona hayat boyu acı verecek olan bir omurilik sorunu ile doğdu. Williams’ın gençliği boyunca babası beyin damarlarındaki anormal gelişme nedeniyle hastanede yattı. Annesi ise Güney’de dolaşarak Büyük Buhran boyunca çalışabileceği bir iş peşinde koştu.

Aile Alabama, Montgomery’e yerleşince Williams bir country yıldızı olmak için ilk adımını attı. Bir radyo istasyonunun önünde gitar çalıyordu.

İstasyon ona yayınlar sırasında müzik yapmasını teklif etti. “Şarkı söyleyen çocuk” çok başarılı olunca, radyo ona haftada iki kez programa çıkma imkanı vermişti. Kısa süre sonra 1941 yılında dağılacak olan ilk grubu Drifting Cowboys ile birlikte çalmaya başladı. Bu arada Williams’ın alkolizm sorunu çok geçmeden ciddi bir biçimde ortaya çıkacak ve işini kaybetmesine neden olacaktı.

1940 ve 1950’lerde Williams sağlık sorunlarından kurtulmayı başardı. Ulusun önde gelen yıldızlarından biri haline gelmişti. Tennessee Nashville’in ünlü country müzik radyo şovu *Grand Ole Opry*’nin önemli müzisyenlerinden biri oldu. 1949 yılında “Lovesick Blues” ile başlayan on bir hit şarkı yaptı. “Cold, Cold Heart” (1951), “Hey Good Lookin” (1951) ve “Your Cheatin’ Heart” (1953) gibi diğer eserleri de klasiklerin arasına girdi. Ne var ki Williams’ın alkol, morfin, ağrı kesicilerle olan problemi kısa sürede yeniden nüksetti. 1952 Ekim ayında *Grand Ole Opry*’den kovuldu. Bu kez geri dönüşü yoktu. 1 Ocak 1953’te country müziğin kralı, arabasında ölü bulundu. Öldüğü sırada yirmi dokuz yaşındaydı.

Ek Bilgiler

1- Hank Williams’ın son single çalışması “I’ll Never Get Out of This World Alive” (1952) adını taşıyordu.

2- “Luke the Drifter” takma adını kullanan Williams tüm diğer eserlerinden farklı olan on dört hikaye ve blues kaydı yapmıştı.

3- Tony Bennett (1926–) Williams’ın “Cold, Cold Heart” şarkısını 1951 yılında yeniden yorumlayarak, çok tutulan bir şarkı haline getirdi.

Humphrey Bogart

Manhattan'ın Yukarı Batı Yakası'nda iyi bir eğitim alarak yetişen Humphrey Bogart (1899–1957), 1940'lar ve 1950'lerde Hollywood'un kabadayı tiplemelerinin vazgeçilmez oyuncusu haline geldi. *Casablanca*'daki (1942) Rick Blaine gibi beyazperdenin en unutulmaz tiplemelerinden bazılarını canlandırdı. Kendisini unutulmaz bir ikon haline getiren klasik filmlerdeki rolleriyle çok sayıda unutulmaz karaktere can verdi.

Kariyerine 1920'lerde romantik tipleri sahnede canlandırarak başladı. 1930'ların başında ise sınırlı sayıda sinema filminde rol aldı. Yükselişini sağlayan gangster Duke Mantee tiplemesini Robert Sherwood'un 1935 tarihli *The Petrified Forest* oyununda canlandırdı. Oyun o yıl Broadway'de çok tutulmuştu. Bogart aynı tiplemeyi 1936 yılında oyunun film versiyonu çekildiğinde de canlandırdı. Bundan sonra bir süre düşük bütçeli filmlerde kötü karakterleri oynayacaktı.

Hollywood'daki yükselişi Raoul Walsh'ın *High Sierra* (1941) filmiyle birlikte geldi. Filmde karmaşık antikahraman Roy "Mad Dog" Earle tiplemesini canlandırıyordu. John Huston'ın *The Maltese Falcon* filminde dedektif Sam Spade rolüyle Hollywood yıldızı haline geldi. Burada çizdiği tiplemeyi kariyerinin kalan kısmında da devam ettirecekti.

1942 yılında Michael Curtiz'in ünlü *Casablanca* filminde rol aldı. Meyhaneci Rick Blaine rolündeki Bogart şu klasik replikleri söylüyordu: "Tam karşında sana bakıyor, çocuk", "Paris hep bizim olacak", "Louis sanıyorum bu güzel bir dostluğun başlangıcı olacak." Filmde yalnız, kaba ama kişiliğinin derinliklerinde romantik yanları olan bir adamı çok başarılı bir biçimde canlandırıyordu.

1944 yılında Ernest Hemingway'in romanını temel alan *To Have and Have Not* filminde paylaştığı başrol çok ses getirdi: On dokuz yaşındaki oyuncu Lauren Bacall'la birlikte oynuyordu. Daha önce üç kez evlenmiş olan kırk beş yaşındaki Bogart, 1945 yılında Bacall'la evlendi. Birlikte, yapılmış en iyi dedektif filmlerinden olan Howard Hawks'ın *The Big Sleep* (1946) adlı filminde rol aldılar.

Kariyerinin son on yılında *The Treasure of the Sierra Madre* (1948), *In a Lonely Place* (1950), en iyi aktör dalında Oscar Ödülü kazandığı *The African Queen* (1951), *The Caine Mutiny* (1954) ve *The Harder They Fall* (1956) gibi filmlerde oynadı. Elli yedi yaşında gırtlak kanserinden öldü.

Ek Bilgiler

1- Bogart 1930'dan 1956'ya kadar yetmiş altı filmde rol aldı.

2- Canlandırdığı karakterlerle, Jean-Luc Godard'ın "À bout de souffle" (1960) filminden, Woody Allen'ın "Play It Again, Sam" filmine kadar (1972) çeşitli filmlere ilham kaynağı oldu.

3- 1999 yılında Amerikan Film Enstitüsü Bogart'ı 20. yüzyılın en efsane erkeği ilan etti. "Entertainment Weekly" ise onu 1993 yılında tüm zamanların en efsane aktörü olarak tanımladı.

Televizyon

Televizyon günümüzde Amerikan yaşamının en önemli ögelerinden birisidir. Ortalama Amerikalı her gün dört saatten fazla TV izlemektedir. Amerika'daki evlerin yarısından fazlasında üç veya daha fazla TV bulunmaktadır. Amerikalılar yılda toplam 250 milyar saat televizyon izlemektedirler.

Sadece altmış yıl önce ise televizyon oldukça pahalı olan yeni bir icattı. Sadece az sayıdaki evde TV bulunuyordu.

Televizyon teknolojisi, 1920 yılında icat edilen ilk basit modellerin ortaya çıkışıyla yavaş yavaş gelişmeye başladı. Büyük radyo kanalları, evinde televizyon bulunan az sayıdaki kişiye ulaşmak için kısa süre içerisinde kendi televizyon kanallarını oluşturdular. CBS (Columbia Broadcasting System) 1931 yılında yayın hayatına başladı. NBC (National Broadcasting Company) ilk siyah beyaz TV yayınını 1939 yılında yaptı.

Tüm bu gelişmelere rağmen izleyici sayısı halen oldukça kısıtlıydı. Örneğin, 1939 yılında NBC kanalı Empire State Binası'nın tepesindeki bir antenden yayın yapmaya başladığında New York'taki evlerin sadece bin tanesinde TV vardı.

II. Dünya Savaşı geçici olarak televizyonun gelişimini engelledi. Hükümet ticari yayınlara son vermişti. TV parçaları üreten fabrikalar savaş malzemeleri üretmek için çalışıyorlardı.

Savaşın sonu ile birlikte yayınlar geri döndü. Kitlesel bir biçimde televizyon üretilmeye başlandı. 1940'ların sonu ve 1950'lerin başında TV fiyatları ucuzlamaya ve Amerikalılar komedyen Milton Berle (1908–2002) ve haber spikeri Edward R. Murrow'u (1908–1965) izlemek için TV almaya başladılar.

Televizyonun kültürel etkileri tartışmalıydı. İdealist destekçileri onun

haber ve eğitimsel programların yaygınlaştırılmasında kullanılacağını umuyorlardı. Eleştirmenleri ise onun Amerikan kültür yaşamını kurutacağından endişe etmekteydiler. Newton Minow (1926–), 1961 yılında televizyon ve halkın ilgisi ile ilgili bir programda bu aletin komedi, şiddet ve çizgi filmlerle dolu “boş bir alan” olduğunu söylemişti.

Minow konuşmasında televizyonun kültürel etkilerini son kırk yılda pek az değişen terimlerle şöyle ifade etti: “Televizyon işini iyi yapıyorsa diğer hiçbir şeye, gazetelere, tiyatrolara gerek kalmaz. Ama televizyon kötüyse ondan kötüsü olamaz.”

Ek Bilgiler

1- Büyük Amerikan mucidi Thomas Edison (1847–1931) ve telefonun mucidi Alexander Graham Bell (1847–1922) televizyon teknolojisinin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır.

2- TV’nin erken dönemlerinden beri yayın yapan kanallar arasındaki en yeni şirket Fox Broadcasting Company olmuştur. FOX yayın yapmaya 1986 yılında başlamıştı.

3- Kablolu TV başlangıçta yayın sinyallerini alamayan kırsal bölgelere televizyon yayınlarını ulaştırmak için geliştirilmişti.

Johnny Unitas

Johnny Unitas'ın (1933–2002) yaşamı Amerikan spor tarihindeki en alışılmadık başarı öykülerindendir. 1955 yılında "Pittsburg Steelers" tarafından reddedildikten sonra inşaatlarda çalışmış, Pittsburg'daki yarı profesyonel bir takımda oyun kuruculuk yaparak günde 6 dolar kazanmıştır. 1956 yılında "Baltimore Colts" ile anlaşma imzalamış ve NFL tarihindeki en iyi oyun kurucu olarak tarihe geçmiştir.

On sekiz yıllık kariyeri boyunca, 36.795 metre, 290 touchdown yapmıştır. Birbirini takip eden maçlardaki 47 touchdown başarısıyla bütün NFL rekorlarını zorlamıştır. Bununla birlikte Unitas'ın başarısı her zaman istatistiklerin ötesindedir. Onun liderliği, soğukkanlılığı ve mücadeleci karakteri kariyerinin en önemli unsurlarıdır. Colts'taki takım arkadaşı John Mackey (1941–2011) onun için, "Birlikte oynamak Tanrı ile top sürmek

gibiydi” demiştir.

Unitas, Colts takımıyla birlikte on yedi sezon oynamıştır. 1958 ve 1959 yıllarında takımını NFL şampiyonluklarına taşımıştır. Beşinci Super Bowl’da takımının zaferine katkıda bulunmuştur. Ne yazık ki ilk yarının ikinci çeyreğinde sakatlanmış ve bu nedenle ikinci yarıda oynayamamıştı. Üç kez En Değerli Oyuncu, on kez de Pro Bowl seçilmiştir.

Unitas’ın en önemli maçlarından biri “New York Giants” karşısında oynadığı 1958 NFL Şampiyonluğu maçıdır. Takımına maçı kazandıran bir sürüş gerçekleştirmiştir. Uzatmalar sırasında Alan Ameche’a (1933–1988) verdiği pas touchdown yapmalarını mümkün kılmış ve böylece Colts 23-17’lik bir skorla maçı almıştır. Bu müsabaka, pek çokları tarafından Oynanmış En Mükemmel Maç olarak adlandırılmaktadır.

Unitas “San Diego Chargers”la son sezonunu oynadıktan sonra 1973 yılında Amerikan futbolunu bırakmıştır. Sonraki yıllarda bedeni sahada aldığı darbelerin etkilerini göstermeye başlamıştır. Dizleri tutmaz olmuş, ünlü sağ kolu büyük ölçüde hareketsiz kalmıştır. Sağ elinde üç parmağı da hareket etmemektedir. Altmış dokuz yaşında kalp krizinden ölür.

Ek Bilgiler

1- Pittsburg’ta liseden mezun olan Unitas, “Notre Dame” için oynamak istedi. Ama İrlandalılar 62 kiloluk bir oyun kurucuyu uygun bulmadılar. O da bunun üzerine Louisville Üniversitesi’ne gitti.

2- Unitas 1979 yılında Amerikan Futbolu Onur Listesi’ne seçildi.

3- NFL tarihinde paslarıyla 40 bin kariyer yardını aşan ilk oyuncuydu.

Barbie

Mattel’in Barbie bebeği pek çok insan için farklı anlamlar taşıyordu. Bir kültürel ikon, moda mankeni, oyuncak ve esin perisiydi... Fakat 1959 yılında ilk defa ortaya çıktığında hem sevildi hem de büyük bir tartışma konusu oldu.

Oyuncağın yaratıcısı olan Mattel Şirketi’nin kurucularından Ruth Handler (1916–2002), “Barbie” fikrini Bild Lilli’den almıştı. Lilli yetişkin vücut ölçülerine göre yapılmış bir Alman model bebeğiydi. Bebek esas olarak yetişkinler için yapılmışsa da genç kızlar tarafında da beğenilmişti. Bebek oyuncaklar ve sevimli hayvanlarla dolu bir piyasada Handler, çocukların yetişkin dramaları oynayabileceği bir bebeğe olan yoğun taleplerini fark etmiştir. Handler’ın bu çabaları boşa çıkmaz. Mattel ilk yılında 350 bin Barbie bebek satar.

Barbie bebeğin parlak başarısı dikkatleri üzerine çekmiştir. Diğer şeylerin yanı sıra Barbie’nin gerçekçi olmayan biçimi genç kızların arasında sağlıklı olmayan bir imajı popülerleştirdiği için tehlikeli bulunmuştur (Barbie’nin

oranlarına sahip bir kadının, vücudundaki aşırı düşük yağ oranı nedeniyle adet görmesi mümkün olmayacaktı). Yine başka tahminlere göre Barbie'nin aşırı derecede ince beli ve kıvrımlı ayakları onun ayakta durmasını imkansız kılacaktır. Teen Talk Barbie (1992) piyasaya çıktığında eleştirilerin daha da artmasına neden olmuştur. Her bebek belirlenmiş 270 cümleden ancak dördünü kurabilmektedir. "Bizim de yeterince elbisemiz olacak mı?" ya da "matematik sınıfı çok zor" gibi... Bu ikinci bebeğin yarattığı karmaşa, Mattel'in can sıkıcı sözler söyleyen bebekleri piyasadan toplatmasına neden olmuştur.

Barbie Amerika'da ve dünyanın farklı bölgelerinde sosyal değişimleri yansıtacak şekilde evrim geçirmiştir. Bebek astronot, araba yarışçısı, doktor ve hostes olarak çoklu bir kariyer yapmakla kalmamış, Barbie'nin farklı etnik kökenlerden gelen arkadaşları olmuş, oyuncağın muhtelif versiyonları farklı kültürel kimlikleri yansıtmıştır. Örneğin, Mattel 1965 yılında siyahi bir Francie bebeği ve 1968 yılında Christie adında Afro-Amerikan bir bebek üretmiştir. Ne var ki 1980'lere kadar siyah ya da İspanyol Barbie bebekler piyasaya sürülememiştir.

Ek Bilgiler

1- Barbie ve onun erkek karşılığı olan Ken, adlarını Ruth Handler'ın çocukları Barbara ve Kenneth'dan alırlar.

2- Dünya çapında bir milyardan fazla Barbie bebeğin satıldığı sanılmaktadır.

3- Barbie, ebeveynler yerine doğrudan çocuklara satılan ilk oyuncak olmuştur. Handler bunu 500 bin dolar ödeyip "The Mickey Mouse Club"a sponsor olarak başarmıştır.

Barry Goldwater

Barry Goldwater (1909–1998), Arizona'da beş dönem senatörlük yapan tartışmalı bir isimdir. 1964 yılında ülkenin Cumhuriyetçi başkan adayı olmuştur. Öte yandan modern muhafazakar hareketin bir lideri olarak en büyük etkisi Cumhuriyetçi partiyi sağ liberal köklerinden koparıp sağa yanaştırması olmuştur.

Goldwater'ın politik felsefesinin temelinde devletin rolünün azaltılması ve komünizmle mücadele yatıyordu. 1930'larda New Deal'la birlikte yaratılan federal sosyal programlara karşıydı. Dwight D. Eisenhower (1890–1969) tarafından geliştirilen modern Cumhuriyetçi politikaları da bir tür *New Deal* olduğunu ileri sürerek eleştiriyordu.

Senatoda gelir vergisi artışlarının, sosyal refah programlarının kaldırılmasını istiyordu. "Nükleer denemelerin yasaklanması" anlaşmasına karşıydı. Dış yardıma ve eğitime federal bütçe ayrılmasını desteklemiyordu. Amerikan yargı tarihinde dönüm noktası olan *Brown v. Board of Education* (1954) isimli yüksek mahkeme kararına şiddetle karşı çıkıyordu. Okullarda siyahlarla beyazların ayrılması meselesi hakkında karar vermenin mahkemenin yetki alanının dışında olduğunu savunuyordu. 1964 yılında Yurttaşlık Hakları Yasası'nın karşısında yer aldı. Sonradan bu tutumu nedeniyle pişmanlık duyacaktı.

Goldwater Sovyetlere karşı düşmanlıktan ziyade barış politikası izleyen Eisenhower dahil bütün ılımlı yöneticilere tepkiliydi. ABD'nin ordusunu geliştirmesi gerektiğine inanıyordu. Sovyetler Birliği ile diplomatik ilişkiler kesilmeliydi. Komünist yönetim altında yaşayan insanlar isyan etmeleri için cesaretlendirilmeliydiler.

1960 tarihli *Conscience of a Conservative* isimli kitabı çok satanlar arasına girdi. Modern muhafazakarlığın şekillenmesinde kitabın önemli bir

etkisi oldu.

İki dönem senatoda yer aldıktan sonra 1964 yılında Beyaz Saray için yarıştı. Başkan Lyndon B. Johnson (1908–1973) karşısında yenilgiye uğradı. Buna karşılık onun seçim kampanyası Başkan Ronald Reagan’ın (1911–2004) 1980 yılındaki zaferinin temellerini atmıştı.

Goldwater 1969 yılında Senatoya geri döndü. Üç dönem daha görev yaptı. Yıllar içinde muhafazakar hareketle bağını koparttı. Diğer muhafazakarlarla çeşitli konularda çatışmalar yaşıyordu. Kürtaj meselesinde kişilerin kendi seçimlerinin önemli olduğunu söylüyor, homoseksüellerin orduya alınmasını savunuyordu. Sağlık problemleri Senatodaki son yıllarında aktif olmasına izin vermedi. 1987 yılında emekli oldu. Seksen dokuz yaşında öldü.

Ek Bilgiler

1- Goldwater’ın Başkan Richard M. Nixon’u (1913–1994) 1974 yılındaki “Watergate Skandalı” sonrası istifa etmesi için ikna ettiği söylenmektedir.

2- Reegan’ın 1964 konuşmasında Goldwater’a verdiği destek ona politik başarı olarak geri dönmüştür. 1966 seçimlerinde Kaliforniya valisi seçilmesinde bu konuşmanın da etkisi olmuştur.

3- 1986 yılında Goldwater Pentagon’un seviyesini yeniden düzenleyen bir yasa önerdi. Buna göre ABD Genelkurmay Başkanı, başkanın askeri danışmanı ve savunma sekreteri olacaktı. Daha sonra bu öneri için “Senatoda yaptığım yegane işe yaramaz şey” diyecekti.

Pablo Neruda

Şiirleri kadar siyasetle ilgili çalışmaları da son derece etkili olan Şili'li şair Pablo Neruda (1904–1973), sürgün ve acılarla dolu bir hayat yaşadı. Yaşadığı dönemde aldığı politik pozisyonlar nedeniyle tartışmalı bir figür olsa da tartışmasız bir biçimde büyük bir yetenekti. Yakın dönemde yazılmış en iyi lirik şiirlerden bazıları onun kaleminden çıktı.

Neruda babasının cesaretini kırmasına rağmen on yaşından beri şiirler yazıyordu. *Twenty Love Poems and a Song of Despair* (1924) isimli çalışması ile dikkatleri üzerine çekti. Şiirlerindeki belirgin duyarlılığın yanı sıra şairin sadece on dokuz yaşında olması da okuyucularını büyülüyordu.

Sonraki on yılda, Şili'de sevilen bir figür haline geldi. Burma'dan Meksika ve İspanya'ya kadar çeşitli ülkelerde diplomatik görevlerde bulundu. Bu ziyaretleri sırasında tanık olduğu yaygın yoksulluk sola kaymasına ve giderek daha fazla politik hareketlerin içinde yer almasına

neden oldu. İspanya İç Savaşı'nda solcuların safında yer aldıktan sonra ülkesine döndü ve Senatoya seçildi.

1940'lardaki Latin Amerika gezileri ona *Canto General* (1950) isimli eserini yazması için ilham kaynağı oldu. Bu destansı şiirde tarihi, topraklarını ve kıtanın yerlilerini anlatıyordu. Bu süre içerisinde Şili hükümetinin gözünden düştü. Öyle ki bir süreden beri gizlenmek zorunda kalıyordu. 1949 yılında ülkeden kaçtı. Sovyet lider Joseph Stalin (1879–1953) için yazdığı övgülerle uçlarda dolaşan bir figür haline gelmişti. Şili'ye döndükten ve yaklaşık yirmi yıl boyunca başarılı bir biçimde şiir kariyerini devam ettirdikten sonra 1973 yılında yine politik sorunlar yaşamaya başladı. Ülkesinde sağcı bir askeri darbe gerçekleşmişti. Birkaç gün sonra kanserden öldü. Yeni rejim, Neruda'nın Şili halkının gözünde büyük bir popülaritesi olmasına rağmen ona bir devlet cenazesi düzenlemeyi kabul etmedi.

Ek Bilgiler

1- Neruda'nın asıl adı Neftalí Ricardo Reyes Basoalto'ydu. Şiirlerini Çek yazar Jan Neruda'nın (1834–1891) adını kullanarak yayınlaması, durumundan hiç de hoşnut olmayan babasından saklanabilmek içindi.

2- CIA Neruda'yı bir tehdit kaynağı ve komünist bir kışkırtıcı olarak gördü. 1960'larda onun ününü lekelemek için bir dizi özel kampanya başlatıldı.

3- 1971 yılında ona verilen Nobel Edebiyat Ödülü, Stalin'e olan desteği nedeniyle ödül tarihinin en tartışmalı kararı olmuştu.

4- İtalyan yapımı "Il Postino" (1994) filminde Neruda önemli bir karakter olarak ortaya çıkar. Köylü bir postacıya şiir zevki aşılamaya çalışmaktadır. Filmde geçen olayların önemli bir bölümü kurgusaldır.

Frank Sinatra

Gençlerin hayran olduğu Elvis ve Beatles gibi pop müziğin devlerinden yıllar önce Frank Sinatra (1915–1998), müziğe meraklı 1940 gençliğine ilham vermişti. Frank Sinatra 20. yüzyılın en ünlü müzik icracılarından biri ve hem sahnede hem de beyazperdede unutulmaz bir kültürel ikon oldu.

Sinatra ilk olarak büyük bir müzik grubu olan “Dorsey Brothers Orchestra” ile ün kazandı. Pürüzsüz sesi ve sempatik görünümüyle çok sayıda hayranı vardı. Hayranları arasında kloş etekleri ve ayak bileklerinin altına çekilmiş çoraplarıyla konserlerine akın eden genç kızlar oldukça fazlaydı. Sinatra Dorsey Brothers’tan ayrıldığında ünü daha da arttı. 1943’teki “Hollywood Bowl” şovunu izleyen yaklaşık 10 bin genç insan vardı.

1950’lere gelindiğinde Sinatra’nın kısa çoraplı kızlar arasındaki popülaritesi azalmaya başlamıştı. Kendisine yeni bir izleyici kitlesi bulması gerekiyordu. Bu arayışları sırasında hatalı tercihler de yapmıştı. Fakat 1953 tarihli *From Here to Eternity* filmindeki Oscar Ödüllü performansı ile

yıldızı çok geçmeden yeniden parlayacaktı. Sinatra daha sonra aralarında *In the Wee Small Hours* (1954), *Songs for Swingin' Lovers* (1956), ve *Come Fly with Me* (1958) gibi çalışmalarının yer aldığı bir dizi klasik albümünü yayınladı. Bu albümlerde Sinatra ile özdeşleşen "I've Got You under My Skin, Autumn in New York, Come Fly with Me" gibi şarkıları da yer alıyordu.

Sinatra kariyerinin kalan kısmında da başarısını korudu. Televizyon şovları yüksek reytingler alıyordu. Özellikle askerden dönen Elvis Presley'i (1935–1977) ağırladığı programı büyük ilgi gördü. 1960 yapımı *Oceans 11* o yılın en başarılı çalışmasıydı. Büyük orkestra şefi Count Basie (1904–1984) ve Brezilyalı besteci Antonio Carlos Jobim (1927–1994) ile ortaklaşa yaptığı albümler kariyerinin en beğenilen çalışmalarındandı. 1969 yılında, kariyerine başlangıcından otuz yıldan fazla bir süre sonra en bilinen şarkısı "My Way"i yaptı.

Ek Bilgiler

1- "The Godfather" (1972) filminde mafyanın şarkıcı Johnny Fontaine'i işe alması için bir Hollywood yapımcısını yatağına kesik at başı koyarak tehdit ettiği sahne, Sinatra'nın ilk sözleşmelerini yaparken mafyanın işe karıştığı yönündeki söylentileri yansıtmaktadır.

2- Sinatra'nın 1943 "Hollywood Bowl" şovu o kadar başarılıydı ki tek gecede elde edilen hasılatla mekanın tüm borçlarını kapatmayı başardı.

3- Columbia Records'la yaptığı anlaşmadan memnun olmayan Sinatra, 1960 yılında Reprise Records'la çalışmaya başladı. Reprise Records, Fleetwood Mac, Depeche Mode ve "Smashing Pumpkins" gibi çok çeşitli sanatçı ve gruplarla çalışmıştır.

Ingrid Bergman

İsveç doğumlu oyuncu Ingrid Bergman (1915–1982), *Casablanca* (1942), *Gaslight* (1944) ve *Notorious* (1946) filmlerinde canlandırdığı kırılgan ve acı çekmiş kadın tiplemeleri ile tanınmaktadır.

Gerçek hayatta ise yönetmen Roberto Rossellini ile olan ilişkisi büyük bir sansasyona ve yaklaşık yedi yıl boyunca Hollywood'un dışında kalmasına neden olmuştur.

Bergman, Hollywood yapımcısı David O. Selznick tarafından *Intermezzo* (1936) filminde keşfedilmeden önce İsveç ve Almanya'da çeşitli filmlerde rol almıştı. Selznick, Bergman'ı ABD'ye getirdi. Bergman, *Casablanca*'dan önce dört Hollywood filminde oynadı. En bilinen filmi olan *Casablanca*'da, aşk üçgenindeki bir kadını canlandırıyordu. Bir yanda Paul Henreid tarafından canlandırılan kendisini adadığı adam, diğer tarafta ise Humphrey Bogart tarafından canlandırdığı sevdiği adam vardı.

İki yıl sonra Ernest Hemingway'in *For Whom the Bell Tolls* (Çanlar Kimin İçin Çalıyor) (1943) isimli romanının film uyarlamasındaki rolüyle en iyi kadın oyuncu dalında Oscar'a aday gösterildi. Bir yıl sonra ilk Oscar Ödülü'nü *Gaslight* filminde Charles Boyer'ın canlandırılan suçlu kocası tarafından delirtilen bir kadını oynayarak aldı.

Bergman daha sonra eleştirmenler tarafından beğenilen ve gişede büyük bir başarı sağlayan *Spellbound* (1945) ve *The Bells of St. Mary's* (1945) filmlerinde rol aldı. Daha sonra Alfred Hitchcock'ın *Notorious* (1946) filminde ikinci unutulmaz performansını sergiledi. Bu filmde de aşk üçgenindeki bir kadını canlandırıyordu. Aynı hikaye kısa süre sonra gerçek hayatta kendi başına gelecekti.

1949 yılında Rossellini ile olan ilişkisi duyulduğu sırada hem kendisi

hem de İtalyan yönetmen evli ve çocukluydu. 1950 yılında Rossellini ile *Stromboli* (1950) filminde çalıştıktan kısa bir sonra Roberto isimli evlilikdışı bir çocuk dünyaya getirdi.

Skandal çok ses getirmişti. Yankıları ABD Senatosuna kadar ulaştı ve Bergman açıkça kınandı. Kocası Petter Lindström'dan ayrıldı, İtalya'ya gitti ve 1950 yılında Rossellini ile evlendi.

1957 yılında Rossellini'den ayrılana kadar dört film çekti ve iki çocukları daha oldu.

Hollywood'a dönüşü *Anastasia* (1956) filmiyle oldu. Bu filmdeki rolü ile ikinci Oscar Ödülü'nü kazandı. Daha sonra film kariyeri düşüşe geçse de *Murder on the Orient Express* (1974) ile yeniden sinema perdesine dönüş yaptı. En iyi yardımcı kadın oyuncu dalında Oscar Ödülü kazandı. Altmış yedinci doğum gününde kanserden öldü.

Ek Bilgiler

1- Bergman sinemanın doğal güzellerinden biri olarak kabul edilmektedir. Filmlerde ya çok az makyaj kullanır ya da hiç makyaj yapmazdı.

2- "Casablanca" Bogart ve Bergman'ın birlikte rol aldıkları tek filmdir.

3- Bergman'ın iki çocuğu da ünlü olmuşlardır. Kızı Pia Lindström (1938–) aktris ve haber sunucusu, Isabella Rossellini (1952–) ise aktris ve modeldir.

Organ Nakli

İlk başarılı organ nakli 1954 yılında yapılmıştır. Joseph Murray (1919–2012) isimli bir cerrah iki ikizden birinin böbreğini diğerine nakletmiştir. Yaklaşık dört saat süren operasyon tıp tarihinde bir dönüm noktasıdır. 20. yüzyılın son döneminde yaşanacak olan bir dizi tıbbi ilerlemenin başlangıcı olmuştur.

Joseph Murray

Bir organın bir insan bedeninden diğerine nakli bir dizi zorlukla gerçekleşmektedir. En önemli sorun hastanın yeni organı reddedebilecek olan bağışıklık sistemidir. Murray'in operasyonu öncesi yapılan organ nakli denemeleri canlının vücudu yeni organı bir tür parazit olarak gördüğü için başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu nedenle vücut yeni organa karşı saldırıya geçmektedir.

Özdeş ikizler özdeş genetik yapılara sahip olduklarından Murray vücudun organı ret sorununu kolaylıkla aşabilmiştir. Onun operasyonu

organ naklinin mümkün olduğunu ispat etmiş ve bilim insanlarını organ reddi meselesini aşabilmek için düşünmeye sevk etmiştir.

1950 ve 1960'larda ilaç firmaları bağışıklık sisteminin yabancı dokuyu reddetmesini engelleyebilecek ilaçlar geliştirmek için çalışmaya başlamışlardır. Bu ilaçlar başarılı olunca bağlantısız donörlerden alınan organların yeni vücuda uyum sağlaması mümkün olabilmiştir.

1963 yılında Mississippili doktor James D. Hardy (1918–2003) ilk akciğer naklini gerçekleştirmiştir. 1967 yılında Güney Afrikalı doktor Christiaan Barnard (1922–2001) ilk başarılı kalp naklini gerçekleştirmiştir.

On yıllar içerisinde organ nakillerindeki başarı gözle görülür bir biçimde artmıştır. Günümüzde kalp nakli yapılan hastaların %80'i nakilden sonra bir yıl, %70'inden fazlası ise beş yıl ve daha fazla yaşamaktadırlar.

Ek Bilgiler

1- 1978 yılında kendisine kalp nakli yapılan Tony Huesman (1956–2009), yaşayan en yaşlı kalp nakli hastasıdır.

2- Murray 1990 yılında tıp dalında verilen Nobel Ödülü'nü Seattle'lı doktor E. Donnall Thomas (1920–2012) ile paylaşmıştır.

3- İlk böbrek nakli gerçekleştirilen hasta Richard Herrick, operasyondan sonra sekiz yıl daha yaşamıştır.

Bill Russell

Basketbol tarihinde hiçbir oyuncu Bill Russell (1934–) kadar savunma, takım oyunu ve zaferle özdeşleşmemiştir. Russell yüzyılın ortalarında “Boston Celtics” takımının temel direğiydi. 1956’dan 1969’a kadar on bir şampiyonluk sezonunun hepsinde kadroda yer almıştır. Son iki şampiyonluk yılında akıl hocası Red Auerbach’in (1917–2006) yerine geçerek oyuncu-koç olarak hizmet etmiştir.

2,08 metrelik boyuyla Russell, bir oyuncunun yüksek skorlar yapmadan da oyunda etkin ve başarılı olabileceğini ispat etmiştir. Kariyeri boyunca ortalama 15,1 sayı atmış olsa da beş kez Ulusal Basketbol Birliği’nin En Değerli Oyuncusu olarak oylanmış, on üç yıllık kariyerinde 12 kez all-star olmuştur.

Döneminin en çok korkulan savunma oyuncusuydu. O bir ribaund büyücüsüydü. Kariyeri boyunca 22,5 ribaunt ortalamasına sahip oldu. Rakibi Wilt Chamberlain (1936–1999) gibi büyük bir fiziksel üstünlüğü yoktu. Öte yandan benzersiz içgüdüleri ve aklı ile muhteşem bir atletti. Çoğu zaman Chamberlain daha fazla skor yapmış ama şampiyonluğu Russell kazanmıştır.

Russell, San Francisco Üniversitesi’nde iki kez kolej şampiyonu olduktan ve 1956 Olimpiyatları’nda altın madalya aldıktan sonra Celtics takımına geçmiştir. Daha önce Celtics hiç NBA şampiyonluğu kazanmamıştır. 1969 yılında basketbolu bıraktığında ise takımı basketbol tarihin önemli başarı sembollerinden biri haline gelmiştir.

Başarılarına rağmen Russell, Boston’da ırkçılığa maruz kalmış, şehirdeki hayranları ve medya ile zorlu ilişkiler kurmuştur. Hayranlarına imza vermeyi reddetmesi ile ünlüdür. 1972 yılında Celtics’in forma numarası olan 6’yı emekli etmek istediğinde törene gelmemeyi seçmiştir. 1974 yılında Basketbol Onur Listesi’ne alınmak istenmesini bile umursamamıştır.

Russell’in şehre karşı olan öfkesi son yıllarına doğru yumuşamıştır. 1999 yılında Celtics forma numarasını onun adına tekrar emekli ettiğinde yapılan törene o da katılmıştır.

Ek Bilgiler

1- 1961-1962 döneminde Russell Chamberlain’in 50,4 sayı ortalaması karşısında yalnızca 18,9 ortalamasıyla sayı atabilmiştir. Yine de oyuncu arkadaşları tarafından ligin En Değerli Oyuncusu seçilmiştir.

2- 1968 yılında “Sports Illustrated” tarafından Yılın Sporcusu ilan edilmiştir. “Sporting News” onu 1960’ların en iyi atleti ilan etmiştir.

3- Russell 2007 yılında Harvard’dan fahri doktora almıştır. Buna gerekçe olarak başarılı savunma oyunu ile basketbolda bir devrim yaratmış olması gösterilmiştir.

Marilyn Monroe

Norma Jeane Mortenson, 1 Haziran 1926 tarihinde bekar bir annenin çocuğu olarak doğdu. Birden fazla üvey babası oldu. Kısa bir süre için yetimhanede kaldı. On altı yaşında, James Dougherty (1921–2005) adında bir denizciyle evlendi. Onunla birlikte Kaliforniya, Los Angeles yakınlarında yaşamaya başladı.

II. Dünya Savaşı sırasında Dougherty, Güney Pasifik'e gönderildiği sırada Norma Jeane Hollywood'daki bir cephane fabrikasında işçi olarak çalışıyordu. Bir ordu fotoğrafçısının dikkatini çekmişti. Fotoğrafçı, askerlere dağıtılan *Yank* dergisi için bu esmer kızın fotoğraflarını çekti ve bir model ajansına önerdi. Bu sırada Jeane saçlarını boyattı ve burnuna estetik yaptırdı. Adını da Marilyn Monroe olarak değiştirdi.

Monroe'nun modellik kariyeri hızla film yıldızlığına doğru evrildi. Fox Pictures için küçük filmlerde oynayarak başladığı kariyerine 1950 yılındaki

All About Eve filminde Miss Caswell rolü ile devam etti. Bu başarısı kadar, 1953 tarihli *Niagara* filmindeki performansı da uluslararası bir yıldız haline gelmesinde önemli rol oynadı. Daha sonra *Gentlemen Prefer Blondes* (1953), *How to Marry a Millionaire* (1953) ve *Some Like It Hot* (1959) gibi filmlerde son derece önemli roller aldı.

Monroe'nun başarısına karşılık özel hayatı son derece çalkantılıydı. Modellik kariyerine başladıktan sonra kocasından ayrıldı. Bundan sonra kısa süreli ve dramatik ilişkiler yaşadı. 1954 yılında Yankee orta saha oyuncusu Joe Di Maggio (1914–1999) ile evlendi. Bir yıl kadar süren bu evliliğin ardından 1956 yılında oyun yazarı Arthur Miller (1915–2005) ile evlendi. Kamuoyu nezdindeki imajı ile özel hayatındaki çalkantılar 1962 Mayıs'ında bir TV programında adeta çarpıştılar. İlişkisi olduğu söylenen Başkan John F. Kennedy (1917–1963) için epey şehvetli bir tarzda bir "Happy Birthday" şarkısı söyledi.

Sonraki ay *Something's Got to Give* filminin setinden kovuldu ve 5 Ağustos 1962 tarihinde aşırı dozda uyuşturucu kullanımı nedeniyle hayatını kaybetti.

Ek Bilgiler

1- 1999 tarihli "Playboy" dergisi Monroe'yu yüzyılın bir numaralı seks starı olarak adlandırdı.

2- Ünlü olduktan sonra menajerleri 1947 yılında Monroe'nun bir takvim için çıplak pozlar verdiği gerçeğini örtmeye çalıştılar. Monroe ise bunu gizlemek istemedi ve bu gerçeği hayranları ile paylaştı.

3- "Something's Got to Give" filminden kovulmadan önce ünlü bir Hollywood aktrisinin yer aldığı ilk nü sahneyi çekmişti.

Walter Cronkite

1972 yılında yapılan bir anket onu Amerikan yaşamının en güvenilen ismi olarak belirlemiştir. 1962 yılından 1981'e kadar CBS akşam haberlerinin sunucusu ve editörü olan Walter Cronkite (1916–2009) haberleri açık ve objektif bir dille sundu. Bu özellikleriyle Amerikalıların sesi olmayı başarmıştı.

Başkan John F. Kennedy (1917–1963) bir suikasta kurban gittiğinde Amerikan halkına genç başkanın öldüğünü söyleyen Cronkite olmuştu. Cronkite 1968 yılındaki Tet Saldırısı'nın ardından ülkeye döndüğünde halka şöyle seslendi: "Görünen o ki kanlı Vietnam deneyimi bir çıkmaza girmiş durumda." Bu yorum Lyndon Johnson (1908–1973) tarafından şu sözlerin söylenmesine neden olmuştur: "Ben Cronkite'i kaybettim. Amerika'yı kaybettim." Apollo 11 Ay'a doğru yol alırken milyonlarca insanın dinlediği Cronkite, "Git bebeğim, haydi" demişti.

Cronkite haberciliğe küçük gazetelerde ve Orta Batı'daki radyo istasyonlarında çalışarak başlamıştı. ABD II. Dünya Savaşı'na girince, *United Press* için savaş muhabiri olarak çalışmaya başladı. Almanya'yı

bombalayan uçaklara refakat etti. Nuremberg yargılamalarına katıldı.

1950 yılında CBS'in Washington şubesinde çalışmaya başladı. Daha sonra ulusal haberler bölümüne geçti. Bir dizi CBS haber programını sundu. 1952 yılında CBS'in başkanlık seçimi özel yayınlarını izleyicilere o aktardı.

1962 yılında Douglas Edwards'ın (1917–1990) yerine geçerek CBS akşam haberlerini sunmaya başladı. CBS politikaları gereğince emekli olduğu 1981 yılına kadar bu pozisyonda kalacaktı. Göreve geldikten kısa bir süre sonra programı on beş dakikadan otuz dakikaya çıkardı. Bugün de bu süre kanalın haber standardı olarak korunmaktadır.

Altmış beş yaşında emekli olunca sunucu iskemlesini ve editörlüğü 2005 yılına kadar görevde kalan Dan Rather'a (1931–) bıraktı. Cronkite emeklilik döneminde de CBS, PBS, CNN ve Discovery Channel için haber yapmaya devam etti.

Ek Bilgiler

1- Cronkite'in CBS akşam haberlerinin sonundaki kapanış cümlesi, "İşte bunlar oldu" şeklindeydi.

2- 1972 yılında CBS, "Washington Post"ta yayınlanan bir haber üzerine Watergate hakkında iki bölümlük bir program hazırlayarak onun halka mal olmasına yardımcı oldu.

3- 1977 yılında Cronkite Mısır Başkanı Enver Sedat'a (1918–1981) İsraillilerle görüşmek için Kudüs'e gidip gitmeyeceğini sordu. Sedat gideceğini söyledi ve ertesi yıl İsrail Başbakanı Menachem Begin (1913–1992) onu Kudüs'e davet etti. Bu "Camp David" sürecinin ilk adımlarından biri ve İsrail-Mısır barış görüşmelerinin başlangıcıydı.

Gönülçelen[1] (1951)

J. D. Salinger’in (1919–2010) kitabı *The Catcher in the Rye* (Gönülçelen) (1951) yayınlandığı günden itibaren bir kültürel fenomen halini almıştır. 20. yüzyılın en çok satan Amerikan romanlarından birisidir. Roman daha ziyade lise ve kolej öğrencileri arasında popüler olsa da ergen sıkıntılarını ortaya koyuş biçimi ile her yaştan okuyucunun ilgisini çekmiştir.

JD Salinger

Gönülçelen’in (1951) başkarakteri Holden Caulfield’dır. On altı yaşındaki öfkeli ve asi genç, okuduğu okullarda başarısız olmaktadır. Yıl sonunda başarısız performansı nedeniyle yeniden okuldan atılacağını öğrenince, Manhattan’daki evine doğru gidiş tarihinden birkaç gün önce ailesine haber vermeden gider ve bir otel odasında kalır.

Manhattan’daki özgür günlerinde Holden savrulup durur. Boş boş şehirde dolaşır. İçki içer. Gönülsüzce kızlarla flört eder. Tanıdıklarıyla buluşur.

Çeşitli yabancılarla tanışır. Huysuz ve yorgun Holden sürekli yetişkinlerin dünyasında gördüğü ikiyüzlülükten şikayet eder. İnsanların çoğu sahtedir. Holden gözlemlerinde genellikle haklı olsa da fazla yargılayıcı, bencil ve haddinden fazla naiftir. Bu onun bir anlatıcı olarak güvenilirliğini sınırlandırmaktadır.

Gönülçelen, 1950'lerin okuyucuları için bir şok etkisi yaratmıştır. Pek çokları savaş sonrası on yılda böylesi bir meydan okumayla karşılaşmaya hazır değildir. Yazarın argo ve yer yer küfür kullanımı ile kimi zaman açık bir biçimde seksten bahsetmesi okuyucuları şaşırtmaktadır. Buna rağmen bu tarzı romanı çok satan bir eser yapmış ve liselerin okuma listelerinde üst sıralara taşımıştır. Roman dünya çapında 10 milyondan fazla satmıştır.

Ek Bilgiler

1- Münzevi bir hayat süren Salinger, 1965 yılında New Hampshire kırsalına gittikten sonra ortalardan kaybolmuştur. En son 1980 yılında kamuoyunun karşısına çıkmıştır.

2- Popülerliğine rağmen "Gönülçelen" hiçbir zaman sahneye ya da beyazperdeye uyarlanmamıştır. Zira Salinger buna hiçbir zaman izin vermemiştir.

3- "Gönülçelen", Salinger'in yayınladığı tek uzun romandır. Ortadan kaybolmadan önce en az iki roman yazdığı sanılmaktadır. Ne var ki bu eserler halen basılmayı beklemektedirler.

1 Türkçeye önce "Gönülçelen" adıyla, daha sonra da "Çavdar Tarlasında Çocuklar" adıyla çevrilmiştir.

Ella Fitzgerald

"Şarkıların First Lady"si Ella Fitzgerald (1917–1996), neredeyse mükemmele yakın performansları ile tanınmaktadır. Ses aralığı çok geniş olduğundan hemen her şarkıyı inanılmaz bir açıklıkla okuyabilmektedir. Sesi o kadar güçlüdür ki bir enstrüman olarak sadece sesini kullandığı, uydurma sözler ve vokal seslere dayanan bir şarkı söyleme tarzı bile geliştirmiştir. Verimli bir sanatçı olan Fitzgerald, *The Great American Songbook*'daki eserlerin önemli bir bölümünü söylediği kayıtlara sahiptir.

The Great American Songbook, 1920 ile 1960 arasında yazılmış olan şarkılardan oluşmaktadır. Bu dönem Tin Pan Alley'le başlayıp rock and roll'la son bulmuştur. Caz müzikte, bu türden şarkılara "standart" adı verilmektedir. Kitaba katkıda bulunanlar arasında şarkı yazarları Irving Berlin (1888–1989) "White Christmas, Blue Skies" ve Hoagy Carmichael

(1899–1981) “Stardust, Georgia on My Mind”; Broadway bestecileri George (1898–1937) ve Ira (1896–1983) Gershwin’dir “I Got Rhythm, Embraceable You.” Ayrıca icracı ve grup lideri olarak Duke Ellington’un (1899–1974) adı anılmalıdır “In a Sentimental Mood.”

Yarım yüzyıldan uzun süren kariyeri boyunca Fitzgerald, tüm bu eserleri ve daha fazlasını seslendirmiştir. 1934 yılında on yedi yaşındayken müziğe başlamıştır. Harlem’de Apollo Tiyatrosu’nda amatör şarkıcıların katıldığı bir yarışmayı kazanmıştır. Kısa süre sonra büyük bir müzik grubu ile çalışmaya başlamıştır. 1939 yılına gelindiğinde “Ella ve Ünlü Orkestrası” isimli grubun liderliğini yapmaktadır. Fitzgerald en büyük başarısını ise bir solo sanatçısı olarak elde etmiştir. 1950’lerde aralarında *Ella Fitzgerald Sings the Cole Porter Song Book* ve *Ella Fitzgerald Sings the Irving Berlin Song Book*’un da bulunduğu sekiz derleme albümü piyasaya sürmüştür. Birlikte üç albüm yaptıkları Louis Armstrong (1901–1971) ile olan ortak çalışmaları da çok ünlüdür. Bunlar arasında Gershwin’in *Porgy and Bess* isimli müzikalinin bir versiyonu da bulunmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Söz yazarı Ira Gershwin, Fitzgerald’a hayatının en büyük iltifatlarından birini yapmıştır: “Ella şarkılarımızı söyleyene dek onların bu kadar güzel olduklarını fark etmemiştim.”

2- “The Great American Songbook” dönemi kapandıktan sonra bile pek çok sanatçı avangard denemeleri için eski standartlara dönmeyi tercih ettiler. Saksafoncu John Coltrane’in (1926–1967) ünlü kaydı “My Favorite Things” bunun parlak bir örneğidir.

3- Fitzgerald’ın “songbook” serisine hürmeten Frank Sinatra (1915–1998) benzer türdeki kendi albümlerine bu ismin verilmesini kabul etmemiştir.

Casablanca

Michael Curtiz'in (1886–1962) suç, gerilim, komedi ve romans karışımı filmi *Casablanca*, sinema tarihinin en çok sevilen yapımlarından biri olmuştur. Efsanevi Hollywood aktörleri Humphrey Bogart ve Ingrid Bergman'ın başrollerini paylaştığı, II. Dünya Savaşı'nın arka plan alındığı filmde onur, görev duygusu, kendini feda etme ve aşkın kaybedilişi gibi temalar işlenmektedir. Bu öyle bir biçimde yapılmaktadır ki filme giden izleyiciler on yıllar boyunca hissettiklerinden hiçbir şey kaybetmemişlerdir.

Film 1943 yılında en iyi film, yönetmen ve senaryo dallarında Oscar Ödülü kazanmıştır (Aslında ilk kez 1942 yılında çıkmışsa da 1943 yılına kadar yaygın bir biçimde gösterilmemiştir.). 2007 yılında Amerikan Film Enstitüsü onu yapılmış en iyi Amerikan filmleri listesinde üçüncü sıraya koymuştur. Listede *Citizen Kane* (1941) ve *The Godfather*'dan (1972) sonra gelmektedir.

Eleştirmenler *Casablanca*'nın popülerliğini filmin çeşitli özelliklerine bağlamaktadır. Bergman ve Bogart'ın birbirleri ile olan uyumu, güçlü oyuncu kadrosunun başarılı performansı, çoğu Philip ve Julius Epstein kardeşler tarafından yazılan esprili diyaloglar, Max Steiner tarafından hazırlanan başarılı film müzikleri, merak uyandırıcı ve romans içeren öyküsü... Gerçekten de bunlardan herhangi birinin eksik olması halinde *Casablanca*'nın *Casablanca* olması mümkün olmayacaktı.

Filmin yapılma öyküsü bile ancak Hollywood'da düşlenebilecek cinstendir. Senaryonun temeli, Murray Burnett ve Joan Alison tarafından yazılan *Everybody Comes to Rick's* adındaki sahnelenmemiş bir tiyatro eserine dayanmaktadır. Warner Bros oyun metninin yayın hakları için 20

bin dolar ödemiştir. Bu sahnelenmemiş bir oyun için o güne dek ödenmiş en yüksek ücrettir.

Senaryo yazarı Howard Koch ve Epstein kardeşler öyküyü birlikte yeniden kaleme almışlardır. Yazarlar dahil hiç kimse başlangıçta metnin nasıl sonuçlanacağını bilmemektedir.

Öykü Fransız işgalindeki Fas'ta Nazilerden kurtulmaya çalışan Avrupalı göçmenler hakkındadır. Aynı zamanda üç ana karakter arasında yaşanan bir aşk üçgeni ele alınmaktadır (Aşk üçgenindeki diğer karakter Paul Henreid tarafından canlandırılmaktadır). Senaryonun orijinal metindeki hali, filmde ele alınan yurtseverlik ve kendini feda etme temaları açısından sönük kalmaktadır. Bogart'ın Rick Blain tiplemesinin söylediği gibi Avrupa savaşla kavrulurken: "Üç insanın problemlerinin bu çılgın dünyada nasıl da önemsiz olduklarını görmek için fazla bir çabaya gerek yok."

Ek Bilgiler

1- Film 1931 yılında gösterime girdiğinde önemsiz bir eser olarak görülen "As Time Goes By" şarkısını popülerleştirmiştir.

2- Kaptan Renault rolündeki Claude Rain (1889–1967) tarafından söylenen, "Olağan şüphelileri bir araya toplayalım" repliği 1995 yılında Hollywood yapımı "The Usual Suspects" (Olağan Şüpheliler) filmine ilham kaynağı olmuştur.

3- Humphrey Bogart tarafından söylenen filmin son repliği, ("Louis, bunun güzel bir dostluğun başlangıcı olduğunu düşünüyorum") yapımı bittikten üç hafta sonra filme eklenmiştir. Repliğin, filmin yapımındaki itici güç olan Warner Bros. yöneticisi Hal Wallis tarafından yazıldığı söylenmektedir.

Jet Yolculuğu

2 Mayıs 1952 tarihinde ilk yolcu jeti Londra'dan Johannesburg'a uçtu. Bu, jet seyahatlerinin başlangıcıydı. Jet motoru teknolojisinin gelişimi, uzak mesafeler arasında yolculuk yapmayı gemilerden ve eski model uçaklardan daha kolay ve daha hızlı bir hale getiriyordu. Halklar ve kültürler daha önce hiç olmadığı bir biçimde bir araya gelecekti.

Hem Müttefikler hem de Nazi Almanya'sı II. Dünya Savaşı sırasında jet motorları geliştirdiler. Pervaneli uçaklara göre jetler %50 daha hızlıydı ve 12.129 km yüksekliğe ulaşabiliyordu.

İlk ticari jet olan "De Havilland Comet", İngiltere'de yapılmış ve British Airways'in o dönemki adıyla British Overseas Airways Corporation (BOAC) tarafından kullanıma sokulmuştu. Güney Afrika başkentine doğru 10.821 km'lik bir rota üzerinde gidiyordu. Saatte 788 km giden uçak yolculuğunu yirmi dört saatten kısa bir süre içerisinde tamamlıyordu. Eski

pervaneli uçaklara göre aynı rotayı on saat daha hızlı gidiyordu.

Kullanıma sokulmalarından itibaren jetler, dünya çapında insanların hayal güçlerini etkisi altına aldı. Bir *New York Times* muhabiri BOAC jetlerinden birini kullandı ve bunun çok özel bir deneyim olduğunu söyledi. Hava yolları jetleri kullanmak için acele etmeye başlamışlardı. 1960'larda neredeyse bütün uzun mesafe yolculuklarında jetler devreye sokulmuştu

Pratik açıdan jetler uluslararası yolculuğu daha hızlı, daha güvenli bir hale getirmiş, milyonlarca insanın dünyanın en ücra köşelerine kadar seyahat etmelerini mümkün kılmıştı. Jet çağının şafağında, 1952 yılında uçaklar haftada 800 bin kişiyi taşımaktaydı. Günümüzde ise sadece ABD'de haftada 14 milyon kişi uçağa binmektedir.

Ek Bilgiler

1- Johannesburg'a yapılan ilk yolculukta otuz iki yolcu taşınmış ve jet, yol boyunca beş kez durmuştur.

2- Kraliçe Elizabeth (1900–2002) 1952 yılının Mayıs ayında jetle giderek jete kraliyet kutsaması yapmıştır.

3- Jet seyahati okyanus ulaşım şirketlerinin sonunu getirmiştir. Günümüzde "Queen Mary 2" Avrupa'dan Kuzey Amerika'ya gitmekte olan yegane yolcu gemisidir.

Hank Aaron

Hank Aaron (1934–), yirmi üç yıllık beyzbol kariyeri boyunca bir istikrar timsali olmuştur. Arka arkaya yirmi sezon boyunca (1955-1974) her sezonda en 20 kez topu saha dışına göndermiştir. On beş sezonda topu en az 30 kez saha dışına gönderen yegane oyuncudur. İstikrarlı mükemmelliği ile Aaron en önemli beyzbol rekorlarını kırmayı başarmıştır. Babe Ruth'a (1895–1948) ait topu oyun alanı dışına gönderme rekorlarını kırarak beyzbol tarihinin ölümsüz oyuncularından biri haline gelmiştir.

Aaron'un istatistikleri son derece şaşkınlık uyandırıcıdır. Kariyeri boyunca topu 755 kez saha dışına göndermesinin yanı sıra, 2.297 runs batted, 1477 extra-base hit, 6856 toplam base yapmıştır. Sıralamada 2174 koşu sayısıyla ikinci, 3771 vuruş sayısıyla üçüncüdür. 1957 yılında 0,322

vuruş ortalaması ve 132 runs batted yapmış, 44 kez topu saha dışına göndermiş ve Ulusal Lig'in En Değerli Oyuncusu ödülünü almıştır. Ayrıca "Milwaukee Braves"i Dünya Serisi şampiyonluğuna taşımıştır.

İstatistikler bir yana Hammerin Hank'in en önemli mirası Babe Ruth'a ait topu 714 kez saha dışına gönderme rekorunu kırma hedefindeki başarısıdır. Öte yandan bu hedefi süresince sürekli katlanmak zorunda kaldığı ırkçı tacizlerle de her zaman anımsanacaktır. 1973 sezonu boyunca Aaron 714 rekor çizgisine yaklaşmış, bu dönemde nefret söylemi ve tehditler içeren 3 bin mektup almıştır. "Atlanta Braves"le oynadığı sırada 40 kez topu saha dışında göndermiş ve kariyer toplamını 713'e çıkarmıştır.

Bu arada Aaron sezon dışında da ölüm tehditleri almaya devam etmiştir. 1974 yılındaki ilk atışında skorunu Babe ile eşitlemişti. Dört gün sonra Atlanta-Fulton County Stadyumu'ndaki atışıyla rekoru kırmayı başarmıştır. "Los Angeles Dodgers" atıcısı Al Downing'in fırlattığı yüksek topa tam zamanında vurarak topu sol taraftan sahanın dışına göndermiştir.

Aaron kariyerinin kalan kısmında 40 kez daha topu saha dışına göndermiştir. 1976 sezonundan sonra kırk iki yaşındayken beyzbolu bırakmış, 1982 yılında Beyzbol Onur Listesi'ne alınmıştır.

Ek Bilgiler

1- Aaron profesyonel kariyerine 1952 yılında başlamıştır. İlk olarak Zenci Ligi'nde "Indianapolis Crowns"da oynamıştır.

2- Birinci ligde iki takım için oynamıştır: 1966 yılında Atlanta'ya giden "Milwaukee Braves" ve "Milvaukee Brewers"

3- Yirmi dört kez all star seçilmiştir. Aynı anda hem 500 kez topu saha dışına gönderme hem de 3 bin vuruş yapma eşiğine ulaşan ilk oyuncudur.

Kısa Mesafe Araba Yarışı

Günümüzde şirketlerin sponsorluğunda yapılan ve televizyonda gösterilen bir spor olan kısa mesafe araba yarışının kökleri 1930'larin Güney Kaliforniya'sının çorak arazilerinde yapılan yarışlara dayanmaktadır. Temel parçaları dışındaki tüm kısımları çıkarılmış kısa mesafe yarış arabaları, pist olarak kullandıkları çorak nehir yataklarında saatte 160 km hız sınırını zorlayarak birbirleri ile yarışırlardı.

Genellikle özel pistlerde ya da hava karardıktan sonra ana arterlerde yapılan bu yarışların tehlikesi ve gürültülü oluşu sokak çeteleriyle, deri ceketlerle, sustalı bıçaklarla özdeşleşmesini getirmiş ve bu imaj 1955 yapımı *Rebel Without a Cause* gibi filmlerde yansıtılmıştır.

1950'lerde Wally Parks (1913–2007) ve C. J. Hart (1911–2004) gibi yenilikçi yarışçılar sporu kanundışı görünümünden kurtarmışlardır. Hart, 19 Haziran 1950'de Kaliforniya Santa Ana'daki Orange County Havaalanı'nda düzenlenen bir yarış için bilet keserek ilk ticari yarışları düzenleyen kişi

olmuştur. 1950'lerdeki *Hot Rod* dergisinin editörü Parks, 1951 yılında bu gücünü kullanarak "National Hot Rod Association" (NHRA) organizasyonunu kurmuştur. Amacını "kaostan düzen çıkarmak" olarak tanımlamış, güvenlik düzenlemeleri yapmış ve yarışla ilgili kurallar koymuştur. Günümüzde NHRA'in 80 bin üyesi ve 35 bin lisanslı yarışmacısı, üç gün süren sponsorlu eleme yarışları bulunmaktadır.

Bu değişiklikler yarışların yasallaşmasına yardımcı olmuştur. Buna rağmen sporun doğuşunu sağlayan illegal sokak yarışları ölmemiştir. Bu durum pek çok topluluğu, özenti yarışçıları kamuya kapalı alanlarda yarıştırmak için "San Diego's RaceLegal" gibi programlar düzenlemeye teşvik etmektedir. Hart'ın söylediği gibi, "arabalar ortaya çıktığından beri kısa mesafe araba yarışı vardır" ve yarışçılar her zaman çağrıya kulak vererek arabalarını garajdan çıkaracak ve birbirleriyle yarışacaklardır.

Ek Bilgiler

1- Kısa mesafe araba yarışı çok sağlam bir motor gerektirir. Öyle ki yarış sırasında oluşacak hasar 5 bin dolarlık bir parça değişikliğine neden olabilecektir.

2- 1997 yılında kurulan "National Electric Drag Racing Association" elektrikli araba yarışları düzenlemektedir. 1999'dan itibaren bu yarışlar da NHRA organizasyonuna kabul edilmişlerdir.

3- NHRA serisinin ilk sponsoru Winston sigaraları olmuştur.

Billy Graham

Amerikan papazı ya da Protestan Amerika'nın papası olarak anılan Billy Graham (1918-), dünyanın önde gelen evanjeliklerdendir. Altı kıtada 215 milyon insana İncil'i öğretmiş ve son on bir ABD başkanının ruhani danışmanlığını yapmıştır.

Hoşgörülü yaklaşımı onu ilginç kılan en önemli özelliğiydi. Katı dini doktrinlerden ve partizan politikalardan kaçınarak dünya barışına ve İncil aşkına yönelmiştir. Özellikle radyo, televizyon ve sinema dahil olmak üzere medyanın gücünden yararlanmış ve mesajını insanların evlerine kadar ulaştırmıştır.

Graham, Kuzey Carolina, Charlotte'daki bir mandırada büyüdü. Kendi dini uyanışı on altı yaşındayken gezgin evanjelik Mordecai Ham (1877–1961) tarafından yönetilen bir toplantıya şahit olduktan sonra gerçekleşti.

1939 yılında bir Güney Baptist vaizi olarak atandı. Kısa süre sonra ülke çapında ve Avrupa’da vaazlar vermeye başladı.

1940’ların sonuna doğru, muhtemelen güçlü antikomünist yaklaşımı nedeniyle gazete sahibi William Randolph Hearst (1863–1951) tarafından keşfedildi. Hearst medya gücünü Graham’ın toplantılarını desteklemek için kullandı. Normalde Los Angeles’ta üç haftalık bir programı olan Graham orada sekiz haftadan daha uzun süre kaldı. Kısa sürede ulusal bir figür haline gelmişti.

On yıllar boyunca Graham, dünya barışını desteklemeye ve ABD ile Çin ve SSCB’nin uzlaşması temalarını işlemeye devam etti. 1977 yılında Macaristan’ı ziyaret ederek Demir Perde’nin gerisinde vaaz veren ilk evanjelist oldu. Daha sonra dört kez SSCB’de konuşma yaptı. 2007 yılında George H. W. Bush (1924–) Graham’a tarihin dengesinin özgürlük lehine dönmesi için yaptığı yardımlar nedeniyle teşekkür etti.

Ek Bilgiler

1- Graham yanlış adımlar da atmıştı. Joseph McCarthy (1908–1957) tarafından 1950’lerde yürütülen komünist avını destekledi. Beyaz Saray’da Başkan Richard M. Nixon’a (1913–1994) yaptığı antisemitist yorumlar kayıt altına alınmıştı.

2- Graham, Harry Truman’dan (1884–1972) bu yana Beyaz Saray’daki tüm başkanlarla birlikte oval ofiste dua etmiştir.

3- Graham’ın ilk toplantıları, Güney’de siyahlarla beyazların sandalyelerinin ayrılmadığı ilk kamusal faaliyetlerdendi.

Godot'yu Beklerken

Godot'yu Beklerken (1952), İrlanda-Fransa kökenli birçok farklı şey deneyen yazar Samuel Beckett'in (1906–1989) en ünlü ve muhtemelen en kolay eseridir. Her ne kadar izleyicilerin ve eleştirmenlerin oyunla ilgili farklı fikirleri olsa da 20. yy dramasında son derece önemli bir yere sahip olduğu kesindir. Absürt tiyatro için bir dönüm noktası olan oyun, hem çok okunmuş hem de dünyanın dört bir yanında sahnelenmiştir.

Samuel Beckett

Godot'yu Beklerken'de sözcükler ve fikirler olayların önünde gider. Gerçekten de oyun boyunca pek az eylem gerçekleşir. Birinci perdede "Vladimir ve Estragon" adlarındaki iki adam bir sokakta Godot adındaki gizemli bir kişiyi beklerler. Bir dizi garip karakter ortaya çıkar ve ilginç diyaloglar yaşanır. Sonra bir erkek çocuk gelir ve Godot'nun ertesi güne

kadar gelmeyeceğini söyler. İkinci perde ertesi günü anlatır. Vladimir ve Estragon yine aynı sokağa dönmüşlerdir. Konuşmaya başlarlar ve önceki gün karşılaştıkları insanları görürler. İlginç bir biçimde bu yabancılar onları gördüklerini anımsamamaktadırlar. Sonunda aynı çocuk yine sahneye çıkar ve Godot'nun gelmeyeceğini söyler. Vladimir ve Estragon eve dönmeyi düşünseler de oyunun son dakikalarına kadar sokakta beklemeyi sürdürürler.

Godot'yu Beklerken, absürt tiyatronun gelişimini, muhtemelen diğer edebi eserlerden daha çok etkilemiştir. Bu akım, 20. yy ortalarında özellikle Fransa'da dramanın gelişimi için büyük bir dönüm noktasıdır. Eugène Ionesco (1909–1994), Jean Genet (1910–1986) ve diğer oyun yazarları ile birlikte Beckett, hem biçim hem de içerik açısından tiyatroda büyük bir değişim yaratmıştır. Absürt tiyatrocular sıklıkla boş ya da minimalist setlerde oynarlar. Oyunlarında garip diyalog ve monologlar vardır. Olay örgüsü geride pek çok soru bırakır ve yer yer anlamsız görünür. Nitekim Beckett *Godot'yu Beklerken*'de en önemli soruyu cevapsız bırakmıştır: Godot kim?

Ek Bilgiler

1- Eleştirmen Vivian Mercier (1919–1989) iki perdelik oyunu, içinde hiçbir şey olmayan boş bir eser diyerek özetlemiştir.

2- Beckett "Godot'yu Beklerken"i Fransızca yazmış ama daha sonra onu İngilizceye çevirmiştir. Oyunun orijinal versiyonu 1940'larda tamamlansa da 1952'ye kadar yayınlanmamış ve 1953'e kadar sahnelenmemiştir.

3- Beckett'in oyunlarından birçoğu "Godot'yu Beklerken"den daha deneyseldir. "Play" (1963) kutu şeklindeki sahnede hapsolmuş üç karakteri gösterir. "Not I"da (1972) siyahlar içindeki bir aktris uzun bir monolog yapar. Oyuncunun yalnızca ağzı görünmektedir.

Chuck Berry

Şarkıcı ve gitarist Chuck Berry (1926–) rock and roll'un kurucularından biri olarak kabul edilmektedir. Bu müzik türü üzerindeki etkisini John Lennon (1940–1980) şu sözlerle anlatmaktadır: "Rock and roll'a başka bir isim verilseydi bu Chuck Berry olabilirdi."

Berry ilk olarak siyah izleyicilerin karşısında East St. Louis'de sahneye çıkmaya başladı. Müziği belirgin bir biçimde kendine özgüydü: Berry, siyah müziğinin blues gibi geleneksel unsurlarını beyaz hillbilly müziğinin sarsıcı gitar ve ritim şemalarıyla birleştirmişti. Esas ünü 1955 yılında Chicago'ya gittiğinde ortaya çıktı. Berry, Chicago blues efsanesi Muddy Waters'ın (1915–1983) önerisiyle Chess Records'tan Leonard Chess'e (1917–1969)

bir deneme kaydı verdi. Buradaki bir şarkıyı yeniden kaydedip “Maybellene” adıyla piyasaya sürdüler. Şarkı çok tutulmuş ve böylece yeni bir yıldız doğmuştu.

Berry rock and roll’un ilk hit eserlerinin de aralarında bulunduğu “Roll Over Beethoven” (1956), “Brown Eyed Handsome Man” (1956), “Rock and Roll Music” (1957) ve “Johnny B. Goode” (1958) gibi pek çok şarkı yaptı. Radyolarda ve müzik kutularında çalınan Berry’nin şarkıları daha sonra her ikisi de onun etkisinin altını çizecek olan Minnesota’da Bob Dylan (1941–) ve Liverpool’da John Lennon gibi genç kuşak müzisyenlere ilham verecekti.

Berry’nin başarısı 1959 yılında aniden sona erdi. Fuhuş amacıyla küçük yaşta birisini başka bir eyaletten getirmekten suçlu bulundu. Öte yandan cezaevindeyken de yıldızı parlamaya devam etti. “Aerosmith” gitaristi Joe Perry (1950–) *Rolling Stone* dergisinde şöyle yazar: “Benim kuşağımın çoğu gitaristi gibi ben de Berry’i, Beatles ve Rolling Stones sayesinde tanıdım.” Berry’nin cezaevinden çıktığı 1963 yılı, ünlü “İngiliz İstilası”nın başlangıcıydı. Berry serbest bırakıldığında karşısında yeni fırsatlar ve yeni dinleyiciler vardı.

Ek Bilgiler

1- Bir dizi hit şarkısı olsa da, Berry’nin yegane popüler single çalışması müstehcen bir New Orleans şarkısı olan “My Ding-a-Lin”in 1972 yılına ait canlı bir kaydıydı.

2- Seksenli yaşlarında olmasına rağmen Berry, St. Louis’deki eski mahallesinde bir gece kulübü olan Blueberry Hill’de her ay bir Çarşamba günü canlı müzik yapmaya devam etmektedir.

3- Berry 1979 yılında vergi kaçırma suçundan bir kez daha cezaevine girdi. Aynı yıl Beyaz Saray’da Başkan Jimmy Carter (1924–) için bir konser vermişti.

Cary Grant

İngiltere Bristol’da Archibald Alexander Leach adıyla doğan Cary Grant (1904–1986), başarılı romantik komedilerdeki performanslarıyla kendine güvenli, şık erkek karakterlerin simgesi olmuştur. Yaşamı boyunca filmleriyle hiç Oscar Ödülü almamış olmasına rağmen (2007 yılında kendisine yaşam boyu başarı dalında özel bir Oscar Ödülü verilmiştir) Hollywood’un en iyi aktörlerinden biri olarak görülmektedir. 2004 yılında *Premier* dergisi onu tüm zamanların en büyük film yıldızı ilan etmiştir. Sinema tarihçisi David Thomson (1941–) onu, “sinema tarihinin en önemli ve en iyi aktörü” ilan etmiştir. Amerikan Film Enstitüsü erkek sinema efsaneleri arasında onu Humphrey Bogart’ın (1889–1957) ardından ikinci sıraya koymuştur.

Grant 1931 yılında Hollywood’a gelmiştir. Daha öncesinde bir akrobat, vodvil ve sahne sanatçısı olarak parlak bir kariyeri olmuştur. *The Awful Truth* (1937) filminde oynayacağı ve kariyeri boyunca onunla özdeşleşecek olan kibar ve esprili karakterden önce değişik kalitede yirmi dokuz ayrı filmde rol almıştır.

Bir dizi romantik komedide kıvrak zekasını, komedi zamanlamasını ve romantik sahne ışığını kullanmaya devam etmiştir. Bunlar arasında kariyerinde dönüm noktası niteliğinde olan *Bringing Up Baby* (1938), *Holiday* (1938), *His Girl Friday* (1940) ve *The Philadelphia Story* (1940) gibi filmler bulunmaktadır. Bu filmlerin üçünde (*His Girl Friday* hariç diğerleri) ünlü Hollywood yıldızı Katharine Hepburn (1907–2003) ile oynamıştır.

Grant’ın filmleri yönetmen ya da oyuncu arkadaşlarından bağımsız

olarak genellikle başarılıdır. Öte yandan iki önemli yönetmenle olan çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Howard Hawks'la (1896–1977) beş (*Bringing Up Baby* ve *His Girl Friday* dahil), Alfred Hitchcock'la (1899–1980) dört [*Notorious* (1946) ve *North by Northwest* (1959) dahil] film çekmiştir.

1966 yılında emekliye ayrılmadan önce Grant toplam yetmiş üç film yapmıştır. Pek çok yönetmen ve yapımcı onu emeklilik kararından vazgeçirmeye çalışmış ama o, seksen iki yaşında ölene dek bu kararından dönmemiştir.

Ek Bilgiler

1- Grant en iyi aktör dalında iki kez Oscar'a aday gösterilmişti: "Penny Serenade" (1941) ve "None but the Lonely Heart" (1944).

2- Tony Curtis (1925–2010), Billy Wilder'ın (1906–2002) klasik komedisi "Some Like It Hot" (1959) filminde Grant'ın aksanını parodileştirmiştir.

3- Yazar Ian Fleming (1908–1964) Grant'ın James Bond karakteri için bir ilham kaynağı olduğunu söylemiştir. Grant'a filmde oynaması için teklif götürülmüş ama, kendisini beyazperdede bir İngiliz casusu oynamak için fazla yaşlı bulduğundan bu teklifi reddetmiştir.

McCarthycilik

1953 yılında Wisconsin Senatörü Joseph McCarthy (1908–1957) ABD hükümetine sızdığına inandığı komünist sempatizanlarını ayıklamak için bir dizi soruşturma başlattı. Bir yıl sonra Senato soruşturmalara son verene dek McCarthy birçok kez televizyona çıktı. Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında, yüzlerce askeri ve sivil memuru komünist olmakla suçlayarak bir korku ve şüphe havası yarattı.

Joseph McCarthy

Cumhuriyetçiler 1952 yılından sonra Senatonun kontrolünü ele geçirince eski bir denizci olan ve ilk kez 1946 yılında Senatoya seçilen McCarthy, Senato Devlet Operasyonları Komitesi'nin başına getirildi. *Amerika'nın Sesi* radyosunda yayınlanan ilk oturumlarını komünist etkisini araştırmak için yaptı.

Başlangıçta McCarthy'nin komünist avı iki partiden de destek görüyordu. Zira her iki partinin taraftarları da komünizmi bir tehdit olarak görüyorlardı. İlk çalışanlarından biri geleceğin başkanı Demokrat John F. Kennedy'nin (1917–1963) kardeşi olan Robert F. Kennedy'di (1925–1968).

Ne var ki 1954 yılında başyardımcısı Roy Cohn (1927–1986), çok az kanıtla ve kimi zaman hiçbir kanıt olmaksızın insanlar hakkında suçlamalarda bulunmaya başlayınca eleştiriler doruğa çıktı. Hedefleri arasında yazarlar, avukatlar ve yüksek rütbeli askerler bile bulunuyordu.

Eleştirmenler McCarthy'i bir cadı avı başlatmakla suçladılar. Eski taraftarları bile, temelsiz suçlamalarda bulunarak fazla ileri gittiğini söylüyorlardı. Eleştirilerin başını bir ordu avukatı olan Joseph Welch (1890–1960) çekiyordu. 1954 yılındaki bir oturumda McCarthy'ye şöyle sormuştu: "Siz hiç mi utanmadınız? Hiç utanmanız yok mu sizin?"

1954'ün sonunda Senato soruşturmalara son verdi ve senatörün kınanmasına karar verdi. McCarthy üç yıl sonra kırk sekiz yaşında alkol problemi nedeniyle hayatını kaybetti.

Ek Bilgiler

1- Oyun yazarı Arthur Miller (1915–2005), 1953 tarihinde "The Crucible" (Cadı Kazanı) isimli bir drama yazdı. Burada McCarthy döneminde yapılan sorgulamalara yanıt veriyordu. Yaşananları 1692 yılında Massachusetts, Salem'de yaşanan cadı avı ile kıyaslıyordu.

2- McCarthy komünistlerin yanı sıra hükümetteki homoseksüel olduğu iddia edilen kişilere de saldırdı. İronik bir biçimde sağ kolu Cohn'un gizli bir eşcinsel olduğu daha sonra ortaya çıkacaktı.

3- McCarthy yargılamaları 2005 tarihli "Good Night, and Good Luck" filmine temel teşkil etti.

Jim Brown

1957’den 1965’e kadar bütün Amerikan futbolu meraklılarının bildiği bir şey varsa o da Jim Brown’la uğraşılmayacağıydı. 1,87’lik boyu ve 105 kg’lık ağırlığıyla “Cleveland Browns” sol beki en çetin ceviz hücum oyuncusuydu. Sahada olduğu kadar saha dışında da tehlikeli bir adam olarak görülüyordu. Gücü nedeniyle tek bir savunma oyuncusunun onu tutması çok zordu. Onu devirmek için bir dolu adam gerekiyordu. Böyle bir durumda bile Brown (1936–) yavaşça yerinden kalkar ve savunmanın kalbine doğru ilerlemeye devam ederdi.

Pek çokları onu tarihin en büyük Amerikan futbolu oyuncusu olarak görüyordu. 2002 yılında *Sporting News* onu NFL'in en iyi oyuncusu ilan etmişti. 1999 yılında ESPN onu 20. yüzyılın en iyi oyuncusu olarak kabul etti.

1965 sezonunda futbolu bıraktığında neredeyse tüm hücum rekorlarını kırmıştı. Kariyeri boyunca 12.312 yard, 126 touchdown, 106 rushing touchdown gibi rekorlara sahipti. Ayrıca tek bir sezonda 1703 metreye ulaşarak bir başka rekor daha kırmıştı. Yalnızca dokuz sezon boyunca oynadığı düşünülürse istatistikleri daha da parlak görünüyordu. Kariyerinin doruğundayken kendisini sosyal aktivizme adamak ve *The Dirty Dozen* (1967) ya da *Any Given Sunday* (1999) gibi filmlerde oynamak için futbolu bırakmıştı. Yirmi dokuz yaşından sonra bir daha futbol oynamadı.

Brown nice büyük başarıyı dokuz sezona sığdırmayı başarmıştı. Sekiz kez hücum alanında NFL lideri, iki kez En Değerli Oyuncu Seçildi (1958, 1965). 1957 sezonunda Yılın Çaylağı ödülüne layık görüldü. 1964 yılında NFL şampiyonluğunu kazandı. Dokuz kez Pro Bowls'ta oynadı ve bu süre zarfında tek bir maç bile kaçırmamıştı.

Ek Bilgiler

1- Syracuse Üniversitesi'nde Brown futbol ve lakros dallarında "all-American" seçildi. Kimileri lakrosta futboldan daha iyi olduğunu söylemektedirler. Basketbol, beyzbol ve atletizm dallarında kolej bursu elde etmişti.

2- Profesyonel futbol, kolej futbolu ve lakros dallarının hepsinde birden Onur Listesi'ne giren tek sporcudur.

3- Brown zamanının büyük bir kısmını 1988 yılında kurduğu "Amer-I-Can" programı ile çete üyelerinin üretken insanlar olması için harcamaktadır.

Gidget

Kaliforniya sörf sahnesine çıkan cesur ve sarışın erkeksi bir kız çocuğunun hikayesi olan *Gidget*, 1950'ler ve 1960'larda popüler bir kitap, film ve TV dizisiydi. Asıl olarak senaryo yazarı Frederick Kohner (1905–1986) tarafından tasarlanan karakter, gençlerin ilgisini çekmiş ve sörfün popülerleşmesine katkıda bulunmuştur.

1957 tarihli romanda diğer plaj kızlarından daha zayıf ve atletik olan Frances Lawrence yerinde duramamaktadır. Yalnızdır ve canı sıkılmaktadır. Yüzmek için okyanusa gider. Ayağı bir deniz yosununa takılır. Bir sörfçü olan Moondoggie lakaplı Jeffrey Matthews tarafından kurtarılır. Çok geçmeden sörf alt kültürünün bir parçası haline gelir. Kısa bir öğrenme sürecinin ardından Gidget lakabını alır. Bu arada Moondoggie'nin kalbini

kazanmak istemektedir.

Gidget beyazperdeye 1959 yılında yönetmen Paul Wendkos (1922–2009) tarafından taşınır. Gidget rolünde Sandra Dee (1942–2005) ve Moondoggie rolünde James Darren (1936–) oynamaktadır. Film önemli bir ticari başarı elde eder. Deborah Walley'in (1943–2001) başrolde oynadığı *Gidget Goes Hawaiian* (1961) adında bir devam filmi çekilir. Daha sonra genç kızı Cindy Carol'un (1944–) oynadığı *Gidget Goes to Rome* (1963) isminde bir devam filmi daha yapılır. 1965 yılında ABC *Gidget*'ı küçük burunlu genç kadın oyuncu Sally Field (1946–) ile TV ekranlarına taşır.

Bir sezonun ardından ABC diziyi yayından kaldırır. Daha sonra tekrar gösterimlerinin popülerliği artınca 1980'lerde *The New Gidget* adıyla yeni bir seri başlar.

Ek Bilgiler

1- Romancı Kohner, Gidget'ı yaratırken on altı yaşındaki kendi kızı Kathy'nin plaj maceralarını temel almıştır.

2- Başlangıçta Moondoggie rolü için Elvis Presley düşünülmüştür. Ne var ki çok pahalı olduğu için stüdyo onu reddetmiştir.

3- Gidget ve Moondoggie isimleri animasyon bilimkurgu "Eureka Seven"da kullanılmıştır. Film atom dalgaları üzerinde kaymaktan hoşlanan bir çocuğu anlatmaktadır. Bu, sörfe oldukça benzeyen bir spordur.

Robert F. Kennedy

Robert F. Kennedy (1925–1968) hayatı boyunca hep ağabeyi John F. Kennedy (1917–1963) ile birlikte hatırlandı. Genç Kennedy, 1952 yılında ağabeyinin Senato seçimleri kampanyasına katkıda bulunmuş ve en sonunda kendisi de Senatoya girmişti. Ağabeyinin 1960 yılında başkanlık seçimlerini kazanmasına yardımcı olmuş ve Washington DC'de onun yanında olmaya devam etmiştir. ABD tarihinin en etkili başsavcısı olarak hizmet etmiştir.

1968 yılında, ağabeyinin suikasta kurban gittiği tarihten beş yıl sonra, onun yarım bıraktığı işi tamamlamak için harekete geçmiştir. Ne var ki seçim kampanyasının tam da en hararetlendiği ve yurttaşlarının seçim sonuçları için meraklanmaya başladığı bir dönemde tıpkı ağabeyi gibi trajik bir suikasta kurban gitmiştir.

Robert Kennedy, ailesinin dokuz çocuğunun yedincisiydi. Bu kadar büyük kardeşin arasında, büyümek için kendi iç gücünü geliştirmek zorunda kaldığını ifade etmiştir. Ünlü ağabeyinin sahip olduğu cinsten bir karizma ya da retorik kabiliyetinden yoksundu. Bununla birlikte kararlılık ve azmi bu yetersizliklerini dengeliyordu. Kimi eleştirmenleri onun hırslı, gaddar ve hesapçı olduğunu söylemişlerdir. Öte yandan bu özelliklerinin onun abisine yardımcı olmasını mümkün kılmıştır.

Virginia Üniversitesi'nde hukuk okuduktan bir yıl sonra ağabeyinin Massachusetts'te katıldığı seçim kampanyası için çalışmaya başladı.

1961 yılında başsavcı olan Kennedy suçla mücadele konusunda önemli adımlar attı. Yurttaş hakları alanında çıkarılan yeni yasaları destekledi. Küba füze krizinin çözümünde kritik bir rol oynadı. Daha da önemlisi başkanın en güvendiği danışmanı olarak büyük bir işlev gördü.

Ağabeyinin ölümünün ardından Kennedy, 1964 yılında New York'ta Senato seçimleri için yarıştı. Kendisini ülke içinde yoksullukla mücadeleye ve ülke dışında insan haklarının geliştirilmesine adadı. Dört yıl sonra Lyndon B. Johnson (1908–1973) başkanlık için tekrar aday olmamayı tercih edince Kennedy başkanlık yarışına dahil olmaya karar verdi. Vietnam Savaşı'na son vermeyi taahhüt ediyordu.

Kaliforniya'da önemli bir zafer kazanmasının ardından Los Angeles'taki Ambassador Otel'de vuruldu. Kırk iki yaşında hayata veda etti.

Ek Bilgiler

1- Kennedy ve eşi Ethel (1928–) on bir çocuk yaptılar. Son çocukları Kennedy'nin ardından dünyaya geldi. En büyük çocukları olan Joseph (1952–) dört dönem boyunca Temsilciler Meclisi'nde Massachusetts'i temsilen görev yaptı.

2- Başsavcı olarak Robert Kennedy'nin en önemli icraatlarından birisi, Mississippi Üniversitesi'nin ilk Afro-Amerikan öğrencisi olan James Meredith'in (1933–) kabulünü garantiye almak için okula polis güçlerini yollaması olmuştur.

3- Kennedy'nin suikastçısı Sirhan Sirhan (1944–), 1969 yılında ölüme mahkum edilmiştir. Ölüm cezası daha sonra ömür boyu hapis cezasına çevrilmiştir. Sirhan günümüzde Kaliforniya Cezaevi'nde kalmaktadır.

Truman Capote

Romancı ve öykü yazarı Truman Capote (1924–1984), 20. yy ortalarının en önemli popüler kültür unsurlarından birisidir. Manhattan sosyetesine giren gösterişli ve medyatik Güneyli bir genç olarak jurnalistik kurmaca türündeki eserleriyle oldukça ses getirmiştir.

New Orleans'ta doğdu ve Alabama'da yetişti. Capote yalnız ve duyarlı bir çocukluk geçirmişti. Aralıksız bir biçimde yazıyordu. 1933 yılına ailesi New York City'ye yerleşti. Burada *New Yorker*, *Harper's*, *Atlantic Monthly* ve diğer dergilerde öyküleri yayınlandı. İlk büyük romanı olan ve Güneyde büyüyen bir gencin homoseksüellik temelindeki mücalesini anlatan *Other Voices, Other Rooms* (1948) sadece konusu değil yazarın kapaktaki resmi nedeniyle de önemli tartışmalara neden oldu. Resimde Capote bir

kanepeye uzanmış tahrik edici bir şekilde fotoğraf makinesine bakıyordu. Roman ve yazarın resmi medyada büyük çalkantılara neden oldu. Manhattanlı bir telekızın öyküsünü anlattığı *Breakfast at Tiffany's* (1958) isimli romanını yazdığı sırada artık tam anlamıyla ünlü biri olmuştu.

Capote ilgi odağı olmaktan hoşlanıyordu. New York'un zengin ve ünlü kişilerinin gittiği partilerin müdavimiydi. Tiz sesi ve konuşma tarzı onu unutulmaz bir hikaye anlatıcısı yapıyordu. 1960'larda giderek daha fazla gazetecilikle ilgilenmeye başladı. Bu ilgisi kurgusal olmayan romanı *In Cold Blood* (1966) ile doruk noktasına ulaşacaktı. Romanı yazma fikri aklına 1959 yılında Kansas'ın bir kasabasında öldürülen bir aile ile ilgili haberi okuduğunda gelmişti. Hikayeye takıntılı hale gelmişti. Konuyu araştırmak için Kansas'a gitti. Katillerle ahlaki açıdan sorgulanabilir yakın bir ilişki kurdu. Roman, gazetecilik ve roman tekniklerinin harmanlanması itibarı ile tamamen yenilikçiydi. Bu haliyle gerçek suç olaylarını anlatan yaygın romanların öncüsü olarak kabul edilebilir.

Ek Bilgiler

1- Capote "To Kill a Mockingbird" (1960) eserinin yazarı olan romancı Harper Lee (1926–) ile aynı kasabada büyüdü. Hayat boyu birbirleri ile yakın birer dost olarak kaldılar.

2- "Breakfast at Tiffany's"in film uyarlaması günümüzde bir klasik olarak görülse de Capote, Audrey Hepburn'ün (1929–1993) filmde oynamasına ve yapımcının Holly Golightly karakterini yumuşatmasına karşı çıkmıştı.

3- Capote'nin "In Cold Blood"a kaynaklık eden hikayesi Oscar Ödüllü "Capote" (2005) filminin temellerini teşkil etmiştir.

Johnny Cash

Johnny Cash (1932–2003), country müziğin hakiki kanun kaçağıydı. Onun ortaya çıkmasından önce country kibar ve beyefendi Nashville profesyonellerinin icralarından ibaretti. Cash ise canlı sözleri ve sert yaşam biçimi ile her şeyi değiştirecekti.

Arkansas’ta doğan Cash, kariyerine 1955 yılında Sun Records’ta başladı. Efsanevi Memphis markası aynı zamanda Elvis Presley (1935–1977) ile de sözleşme imzalamıştı. Cash ve yardımcı grubu çeşitli hit şarkılar kaydettiler. Bunların arasında kariyeri boyunca kendisi ile özdeşleşecek olan iki parça da vardı: “Folsom Prison Blues” (1956) ve “I Walk the Line” (1956).

1950’lerde bile Cash “Siyahlar İçindeki Adam” olarak imajını inşa etmişti. Fantezi takımlar ve Nashville kovboy ayakkabıları yerine tepeden tırnağa siyah bir kostüme bürünmüştü. Kısa süre sonra Memphis ile

bağlarını kopardı. 1958 yılında Columbia Records ile bir anlaşma imzaladı ve 1966 yılında ilk karısından ayrıldı.

1960'larda Cash'in kanundışı imajı ve davranışları doruk noktasına ulaşmıştı. Madde bağımlılığı problemi ve 1968 yılında evleneceği halk şarkıcısı June Carter (1929–2003) ile olan fırtınalı ilişkileri en önemli eserlerinden biri olan "Ring of Fire" (1963) ile dile geldi. Carter, Cash'in alkol ve haplarla olan mücadelesini anlatan şarkının yazarlarındandı. Çeşitli defalar özel mülkteki çiçekleri koparmak gibi küçük suçlar işlediği gerekçesiyle gözaltına alındı.

Sonunda Cash gerçekten cezaevine gitti, ama konser vermeye. Folsom Cezaevi'ndeki mahkumlar için Cash bir idoldü. "Folsom Prison Blues" şarkısını kendi marşları olarak benimsemişlerdi. 1968 yılında cezaevinin içinde *Johnny Cash at Folsom Prison* isimli albümünde kaydedilen bir konser verdi. Sonraki yıl onu Kaliforniya'nın San Quentin Cezaevi'nde yaptığı bir başka albüm izledi. 1970'lerin başında Cash'in kanundışı imajı gerilemeye başladı. Alkolü ve hapları bırakmış, Hıristiyan inancını yeniden keşfetmişti.

Ek Bilgiler

1- San Quentin konserinden sonra Cash, uzun yıllar gözden kayboldu. 1990'larda ise yapımcı Rick Rubin (1963–) yönetiminde yeni kayıtların piyasaya çıkması ile yeniden adından söz ettirdi.

2- San Quentin'de canlı okunan "A Boy Named Sue" isimli şarkı, çocuklara yönelik şiirleriyle tanınan Shel Silverstein (1930–1999) tarafından yazılmıştı.

3- 1990'larda Cash İncil'i okuduğu sesli bir kitap çıkardı. On dokuz saat uzunluğundaki bu kayıt on altı kompakt diskten oluşuyordu.

John Huston

John Huston (1906–1987), sinemaya olan katkıları kadar renkli kişiliğiyle de tanınmaktadır. Huston bir kumarbaz, ressam, boksör, heykeltraş, pilot ve zamparaydı. Farklı alanlarda çalışmış ve üç kategoride toplam on beş kez Oscar Ödülü'ne aday gösterilmiştir (en iyi yönetmen, senaryo ve yardımcı oyuncu).

1948 tarihli *The Treasure of the Sierra Madre* filmiyle en iyi yönetmen ve senaryo dallarında iki Oscar Ödülü kazanmıştır. Babası Walter da aynı filmde en iyi yardımcı oyuncu rolünde Oscar Ödülü kazanmıştır. Asıl karakter olan Fred C. Dobbs, Huston'ın altı ayrı filmde beraber çalıştığı Humphrey Bogart (1899–1957) tarafından canlandırılmıştır.

Gerçekten de Huston, Bogart'ın efsanevi tiplemelerinin ortaya çıkışında son derece önemli bir rol oynamıştır. Huston, Bogart'ın yıldızının parladığı *High Sierra* (1941) filminin senaryo yazarıydı. *The Maltese Falcon* (1941) filmini de Huston yönetmiş ve bu ilk yönetmenlik deneyimi olmuştur.

İkili Bogart'ın yegane Oscar Ödülü'nü kazandığı *The African Queen* (1951) filminde de birlikte çalışmış, *Across the Pacific* (1942), *Key Largo* (1948) ve *Beat the Devil* (1953) filmlerinde de yer almışlardır.

Huston filmlerinde dayanıklılık, mertlik ve macera temalarına yer verilmektedir. Kimileri onun *The Asphalt Jungle* (1950) yapımını en başarılı soygun filmi kabul eder. Ayrıca Clark Gable (1901–1960) ve Marilyn Monroe'nun (1926–1962) rol aldıkları son film olan *The Misfits* (1961) gibi western yapımlarında, *The Man Who Would Be King* (1975) gibi macera filmlerinde de rol almıştır.

Huston kızı Anjelica'nın en iyi kadın oyuncu dalında Oscar Ödülü'nü aldığı *Prizzi's Honor* (1985) filmini de yönetmiştir. Bu film, bir baba kızın Oscar Ödülü aldığı ilk yapım olmuştur.

1,84’lük boyuyla ve iri yarı fiziğiyle eski bir boksör olan Huston, bu özelliğini de yansıtan çeşitli filmlerde rol almıştır. Bunların arasında Oscar’a aday gösterildiği Otto Preminger’in *The Cardinal* (1963) ve Roman Polanski’nin *Chinatown* (1974) filmleri de bulunmaktadır. Sigara tiryakisi olan Huston seksen bir yaşında amfizem nedeniyle ölmüştür.

Ek Bilgiler

1- Pek çok film tarihçisi Dashiell Hammett’ın 1930 tarihli romanından uyarlanan “The Maltese Falcon” (1941) filmini ilk kara film örneği olarak kabul etmektedir.

2- “Afrika Kraliçesi” Huston’ın yönettiği ilk renkli filmdir.

3- Huston II. Dünya Savaşı sırasında ordu için üç belgesel çekmişti: “Report from the Aleutians” (1943), “The Battle of San Pietro” (1945) ve “Let There Be Light” (1946). “Let There Be Light” duygusal travma ve depresyon geçiren askerlerin tedavi süreçlerini anlatmaktadır. Film 1980’e kadar ordu tarafından gizli tutulmuştur.

Üçüncü Dünya

Soğuk Savaş'ın ilk dönemlerinde siyaset teorisyenleri dünyayı üçe böldüler: demokratik birinci dünya, komünist ikinci dünya ve her iki bloğa da bağlı olmayan yoksul ve gelişmekte olan ülkelerin oluşturduğu üçüncü dünya.

Terim, Fransız yazar Alfred Sauvy (1898–1990) tarafından 1952 yılında halkları yoksulluk içinde yaşayan Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerini anlatmak için kullanılmıştı. Bu ülkelerin büyük bölümü II. Dünya Savaşı sonrası çöken eski Avrupa imparatorluklarının ileri karakollarıydılar.

Örneğin, en büyük üçüncü dünya ülkelerinden biri olan Hindistan 1947 yılında İngiltere'den bağımsızlığını kazanmıştı. Hollanda 1949 yılında Endonezya'nın bağımsızlığını tanımış ve Fransa 1956 yılında Fas'taki koloni uygulamasından vazgeçmişti.

Üçüncü dünya ülkelerinin tanımları gereği hem ABD'den hem de SSCB'den bağımsız oluşları, her iki ülkenin de onları kendi bloklarına dahil etmeye çalışmasına yol açmıştır. Bunun için ekonomik ve askeri yardım sözleri verilmiştir. Gerçekten de üçüncü dünya sıklıkla bu iki gücün savaş alanı olmuştur. Vietnam Savaşı ve Angola'daki kanlı iç savaş bu vekalet savaşlarının iki önemli örneğini teşkil etmektedir.

İki süper gücün arasında kalmış üçüncü dünya ülkelerinin pek çok lideri Bağlantısızlar Hareketi'ne katılmışlardır. Hindistan lideri Jawaharlal Nehru (1889–1964) tarafından kurulan bu grup tarafsız güçler arasındaki yardımlaşmayı güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bazı sanatçı ve entelektüeller üçüncü dünya kavramını grupta yer alan ülkelerin yaşadığı emperyalizm ve dekolonizasyon süreçlerini anlatmak için kullanmışlardır.

Soğuk Savaş'ın bitimiyle kelimenin gerçek anlamı belirsizleşmiştir. Kimileri terimin kullanımını anlamsız bulsa da günümüzde dünyanın

yoksul bölgelerini tanımlamak için kullanılmaya devam etmektedir.

Ek Bilgiler

1- Komünist bir ülke olmasına rağmen Yugoslavya, Bağlantısızlar Hareketi'nin kurucu üyelerindendi. Çünkü bu ülkenin lideri Joseph Tito (1892–1980), Sovyet lideri Joseph Stalin'den (1879–1953) emir almayı kabul etmemişti.

2- Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın yoksul uluslarını tanımlamak için ekonomistler arasında "gelişmekte olan ülkeler" terimi kullanılmaya başlamıştır.

3- Soğuk Savaş bitmiş olmasına rağmen Bağlantısızlar Hareketi halen vardır. 115 üye ülkesi bulunmaktadır.

Wilt Chamberlain

Wilt Chamberlain (1936–1999), basketbol tarihinin en saldırgan oyuncularından biriydi. 2,16’lık boyu ve 125 kiloluk ağırlığıyla Ulusal Basketbol Birliği’nce dört kez En Değerli Oyuncu olarak seçildi. Yedi kez ligin en çok sayı atan ve on bir kez en çok ribaund alan oyuncusu oldu. Sayısız rekorla birlikte basketbolu bıraktı. Rekorları arasında kariyer sayıları (31.419 sayı, tüm zamanlarda dördüncü sırada) ve kariyer ribaundları (23.924, halen kırılamamıştır) bulunuyordu. 1962 yılında tek bir NBA maçında 100 sayı atarak kırdığı rekor halen anımsanmaktadır. Kariyeri boyunca ortalama 30,1 sayı ve 22,9 ribaund istatistiklerine sahip olmuştur.

“Wilt the Stilt” ve “The Big Dipper” lakaplarıyla anılan Chamberlain, on dört yıllık NBA kariyerinde daimi rakibi “Boston Celtics”ten Bill Russell (1934–) ile karşılaştırıldı. Chamberlain muazzam skor katkısıyla ünlüydü. Öyle ki, 1961-1962 sezonunda ortalama 50,4 sayı atmıştı. Russell ise başarılı takım oyunuyla ve takımını on bir kez şampiyonluğa taşımasıyla tanınıyordu. Chamberlain bunun karşılığında sadece iki NBA şampiyonluğu kazandı. Oynadığı sekiz play-off serisinin yedisini Russell’in Celtics’i karşısında kaybetti.

Chamberlain iki sezon oynadığı Kansas Üniversitesi’nde all-American oldu. Daha sonra bir sezon geçireceği “Harlem Globetrotters” takımına geçti. 1959-1960 sezonunda “Philadelphia Warriors”la birlikte NBA’e giriş yaptı. Aynı yıl içerisinde hem Yılın Çaylağı hem de En Değerli Oyuncu seçilen ilk oyuncu oldu.

İki NBA şampiyonu takımda oynadı: 1967 yılında Celtics’in arka arkaya

sekiz yıl süren şampiyonluğuna son veren “San Francisco Warriors” ve 1972 sezonu şampiyonu “Los Angeles Lakers.”

Chamberlain 1972-1973 sezonundan sonra basketbolu bıraktı. Göz önünde olmaya devam etti. Bir sezonluğuna ABA liginde koçluk yaptı. Ağır sıklet boks şampiyonu Muhammed Ali’ye (1942–) bir boks maçı yapmak için meydan okudu. Profesyonel olarak voleybol oynadı. Maraton koşularına katıldı. Biyografisinde 20 binden fazla kadınla cinsel ilişkiye girdiğini yazması epey ses getirmişti.

Altmış üç yaşında kalp yetmezliğinden öldü. Ona ait pek çok NBA rekoru halen kırılamamıştır.

Ek Bilgiler

1- NBA’de 118 kez 50 sayı barajına ulaşan Chamberlain şaşırtıcı skorlara sahiptir. Öte yandan 0,511 ortalamasıyla attığı serbest atışların vasatlığı daha da şaşırtıcıdır.

2- Attığı muazzam sayılara ek olarak Chamberlain muhteşem bir pasördü. NBA tarihinde asist alanında lig lideri olan tek pivottu (1967-1968 sezonu).

3- Diğer pivotların aksine harika bir kondisyona sahipti. 1961-1962 sezonunda takımının oynadığı 3890 dakika boyunca sadece sekiz dakika oyun dışında kalmıştı. NBA kariyeri boyunca hiç faul yapmadı. Bundan dolayı kimileri onun bir oyuncu olmak için fazla iyi olduğunu söylüyorlardı.

Paparazzi

Brad Pitt (1963–) ile Jennifer Aniston'ın (1969–) düğün fotoğrafları için *People* dergisi 100 bin dolar para ödemişti. Boşanmalarının ardından fotoğraflarının değeri 150 bin dolara kadar yükseldi. Pop müziğin kötü kızı Britney Spears'ın (1981–) çocuğuyla olan bir fotoğrafı ise tahminlere göre 2 milyon dolar değerindeydi.

Ünlülerin fotoğraflarını çeken ve paparazzi olarak anılan fotoğrafçılar giderek büyük bir iş alanının parçası haline gelmişlerdir. *People* ve *US Weekly* gibi dergiler ve *National Enquirer* gibi magazin gazetelerinin talepleri bu alanda büyük bir canlılık meydana getirmektedir.

Paparazzi terimi İtalyan yönetmen Federico Fellini'nin (1920–1993) *La Dolce Vita* (Tatlı Hayat) filminden gelmektedir. Film, Marcello Mastroianni (1924–1996) tarafından canlandırılan ve bir magazin gazetesinde çalışan Marcello adındaki gazetecinin hayatını konu alır. Filmdeki yan karakterlerden biri de Paparazzo adındaki bir fotoğrafçıdır. O günden sonra

ünlülerin fotoğrafçılarına paparazzi denilmiştir.

Tehlikesiz durumlarda paparazziler kadife halatların ve kırmızı halıların arkasında durur, ödül törenlerinden filmlerin ilk gösterimlerine kadar ünlülerin katıldığı önemli olayları takip ederler. Hatta az bilinen şöhret meraklıları basında daha fazla yer almak için sıklıkla fotoğrafçıları bizzat kendileri davet ederler.

Öte yandan paparazzi fotoğrafçılığının karanlık yüzü 1997 yılında ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Galler Prensesi Diana (1961-1997) ve sevgilisi Dodi Al-Fayed'i (1955–1997) taşıyan bir araba paparazzilerden kurtulmaya çalışırken kaza yapmıştır. Onun ölümünden dolayı pek çok insan paparazzileri suçlamaya devam etmektedir. Çoğu ünlü de saldırgan tavırlı bu fotoğrafçıların özel hayatlarını ihlal ettiklerinden yakınmaktadırlar.

Buna rağmen halk paparazzilerin flaşlarıyla ilgilenmeye devam etmektedir. *People* dergisi 3,7 milyon aboneye sahiptir.

Ek Bilgiler

1- Fellini, Paparazzo ismini gürültücü bir sivrisinekten almıştı.

2- Dijital fotoğraf makinelerinin ve cep telefonu kameralarının gelişmesi ile birlikte pek çok amatör, fırsat buldukça ünlülerin görüntülerini almayı başarabilmektedir. Bu amatörlere "snaparazzi" adı verilmektedir.

3- Diana'nın ölümüne ilişkin resmi raporlar şoförün kaza anında alkollü olarak araba kullandığını ortaya koymuştur.

Yaser Arafat

Yaser Arafat (1929–2004), 20. yüzyılın en çok tanınan ve tartışmalara yol açan isimlerinden birisidir. Destekçileri onu Filistin milliyetçiliğinin babası, bir devlet adamı, lider ve şehit olarak görmektedirler. Karşıtlarına göreyse o kendi halkına pek fazla faydası olmayan bir teröristtir.

1959 yılında Arafat gizli yeraltı hücrelerinden oluşmuş ve Filistin milliyetçiliğine adanmış bir örgütlenme olan El-Fetih'in kurucularından biri oldu. Beş yıl sonra Arafat, Ürdün'den İsrail'e yönelik El-Fetih saldırılarını organize eden profesyonel bir devrimciye dönüşmüştü.

1964 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) kuruldu. Arafat, El-Fetih'i de gruba kattı. 1967 yılında İsrail'in Arap devletlerini Altı Gün Savaşları'nda yenilgiye uğratmasının ardından El-Fetih, yara almış FKÖ'nün en güçlü unsuru oldu. İki yıl içerisinde Arafat FKÖ yönetiminin lideri olmuş ve grubu Ürdün merkezli bağımsız bir organizasyon haline getirmişti.

FKÖ, Ürdün ve daha sonra Lübnan ve Tunus'ta şiddet içeren devrimci yöntemleriyle tanındı. Bu yöntemlerle İsrail'in bölgeden çıkarılması amaçlanıyordu. Arafat'ın yönlendirdiği rivayet edilen saldırıların arasında 1972 Münih Olimpiyatları'nda on bir İsrailli atletin öldürülmesi olayı da bulunuyordu.

1988 yılında Arafat, en azından görünürde, İsrail'e karşı olan duruşunu değiştirdi. O yıl İsviçre'de yapılan bir Birleşmiş Milletler oturumunda FKÖ'nün terörizmi reddedeceğini ve Ortadoğu'daki çatışmaya taraf olan bölgedeki Filistin, İsrail ve diğer komşu devletler de dahil herkesin barış ve güvenlik içinde yaşaması için çalışacaklarını söyledi.

1993 Oslo Antlaşması, İsrail-Filistin barış görüşmelerinde son derece

önemli bir adım teşkil ediyordu. Bu görüşmeler sonrası 1994 yılında Arafat, Nobel Barış Ödülü'nü kazananlardan biri oldu.

İki yıl sonra özerk Filistin'in başkanı seçildi. 2000'lerde ise barış görüşmeleri aniden kesildi. Arafat İsrail'in toprak karşılığı barış önerisini reddetti. Bu durum, İsrail'e karşı gerilla savaşı ve terörizmi yeniden başlattı.

Arafat yetmiş beş yaşında öldü. Ömrünün son üç yılını hapis koşullarında geçirdi. Ramallah'taki karargahında İsrail tarafından kuşatma altında tutuldu. Temel amaçlarına ulaşamadan öldü: İsrail'in yıkımı, İsrail'le barış ya da Filistin devletinin kuruluşu.

Ek Bilgiler

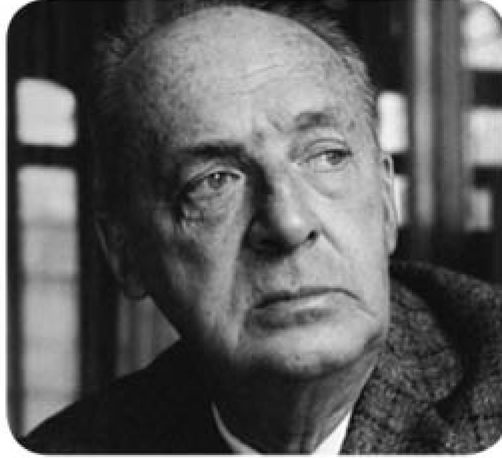
1- Özellikle 1988 sonrasında açığa çıkan Arafat'ın karakteri ve politikalarındaki ikilik en çok 1974 yılında BM'de yaptığı bir konuşmada kendini gösteriyordu. Arafat konuşmasında barışı temsil eden bir zeytin dalını ve özgürlük savaşçısının silahını aynı anda yanında taşıdığını vurguluyordu.

2- Arafat, başına bağladığı poşusu ve seyrek sakalı ile tanınırdı. Yanında her zaman için gümüş kaplama 357 Magnum tabanca taşırdı.

3- Arafat'ın yaşadığı süre içerisinde kendisine İsrailliler ve Araplar tarafından yapılan kırk saldırıdan ve 1992 yılında bir uçak kazasından kurtulduğu söylenmektedir.

Lolita

1955 yılında yayınlanmasından itibaren Vladimir Nabokov'un *Lolita*'sı okurları hem şaşırtmış hem de büyülemiştir. Roman edebi açıdan büyük yenilikler getirmesinin yanında, takıntı ve sanrılar hakkında irdeleyici psikolojik bir çalışma niteliğindedir. Son derece az rastlanır biçimde hem popüler kültür hem de edebiyat alanı açısından çığır açıcı olmuştur.

Vladimir Nabokov

Rusya doğumlu Nabokov (1899–1977) İngiltere'de eğitim gördü. Görece erken bir yaştayken yazarlık, çevirmenlik ve akademisyenlik yapmaya başladı. Erken dönem çalışmalarında bilgece, zeki ve teknik açıdan parlak olan özgün bir tarzı vardı. Hem Rusça hem de İngilizce romanlarında bu tarzı göze çarpıyordu. Nabokov'un erken dönem çalışmaları da başarılı yapıtlar olmakla birlikte hiçbiri *Lolita* kadar tanınmadı.

Yayınlandığı dönemde pedofiliyi belki de en samimi biçimde işleyen edebi çalışma niteliğindeki *Lolita*, orta yaşlı bir profesör olan ve genç bir kıza karşı son derece rahatsız edici cinsel eğilimler hisseden Humbert Humbert'in yaşamına odaklanır. Humbert şans eseri on iki yaşındaki Lolita ile tanışır ve hayatını mümkün olduğunca ona yakın olabilecek şekilde yeniden düzenlemeye başlar. İkilinin ilişkileri sonunda cinselliğe doğru kayacaktır. Roman, teşhirci ya da pornografik betimlemelerden kaçınmasına rağmen konusu pek çok okuyucu ve yayıncıyı şoke etmiştir. Bu durum romanın çoğu yerde yasaklanmasına yol açmıştır.

Humbert güvenilmez anlatı konseptinin parlak bir örneğidir. Bu konsept daha sonra 20. yy sonları postmodern edebiyatın çok önemli bir unsuru haline gelecektir. Uzun zaman önce genç kızlara dönük ilgisinin sosyal ve ahlaki açıdan kabul edilebilir olduğuna kendisini ikna eden Humbert, davranışlarının doğru olduğuna okuyucuyu ikna edebilmek için gerçekleri eğip bükmektedir. Humbert'in yaklaşımı hem büyüleyici hem de ürperticidir. Romanın dili, arsız bir mizah ve işkence altındaki bir ruhun ciddi tasvirleri arasında ince bir çizgide durmaktdır.

Ek Bilgiler

1- "Lolita"nın iki film uyarlaması yapılmıştır. Önce 1962 yılında Stanley Kubrick (1928–1999) tarafından, daha sonra 1997 yılında Adrian Lyne (1941–) tarafından.

2- Nabokov "Lolita"yı 1955 yılında bitirdiğinde ABD'li yayıncılar böyle tartışmalı bir eseri yayınlamak noktasında tereddüt etmişlerdir. 1958 yılında Putnam eseri yayınlamaya karar verdiğinde ise Nabokov'un romanı hızla çok satan olacaktır.

3- Nabokov'un edebiyat dışındaki esas entelektüel merakı sinekler ve kelebekleri inceleyen bilim dalı olan lepidopterolojidir. Bu alandaki saha bilgisi öylesine genişti ki yeni türler keşfetmiş ve onları isimlendirmişti.

Leonard Bernstein’ın *Genç İnsanlar Konserleri*

Amerika’da büyüyen çocukların bir kuşağı, klasik müzikle *Young People’s Concerts* adlı bir televizyon programı sayesinde tanışmıştır. Leonard Bernstein (1918–1990) tarafından sunulan program 1958 ile 1972 yılları arasında CBS’de yayınlanmıştır.

Leonard Bernstein

Candide (1956) ve *West Side Story* (1957) eserlerinin bestecisi olan New York Filarmoni Orkestrası’nın karizmatik şefi Bernstein, 1958 yılında New York Carnegie Hall’daki bir konser sırasında programın ilk kaydını gerçekleştirmiştir. Daha öncesinde CBS çocuklar için yalnızca radyo kanalında konser yayınları yapmaktadır. Bernstein’in performansı televizyon için bir ilktir.

İlk program “Müzik Ne Anlama Gelir?” adındaydı. Müzik teorisinin temellerini açıklamak için Bernstein sadece klasik kanondan değil, caz ve

Latin Amerika müziklerinden de örnekler vermekteydi.

Bernstein program boyunca toplamda elli üç konseri yönetmiştir. Bunlar, sonunda dünya çapında yayınlanmışlardır. Kimi programlar intervaller, modlar, sonat formları ya da konçertolar gibi spesifik müzik formlarına ayrılmıştır. Bernstein aynı zamanda Gustav Mahler (1860–1911), Jean Sibelius (1865–1957) ve Aaron Copland (1900–1990) gibi besteciler için özel programlar yapmıştır. Berstein bunların yanında “Jazz in the Concert Hall” ve “The Latin American Spirit” gibi temalı konserlerin yönetmiştir.

Müzik konusundaki ustalardan birinin sunduğu *Young People’s Concerts* halen aşılamamıştır. Programın kayıtlarının büyük bir kısmı nihayetinde transkript edilmiştir. Toplanan bu metinler halen çoğaltılmaktadırlar. Konser kayıtlarına DVD olarak ulaşmak da mümkündür.

Ek Bilgiler

1- CBS “Young People’s Concerts” programını 1962 yılından itibaren cumartesi sabahları yayınlamaya başlamıştır.

2- New York Filarmoni, “Young People’s Concerts”e 1924 yılında başlamıştır. Program başlangıçta Ernest Schelling (1876–1939) tarafından yönetilmektedir.

3- Bernstein’in çalışması çok popülerdir. Çeşitli dillere çevrilmiş ve kırk farklı ülkede yayınlanmıştır.

John Wayne

20. yüzyılda popüler kültür içerisinde pek az kişi John Wayne'in (1907–1979) Amerikan sinemasında sahip olduğu ikonik yere sahip olabilmiştir. O mükemmel bir western yıldızı, sert bir erkek, bir lider ve savaş kahramanıydı (Wayne, kimi çağdaşı oyunculardan farklı olarak hiçbir gerçek savaşta yer almamıştır). 1939 yılında ünlendikten sonra ömrünün kalan kısmında hemen her zaman gişede büyük başarılar elde etmiştir.

Kariyerinin başlangıcında "the Duke" lakaplı John Wayne yalnızca düşük bütçeli filmlerde rol alan bir oyuncudur. John Ford'un (1894–1973) *Stagecoach* (1939) adındaki western filminde canlandırdığı Ringo Kid tiplemesine kadar yetmişten fazla düşük bütçeli yapımda oynamıştır. *Stagecoach*, Wayne ve Ford'un birlikte yapacakları on dört çalışmanın ilkidir. Bir posta arabasının düşman Apaçi bölgesine yaptığı tehlikeli yolculuğu anlatan film, western kültürünün canlanmasını ve John Wayne'in adından söz ettirmesini sağlamıştır.

Gerçekten de kariyerinin kalan kısmında Wayne, büyük ölçüde western filmleri ile tanınacaktır. *Stagecoach*'a ek olarak Wayne, Ford'un ünlü süvari serisi filmlerinde de rol almıştır: *Fort Apache* (1948), *She Wore a Yellow Ribbon* (1949), *Rio Grande* (1950), ve *The Man Who Shot Liberty Valance* (1962).

Wayne'in oynadığı en iyi filmler Howard Hawks'ın (1896–1977) *Red River*'ı (1948) ve Ford'un *The Searchers*'ı (1956) olarak kabul edilmektedir. Her iki filmde de Wayne, karmaşık rolleri canlandırmaktadır.

Red River'da evlatlık oğlu ile sorunları bulunan sert ve zorlu bir babayı canlandırır. Oğlunu Montgomery Clift (1920–1966) oynamaktadır. Büyük

davar sürülerinin güdülmesinin etrafında dönen hikayede Wayne’in canlandırdığı Dunson aynı anda hem bir kahraman hem de kötü adamdır.

The Searchers’da aynı ölçüde karmaşık olan Ethan Edwards karakterini canlandırmıştır. Film pek çok eleştirmen tarafından yapılmış en iyi western olarak görülmüştür. Edwards karakteri bir obsesyon çalışmasıdır. Filmde Edwards, Komançilerin kaçırdığı yeğenini bulmak için beş yıllık bir arayışa çıkmaktadır.

Wayne aynı zamanda II. Dünya Savaşı muharebelerini anlatan filmlerde oynamıştır. Bunların arasında *They Were Expendable* (1945), *Sands of Iwo Jima* (1949) ve *The Longest Day* (1962) gibi filmler bulunmaktadır. Ford’un *The Quiet Man* (1952) filminde ise İrlanda’ya ve Maureen O’Hara’ya (1920–) aşık, ıslah olmuş bir boksörü canlandırarak alışılmış tiplemesinin dışına çıkar.

Wayne iki kez en iyi erkek oyuncu dalında Oscar’a aday gösterilmiş ve *True Grit* (1969) filmindeki rolüyle Oscar kazanmıştır. Film onun en başarılı performanslarından biri olarak görülmemektedir. Ödüle pek çok kişi gayri resmi bir Hayat Boyu Başarı Ödülü olarak bakmaktadır. Wayne yetmiş iki yaşında kanserden ölmüştür.

Ek Bilgiler

1- Wayne’in asıl ismi Marion Robert Morrison’dur.

2- Güney Kaliforniya Üniversitesi’nde futbol bursu ile okumuştur.

3- Wayne iki film yönetmiştir: “The Alamo” (1960) ve “The Green Berets” (1968).

Apartheid

Güney Afrikalılar arasında “ayrılık” anlamına gelen apartheid, 1948–1994 yılları arasında son derece katı bir ırksal ayrım sistemi olarak Güney Afrika’da uygulanmıştır. Apartheid rejimi 1980’lerde dünya çapındaki aktivistlerin hedefi haline gelmiştir. Bu baskı, sistemin çöküşüne ve apartheid yerine ırk çeşitliliğine dayanan demokratik bir yapılanmanın kurulmasına olanak sağlamıştır.

Güney Afrika nüfusunun önemli bir bölümü Hollanda asıllılardan (Afrikaner) oluşan eski bir İngiliz sömürgesidir. 1948 yılında Afrikaner Ulusal Partisi beyaz ırkın üstünlüğüne dayanan bir politika temelinde seçimleri kazanınca ülkenin resmi ulusal politikası apartheid olmuştur.

Sistem beyaz nüfusun çok daha kalabalık olan siyah nüfus üzerindeki egemenliğini koruyacak şekilde kurulmuştur. Apartheid sistemi altında halk ırksal kategorilere göre ayrılmıştır: beyaz, siyah, Hintli veya renkli. Son iki kategoride yer alan insanların hakları büyük ölçüde kısıtlanmıştı.

1951 yılında hükümet siyahlar için “bantustan” denilen özel bölgeler oluşturmuştur. Bu bölgelere yerleştirilen siyahlardan Güney Afrika içerisinde başka yerlere gitmek istediklerinde geçiş belgelerini yanlarında bulundurmaları talep edilmektedir.

Apartheid karşıtı başkaldırılar son derece sert bir biçimde bastırılmıştır. Apartheid karşıtı Afrika Ulusal Kongresi’nin liderlerinden Nelson Mandela (1918–2013) terörizmle suçlanmış ve vatana ihanetten mahkum edilmiştir.

Uluslararası alanda kınamalar çoğalmış, 1961 yılında Güney Afrika, İngiliz Milletler Cemiyeti’nden ayrılmak zorunda kalmıştır. Soğuk Savaş sırasında ülke ABD’nin müttefiki olduğundan kimi Batılı ülkeler doğrudan bir tepki vermekten kaçınmışlardır.

Soğuk Savaş’ın bitişinin ardından içte ve dışta apartheid karşıtı baskı artmış ve ülke dünya sahnesinde parya devlet muamelesi görmeye başlamıştır. Afrikaner Ulusal Partisi’nin lideri F. W. de Klerk (1936–) baskılar karşısında pes etmiş ve Mandela dahil olmak üzere çeşitli siyah liderleri serbest bırakmıştır.

1994 yılında apartheid sistemi çökmüş ve yapılan ilk genel seçimler sonucu Mandela ülkenin ilk siyah başkanı olmuştur.

Ek Bilgiler

1- “Bantustan” terimi cahil ya da güçsüz bir ülkeyi tanımlayan küçük düşürücü bir kelime haline gelmiştir. Dünya siyasetinde bir devleti küçük düşürmek için kullanılmaktadır.

2- 1980’lerde uluslararası toplum Güney Afrika’nın dünya spor müsabakalarına katılımını boykot ediyordu. Pek çok ülke onlara TV programları satmayı reddediyordu. Güney Afrika 1964’ten 1992’ye kadar olimpiyatlardan dışlanmıştı.

3- Mandela ve Klerk, 1993 yılında Nobel Barış Ödülü’nü paylaştılar.

Rod Laver

Tüm zamanların en iyi tenisçisi olabilecek birkaç aday bulunmakla birlikte bir nokta ile ilgili hemen hiçbir şüpheye yer yoktur: Avusturalyalı Rod Laver (1938–) dışında hiç kimse Avusturalya, Fransa, Wimbledon ve ABD şampiyonluklarını aynı yıl içerisinde kazanan tenisçilerin eriştiği Grand Slam onurunu iki kez elde edememiştir.

Rocket adıyla bilinen solak oyuncu, 1962 yılında Grand Slam'ı bir amatör olarak kazanmıştır. 1969 yılında ise aynı dereceye bu kez bir profesyonel olarak ulaşmıştır. Eğer 1962 sezonundan sonra profesyonel olmasaydı, daha fazla şansı olabilirdi fakat 1968 yılında "Açık" denilen dönem başlamadan önce profesyonellerin Grand Slam'e katılma izni bulunmamaktaydı.

Beş yılını bu şekilde kaybetmiş olmasına rağmen tam on bir kez Grand Slam turnuvalarında şampiyon olmuştur. On dört kez şampiyonluk kazanan Pete Sampras (1971–) ve on iki kez şampiyon olmuş Roy Emerson (1936–) ve Roger Federer'in (1981–) ardından dördüncü konumdadır.

Açık dönem öncesi profesyonel olarak geçirdiği beş yılında toplam altmış üç turnuva kazanmıştır. Bunların arasında bu dönemde düzenlenen on beş "profesyonel büyükler" turnuvasının onu da yer almaktadır.

Laver mükemmel bir oyuncuydu. Efektif bir biçimde servis atıp vole vurabiliyordu. Arka çizgiden yaptığı sert vuruşlar son derece etkiliydi. Agresif ve saldırgan stili onu pek çok çağdaşından ayırıyordu. Modern oyunların temel bir unsuru olan topspin forehand vuruşunun popülerleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

1 milyon dolar ödül kazanan ilk oyuncudur. Avusturalya'nın beş Davis Cup şampiyonluğuna önemli katkıları olmuştur.

Ek Bilgiler

1- Laver'ın kariyeri boyunca kaç turnuva kazandığı tartışmalı bir konudur. Jimmy Connors (1952–) 109 şampiyonlukla tüm zamanların rekorunu elinde tutan kişi olarak görülmüştür. Laver'ın ise en az 188 şampiyonluğu olduğuna inanılmaktadır.

2- 1981 yılında Uluslararası Tenis Onur Listesi'ne girmiştir

3- 2000 yılında Avusturalya Açık'ın düzenlendiği Melbourne Park Kortu'na Laver'ın adı verilmiştir.

Ken Kesey

Yazar Ken Kesey’in (1935–2001) başarılı yazılarıyla mı, yoksa 1960’larda psikedelik ilaçların popülerleşmesindeki rolüyle mi daha çok tanındığı bir
tartışma konusudur.

1935 yılında Colorado, La Junta’da doğmuştur. 1958 yılında Stanford Üniversitesi yaratıcı yazarlık bölümüne girdiğinde her iki açıdan da ünlenmeye doğru giden yolculuğu başlamıştı. Daha fazla para kazanmak için Menlo Park Veterans Hastanesi’nde psikedelik ilaç denemelerine katıldı. Bu deneyimlerinin hayatının diğer kısmında son derece büyük bir etkisi olacaktı.

Deneylerine başladıktan kısa bir süre sonra Kesey, hastanenin psikiyatri departmanında iş buldu. Başarılı romanı *One Flew Over the Cuckoo’s Nest* (1962) hastanede gece vardiyasında çalışırken LSD gibi psikedelik ilaçlar

kullandığı dönemi anlatmaktadır. Yirmi yedi yaşındayken yayınladığı kitap, başrolünde Jack Nicholson'un (1937–) oynadığı çok ünlü bir filme ilham kaynağı olacaktı.

Kesey halüsinojenlerin faydaları hakkındaki gerçekleri yaymak için her çareye başvurdu. 1964 yılında Merry Pranksters adıyla tanınacak olan bir toplulukla birlikte New York Dünya Fuarı'na gitmek için Kaliforniya'da çılgınca dekore edilmiş bir otobüs hazırladı. Otobüste sadece Kesey'in arkadaşları değil aynı zamanda yol boyunca sürücülere ikram ettiği epeyce LSD bulunuyordu.

Kesey aynı zamanda organize ettiği asit testleri ile de ün kazanmıştı. Bu partilerde insanlara LSD katılmış içecekler ikram ediyordu. Partileri "Grateful Dead" adını alacak olan müzik grubunun oluşumunda önemli bir işlev görmüştü.

Kesey altmış altı yaşında ölene dek rock konserlerinde ve politik olaylarda boy göstermeye devam etti.

Ek Bilgiler

1- Kesey hem senaryo hem de başrolde Nicholson'un olması nedeniyle romanın film uyarlamasından mutsuz olmuştu. "One Flew Over the Cuckoo's Nest" filminin yapımcılarına dava açtı ve hiçbir zaman filmi izlemedi.

2- Kesey, "The Electric Kool-Aid Acid Test" kitabındaki temel karakterlerden biridir. Tom Wolfe (1931–) tarafından kaleme alınan ve gerçek olaylara dayanan bu çok satan eser, "Prankster Turu"nu anlatır.

3- 1966 yılında Kesey marihuana bulundurmak suçuyla yargılanmaktan kurtulmak için Meksika'ya kaçtı.

Neil Armstrong

1961 yılında Başkan John F. Kennedy (1917–1963) Amerikalılara on yıl içerisinde Ay'a gitme ve oradan sağ salim dönme görevini verdi. Sekiz yıl sonra Neil Armstrong (1930–2012) kapsülünden çıkarak Ay'a ilk adımını attığında bu hayal gerçeğe dönüşmüş oluyordu.

Ay yüzeyine ayak bastığında söylediği sözler 20. yüzyılın en ünlü ifadeleri arasına girecekti: "İnsan için küçük ama insanlık için büyük bir adım."

Apollo 11 görevinin lideri Armstrong ve pilot Buzz Aldrin (1930–) Ay yüzeyinde 2,5 saat geçirdiler. Deneyler yapıp veri topladılar. Kumanda modülü pilotu Michael Collins (1930–) ile birlikte ülkeye milli kahramanlar

olarak geri döndüler.

Astronot olmadan önce Armstrong, Kore Savaşı’nda donanma pilotu olarak görev yaptı. Yetmiş sekiz saldırı görevinde bulundu. X-15 uçaklarının test pilotu olarak görev aldı. Bu uçaklar saatte 4000 mil hıza ulaşabiliyorlardı.

1962 yılında astronot statüsüne yükseltildi. İlk uzay görevi 1966 yılında başarıyla tamamladığı *Gemini 8* oldu.

Armstrong 20 Temmuz 1969 tarihinde gerçekleştirdiği ilk uzay yürüyüşüyle sonsuza kadar hatırlanacaktı. Ay’a ulaşmak dört gün sürmüştü fakat bu noktaya gelene kadar yaklaşık 400 bin insan çalışmış ve 24 milyar dolarlık bir masraf yapılmıştı.

Bütünleşik rehber sistemleri gemiyi daha büyük bir kratere doğru sürükleyince görev neredeyse riske girmişti. Armstrong otomatik pilota müdahale ederek inecek başka bir yer buldu. Gemi büyük bir tehlikeden son anda kurtulmuştu, neredeyse bütün yakıtını tüketiyordu.

500 milyon TV izleyicisi Armstrong’dan şu sözleri duyana dek nefesini tutmuş bekliyordu: “Houston her şey yolunda. *Şahin* yere indi.”

1970 yılında Armstrong astronot programından çekildi. 2012 yılında vefat edene kadar bir öğretmen ve çeşitli kurumların yönetim kurulu üyesi olarak sessiz bir hayat sürdü.

Ek Bilgiler

1- Armstrong 1969 yılında Özgürlük Madalyası ve 1978 yılında Kongre Uzay Onur Ödülü’nü aldı.

2- Armstrong’un havacılık aşkı altı yaşında Ford Tri-Motor uçağıyla ilk uçuş denemesini yaptığında başladı. Pilotluk lisansını on altı yaşında aldı. O sıralarda henüz araç kullanma ehliyeti yoktu.

3- Meşhur cümlesinden bir kelime kaybolmuştu. Aslında cümlesi, “Bir insan için küçük ama insanlık için büyük bir adım” şeklindeydi fakat “bir” sözcüğü ses aktarımındaki bir sorundan dolayı duyulmamıştı.

Günden Geceye

Long Day’s Journey into Night (Günden Geceye) geçen yüzyılın en büyük Amerikan oyun yazarlarından sayılan Eugene O’Neill’in (1888–1953) en başarılı eserlerinden biridir. Bu yürek burkan öykü O’Neill’in kendi aile tarihinden alınmıştır. Ölümüne kadar sahnelenmesini ve hatta yayınlanmasını dahi istememiştir.

O’Neill çalkantılı bir aile ortamında büyüdü. Babasının sahne kariyeri nedeniyle sık sık yer değiştiriyorlardı. Oyun yazarının dengesiz ve nevrotik annesinin uzun süreden beri ciddi bir morfin bağımlılığı vardı. Ağabeyi alkol nedeniyle hayatını kaybetmişti ve O’Neill’in kendisi de fazlasıyla içkiye düşkündü. Ne olursa olsun tüm bu deneyimlerinden 1920’lerde son derece başarılı oyunlar çıkardı. 1930 yılına gelindiğinde üç Pulitzer Ödülü kazanmıştı. *Anna Christie* (1922), *Desire Under the Elms* (1924) ve *Strange Interlude* (1928) ile büyük bir üne sahip oldu.

Ebeveynleri ve ağabeyinin ölümünün ardından O’Neill çalışmalarında otobiyografik unsurlara yer verme konusunda kendisini daha rahat hissetmeye başlamıştı. Kurgusal Tyrone ailesinin bir gün boyunca başından geçen nihayetinde onları darmadağın edecek olayların anlatıldığı *Günden Geceye* (1941) bu eğilimin doruğa çıktığı bir örnekti. Tyrone ailesinin eski bir tiyatro idolü olan sarhoş babası, morfin bağımlısı annesi, biri alkolik öbürü ise dertli bir yazar olan oğulları açık bir biçimde O’Neill ailesini temel almıştır. O kadar ki O’Neill yayıncısından kitabının ölümünün ardından yirmi beş yıl sonrasına dek yayınlanmayacağına dair söz istemişti. Ne var ki O’Neill’in ölümünden üç yıl sonra dul eşi oyunu Yale Üniversitesi’ne basılması için vererek bu anlaşmayı bozdu.

Pek çok erken eseri gibi *Long Day’s Journey into Night* da onun Anton Çehov (1860–1904), Henrik İbsen (1828–1906), August Strindberg (1849–

1912) ve diğer 19. yy realist drama ustalarının varisi olduğunun bir ispatıydı. Oyun 1956 yılı sonlarında sahnelendiğinde Broadway'de çok ses getirmiş ve o günden sonra tam dört kez yeniden sahnelere taşınmıştır.

Ek Bilgiler

1- 2003 yılında yapılan "Long Day's Journey into Night"ın son Broadway gösteriminde önemli rollerde Vanessa Redgrave (1937–), Brian Dennehy (1938–), Philip Seymour Hoffman (1967–2014) ve Robert Sean Leonard (1969–) oynuyordu.

2- "Long Day's Journey into Night"ın alkolik oğlu Jamie Tyrone, O'Neill'in son oyunu olan "A Moon for the Misbegotten"da (1947) da önemli bir karakterdir.

3- O'Neilll tiyatro dünyasının içinde doğmuştu. Annesi onu Times Meydanı yakınındaki bir Broadway otelinde doğurdu. O'Neill uzun bir hastalığın ardından Boston'da yine bir otel odasında öldü.

Ray Charles

Ray Charles (1930–2004) yedi yaşında glokom nedeniyle görme yetisini kaybetmiş ve Florida'da körler için açılan özel bir okula gönderilmişti. Müzik aletleri çalmayı ilk olarak orada öğrenecekti. Görme engelli olmasına rağmen 20. yüzyılın çok yönlü ve üretken müzisyenlerindendi. Çalışmaları birçok müzik türünün şekillemesine olanak sağladı ve ona "*Dâhi*" lakabı verildi.

İlk yıllarında Charles şarkı yazarı Nat King Cole'un (1919–1965) sadık bir hayranıydı. Charles'ın ilk hit eseri bir soul klasiği olan "I Got a Woman"ın (1954) güncel bir versiyonuydu. Bu başarısını "Hit the Road Jack" (1961), "Drown in My Own Tears" (1957) ve pop listelerine giren "What'd I Say" (1959) gibi başarılı diğer soul ve R&B şarkılarıyla devam ettirdi.

Charles, çok yönlü bir müzik zevkine sahip olmasına rağmen 1962 yılında bir country kaydı yapmaya karar verdiğinde yine de hayranlarını ve

yapımcıları çok şaşırtmıştı. Pek çok müzik eleştirmenini şaşkınlığa uğratarak albüm çok büyük bir sükse yaptı. Don Gibson'un (1928–2003) "I Can't Stop Loving You" (1962) isimli eserini kendince yorumlayarak hem R&B hem de pop listelerinde üst sıralara çıktı. "Born to Lose" (1962) ve "You Don't Know Me" (1962) yorumlarının her ikisi de en çok dinlenen on şarkı listesine girdi. Bu hit eserlerin country müziğin pop müzikle buluşması noktasında son derece önemli bir rolü oldu.

Charles uzun yıllar uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele etti. 1960'lardan sonra hit eserleri giderek azalmaya başladı. Buna rağmen 1980'lerde popülerliği yeniden canlanmaya başladı. 2004 yılında ölümünün ardından hayatını anlatan *Ray* adlı başarılı bir biyografik film sinemalarda gösterildi.

Ek Bilgiler

1- 1979 yılında Ray Charles'ın "Georgia on My Mind" versiyonu Georgia'nın resmi eyalet şarkısı oldu.

2- Charles'ın hem pop hem de R&B listelerinde yer alan tek şarkısı "What'd I Say", plak firmasının şarkıyı çok uzun ve seksüel içeriğini fazla riskli bulmasından dolayı neredeyse yayınlanmayacaktı.

3- 1990'larda Charles, tüm ülkede yayınlanan Diyet Pepsi reklamlarında oynayınca yeni bir dinleyici kuşağı ile buluşmuş oldu.

Billy Wilder

Avusturya'da doğup büyümüş olan Billy Wilder (1906–2002), Hollywood'un en başarılı yazar-yönetmenlerinden oldu. Parlak kariyeri boyunca yirmi bir kez farklı dallarda Oscar'a aday gösterildi. 1988 yılında aldığı Hayat Boyu Başarı Ödülü de dahil olmak üzere altı kez Oscar kazandı. Senaryoları ve filmleri alaycı, esprili ve hatta karanlık mizah anlayışı ile ünlenmişlerdi.

Komedi sıklıkla çalışmalarının temelini oluştursa da Wilder kendisini bu türle sınırlamadı. En başarılı kara film örneklerinden biri olan *Double Indemnity* (1944), Hollywood'un modern bir hastalık olarak alkolizmi ele aldığı ilk film olan *The Lost Weekend* (1945), kimi eleştirmenlerce Hollywood hakkındaki en iyi Hollywood filmi olarak görülen *Sunset Boulevard* (1950) ve Amerikan Film Enstitüsü'nün 2000 yılında yapılmış

en komik film seçtiği *Some Like It Hot* (1959) gibi yapımların yönetmeni ve yazarlarındandı.

Filmleri yazılmış en akıllıca (ve hatta en seksi) diyalogları barındırmaktadır. *Some Like It Hot*'un final cümlesi sinema tarihinin en iyi kapanış repliği olarak görülmektedir.

Wilder senaryo yazarlığına geçmeden önce kariyerine Almanya'da gazetecilik yaparak başlamıştı. Hitler'in yükselişi 1933 yılında Wilder'ı Almanya'dan ayrılmaya teşvik etti. Önce Paris'e ardından Hollywood'a gitti. Kariyerinin ilk on yılında çoğunlukla senaryo yazarı olarak çalıştı. İlk olarak *Ninotchka* (1939) filminin yazarlarından biri olarak Oscar'a aday gösterildi.

1942 yılında *The Major and the Minor* filmiyle Hollywood'daki ilk yönetmenlik denemesini yaptı. Üçüncü filmi *Double Indemnity* ile elit bir yönetmen olarak kabul edildi. Kırk yıllık yönetmenlik kariyeri boyunca yirmi altı film yaptı. Aktör Jack Lemmon (1925–2001) ile iyi bir çalışma ilişkisi vardı. Birlikte yedi film yaptılar.

Lemmon ve Walter Matthau (1920–2000) ile yaptığı bir kara komedi olan *Buddy, Buddy* (1981) filminden sonra Wilder emekli oldu. Doksan beş yaşında öldü.

Ek Bilgiler

1- Wilder'ın hikayelerinin en önemli unsurlarından biri de dış ses anlatımıdır. En önemli filmlerinden olan "Double Indemnity" ve "Sunset Boulevard" geçmiş zaman kipinde anlatılmaktadır.

2- Wilder en iyi film dalında Oscar alan iki film yönetmiştir: "The Lost Weekend" ve "The Apartment" (1960). Tek filmde en iyi senaryo, en iyi yönetmen ve en iyi film ödüllerini alan dört tanınmış Hollywood figüründen birisidir (Her üç ödülü de "The Apartment" filmi için almıştır.).

3- Wilder yirmi bir kez Oscar'a aday gösterilmiş, altı Oscar almıştır. On iki kez senaryo dalında (üç kez kazanmış) ve sekiz kez yönetmenlik (iki kez kazanmıştır) dalında aday gösterilmiştir.

DNA

25 Nisan 1953 tarihinde biyologlar James D. Watson (1928–) ve Francis Crick (1916–2004) *Nature* isimli bilimsel dergide “Molecular Structure of Nucleic Acids: A Structure for Deoxyribose Nucleic Acid” başlıklı bir makale yayınladılar. Yalnızca bir sayfa olan makale DNA adı verilen moleküler materyalin yapısını açıklıyordu. Watson ve Crick insan evriminin en büyük sırlarından birini açıklamışlardı. Artık özelliklerin bir nesilden diğerine nasıl aktarıldığı anlaşılmış ve moleküler biyoloji dönemi başlamış oluyordu.

Genetiğin bilimsel açıklamasının kökleri 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Avusturyalı bir papaz olan Gregor Mendel (1822–1884) bahçesinde binlerce bezelyeyle bir dizi deney yaparak aynı türe mensup bitkilerdeki farklı özelliklerin nasıl ortaya çıktığını açıklayabileceğini ummuştu. Deneylerinde bitkinin özelliklerini dikkatli bir biçimde not aldı. Bunların arasında tohum, bakla ve çiçeğin rengi ve şekli de bulunuyordu. Daha sonra bitki türlerini

melezleştirerek sonuçları gözlemledi.

O dönem hakim olan teorilere göre sonuçlar iki türün karışımını yansıtmalıydı. Eğer beyaz çiçekli bir bitki mor çiçekli bir bitkiyle karıştırılırsa ortaya çıkan bitki açık mor çiçekli olmalıydı. Buna karışım kalıtımı deniliyordu. Ne var ki Mendel'in bulduğu sonuçlar farklıydı. Gerçekte onun bulduğu tek bir özelliğin dominant hale geldiği, diğerinin ise çekinik kaldığıydı. Yeni bir bitki doğduğunda ya beyaz ya da mor çiçekli oluyordu. Bu özelliklerden biri daha baskındı.

Ne var ki Mendel karakteristik özelliklerin nasıl aktarılabildiğini çözememişti. Vücudun her bir hücresinde bulunan DNA'nın yapısının keşfi ile beraber Watson ve Crick bu konuda bir açıklama yapmayı başarabildiler. DNA'nın bir çifte sarmal olduğunu, özelliklerin aktarımını sağlayan genetik komutları taşıdığını ileri sürdüler. Aynı zamanda bu yapının kopyalanıp gelecek kuşaklara aktarılmasıyla ilgili de bir yol öneriyorlardı. Bir DNA zinciri ayrıldığında kendini kopyalamaya hazır hale geliyordu. Fakat kopyalama hiçbir zaman mükemmel bir biçimde gerçekleşmiyordu. Bu, bir nesilden diğerine yaşanan göze çarpmayan değişimlerin sebebiydi. Bir çizim ve ona eşlik eden testlerle Watson ve Crick, yüzyılın en büyük bilimsel gizemlerinden birini çözmüş oluyorlardı.

Ek Bilgiler

1- Nükleotid çiftleri genleri oluştururlar. Genlerin birleşmesi ise kromozomları oluşturur.

2- DNA yapısının keşfinden sonraki adım onun taşıdığı tüm spesifik bilgilerin haritalanmasıydı. İnsan Genom Projesi 1990 yılında bu işe başlamış ve 2003 yılında çalışmalarını tamamlamıştı.

3- Watson, Crick ve biyolog Maurice Wilkins (1916–2004) DNA araştırmaları sayesinde 1962 yılında Nobel Tıp Ödülü'nü paylaştılar.

Vince Lombardi

Pek çok kişi onu tüm zamanların en büyük koçu olarak görse de pek az insan Vince Lombardi’nin (1913–1970) Ulusal Futbol Ligi’nde gerçekte sadece on yıl koçluk yaptığını bilir. Öte yandan bu on yıl içerisinde beş NFL şampiyonluğu (ilk ikisi Süper Bowls) kazanmış, hiç mağlubiyet sezonu yaşamamış (bir takımın toplam mağlubiyet sayısının toplam galibiyet sayısından fazla olduğu durum), tarihin en tanınmış spor figürlerinden biri olmuştur. 2000 yılında ESPN onu 20. yüzyılın en iyi koçu olarak kabul etmiştir.

Lombardi 1959 yılında kırk beş yaşındayken “Green Bay Packers” takımının koçu ve genel menajeri olana kadar NFL’de baş antrenörlük yapmamıştır. Takım bir önceki sezonu bir galibiyet, on mağlubiyet ve bir beraberlik ile tamamlamıştır. Ayrıca 1947 yılından beri galibiyet sayısının mağlubiyet sayısından fazla olduğu bir sezon olmamıştır. Fakat Lombardi yoğun antrenman programı, oyuncularından tamamen kendilerini

adamalarını istemesi ve ilham veren liderliği sayesinde takımın kaderini değiştirmiştir.

Üç yıl içerisinde Packers NFL şampiyonu olmuştur. 1961 ve 1962 yıllarında arka arkaya şampiyon olmuşlar ve 1965 yılında bir şampiyonluk daha kazanmışlardır. Daha sonra Super Bowl 1 ve Super Bowl 2'yi kazanarak arka arkaya üç NFL şampiyonluğu elde etmişler ve böylece sporun tarihinde görülmemiş bir başarı sağlamışlardır.

Lombardi Super Bowl 2'den sonra Packers takımını çalıştırmayı bırakmış ve emekli olmuş ama bir sezon daha genel menajer olarak kalmıştır. 1969 yılında çalıştırıcılığa geri dönmüş ve "Washington Redskins"in koçluğunu yapmıştır. On dört yıl sonra ilk kez Redskins takımının galibiyet sayısı mağlubiyet sayısını aşabilmiştir.

1969 yılı onun son sezonu olacaktır. Ertesi yıl elli yedi yaşında kanserden ölür.

Kendi ağzından çıkmamış olsa da Lombardi, her zaman futbola yaklaşımını özetleyen şu sözlerle anılacaktır: "Kazanmak her şey değildir. Tek şey kazanmaktır."

Ek Bilgiler

1- Lombardi NFL kariyerini 105-35-6 istatistikleriyle tamamlamıştır. 1960'larda On Yılın NFL Adamı seçilmiştir.

2- 1971 yılında Profesyonel Futbol Onur Listesi'ne seçilmiştir. Aynı yıl Super Bowl Kupası onun adıyla verilmeye başlanmıştır.

3- Lombardi, Green Bay takımının koçu olmadan önce Fordham Üniversitesi'nde (kendisi bu okulda okumuştur), West Point ABD Askeri Akademisi'nde ve New York Giants takımında yardımcı koç olarak çalıştırmıştır.

James Bond

Martinisini yudumlayan yakışıklı casus karakteri James Bond, ilk olarak 1953 yılında İngiliz yazar Ian Fleming'in (1908–1964) *Casino Royale* adlı eserinin başkarakteri olarak ortaya çıktı. O günden sonra Bond karakteri yirmi bir filmde boy gösterdi. Bunların arasında birer gişe yıldızı olan *Thunderball* (1965) ve *Live and Let Die* (1973) filmleri de bulunuyordu. Fleming'in yarattığı karakter geçtiğimiz kırk yılın en ünlü sinema figürlerinden biri olacaktı.

Sean Connery, James Bond rolünde

Fleming karakteri yaratırken II. Dünya Savaşı sırasında İngiliz istihbaratında çalışırken edindiği kendi deneyimlerinden yararlanmıştı. O zamanlar Alman savunmasını kırmaya odaklanmış bir casusluk birliğini yönetmişti. Bond karakterini savaş sırasında karşılaştığı çeşitli İngiliz

casuslara dayanarak oluşturmuştu.

İlk Bond romanları Amerikan ucuz roman tarzından ve suç yazarı Raymond Chandler'ın (1888–1959) eserlerinden çok etkilenmişti. Chandler'ın kurnaz dedektifleri gibi, Bond sigara ve içki içiyor, kumar oynuyor ve düşmanlarını yakalayabilmek için kurallara aykırı davranabiliyordu.

Fleming 1954 yılında *Live and Let Die* ve 1955 yılında *Moonraker* kitaplarını yayınladı. Ölümünden önce on bir Bond kitabı daha yazacaktı. Soğuk Savaş'ın ortasında geçen romanlarda Bond, kurgusal bir Sovyet gizli servisi olan ve KGB üzerine temellendirilmiş SMERSH üyesi komünist düşmanlarla mücadele ediyordu.

Başkan John F. Kennedy (1917–1963), 1961 yılında *From Russia with Love* isimli romanın kişisel favorisi olduğunu söyleyince Bond serisi çok popüler oldu.

İlk Bond filmi olan *Dr. No*, 1962 yılında gösterildi. Filmin başrolünde ünlü İskoç aktör Sean Connery (1930–) oynuyordu. Onu *From Russia with Love* (1963), *Goldfinger* (1964) ve *Thunderball* (1965) filmleri izledi.

Daha sonra aralarında George Lazenby (1939–), Roger Moore (1927–), Timothy Dalton (1946–), Pierce Brosnan (1953–) ve Daniel Craig (1968–) gibi isimlerin bulunduğu aktörler Bond tiplemesini canlandırdılar. Son olarak Fleeming'in ilk Bond romanını beyazperdeye taşıyan *Casino Royale*'de (2006) Daniel Craig rol almıştı.

Ek Bilgiler

1- Fleming aynı zamanda çocuk klasiği "Chitty Chitty Bang Bang"i (1964) kaleme almıştır.

2- Bond'un en azılı düşmanı kedisini kaşımasıyla bilinen ve kel olan Ernst Stavro Blofeld'di. "Austin Powers" filmlerinde bu tipleme Dr. Evil olarak parodileştirilmiştir.

3- Sayısız Bond parodisi yapılmıştır. Bunların arasında David Niven'ın (1910–1983) rol aldığı 1967 yapımı bir "Casino Royale" uyarlaması da yer almaktadır.

Abbie Hoffman

1960 ve 1970'lerin bir karşı kültür ikonu olan Abbie Hoffman (1936–1989) sosyal değişimi kışkırtmak için kullandığı zeka işi politik cambazlıklarıyla ülke çapında ün kazandı. Hoffman, 1968 yılında Chicago'da düzenlenen Demokratik Parti Ulusal Konvansiyonu'nu bozmak için komplo düzenlemekle suçlanan Chicago Yedilisi adındaki bir grup radikalden biri olarak gözaltına alındığında ününün zirvesine çıkmış oldu.

Massaschusetts'te doğmuş ve Brandeis Üniversitesi'nden mezun olmuştu. 1966 yılında kurulan Uluslararası Gençlik Partisi'nin kurucularındandı. Bu radikal gençlik hareketi halk arasında genellikle "yippiler" adıyla bilinmekteydi.

1967 yılında Hoffman büyük ses getiren iki politik hareket gerçekleştirdi. Bir grup antikapitaliste New York Borsası'nın balkonundan aşağıdaki borsacıların üzerine dolar banknotları dökerken liderlik etti.

Psişik güçleri ile Pentagon'u havaya kaldırmaya çalışan 50 bin kişilik bir topluluğun eyleminin lideriydi. Vietnam Savaşı'nı sonlandırmak için yaptıkları bu girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştı.

Ulusun ilgisini asıl üzerine çekense, Chicago Yedilisi'nin yargılanması oldu. Hoffman ve yippi arkadaşı Jerry Rubin (1938–1994) beş aylık yargılama sürecini sirke çevirdiler. Yargıç cüppesi giyip mahkemeye bir doğum günü pastası getirdiler. Jüriye öpücük gönderip, onlara göğüslerini sergilediler ve genellikle savunma masasını berbat ettiler.

Sonuçta yargılanan yedi kişinin tamamı da komplo düzenlemek suçlamasından beraat ettiler. Hoffman ve diğer dört kişi ise isyan amacıyla eyalet sınırlarını aşmaktan dolayı mahkumiyet aldılar (Karar daha sonra

iptal edilecekti).

1960’larda Hoffman’ın aktivist günleri son buldu. Yine de 1970’ler boyunca gençlik kültürünün ve isyanın simgesi olarak kalmaya devam etti. Elli üç yaşında intihar etmeden önce 1980’lerde kendini yeniden radikal politik eylemlerin içinde bulmuştu.

Ek Bilgiler

1- 1970’lerde büyük ölçüde politika sahnesinden silinmişti. Zira 1974-1980 arasında polisten kaçıyordu. Gizli bir polise kokain satmaya kalkmıştı. ABC’den Barbara Walters (1929–) ile bir röportaj yapınca kaçışı son bulmuş oldu.

2- Saklandığı sırada New York taşrasında Barry Freed adıyla yaşamını sürdürmüştü.

3- 1987 yılında Hoffman, Başkan Jimmy Carter’ın kızı Amy ile birlikte CIA karşıtı bir protestoda gözaltına alındı. Bu olay ölümünden önce kamuoyunun dikkatini son kez çekişiydi.

Yolda

Jack Kerouac’ın *On the Road* (Yolda) (1957) adlı romanı Beat kuşağını tanımlayan eser olmuştur. Beat akımı, 1950’lerde asi ve bohem bir hareket olarak ABD’de ortaya çıkmıştır. Arabalarıyla ülkenin dört bir tarafında dolaşan bir grup arkadaşı anlatan roman Amerikan yol edebiyatı klasikleri arasında yer almaktadır.

Jack Kerouac

1950’ler Amerika’sı sosyal uyumla özdeşleşmişti. Fakat on yılın ortalarına doğru sanat camiasının üyeleri bu uyuma isyan etmeye başladılar. İki büyük kent merkezinin (özellikle San Francisco’nun North Beach ve New York City’nin Greenwich Village bölgeleri) kafe ve kitapçılarında doğan sanat akımı, “Beat” hareketi olarak adlandırıldı. Kerouac (1922–1969), romancı William S. Burroughs (1914–1997) ve şair Allen Ginsberg

(1926–1997) tarafından başı çekilen akım, Amerikan edebiyat sistemini şok dalgaları ile sarstı.

Hareketin merkezinde yer alanlardan Kerouac, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Amerika'yı dolaşarak yazılar yazdı. Kuralsız, serbest akışa dayanan ve *spontane düzyazı* adını verdiği yazım tekniğini geliştirdi. Bu teknik geleneksel romancıların katı zanaatçı anlayışıyla tam bir karşıtlık içerisindeydi. Gerçekten de Kerouac, *Yolda* romanını sadece üç hafta içerisinde yazmıştı.

Kerouac ve arkadaşı Neal Cassady'i (1926–1968) temel alan roman iki gencin hikayesine odaklanır. ABD'de bir dizi amaçsız seyahatler yaparlar. Yolculukları sırasında caz ile ilgili düşüncelere dalarlar. Budizm, içki, kadınlar ve toplumun sınırlarına karşı hissettikleri hoşnutsuzluğa odaklanırlar. Romanın çılgınca bir üslubu vardır. Hızlı bilinç akışı temelli diyaloglar ve yoğun tasvirler bulunur. Romanın sonunda iki adam birbirlerinden koparlar. Yol cazibesini kaybeder. Böyle bir son, Beat yazarlarının aynı anda hem büyülendiği hem de hüzünlendiği bir durum olan dünyevi geçiciliğin güzel bir betimlemesi olmuştur.

Ek Bilgiler

1- Kerouac "Yolda"nın ilk taslağını otuz altı metre uzunluğunda bir sarmal kağıda küçük aralıklarla ve paragraf boşluğu bırakmadan yazmıştır.

2- Kerouac "Beat" kelimesini kendi kuşağının sosyal normlar karşısında hissettiği bıkkınlığı belirtmek için kullanmıştır. Fakat sonraları terim hem müzikal vuruşlarla (beat) hem de grubun spiritüel (beatific-kutsayıcı) inançlarıyla ilişkilendirilmiştir.

3- Pek çok eleştirmen Kerouac'ın çalışmalarını ve klasik metoda dönük eleştirilerini değersiz bulmuştur. Truman Capote (1924–1984) "Yolda" için "Bu yazı değil, karalama " diyerek onu ciddiye almadığını ifade etmiştir.

Phil Spector

Müzik yapımcısı Phil Spector (1940–), 1960'ların başında pek çok hit parçada kullanılmış yenilikçi bir pop müzik kayıt tekniği olan "Ses Duvarı"nı yaratmıştır. Çığır açan teknik çalışmaları (ve silahlara olan düşkünlüğü) sayesinde Phil Spector, ünü müzisyenleri aşabilen nadir rock prodüktörlerinden biri olmuştur.

Esasen bir yapımcı olarak ünlenmesine rağmen Spector, yola arkadaşlarıyla kurdukları bir lise pop grubu olan "Teddy Bears"ın üyesi olarak çıkmıştı. Spector tarafından on yedi yaşındayken bestelenmiş ilk kayıtları "To Know Him Is to Love Him" 1958 yılında listelerde ilk sıraya yükselmiş ve yirmi üç hafta boyunca listede yer almıştı. Ne var ki grup başlangıçtaki başarısını daha sonra tekrarlayamamıştır. Çok geçmeden Spector yapımcılık alanına odaklanmaya başlar.

İlk olarak 1960'larda "The Crystals" ve "The Ronettes" gibi "kız gruplarının" kayıtları için kullanılan Ses Duvarı tekniği radyo ve müzik kutularının gereklilikleri düşünülerek geliştirilmişti. Zira müzik kutularının

ilkel hoparlörleri ve AM radyoların düşük kalitesi kaydın inceliklerini yansıtmak için yeterli olmuyordu. Spector aksi yönde ilerlemeye karar verdi. Nispeten küçük bir alanda çoğu aynı enstrümanı kullanan çok sayıda müzisyenle kayıtlar yaptı. Bu yöntemle halihazırda güçlü olan bir ses daha da yankılandırıldı ve güçlendirildi. Bu yöntem pop şarkılarını epikleştiriyordu. Hatta bu yöntemle kaydedilen şarkılar basit bir AM radyoda bile güçlü bir ses verebiliyordu. Spector'un kendi deyişiyle o, rock and roll müziğe Wagner'ci bir yaklaşım getirmiş, çocuklar için küçük senfoniler geliştirmişti.

Pek çok eleştirmen bu yöntemi küçümsese de Spector en iyi yüz şarkı listesine elliden fazla çalışmasını soktu. Bunların arasında dönemin klasikleri arasında yer alan "Da Doo Ron Ron"dan (1963) klasik John Lennon (1940–1980) single çalışması "Imagine"e (1971) kadar çok çeşitli eserler bulunuyordu.

Yakın dönemlerde Spector, Kaliforniyalı bir kulüp sahibini öldürdüğü iddiasıyla tutuklandı. 2007 yılındaki yargılaması hatalı yargılama yapıldığı gerekçesiyle iptal edildi.

Ek Bilgiler

1- Spector'un yazarlarından olduğu ve ilk olarak 1965 yılında Righteous Brothers tarafından icra edilen "You've Lost That Lovin' Feelin" radyo ve TV'de, geçen yüzyıldaki herhangi bir eserden çok daha fazla yayınlanmıştır.

2- Spector'un partisyon kullanmadan notaları tanımasını sağlayan müthiş bir yeteneği vardı.

3- Beatles söz yazarı ve basçısı Paul McCartney (1942–) Spector'un "The Long and Winding Road" (1970) baladı üzerindeki çalışmasından memnun değildi. Eserini yapımcının eklemeleri olmaksızın yayınlamak için başarısızlıkla sonuçlanan büyük bir çaba gösterdi.

Marlon Brando

Pek çok sinema tarihçisi Marlon Brando'yu (1924–2004) tüm zamanların en etkili oyuncularından biri olarak görmektedir. Bir oyuncunun canlandırdığı karakterin duygusal durumunu taklit etmeye çalıştığı metot oyunculuk tekniğini Hollywood'a getiren ilk büyük yıldızdır. Performansını son derece doğal bir oyunculuk tarzıyla süslemiştir. Bu yaklaşımla Brando, Amerikan sinema tarihinin en ikonik karakterlerinden bazılarına hayat vermiştir.

Yoğun ve doğal stilini Broadway'den Hollywood'a taşımıştır. Bir Tennessee Williams oyunu olan *A Streetcar Named Desire* (1951) uyarlamasında Stanley Kowalski'yi canlandırarak daha ikinci filminde büyük ses getirmeyi başarabilmiştir. *Viva Zapata!* (1952) ve *Julius Caesar* (1953) ile yaptığı başarılı dönüşün ardından 1950'lerin isyanını yansıtan çığır açıcı film *The Wild One*'da (1953) oynamıştır. *On the Waterfront* (1954) filminde Brando vahşi ve anlaşılmaz eski boksör Terry Malloy'u canlandırmış ve dördüncü kez aday gösterildiği en iyi erkek oyuncu dalında ilk Oscar Ödülü'nü almıştır.

1950'lerin ve 1960'ların kalan kısmında kariyerinin ortasında durgunluk dönemine girmiştir. Para için kabul ettiği az sayıda filmde rol almış, Hollywood'dan tiksinmeye ve filmlerde oynamaktan sıkılmaya başlamıştır.

Francis Ford Coppola'nın (1939–) yönetmenliğini yaptığı *The Godfather* (1972) filminde sinema tarihinin en ikonik karakterlerinden biri olarak görülen Vito Carleone'yi canlandırmasıyla kariyeri yeniden yükselişe geçmiştir. Film öncesi Brando bir sahne testine alınmış, Paramount, oyuncunun ilginçlikleri hakkında uyarılmış olduğundan baştan tedbirli davranmıştır. Sonunda filmin oyuncu kadrosunda yer alan o dönem için

yıldız sayılan tek oyuncu olmuş ve filmdeki rolü ona ikinci kez en iyi erkek oyuncu dalında Oscar kazandırmıştır.

Cinsel içerikli sahnelerin yer aldığı *Last Tango in Paris* (1972) en cüretkar filmi olarak görülmektedir. On yılın kalan kısmında Brando aralıklarla çalışmış ve dramatik bir şekilde kilo almıştır. Coppola'nın *Apocalypse Now* (1979) filminde Colonel Walter E. Kurtz'u canlandırırken şişmanlığı karanlık ve gölgelerle örtülmeye çalışılmıştır. Her şeye rağmen film üzerindeki etkisi son derece büyüktür.

Yaşamının kalan bölümünde aktörlüğünden çok hayatı merak edilir olmuştur. Son filmleri başarısız olmuş, Tahiti yakınlarındaki adasında münzevi ve gizemli bir yaşam sürmeye başlamıştır. Seksen yaşında ölmüştür.

Ek Bilgiler

1- "The Godfather" filmindeki rolü için kendisine verilen Oscar Ödülü'nü kabul etmemiştir. Ödül törenini Hollywood'un Amerikan yerlilerine karşı olan yaklaşımlarını protesto etmek için kullanmıştır. Yerinden kalkmamış ve Sacheen Littlefeather isimli bir aktrisi kendi adına konuşmak için sahneye göndermiştir.

2- Brando çok tutulan "Superman" (1978) filminde Süpermen'in babası Jor-El'i oynamak için 3,7 milyon dolar ücret ve kâr payı almış, sadece on iki gün boyunca çekimlere katılmıştır. Toplam on dakikalık rol için 14 milyon dolara yakın bir para kazanmıştır.

3- "The Wild One"da canlandırdığı çocuksu hayta karakter Johnny Strabler, bir motorsiklet çetesinin lideridir. Filmin yayınlanmasından sonra deri ceketlerin ve motosikletlerin satışı Amerika genelinde patlama yapmıştır.

John Birch Topluluğu

1958 yılında bir grup antikomünist aktivist, ABD’de komünizmin bütün izlerini tespit edip ortadan kaldırmak amacıyla John Birch Topluluğu’nu kurdu. Yıllar içerisinde topluluk üye sayısını 50 bine çıkaracak kadar büyüdü. 1950’ler ve 1960’larda gelişen Yeni Sağ Hareketi’nin temel kuruluşlarından birini oluşturuyordu.

Bostonlu emekli şekerleme üreticisi H. W. Welch Jr’ın (1899–1985) başını çektiği grup adını Çin’de öldürülen bir Amerikan istihbarat görevlisi olan John Birch’den (1918–1945) alıyordu. Onu bir şehit, Soğuk Savaş döneminde Amerika’nın komünizme karşı olan mücadelesinde verdiği ilk kayıp olarak görüyorlardı.

Gücünün zirvesinde olduğu 1960’larda grubun üyeleri arasında iş adamları, kongre üyeleri ve askeri liderler bulunuyordu. Topluluk üyeleri 1964 başkanlık seçiminde Cumhuriyetçi başkan adayı Barry Goldwater’a (1909–1998) büyük bir destek verdiler.

Grup, gizli komünistleri ortaya çıkarmak amacıyla antikomünist politikacıları destekledi. Çeşitli araştırmalara destek oldu. Son derece sert yöntemlerle, sıklıkla temelsiz bir biçimde çeşitli politik figürleri komünist sempatizanı olmakla suçladılar.

Etkin oldukları dönem kısa olsa da John Birch Topluluğu, 1960’ların başında fazlasıyla ilgi çekmişti. Cumhuriyetçi Parti içerisinde belirgin bir güç olarak ortaya çıkmışlardı. Birch yanlıları gazetelerde eleştirilmiş ve şarkıcı Bob Dylan (1941–) tarafından 1964 tarihli “Talkin’ John Birch Paranoid Blues” isimli şarkısında ağır biçimde yerilmişlerdi. Şarkıda grup üyelerinden birinin komünistlerin her yerde olduğu şeklindeki inancını anlatmak için söylediği, “onlar tuvalet çanağının derinliklerinde” sözleriyle

dalga geçiliyordu.

Topluluğun paranoyaya varan sivrilmeleri tarihçi Richard Hofstadter'ın da (1916–1970) dikkatini çekti. 1964 tarihli *Harper's* dergisinde yayınlanan bir makalesinde grubun komplocu söyleminin Amerikan siyasetindeki köklü bir geleneğin izinden gittiği ileri sürülüyordu. Buna "paranoyak stil" adını vermişti.

1965'ten sonra Cumhuriyetçi Parti kendisini aşırıcılıktan ve grup liderlerinin sivri yaklaşımlarından ayırmaya çalıştı. Grup halen BM ve vergi karşıtı bir birlik olarak var olsa da etkisi oldukça azalmıştır.

Ek Bilgiler

1- Birch'ün ebeveynleri derneğin yaşam boyu onur üyeleriydiler.

2- Özgürlükleri korumak onlar için görünüşte bir amaç olsa da hareketin üyeleri Yurttaşlık Hakları Hareketi'nin karşısındaydılar. Onların komünistlerle bağlantılı olabileceklerinden korkuyorlardı.

3- Birch yanlıları Başkan Dwight D. Eisenhower'a (1890–1969) karşıydılar. Onun gizli bir komünist ajan olduğuna inanmışlardı.

Sandy Koufax

Yalnızca beş yıllık büyüleyici bir performans sonrası Sandy Koufax (1935–), yaşamış en etkili beyzbol atıcısı olarak görülmüştür. Bu solak atıcı, 1962’den 1966’ya kadar “Los Angeles Dodgers” takımıyla 111 galibiyet, 34 mağlubiyetten oluşan parlak bir rekora imza atmıştır. Bu dönem boyunca rakip takım oyuncularına yalnızca ortalama 2,02 sayıda koşu imkanı (ERA) vermiştir. Koufax bu dönemde bir kez Ulusal Ligin En Başarılı Oyuncusu Ödülü ve üç kez Cy Young Ödülü kazanmış, üç farklı sezonda yirmi beş zafere ulaşmıştır. Takımının Dünya Serisi Şampiyonu olmasına yardım etmiş, dört no-hitter başarısına ek olarak 1965 yılında bir perfect game (mükemmel oyun) performansı ortaya koymuştur.

“Pittsburgh Pirates”ın güçlü vurucusu Willie Stargell (1940–2001), “Onun attığı topa vurmak bir çatalla çorba yemeye benzer” demiştir.

Koufax’in birinci ligdeki ilk altı sezonu 1960’larda imza atacağı büyük başarılara ilişkin çok az işaret veriyordu. 1955-1960 arası 36 galibiyet, 40 mağlubiyet ile birlikte 4,10 gibi yüksek bir ERA istatistiği tutturmuştu. Atışını kontrol etmekte zorlanıyordu. Ne var ki onu ölümsüz bir isim haline getiren esas olarak hızlı atışlardan ziyade stratejik atışlara yoğunlaşması olmuştur.

En başarılı sezonunu 1965 yılında yaşamıştır. Sezonu 26-8 gibi bir galibiyet üstünlüğüyle, rakiplerine yalnızca 2,04 ortalamasıyla koşu imkanı (ERA) vererek tamamlamış ve toplamda atışlarıyla 382 kez rakip vurucuları oyun dışında (strikeout) bırakmıştır. Cy Young Ödülü kazanmış ve Dünya Serisi’nde takımı Dodgers’ın “Minnesota Twins” karşısında galip gelmesini

sağlayarak En Değerli Oyuncu olmuştur. Dünya Serisi'nin birinci maçında sahaya çıkmayı reddettiğinde Yahudi toplumu arasında bir kahraman haline gelecektir. Zira o gün Yahudi takviminde en kutsal gün olan Yom Kippur'dur.

Başarısı özellikle Koufax'in son iki sezonunda çektiği ağrılar göz önünde tutulursa daha da önemli bir hale gelir. Sol dirseğindeki travmatik eklem rahatsızlığından kaynaklanan acılar çekmektedir. Tüm bunlara rağmen her iki sezonda da galibiyet sayısı, ERA ve strikeout istatistiklerinde ligin başını çekmiştir. 1966'nın sonunda doktorlar durumunun ciddileştiğini ve oynamaya devam ederse kolunu kaybedebileceğini belirtmişlerdir. Bu nedenle gücünün zirvesindeyken sporu bırakmak zorunda kalmıştır.

Sonraki yıllarda gönülsüz bir şöhret haline gelmiştir. Spor yorumculuğu yaptığı kısa süreli bir TV kariyerinin ardından gözlerden uzak bir yaşam sürmeye başlar. Dodgers ve New York Mets takımları için eğitmenlik yapmıştır.

Ek Bilgiler

1- Asıl adı Sanford Braun'du. Dul annesi, Irving Koufax ile evlendiğinde dokuz yaşındayken onun soyadını aldı.

2- 1965 yılındaki Dünya Serisi ilk maçına çıkmak yerine Yom Kippur dini törenlerine katıldığı yönünde bir inanç olsa da biyografi yazarı Jane Leavy, geceyi bir otelde yalnız başına geçirdiğini söylemektedir.

3- 1972 yılında Beyzbol Onur Listesi'ne alındı. Otuz altı yaşında bu onura erişen en genç oyuncu oldu.

Ed Sullivan

Ed Sullivan (1901–1974), uzun soluklu TV şovunun sunucusu ve yapımcısı olarak yirmi yıl boyunca Amerika'nın yıldızlarının yükselişlerine yardımcı oldu. Keskin gözlere sahip bir yetenek avcısı olan Sullivan izleyicilerinin eğilimlerine son derece hakimdi. Bu sayede Beatles dahil pek çok popüler kişiliğin Amerikan halkına tanıtılmasına aracı olmuştu.

Sullivan kariyerine 1919 yılında gazete muhabiri olarak başladı. *Hartford Post* gazetesi için spor yazarlığı yaptı. Daha sonra ise 1927 yılından itibaren *New York Evening Graphic* için çalıştı. İki yıl sonra bir Broadway köşe yazarı olan Sullivan, Walter Winchell'e (1897–1972) rakip olmuş ve ülkenin önde gelen dedikodu ve eğlence yazarı olarak ön plana çıkmıştı.

1948 yılında CBS'in *Toast of the Town* adındaki yeni TV şovunun sunucusu oldu. Kısa sürede *The Ed Sullivan Show* adını alan ve pazar geceleri yayınlanan program, opera sanatçısı Maria Callas (1923–1977),

dansçı Rudolf Nureyev (1938–1993) ve vantrilok komedyen Señor Wences (1896–1999) gibi isimlerin Amerikan televizyonlarındaki ilk performanslarına sahne oldu. 1964 yılında Beatles'ın katıldığı programı rekor kırarak 70 milyondan fazla kişi seyretti.

Karizmasının olmadığının farkında olan Sullivan sıklıkla kendisiyle dalga geçmeleri için taklitçileri programa çağırırdı. Maaşını azaltmak pahasına en iyi performans yapanlara cömert ödemeler yapardı. Yetenek konusunda kendi gözüne güvenen Sullivan, ilk yıllarda Güneyli reklam verenlerin Afro-Amerikalıların programında sahne alması hususunda duyduğu endişelere kulak asmadı. Cab Calloway (1907–1994), Count Basie (1904–1984) ve Nat King Cole (1919–1965) gibi sanatçılara programının daha ilk senesinde yer vermiş ve tahmin ettiği gibi şovu Güney'de de popüler olmuştu.

The Ed Sullivan Show 1971 yılında aniden durduruldu. Bütçesinin yüksekliğinin ve her geçen gün sayısı biraz daha azalan ve giderek yaşlanan izleyici kitlesinin kurbanı olmuştu. Programın ülke çapında kültürel alandaki belirleyiciliği, yüksek ve popüler kültüre ait muhtelif ürünleri izleyicilerinin karşısına birlikte çıkarması nesiller boyu yeri doldurulamayacak önemli bir başarı olmuştur.

Ek Bilgiler

1- Sullivan'ın sahnedeki beceriksiz, tedirgin halleri ve şovun büyük ölçüde konuklara odaklanması yer yer alay konusu olmasına neden olmuştur. Köşe yazarı Harriet Van Horne (1920–1998) Sullivan'ın başarısını kişiliğine değil, kişiliği olmamasına borçlu olduğunu yazar. Sık sık programa çıkan komedyen Fred Allen (1894–1956) Sullivan'ın başarısının yeteneği olan birileri var oldukça devam edeceğini söylemiştir.

2- "The Doors" müzik grubu 1967 yılında "Light My Fire" adındaki hit şarkıyı programda çalmadan önce sansürcülerin şarkı sözlerinden, "Girl, we couldn't get much higher" (Bundan daha fazla uçamazdık) satırını çıkarma önerisini kabul ederler. Böylece herhangi bir uyuşturucu imasında bulunulması engellenmiş olacaktır. Grup canlı yayında şarkıyı orijinal sözleriyle söyleyince hayat boyu programdan men edilirler. "Rolling Stones"un program performansı ise daha az sorunlu geçer. Kendisinden

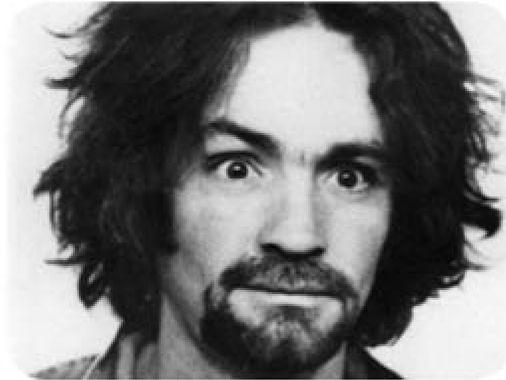
şarkı sözlerini “Let’s Spend the Night Together” (Geceyi birlikte geçirelim) yerine “Let’s spend some time together” (Birlikte biraz zaman geçirelim) olarak değiştirmesi istenince Mick Jagger (1943–) protestosunu kameraya baştan çıkarıcı bir şekilde bakmakla sınırlandırmıştır.

3- Bir gece yarısı TV şovu sunucusu olan David Letterman (1947–), bu programlar için New York City’deki Ed Sullivan Tiyatrosu’nu kullanmaktadır.

Charles Manson

Gerçekte kimseyi öldürmemiş olmasına rağmen Charles Manson (1934–), 20. yüzyılın en büyük seri katillerinden biri olarak görülmektedir. Manson Ailesi olarak bilinen kültün karizmatik ve mesiyanik lideridir. Grup büyük ölçüde genç kadınlardan oluşmaktadır. Manson 1969 yılı Ağustos ayında bazı grup üyelerini Tate–LaBianca Cinayetleri olarak bilinen bir dizi vahşi cinayete yönlendirmiştir.

Emrindeki kişiler, aralarında ünlü yönetmen Roman Polanski'nin (1933–) karısı aktris Sharon Tate'in (1943–1969) de bulunduğu yedi kişiyi katletmişlerdir. Manson ve bu kült tarikatın üç üyesi cinayet nedeniyle suçlu bulunmuş ve ölüme mahkum edilmişlerdir. 1972 yılı Şubat ayında ölüm cezası Kaliforniya Yüksek Mahkemesi tarafından bozularak ömür boyu hapse çevrilmiştir.

Manson sıkıntılı bir geçmişten gelmektedir. Bekar bir annenin çocuğudur ve babasını hiç tanımamıştır. Hayatındaki ilk yirmi beş yılın on üç senesi

ıslahevi ve cezaevlerinde geçer. 1967 yılında cezaevinden çıktıktan sonra kendisini Hippi kültürünün bir parçası olarak bulacağı San Francisco'ya gider.

Gitar çalıp felsefi konuşmalar yaparak etrafına on iki genç kadın ve altı genç adam toplar. Onlar da kendisi gibi dışlanmış yalnız kişilerdir. Manson bir ırk savaşının an meselesi olduğuna inanmaktadır. Gerçekleşeceğine inandığı bu felakete 1968 tarihli Beatles şarkısından hareketle *Helter Skelter* adını verir.

Siyahların cinayetler için suçlanacağına ve bunun da ırk savaşını başlatacağına inanmaktadır. 1968 yılında ailesini Nevada Çölü'ne götürür ve yaklaşan savaş için hazırlanmaya başlarlar. Fakat 1969 Ekim'inde çalıntı mal bulundurmak suçlamasıyla aynı yerde gözaltına alınır. İki ay sonra Tate-LaBianca cinayetlerinin zanlısı olarak yargılanacaktır.

Ek Bilgiler

1- Davaya dönük kamuoyu ilgisi büyük ölçüde katillerin yaptıklarından ileri gelmektedir. Kurbanlardan beşi on altı kez bıçaklanmıştır. Polanski'nin arkadaşı Wojciech Frykowski (1936–1969) elli bir bıçak yarası almıştır. (Ayrıca iki kez kendisine ateş edilmiş ve kafasına on üç darbe almıştır.)

2- Katiller duvarlara ve olay mahallindeki çeşitli cihazların üstüne kanla yazdıkları yazılarla Beatles şarkılarına referans yapmışlardı. Bunlar arasında "healter skelter" ve grubun 1968 tarihli "Piggies" şarkısına gönderme olarak "pig" yazıları bulunuyordu. Manson'un özellikle 1968 tarihli "Beatles" albümüne özel bir takıntısı vardı (genellikle "Beyaz Albüm" adıyla bilinir).

3- Manson'un yargılanması sırasındaki davranışları son derece gariptir. Bir seferinde keskin bir kalemi sağa sola sallarken birden savunma sandalyesinin karşısına yargıç Charles Herman Older'a (1917–2006) doğru bir hamle yapmıştır. Manson jüri üyelerine Başkan Nixon'un Manson'un suçlu olduğunu söylediği bir gazete manşetini göstermiştir. Ek olarak savunma hiçbir şahit göstermemiştir.

Ayn Rand

Ayn Rand'ın (1905–1982) sevenleri kadar sevmeyenleri olsa da 20. yy kurmaca dünyasının en etkili figürlerinden biri olduğu tartışmasızdır. Aynı zamanda bir popüler filozof olarak başarı odaklı bir dünya görüşünü işlemiştir. Bu dünya görüşü tartışmalı bulunduğu kadar okuyucuları arasında taraftar da kazanmıştır.

Rand, Rusya'da St. Petersburg şehrinde doğmuş ve orada eğitim görmüştü. Sürekli okumuş ve Aristoteles (M.Ö. 384–322), Thomas Aquinas (y. 1225–1274), Fyodor Dostoyevski (1821–1881) ve Friedrich Nietzsche'nin (1844–1900) yazıları hakkında güçlü fikirler geliştirmiştir. 1926 yılında ABD'ye göç eder. Kısa bir dönem Hollywood'da metin okuyuculuğu yaptıktan sonra kendisini yazmaya verir. Önce bir senaryo ve ardından oyun yazar. Giderek romanla ilgilenmeye başlar.

Rand'ın ünü büyük ölçüde *The Fountainhead* (1943) ve *Atlas Shrugged* (1957) adlı iki büyük eserinden kaynaklanmaktadır. Bu eserleri ile objektivizm olarak adlandırdığı kişisel felsefesini temellendirmiştir. *The Fountainhead* yetenekli bir mimarın beklentilere uyum sağlamayı ya da standartlarını düşürmeyi reddetmesinin başlangıçta sorunlar çıkarmasına rağmen sonuçta ona nihai zaferi kazandırması gerçeğine odaklanır. *Atlas Shrugged* ise kaşiflerin, sanatçıların, sanayicilerin gerçekleştirdikleri bir zihin grevinden sonra Amerika'nın çöküşünü anlatır. Çabalarına yeterli saygı gösterilmediği ve tanınmadıkları için zihin grevine giderek toplumdan ellerini eteklerini çekmişlerdir.

Her iki çalışmada, ama özel olarak *Atlas Shrugged*'da, objektivizmin prensipleri anlatılır. Rand insanın akıl kapasitesinin sıradışı başarılar elde edebileceğine inanmaktadır. Ona göre her birey başarıya, kâra, kişisel gelişime ve mutluluğa ulaşmak için gerekli yeteneklerle donatılmıştır. Sayısız okuyucu Rand'ın öğretilerini ilham verici bulmuştur. Buna rağmen birçoğu da onun agresif egoizmini reddetmiş ve bunu geleneksel Yahudi–Hıristiyanlığın yardımseverlik ve başkasını düşünme değerlerine aykırı bulmuştur. Her halükârda Rand'ın romanları büyük bir okuyucu kitlesi elde etmiştir. Dünya çapında 22 milyon kopyadan fazla satmışlardır.

Ek Bilgiler

1- Modern Library okurlardan 20. yüzyılın en iyi romanları için oy kullanmalarını istediğinde "Atlas Shrugged" ve "The Fountainhead" ilk iki sırada yer almışlardır.

2- Yaklaşık on iki yayınevi "The Fountainhead"i reddetmiş ve en sonunda Indiana merkezli Bobbs-Merrill 1943 yılında kitabı yayınlamayı kabul etmiştir. O günden itibaren kitap altı milyon kopya satmıştır.

3- Rand objektivizmini şöyle tarif eder: "Kahramanca bir varlık olarak insan konsepti, hayatın ahlaki amacı olarak insanın kendi öz mutluluğu, en asil eylem olarak insanın üretken başarısı ve yegane mutlak gerçeklik olarak akıl..."

Beatlemania

1963 yılı Aralık ayının başlarında pek az Amerikalı, Beatles ismindeki İngiliz müzik grubundan haberdardı. Fakat Aralık ayının başlarında Washington DC'den dokuzuncu sınıf öğrencisi Marsha Albert (1948–) bir AM radyo istasyonuna yazarak, kendilerinden grubun "I Want to Hold Your Hand" şarkısını çalmalarını istedi. Program yapımcısı gruba ait şarkının içinde bulunduğu bir albümün kopyasını Büyük Britanya'dan temin etti. 17 Aralık 1963 tarihinde parça radyoda yayınlandı.

Washington'da yapılan bu tarihi yayının ardından çok az bir zaman geçmişti ki Amerika Beatlemania'ya yakalandı. Single'ın yeniden yayınlanması için hayranlardan ve diğer radyo istasyonlarından gelen talep üzerine, 26 Aralık'ta *I Want to Hold Your Hand* albümü Amerika'da basıldı. Üç gün içerisinde ülke çapında 250 bin albüm satılmıştı.

Başkan John F. Kennedy (1917–1963) suikastından kısa bir sonra gerçekleşen Beatles'ın ani popülaritesi tahmin edilmeyen bir gelişmeydi. 1964 yılı Şubat ayında Beatles Amerika turuna başlarken binlerce genç adı John F. Kennedy olarak değiştirilen New York'taki havaalanında grup üyelerini karşıladılar. İki gün sonra televizyonda *The Ed Sullivan Şov'a* çıktıklarında alkışlar diğer bütün sesleri bastırıyordu.

Beatles 1950'lerin sonlarına doğru Liverpool'da ortaya çıktı. Grup gitarda John Lennon (1940–1980) ve George Harrison (1943–2001), basta Paul McCartney (1942–) ve davulda Ringo Starr'dan (1940–) oluşuyordu. Elvis Presley (1935–1977) ve Chuck Berry (1926–) gibi Amerikan rock müzisyenlerinden etkilenmişlerdi. Grubun ilk albümünde gençleri etkileyen eğlenceli aşk şarkıları vardı. Amerika'daki başarılarına genellikle İngiliz İstilası adı verildi. Bu dönemde Rolling Stones'un da aralarında bulunduğu

İngiliz grupları Atlantik'i aşarak Amerikan kültürünü etkilediler.

Üç yıl sonra Beatles çılgın hayranlarından yorgun düşerek turlarını kesti. 1960'ların sonlarına doğru bir dizi stüdyo albümüyle birlikte grubun müzik tarzında ciddi bir değişiklik meydana geldi. "Lucy in the Sky with Diamonds" (1967) gibi çığır açan psikedelik şarkılar ve "While My Guitar Gently Weeps" (1968) gibi karanlık baladlar Beatlamania döneminin neşeli aşk şarkılarının yerini alıyordu.

Ek Bilgiler

1- 2004 yılında "Rolling Stone" dergisi Beatles'ı tüm zamanların en iyi rock grupları listesinin ilk sırasına yerleştirdi.

2- Decca Records A&R yöneticisi Dick Rowe, 1962 yılında Beatles'la bir albüm yapmayı reddettiğinde, "gitar gruplarının modası geçti" dediği söylenmektedir. Hatasını daha sonra "Rolling Stones"la sözleşme imzalayarak telafi etmeye çalışacaktır.

3- Beatles, CBS’teki “Ed Sullivan Şov”a çıktığında programı dönemin Amerikan nüfusunun %40’ını teşkil eden 73 milyon kişi izlemiştir.

Sidney Poitier

Hollywood'da siyah aktörlerin kabul görmesi noktasında hiç kimsenin Sidney Poitier (1927–) kadar büyük bir rolü olmamıştır. Genellikle ırkçılığa dikkat çeken karakterleri canlandıran Poitier, kendisini ve kimliğinden dolayı Afro-Amerikalı aktörleri Hollywood'da yıldız olarak kabul ettirmeyi başarmıştır. *The Defiant Ones* (1958) filmindeki rolüyle Oscar'a aday gösterilen ilk siyah oyuncu olmuştur. *Lilies of the Field* (1963) filmindeki rolü ise onu en iyi oyuncu dalında Oscar kazanan ilk siyah yapmıştır.

Poitier, ailesinin Bahamalar'daki evinden Miami'ye giden bir teknede dünyaya geldi. Bahamalar'da büyüdü ve genç yaşında ABD'ye geldi. İlk filmi olan *No Way Out* (1950) öncesinde tiyatro oyunlarında sahne aldı.

Blackboard Jungle (1955) filminde canlandırdığı sorunlu lise öğrencisi karakteri ilk ciddi performansı oldu. İlk büyük başarısını *The Defiant Ones* ile yakaladı. Tony Curtis'e (1925–2010) kelepçeyle bağlanan kaçak bir mahkumu canlandırıyordu. Kurtulabilmek için birbirlerini kabul etmeyi öğrenmek zorundaydılar.

Oscar kazandığı *Lilies of the Field* filminde Homer Smith adında işsiz bir inşaat işçisini canlandırıyordu. Bir grup Doğu Alman rahibe ile dost olmuş ve onlara bir kilise inşa etmeleri için yardımcı olmuştu.

Poitier'in en başarılı senesi 1967'ydi. *To Sir, with Love*, *In the Heat of the Night* ve *Guess Who's Coming to Dinner* filmlerinde rol aldı.

Pek çok eleştirmen *In the Heat of the Night*'ın Poitier'in en iyi filmi olduğu konusunda hemfikirdi. Küçük bir Mississippi kasabasında bir cinayeti araştırmak için gönderilen dedektif Virgil Tibbs karakterini oynuyordu. Rod Steiger tarafından canlandırılan polis şefi Bill Gillespie ile

güç birliği yapması gerekiyordu. Bu süreç her iki adamın da ırk meselesi ile ilgili düşüncelerini yeniden gözden geçirmelerini gerektirecekti. Yapım, en iyi film ve en iyi oyuncu (Steiger) dahil olmak üzere beş dalda Oscar aldı. Poitier ödüle aday gösterilmemişti.

Poitier ırksal ilişkileri ele alan *Guess Who's Coming to Dinner* filminde Hollywood efsaneleri Spencer Tracy (1900–1967) ve Katharine Hepburn (1907–2003) ile birlikte başrollerden birini oynadı.

1970'lerin büyük bölümünde oyunculuktan ziyade yönetmenliğe odaklandı. 1977'den sonra çok az filmde rol aldı.

Ek Bilgiler

1- Poitier dokuz film yönetmiştir. Bunlardan biri de Richard Pryor (1940–2005) ve Gene Wilder'ın (1933–) başrollerini oynadığı "Stir Crazy" (1980) filmidir. Yirmi yıl boyunca siyah bir yönetmenin yaptığı en çok kazandıran film olarak kalmıştır. (Filmin gişe hasılatı 101 milyon dolardı.)

2- "In the Heat of the Night" filmindeki Virgil Tibbs karakterini "They Call Me Mister Tibbs!" (1970) ve "The Organization" (1971) filmlerinde de canlandırmıştır.

3- 2002 yılında Poitier, "sıradışı performansı ve sahnedeki özgün duruşu" dolayısıyla Oscar Onur Ödülü'nü aldı.

Pasif Direniş

1959 yılında yurttaşlık hakları aktivisti Martin Luther King Jr. (1929–1968), Hindistan'a giderek bağımsızlık hareketinin lideri Mohandas Gandhi'nin (1869–1948) ailesi ile görüştü. King'in yolculuğu zaten sahip olduğu bir fikrin kafasında iyice güçlenmesine olanak sağladı: adaletsizliğe karşı şiddet içermeyen mücadele.

Amerika'ya dönen King, Gandhi'nin pek çok sivil itaatsizlik yöntemini siyahların beyazlarla eşit haklara sahip olması için kullanmaya başladı ve Amerikan Yurttaşlık Hakları Hareketi'nin barışçıl ideolojisinin temellenmesinde önemli katkılar sundu.

Henry David Thoreau

Gandhi'nin yanı sıra King, 19. yy Amerikan yazarı Henry David

Thoreau’dan (1817–1862) da ilham alıyordu. Thoreau, Amerika’nın Meksika Savaşı’na müdahil olmasına karşı 1849 yılında “Sivil İtaatsizlik” makalesini kaleme almıştır.

Gandhi ve King özünde barışçıl yöntemlerin sosyal değişiklik için silahlara sarılarak uygulanan şiddetten daha etkili olduğuna inanıyorlardı. King şiddet içermeyen sembolik yollarla adaletsizliğe dikkat çekerek kamuoyunun ayrımcılığa karşı desteğini kazanabileceğine inanıyordu. Gandhi’nin İngilizlere karşı oruç, barışçıl yürüyüş ve boykotları başarılı biçimde kullanması, King ve diğer yurttaşlık hakları liderleri için bir ilham kaynağıydı.

Yurttaşlık Hakları Hareketi’nin benimsediği 1955 tarihli Montgomery Otobüs Boykotu ya da 1963 Washington Yürüyüşü gibi taktikler barışçıl protestolara olan inancı yansıtıyordu. En önemli yurttaşlık hakları topluluklarından biri olan the *Student Nonviolent Coordinating Committee* (SNCC) 1960’larda Güney’de siyahların maruz kaldığı ayrımcılığa karşı oturma eylemleri, gösteriler ve bağımsızlık seferleri gibi barışçıl eylemleri düzenlemek için kuruldu.

King’in tahmin ettiği gibi, 1963 yılında Alabama’da barışçıl göstericilere beyaz polisler ve polis köpekleri tarafından vahşice müdahale edilmesinin görüntüleri izleyicileri kızdırdı ve Jim Crow ayrımcılığına karşı kamuoyu desteği oluşturulmasına katkı sağladı.

Ek Bilgiler

1- Gandhi’nin doğum günü olan 2 Ekim, Birleşmiş Milletler tarafından “Dünya Pasif Direniş Günü” olarak kabul edilmiştir.

2- King 1964 yılında Nobel Barış Ödülü aldı.

3- SNCC aktivistleri arasında daha sonra Atlanta Georgia’yı temsilen Kongreye seçilecek olan John Lewis (1940–) vardı.

Pelé

Pelé (1940–) çok geniş bir kesim tarafından tüm zamanların en iyi futbolcusu olarak görülmektedir. Brezilya Milli Takımı'yla oynadığı 92 maçta 77 gol atmış, ülkesinin Dünya Kupası'nı üç defa kazanmasına büyük katkılar sunmuştur. Pelé aynı zamanda 1970'lerin ortalarında bir New York takımına giderek futbolun ABD'de popüler bir spor haline gelmesine yardımcı olmuştur.

Asıl adı Edson Arantes do Nascimento olan Pelé yoksul bir ailede doğdu. 1956 yılında on altı yaşındayken Brezilya takımı Santos'a katıldı. Takımını dünyanın en ünlü futbol takımlarından birisi haline getirecekti.

Öte yandan Pelé'nin dünya çapında tanınmasını sağlayan, 1958 Dünya Kupası'nda Brezilya Milli Takımı'nda sergilediği performanstır. On yedi yaşındaki oyuncunun tekniği akıl almazdır. Çeyrek finalde bir gol, yarı finalde üç gol ve finalde bir gol daha atarak takımının ilk Dünya Kupası

şampiyonluğuna yardımcı olur.

1962 ve 1966 yıllarında kişisel olarak hayal kırıklığı yaratan Dünya Kupası performanslarının ardından 1970 yılı Pelé'nin tüm zamanların en iyi futbolcusu olduğunu kanıtlaması için önemli bir fırsat olur. Belki de o güne kadar bir araya gelmiş en iyi takıma Dünya Kupası'nda liderlik eder. Şampiyonluk maçında İtalya karşısında takımını Dünya Kupası'nda zafere götüren golü atar.

Pelé ününün zirvesinde olduğu sırada onunla karşılaştırılabilecek yegane sporcu Muhammed Ali'dir (1942–). Pelé sahadaki akrobotik ve zarif hareketleri ile tanınmıştır. Bu hareketleri ile yaşına ve yerçekimine meydan okumaktadır.

1974 yılında Santos'ta futbolu bırakmıştır. Ne var ki daha sonra Kuzey Amerika Futbol Ligi'ndeki New York Cosmos ile bir anlaşma imzalayarak spor kamuoyunu şaşırtmıştır. Pelé'nin gelişi Amerika'da futbol maçlarına ilginin %80 oranında artmasına olanak sağlamıştır. İki yıl sonra tamamen futbolu bırakmadan önce Cosmos'u lig şampiyonu yapmıştır.

O tarihten itibaren Pelé futbolun iyi niyet elçisi olagelmiştir. Brezilya için spor bakanlığı yapmış ve çeşitli şirketlerde yöneticilik yapmıştır. 1999 yılında Uluslararası Olimpiyat Komitesi onu Yüzyılın Atleti seçer. 2000 yılında FIFA tarafından Yüzyılın Futbolcusu ilan edilir.

Ek Bilgiler

1- Pelé lakabını Güneydoğu Brezilya'da top oynayan küçük bir çocukken kazanmıştır. Kelimenin kökeni bilinmemektedir.

2- Pelé üç Dünya Kupası'nda birden takımına katkı sunan ilk futbolcudur. 1962 Dünya Kupası'nda bacağından sakatlanmadan önce iki maçta oynamıştır. Daha sonra turnuvanın kalanında yer almamıştır.

3- Dünya Kupası kariyerini toplamda attığı on iki golle kapatmıştır.

Mini Etek

1968 yılında eski bir Fransız kolonisi olan Kongo'nun başkenti Brazzaville'de polis bir dizi baskın düzenledi. Hedeflerinde yasaklanmış bir giysi olan mini etek giyen kızlar vardı.

İlk kez 1964'te ortaya çıkan mini etekler 1960'ların ortalarında dünyaya yayıldılar. Muhafazakarlarda şok etkisi yaratan bu trend on yılın devamında meydana gelecek yeni dönüşümlerin habercisiydi. Mini etekler dizin 10 ya da 12 cm üstünde bitiyordu. Böylece vücudun örtülmesi gerektiği düşünülen önemli bir bölümünü açıkta bırakıyorlardı.

İlk mini etekleri André Courrèges (1923–) ve Mary Quant'ın (1934–) tasarladığı düşünülmektedir. Quant'ın mini etek modelleri özellikle İngiltere'de popülerdi. Londra'nın en büyük hippi mahallesine gönderme yapılarak bu giyim tarzına Chelsea İmajı deniliyordu.

Germaine Greer (1939–) ve Gloria Steinem (1934–) gibi pek çok feminist, mini etekleri kadınların ve gençlerin özgürleşmesinin simgesi

olarak gördüler. 1970 yılında yapılan bir Gallup anketi, genç kadınların %51'inin mini etekleri tercih ettiğini gösteriyordu. Elli yaş üzerindeki kadınlar arasında bu oran yalnızca %5'ti.

Şaşırtıcı olmayan bir şekilde mini etekler bir tepkinin ortaya çıkmasına neden oldu. Kongo'daki baskınların yanı sıra bir Katolik kardinal mini etekleri ahlaksızca ve kışkırtıcı ilan etti. Malawi'de hükümet mini etekli yabancı kadınların, "onlar yerel halkı zehirlemeden önce" ülkeden çıkarılmasını buyurdu. Venezuela'da kiliseler kadınları daha mülayim giysiler giymeleri, "aksi halde Cehennem'de yanacakları" konusunda uyardılar. Irak etekleri tamamen yasakladı.

İsyanın simgesi olan mini etekler yaygınlaşmalarının ardından unutuldu. Quant'ın kendisi bile onları yeni kıyafetler tasarladığı 1970'lerde artık eski moda olarak gördüğünü şu sözlerle açıkladı: "Mini etek görevini yaptı, kadınların özgürleştiğini kanıtladı. Artık normale dönebiliriz."

Ek Bilgiler

1- Zamanın tanınmış İngiliz modeli Jean Shrimpton (1942–) mini etek giymeye başlayınca bu moda daha çok yaygınlaşmıştı.

2- 1960'ların sonu 1970'lerin başında mini eteklerin yerine daha da kısa olan mikro etekler moda olmuştu.

3- 1967 yılında eski başkan Dwight D. Eisenhower (1890–1969) mini etekleri şu sözleriyle estetik açıdan eleştirmişti: "Ayak bilekleri her zaman düzgün ve güzel görünür. Ama dizler çoğunlukla öyle değildir."

Howard Cosell

Ününün doruğunda olduğu sırada Howard Cosell (1918–1995), ülkenin hem en çok sevilen hem de en çok nefret edilen spor yayıncısıydı. Aynı zamanda oldukça dobra bir insandı. O 1960 ve 1970'li yılların spor yazarlarının çoğunluğundan farklı olarak yayında ve günlük hayatında sivri dilli, bilgili ve kibirliydi. Kendi sözleriyle ifade edilecek olursa: "Ben olanı anlatırım."

Mesele aslında ne söylediği değil nasıl söylediğiydi: Hemen ayırt edilen Brooklyn aksanıyla genizden kesik kesik, her bir hecenin üzerine Shakespeare'den bir parça okuyormuş gibi vurgu yaparak konuşurdu.

Otuz yıllık TV kariyeri boyunca boks maçları sunarak, olimpiyatları anlatarak ve *Monday Night Football* programında analiz yaparak ünlendi. Aynı zamanda ağırsıklet boks şampiyonu Muhammed Ali'yle (1942–) yaptığı yayınlarda oluşan dostluklarıyla da biliniyordu. Sık sık eleştiri oklarını üzerinde topluyordu. Bunun nedeni, iğneleyici yorumlarına ilaveten tartışmalı konularda ahlaki sınırları zorlamasıydı. Adaletsizlik ve ırkçılık suçlamalarına hedef olabiliyordu.

Bir keresinde şöyle demişti: "Kibirli, zalim, korkunç, kendini beğenmiş biri olmakla suçlandım. Elbette ki öyleyim."

Cosell hukuk eğitimi aldı. Ama ABC'de tam gün spor yorumları yapmak için 1956'da stajını bıraktı. ABC'de *Wide World of Sports* programında boks sporunu ele aldı. Sıkça Muhammed Ali'yle röportajlar yapıyordu. Kültürel farklarına rağmen, kimyaları uymuş ve ikili iyi dost olmuşlardı. 1967 yılında dini gerekçelerle askere gitmeyi reddettiği için unvanı elinden alınmak istendiğinde Cosell Ali'yi savundu.

1970 yılında ABC spor yöneticisi Roone Arledge (1931–2002) kritik bir

karar aldı ve Cosell'i *Monday Night Football* programının yorumcu ekibine dahil etti. Bu doğru bir seçimdi. Cosell programa çok sayıda izleyici kazandırdı. Profesyonel sporların TV'de ilgi görmesini sağladı.

Boks sporunun yozlaşması ve artan şiddetinden tiksinen Cosell, 1982 yılında boks maçlarını sunmayı bıraktı. On dört yılın ardından 1983 yılında *Monday Night Football* programını da bıraktı. 1985 yılında kanaldaki çalışma arkadaşlarını eleştirdiği *I Never Played the Game* kitabının basımının ardından kanal ABC onu işten çıkardı.

1992 yılında son iki radyo programından da ayrılarak yayıncılıkla ilgisini tamamen kesmiş oldu. Yetmiş yedi yaşında kalp embolisinden öldü.

Ek Bilgiler

1- Cosell çeşitli filmlerde küçük rollerde oynadı. Bunların arasında iki Woody Allen (1935–) filmi ve "Saturday Night Live" programının bir bölümünde yaptığı sunuculuk da vardı.

2- ABD TV rehberi bir anket sonucu onu ülkenin en çok sevilen ve en nefret edilen spor sunucusu seçti.

3- Spor dünyasına girmeden önce New York Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde hukuki gözden geçirme editörüydü.

J. R. R. Tolkien

The Hobbit (1937) ve *The Lord of the Rings* (Yüzüklerin Efendisi) (1954–1955) romanları J. R. R. Tolkien'i (1892–1973) modern zamanların en ünlü ve en sevilen fantastik kurmaca yazarlarının arasına soktu. Kimi eleştirmenler romanlarını ağır ve aşırı uzun bulsalar da onun romanları 20. yüzyılın en başarılı edebi eserlerinin arasına girdiler. Yazar, edebiyatta fantastik kurmaca türünün gelişimine önemli bir katkıda bulundu.

1892 yılında Güney Afrika'da doğan Tolkien İngiltere büyüdü. Oxford'a gitti. Orada Anglosakson dilleri ve edebiyatı dalında profesör oldu. Fakültedeyken sil baştan diller icat ederek yaratıcı tarafını geliştirme fırsatını yakaladı. Kurgusal bir dünya yarattı. Ona, Orta Dünya adını veriyordu. Bu dünyayı icat ettiği diller çerçevesinde temellendirmiş ve oldukça ayrıntılı mitolojik bir tarih anlatısı yazmıştı. Böylece Tolkien'in romanlarının temelleri atılmış oluyordu.

Tolkien *The Hobbit*’i daha ziyade çocuklara dönük bir çalışma olarak düşünmüştü. Eser küçük ve mülayim bir ırk olan, Orta Dünya’nın Shire adlı kırsal bölgesinde yaşayan Hobbitleri anlatıyordu. Romanın hobbitler, cüceler, elfler, büyücüler ve ejderhalardan oluşan karşı koyulmaz atmosferi okuyucular arasında çok tutulmasına yol açtı. Bu başarı, yayıncıları kitabın devamının gelmesi gerektiğine ikna etmişti. Arkadan gelen *The Lord of The Rings* üç bölümlük karışık bir romandı. Daha ziyade yetişkinlere hitap eden bir tonda yazılmıştı.

The Lord of the Rings diğer kurgusal fantastik eserlerden sadece derinliği ve yaratılan dünyanın hayal gücü zenginliği ile ayrılmamaktadır. Aynı zamanda kullandığı dostluk, yardımlaşma, hoşgörü ve çevreye saygı gibi temaları ile büyük bir yankı uyandırmıştır. Yönetmen Peter Jackson (1961–) 2001 ve 2003 yılları arasında çok sayıda Oscar kazanan üç bölümlük bir sinema filmi yapınca roman yeni kuşaklara ulaşabilmiştir. Film tüm zamanların en çok kazandıran üçlemesi olmuştur.

Ek Bilgiler

1- Tolkien sınav kağıtlarını okurken yaptığı amaçsız karalamalar sırasında Hobbit sözcüğünü tesadüfen bulmuştur.

2- “The Lord of the Rings” çok ünlü olunca Tolkien İngiltere sahillerine yerleşmiş ve listelenmeyen bir telefon numarası almıştır. Sahip olduğu fazla ünden hiç hoşnut değildir.

3- Hard-rock grubu Led Zeppelin Tolkien’in eserlerinden ilham almaktadır. Çeşitli şarkılarında Orta Dünya’ya göndermeler yapılmaktadır.

Rolling Stones

“Rolling Stones” 1960’ların başında Londra’da kuruldu. On yıl içerisinde beş İngiliz genç, milyonerler, seks sembolleri ve uluslararası kültürel ikonlar haline gelmişlerdi. Onlar dünyanın en büyük “rock and roll” grubuydular.

Başlarda grup Chuck Berry (1926–) ve Sam Cooke (1931–1964) gibi Amerikalı şarkıcıların eserlerini yorumluyordu. Solist Mick Jagger (1943–), gitaristler Keith Richards (1943–) ve Brian Jones (1942–1969) büyük ölçüde Amerikan country ve blues müziğinden etkilenmişlerdi.

Beatles 1964 yılının başlarında İngiliz İstilası’nı başlattığında Rolling Stones da hızla Atlantik’in öbür yakasına geçti. İlk ABD turnesini 1964 yılında yaptılar. İlk büyük hitleri olan “(I Can’t Get No) Satisfaction” 1965 yılında piyasaya çıktı. Beatles’ın aksine dağınık görünüşleriyle kötü çocuk imajına sahiptiler. 1967 yılında yaptıkları “Let’s Spend the Night Together” gibi kimi şarkılarında oldukça davetkar ifadeler yer alıyordu.

Başarılarına rağmen Rolling Stones üyeleri sürekli Beatles ile

karşılaştırılmaktan yorgun düşmüşlerdi. İki grup arasında dostça bir rekabet ortaya çıktı. Söz yazarları Jagger ve Richards, Beatles'ın ikilisi John Lennon (1940–1980) ve Paul McCartney (1942–) ile doğrudan bir rekabet içerisine girmişlerdi. Stones'un dördüncü albümü *Aftermath* (1966) büyük ölçüde orijinal şarkılardan oluşuyordu. Her halükârda albümün "Going Home" gibi kimi şarkılarının üzerinde Amerikan blues eserlerinin etkisi çok belirgindi.

1960'ların sonlarına doğru şarkı yazma noktasında olgunlaştıkça daha cesaretli albümler yapmaya başladılar: *Between the Buttons* (1967), *Beggars Banquet* (1968) ve çok tutulan şarkıları "Gimme Shelter"ın da içinde yer aldığı *Let It Bleed* (1969) gibi.

Beatles 1970'de dağıldı. Fakat Rolling Stones, 1969 yılında Jones'un bir yüzme havuzunda ölü bulunmasından sonra bile dağılmadı. Pek çoklarının grubun en iyi albümü olduğunu düşündükleri *Exile on Main Street* 1972 yılında piyasaya çıktı. "Tumbling Dice" (1972), "Moonlight Mile" (1971) ve "Angie" (1973) gibi klasik parçalar da 1970'lerde yayınlandılar. Grup 1978'de çıkardıkları *Some Girls* ve 1980'de hem ABD hem de İngiltere'de bir numara olan *Emotional Rescue* ile önemli bir geç dönem başarısı yakaladı. Grup günümüzde de turneler düzenlemeye ve yeni kayıtlar yapmaya devam etmektedir.

Ek Bilgiler

1- Grubun ünlü logosu pop sanatçısı Andy Warhol (1928–1987) tarafından tasarlanmıştı.

2- 2005 yılında yayınlanan "A Bigger Bang" albümündeki "Sweet Neo Con" şarkısıyla Amerikan dış politikasına eleştiriler getiren grup, bir kez daha tartışmaların başlamasına neden olmuştu.

3- “Exile on Main Street” kayıtları için çalışırken grup üyeleri Güney Fransa’da yaşadılar. Bu şekilde İngiltere’deki ödenmemiş gelir vergisi cezalarından kurtulmayı denemişlerdi.

Paul Newman

Paul Newman’ın delici mavi gözleri ve yakışıklılığı onu elli yıldan uzun bir süre bir Hollywood ikonu haline getirmişti. O ise her zaman dış görünüşe dayanmayan rollerin arayışında oldu. Antikahramanlar ve kanun kaçakları gibi sert ve problemli erkekleri canlandırdı.

Newman (1925–2088), Yale Drama Okulu’nda eğitim gördü. Aktörler Stüdyosu’nda Lee Strasberg’den metot tekniği eğitimi aldı. İlk kez *The Silver Chalice* (1954) filmi ile sinemada boy gösterdi. 1958 yılında rol aldığı *The Long, Hot Summer*, *The Left Handed Gun* ve ilk kez Oscar’a aday gösterildiği *Cat on a Hot Tin Roof* filmleriyle kendini kanıtlamış oldu.

The Hustler (1961) filminde düzenbaz bilardo oyuncusu “Fast” Eddie Elson karakteriyle büyük bir yıldız olarak ortaya çıkmış oldu. Filmde Piper Laurie, George C. Scott ve Jackie Gleason ile birlikte oynuyordu. Dördü de Oscar’a aday gösterildiler. 1960’larda ve sonraki on yılda Newman’ın en başarılı rolleri toplumdışı kalmış sorunlu kişilerdi. Ahlaksız bir karakteri canlandırdığı *Hud* (1963) ve bir çete liderini canlandırdığı *Cool Hand Luke* (1967) filmleri de böyleydi. Her iki film için de Oscar’a aday gösterildi.

En sevilen filmlerinden ikisinde Robert Redford ve yönetmen George Roy Hill ile çalışmıştı. Bu filmlerden *Butch Cassidy and the Sundance Kid* (1969) tüm zamanların en iyi western filmi olarak görülmüştü. Diğeri *The Sting* (1973) ise en iyi film dalında Oscar kazandı.

Newman, *Slap Shot* (1977), *Absence of Malice* (1981) ve *The Verdict* (1982) filmlerinde daha olgun karakterlere başarılı bir biçimde geçiş yapmıştı. Daha sonra ise Martin Scorsese’nin *The Color of Money* (1986) filminde Fast Eddie Elson tiplemesini yeniden oynamıştı. Fast Eddie’yi ikinci kez canlandırmasının ardından bir Oscar Onur Ödülü kazandı. Öte

yandan pek çok gözlemci filmin Newman’ın en iyi performansı olmadığını düşünüyordu.

Sonraki yirmi yıl içerisinde Newman genellikle canlandırdığı güçlü yardımcı rollerle *The Hudsucker Proxy* (1994) ve *Road to Perdition* (2002) gibi filmlerde boy gösterdi.

Ek Bilgiler

1- Newman 1958 yılında aktris Joanne Woodward (1930–) ile evlendi. Beraber on filmde başrolleri paylaştılar. Newman en iyi film dalında Oscar’a aday gösterilen “Rachel, Rachel” (1968) dahil olmak üzere dört filmde eşini yönetmişti.

2- Newman hayırsever çabaları ile tanınmaktadır. Salata sosu, patlamış mısır, salsa, limonata vb. ürünleri üreten Newman’ın şirketi 200 milyon dolardan fazla miktarda bir parayı hayır işlerine harcamıştır. Connecticut’ta hasta çocuklar için “Hole in the Wall Gang” adındaki yaz kampını da o kurmuştur.

3- 1972’den itibaren profesyonel araba yarışlarına katılmıştır. “Champ Car” serisinde mücadele eden bir takımın sahiplerindendir.

Doğum Kontrol Hapı

1960 yılında Gıda ve İlaç Yönetimi (FDA) ilk doğum kontrol hapının kullanımını onayladı. Günlük olarak alındığında hamile kalmayı engelleyen hap, kadınların hayatında çok önemli değişimlere neden oldu. Bu sayede istedikleri zaman hamile kalabileceklerdi.

Etkili bir doğum kontrol hapı için çalışmalar büyük ölçüde Margaret Sanger (1879–1966) tarafından yürütülüyordu. Sanger ilk doğum kontrol kliniğini 1916 yılında açtı. Aynı yıl temel cinsellik üzerine *What Every Girl Should Know* isimli bir eser yayınladı.

1950 yılında gelindiğinde Sanger, Amerikan Doğum Kontrol Ligi'ni kurmuştu. Kondom ve diyaframların kullanımıyla birlikte doğum kontrolünün yasallaşması için çalışmalarını sürdürüyordu.

Sanger gebeliği önlemenin daha etkili bir yolunu bulma umudunu taşıyordu. Öyle ki bu yöntem erkeklerin yardımına gerek kalmadan kullanılabilecekti. Zengin mirasçı Katharine McCormick'in (1875–1967) desteğiyle birlikte biyolog Gregory Pincus'u (1903–1967) işe alarak bu özelliklere sahip bir doğum kontrol hapı geliştirilmesine odaklandı.

Hormonal korunma yöntemi ilk olarak 1945 yılında Harvardlı endokrinolog Fuller Albright (1900–1969) tarafından ortaya atılmıştı. Kendisi bu fikrin peşine düşmemişti. Öte yandan onun düşünceleri Pincus'un araştırması için başlangıç noktası olarak işlev gördü.

Uzun yıllar süren deney ve klinik araştırmaların ardından Pincus, FDA'nın onayından geçebilen bir hap geliştirmişti. Sanger ve McCormick nihayet ömür boyu hayalini kurdukları düşe ulaşabilmişlerdi.

Ne var ki altı yıl sonrasına kadar korunma ABD'de tam anlamıyla hayata geçemeyecekti. Zira pek çok eyalet gebelikten korunmayı yasaklıyordu.

Bunların en katılarından biri Connecticut eyaletindeydi. Doğum kontrolü amacıyla her türlü ilacın, bilgilendirici metnin ya da aletin kullanımı yasaktı. 1965 tarihli *Griswold v. Connecticut* Davası'nda yüksek mahkeme tarafından yasa iptal edildi. Doğum kontrolü tüm evli çiftler için yasallaştırılmıştı. 1972 yılında bu hak bekar çiftler için de genişletilecekti.

Hayatının amacı gerçekleşen Sanger, Griswold Davası'ndan birkaç ay sonra seksen altı yaşındayken hayata veda etti.

Ek Bilgiler

1- Griswold Davası evli çiftler için doğum kontrolünü yasallaştırırken özel hayata ilişkin ilk yasal düzenlemeyi getiriyordu.

2- Amerikan Doğum Kontrol Ligi daha sonra "Planned Parenthood" (Planlanmış Ebeveynlik) adını aldı.

3- Doğum kontrolünü savunmasının yanı sıra Sanger öjeni taraftarıydı. Bu akım, üstün ırk ve özelliklerin ortaya çıkarılması için seçilmiş çoğalmayı savunuyordu.

Muhammed Ali

O dünyanın her yerinde “en büyük” olarak bilinmektedir. Muhammed Ali (1942–) bu lakabı kendi kendine vermiş, fakat boks ringlerinde üç kez dünya ağır sıklet şampiyonu olarak lakabını hak ettiğini kanıtlamıştır. Unvanını 20. yüzyılın en iyi boksörlerinden bazılarının karşısında başarıyla müdafaa etmiştir. Ali’den önce dünya böylesine karizmatik ve yetenekli bir sporcu görmemiştir. Aynı zamanda Amerikan tarihinin son derece karmaşık bir döneminde tartışmalı politik ve dini görüşlerini kamuoyounun önünde açıkça paylaşmaktan çekinmemiştir.

Asıl adı Cassius Clay olan Ali, Kentucky, Louisville’de doğdu. Henüz bir çocukken boksa başladı. 1960’ta ABD Olimpiyat Takımı’na girdi ve Roma’da bir altın madalya kazandı. Sonrasında profesyonel oldu ve ağır sıklette ön plana çıkan sporculardan biri oldu. Ağır sıklet boks şampiyonu Sonny Liston’u (y. 1932–1970) 1964 yılında yenmesi herkes için bir sürpriz olmuştu. Onun deyimiyle, “yer yerinden oynadı.” Ertesi gün siyah milliyetçisi Nation of Islam (NIO) hareketinin üyesi olduğunu ilan etti. İsmini de Muhammed Ali olarak değiştirmişti.

Ali 1960’ların kalan kısmında unvanını ve gündemdeki olaylar hakkında tartışma yaratan fikirlerini korudu. 1967 yılında Vietnam Savaşı’nın ortasında dini görüşleri nedeniyle savaşa katılmayı reddetti. Bu kararının onun için son derece korkunç olan sonuçları ile yüzleşmesi gerekecekti. Unvanını kaybetti, beş yıl hapis kararıyla karşı karşıya kaldı. Üç buçuk yıl boyunca hiçbir eyalet boks lisansını yenilemeyi kabul etmediği için bokstan dışlanmış oldu. Davası en sonunda ABD Yüksek Mahkemesi’ne gitti ve mahkemeden lehinde bir karar çıktı.

Yasal sorunların çözülmesinin ardından Ali ringlere geri döndü. Kemerini geri almak için 1971 yılında Joe Frazier (1944–2011) ile karşılaştı. Bu Frazier ile yapacağı üç karşılaşmanın ilkiydi. Ali maçı kaybetti. Bu ilk profesyonel yenilgisi oluyordu. Ama sonunda unvanını geri almayı başaracaktı. 1978 yılında Leon Spinks (1953–) ile yaptığı maçlarda unvanını önce kaybedip sonra geri aldı. Ağır sıklette üç kez şampiyon olan ilk kişi oldu. Ali 1979 yılında boksu bırakmasına rağmen her ikisini de kaybedeceği maçlar için iki kez ringlere geri döndü.

1984 yılında yeteneklerini zayıflatan Parkinson hastalığına yakalandığını öğrendi. Bütün dünya Ali'ye şöhret getiren fiziksel yetenekler ve konuşma kabiliyetinin adım adım zayıflayışını izledi. Yine de insani amaçlarla dünyayı gezmeye devam etti. 1996 yılı Atlanta Olimpiyatları'nın en önemli anlarından biri onun olimpiyat meşalesini yakarak oyunları başlatmasıydı.

Ek Bilgiler

1- Ali'nin boks kariyeri on iki yaşında bisikleti çalındığında başlamıştı. Yerel bir jimnastik salonunda karşılaştığı polis memuruna bisikletini çalan kişiyi hırpalamak istediğini söylemişti. Polis memuru Joe Martin, birini o şekilde hırpalamadan önce mutlaka boks öğrenmesi gerektiği cevabını vermişti.

2- Ali'nin ünlü maçlarına çeşitli isimler takılmıştır. 1971 yılında Madison Square Garden'daki Joe Frazier'la olan maçı "Yüzyılın Mücadelesi", Kinşasa Zaire'de George Foreman'la yaptığı 1974 tarihli maç "Ormandaki Hengame", Filipinler Quezon Şehri'nde Frazier yaptığı 1975 tarihli ikinci maç "Manila'da Gerilim" isimlerini almıştır.

3- Ali'nin kızı Laila Ali, Kadınlar Süper Orta Siklet Ligi'nde profesyonel boksçudur.

Johnny Carson

Johnny Carson (1925–2005), 22 Mayıs 1992 tarihinde son programını sunarken, pek çokları bir gece programı sunucusunu değil de bir aile üyelerini kaybetmiş gibi oldular. Carson otuz yıl boyunca NBC'deki *The Tonight Show*'da eğlenceyi izleyicilerinin evlerine götürmüştü.

Iowa ve Nebraska'da büyüyen Carson, on dört yaşındayken "Büyük Carsoni" adıyla sihirbazlık gösterileri yapıyordu. Bu tiplemesi daha sonra *The Tonight Show* karakterlerinden birisine kaynaklık edecekti. Donanmada hizmet edip Nebraska Üniversitesi'nden 1949 yılında mezun olmasının ardından Omaha ve Los Angeles'taki TV ve radyo istasyonlarında çalıştı. 1954 yılında hayatının dönüm noktası gerçekleşti. Yazarlık yaptığı ünlü komedyen Red Skelton (1913–1997) yayın öncesi rahatsızlanmıştı. Onun

yerine Carson ekrana çıktı. Jack Paar (1918–2004) 1962 yılında *The Tonight Show*'dan ayrılınca Carson işe alındı.

Yardımcı sunucu Ed McMahon (1923–2009) ile birlikte Carson'un *The Tonight Show* programı Jay Leno (1950–) dahil olmak üzere benzer nitelikte sonraki girişimler için ilham kaynağı oldu. Her gece *The Tonight Show* orkestranın açılış müzikleri ile başlardı. Bunu Carson'un monologları, komedi skeçleri, röportajlar, stand-up gösterisi ve daha fazla müzik izlerdi. Aralarında Leno, David Letterman (1947–) ve Joan Rivers (1933–) gibi isimlerin olduğu pek çok isim kariyerlerine *The Tonight Show*'da başladılar. Carson tarafından beğenilen isimler stand-up performansının ardından konuk sandalyesindeki yerlerini alırlarlardı.

Carson izleyicileri alt benlikleri olan çeşitli karakterlerle eğlendirirdi. Bunlar arasında Dırdırcı Blabby Hala, aşırı sağcı Floyd R. Turbo American ve en bilinen karakteri Muhteşem Carnac bulunuyordu. Başına bir sarık sararak Carnac'a dönüşen Carson, henüz açılmamış mühürlü bir zarfın içinde yazılı olan sorunun yanıtını verirdi. Daha sonra ise zarfı açar ve soruyu okurdu. Sorular genellikle ironik kelime oyunlarından oluşurlardı. Bir bölümde Carson "Yeşil Arazi" dedi. McMahon yanıtladı: "Yeşil Arazi mi?" Zarfı açan Carson soruyu okudu: "Miss Piggy Kermit'in kasıklarına vurunca, Kermit'in elinde ne kalır?"

Carson yetmiş dokuz yaşında amfizem nedeniyle hayata veda etti.

Ek Bilgiler

1- Carson "Head of the Family" isimli bir programda TV yazarı Rob Petrie rolü için uygun görülmüştü. Ne var ki rolü Dick Van Dyke (1925–) aldı.

2- 2005 yılında "The Aristocrats" isimli belgesel çeşitli komedyenlerin saldırgan bir şakayı kendi yorumlarını katarak anlatmalarına yer veriyordu. Belgesel bu şakaya tutkun olan Carson'a adanmıştı.

3- Leno ve Letterman arasında yaşanan büyük bir çekişmenin ardından 1992 yılında "The Tonight Show"da Leno'nun Carson'un yerine geçmesine karar verildi.

Bob Woodward ve Carl Bernstein

Onlarınki gazetecilik tarihinin en inanılmaz öykülerinden birisidir. 1972 yılı Haziran ayında *Washington Post* için adli haberler yapan ve birbirlerini çok az tanıyan Bob Woodward (1943–) ve Carl Bernstein (1944–) isimli iki muhabire son derece zararsız görünen bir görev verilir. Washinton DC'de Watergate Ofisi'ndeki Demokratik Ulusal Komite Karargahı'nda yaşanan bir hırsızlık vakası üzerinde çalışacaklardır.

İki yıl içerisinde yapacakları adi hırsızlık haberi Başkan Richard M. Nixon'un (1913–1994) istifasıyla sonuçlanacak büyük bir skandalın patlak vermesine neden olacaktır. Bu sayede bu iki isim 20. yüzyılın en önemli gazetecileri arasına gireceklerdir.

Watergate haberlerinin etkisi başkanın ve yönetiminin düşüşünün çok ötesine geçecektir. Başarıları araştırmacı gazeteciliğin yükselişine katkıda bulunmuştur. Anonim kaynakların kullanımı popüler hale gelmiştir (Watergate soruşturmasında anahtar unsur Derin Gırtlak lakaplı kişidir). Gazetecilik yoluyla gerçeklere ulaşmaya çalışan yeni bir yazar nesli ilhamını Watergate'ten almıştır.

Vietnam Savaşı ile aynı döneme denk düşen çalışmaları vatandaşlarda ülkenin liderlerine karşı mevcut bulunan güvensizliğin artmasına neden olmuştur.

Woodward ve Berstein'in 1974 tarihli Watergate Raporu ile ilgili kitapları *All the President's Men* çok satanlar arasına girmiş ve 1976 yılında Oscar Ödüllü bir film uyarlaması yapılmıştır. *The Final Days* (1976) isimli ikinci bir kitap çalışmasının ardından ikili ayrı yollara gitmişlerdir.

Woodward ilgisini CIA, Yüksek Mahkeme, Bill Clinton (1946–), George

W. Bush (1946–) ve diğer konulara kaydırarak Amerikan tarihinin en önemli yazarlarından birisi olmuştur. *Post* gazetesinde şef editör yardımcılığı yapmaktadır.

Berstein ise bağımsız yazarlık kariyeri yapmak için 1976 yılında *Post* gazetesinden ayrılmıştır. Bu tarihten itibaren düzensiz aralıklarla yayınlar yapmaktadır. En son eseri olan Hillary Rodham Clinton (1947–) biyografisi 2007 yılında yayınlanmış ve hazırlanması on yıl sürmüştür.

Ek Bilgiler

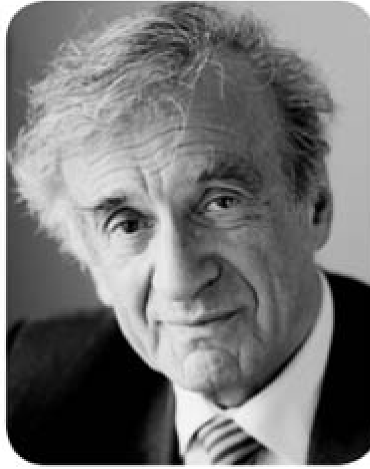
1- Derin Gırtlak'ın kimliği yakın Amerikan tarihinin en büyük sırlarındandır. FBI müdür muavini Mark Felt (1913–2008) Mayıs 2005 tarihinde Woodward'ın gizemli kaynağının kendisi olduğunu açıklayana dek otuz yıl boyunca bu bilgi bir sır olarak kalmıştır.

2- "All the President's Men" kitabının Hollywood versiyonunda Woodward'u Robert Redford (1937–) ve Berstein'ı Dustin Hoffman (1937–) canlandırmıştır.

3- Woodward ve Berstein, 1972-1976 arasındaki çalışmalarını Teksas Üniversitesi'ne 2003 yılında 5 milyon dolar karşılığında satmışlardır.

Gece

Elie Wiesel'in son derece etkili hatıratı *Night* (Gece) (1958), geçen yüzyılın en önemli otobiyografi romanları arasında yer almaktadır. Eser Holokost hakkındaki en güçlü edebi metinlerden birisidir. Çalışma Wiesel'e (1928–) bir pasifist ve şiddet karşıtı olarak uluslararası bir ün getirmiştir.

Elie Wiesel

Gece, Romanyalı Ortodoks Yahudiler olan Wiesel ailesinin II. Dünya Savaşı'nın sonundaki deneyimlerine odaklanır. Savaşın büyük kısmında Wiesel ailesinin yaşadığı kasaba Nazilerin elinden kurtulmuş olsa da 1944 yılı Mart ayında Naziler bölgeye varır ve Yahudileri toplama kamplarına göndermeye başlarlar. Wiesel ve ailesi Auschwitz'e gönderilir. Burası en korkunç kamplardan biridir. Babası ve o, annesi ve kız kardeşinden ayrı bir yere

götürülürler. Birbirlerini bir daha asla göremeyeceklerdir. Babası ile birlikte Wiesel insanca olmayan şartlarda aylar boyunca ağır işler görür. 1945 yılının Ocak ayında babası hastalık ve bitkinlik nedeniyle hayatını kaybeder. Wiesel bu sırada on altı yaşındadır.

Aylar sonra Müttefikler Almanya'yı yener ve kamplardaki insanları kurtarırlar. Wiesel Fransa'ya gider ve orada gazetecilik yapmaya başlar. Ne var ki Auschwitz'te tanık oldukları hakkında uzun yıllar yazmak istemez. Sonunda 1954 yılında 800 sayfalık bir hatırat kaleme alır. 1958 yılında eseri belirgin bir biçimde kısaltır. Eseri bir roman haline getirir ve *Gece* adını koyar.

Gece, hem gerçek olayların anlatıldığı bir eser hem de dini düşünceler hakkında bir metindir. Wiesel Yahudi inancı ile Nazi toplama kamplarının dehşetinin sürdüğü bir dünyada koruyucu bir Tanrı'nın var olmayacağı yönündeki düşüncesini bağdaştırmakta zorlanır. Bu sırada modern dönemin en önemli ahlaki sorunlarına yanıtlar vermeye uğraşır. İnsanlığı Holokost'a sürükleyen ne olmuştur? İnsanlar çok geç olmadan olup bitenlerin neden farkına varamamışlardır?

Ek Bilgiler

1- Wiesel savaştan sonra uzun yıllar boyunca annesi ve kız kardeşine ne olduğunu öğrenememiştir. Daha sonra Auschwitz'e varışlarının hemen ardından gaz odasına gönderildiklerini öğrenir.

2- Soykırım ve şiddet karşıtı konuşmaları nedeniyle Wiesel, 1986 yılında Nobel Barış Ödülü'ne layık görülür.

3- "Gece"nin ardından Wiesel kurgusal olmakla birlikte otobiyografik öğelere de yer verdiği "Dawn" (1961) ve "Day" (1962) isimli eserler kaleme alır.

Motown Records

1960'ların en başarılı plak şirketlerinden ve birçok Afro–Amerikan sanatçının kariyerinin başlangıç noktası olan Motown Records, 1959 yılında Detroitli bir şarkı yazarı Berry Gordy (1929–) tarafından kurulmuştur. Şirket adını şehrin takma adından alır: Motor City. Şirketin Smokey Robinson (1940–) ve Stevie Wonder (1950–) gibi yıldızlarından büyük bir bölümü Detroit çıkışlıdır.

Motown'daki plak üretiminin hemen her aşamasını takip eden Gordy, stüdyosundaki single çalışmalarının yapımında son derece katı bir sistem oluşturmuştu. Bu stüdyoya sonradan Hit Fabrikası adı verilecekti. Genç Motown sanatçılarına giyimden dansa kadar pek çok alanda dersler veriliyordu. Kendi albümleri çıkmadan önce yeteneklerini Motortown Revenue turnesinde göstermeleri bekleniyordu. Şarkılar firma tarafından işe alınan profesyoneller tarafından yazılıyordu. Bunların en ünlüleri Lamont Dozier (1941–), Brian Holland (1941–) ve Edward Holland Jr. (1939–) üçlüsüdür. Haftalık gerçekleştirilen bir kalite kontrol aşamasının ardından şarkılarla ilgili son kararı Gordy veriyordu.

Patron her zaman haklı değildi. Başlarda Marvin Gaye'in (1939–1984) "I Heard It Through the Grapevine" (1968) ve "What's Going On" (1971) gibi başarılı eserlerini reddedebilmişti.

Yine de çoğu zaman sistem işlemişti. Motown elliden fazla bir numaraya yükselen single üretti.

Wonder ve Gaye gibi kimi sanatçılar Gordy'nin katı kontrolüne karşı çıktılar. Öte yandan "Supremes" gibileri ise disiplini sevdiler. Tamamı kadınlardan kurulu Supremes 1960'ların en başarılı grupları arasındaydı. İlk

iki yılında şirket bünyesinde hit parçaları yoktu. Sonunda Gordy, Diana Ross'u (1944–) grup lideri, Florence Ballard (1943–1976) ve Mary Wilson'u (1944–) ise onun destekçileri yaparak grubu yeniden yapılandırdı. Bir numara olan ilk eserleri "Where Did Our Love Go" oldu (1964). Bunu "Baby Love" (1964), "Stop! In the Name of Love" (1965) ve "You Can't Hurry Love" (1966) gibi bir dizi çok tutulan şarkı izledi.

Ne var ki 1967 yılında söz yazarları Dozier ve Holland, Motown'u bırakınca düşüş süreci başlamış oldu. Supremes bir numaraya yükselen iki şarkı daha yaptı: "Love Child" (1968) ve "Someday We'll Be Together" (1969). Fakat Rose'un ayrılışı ile grup dağıldı. 1970'lerden itibaren solo bir kariyer yapma kararı almıştı.

Parlak günleri geride kalan Motown firması 1988 yılında MCA'ya satıldı.

Ek Bilgiler

1- 1981 tarihli müzikal ve 2006 yapımı film "Dreamgirls" Supremes'in öyküsünü temel alır.

2- Başarılı bir solo müzik kariyerine ek olarak Ross, 1972 yapımı "Lady Sings the Blues" filminde canlandırdığı Billie Holiday (1915–1959) portresi ile Golden Globe Ödülü kazanan başarılı bir aktris oldu.

3- Supremes üyeleri, "Tarzan" TV dizisinde bir grup rahibe olarak kısa bir rol almışlardı.

Audrey Hepburn

Belçika'da doğan, Hollanda'da büyüyen ve İngiltere'de eğitim gören Audrey Hepburn (1929–1993), Avrupa'nın zarif ve sofistike havasını 1950'ler ve 1960'ların Hollywood'unda yansıtmıştır. Onun doğal kadınsılığı ve kozmopolit moda anlayışı günümüzde hâlâ hayranları üzerindeki etkisini sürdürmektedir. *New York Times* eleştirmeni Bosley Crowther'ın dediği gibi o, "Narin, büyülü ve hüzünlü bir güzelliktir. Kimi zaman muhteşem kimi zamansa çocuksu görünür."

II. Dünya Savaşı'nda Alman İstilası sırasında çocuk olan Hepburn, yaşadığı Hollanda'da çeşitli zorluklarla yüzleşir (Hepburn günlük yazarı Anne Frank ile olan bağlantısından söz etmektedir. Aynı yaşlardadırlar ve Nazi İstilası sırasında Hollanda'da yaşamışlardır).

Savaştan sonra Hepburn, Londra'da bir bale öğrencisidir. Oyunculuğa daha sonra geçiş yapacaktır. Bir dizi İngiltere yapımı filmde rol alan Hepburn, 1951 yılında Broadway'e gider ve *Gigi* isimli müzikalde rol alır. Bir yıl sonra kariyerinin dönüm noktasını gerçekleştirmek üzere Hollywood'dadır.

Rol aldığı ilk Amerikan filmi *Roman Holiday* (1953) onu önemli bir yıldız haline getirir. Gregory Peck (1916–2003) ile birlikte rol aldığı filmde bir Amerikalı gazeteciye aşık olan kimliğini gizleyen bir prensesi canlandırır. Filmin Amerikan kamuoyunun üzerinde çok önemli bir etkisi olur. En iyi kadın oyuncu dalında Oscar kazanacaktır.

En çok sevilen rollerinden biri *Breakfast at Tiffany's* (1961) filminde canlandırdığı Manhattan sosyetesinin renkli siması mütevazi Holly Golightly'dir. En iyi film ödülü de dahil olmak üzere sekiz dalda Oscar alan

My Fair Lady (1964) filmindeki Eliza Doolittle bir diğer sevilen rolü olmuştur.

Hepburn'un *My Fair Lady* filmine dahil edilme süreci kendi döneminde tartışmalara neden olmuştur. Zira Broadway'de Eliza Doolittle tiplemesini başarılı bir biçimde canlandıran Julie Andrews'in (1935–) yerine seçilmiştir. Bunda Andrews'in bu film için yeterince tanınmadığının düşünülmesi etkili olmuştur. Filmde Hepburn'un söylediği şarkılar için Marni Nixon dublaj yapmıştır. Hepburn filmdeki rolüyle Oscar'a aday gösterilmemiştir. İronik bir biçimde en iyi kadın oyuncu dalında Oscar ödülünü *Mary Poppins* filmindeki rolüyle Andrews almıştır.

Hepburn 1967 yılında oyunculuğu bırakır. Bilhassa İsviçre'de yaşamakta ve kendisini hayır işlerine adamaktadır. 1988 yılından ölümüne dek UNICEF İyi Niyet Elçisi olarak dünyayı dolaşır. Altmış üç yaşında kolon kanserinden ölür.

Ek Bilgiler

1- Sinema kariyeri boyunca Hepburn, kendinden yaşlı erkeklerle oynamıştır. Bunların çoğu Hollywood'un büyük yıldızlarıdır: Humphrey Bogart ve William Holden (Sabrina, 1954), Fred Astaire (Fun*ny Face, 1957), Maurice Chevalier ve Gary Cooper (Love in the Afternoon, 1957), Cary Grant (Charade, 1963) ve Rex Harrison (My Fair Lady).*

2- Hepburn ABD ve Avrupa'da bir moda ikonu olarak kalmaya devam etmiştir. "Breakfast at Tiffany's"de giydiği siyah kolsuz gömlek 2006 yılındaki açık arttırmada 920 bin dolara satılmıştır (Satıştan elde edilen kâr Hindistan'daki yardıma muhtaç çocuklar için kullanılmıştır). 2006 yılında Gap firması tarafından yapılan bir reklam kampanyasında Hepburn'a ait görüntüler ana unsur olarak kullanılmıştır.

3- 1954 yılında Hepburn bir Oscar (Roman Holiday) ve bir Tony Ödülü (Ondine) kazanmıştır. Aynı yıl içerisinde iki ödülü birden alan üç kadından birisidir. Shirley Booth ve Ellen Burstyn bu onura sahip olan diğer isimlerdir.

Sessiz Bahar ve Çevre Hareketi

20. yüzyıl son döneminin en etkili politik akımlarından olan çevre hareketi küçümsenmeyecek ölçüde gazeteci ve yazar Rachel Carson'un (1907–1964) mirasıdır. 1962 yılında yazdığı *Silent Spring* (Sessiz Bahar) kitabıyla milyonlarca Amerikalının dikkatini çevre kirliliğinin tehlikelerine çekmiştir.

Rachel Carson

Kimyasal böcek ilacı DDT'nin ekosistem üzerindeki zarar verici etkilerini ortaya koyan kitap, adını Carson'un hükümetin kimyasalların kullanımını sınırlamaması halinde kuşların ve vahşi yaşamın ölümü sonucunda geleceği konusunda uyardığı "sessiz bahar"dan alır.

Kısa vadede Carson'un kitabı okurlar üzerinde büyük bir etki yapmış ve federal hükümeti 1972 yılında DDT'nin yasaklanmasına ikna etmiştir.

Uzun dönemde ise *Sessiz Bahar* pek çok kişiyi insan aktivitelerinin doğa üzerindeki etkileri hakkında düşünmeye zorlamıştır. 1960'larda ABD ve

pek çok başka devlet, 1970 tarihli Temiz Hava Yasası ve 1973 tarihli Tehlikedeki Türler Yasası gibi ilk çevre yasalarını kabul etmişlerdir. Dünya Günü ilk kez 1970 yılında kutlanmış ve aynı yıl Başkan Richard M. Nixon (1913–1994) Çevre Koruma Ajansı'nı kurmuştur.

Sessiz Bahar'ın yazılışından önce çevre grupları doğaya sahip çıkma maksadıyla daha ziyade toprak muhafazasına odaklanmışlardır. 1960'lardan sonra ise çevre hareketi konuya daha geniş bir açıdan bakmaya başlamış, kirlilik, tehlikedeki türler ve daha yakın zamanlarda küresel ısınmaya neden olan karbon emisyonu gibi meselelere eğilmiştir.

Ne yazık ki Carson başlattığı hareketin ne kadar geliştiğini görecek kadar yaşamamıştır. Kitabın yayınlanmasından kısa bir süre sonra kanserden ölür.

Ek Bilgiler

1- "Sessiz Bahar"ın büyük bölümü New Yorker dergisinde makaleler serisi olarak yayınlanmıştır.

2- Carson aslında "Sessiz Bahar" için sadece bir giriş ve sonuç yazmayı planlamış, kitabın diğer bölümlerini farklı bilim insanlarının çalışmalarıyla beraber oluşturmayı düşünmüştü.

3- 1980 yılında Carson ölümünün ardından Özgürlük Madalyası ile onurlandırıldı.

1966 NCAA Erkekler Basketbol Şampiyonası

Bu, Birleşik Devletler’de üniversiteler arası basketbol karşılaşmalarının tarihinde en heyecan verici oyunu değildi ama şüphesiz ki en önemlisiydi. “Texas Western” takımının 36 yaşındaki koçu Don Haskins’in (1930–2008) 19 Mart 1966 tarihinde verdiği karar üniversiteler arası basketbol maçlarında, özellikle de Güney’de bir devrim anlamına geliyordu. Zira beş siyah oyuncuyla maça başlamıştı.

O dönemde genel anlayışa göre sahada en az bir beyaz oyuncu bulunmalıydı. Böylece bu beyaz oyuncu diğer disiplinsiz siyah oyuncular üzerinde onları dizginleyici bir etkide bulunabilecekti.

Bir NCAA şampiyonluk maçında bir üniversite takımının beş siyah oyuncuyla maça çıkması görülmüş şey değildi. Hatta Haskins’ten önce hiçbir büyük üniversite basketbol takımı herhangi bir maçta sahaya beş siyah oyuncu ile çıkmamıştı.

Haskins turnuvada beş siyah oyuncuyla başlamakla yetinmedi. Üstelik takımı, tek bir siyahı dahi oynatmayı reddeden efsanevi Adolph Rupp'un (1901–1977) çalıştırdığı Kentucky takımı ile karşı karşıya gelecekti. Altmış dört yaşındaki Rupp, dört NCAA şampiyonası kazanmış ve kariyeri boyunca 749 galibiyete imza atmıştı. Üst sıralarda yer alan takımı Wildcats ile beşinci şampiyonluğu elde edeceğine inanılıyordu. Rupp beş siyah oyuncuyla maça çıkan bir takımın asla kendi takımını yenemeyeceğinden emindi. Bu durum Yurttaşlık Hakları Hareketi'nin gelişim sürecinde oyunun ırksal açıdan ifade ettiği anlamı daha da arttırıyordu.

Oyunun başlangıcından itibaren Texas Western savunması yüksek skorlar yapmaya alışmış olan Kentucky Wildcats'i zorladı. Pivot pozisyonunda oynayan David Lattin'in güçlü smacı ise Texas Western'e 72-65'lik bir galibiyet getirdi.

Maçın, üniversitelerdeki spor takımları ve ırksal meseleler üzerinde, özellikle Güney'de önemli bir etkisi oldu. Bir sonraki sezon Güneydoğu Konferansı ilk kez ırk ayrımcılığına son veren düzenlemeyi yaptı. Her şeye rağmen Rupp kendi takımına 1970 yılına kadar siyah oyuncu almadı.

Ek Bilgiler

1- Texas Western'in ilk beşi Harry Flournoy, David Lattin, Bobby Joe Hill, Orsten Artis ve Willie Worsley isimlerinden oluşuyordu.

2- Maryland Üniversitesi'ndeki Cole Field House'da oynanan karşılaşma 21.00'de başlamış ve canlı olarak yayınlanmamıştır. Yalnızca belirli şehirlerde banttan verilmiştir.

3- Texas Western günümüzde El Paso Teksas Üniversitesi olarak bilinir (UTEP).

The Monkees

Beatles ve Rolling Stones gibi rock gruplarının popülerliğinden yararlanmak isteyen NBC, 1965 yılında The Monkees'i yarattı. 1960'ların sonunda kısa bir süre gençler arasında popüler olan grup, aynı zamanda yavan ve kurumsal bir rock anlayışının temsilcisi haline gelmişti.

Aslına bakılırsa müzik grubu olmadan önce *The Monkees* bir TV şovuydu. Bob Rafelson (1933–) ve Bert Schneider (1934–2011) isimli TV yapımcıları hazırladıkları programı sıkıntılar çeken bir pop müzik grubunun hikayesi üzerine geliştirdiler. Kendilerine *A Hard Day's Night* (1964) ve *Help!* (1965) gibi erken dönem Beatles filmlerini örnek almışlardı.

Başlangıçta yapımcılar mevcut müzik gruplarından yararlanmayı düşündüler. Daha sonra akıllarına farklı bir fikir geldi. Müzikal arka planı olan aktörlerden ve müzisyenlerden yararlanarak kendileri sil baştan bir grup kuracaklardı. Kurdukları son ekipte gitarda Michael Nesmith (1942–),

basta Peter Tork (1942–) gibi müzisyenler ve vokalde Davy Jones (1945–2012) ile davulda Mickey Dolenz (1945–) gibi oyuncular vardı.

Beatles'ın tüm üyelerinin şu ya da bu özellikleri ile bilinmeleri gibi The Monkees'te de herkese bilinçli olarak bir rol verilmişti: Bir akıllı (Nesmith), bir saf (Tork), sevimli (Jones) ve eğlenceli (Dolenz).

Temel müzik eğitimi, oyunculuk ve komedi derslerinin ardından program ilk kez 12 Eylül 1966 tarihinde yayınlandı. Şov ABD'de ve diğer ülkelerde popüler hale geldi.

The Monkees TV programının başarısı müzikal başarısı ile örtüşüyordu. Grup, "Last Train to Clarksville" ve "I'm a Believer" isimli bir numaraya kadar yükselmiş iki şarkı yaptı. İkincisinin sözlerini ünlü söz yazarı Neil Diamond yazmıştı. Grubun adını taşıyan ilk albümleri bir milyondan fazla sattı.

Hayranları artık onlardan canlı performanslar bekliyordu. Ne var ki ortada ciddi bir problem vardı. The Monkees albümlerinde kendileri çalmamışlardı. Yine de 1966 sonlarına doğru tura çıktılar ve çok beğenildiler. TV programının son bölümü 1968 yılında yayınlandı. Grup 1971 yılında dağıldı. Fakat grup üyeleri günümüzde turnelerine devam etmektedirler.

Ek Bilgiler

1- Steven Stills (1945–), The Monkees için yapılan elemeleri geçememiştir. 1960'ların sonunda "Crosby, Stills, Nash and Young" grubu üyelerinden biri olacaktır.

2- The Monkees dizisinin çoğu bölümü Üç Ahbap Çavuş'un kullandığı stüdyoda çekilmiştir.

3- The Monkees'in kimi bölümlerinde jump cut tekniğinden yararlanılmıştır. İlk olarak Fransız yönetmen Jean-Luc Godard (1930–) tarafından yeni dalga tarzındaki filmi Breathless için 1960 yılında kullanılan bu teknikte bir sahneden diğerine ani değişikliklerle geçilmektedir.

Deng Xiaoping

Hiçbir zaman resmen ülkenin devlet başkanı olmasa da Deng Xiaoping (1904–1997), 1970'ler ve 1980'lerde Çin'in piyasa ekonomisine geçmesini sağlayarak devrimci reformlar gerçekleştirmiş, bir yandan da Komünist Parti'nin otoriter varlığını devam ettirmiştir.

Bireylere ekonomilerini geliştirme hakkı tanıyarak Çin'in dünya sahnesine dev bir ekonomi olarak çıkmasını mümkün kılmıştır. Öte yandan muhalefeti bastırması ve demokrasi yanlılarını ezmesiyle de kötü bir ün kazanmıştır. 1989 yılında Tiananmen Meydanı'nda demokrasi talep eden yüzlerce Çinlinin katledilmesine onay vermiştir.

Deng İç Savaş döneminde sadık bir biçimde komünizme hizmet etmiştir. 1934 yılında Uzun Yürüyüş'e katılmış, Mao Zedong (1893–1976) ve komünistlerin başa geçmesini sağlayan 1948-1949 yıllarındaki askeri faaliyetlere önemli katkılarda bulunmuştur.

Deng 1954 yılında Çin Komünist Partisi'nin genel sekreteri olmuştur. Ne var ki pragmatik düşünceleri Mao'nun doktrinci komünizmiyle çelişir. 1966 yılında Mao'nun Büyük İleri Sıçrama politikasından kaynaklanan felaketin üstesinden gelmek için Çin'de piyasa ekonomisine uygun reformlar yapılmasını önerdiğinde kapitalist yöntemleri teşvik etmekle suçlanarak gözetim altına alınmış, Güneydoğu Çin'e sürgüne gönderilmiştir.

1973 yılında geri dönen Deng iki yıl sonra bir başka tasfiye girişiminden de kurtulmayı başarmıştır. 1978 yılında rakiplerine karşı manevra yaparak Komünist Parti'nin kontrolünü ele geçirmiştir. Ekonomik gelişmeyi tetikleyen bir dizi önemli reform girişimi uygulamaya koymuştur. Bu stratejiler sonucunda Çin, tekstil ve diğer ürünlerde baskın bir üretici konumuna geleceği bir rotaya girmiştir. En önemlisi kırsal komünleri

kaldırmış, köylülerin kendi topraklarını ekmelerine izin vermiştir. Şehirlilere küçük işletmeler açma hakkı tanımıştır.

Eleştirmenleri Deng'in ekonomi politikalarının olumsuz sonuçlarına işaret etmektedirler: Terleme atölyeleri (sweatshops) ortaya çıkmış ve çocuk emeğinin kullanımı artmıştır. Günümüzde de hâlâ bir sorun olan ucuz ve kimi zaman sağlıksız ürünler üretilmiştir.

1979 yılında Deng ABD ile çok yönlü ilişkiler kurmuştur. Hong Kong'un İngiliz idaresinden geri alınması için 1984 yılında başarılı görüşmeler yürütmüştür. Çin'in Japonya ile olan ilişkilerini geliştirmiştir. 1989 yılında resmen görevini bırakmışsa da uzun yıllar boyunca politik etkisini sürdürmüştür. Doksan iki yaşında ölmüştür.

Ek Bilgiler

1- Deng'in, "Kedinin rengi değil fareyi yakalaması önemlidir" aforizması çok ünlüdür. Bu sözü pragmatizmi ideolojiye tercih edişini yansıtmaktadır.

2- 1990'ların başlarında Deng'in reformları 170 milyondan fazla köylünün aşırı yoksulluktan kurtulmasına yardım etmiştir.

3- 1,50'lik boyuyla Deng, 1978 ve 1985 yıllarından "Time" dergisi tarafından iki kez Yılın Adamı seçilmiştir.

Catch-22

Joseph Heller'in herkes tarafından bilinen tek çalışması olsa da *Catch-22* (1961), tüm zamanların en iyi savaş romanları arasında önemli bir yere sahiptir. Kara komedi, sürrealizm ve şiddet karışımı olan roman savaşın mantıksızlığı ve deliliğini ortaya serer. Önceki tüm edebi eserlerden farklı, kendine özgü bir üslubu vardır.

Joseph Heller

Heller (1923–1999), *Catch-22* kitabında II. Dünya Savaşı sırasında İtalya sahili yakınlarındaki bir adada konuşlanmış ABD Hava Kuvvetleri Filosu'nu konu edinir. Birlik, alışılmadık tuhaf karakterlerle doludur. Aralarında itibarıyla kafayı bozmuş bir albay, kendi havacı arkadaşlarını bile bombalayabilen bir çıkarcı, bütün gün nallarla oynayan ve amatör olarak emlak işiyle ilgilenen gizemli bir binbaşı, gerçekten yaşayıp yaşamadığı anlaşılmayacak denli bandajlara sarılmış halde duran bir asker

gibi çeşitli karakterler bulunmaktadır.

Özellikle ilk bölümlerinde *Catch-22*, son derece karmaşık bir romandır. Savaşın ölçüsüzlüğüne uygun olarak olay örgüsü düzensiz ve kronolojiye uymaksızın ilerler. Adım adım parçalar oturur. Detaylar ortaya çıktıkça başlangıçta komik görünen şeyler trajik bir hal almaya başlar. Karikatürize şakalar gerçek şiddetin önünü açar. Kumandanların ufak yalanlarının ölümcül sonuçları apaçık ortaya serilir.

Romanın İngiliz diline artık yerleşmiş olan başlığı filonun kural kitabındaki gizli bir paradoksu işaret etmektedir. Kurala göre aklını yitirdiği ortaya çıkan her havacı saldırı görevlerinden alınır. Ne var ki bu sebeple görevden affını talep eden birinin aynı zamanda mazur görülmek için fazla akıllı olduğu ortaya çıkmış olacaktır. Heller'in romanının ruhuna uygun olarak *Catch-22* deyimi bürokratik yapıdaki paradokslar için kullanılagelmiştir. Bu, Helen'in modern dünyada gözlemlediği absürtlüğün mükemmel bir özetini oluşturmaktadır.

Ek Bilgiler

1- "Catch-22" görünüşte II. Dünya Savaşı hakkında olsa da Vietnam Savaşı'nın erken dönemlerinde yazılmıştır. Heller kitabını bürokrasi ve savaş karşıtı bir protesto olarak görmüştür.

2- "Catch-22" ilk yayınlandığında eleştirmenler tarafından çok beğenilmemiştir. "New York Times"ta kitap için, "Ekşi şakalardan oluşan bir enkaz" ve "Kağıda bağırılarak yazılmış hissini veriyor" denilmiştir.

3- Romanın doğrusal ilerlemeyen yapısı o kadar karışıktır ki Heller'in kendisi bile yazarken olayların akışını birbirinden koparmamak için yüzlerce indeks kartı kullanmak zorunda kalmıştır.

James Brown

James Brown (1933–2006), "Please, Please, Please" adındaki ilk hit şarkısını 1956 yılında, vokalist Bobby Byrd'in (1934–2007) başını çektiği "Flames" adındaki R&B grubunun üyesiyken yapmıştır. Bu eser, "The Godfather of Soul" ve "Soul Brother Number One" gibi lakaplarla anılan bir sanatçı için hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde ateşli bir soul parçasıdır.

Brown'un soul tarzındaki eserleri, Sam Cooke (1931–1964) ve Ray Charles (1930–2004) gibi sanatçıların eserleriyle karşılaştırılabilecek derecede iyi olsa da onun müzik dünyasına asıl katkısı, on yıl sonra ortaya atacağı funk tarzı olmuştur.

Funk, 1 Şubat 1965 tarihinde halihazırda tecrübeli bir yorumcu olan Brown'un Kuzey Carolina, Charlotte'daki Arthur Smith Stüdyoları'na girmesiyle doğmuş oldu. Aralarında ünlü saksafoncu Maceo Parker'ın (1943–) da yer aldığı sekiz kişilik bir müzisyen grubunu yanında getirmişti. Brown şarkı sözleri de yazmıştı fakat yeterli değildiler. O tarihte popüler olan tüm dans türlerini içeren bir şarkı istemişti ve bu yüzden teker teker bu dans isimlerini haykırdı: "the jerk" (sıçrama), "the fly" (uçma), "the monkey" (maymun), "the mashed potato" (patates püresi), "the twist" (bükme), "the boomerang" (bumerang).

Brown şarkı söylerken müzisyenler onun vokalinin etrafında notaları adeta fırlatırcasına hızlı ve kesik biçimde çalışıyorlardı. Her bir nota ritmi çağrıştırmaktaydı. Brown otobiyografisinde şöyle yazar: "Gitarlar dâhil tüm enstrümanları davullar gibi duyuyordum." Brown ve grubunun o gün tek seferde kaydettiği "Papa's Got a Brand New Bag" isimli şarkı, funk tarzının mükemmel bir örneğiydi. Ritme her şeyden fazla anlam yükleyen bir

çalışmaydı.

Sonraki kırk yıl içerisinde Brown layık olduğu başka bir lakap kazanmıştır: “Şov Dünyasının En Çalışkan Adamı.” Ürettikleri arasında “I Got You (I Feel Good)” (1965), “Say It Loud—I’m Black and I’m Proud” (1968) ve “Mother Popcorn” (1969) gibi klasik haline gelmiş şarkılar bulunmaktaydı. Aynı zamanda oldukça özen gösterilmiş canlı performanslar sergiledi. Bunlardan biri, kimi eleştirmenler tarafından kaydedilmiş en başarılı canlı müzik performansı olarak değerlendirilen 1963 tarihli *Live at the Apollo* plağıydı. Brown 2006 yılında öldü fakat onun funk devrimi neredeyse dünyadaki her pop sanatçısı tarafından günümüze kadar taşındı.

Ek Bilgiler

1- 1964 yılında Brown’un “The T.A.M.I. Show” programındaki ünlü performansında yönetmen olarak görev yapan Steve Binder, 1968 yılındaki Elvis Presley’in ünlü “Christmas Special” programının yapımcılığını üstlenmiştir.

2- Brown’un “Sex Machine” (1970), “The Payback” (1974) ve “Get on the Good Foot” (1972) gibi kayıtlarından parçalar 1970 ve 1980’lerde ilk hip-hop eserler için temel oluşturmuştur.

3- Brown’un canlı performanslarının olmazsa olmazlarından biri de omzuna astığı pelerindi. Şovu bitene kadar pelerin Brown’a eşlik ederdi.

James Dean

Yalnızca -belki de tam bu nedenle- üç filmde başrol oynamış olmasına rağmen James Dean (1931–1955), ABD'de ve dünya çapında ikon haline gelmiştir. Kaliforniya, Bakersfield civarında Porsche Spyder marka arabasını sürerken başına gelen kaza sonucu hayatını kaybetmiştir. Bu nedenle sonsuza dek 24 yaşındaki hali ile hatırlanacaktır. "Hızlı yaşa, genç öl" sözü, Amerikan popüler kültüründe hiçbir zaman bu denli güçlü hissedilmemiştir.

Dean 1950'lerin başında bir dizi küçük film ve TV yapımında yer aldıktan sonra Broadway'e gitti ve burada ilk kez büyük bir başarı kazandı. Hollywood'a bir yıldız olarak dönen Dean, Elia Kazan'ın (1909–2003) yönettiği bir John Steinbeck romanı uyarlaması olan *East of Eden* (1955) filminde ilk önemli rolünü oynadı. Dean bu rolü Paul Newman'ın elinden

almıştı. Bir çiftçinin ebediyen ikiz kardeşinin gölgesinde yaşamaya mahkum olmuş, duygusal olarak yaralı Cal adındaki oğlunu canlandırıyordu.

Kimi eleştirmenler Dean'in performansını idolü Marlon Brando'nun taklidi olarak değerlendirseler de Dean en iyi oyuncu dalında Oscar Ödülü'ne aday gösterildi. Ne yazık ki bu onura ulaştığını öğrenecek kadar çok yaşamayacaktı.

İkinci büyük çalışması olan Nicholas Ray'in yönetmenliğini yaptığı *Rebel Without a Cause* filminin yayınlanmasına bir aydan kısa bir zaman kalmışken 30 Eylül 1955'te öldü.

İmzası olarak görülebilecek rolünde Dean, on yedi yaşında bir başka kasabaya taşınmak zorunda kalmış ve kısa süre içerisinde ailesi, polis ve akranları ile sorunlar yaşayan Jim Stark'ı canlandırıyordu. O dönem çocuk olanların gözünde gençlik öfkesinin sembolü olmuştu. Bunların arasında Dean'e adeta tapan yirmi yaşındaki Elvis Presley de vardı. Cinsel yaşamı ile ilgili belirsizlikler (yönetmen Ray dahil onu tanıyan pek çok kişi biseksüel olduğunu söylemektedir) filmde de vurgulanmıştır ve onun gey topluluğunun ikonu haline gelmesine yardımcı olmuştur.

Dean'ın son filmi *Giant* (1956), petrol işiyle uğraşan Teksaslı bir aile hakkındadır. Film büyük ölçüde ölümünün ardından tamamlanmıştır. On dalda Oscar'a aday gösterilen *Giant*, en iyi film dalında Oscar kazanmıştır. Dean bu filmle birlikte ölümünün ardından ikinci kez en iyi oyuncu dalında Oscar'a aday gösterilmiştir.

Ek Bilgiler

1- Dean aktris Liz Sheridan ile nişanlanmıştır. Sheridan daha sonra çok tutulan TV dizisi "Seinfeld"de Jerry'nin annesi Helen Seinfeld'i canlandırmıştır.

2- Dean ölümünün ardından Oscar'a aday gösterilen ilk ve vefatının ardından iki kez bu onuru yaşayan tek oyuncudur.

3- "Rebel Without a Cause" canlandırdığı karakterin soyadı olan Stark, "East of Eden" filminde canlandırdığı karakterin soyadı olan Trask ile anagram oluşturmaktadır. Bu bir tesadüf değildir. Yönetmen Nicholas Ray (1911–1979) başından beri Dean'in Jim Stark'ı oynamaya yazgılı olduğuna

inanmaktadır.

İkinci Dalga Feminizm

1960'ların başında canlanan kadın hakları hareketi, ABD'de feminizmin ikinci dalgasını başlattı. Bu, ayrımcı yasa ve sosyal uygulamaların ortadan kaldırılması için bir baskı oluşturacaktı. 1920 yılında yapılan kadınlara oy hakkının verildiği 19. maddedeki değişiklikle doruk noktasına ulaşan feminizmin ilk dalgasına yaslanan 1960'ların feministleri, ajandalarını kürtaj hakkı, işyerinde eşit ücret, cinsel taciz karşıtı yasalar gibi başlıkları kapsayacak biçimde genişlettiler.

"Mücadele devam ediyor"

İkinci dalganın kökleri çeşitli olsa da 1963 yılında yaşanan iki olay hareketin gelişiminde son derece önemli bir yer tutmaktadır. Bu olaylardan birincisi Başkanlık Komisyonu tarafından kadınların durumuyla ilgili bir rapor yayınlanmasıdır. Rapora göre kadınlar başta işyeri olmak üzere Amerikan yaşamının pek çok alanında ayrımcılığa tabi tutulmaktadır. Bir

yıl sonra cinsiyet temelli istihdam ayrımcılığını yasaklayan bir düzenleme 1964 Yurttaşlık Hakları Sözleşmesi'ne eklenmiştir.

Dönemin ikinci önemli gelişmesi Betty Friedan (1921–2006) tarafından, kadınların kendi kadınlıklarıyla övünmekten başka bir kaderi olmadığı fikrini eleştiren *The Feminine Mystique* isimli eserin yayınlanmasıdır. Çalışmada pek çok kadının hayatının ev işleri ve çocuk bakımından ibaret oluşu ele alınmaktadır. Friedan'ın bir nesil üzerinde çok büyük bir etkisi olan kitabı, ikinci dalga feminist liderlerin dikkatlerini sadece kadınların yasal statüsüne odaklamak yerine kadın yaşamının bütün alanlarıyla ilgilenmeye başladıklarını göstermektedir.

1972 yılında yasama sürecinden geçen, yükseköğrenimde ayrımcılığı yasaklayan Madde 9 ve dönemin ünlü *Roe v. Wade* Davası'nda kürtajda kararı kadına bırakan Yüksek Mahkeme hükmü, dönemin feminizmle ilgili diğer önemli gelişmeleridir.

Ek Bilgiler

1- Ulusal Kadın Organizasyonu (NOW) 1966 yılında Kadınların Statüsü ile İlgili Başkanlık Komisyonu eski üyeleri tarafından kurulmuştur.

2- Komisyonun başında eski devlet başkanı eşlerinden Eleanor Roosevelt (1884–1962) vardır. Roosevelt raporun tamamlanmasından önce ölmüştür.

3- 1972 yılında Kongre, Eşit Haklar Değişikliği (ERA) adıyla bilinen, cinsiyet ayrımcılığını yasaklayan bir değişikliğe onay vermiştir. Ne var ki otuz sekiz eyalette kabul görmediğinden değişiklik yasa haline gelememiştir.

Super Bowl 3

“Biz kazanacağız. Garanti veriyorum.”

“New York Jets” takımının yirmi beş yaşındaki oyun kurucusu Joe Namath (1943–), Super Bowl 3’ten üç gün önce böyle söylüyordu. O anda bu iddia gülünç görünmüştü. Pek az kişi Jets takımının “Baltimore Colts” karşısında bir şansı olabileceğini düşünüyordu. Pek çoklarının gözünde Colts takımı en favori ve şimdiye kadar bir araya gelmiş en iyi takımdı.

Ne var ki Jets oyuncuları boş konuşmadıklarını gösterdiler. 12 Ocak 1969’daki şaşırtıcı başarıları Namath’ı bir efsane haline getirdi ve Amerikan Futbol Ligi’ne büyük bir kredi kazandırdı. Bu göz kamaştırıcı zafer aynı zamanda futbolun Amerikan spor dünyasındaki popülerliğinin artmasına vesile oldu.

1966 yılında Ulusal Futbol Ligi (NFL) ve 1960 yılında kurulan rakibi Amerikan Futbol Ligi (AFL) birleşme kararı aldı (Bu süreç 1970 yılında tamamlanacaktı). Pek çoklarının gözünde AFL, NFL’nin deneyimli takımları ile rekabet edemeyecek kadar zayıf bir ligdi.

İlk iki Super Bowl bu inancı pekiştirdi. Vince Lombardi (1913–1970) yönetimindeki NFL takımı “Green Bay Packers”, kolaylıkla AFL’nin şampiyonları “Kansas City Chiefs” (1967) ve “Oakland Raiders”ı (1968) yenilgiye uğrattı.

Super Bowl 3’ün farklı olacağına pek az insan inanıyordu. Colts normal sezonu 13-1’lik bir galibiyet istatistiğiyle bitirmişti. Sezon boyunca yaşadıkları tek mağlubiyetin intikamını NFL kupa maçında Cleveland Browns karşısındaki 34-0’lık zaferleriyle almışlardı. Jets takımı ise AFL şampiyonluğunu “Oakland Riders” karşısında az bir farkla kazanmıştı.

Miami’nin Orange Bowl sahasında, Jets takımı savunması ilk yarıda Baltimore oyun kurucusu Earl Morrall’ın (1934–) üç pasını kesti. Büyük

koşucu Matt Snell (1941–) tarafından yapılan touchdown sonucu Jets takımı devreyi 7-0 önde bitirmişti. Jets üçüncü çeyrekte iki alan golü attı. Sezonun büyük bölümünü sakatlıkla geçiren kahraman Johnny Unitas (1933–2002) ya da üçüncü çeyrekte oyuna giren Morrall da Colts takımını toparlamaya yetmedi.

Jets'in 16-7'lik zaferinin ardından Namath, Super Bowl'un En Değerli Oyuncusu Ödülü'nü aldı. Üstelik maç boyu tek bir touchdown'la sonuçlanan top kullanmamış, hatta dördüncü çeyrek boyunca tek bir pas bile vermemişti.

Ek Bilgiler

1- 1969 mücadelesi Super Bowl adı verilen ilk AFL-NFL mücadelesiydi. İlk ikisi daha sonradan Super Bowl 1 ve 2 olarak adlandırılmışlardı.

2- Namath, 188 metrede 17'si isabetli 28 pas kullanmış ve paslarıyla hiç touchdown yaptıramamıştır. Skora katkı yapmadan MVP ödülü kazanan yegane oyun kurucudur.

3- Snell, 110 metre koşarak yaptığı atağıyla Jets takımının yegane toucdown sayısını yapmıştır.

Woodstock

1969 yılında New York'un kırsal kesimindeki bir çiftlikte düzenlenmiş bir rock festivali olan Woodstock, II. Dünya Savaşı ile Soğuk Savaş arasında doğan neslin hayat çizgisinde son derece önemli bir olaydı. En büyük rock and roll yetenekleri festivalde bir araya gelmişlerdi. Yaklaşık 500 bin rock müzik hayranı Grateful Dead, Janis Joplin (1943–1970) ve Jimi Hendrix (1942–1970) gibi isimleri dinleyebilmek için yağmura ve trafiğe karşı mücadele etmişlerdi.

Başlangıçta festivalin New York, Woodstock'ta yapılması planlanmıştır ama daha sonra New York City'nin 160 km kuzeybatısındaki Bethel kasabasına alınmasına karar verilmiştir. Zira organizatörler kalabalığın

sığabileceği bir alan bulmakta güçlük çekmişlerdir. Sonunda yerel bir çiftçi olan Max Yasgur (1919–1973) kendi çiftliğini kiralamaya ikna olmuştur. Böylece Yasgur, rock tarihinde önemli bir yer kazanmıştır.

Programda Creedence Clearwater Revival, sitar ustası Ravi Shankar (1920–2012), Joan Baez (1941–), Carlos Santana (1947–), Joe Cocker (1944–) ve The Band gibi isimler yer almaktadır. Woodstock planlanandan bir gün fazla sürerek dört güne uzamıştır. Programda yer alan bütün sanatçıların sahneye çıkabilmeleri ancak bu şekilde mümkün olmuştur.

1970 tarihli Michael Wadleigh (1941–) tarafından yönetilen *Woodstock* belgeseli festivali ölümsüzleştirmiştir. Joni Mitchell (1943–) tarafından "Woodstock" adıyla festival için bir şarkı yapılmıştır. İronik bir biçimde Mitchell'in kendisi Woodstock'ta yer almamıştır.

Katılımcıları için Woodstock, bir konserden çok daha fazlasıdır. O bir neslin özgürlük simgesidir. Ya da Mitchell'in şarkı sözlerindeki gibi:

Toprağa geri döneceğim

Ruhumu özgür bırakacağım...

1969 yılından beri çeşitli yıldönümü konserleri düzenlenmiştir. Gün geçtikçe daha fazla ticarileşen etkinliklerde barış, özgürlük ve hoşgörü gibi temalar giderek daha az işlenir olmuşlardır. 1971 yılında Yasgur ailesi tarafından satılan orijinal konser alanına bir müze ve performans sanatları merkezi açılması teklif edilmiştir.

Ek Bilgiler

1- Kongre 2007 yılında Bethel'deki Woodstock müzesine 1 milyon dolar ayırdığı için eleştirilere konu olmuştur. Bu fon daha sonra geri çekilecektir.

2- "Crosby, Stills, Nash ve Young" grubunun 1970 yılında çıkan "Dejavu" albümünden "Woodstock" ismini verdikleri şarkı büyük beğeni kazanmıştı.

3- Çizgi filmci Charles M. Schulz (1922–2000) çok sevilen "Peanuts" karakterlerine konserin onuruna Woodstock adını vermiştir.

Margaret Thatcher

Büyük Britanya’nın ilk kadın başbakanı ve büyük bir dünya gücünü yöneten ilk kadınlardan biri olarak Margaret Thatcher (1925–2013), 20. yüzyılın en ilginç politik kişiliklerinden birisidir. İngiltere lideri olarak geçirdiği on bir buçuk yıl boyunca ülkesi ekonomik sıkıntıdan kurtulmuş, Arjantin karşısında bir savaşı kazanmış, on yıldan uzun süren bir politik istikrar dönemi yaşanmıştır.

Demir Leydi lakabıyla bilinen Thatcher, bir bakkalın kızı ve yerel bir politikacı olarak başladığı mütevazi kariyerinde otuz dört yaşında parlamento üyeliğine yükselecekti. Muhafazakar Parti’de hızla ilerleyerek kabineye girdi. 1970 ve 1974 yılları arasında Başbakan Edward Heath’e (1916–2005) bağlı olarak eğitim sekreterliği görevini yürüttü.

1975 yılında sürpriz bir şekilde Muhafazakar Parti’ye başkan oldu. Dört yıl sonra Muhafazakarlar seçimi kazandığında o da başbakan olacaktı.

Görevdeyken Thatcher piyasa yanlısı bir çizgi izledi. Havayolları ve çelik sanayi dahil olmak üzere kilit sektörleri özelleştirdi. Ekonomiye devlet müdahalesini azaltma konusundaki başarısı 1980’lerin sonunda bir özelleştirme dalgası yarattı ve elliden fazla ülkenin Büyük Britanya örneğini izlemesine yol açtı.

Thatcher ülke içindeki sendikaların gücünü büyük ölçüde kırdı. Vergi oranlarında kesintiye gitti. Ülkenin kendi kaynaklarına dayanmasının ve kişisel yükümlülüğün ülke ekonomisini canlandırabileceğine inanıyordu.

1982 yılında Arjantin’in Güney Atlantik Okyanusu üzerindeki İngiliz kolonisi Falkland Adaları’nı işgal etmesinin ardından büyük bir zafer kazandı. İşgal üzerine Thatcher bir donanma kuvveti gönderdi. Adayı geri alıp, Arjantin güçlerini geri çekilmeye zorladı.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünde de önemli bir rolü vardı. Dostu ve müttefiki Başkan Ronald Reagan'ı (1911–2004), Sovyet genel sekreteri Mihail Gorbaçov'un (1931–) Batı'ya daha açık bir yaklaşımda bulunma politikları olduğuna ikna etmişti.

Partisine desteğin azalmasıyla Thatcher, 1990 Kasım'ında istifa etti. 150 yıllık süre içerisinde ülkenin en çok görevde kalan başbakanı olmuştu. Yerine eski Hazine Bakanı John Major (1943–) geçti.

Ek Bilgiler

1- 1987 yılında Thatcher 20. yüzyılın arka arkaya üç seçim kazanan ilk İngiliz başbakanı oldu.

2- 1984 yılında bir Muhafazakar Parti konferansı sırasında İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (IRA) Thatcher'ın kaldığı oteli bombaladı. Thatcher yara almadan kurtuldu. Buna karşılık beş kişi öldü ve otuz dört kişi yaralandı.

3- 2007 yılında Thatcher, Avam Kamarası'nda bir bronz heykelle onurlandırılan ilk eski başbakandır.

Sylvia Plath

Beklenmedik trajik ölümü kimi zaman dikkatlerin edebi başarılarından uzaklaşmasına neden olsa da Sylvia Plath (1932–1963) sıradışı bir özgünlüğe ve etkinliğe sahip bir şairdir. Yoğun, canlandırıcı ve sıklıkla karanlık olan şiirleri, hayatı boyunca ruhsal sorunlarla mücadele etmiş zeki bir kadının iç dünyasını yansıtır.

Massachusetts'li bir aileden gelen Plath edebiyata oldukça erken başlamıştır. İlk şiirini sekiz yaşında yayınlar. Ortaokulda öğrenim görürken şiirleri çok sayıda ödül alır. 1950'lerin başında Smith Koleji'nde öğrenciyken artık tanınmış ve başarılı bir şairdir. Göz kamaştırıcı başarısına rağmen ağır bir depresyon problemi ile mücadele etmektedir. Bir sinir krizi geçirir ve 1953 yılında intihar girişiminde bulunur. Hastaneye yatırılmak zorundadır. Bu dönemde yaşadıklarını sonraları otobiyografik eseri olan *The Bell Jar*'da (1963) anlatacaktır.

İyileşmesi ve Smith'ten mezun olmasının ardından İngiltere'de akademik burs kazanır. Orada İngiliz şair Ted Hughes (1930–1998) ile tanışır. 1956 yılında evlenirler ve iki çocukları olur. Ne var ki çok geçmeden ilişkilerinde sorunlar başlar. Zamanını İngiltere ve Massachusetts'te geçirmektedir. İlk şiir derlemesini *The Colossus* (1960) adıyla yayınlar. Kitabı olumlu eleştiriler almıştır.

1962 yılına gelindiğinde Plath'in depresyonu kötüleşmiş ve Hughes'tan ayrılmıştır. Durumuna rağmen aşırı derecede üretkendir. Depresyon, yabancılaşma ve ölüm karşısında hissettiği giderek artan büyülenmeyi yansıtan, acımasızca günah çıkaran duygulu şiirler yazar. Son bir üretkenlik döneminin ardından 1963 yılının Şubat ayında intihar eder. Son eserleri kariyerinin en başarılıları olarak görülmektedir. Son derece karanlık ve hastalıklı olmalarına rağmen sarsıcı bir samimiyet ve derin bir bilgelik

taşırlar. Yirmili yaşlarında bir yazarın kaleme alabileceğinin çok ötesinde şeylerdir bunlar. Son çalışmaları 1965 yılında *Ariel* adındaki bir derlemede yayınlanır. 1970 ve 1980'lerde de çeşitli derlemeler yayınlamaya devam eder. Ölümünden çok sonra 1982 yılında bir Pulitzer Ödülü alır.

Ek Bilgiler

1- İntihar girişimi ve hastanede yatmış olmasına rağmen Plath, Smith Koleji'ne geri dönmüş ve okulunu yüksek bir dereceyle sadece bir ay geç bitirmiştir.

2- Plath "The Bell Jar" eserini Victoria Lucas takma adıyla yayınlar. Ne var ki ölümünün ardından roman kendi adıyla yayınlanır.

3- Plath bugün ulaşılabilir durumdaki bazı günlüklerini saklamıştı. Son aylarının yazıldığı bölümü ise Hughes tarafından yok edilmiştir. Edebiyat tarihçilerinin eleştirdiği bu davranışı Hughes çocuklarını korumak için yaptığını söyleyecektir.

Bob Dylan’ın Elektro Gitara Geçişi

Şarkıcı Bob Dylan (Robert Allen Zimmerman adıyla 1941 yılında doğmuştur) başlarda folk müzik tarzındaki eserleriyle büyük bir başarı ve ticari kazanç elde etmiştir. Bu müzik türü 1960’ların başında yeniden popüler olmaya başlamıştır. Bu dönemde folk müzik genel olarak akustik gitarla çalınmakta, şarkı sözleri sıklıkla savaş ve ırkçılık gibi ciddi politik meseleleri ele almaktadır. Dylan’ın “Blowin’ in the Wind” (1963) ve “Masters of War” (1963) gibi savaş karşıtı eserleri türün başyapıtları arasında kabul edilmektedir.

Minnesota’dayken gençlik aşkı rock and roll olan Dylan çok geçmeden folk müziğin sınırlarının dışına taşacaktır. 1965 yılında bir folk müzisyen olarak ününün zirvesindeyken son derece ani bir biçimde bir tarz değişikliğine gidecektir. Folk sevdalılarını dehşete düşüren Dylan, *Bringing It All Back Home* (1965) ve *Highway 61 Revisited* (1965) gibi albümlerinde rock ritimleri ve enstrümanlarını kullanmaya başlamıştır. Eleştirmenlerin yadırgadığı Dylan kendisini yeniden keşfetmiş ve “elektriğe geçiş yapmıştır.”

Politik mesajlarla yüklü folk şarkıları ile kendi neslinin sesi haline gelen Dylan’ın dönüşümü, müzik dünyasında önemli çalkantılara neden olmuştur. Saf folk müzik taraftarları onun elektro gitar ve org kullanmasını döneklik olarak adlandırmışlardır. 1965’in başında en ünlü rock kırk beşliklerinden olan *Like a Rolling Stone* çıktıktan sonra Dylan, Rhode Island’da yapılan Newport Folk Festivali’nde sahne almıştır. Tepkiler muazzamdır. Elektrikli enstrümanlar eşliğinde yuhalamalardan oluşan bir koronun ortasında üç şarkı söyledikten sonra Dylan ve grubu aniden sahneden çekilmişlerdir.

Sunucunun zorlaması üzerine sahneye bir akustik gitarla çıkmak zorunda kalmış ve durumuna uygun düşen biçimde “It’s All Over Now, Baby Blue” şarkısını çalmıştır.

Dylan bir sonraki yıl İngiltere’de turnedeyken karşılaştığı tepkiler daha serttir. Konserleri genellikle iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısımda Dylan uysal bir kalabalığa akustik gitar çalar. İkinci bölümde elektrikli müzik aletleri çalan grubu devreye girer. Dinleyicilerin bu performans karşısındaki tepkisi ise grubun sesini bastırmak amacıyla dalga geçmek, yuhalamak ya da alkışlamak olur. İşte tam da böyle bir anda dinleyicilerden biri “Judas” (İncil’e referansla) diye bağırarak orada bulunan folk müziği dinleyicilerinin duygularını yansıtır. Dylan arkadaşlarına müziğin sesini açmalarını söyler ve “Like a Rolling Stone” şarkısını haykırırcasına gürültülü bir yorumla icra etmeye başlar.

Ek Bilgiler

1- “Judas” olayını içeren kaçak kaydın 1966 turnesinin 26 ve 27 Mayıs’taki son konserleri sırasında Royal Albert Hall’da yapıldığı söylenir. Oysaki bu kayıt 17 Mayıs’ta İngiltere, Manchester’da yapılan konsere aittir.

2- 1965 yılında aldığı olumsuz tepkilerden sonra Dylan, 2002 yılına kadar Newport Folk Festivali’ne katılmamıştır.

3- “Bringing It All Back Home” albümündeki “Subterranean Homesick Blues” isimli şarkının videosu 1965 yılında D. A. Pennebaker (1925–) yönetmenliğinde çekilmiş ve ilk müzik kliplerinden birisi olmuştur.

Stanley Kubrick

Stanley Kubrick'in yönetmenlik kariyeri yaklaşık elli yıl sürmüş olmasına rağmen bu süre içerisinde sadece on üç film çekebilmiştir. Mükemmeliyetçiliği, film üretim sürecine gösterdiği aşırı dikkat, alışılmadık derece çok tekrarlarla çekim yapma arzusu onu daha verimli bir kariyerden alıkoymuştur. Bununla birlikte çevirdiği on üç filmden bir kısmı klasikleşmişlerdir. Bunların arasında kara komedi *Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb* (1964) ve çığır açan bilimkurgu filmi *2001: A Space Odyssey* (1968) bulunmaktadır.

Kubrick (1928–1999) kariyerine fotoğrafçı olarak başlamış, 1951 yılında yönetmenliğe geçiş yapmıştır. İki yıl sonra *Fear and Desire* adındaki ilk filmini çeker. Dördüncü filmi olan savaş karşıtı klasik *Paths of Glory* (1957) sonrasında kendisini elit bir yönetmen olarak kabul ettirmiştir.

I. Dünya Savaşı sırasında sonuçsuz kalan bir Fransız muharebe planını anlatan *Paths of Glory*, Kubrick'in tamamlaması otuz yılını alacağı savaş karşıtı üçlemesinin ilkidir. İlk filmini Soğuk Savaş'ı temel alan *Dr. Strangelove* ve dikkatini Vietnam'a odakladığı *Full Metal Jacket* (1987) izleyecektir.

Dr. Strangelove ticari başarı elde eden ilk nükleer savaş taşlamasıdır. Kara komedi anlatımı üzerinden ABD hükümetinin nükleer caydırıcılığa yaklaşımı eleştirilmektedir. Film ayrıca komedyen Peter Sellers'ın üç ayrı roldeki performansıyla da göz kamaştırmaktadır. Bunlardan birisi de başroldeki deli bilim adamıdır.

2001: A Space Odyssey eleştirmenler tarafından fazla beğenilmese de bilimkurgunun daha sofistike ve ana akım bir tür haline gelmesinde önemli

katkıları olmuştur. Film klasik bilimkurgu söyleminin ötesine geçmekte, bir görsel şölenle ve müzikal çağrışımlarla ilerlemektedir. Yaratıcı özel efektler aracılığıyla Kubrick izleyicilere uzayın muazzam büyüklüğünü göstermektedir.

Kubrick'in diğer önemli filmleri arasında tarihsel bir destan olan *Spartacus* (1960), Nabokov'un aynı adlı romanının film uyarlaması olan *Lolita* (1962), çok tartışmalı fütürist bir film olan *A Clockwork Orange* (Otomatik Portakal) (1971), korku kültü klasiği *The Shining* (1980) ve son filmi *Eyes Wide Shut* (1999) bulunmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Kubrick filmlerini 1962'ye kadar ABD'de çevirmiştir. Daha sonra Hollywood sisteminden soğumuş, kariyerinin kalan kısmında İngiltere'de çalışmıştır.

2- "A Clockwork Orange" 1972 yılında gözden geçirilip yeniden yayınlanana dek X reytingi almıştır. X reytingi alıp en iyi film dalında Oscar'a aday gösterilen iki filmden birisidir. (Diğer film 1969 tarihli "Midnight Cowboy"dur.)

3- "Eyes Wide Shut" neredeyse NC-17 reytingi almıştır. Bu X reytingin modern karşılığıdır. Buna karşılık filmdeki bir seks sahnesi dijital yöntemlerle değiştirilince film R reytingini garantiye almıştır.

Tütün ve Kanser

12 Temmuz 1957 tarihinde bilim insanları, Amerika'yı sarsacak bir keşfin sonuçlarını açıkladılar: İddialarına göre sigara içmek akciğer kanserine neden oluyordu.

1950'ler Amerikan sigara şirketleri için altın yıllar olmuştu. Bir Gallup araştırmasına göre 1954 yılında Amerikalıların %45'i sigara içiyordu. Frank Sinatra (1915–1998) ve Ronald Reagan (1911–2004) gibi ünlüler gönül rahatlığıyla "Lucky Strikes" ya da "Chesterfields" gibi firmaları destekliyorlardı.

Başlarda kanserle sigaranın ilişkisini ortaya koyan araştırmanın kamuoyunda çok büyük bir etkisi olmadı. Sigara firmaları keskin bir biçimde bu sonuçları reddettiler ve karşı raporlar hazırlayıp araştırmanın sonuçlarını eleştirmeleri için başka bilim insanlarını işe aldılar. İçiciler araştırmanın sonuçları nedeniyle endişelenmişlerse de bu alışkanlıktan kurtulmanın hiç de kolay olmadığının farkındaydılar.

Sağlık savunucularının baskısı altındaki Kongre, 1965 yılında sigara üreticilerini paketlerinin üzerine sağlık uyarısı eklemeye zorladı. 1971 yılında sigara reklamlarının televizyonlarda yayınlanmasına yasak getirildi.

1981 yılına gelindiğinde, sigara içen Amerikalıların sayısı %33'e düşmüştü.

1982 yılında başkan olan Ronald Reegan, C. Everett Koop'u (1916–2013) sağlık dairesinin başına getirdi. Koop sigara paketlerindeki uyarıları daha açık olacak şekilde yeniden düzenlettirdi.

Koop 1988 yılında pek çok sigara kullanıcısının zaten bildiği bir gerçeği açıklayan bir rapor yayınladı: Sigaranın çok üst düzeyde bir bağımlılık etkisi vardı. Aslında raporda sigaranın bağımlılık yapıcı etkisinin eroin ve kokainle karşılaştırılabilir olduğuna işaret edilmekteydi.

Artan bilimsel kanıtlar büyük bir kültürel dönüşümün yaşanmasına neden oldu. Sigara sosyal açıdan giderek daha az kabul edilebilir hale geldi. 1990'larda pek çok eyalet ve yerel hükümet, sigaranın otel ve restoranlarda içilmesine yasak getirdi. Tütün firmaları kanser hastası kurbanlarının açtığı davalar nedeniyle milyarlarca dolar kaybettiler.

2007 yılında Gallup sigara içen yetişkinlerin oranının %24'e kadar düştüğünü tespit etti.

Ek Bilgiler

1- 1997'de Camel reklam maskotu Joe Camel'dan vazgeçmek zorunda kaldı. Zira sigara karşıtı aktivistler bu simgenin sigaranın çocuklara sigara pazarlamak amacıyla kullanıldığını savunuyorlardı.

2- Sigara her yıl ortalama 440 bin Amerikalının ölümüne neden olmaktadır. Amerikan Kanser Topluluğu'na göre sigara kaynaklı ölümler alkol, araba kazaları, cinayet, AIDS, intihar ve yasadışı uyuşturucuların sebep olduklarından daha fazladır.

3- Sigaranın gırtlak, pankreas, karaciğer, rahim, böbrek, mesane, mide, kolon, rektum kanserleriyle bağlantılı olduğu ortaya konulmuştur.

Jack Nicklaus

Jack Nicklaus'un golf başarıları göz kamaştırıcıdır. Parlak kariyeri boyunca PGA Tur'da 73 kez zafer kazanmıştır. Bunların arasında 18 büyük şampiyona zaferi de yer almaktadır. 1962'den 1978'e kadar yılda ortalama iki PGA etkinliğini zaferle tamamlamıştır.

Nicklaus (1940–), Ohio, Columbus'ta doğdu. Erken yaşlardan itibaren golf dehası olarak görülüyordu. Yirmi yaşındayken 1960 yılındaki Amerika Açık'ı iki vuruş farkla Arnold Palmer'ın ardından ikinci gelerek bitirdi. O sıralarda halen amatör bir oyuncuydu. İki yıl sonra profesyonel oldu ve 1962 yılındaki Amerika Açık'ta, 18 delikli play-off turunda Palmer'ı yendi. Bu, Palmer için hayret verici bir bozgun olmuştu. Zira Nicklaus 11 delik kalmışken 5 vuruş geriden gelip kazanmayı başarmıştı. 1960'lar ve 1970'lerde ikisi arasındaki rekabet golfün popülerleşmesine katkıda bulunacaktı.

Yirmi altı yaşındayken Nicklaus, o senenin tüm önemli şampiyonalarını kazanma başarısı gösterdi. Otuz bir yaşına geldiğinde bütün büyük turnuvalarda iki şampiyonluğu birden bulunan ilk sporcu olmuştu.

"The Golder Bear" lakaplı Nicklaus, 1970'ler boyunca golf sporuna adeta hükmetti. 20. yüzyılda çok az sporcu kendi dalında onun gibi bir etkiye sahip olabilmiştir. On yıl içerisinde oynadığı 40 şampiyonada 8 kez galibiyet elde etmiş ve 35 kez yarıştığı şampiyonaları ilk onda bitirmişti.

En unutulmaz zaferi muhtemelen 1986 yılında geldi. O sıralar kırk altı yaşında gücü tükenmiş bir adam olarak görülüyordu. O yılın Masters'ın final turundaki son dokuz deliğin toplamını muazzam bir başarıyla 30 vuruşla tamamlayarak altıncı ve son Masters Kupası'nı kazandı. Bu onun PGA Tur kariyerindeki nihai zaferi olacaktı.

Günümüzde Nicklaus’un golf giyim malzemeleri ve araçları satan büyük bir imparatorluğu bulunmaktadır. Yüzden fazla önemli golf sahası tasarlamıştır. Bir PGA Tur etkinliği olan Memorial’ın kurucusu ve ev sahibidir.

Ek Bilgiler

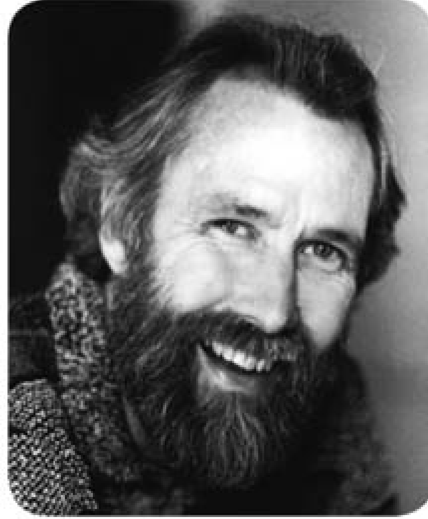
1- 1999 yılında “Sports Illustrated” dergisi Nicklaus’u bireysel sporlar dalında 20. yüzyılın en iyi erkek atleti seçmiştir.

2- Nicklaus, Masters’ı altı kez, Amerika Açık’ı dört kez, İngiltere Açık’ı üç kez, PGA Şampiyonası’nı beş kez kazanmıştır.

3- 18 zaferinin yanında turnuvalarda kıl payıyla elde ettiği dereceler de son derece önemlidir. 19 kez ikinci olmuştur ve dokuz kez üçüncü olmuştur.

Susam Sokağı

Çocuklarının daha fazla televizyon izlemesi ebeveynler için hiçbir zaman bir öncelik olmamıştır. Ne var ki kırk yıl boyunca TV'de yayınlanan eğitim amaçlı programların en önemlisi olan *Susam Sokağı* bunun önemli bir istisnasını oluşturmaktadır.

Jim Henson

Jim Henson (1936–1990) *Susam Sokağı*'nı yaratan ekibin en önemli üyesidir. Henson lisede kukla yapmaya ve onlarla performanslar düzenlemeye başlamıştır. 1955'ten 1961'e kadar yarattığı kuklalar NBC'de yayınlanan *Muppets* adını verdiği programda sergilemiştir.

Kar amacı gütmeyen bir kurum olan Çocukların Televizyonu Çalışması, Henson'la görüşerek kuklalarını okul öncesi çocuklar için yapılan eğitim amaçlı bir programda kullanmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu serinin üzerinde çalışırken Kurabiye Canavarı, Kırpık, Edi ile Büdü, Elmo ve tabi

ki Minik Kuş gibi en bilinen karakterlerini yaratmıştır. *Susam Sokağı*’nın ilk bölümü 10 Kasım 1969 yılında yayınlanmıştır.

Muppets gibi *Susam Sokağı*’nda da pek çok gerçek oyuncu rol almaktadır. Özellikle daha açık bir biçimde eğitimsel amaçlı olan bölümlerde bu tercih edilmiştir. Programı izleyen çocuklara sayma, aritmetik ve şekil tanıma gibi matematiksel kavramların yanı sıra temel okuma ve yazma da öğretilmektedir.

Program çocuklara daha ağır konularda da yardımcı olmaktadır. 1983 yılında yayınlanan bir bölümde Mr. Hooper’ı canlandıran Will Lee’nin (1908–1982) vefat etmesinin ardından çocuklar ölüm ve yaşam hakkında da bir şeyler öğrenmişlerdir.

140 ülkede yerel versiyonları yayınlanan programın başarısına karşılık kimi eleştirmenler onun zararlı yönlerine dikkat çekmektedirler. Program televizyon reklamlarının parıltılı dikkat çekici efektlerini çocukları eğitirken kullanmak üzere tasarlanmıştı. Öyle ki her program bir “harf” sponsorluğunda gerçekleştirilmekteydi. Eleştirmenler ise bu yöntemin uzun vadede çocukların dikkat aralığına olumsuz etki yaptığını söylemektedirler.

Ek Bilgiler

1- 2004 yılında Filistin ve İsrail televizyonları “Susam Sokağı” üzerine temellendirmiş programlar yayınladılar. “Susam Hikayeleri” adı verilen bu dizilerle Arap ve İsrail gençleri arasındaki karşılıklı anlayışın geliştirilmesi amaçlanmıştı.

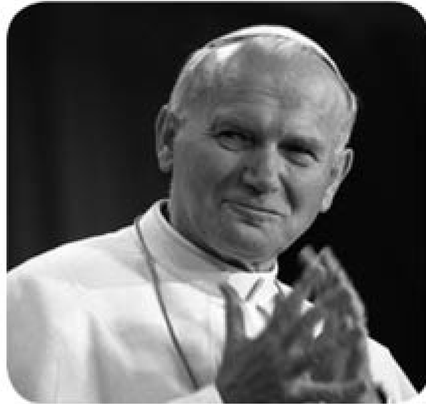
2- Genel eğitim programlarının yanı sıra, “Susam Sokağı”nda çocukların haberlerde karşılaştıkları zor meselelerle başa çıkmalarının mümkün hale getirilmesine uğraşılmıştır. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası yapılan program buna bir örnek teşkil etmektedir.

3- Tüketici hakları savunucusu Ralph Nader (1934–), PBS kanalını Mc Donalds’ın programa sponsor olmasına izin verdiği için eleştirmiştir. Zira hazır gıdalar ve çocuk obezitesi arasındaki bağ çok net bir biçimde bilinmektedir.

Papa 2. John Paul

1978 yılında Karol Wojtyla (1920–2005) papalığa seçilince Katolik dünyasındaki pek çok kişi bu seçimi anlamakta güçlük çekecekti. Zira Papa 2. John Paul adını alan Wojtyla, pek çok açıdan sıradışı bir isimdi. 455 yıllık tarih içerisinde seçilmiş İtalyan olmayan ve Slav kökenli ilk papaydı. 132 yıldır onun kadar genç birisi bu göreve getirilmemişti. Sadece 58 yaşındaydı.

Sekizinci oylamada seçilmişti. Sürpriz bir aday olmasına rağmen yirmi yedi yıllık papalığı süresince oldukça kalıcı etkileri olacaktı. Papa 2. John Paul bir atlet, şair, oyun yazarı ve dilbilimciydi. Bunların hepsinden daha önemlisi o bir halk adamıydı. Görev süresi boyunca 104 kez İtalya dışına çıktı. İçerisinde Vatikan'ın tarihsel düşmanları Küba ve İsrail'in de bulunduğu 129 ülkeyi ziyaret etti.

Papa 2. John Paul, post Vatikan II reformlarının ardından kilisede yaşanan karmaşaya bir son verdi. Nereye giderse gitsin karizması ve kişisel

çekiciliği büyük kalabalıkları etrafında toplamasına olanak sağladı. Bu yüzden kimileri ona, “rock yıldızı” papa adını verdiler. İnsan haklarının önemini vurguladı ve materyalizmin, sekülerizmin, bencilliğin tehlikelerine işaret etti. 2 bin yıllık süre içerisinde Katolik Kilisesi’nin yaptığı yanlışlar nedeniyle özür dilese de katı bir muhafazakardı. Yapay doğum kontrolü, gey evliliği ve kadınların örgütlenmesine karşı çıktı.

2. John Paul, Polonya’nın Wadowice şehrinde doğdu. İlk gençliğinin büyük bölümünü Krakow’da geçirdi. Polonya’daki Nazi İstilası sırasında taşocağında ve fabrikalarda çalışırken gizlice din eğitimi aldı.

Totaliter yönetim altında yaşadıklarının sonra alacağı kimi tutumların şekillenmesinde ciddi bir payı oldu. Pek çok tarihçi Sovyet bölgesinde komünizmin çöküşünde onun önemli bir rolü olduğuna inanmaktadır. Özellikle 1979 yılında Polonya’ya yaptığı ziyaretin ülkedeki komünist iktidarın çöküşünü hızlandırıcı bir etkide bulunduğu belirtilmektedir.

Parkinson ve yaşadığı diğer sağlık problemleri son yıllarında ziyaretlerine ara vermesine neden olmuştur. Seksen dört yaşında hayata veda eder.

Ek Bilgiler

1- 2. John Paul, 1981 yılında yapılan bir suikast girişiminden sağ olarak kurtulmuştur. Silahlı bir adam St. Peter Meydanı’nda karnına, sağ kolu ve sol eline ateş etmiştir. Beş saatlik bir ameliyatın ardında bağırsaklarının bir bölümü alınmak zorunda kalmıştır.

2- O ve Vatikan 2002 yılında Amerika’da yaşanan cinsel taciz skandalındaki tutumları nedeniyle eleştirilmişlerdir. Papa, kurbanlar için üzüntülerini belirtmiş ama kilise politikasında hiçbir ciddi değişiklik yürürlüğe koymamıştır.

3- 2. John Paul sekiz dil konuşmaktadır. Papa olduktan sonra İspanyolca öğrenmiştir.

Otomatik Portakal

A Clockwork Orange (Otomatik Portakal) (1962), İngiliz romancı Anthony Burgess'in (1917–1993) en bilinen eseridir. Hırçın ama karizmatik bir genç serseriyi anlatan bu rahatsız edici roman, apaçık şiddet betimlemeleriyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Dili yaratıcı bir biçimde kullanmasıyla etki yaratan romanın 1971 yılında tartışmalar uyandıran bir film uyarlaması da yapılmıştır.

Anthony Burgess

1961 yılında halihazırda yarım düzine romana imza atmış olan Burgess, Sovyetler Birliği'ne tatile gider. Ziyareti sırasında Sovyet devletinin vatandaşlar üzerindeki mutlak kontrolü dikkatini çeker. Fakat o dönem Leningrad olarak adlandırılan St. Petersburg'da paradoksal biçimde kontrol edilemeyen gençlik çeteleri bulunmaktadır. Bu gözlemlerin Burgess geri döndüğünde yazdığı *Otomatik Portakal* adlı kitabı üzerinde son derece önemli etkileri olmuştur.

Romandaki olaylar Alex adındaki bir genç haydudun ağzından anlatılmaktadır. Alex, belirgin olmayan bir çevrede baskı altında tutulan müphem bir gelecekteki topluluğun parçası olarak yaşamaktadır. O ve arkadaşları yerel bir barda içtikleri içerisine uyuşturucu hap atılmış sütlerin etkisiyle sokakları birbirine katmaktadırlar. Çeşitli vahşi suçlar işleyip etraflarındaki insanların dehşete kapılmalarına neden olmaktadırlar. Bu suçlar silahlı gasptan sadistçe tecavüze kadar çeşitli eylemleri kapsamaktadır. Bütün bu eylemleri yaparken Rusça kelimeleri Cockney argosuyla harmanladıkları tuhaf bir dilde konuşmaktadırlar. Öte yandan Alex sıradan bir serseri değildir. Şiddete düşkünlüğüne rağmen duyarlı bir gençtir. Özellikle Beethoven başta olmak üzere klasik müzik hayranıdır.

Tecavüz ettiği kurbanlarından birisinin ölümünün ardından Alex yakalanır ve hapse atılır. Hükümet tarafından şiddete olan eğiliminin ortadan kaldırılması için kendisine beyin yıkama işlemi uygulanır. Ne var ki bu beyin kontrol teknikleri sadece ondaki şiddet eğilimini değil özgür iradesini de elinden almaktadır. Bireyciliğin ateşli bir savunucu olan Burgess bunu kabul edilemez olarak görmektedir.

Stanley Kubrick (1928–1999), 1971 yılında *Otomatik Portakal* romanının sinema uyarlamasını yapmıştır. Film X rating almış ve bir eleştiri fırtınasına yol açmıştır. Bir kült haline gelse de Burgess kitabın sonunun filmden çıkarıldığını, bunun sondaki anlamı tamamen değiştirdiğini söyleyecektir.

Ek Bilgiler

1- Roman adını bir Cockney argosu deyiminden almaktadır: "as queer as a clockwork orange" (otomatik portakal kadar garip). Burgess bunun mekanik güçler tarafından yeniden düzenlenen yaşayan bir organizma için en uygun betimleme olduğunu düşünmüştür.

2- "Otomatik Portakal" Burgess'in bir röportajında belirttiği gibi çok rahatsız edici bir romandır. Kendisi de, "Onu oluşturan bu şeylere tahammül edebilmek için yazarken sürekli sarhoş oluyordum" demiştir.

3- Burgess kitabın en iyi eseri olmadığını düşünüyordu. Daima bu eserle hatırlanacak olması düşüncesinden hiç de mutlu değildi.

Aretha Franklin

Aretha Franklin'in (1942–) unutulmaz bir şarkısı varsa eğer, o da "Respect"tir. Şarkıyı o kadar başarılı bir biçimde yorumlamıştı ki dinleyenler bunun 1965 tarihli bir Otis Redding (1941–1967) bestesi olduğunu anlayamadılar bile. Redding bile Franklin'in heyecanlandırıcı yorumunu dinlediği zaman şöyle demiştir: "Şarkımı kaybettim. Bu kız onu benden aldı."

Franklin, 1960'ların sonunda çok tutulan eserleriyle ortaya çıktığında zaten kendi çapında bir yıldızdı. Tennessee, Memphis'te doğmuştu. Genç yaşta kilise korolarında şarkı söylemeye başladı. Efsanevi şarkıcı Sam Cooke'un (1931–1964) teşviki ile pop müziğe geçiş yaptı.

Columbia Records'la sözleşme yaptıktan sonra başarılar elde etse de süperstarlık mertebesine 1966 yılında Atlantik Records'a geçince ulaştı. *I Never Loved a Man the Way I Love You* (1967), *Lady Soul* (1968) ve *Soul' 69* (1969) gibi bir dizi klasik eseri piyasaya sürdü. Kilise müziklerinden *The*

Wizard of Oz filmindeki “Over the Rainbow” gibi standart şarkılara uzanan geniş bir yelpazede her türden şarkı söyledi.

Yine de en çok tanındığı tür lakabında gizlidir: Soul’un Kraliçesi. Soul önceleri birbirinden ayrı tutulan iki türü kaynaştırıyordu: R&B ile gospel. R&B, standard 12 bar blues müziği, net tanımlanmış vuruşlarla birleştirir. Gospel ise bir kilise müziği türüdür. Sonuçta ortaya çıkan tür R&B’nin temposu ile gospel müziğinin yüce ilahilerini kaynaştırmaktadır. Franklin en başarılı soul sanatçılarındandır. Redding, Cooke ve Ray Charles (1930–2004) gibi isimlerle birlikte anılmaktadır.

Ek Bilgiler

1- En iyi R&B kadın performansı dalında Grammy Ödülü o kadar sık Franklin’e verilmiştir ki sonunda ödül Aretha adıyla anılmaya başlanmıştır.

2- 1970’lerin sonundaki bir sessizlik döneminin ardından, 1980 yılında çevrilen “The Blues Brothers” filminde yer almasıyla kariyeri yeniden canlanmıştır.

3- 1987 yılında Franklin, Rock and Roll Onur Listesi’ne alınan ilk kadın olmuştur.

Elizabeth Taylor

On yıllar boyunca Elizabeth Taylor (1932–2011), özel hayatı, başarılı oyunculuk kariyerinden daha fazla ilgi gören bir aktris olagelmiştir. Genç kızlığından beri, aralarında ünlü aktör Richard Burton'la (1925–1984) iki defa olmak üzere yaptığı sekiz evlilikle magazin gazetelerinin ve film dergilerinin gündemine oturmuştur. Daha sonraki dönemlerde ise sağlık problemleri nedeniyle gözlerden uzak kalmıştır.

Taylor, *National Velvet* (1944) filmindeki rolü ile bir çocuk yıldız olarak tanınmıştır. 1950 yılında çevirdiği *Father of the Bride* filmine kadar bir dizi çocuk karakteri canlandırmıştır. Aynı yıl ilk evliliğini gerçekleştirir. Bir yıl sonra trajik *A Place in the Sun* (1951) filminde güzel ve hırslı bir kadını canlandırarak yetişkin rollerinde izleyicilere kendisini kabul ettirir.

Arka arkaya dört yıl Oscar'a aday gösterilmiştir. Bunların arasında Tennesse Williams uyarlamaları olan *Cat on a Hot Tin Roof* (1958) ve *Suddenly, Last Summer* (1959) vardır. *BUtterfield 8* (1960) ile dördüncü kez aday gösterilişinde Oscar'ı kazanacaktır.

John O'Hara romanından uyarlanan *BUtterfield 8* filminden sonra üç çalkantılı yıl boyunca herhangi bir filmde oynamamıştır. Bu sürede sağlık problemleri yakasını bırakmamış ve yapımı 44 milyon dolara mal olan ve 20th Century Fox şirketine 10 milyon dolar zarar ettiren *Cleopatra* (1963) filmi ile uğraşmıştır.

Cleopatra filminin çekimi sırasında evli olan Taylor, aynı şekilde Vatikan'ın tepkisini çekmiş evli durumdaki rol arkadaşı Burton'la bir ilişki yaşamıştır. İlişkileri Vatikan tarafından azarlanmalarına ve Eddie Fisher ile olan dördüncü evliliğinin son bulmasına neden olmuştur. Burton'la

yaptıkları iki evlilikten birincisi 1964 yılında bu olayın arkasından gerçeklemiştir. Çift 1974 yılında ayrılmış, 1975 yılında tekrar evlenmiş ve 1976 yılında yeniden ayrılmışlardır.

Taylor ikinci Oscar'ını Edward Albee'nin yazdığı *Who's Afraid of Virginia Woolf?* (1966) adlı oyununun sinema uyarlamasıyla almıştır. Filmde yine Burton ile beraber oynamışlardır. Buradaki rolü pek çok eleştirmen tarafından Taylor'un kariyerinin doruk noktası olarak görülmektedir. 1970'lerdeki bir dizi önemsiz filmin ardından 1980 sonrasında son derece az yapımda rol almıştır.

Ek Bilgiler

1- Son yıllarda Taylor daha ziyade Michael Jackson'la olan yakın dostlukları, mücevherlere düşkünlüğü ve AIDS'e karşı yürüttüğü savaşla gündeme gelmiştir.

2- Cleopatra rolü için 1 milyon dolarlık bir ücret ve gişe hasılatından %10 pay almıştır. Bu o zamana dek bir oyuncu için ödenen en yüksek bedeldir.

3- "Who's Afraid of Virginia Woolf?" filmi, düzüşmek ve oğlancılık gibi kelimelerin kullanımı nedeniyle, "yetişkin izleyiciler içindir" uyarısı yapılan ilk yapım olmuştur.

Uzay Yarışı

4 Ekim 1957 tarihinde *Sputnik 1* adlı aluminyum uydu, Dünya atmosferine yerleşti. Sovyetler Birliği'nin Kazakistan'daki üssünden fırlatılan küçük uydu, ABD ve SSCB arasındaki uzay yarışının başlangıcını oluşturuyordu.

Laika

Sonra otuz yıl boyunca iki süper güç uzay yarışı için milyarlarca dolar harcadılar. Her iki devlet için de bu yarış ulusal gurur meselesiydi. Öte yandan bu yarış sayesinde bilimsel gelişmeler yaşanmış ve dünyanın ötesindeki evreni anlayış biçimimiz değişmiştir.

Sputnik uydusunun fırlatılmasının ardından ABD emekleme aşamasındaki uzay programını hızlandırdı. Kongre hızla National Aeronautics and Space Administration'u (Ulusal Havacılık ve Uzay Yönetimi) (NASA) kurdu.

Başlarda Sovyet programı çok daha başarılı gidiyordu. *Sputnik*

uydusunun fırlatılmasından bir ay sonra Sovyetler Birliği uzaya Laika adında bir köpek gönderdi. NASA'nın ilk uydu denemeleri ise son derece büyük başarısızlıklarla ilerliyordu. Dört yıl sonra Sovyet astronom Yury Gagarin (1934–1968) uzaya giden ve dünyanın yörüngesinde dolaşan ilk insan oldu.

NASA çok geriden geliyordu. Arayı kapatmak için çok büyük bir şey yapmaları gerekiyordu.

Başkan John F. Kennedy (1917–1963) 1961 yılında şu çağrıyı yapmıştı: "Bu ulusun işaret edeceğim şu amaca ulaşmak için uğraşacağına inanıyorum. Bu on yıl bitmeden bir insan aya gidecek ve sağlıklı bir biçimde geri dönecektir."

Kennedy'nin sözü 1969 yılında *Apollo 11* görevi tarafından yerine getirildi. Astronotlar Neil Armstrong (1930–2012) ve Buzz Aldrin (1930–) Ay yüzeyinde yürüdüler. Birkaç yıl içinde NASA insansız Mars keşif araçları, uzay istasyonları ve *Voyager 1* gibi uzay araçları geliştirdi. Böylece galaksinin en uzak noktaları hakkında bilgi sahibi olunabildi. Jüpiter'in ayları ve Satürn'ün halkalarının net görüntüleri elde edildi.

Ek Bilgiler

1- Apollo programının başlangıcı son derece trajikti. İlk insanlı görevde Apollo 1'in roketleri çalışmadı. Kaza sonucu oluşan yangın bütün mürettebatı öldürdü.

2- NASA Voyager uydusuna som altından bir fonograf kaydı koydu. Gemi dünya dışı yaşama ulaştığında, buradaki bilgiler onlara çok şeyi anlatacaktı. Diskte Johann Sebastian Bach (1685–1750), Louis Armstrong (1901–1971) ve Chuck Berry (1926–) gibi müzisyenlere yer verilmişti.

3- Pek çok icat önce uzayda kullanılmak için geliştirildi. Bunların arasında duman dedektörleri, uydu antenleri, kayak botları gibi bir çok malzeme bulunmaktadır.

Joe Namath

Muazzam istatistiklere ya da uzun bir kariyere sahip olmasa da "Broadway" Joe Namath (1943–), 1960'ların futbolu için bir simge haline gelmişti. 1965 yılında Alabama Üniversitesi'nden roket gibi bir sağ kol, sakat bir sağ diz ve karizmasıyla birlikte mezun oldu.

"New York Jets" takımının oyun kurucusu olan Namath, Super Bowl 3'ün favorisi olan "Baltimore Colts" karşısında kazanacakları zaferi önce ilan etmiş ve ardından gerçekleştirmişti. Bu Super Bowl tarihinin en büyük olaylarından biriydi. Pek çok gözlemci maçın modern Amerikan futbolunun başlangıcı olduğunu söylemektedir. Bu olay NFL'in ülkenin en popüler spor ligi olması sürecine büyük bir hız katmıştır.

Namath, Jets takımıyla on iki yıl geçirmiştir (1965–1976). Bir yıl da "Los Angeles Rams" (1977) için oynamıştır. Toplamda 25.295 metrelik pas atışı ve 173 touchdown başarısı vardır. Jets takımıyla yaptığı ilk sözleşmenin 400 bin doların üstünde olduğu söylenmektedir. Bu o dönem için profesyonel futbolda bir rekordur.

Jets takımının yatırımı hızla sonuç vermiştir. 1965'te Namath ligin en başarılı çaylağıdır. 1967 yılında bir sezonda paslarıyla 3600 metreyi geçen

ilk oyun kurucu olur. 1968 sezonunda Jets takımının bir Super Bowl şampiyonluğu kazanmasını sağlar. Ligde Yılın En İyi Oyuncusu olarak seçilir.

Uzun kumral saçları ve Fu Manchu bıyıklarıyla Namath, 1960'ların antikahramanları kucaklamaya hazır gençliği için bir ikon haline geldi. O kendinden emin ve isyankar bir seks sembolüydü. Ama aynı zamanda ulaşılabilir ve neşeli bir insandı. Bir külotlu çorap markası adına televizyonlarda gösterilen reklam kampanyasında oynaması bu özelliğini yansıttığı meşhur bir olaydır.

Başlarda çok başarılı olmasına rağmen yaşadığı diz sakatlıkları futboldaki etkinliğini kısıtladı. Kariyeri sona erdiğinde mağlubiyet sayısı galibiyet sayısından fazlaydı. %50 başarı oranıyla pas atabilmiş, touchdown sayısından 47 adet fazla sayıda pas arasına maruz kalmıştır.

Profesyonel futbol ve Amerikan kültürü üzerindeki etkisi ise çok büyüktü. 1985 yılında Futbol Onur Listesi'ne alındı.

Ek Bilgiler

1- Namath aynı zamanda gelecek vaat eden bir beyzbol oyuncusuydu. Birinci ligden altı takım onun peşindeydi. Bunların arasında ona 50 bin dolar prim önerdiği söylenen "Chicago Cubs" takımı da vardı. Namath bu teklifi reddederek Alabama'da Amerikan futbolu oynamayı seçti.

2- Alabama takımının efsanevi koçu Bear Bryant (1913–1983) onun için, "Koçluk yaptığım en iyi sporcu" demiştir.

3- Sadece saha dışında ihtişamlı değildi. Kenarda durduğu sırada üstüne kendisine ayrı bir hava katan uzun kürk mantolar giyerdi.

Mary Tyler Moore

Kariyerine dans eden bir mutfak gerecini oynadığı TV reklamı ile başlayan Brooklyn doğumlu aktris Mary Tyler Moore (1936–), bir gün TV'de canlandıracağı iki rolle Amerikan kadınının 1960'lar ve 1970'lerdeki değişen konumunun aynası haline geleceğini tahmin bile edemezdi.

1961 yılında Laura Petrie tiplemesini canlandıran Moore mutlu ev kadınının tipik bir örneğini ortaya koyuyordu. Petrie, *The Dick Van Dyke Show*'daki TV yazarı Rob Petrie'nin karısıydı. Moore CBS kanalında yayınlanan dizideki rolüyle iki Emmy Ödülü kazandı. 1966 yılındaki son bölümün ardından Moore 1970 yılında televizyonlara Petrie'nin tam zıddı bir karakterle geri döndü. *The Mary Tyler Moore Show*'da bağımsız bir iş kadını olan Mary Richards'ı canlandırdı.

Dizide, Mary Richards birlikte yaşadığı erkek arkadaşından ayrılınca Minneapolis'e gider. Dizinin meşhur şarkısında söylendiği gibi, bundan sonra her şeyi kendi başına yapacaktır. O döneme kadar kadın karakterler genellikle ya eş ya da kız arkadaş olarak dizilerde rol almışlardır. Richards bir TV haber programının yapımcı ortaklarından birisi olur. Kendisine bir daire kiralar. New York City'den Rhoda Morgenstern ve ev sahibi ile birlikte kalır.

Dizide Richards, erkek arkadaşlarıyla kimi ilişkiler yaşar. Buna karşılık her zaman işi önceliklidir. Bu nedenle duygusal ilişkiler ikinci planda kalırlar.

Mary Richards dönemin yeni kadın tiplemesini simgelemektedir. Feminizme daha ulaşılabilir bir yorum getirmiş, çalışan kadınları konu alan diziler için temel örnek olmuştur. 1977 yılındaki son bölümde kanalın alık haber sunucusu Ted Baxter dışındaki herkes kovulur ve haber odasının ışıklarını son kez Mary Richards kapatır.

Ek Bilgiler

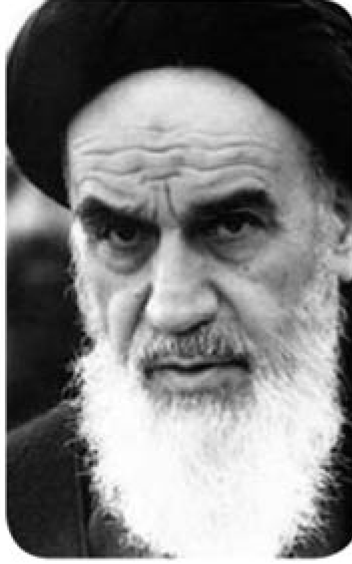
1- "Mary Tyler Moore Show" Almanya'da "Oh, Mary" adıyla yayınlanmıştır.

2- 2002 yılında Mary Richards'ın bir heykeli Minneapolis'e dikilmiştir. Burası dizinin açılış jeneriğinde Moore'un şapkasını havaya fırlattığı ünlü mekandır.

3- Başlangıçta Mary Richards'ın boşanmış bir karakter olması planlanmıştır. Ne var ki yapımcılar oluşabilecek tartışmalardan çekinmişler ve izleyicilerin onun "The Dick Van Dyke Show"daki Rob Petrie'den boşanmış olduğuna inanacaklarını düşünmüşlerdir.

Ayetullah Humeyni

Uzun beyaz sakalı, siyah sarığı ve öfkeli simasıyla Ayetullah Ruhullah Humeyni (y. 1900–1989), İran İslam Devrimi'nin ve onun Batı'ya karşı olan düşmanlığının sembolü olagelmiştir.

Humeyni ülkenin Batı destekli lideri otokrat Muhammad Rıza Şah Pehlevi'nin (1919–1980) düşüşünün ardından Şubat 1979'da İran'ın kontrolünü ele geçirmiştir. İran'ı bir İslam devleti haline getiren Humeyni kurduğu devletin en üst otoritesi olmuştur.

Humeyni'nin liderliği altında İran daha tutucu ve Batı karşıtı bir hale bürünmüştür. Yeni gelen yasalar kadınları çarşaf ve peçe giymeye zorunlu tutmuştur. Yasaların eleştirilmesine izin verilmemiş, müzik ve alkol yasaklanmıştır. Devrimden sonra binlerce insan kamuya açık alanlarda idam edilmiştir. Humeyni gücünü pekiştirdikçe farklı unsurlar devletten ve

askeriyeden dışlanmışlardır.

Humeyni ABD'ye "Büyük Şeytan" demiş, her fırsatta İsrail ve Siyonizm'e saldırmıştır. Devrimini diğer Ortadoğu ülkelerine de yaymak için çalışmalar yürütmüştür.

İran'ın lideri olmadan önce Humeyni, Şii bir Müslüman bilgindi. İslam hukuku, ahlak ve felsefesi üzerine çeşitli çalışmalar yürütüyordu. 1941 yılına kadar politik bir figür olarak ortaya çıkmamıştı. *Keşfu'l-Esrar* adındaki kitabında Şah'ı İslam'ın temellerini sarstığı için eleştiriyor ve bir İslam devleti düşüncesinin temellerini atıyordu.

1964 yılında Humeyni Şah'ın devrilmesini savunduğu için sürgüne gönderildi. Irak'taki merkezinden İran rejimini eleştirmeye ve İran'daki yeni gelişmelere ilham kaynağı olmaya devam etti. 1978 yılında halen sürgündeyken Şah karşıtı toplumsal öfkenin simgesi haline gelmişti. 1979 Şubat'ında ülkeye döndüğünde bir kahraman gibi karşılandı.

İran rehine krizi (1979-1981) ve İran-Irak Savaşı (1980-1988) gibi olaylar sırasında son derece milliyetçi bir çizgi izledi. Seksen dokuz yaşında öldüğünde İran'da İslam devrimi iyice oturmuştu. Şu anda onun görevini Ayetullah Ali Hamaney (1939-) yürütmektedir.

Ek Bilgiler

1- Humeyni "Ayetullah" (Allah'ın Delili) unvanını 1950'lerin sonlarında aldı. 1962 yılında ise o dönemde yalnızca altı mollanın sahip olduğu "Büyük Ayetullah" unvanını aldı.

2- Humeyni'nin doğum tarihi konusunda bir tartışma vardır. Kimi kaynaklarda 1900, kimileri 1901, kimilerinde ise 1902 yılında doğduğu iddia edilmektedir. "New York Times"a göre üzerinde en çok uzlaşılanı "27 Mayıs 1900" tarihidir.

3- Humeyni'nin halka yaptığı en ünlü konuşmalarından biri 1989 yılında gerçekleşmiştir. İngiliz yazar Salman Rüşdi'nin (1947–) öldürülmesi için fetva verdi. Rüşdi'nin "Şeytan Ayetleri" kitabı İslam'a bir küfür olarak görülmüştü. Fetva, Rüşdi'yi korumayla yaşamak zorunda bırakmıştır.

Kim Korkar Virginia Woolf'tan?

Oyun yazarı Edward Albee'nin (1928–) *Who's Afraid of Virginia Woolf?* (Kim Korkar Virginia Wolf'tan?) (1962) isimli eseri 20. yüzyılın en iyi Amerikan tiyatro eserlerinden birisi olarak görülmektedir. Kendi dönemine göre son derece yenilikçi, absürt ve dindışı niteliktedir. 1950'ler boyunca Amerikan popüler kültürüne ağırlığını koyan mutlu aile yaşamı tablosunu inceden inceye sarsmıştır.

Edward Albee

Albee'nin oyununun merkezinde içkiye düşkün orta yaşlı bir çift olan George ve Martha bulunmaktadır. George küçük bir üniversitede tarih profesörüdür. Martha ise üniversite başkanının kızıdır. Bir gece geç saatte bir fakülte partisinden dönerler. İkisi de sarhoştur. Birbirlerine ağır hakaretler ederler. Martha eşine küstah bir tavırla partiden bir başka çifti

evlerine davet ettiğini söyler. Genç bir biyoloji profesörü olan Nick ve eşi Honey. Böylece biraz daha içebileceklerdir.

Nick ve Honey geldiğinde, Martha öfkeli bir şekilde evliliği hakkındaki tüm kirli çamaşırları ortaya serip yakışıklı ve kendine aşırı güvenen Nick'in önünde kocasına hakaret eder. Akşam sözlü tacizler, cinsel imalar ve özenle hazırlanmış akıl oyunlarıyla geceye varır. Bütün oyun, George ve Martha'nın birbirlerine dönük sürekli hakaret ve aşağılamalarını içeren Albee'nin kaleminden çıkma parlak ve acımasız diyaloglarla yürür.

Tamamen seyirci kalmak istemelerine rağmen Nick ve Honey, Martha ve George'un kavgasına dahil olurlar. Çiftlerin gizlemek istediği acı verici sırlar ortaya dökülmeye başlar. Sonunda George ve Martha'nın acı kavgalarının, birbirlerine karşı hissettikleri derin aşkı ve evlilikleri boyunca yaşadıkları hayal kırıklıklarına dönük derin üzüntülerini gizlediği anlaşılır. Bütün o acımasız ağız kavgaları durulunca Martha ve George'un canavarlar değil evlilik hayatından kaynaklanan korku ve zorlukların etkisindeki sıradan insanlar oldukları ortaya çıkar.

Ek Bilgiler

1- Romanın 1966 yılında çekilen film uyarlamasının başrollerinde Elizabeth Taylor (1932–2011) ve Richard Burton (1925–1984) rol almaktadır. Filmde sadece dört temel oyuncu vardır. Dördü de Oscar'a aday gösterilmişlerdir.

2- Albeet oyunun başlığını New York City şehrinde Greenwich Village'deki bir bar aynasında gördüğü grafitiden almıştır.

3- "Kim Korkar Virginia Wolf'tan?" Albee'nin ilk uzun oyunudur. "The Zoo Story" (1959) gibi ilk eserleri genellikle tek perdelik oyunlardır.

Jimi Hendrix

1967 Haziran ayında Rolling Stones grubundan Brian Jones (1942–1969) Kaliforniya'da düzenlenen üç günlük Monterey Pop Festivali'nde Seattle'dan gelen Jimi Hendrix (1942–1970) isminde adı pek duyulmamış yeni bir gitaristi takdim etti. Jones onun için "Dinlediğim en heyecan verici icracı" demişti. Hendrix'in Monterey'deki performansı büyük bir heyecan yarattı. Destansı performansı boyunca Fender Stratocaster marka gitarını çaldı. Başka bir seferde pena yerine dişlerini kullandı. En sonunda ise gitarını ateşe verdi.

Hendrix'in *Are You Experienced?* isimli albümü Monterey performansı sayesinde çok satacaktı. *Are You Experienced?* ve onu izleyen iki albümü, 1960'ların sonundaki saykodelik müzik hareketinin temel taşlarından kabul edileceklerdi. Ancak Hendrix'in kendisi ve buna bağlı olarak albümleri

saykodelik müzikten çok daha fazlasını ortaya koyuyordu. Hendrix elektro gitarıyla R&B, caz, folk, rock ve funk çağrışımları yapabiliyordu.

Hendrix elektro gitarın kapasitesini kendisinden önceki tüm sanatçılardan farklı bir biçimde kullanıyordu. Sıradan biçimde kullanmak yerine enstrümanına şarkı söyletebilmek için feedback, distortion ve wah-wah pedalı gibi yeni teknikleri kullanıyordu. Hendrix halen pek çoklarınca tüm zamanların en iyi rock gitaristi olarak görülmektedir.

Monterey'deki performansından iki yıl sonra dünyanın en büyük müzik yıldızlarından biri oldu. Üçüncü albümü olan *Electric Ladyland*, Amerikan albüm listelerinde birinci sıraya yerleşti. Ünlü Woodstock Festivali'nin esas sanatçısı oldu. Saat 7'de, nemli bir Pazartesi sabahında uyuklayan dinleyicileri Amerikan Milli Marşı *The Star-Spangled Banner*'ın elektro gitar uyarlamasıyla ayağa kaldırdı. Distortion yüklü gitarıyla yaptığı doğaçlamalardan oluşan performansı, hippi neslinin ve Amerika'nın değişen ruh halinin simgesi oldu.

Bir yıldan kısa bir süre sonra Hendrix aşırı dozda uyuşturucu kullanımından kaynaklanan komplikasyonlar nedeniyle Londra'daki bir otel odasında ölü bulundu. Yalnızca yirmi yedi yaşında olmasına rağmen rock müziğin çehresini çoktan değiştirmişti. Hard rock, heavy metal ve funk müziklerinin gelişimine katkı sunmuştu.

Ek Bilgiler

1- 1992 yılında Hendrix ölümünden sonra hayat boyu başarı dalında Grammy Ödülü kazandı.

2- Hendrix'in Monterey Pop Festivali'ndeki performansı D. A. Pennebaker'ın "Monterey Pop" belgeselinde gösterilmektedir.

3- Hendrix ilk Kuzey Amerika turnesini "The Monkees" grubunun konserlerinden önce sahneye çıkarak gerçekleşmiştir.

Bonnie and Clyde (1967)

“Biz banka soyarız.”

—Faye Dunaway, Bonnie Parker rolünde

Arthur Penn’in Büyük Buhran dönemi banka soyguncuları Bonnie Parker ve Clyde Barrow hakkındaki filmi sinemalarda gösterildiğinde pek çok eleştirmen tam olarak neyle karşı karşıya olduklarını anlayamamışlardı. Ama gördükleri şeyden hoşlanmadıklarının farkındaydılar. 1967 yazında *Bonnie and Clyde* gösterilir gösterilmez şiddeti meşrulaştırdığı ve cinayetleri komediyle birlikte gösterdiği için eleştirildi. Film hızla gösterimden kaldırıldı. Yapımcı Penn (1922–2010) ve film yıldızı Warren Beatty (1937–) için tam bir felaket yaşanıyordu.

Bonnie ve Clyde

Sadece kısa bir süre için gösterilebilmiş olmasına rağmen film Amerikan gençliği üzerinde büyük bir etki yarattı. Flatt ve Scrugg ikilisi tarafından söylenen bluegrass tarzındaki film müziği listelerin en başına yerleşti. Filmin yarattığı moda hızla yaygınlaştı. Amerikan sinemaseverlerinin yeni kuşağının temsilcisi olan yirmi beş yaşındaki Roger Ebert, filmi “Amerikan sinema tarihinde bir dönüm noktası olan gerçekçi ve dahiyane bir çalışma” sözleriyle övüyordu.

Filme ilişkin yaklaşımlar kısa sürede değişti. *Bonnie and Clyde,* Amerikan sinemasında bir devrim yarattı ve 50 milyon dolarlık bir hasılat yaptı.

The Graduate (1967) filmiyle birlikte *Bonnie and Clyde* 1960’larda yaşamış gençlerdeki hoşnutsuzluk dalgasından istifade ediyordu. Film tarihçisi Robert Sklar gençlerin *Bonnie ve Clyde’*da “kendi sosyal yabancılaşmalarını yansıtan, ölüme mahkum bir kanunsuzluk” gördüklerini söylemektedir.

Filmin reklam sloganında söylendiği gibi Bonnie ve Clyde banka soyar ve insanları öldürürlerdi. Bu tiplemeler Fransız yeni dalgasının (özellikle François Truffaut ve Jean-Luc Godard çalışmalarında) nihilist duyarlılığından etkilenerek insan öldürür ve soygun yaparlar, çünkü canları sıkılmıştır. Çünkü hiçbir şeyi önemsememektedirler.

Penn’in şiddet ve cinselliği kullanımı günümüz standartlarında son derece uysal görünmesine karşın 1967 yılında izleyicileri şoke etmiştir. Bu aynı zamanda Hollywood’da yeni bir dönemin başlangıcıdır. Pek çoğu okullu olan yeni bir yazarlar, yönetmenler ve oyuncular nesli Hollywood’u eski stüdyo filmleri geleneğinden uzaklaştırmışlardır. Tarihi destanlar ve müzikallerin yerini daha kişisel ve modern filmler almıştır.

Ek Bilgiler

1- “Bonnie and Clyde” on dalda Oscar’a aday gösterilmiştir. Estelle Parsons en iyi yardımcı kadın oyuncu ve Burnett Guffey en iyi sinematografi dalında Oscar almıştır.

2- Filmin yaygınlaştırdığı moda trendleri arasında kadınlar için bereler ve uzun etekler, erkekler içinse fötr şapka ve kruvaze takımlar gibi 1930’ların gangster kıyafetleri bulunmaktadır.

3- Film Faye Dunaway, Gene Hackman, Parsons ve Gene Wilder gibi oyuncuların kariyerlerinin gelişimine önemli bir katkı yapmıştır.

Pozitif Ayrımcılık

Pozitif ayrımcılık, ABD'de kadınlar ve ırksal azınlıklar için işe alım ve üniversite kayıtlarında ek avantajlar sağlamak amacıyla yaygınlaştığı 1960'lar ve 1970'lerden itibaren Amerikan yaşamının en önemli politik tartışma konularından birisi olagelmiştir.

Martin Luther King Jr.

2005 yılında yapılan bir Gallup araştırmasına göre, Amerikalıların %50'si halen tartışmalı bir konu olan pozitif ayrımcılığı ırk ve cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanan sorunların düzeltilmesinin bir yolu olarak desteklerken, %42'si karşı çıkmaktadır.

Pozitif ayrımcılık, yurttaşlık hakları ve kadın hakları hareketi tarafından 1960'larda gündeme getirilen cinsel ve ırksal eşitsizlikler hakkındaki tartışmalar sırasında ortaya atılmıştır. Martin Luther King Jr. (1929–1968) gibi yurttaşlık hakları savunucuları, "yıllar boyunca zencilere karşı özel bir tutum izleyen toplumun, şimdi de zenciler lehinde özel bir tutum izlemesi gerektiğini" savunmaktadırlar.

1965 yılında ABD Başkanı Lyndon B. Johnson (1908–1973), hükümet müteahhitlerinin azınlık mensubu işçilerin istihdamında pozitif ayrımcılık yapmaları gerektiğini bildiren bir resmi emir yayınladı. Kamuya ve özel sektöre ait üniversite, itfaiye ve polis gibi yerel hükümet temsilcilerinin pek çoğu bu öneriyi takip ettiler.

Ortaya atılmalarından itibaren bu programlar hep tartışmalara konu oldu. Eleştirmenlere göre pozitif ayrımcılık ırksal ayrımcılığı bu kez beyazların aleyhine olacak şekilde tersine çevirmekteydi.

Gerçekten de kimi eyaletlerde seçmenler pozitif ayrımcılığa karşı çıktılar. Özellikle Kaliforniya'da. 1996 yılında yapılan bir referandumla ırksal öncelikler bu eyaletteki üniversite kayıtlarında göz önünde tutulmamaya başlandı.

2003 yılında ABD Yüksek Mahkemesi aldığı bir kararla pozitif ayrımcılığın hukukiliği iddialarını güçlendirmiş oldu. Mahkeme, Michigan Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin kayıtlarda ırk etmenini kullanabileceğini ifade ediyordu. Daha az vasıflı bir azınlık mensubunun kendisinin yerine tercih edilmesi sebebiyle kayıt başvurusunun geri çevrildiğini iddia eden bir kadının şikayeti de böylece reddedilmiş oluyordu.

Ek Bilgiler

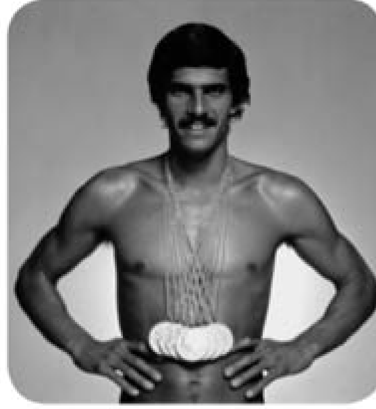
1- 2005 yılında yapılan bir anket erkeklerin %61'inin kadınların işyerinde eşit koşullara sahip olduklarına inandığını göstermektedir. Kadınlarınsa yalnızca %45'i bu düşüncededir.

2- Michigan Davası'nın ardından, 2006 yılında yapılan bir referandumla devlet üniversitelerinde pozitif ayrımcılık yasadışı ilan edildi.

3- Pozitif ayrımcılık aralarında Hindistan'ın da bulunduğu az sayıdaki ülkede uygulanmaktadır. Bu yasalarla ülkedeki dokunulmaz dalit kastının durumu düzeltilmeye çalışılmaktadır.

Mark Spitz

Yüzücü Mark Spitz (1950–), sekiz günlük bir süre içerisinde daha önce hiçbir atletin başaramadığı bir şeyi başardı. Yedi müsabakaya katıldı, yedi altın madalya kazandı ve yedi dünya rekoru kırdı. Pek çokları Spitz’in Münih Olimpiyatları’ndaki performansını olimpiyat tarihinin en büyük başarısı olarak değerlendirmektedir.

Dört yıl önce Spitz 1968 Meksika Olimpiyatları’nda altın madalyayı altı kez kazanacağını umuyordu. Ne var ki bu hedefle kıyaslandığında yaşanan sonuç bir hayal kırıklığıydı: Bayrak yarışı ekibinin bir üyesi olarak iki altın madalya kazanmıştı. 100 metre kelebek stili yüzmede bir gümüş madalya ve 100 metre serbest stilde bir bronz madalyası vardı.

Kendini geliştirmeye kararlı olan Spitz, Indiana Üniversitesi’ne giderek ünlü çalıştırıcı Doc Counsilman’la (1920–2004) birlikte hazırlanmaya başladı. Spitz orada sekiz bireysel kolej şampiyonluğu kazandı. Hoosiers

takımının dört kez arka arkaya şampiyon olmasına yardımcı oldu.

Münih Olimpiyatları'na katıldığında iki kez Yılın Yüzücüsü olmuş (1969-1971) ve 1971 yılında en iyi Amerikan amatör atleti olarak Sullivan Ödülü'nü kazanmıştı. Olimpiyatların mücadelesi son derece amansızdı. Ama 1968'den farklı olarak Spitz bu kez çok başarılıydı. Girdiği bütün yarışları kazanmıştı (100 ve 200 metre serbest stil, 100 ve 200 metre kelebek stili, her üç bayrak yarışı).

Yahudi olan Spitz uluslararası Yahudi cemaatini başarılarıyla onurlandırıyordu. Özellikle Holokost'tan otuz yıldan az bir zaman sonra olimpiyatların Almanya'da yapılıyor oluşunun ayrı bir anlamı vardı. Ne var ki Filistinli Kara Eylül örgütünün üyeleri on bir İsrailli atleti öldürünce gurur dehşete dönüştü. Kendi güvenliği için Spitz kapanış seremonisi öncesi olimpiyatlardan ayrıldı.

Spitz yirmi iki yaşında sporu bıraktı. Yüzme başarısını ve seks sembolü statüsünü Hollywood'a taşımayı denedi. Olimpiyatlardan sonraki ilk iki yıl edindiği şöhret sayesinde 7 milyon dolar kazandığı söylenmektedir. Ne var ki Hollywood kariyeri uzun sürmedi. Daha sonra Kaliforniya'da gayrimenkul işine girdi.

Ek Bilgiler

1- Kariyeri boyunca babası Arnold'un sözü hep kulağındaydı: "Yüzme her şey değildir, önemli olan kazanmaktır." On yaşındayken dünyanın on yaş ve altı grubundaki en iyi yüzücüsüydü. Kendi yaş grubunda on yedi ulusal rekora ve bir dünya rekoruna sahipti.

2- Spitz, Amerikan atlet Carl Lewis (1961–), Sovyet jimnastikçi Larissa Latynina (1934–) ve Finlandiyalı koşucu Paavo Nurmi (1897–1973) ile beraber olimpiyat tarihinde en çok altın madalyaya sahip olma (dokuz kez) başarısını paylaşmaktadır.

3- 1977 yılında Spitz Uluslararası Yüzme Onur Listesi'ne alındı. 1983 yılında ABD Olimpiyat Onur Listesi'ne girdi.

Doonesbury

Gary Trudeau (1948–) tarafından hazırlanılan çizgi roman serisi *Doonesbury* 26 Ekim 1970 tarihinde yirmi sekiz gazetede yayınlanmaya başladı. Otuz sekiz yıl sonra 1400 sayfaya ulaşmış ve Amerika tarihinin en tartışmalı ve en etkili çizgi romanı olmuştu.

Trudeau 1968 yılında Yale Üniversitesi gazetesi için *Bull Tales* isimli bir çizgi roman hazırlamaya başlamıştı. Bu eserinde kolej hayatını ve 1960'ların gençlik kültürünü ele alıyor, marihuana içen, düzenden hoşnutsuz karakterler betimliyordu. Dizideki karakterler sabahları yabancı insanların yataklarında uyanabiliyorlardı. Trudeau mezun olunca çizgi roman, başkarakteri Mike Doonesbury'den hareketle, *Doonesbury* olarak adlandırıldı.

Garry Trudeau

Yayınlanmaya başladığı ilk günden itibaren uyuşturucu göndermeleri ve solcu dokundurmaları nedeniyle tartışma konusu oldu. Öte yandan baby boomer (iki dünya savaşı ile Soğuk Savaş arasındaki dönemde doğanlar) nesli okuyucuları arasında son derece popülerdi. *Doonesbury* pek çok rakibinden daha edebiydi ve güçlü karakterlerden oluşuyordu. Günlük çizgi romanların belirgin bir biçimde sofistike bir örneği haline gelmişti.

Watergate Skandalı sırasında Trudeau, Başkan Richard M. Nixon'u (1913–1994) hedef alan düzinelerce çizim yaptı. Watergate'i konu alan karikatürleriyle 1975 yılında Pulitzer Ödülü'nü kazandı. İlk kez bir çizgi roman serisi bu ödülü alıyordu.

O günden sonra Trudeau'nun politik çizgi romanlarında homoseksüelliği, AIDS'i ve ırkçılığı açık bir biçimde işlemesi onu hem tartışmalı hem de sevilen bir figür haline getirdi. 1990 yılında dizinin karakterlerinden biri AIDS'ten ölünce *San Francisco Chronicle* gazetesinin sayfalarında bir ölüm ilanı çıktı. Bu durum, çizgi romanın kültürel alandaki etkisini göstermesi açısından önemli bir örnekti.

Ek Bilgiler

1- BD karakteri adını eski New England Patriots ve Yale oyun kurucusu Brian Dowling'den (1947–) alıyordu.

2- Trudeau NBC "Today Show" sunucularından olan Jane Pauley (1950–) ile evlendi.

3- Trudeau 1977 yılında hazırlanan "Doonesbury" animasyon filmi için Oscar'a aday gösterildi.

Ronald Reagan

Ronald Reagan (1911–2004) Beyaz Saray'daki sekiz yılı süresince iyimser yaklaşımları ile ülke içinde ve dışında ABD'nin güvenini yerine getirdi. Onun döneminde ülke ekonomik krizden çıkarak gelişme sürecine girdi. Öte yandan zenginlerle yoksulların arasındaki fark açıldı. Kimi tarihçiler Reagan'ın antikomünist retoriğinin ve savunma harcamalarını yükseltmesinin Sovyetler Birliği'nin çöküşünde rol oynadığını düşünmektedirler.

Reagan, Illinois'de doğdu. Hollywood oyuncusu, radyo yayıncısı ve halkla ilişkiler uzmanı olarak politikaya atılmadan önce başarılı bir kariyer yaptı. Özgürlükçü düşünceye yürekten bağlı Reagan, 1962 yılında Demokrat Parti'den ayrılarak Cumhuriyetçilere katıldı.

Reagan 1966 yılında Kaliforniya Valisi seçildi. İki dönem görevde kaldı. 1976 yılında Cumhuriyetçi Parti başkanlık seçimlerinde Gerald R. Ford'u (1913–2006) neredeyse yeniyordu. 1980 yılında ise küçük devlet, vergilerin

düşürülmesi ve dengeli bir bütçe söylemleriyle partisinin başkanı seçilmeyi başardı. Demokrat Başkan Jimmy Carter'ı (1924–) hemen hemen hiç zorlanmadan alt etti.

Reagan bir yandan vergileri düşürüp federal harcamaları kısıtlarken, diğer taraftan Sovyet liderlerini ABD'yi silahlanma yarışında yenemeyeceklerine ikna etmek için yaptığı milyarlarca dolarlık silah alımları bütçe açığının neredeyse üç kat artışına neden oldu. Sovyetler Birliği'ni "şeytan imparatorluğu" olarak nitelendirerek Soğuk Savaş'ı retorik düzeyinde de sürdürdü.

1986 yılında İran-kontra ilişkisi nedeniyle kişisel sorumluluk almaya zorlanınca ortaya çıkan skandal neredeyse görevden ayrılmasına neden oluyordu. Emri altındaki devlet görevlileri İran'a silah satmışlar, elde edilen kârın bir kısmını da Nikaragua'da Küba destekli Sandinista yönetimine karşı gerilla savaşını desteklemek için kullanmışlardı. Daha sonra Kongre'de yapılan oturumlarda Reagan önde gelen bir aktörden ziyade delege gibi çalışan, olaylardan habersiz bir lider olarak tasvir edilmişti.

Öte yandan skandal Reagan'ın popülerliğine pek az zarar verdi. 1989 yılında görevden ayrıldığında tarihin en popüler başkanlarından biriydi. 1994 yılında Alzheimer hastalığına yakalandığını açıkladı. Doksan üç yaşında ölümüne dek Kaliforniya'da yaşadı.

Ek Bilgiler

1- İlk döneminin 69. gününde Reagan, bir suikast girişiminden sağ kurtulmayı başardı. Saldırganın kurşunu sol akciğerine girmişti. Tehlikeli miktarda kan kaybetmiş olmasına rağmen mizah anlayışını korumayı başarmıştı. Karısına "Tatlım, eğilmeyi unuttum." dediği söylenmektedir.

2- Reagan elliden fazla Hollywood filminde rol aldı. Bunların arasında, efsanevi Notre Dame oyuncusu George Gipp'i (1895–1920) canlandırdığı "Knute Rockne All-American" (1940) filmi bulunmaktadır.

3- Reagan, Hollywood'a gitmeden önce Iowa'da bir radyoda spor spikerliği yaptı. Des Moines'teki WHO için Chicago'dan gelen telgraf raporlarını kullanarak maç sunuyordu. Söylendiğine göre bir maçın dokuzuncu atışı sırasında hat gider. Reagan bu arada faul atışları hakkında ayrıntılı betimlemeler yaparak durumu idare etmeye çalışır.

Kurt Vonnegut

Hiçbir zaman büyük bir ödül kazanmamış olmasına rağmen Kurt Vonnegut (1922–2007), geçen yüzyılın en saygın Amerikan yazarları arasında yer almaktadır. İlginç ve sıradışı romanları hep zıtlıklarla doludur. Onun eserleri, komik ama kötümser, karikatürize ama ağırbaşlı, okumak için son derece kolay ama anlaşılması zor olmuşlardır. Eserleriyle ağır başlı edebiyata bir miktar bilimkurgu taşımış ve yazılarındaki pasifist yaklaşım Vietnam Savaşı döneminde Vonnegut'u savaş karşıtı kültürün kahramanı haline getirmiştir.

Aslen Indianalıdır. 1943 yılında II. Dünya Savaşı'nın zirvesinde orduya yazılmadan önce koleje gider. Bu kararı hayatını biçimlendirecek olan bir

deneyim yaşamasına yol açacaktır. 1945 Şubat'ında Müttefiklerin Almanya'da Dresden şehrini bombalamasına tanık olur. Bu bombalamalar Avrupa'nın en tarihi şehirlerinden birisinin yok olmasına neden olacaktır. Sadece bir gecede 35 bin civarı insanın öldüğü tahmin edilmektedir. 1944 yılında Nazilerin eline esir düşen Vonnegut, bombalamadan sağ kurtulmayı başarabilen bir avuç Amerikan askerinden birisidir. Tanık olduğu mutlak yıkım ve can kayıpları zihnine kazınmıştır.

Vonnegut savaş sonrasında yazar olarak bir kariyer yapmak için ABD'ye geri döner. Bilimin yıkıcı potansiyelini anlatan *Cat's Cradle* (1963) romanının da aralarında bulunduğu bir dizi eser kaleme alır. Nihayetinde, savaş dönemi deneyimlerini *Slaughterhouse-Five* (1969) isimli romanında anlatır. Vonnegut tarzını son derece parlak bir biçimde gösteren eserde otobiyografik anılar sahneyi, yaratıklar, zaman sıçramaları ve benzeri bilimkurgu ögeleri ile paylaşmaktadır. Romanın kahramanı Dresden'in bombalanmasına tanık olduğu sırada zamanda sıçramalar yaşar ve kendi kontrolü dışında kronolojik olmayan bir biçimde yaşamının farklı dönemlerine gider. Romanın savaş karşıtı mesajı Vietnam Savaşı protestocularında karşılığını bulmuştur. Özellikle üniversite kampüslerinde Vonnegut hayatının kalan kısmı boyunca bir kahraman olarak görülecektir.

Ek Bilgiler

1- 1947 yılında Chicago Üniversitesi, Vonnegut'un antropoloji tezini profesyonel bulmayarak reddeder. 1971 yılında "Cat's Cradle" isimli romanın tez değerinde olduğuna hükmederek sonunda onu mezun ederler.

2- 1950'lerin başında Vonnegut, Massachusetts'te bir Saab bayiliği almış ama çok geçmeden iflas etmiştir. Daha sonra esprili bir biçimde, bu başarısızlığının İsveç merkezli Nobel Ödülü'nün hiçbir zaman kendisine verilmemesinin gerekçesi olduğunu söylemiştir.

3- Vonnegut sonraki yıllarında da savaş karşıtı bir aktivist olarak kaldı. 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgaline karşı aktif tavır aldı.

Velvet Underground

Velvet Underground hiçbir zaman popüler olmadı veya bir stadyum dolusu insanın karşısında konser vermedi. Buna karşılık grubun çok büyük bir etkisi vardı. Rock yapımcısı Brian Eno'nun (1948–) haklı olarak söylediği gibi, sadece birkaç bin kişi "Velvet Underground"un hayranı olmuş ama hepsi daha sonra kendi müzik gruplarını kurmuşlardır.

Grup, şarkıcı ve gitarist Lou Reed (1942–2013) ile klasik müzik sanatçısı John Cale (1942–) tarafından kurulmuştu. İkili 1964 yılında New York City'de tanışmışlardı. Bu sırada Reed profesyonel olarak pop şarkıları yazıyordu. Galli olan Cale ise deneysel klasik müzik besteleri yapıyordu. İkili, gitarist Sterling Morrison (1942–1995) ve baterist Angus MacLise'i (1938–1979) gruba dahil ettiler. Grup sadece birkaç küçük konser verdi. Öte yandan onların asıl yükselişi pop sanatçısı Andy Warhol
(c. 1928–1987) tarafından keşfedildiklerinde gerçekleşecekti.

Warhol onları keşfettiğinde kendisi halihazırda sanat dünyasında önemli bir figürdü. Grubu kanatları altına aldıktan birkaç ay sonra onlara bir kayıt anlaşması ayarladı. Grubu tamamen özgür bırakmıştı. Tek şartı kimi şarkılarını Alman kökenli şarkıcı ve model Nico'nun (1938–1988) söylemesiydi. Grup bu öneriyi kabul etti ve 1967 yılında *The Velvet Underground and Nico* albümü piyasaya sürüldü. Üstünde "peel slowly and see" (yavaşça soy ve gör) yazısı bulunan Warhol'a ait meşhur muzlu albüm kapağı da albümde yer alıyordu. Albüm "Heroin", "I'm Waiting for the Man" ve "All Tomorrow's Parties" gibi grubun en sevilen şarkılarından bir kısmını içeriyordu. Nico daha sonra gruptan ayrıldı ve grup 1968 yılında *White Light/White Heat* isimli albümü çıkardı. Cale de kısa süre sonra gruptan ayrıldı ve son albümler *The Velvet Underground* (1969) ve *Loaded*

(1970) onsuz çıktı.

"Velvet Undergroud"un albümleri çok az sattı fakat geliştirdikleri lo-fi tarzının uzun vadeli etkileri oldu. Günümüzün başarılı indie rock grupları açık bir biçimde Velvet Underground'dan etkilenmişlerdir.

Ek Bilgiler

1- Grubun adı sadomazoşizmle ilgili bir kitabın başlığından gelmektedir.

2- 1996 tarihli "I Shot Andy Warhol" filminde grup, indie rock topluluğu "Yo La Tengo" tarafından canlandırılmıştır.

3- Çalıştıkları plak firması onlardan hit şarkılarla dolu bir albüm yapmalarını istediğinden, son albümlerinin ismi "Loaded" olarak seçilmişti.

The Graduate (1967)

"Mrs. Robinson beni baştan çıkarmaya çalışıyorsunuz."
—Dustin Hoffman, Benjamin Braddock rolünde

Mike Nichols'un kara komedisi *The Graduate*, 1960'lar Amerika'sının giderek büyüyen çalkantılarından istifade etmiştir. Film Amerikan banliyö kültüründeki karmaşa ve yabancılaşma gibi temaları ele almaktadır. Kimi eleştirmenler onu baby boomer neslini tanımlayan film olarak görmüşlerdir.

İlk büyük rolünde oynayan Dustin Hoffman, yirmi bir yaşında üniversiteden mezun olduktan sonra geri döndüğü üst orta sınıf aile evindeki yaşantıdan çok geçmeden sıkılmaya ve soğumaya başlayan Benjamin Braddock'u canlandırmaktadır. Zamanını amaçsız bir biçimde ebeveynlerinin havuzunda yüzerek geçirmektedir. Onun bu halleri ülkede, özellikle de üniversite kampüslerinde yaşanan ayaklanmalar sırasındaki belirsizliğin sembolü olarak ortaya çıkacaktır.

Kampüs kültürüyle banliyö yaşamı arasındaki çelişki ve kuşak çatışması

filmin en önemli iki temasıdır. Her iki tema da Benjamin'in kadınlarla olan ilişkileri üzerinden işlenmektedir. Benjamin'in banliyöde Anne Bancroft tarafından canlandırılan Mrs. Robinson'la ilişkisi vardır. Robinson, babasının iş ortağının karısıdır. Onunla büyük ölçüde yapacak başka işi olmadığından ilişki kurmaktadır. Amaçsız ve tutkusuz bir biçimde ebeveynleriyle yaşamakta olan Benjamin, Mrs. Robinson'ın onu baştan çıkarmasına izin verir.

Mrs. Robinson'un kızı Elaine (Katherine Ross) ile aynı üniversitede okuyan Benjamin, sevdiği kızın gönlünü kazanmaya kararlı tutkulu bir aşıktır. Sevdiği kızı geri kazanabilmek için kararlılıkla mücadele eder. Fakat bunu başardığında nesillerini kuşatan belirsizlik hem Elaine hem de Benjamin'i saracaktır.

Film sürpriz bir başarı yakalar ve 104 milyon dolarlık bir gişe hasılatı elde eder. On yılın en başarılı komedisi olur. Özellikle genç eleştirmenler tarafından beğenilir ve ülke çapındaki tüm kampüslerde sinemaya tekrardan ilgi duyulmasını sağlar. "Simon and Garfunkel" tarafından yapılan ve içlerinde "The Sound of Silence" ve "Mrs. Robinson" gibi parçaların da bulunduğu film müzikleri dönemin gençleri arasında önemli bir yaygınlık kazanmıştır.

The Graduate yedi dalda Oscar'a aday gösterilir. Nichols (1931–) kariyerinin bu ikinci filmiyle en iyi yönetmen dalında Oscar'a alır.

Ek Bilgiler

1- Filmde Mrs. Robinson ve Benjamin arasında dikkate değer bir yaş farkı olsa da gerçekte Anne Bancroft (Eylül, 1931) ile Dustin Hoffman (Ağustos, 1937) arasında sadece altı yaş fark vardır.

2- Film, Dustin Hoffman'ı bir yıldız haline getirmiş ve Hollywood'u geleneksel lider erkek tiplemesinden uzaklaştırarak daha alışılmadık karakterlerin yaygınlaşmasına katkı sunmuştur.

3- Hoffman "The Graduate"ın senaryosunu okumak için teklif aldığında Mel Brooks'un "The Producers" (1968) filminde rol almak için sözleşme imzalamıştır. Daha önceden Mrs. Robinson rolü için seçilmiş olan karısı Bancroft nedeniyle filmden haberdar olan Brooks, Hoffman'a seçmelere katılma izni verir. Zira onun rolü alabileceğini hiç düşünmemiştir. Fakat

yanılmıştır.

Siyah Güç

Yurttaşlık Hakları Hareketi'nin radikal bir uzantısı olan 1960'lar ve 1970'lerin Siyah Güç Hareketi, Afro-Amerikalıların politik güce ulaşması için daha agresif ve tartışmalı mücadele yöntemleri kullanmıştır. Siyah Güç'ün en önemli temsilcisi olan Kara Panterler, hak arayışının önde gelen savunucusu Martin Luther King Jr.'ın (1929–1968) şiddet içermeyen mücadele yöntemlerini bir kenara bırakmışlardır. Hareketin taraftarları 1970'lerde dağılmadan önce otoritelerle gündeme oturan çatışmalar yaşamışlardır.

1968 Meksika Olimpiyatları Madalya Töreni

King gibi önde gelen liderler ve NAACP, beyazlarla birlikte yürüyerek ırk ayrımına son vermeyi teşvik etmenin ırksal eşitliğe ulaşmanın en doğru yolu olduğuna inanıyorlardı. Stokely Carmichael (1941–1998) gibi Kara Panter destekçilerine göre ise siyahlar kendi hareketlerine yön vermeli ve

beyazların desteğine daha az başvurmalıydı. Ünlü 1966 konuşmasında Carmichael şöyle diyordu: "Bu, ülkedeki siyah insanlara birleşmeleri, geçmişlerini fark etmeleri, kendi toplumlarını inşa etmeleri için yapılan bir çağrı. Bu, siyah insanlara kendi amaçlarını tanımlamaları, kendi örgütlenmelerini yönetmeleri için yapılan bir çağrı."

Siyah Güç Hareketi 1960'larda büyük bir popülerlik kazandı. Zira King Suikastı sonrası pek çok siyah açısından, barışçıl yöntemler ve entegrasyon konusunda ısrar eden Yurttaşlık Hakları Hareketi hayal kırıklığı olmuştu. Siyahların kendilerine yetebilmesi düşüncesiyle grup üyeleri siyah topluluklar içerisinde gıda ve sağlık yardım programları oluşturdular. Aynı zamanda silahlanmaya başlamışlardı. Connecticut'taki bir olayda, polisle çalıştığından şüphelendikleri bir üyelerini vurmuşlardı.

Hareket zamanla bazı eleştiriler almaya başladı. Kimileri, Kara Panterler'in yalnızca siyah toplumunun tecridine ve marjinalleşmesine neden olduğunu savundular. Özellikle silah kullanımını teşvik etmeleriyle siyahların adının kötüye çıkmasına neden oluyorlardı.

Siyah Güç Hareketi 1970'lerde dağıldı. Buna karşılık, inandıkları ilkeler Siyah Sanat Hareketi gibi daha pozitif çeşitli faaliyetlerce benimsendi.

Ek Bilgiler

1- Siyah Güç terimi ilk olarak Afro-Amerikalı yazar Richard Wright'ın (1908–1960) 1954 tarihli bir kitabında geçmektedir.

2- 1969 tarihli Siyah Güç Marşı, "Say It Loud: I'm Black and I'm Proud" (Haydi haykır: Siyahım ve Gurur Duyuyorum) isimli şarkı James Brown (1933–2006) tarafından yazılmıştır. Şarkı "Rolling Stone" dergisinin 2004 tarihli tüm zamanların en önemli 500 şarkısı listesine girmiştir.

3- Amerikalı koşucular Tommie Smith (1944–) ve John Carlos (1945–) 1968 Meksika Olimpiyatları'nda madalya töreninde yumruklarını havaya kaldırıp Kara Panter selamı verince ceza almışlardır.

Secretariat

Secretariat, at yarışları tarihinin en önemli safkanıdır. 1973 yılında yirmi beş yıl içerisinde üçlü kupayı (the Kentucky Derby, Preakness Stakes ve Belmont Stakes) kazanan ilk at olmuştur. Üç yarıştan ikisinde sahip olduğu rekorları halen kırılamamıştır.

Secretariat adıyla bilinen Big Red 1970 yılında doğdu. 1957 Preakness yarışı galibi Bold Ruler ve Somethingroyal'ın yavrularıydı. Lucien Laurin (1912–2000) tarafından eğitilmişti.

Secretariat'ı ünlü yapan koşu 1973 Belmont Yarışı'nda gerçekleşti. Kentucky Derby ve Preakness galibi Sham'ın da içlerinde bulunduğu sadece dört at Secretariat'ın karşısında dayanabildi. Yarışa tartışılmaz favori olarak başlayan Sham'la yaşanan kısa bir mücadelenin ardından Secretariat rakiplerinin önüne geçti. Bu üstünlüğünü 31 boy gibi inanılmaz bir farkla kazandığı yarışın sonuna kadar sürdürdü. 2,4 km'lik yarışı 2 dakika 24 saniyelik bir dünya rekoruyla bitirmişti.

Yarış sunucusu Chic Anderson (1931–1979) bu başarıya tanık olduğunda şu ünlü sözlerini söylemişti: "Büyük bir makine gibi hareket ediyor."

Yarışın ilerleyen safhalarında jokey Ron Turcotte (1941–) arkasını dönüp diğer atlara baktı. Ortalıkta hiçbiri görünmüyordu. Turcotte daha sonra kendisinin Secretariat'a hiçbir şey yapmadığını, sadece atın vites yükseltmesine izin verdiğini söyleyecektir.

Secretariat o kadar büyük bir gürültü kopardı ki 1973 yılında *Time*, *Newsweek* ve *Sports Illustrated* gibi dergilere kapak oldu.

İki yıllık kariyeri boyunca katıldığı 21 yarıştan 16'sını birinci bitirdi. 1,3 milyon dolar kazandı. İki ve üç yaşlarında Yılın Atı onuruna layık görüldü.

Tırnak hastalığına yakalanıp 1989 yılında ötenazi ile hayatına son verilmeden önce 16 yıl boyunca damızlık olarak kullanıldı. Otopsisinde ortalama atların iki katı büyüklüğünde bir kalbi olduğu ortaya çıkmıştı.

Ek Bilgiler

1- Önceki Üçlü Kupa Şampiyonu 1948 yılında Citation isimli at olmuştu. Kendisinden sonra yedi at Kentucky Derby ve Preakness yarışlarının ikisini kazanıp yalnızca Belmont'ta kaybettiler.

2- 1973 yılında sahibi Penny Chenery (1922–) atı, 6,8 milyon dolara bir üreme çiftliğine sattı.

3- 1988 Preakness ve Belmont yarışları galibi Risen Star ve 1986 senesinde Yılın Atı seçilen Lady's Secret, Secretariat'ın soyundan gelmektedir. Soyundan gelen atlar arasında 2004 Kentucky Derby ve Preakness yarışları galibi Smarty Jones da bulunmaktadır.

Archie Bunker

12 Ocak 1971 tarihinde Amerikalılar *All in The Family* sitcom'u ve geri kafalı baba karakteri Archie Bunker'la tanıştığında, CBS telefon merkezine gelebilecek şikayetlerle baş edebilmek için eleman sayısını iki katına çıkarmıştı. İlk gösterim fazla ilgi çekmemiş ve sadece yirmi izleyici, kanalı aramıştı. Daha sonra ise dizi 50 milyon izleyici toplamış ve beş yıl boyunca en yüksek reytingli TV dizisi olmuştu. 2004 yılında *TV Guide* dergisi Archie Bunker'ı televizyonların en popüler elli babasından birisi olarak gösteriyordu.

Bir limanda ustabaşı, taksi şoförü ve sonunda bar sahibi olan geveze muhafazakar Archie Bunker, Carroll O'Connor (1924–2001) tarafından

canlandırılıyordu. Archie Bunker azınlıklardan hoşlanmıyordu. Ulusun değişen yapısından hiç de hoşnut değildi. Ülkenin Franklin Delano Roosevelt tarafından mahvedildiğini söylüyordu. 704 Houser Sokağı, Queens, New York'taki evinin oturma odasındaki meşhur berjer koltuğuna oturup Rob Reiner (1947–) tarafından canlandırılan liberal damadı Michael Stivik ve Sally Struthers (1948–) tarafından canlandırılan kadın hakları savunucusu kızı Gloria ile sürekli laf dalaşına girmekteydi. Jean Stapleton (1923–2013) Archie'nin karısı Edith rolündeydi. Karısına sürekli mankafa diyordu. Archie'nin kullandığı "Kes sesini, Edith" sözü 2005 yılında *TV Guide* dergisi tarafından ekranların en çok bilinen yirmi repliği listesine seçilmişti.

Yüzeysel aile komedileri çağında *All in the Family* ırkçılık, cinsellik ve Vietnam Savaşı gibi sosyal içerikli konulara değindi. Amerikan televizyonlarında ilk kez ailelerin kavga ettiği, tuvaletteki sifonlarının çekildiği gerçek yaşamı yansıtan bir anlatım kullanılmıştı. Eşit oranda saldırgan ve sempatik olan Bunker, sıradan bir Amerikalı örneği ve kahramandı. Bununla birlikte, kimileri tarafından cehaletle savaşan, kimilerince ise cehaleti ilerleten biri olarak görüldü. 1970'lerin başlarında "Bunker oyu" tabiri hoşnutsuz, alt-orta sınıf beyazlar için kullanılmaktaydı.

Dizi, *Married with Children* gibi benzer yapımlardaki mavi yakalı aile reisi tiplemelerinin önünü açmıştır. Günümüzde bile hâlâ pek az karakter Bunker gibi toplumun sinir uçlarına dokunabilmektedir. Bir sitcom oyuncusunun dediği gibi: "Archie, TV'de ondan bu yana halen kimsenin söylemediği şeyleri söylüyordu."

Ek Bilgiler

1- Archie Bunker karakteri ilhamını dizinin yapımcısı Norman Lear'ın (1922–) babasından almaktadır. Lear'ın babası yaşlı bir satıcı ve ikinci kuşak bir Rus Yahudi'sidir. Oğlunu "Gördüğüm en tembel beyaz çocuk" diyerek çağırmakta, karısına "Kes sesini!" (stifle) demektedir.

2- Aktör Mickey Rooney (1920–) Bunker rolünü çok tepki çekeceğini düşündüğünden reddetmiştir.

3- Archie ve Edith'in dizideki berjer koltukları Smithsonian'a bağışlanmıştır.

4- Archie karakteri beşinci sezonunda senaryo gereği neredeyse ölecektir. Zira dizinin yıldızı Caroll O'Connor yapımcılarla bir sözleşme anlaşmazlığı yaşamıştır.

Sandra Day O’Connor

Genç yaşından itibaren Sandra Day O’Connor (1930–) bir öncü olmayı kafasına koymuştu. Arizona’da bir çiftlikte büyürken kadınlar için çok nadir görülen bir meslek olan sığır sahipliğine heves etti.

İsteğini gerçekleştiremedi. Ama bunun yerine Amerikan tarihinin en güçlü kadınlarından birisi oldu. ABD Yüksek Mahkemesi’nde görev yapan ilk kadın yargıçtı.

O’Connor, 1950 yılında Stanford Üniversitesi’nden mezun oldu. İki yıl sonra aynı üniversitenin hukuk bölümünü tamamladı. Okulu bitirdikten sonra, sırf kadın olduğu için defalarca iş başvuruları reddedilmişti. En sonunda Kaliforniya, San Mateo şehrinde bölge savcısı olarak işe başladı.

Daha sonra Arizona’da eyalet savcı yardımcılığı yaptı. Arizona Eyalet Senatosu’na üye oldu (Eyalet Senatosu’nda üst düzey görevlerde bulunan

ilk kadındı). Maricopa Bölge Mahkemesi ve Arizona Temyiz Mahkemesi’nde çalıştı.

Bir kadını yüksek mahkemeye seçme vaadini yerine getirmek isteyen Başkan Ronald Reagan (1911–2004) 1981 yılında Potter Stewart’ın (1915–1985) yerine O’Connor’ı göreve getirdi.

O’Connor senatoda 99 kabul oyuna karşılık hiçbir ret oyu almadan seçildi. 2005 Temmuz’unda emekli olana kadar görevini sürdürdü. Yirmi dört yıllık görev süresi boyunca kürtaj, pozitif ayrımcılık ve idam cezası gibi tartışmalı konularda alınan kritik kararlarda tayin edici oylar kullandı.

Bir Cumhuriyetçi tarafından aday gösterilmiş olmasına rağmen O’Connor muhafazakar bir çizgi izlemedi. Mahkemenin ılımlı bir üyesi olarak görüldü. Kendisinden sonra katı bir muhafazakar olan Samuel Alito Jr. (1950–) onun yerini aldı.

En önemli oyunu kürtaj meselesinde kullandı. 1992 yılında kürtaj konusunda kadın haklarını kısıtlamaya yönelik *Planned Parenthood v. Casey* Davası’nda, karar verici nitelikteki oyuyla kürtaj hakkını savunan *Roe v. Wade* kararına destek çıkmayı tercih etti.

Eleştirmenleri engin bir hukuk felsefesine sahip olmayışının mahkemede istikrarsızlığa yol açtığını ileri sürdüler. Destekçileri ise her davaya ayrı yaklaşımının pragmatizmini ortaya koyduğunu savundular. 2004 yılında kendi yaklaşımını şu sözlerle açıklıyordu: “Eğer seçim, her davada o duruma bağlı dengeli bir yaklaşımı benimsemekle, her şeyi kendi yolunda yok eden katı bir kuralı dayatmak arasındaysa benim seçimim birinciden yanadır.”

Ek Bilgiler

1- O’Connor göğüs kanserinden kurtulmuştu. 1988 yılında başarılı bir tedavi süreci geçirdi.

2- Hukuk fakültesini kendi döneminde üçüncülükle bitirdi. Daha sonra Yüksek Mahkeme başyargıcı olarak iş arkadaşı olacak olan William H. Rehnquist (1924–2005) fakülteyi o dönemde birincilikle bitirmiştir.

3- Nisan 2006 tarihinde Arizona Eyalet Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne O’Connor’ın adını verdi.

John Updike

Kadınların ve azınlıkların sesinin edebiyatta daha çok duyulduğu bir dönemde John Updike (1932–2009), geç 20. yy edebiyatında Amerikan erkek deneyimlerini yansıtmaya devam etti. Updike özellikle kendilerini evlilik hayatı içerisinde kapana kısılmış hisseden beyaz, Protestan ve orta sınıf erkeklerin hayatına ilişkin metinleriyle tanınmaktadır.

Updike'ın yetişme süreci romanlarındaki karakterlerle uyum içerisindedir. Pennsylvania'da bir banliyöde büyümüştür. Harvard'a gitmiş ve Kuzeydoğu Massachusetts'te küçük bir kasabaya yerleşmeden önce kısa bir süre Manhattan'da kalmıştır. İstikrarlı bir biçimde yazarlık kariyerine doğru ilerlemiştir. Harvard'da mizah yazarlığı yapmış, İngilizcesini geliştirmiş ve *New Yorker* dergisinde yazmaya başlamıştır.

Kısa öyküleri ve kurgusal olmayan eserleri süresince Updike, detaylı ve gerçekçi bir yazın tarzı geliştirmiştir. Bu tarz, ilk romanı olan *Rabbit, Run*'da (1960) kendisini gösterecektir. Bu romanın arkasından gelen *Rabbit Redux* (1971), *Rabbit is Rich* (1981), *Rabbit at Rest* (1990) ve *Rabbit Remembered* (2000) isimli eserlerinde Harry "Rabbit" Angstrom isimli eski bir basketbol yıldızının yaşamını izler. Rabbit, geçmişin şanlı günlerinin ardından evlilik sorumluluklarına uyum sağlamakta güçlük çekmektedir. Rabbit romanlarının başarısının ardından Updike, kariyerinin sonraki aşamalarında farklı türlerde yazmayı da deneyecektir. Fantastik edebiyat alanında *The Witches of Eastwick* (1984) ve üstkurmaca alanında *Brazil* (1994) ve *Gertrude and Claudius* (2000) isimli eserleri önemli bir başarı yakalamıştır.

Updike'ın ana teması olan Amerikan erkeklerinin aile hayatı ve cinsellikle ilgili endişeleri, ona hem eleştiri hem de övgü getirmiştir. Hayranları ortalama Amerikan hayatının önemli bir kroniğini çıkardığını söylemişlerdir. Eleştirmenleri ise eserlerini çocukça ve kadın düşmanı olarak görmektedirler. Her şeye karşın Updike yakın dönemlerin en çok okunan ve takdir toplayan Amerikan romancıları arasındadır.

Ek Bilgiler

1- Romanlarına ek olarak Updike çocuk kitapları, şiirler ve sanattan golfe kadar çok çeşitli konularda makaleler yazmıştır.

2- Updike'ın bazı eserleri sinemaya uyarlanmıştır. 1987 yılında çekilen Jack Nicholson (1937–), Cher (1946–), Susan Sarandon (1946–) ve Michelle Pfeiffer (1958–) gibi oyuncuların yer aldığı "The Witches of Eastwick" filmi bunlardan biridir.

3- Updike'ın yayıncısı Knopf, "Rabbit, Run" isimli romanda yer alan bazı cinsel ifadeler nedeniyle kendisine dava açılmasından endişe ettiğinden bu pasajların metinden çıkarılmasını istemiştir. Eser ilk haliyle 1980'lerde yayınlanacaktır.

Elvis Presley’nin Geri Dönüş Şovu (1968)

1960’lar boyunca Elvis Presley (1935–1977) büyük bir hit üretememişti. Klasikleşmiş kayıtları on yıl öncesine aitti. Sun Records firmasından çıkmış klasik haline gelen plaklarının üzerinden neredeyse on yıl geçmiş ve yıllardır “Heartbreak Hotel” (1956) gibi bir şarkı yapmamıştı. Kısa bir süre ABD ordusuyla Almanya’da bulunduktan sonra Amerika’ya yeni bir hedefle döndü: Stüdyo kayıtları ve konser salonlarından vazgeçmişti. Presley kariyerine Hollywood’da yeniden başlayacaktı. Müzikalleri gişede popülerdi ve *Viva Las Vegas* gibi çok parlak başarılar elde edebilmişti. Ne var ki çoğu eleştirmen ve rock hayranları bu girişimlerini başarısız buluyorlardı.

1968 yılında bir TV yapımcısı Elvis'e NBC için yılbaşı özel programı yapma teklifi getirdiğinde durum hemen hemen buydu. Sonuç herkesin tahmin edebileceğinden daha farklı olmuştu. Programda "Blue Christmas"ın bir versiyonunu söylüyordu ama bu sadece şovun bir bölümüydü.

Yapımcılar Elvis'in Memphis günlerindeki eski grubunu toplamışlardı. Ekipte gitaristler Scotty Moore (1931–) ve Charlie Hodge (1934–2006) ile baterist D. J. Fontana (1931–) vardı. Şarkıcı deri giysiler giymişti (ilk konserlerine böyle bir kılıkla çıktığına dair yanlış bir fikre sahiptiler).

Son dakikada bir araya getirilmiş izleyicilerin küçük sahnenin etrafında toplanmasıyla birlikte grup tüm zamanların en iyi rock ve blues performansını icra etmeye başladı. "Heartbreak Hotel, One Night" (1958), "Blue Suede Shoes" (1956) ve ilk ticari kaydı "That's All Right, Mama" (1954) gibi Elvis'i ünlü yapan şarkılardan bazılarını söylediler. Aynı zamanda "Lawdy Miss Clawdy" (1956) ve "Trying to Get to You" (1956) gibi eserlerin şaşırtıcı versiyonlarını çalmayı denediler. Program çok beğenilmişti. Elvis yeniden spot ışıklarının altındaydı. Sırada Las Vegas, parlak takım elbiseler ve büyük prodüksiyonlar vardı.

Ek Bilgiler

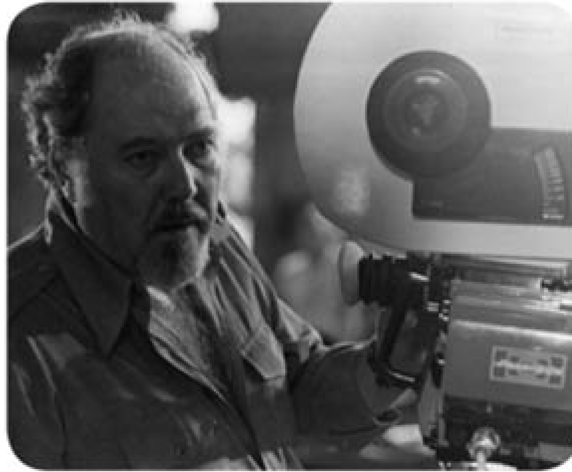
1- Grup iki kez "One Night" şarkısını çaldı. Elvis sıklıkla orijinal şarkı sözlerini kullandı. Presley'in 1956 yılında yaptığı yorumda şu sözler yer alıyordu: "Seninle bir gece için / Dua ediyorum şimdi / Birlikte yapacaklarımız/ Rüyalarımı gerçeğe dönüştürecek." Smiley Lewis'e ait, genelevde geçen bir gece hakkındaki şarkının orijinal sözleri şöyleydi: "Bir günah gecesi için / Dua ediyorum şimdi / Gördüğüm ve yaptığım şeyler / Dünyayı durduracak."

2- Presley'in menajeri Colonel Tom Parker (1909–1997) programda smokinler içinde yirmi Noel şarkısı söylemesini istemişti.

3- Sahnede davul takımı için yer olmadığından baterist Fontana bir gitar kutusunun arkasında durmuştur.

Robert Altman

Robert Altman (1925–2006) kırk beş yaşına kadar büyük bir Hollywood yönetmeni değildi. Yine de kariyerine bu sanat dalında gösterdiği gençlik direnişi damgasını vurmuştu. Hollywood kuralları ve yapımcılarından nefret eden uzlaşmaz bir sanatçıydı. Eserleri natüralist ve yenilikçiydi. Doğaçlama, mozaik karakterler, görüntüler ve sesler yaratmanın örnekleriyle doluydu.

Altman 1957 yılında exploitation (istismar sineması) tarzındaki *The Delinquents* filmiyle kısa metrajlı filmlerden uzun metrajlı yapımlara geçiş yaptı. Bu tür, adını izleyicilerin cinsellik, vahşet ve kan görme isteğini istismar edişinden almaktaydı. *M*A*S*H* (1970) isimli filmi yapma kararı alana kadar televizyonda ve başarısız filmlerde yönetmenlik yaptığı on yıllık bir süre boyunca kariyerinde önemli bir gelişme olmadı. Kırk beş yaşındaki Altman'ın bu savaş karşıtı kara komedisi Kore Savaşı sırasında

geçiyordu. Kendisinden önce on beş yönetmen bu projede yer almayı reddetmişti.

*M*A*S*H*, Vietnam Savaşı'nın hayal kırıklığı yarattığı ve Hollywood'un savaş filmlerinde seks ve şiddet konusunda daha liberal davrandığı bir döneme denk gelmişti. Altman'ın üst üste binen bulanık sesleri ve uzun çekimleri özgün stilinin temel unsurları arasında yer alacaktı.

Tür şekillendiren filmlerine 1970'lerde de devam etti. Eleştirmen Roger Ebert tarafından harika bir film olarak adlandırılan *McCabe & Mrs. Miller*'da (1971) Altman, önceki western yapımlarının sihrini reddetti ve yüzyılın başında Batı'da yaşanan kirliliği ortaya koydu. Film noir türündeki denemesi olan *Long Goodbye* (1973) filminde Elliot Gould tarafından canlandırılan Philip Marlowe karakteri sert ve kurnaz olmaktan ziyade kaçık ve yenikti.

Altman'ın başyapıtı olarak görülen *Nashville*'de (1975) birbirinin üzerine binen doğaçlama diyaloglar, uzun çekimler kullanılmış, tek bir kahramanın değil yirmi dört ayrı karakterin beş günlük süre içerisinde yaşadıkları anlatılmıştı. Film Amerikan toplumunun Watergate ve Vietnam Savaşı sonrası dönemini yansıtan bir resimdi.

Altman 1980'ler boyunca başarılı bir film çeviremedi. Daha sonra *The Player* (1992) ismindeki kırıcı bir Hollywood taşlamasıyla geri dönüş yaptı. Bir yıl sonra Raymond Carver hikayelerinden yapılan bir uyarlama olan *Short Cuts* (1993) ismindeki övgü alan filmini çekti.

Gosford Park (2001) filmiyle beşinci ve son kez Oscar'a en iyi yönetmen dalında aday gösterildi. Kariyeri boyunca tek Oscar'ını 2006 yılında Onur Ödülü olarak aldı. Seksen bir yaşında kan kanserinden öldü.

Ek Bilgiler

*1- Altman hiçbir zaman yarışma Oscar'ı kazanamasa da Cannes Film Festivali'nde başarılıydı. 1970 yılında "M*A*S*H" en iyi film onuruna layık görüldü. 1992 yılında "The Player"la en iyi yönetmen ödülünü kazandı.*

2- 2006 yılında Oscar Onur Ödülü aldığında Altman 1990'ların ortasında kalp nakli olduğunu ama bunu çalışmaya devam edebilmek adına gizli tuttuğunu söylemiştir.

*3- Kore Savaşı sırasında geçen “M*A*S*H” aynı adla TV dizisi olarak çekilmiştir.*

68 Kuşağı

1968 yılına, sınırları aşan ve baby boomer neslinin hayal kırıklığını yansıtan yaygın öğrenci eylemleri damgasını vurmuştur. O yıl Paris, Prag, Chicago ve New York City gibi şehirlerde binlerce öfkeli öğrenciyi sokağa çeken kitlesel eylemler yaşanmıştır.

Paris'teki Öğrenci Eylemlerinden

Her ne kadar ülkeden ülkeye şartlar farklılık gösterse de her yerde öğrenci hareketlerinin ortak bir noktası bulunuyordu. Öğrenciler otoriter, adaletsiz ve modası geçmiş olduklarını düşündükleri eski kurallara meydan okuyorlardı.

New York'ta, Columbia Üniversitesi öğrencileri okullarının Vietnam Savaşı'nda orduyla işbirliği yapmasını protesto etmek için oturma ve okul binalarını işgal eylemi yaptılar. Üniversite kampüslerinin Harlem gibi yoksul mahallelere doğru genişletilme planlarına karşı da öfkeliydiler. Eylemler sonrası bu planlar devreden çıkarıldı.

Chicago'da savaş karşıtı protestocular savaş yanlısı Hubert Humphrey'in

(1911–1978) adaylığını protesto için Democratic National Convention'ın dışında polisle çatıştılar.

Paris'teki öğrencilerse üniversitelerdeki sansürü, karma yurtların yasaklanmasını, mezuniyet sonrası kısıtlı iş olanaklarını protesto ediyorlardı. Sonunda sendikalar da eylemlere katılarak Fransa'yı haftalarca felce uğrattı.

Prag'da öğrenciler Alexander Dubček'in (1921–1992) temel dayanağını oluşturuyorlardı. Dubček ülkeyi özgürleştirmeye çalışıyordu. Sovyetler Birliği bu durumdan hoşnut değildi. 1969 yılındaki önemli bir olayda Jan Palach (1948–1969) isimli bir öğrenci eylem sırasında kendisini ateşe verdi. Bu durum Çekoslovakyalı öğrencilerin öfkesini yansıtıyordu. Öyle ki hükümetleri rock and roll müziği bile yıkıcı bularak yasaklamıştı.

2 Ekim 1968'de Meksika'da 200 ila 300 arasında öğrenci polis tarafından trajik bir biçimde öldürüldü.

Eylemler baby boomer neslinin sınırları aşan hoşnutsuzluk ve yabancılaşma duygularından besleniyordu. Eylemlerin sonuçları farklı olsa da dünya çapında yeni bir kimliğin oluşmasını ve II. Dünya Savaşı neslinin kültürel geleneklerinden kopuşu sağladı.

Ek Bilgiler

1- Pakistan, İtalya ve diğer ülkelerde de protestolar yaşandı.

2- Fransız Başkan Charles de Gaulle (1890–1970) Fransa'daki protestocuların hedeflerinden biriydi. II. Dünya Savaşı kahramanı Gaulle, Fransız muhafazakarlığının dünyada olup bitenlerden habersiz bir temsilcisi olarak görülüyordu.

*3- Çek yazar Milan Kundera'nın (1929–) 1984 tarihli "Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği" isimli, daha sonra Daniel Day-Lewis'in (1957–) başrolünde oynadığı bir film uyarlaması yapılan romanı Prag Baharı sırasında yaşanan olayları anlatır. Filmde Old Town Meydanı'na giren Sovyet tanklarının gerçek arşiv görüntüleri de gösterilmektedi*r.

Cinsiyetler Savaşı

1973 yılında iki tenis yıldızı arasındaki gösteri maçı, Amerika'nın kadınlar spor tarihinde son derece önemli kültürel bir ana dönüştü.

Sean King - Bobby Riggs

Bu dönemde kadınlar sporunun kamuoyuna benimsetilmesi için uğraşılıyordu. Kadınların profesyonel tenis turnuvası etkinliği sadece üç yıl öncesine dayanıyordu. Gelecekte kadınların okullar ve üniversitelerde sporla uğraşması noktasında son derece önemli bir etki yapacak cinsiyet temelli ayrımcılığı yasaklayan federal düzenleme Madde 9 çıkalı, sadece bir yıl olmuştu.

Dönemin en iyi oyuncularından yirmi dokuz yaşındaki Billie Jean King (1943–), bu koşullarda ortaya çıktı. King kadın hakları hareketinin destekçisiydi ve Kadınlar Tenis Turnuvası'nın düzenlenmesine katkıları

olmuştu. 1973 Eylül'üne kadar geçen süre içerisinde teklerde on Grand Slam Kupası kazanmıştı. Bunların arasında beş Wimbledon Şampiyonluğu da vardı.

Tekler, çiftler ve karışık çiftleri içeren 39 Grand Slam kupası daha kazanacaktı. En unutulmaz zaferini ise elli beş yaşındaki, kendisini "şoven bir erkek domuz" ilan eden Bobby Riggs (1918–1995) karşısında kazanacaktı.

1939 yılı Wimbledon Şampiyonu Riggs, en iyi kadın oyuncu Margaret Court'u (1942–) 1973 yılı Anneler Günü'nde yapılan bir gösteri maçında yenilgiye uğratmıştı.

Riggs'in zaferinin ardından King, kendi cinsinin onurunu kurtarmak için onu yenilgiye uğratmaktan başka çaresi olmadığına karar verdi. Houston'da büyük bir stadyum olan Astrodome'de 100 bin dolarlık kazanan hepsini alır maçı düzenlemeye karar verdiler.

King şöyle demişti: "Bu maçı kaybedersem bize elli yıla mal olacağını düşündüm. Kadınların Turnuvası zarar görecek ve tüm kadınların özgüveni kırılacaktı."

King stadyuma dört kaslı erkek tarafından Kleopatra gibi getirildi. Riggs ise atlı bir arabayla yanında yarı çıplak modellerin eşliğinde geldi.

30.492 kişilik bir kalabalık vardı. Bu bir tenis maçı için görülmüş bir şey değildi. Tahmini 50 milyon civarında olduğu sanılan bir TV izleyicileri topluluğu da King'in Riggs karşısındaki 6–4, 6–3 ve 6–3'lük zaferini izledi.

Zaferi kadın tenisinin itibarını yükseltti. Maça gösterilen büyük ilgi, spora çok sayıda yeni izleyici kazandırdı.

Ek Bilgiler

1- 28 Ağustos 2006 tarihinde King'in Amerikan tenisindeki ünü doruğa ulaştı. New York'taki Amerikan Açık'ın düzenlendiği "USTA National Tennis Center" sahasının ismi değiştirilerek "USTA Billie Jean King National Tennis Center" yapıldı.

2- Cinsiyetler Savaşı'nın ardından Riggs ve King yakın dostlar oldular. 1995 yılında kanserden ölmeden bir gece önce King, Riggs'le telefonda konuşmuştu.

3- King'in kardeşi Randy Moffitt (1948–) 1. ligde beyzbol atıcısıydı. "San

Francisco Giants"ta forma giymişti.

Pong

Halo 3, *Tiger Woods PGA Tour* veya *Super Mario Kardeşler*'den önce *Pong* vardı.

Yaygın bir üne kavuşmuş ilk video oyunu olarak kabul edilen *Pong*, Atari tarafından geliştirilmişti. Atari 1972 Kasım ayında kurulmuş Kaliforniyalı bir bilgisayar firmasıydı. *Pong* masa tenisinin elektronik versiyonuydu. Oyuncular ekrandaki topu sahanın her iki yanındaki raketler arasında ileri geri hareket ettiriyorlardı. Tennis'teki gibi amaç topu rakibin alanında düşürmekti.

Atari, ürünün kullanışlılığını test etmek için onu öncelikle Kaliforniya, Sunnyvale'deki Andy Capp's isimli bir barda kurdu. Burası Atari'nin merkezinin hemen yakınında bulunuyordu. Scott Cohen'ın (1946–) *Zap! The Rise and Fall of Atari* isimli eserine göre oyun büyük bir ilgi görmüştü.

Ertesi gün sabah saat 10’da müşteriler oyun oynamak için barın kapısında kuyruk olmuşlardı. Bir gün sonra içine çok fazla para atıldığı için oyun makinası bozulmuştu.

Atari, parayla çalışan 38 bin adet *Pong* makinesi sattı.

Pong’un *Pong Doubles*, *Quadrapong*, *Super Pong* ve *Doctor Pong* gibi farklı versiyonları vardı. Ne var ki bunların hiçbiri 1976 versiyonu olan *Breakout* kadar başarılı olamadı. Tek kişilik olan ve oyuncunun topu karşıdaki duvara vurarak mümkün olduğunca fazla tuğla kırmaya çalıştığı oyun 1980’lerde *Arkanoid* adıyla güncellenmişti.

1980’lerin başına gelindiğinde ise *Pong*, *Pac-Man* gibi daha sofistike oyunlar karşısında tutunamadı. *Pong* halen nostalji meraklıları tarafından modern bilgisayar sistemlerinde kullanılmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Tenis yıldızı Andy Roddick (1982–) rol aldığı bir American Express reklamında “Pong” benzeri bir rakibe karşı yarışıyordu.

2- Pixies’in solisti Frank Black (1965–), “Teenager of the Year” (1994) albümü için “Whatever Happened to Pong?” isimli ABD çapında düzenlenen Pong müsabakalarına ithaf ettiği bir şarkı yazdı.

3- “Pong” oyunlarını daha büyük boyutlarda yeniden inşa etmek isteyen Atari, kullanılmayan bir buz pateni pisti kiraladı ve oyun konsollarını yapmaları için Sunnyvale yerlilerini işe aldı.

Tom Wolfe

Tom Wolfe (1930–), kurgusal olmayan yazını, gazeteciliğin her türlü eski kalıbından kurtarmaya yönelen, 1960'larda ortaya çıkmış "yeni gazetecilik" adlı edebi akımı başlatan kişi olarak kabul edilmektedir. Ortaya çıkış süreci tartışmalı olsa da yeni gazetecilik, röportaj geleneğinden ziyade kurgusal yazınla ilişkili olarak görülmektedir.

Wolfe'un stili gerçekçi diyalogların, birinci elden kişisel deneyimlerin, ünlem, tekrar ve italiğin sıradışı bir biçimde kullanılmasını kapsar. Bu tarzda en önemli iki eseri 1968 yılında yayınlanan *The Electric Kool-Aid Acid Test* ve 1979 yılında yayınlanan *The Right Stuff* isimli kitaplarıdır.

Wolfe bu dönemi *Esquire* dergisinde 1965 yılında yayınlanan arabalarla ilgili "The Kandy-Kolored Tangerine-Flake Streamline Baby" isimli makalesi ile başlatmıştır. Makale aslında Wolfe'un editörü Byron Dobell'e yazdığı bir mektuptur. Wolfe'un yazacağı makaleyle ilgili notları ve

düşüncelerinden oluşmaktadır. Dobell mektuptan çok etkilenmiş ve “Sevgili Byron” ifadelerini sildikten sonra mektubu yayınlamaya karar vermiştir.

1968 yılında Wolfe, 1960’ların en önemli unsurları olan hippiler ve LSD ile ilgili *The Electric Kool-Aid Acid Test* isimli kitabını ve *The Pump House Gang* isimli makaleler derlemesini yayınlar. Her ikisi de kısa zamanda çok satanların arasına girecektir.

II. Dünya Savaşı sonrası roket uçak denemeleri ve ilk uzay programını anlattığı *The Right Stuff*, hem eleştirmenler tarafından takdir edilir hem de ticari bir başarı kazanır. Kitap Wolfe’a Amerikan Kitap Ödülü gibi çeşitli ödüller kazandırır. 1983 yılında filmi yapılan kitap, dört ayrı dalda Oscar kazanacaktır.

O günden itibaren *The Bonfire of the Vanities* (1984 yılından itibaren *Rolling Stone* dergisinde seri olarak yayınlanmıştır.), *A Man in Full* (1998) ve *I Am Charlotte Simmons* (2004) isimli üç çok satan roman yazmıştır.

A Man in Full Amerikan edebiyatının üç önemli eleştirmeni John Irving (1942–), Norman Mailer (1923–2007) ve John Updike’dan (1932–2009) olumsuz yorumlar almış, Wolfe ise eleştirmenlerini “üç silahşörler” olarak nitelendirmiştir.

Ek Bilgiler

1- Dış görünümüyle de ünlü olan Wolfe genellikle krem renkli takım elbisesi, renkli kravatları, cep mendilleri ve eski moda ayakkabıları ile görülmüştür.

2- Wolfe Virginia’da doğmuştur. Yazın hayatına gazete muhabiri olarak başlamıştır. “Springfield (Massachusetts) Union”, “Washington Post” ve “New York Herald Tribune” gibi kurumlarda gazetecilik yapmıştır.

3- Yeni gazetecilik hareketinin parçası olarak kabul edilen diğer yazarlar arasında Mailer, Hunter S. Thompson (1937–2005), Gay Talese (1932–), Joan Didion (1934–) ve Truman Capote (1924–1984) gibi isimler bulunmaktadır.

Maya Angelou

Şair, anı yazarı, hatip ve öğretmen olan Maya Angelou, çağdaş Amerikan edebiyatının en tanınmış yüzlerindendir. Çocukluk travmaları, yoksulluk ve ırk ayrımcılığıyla olan mücadelesini yansıtan eserlerinin sayısız okur üzerinde son derece ilham verici bir etkisi olmuştur.

1928 yılında Missouri'de doğmuştur. Ebeveynlerinin ayrılması üzerine Kansas'ta yaşayan büyükannesinin yanına gönderilmiştir. Sekiz yaşında annesinin erkek arkadaşının tecavüzüne uğrar. Olayın duyulması üzerine tecavüzcüsü bir linç kalabalığı tarafından öldürüldüğünde yaşadığı dehşet daha da artar. Takip eden yıllarda Angelou'nun hayatı istikrarsız bir biçimde devam eder. San Francisco'da annesiyle birlikte yaşar. Los Angeles'ta kısa bir dönem evsiz kalır. On altı yaşında evlilikdışı bir çocuk

doğurur. Sonunda New York City’ye yerleşir.

1960’ların başında “Harlem Writers’ Guild” tarafından desteklenen Angelou yazmaya başlar. On yılın sonunda ilk büyük eseri olan *I Know Why the Caged Bird Sings* (1970) ortaya çıkar. Bu eserde Angelou’nun Kansas’taki çocukluğundan Los Angeles’taki gençlik dönemine kadar ilk yılları anlatılmaktadır. Kitap siyahların ve kadınların güçlenmesinin bir belirtisi olarak görülür ve Angelou edebiyatın güçlü sesleri arasına girer.

Sonraki yirmi yıl içerisinde kaldığı yerden devam ederek anılarını anlatan başka eserler kaleme alır. Aynı zamanda şiirler yazmaya başlamıştır. *Just Give Me a Cool Drink of Water ‘fore I Diiie* (1971) ve *And Still I Rise* (1978) gibi şiir derlemeleri yayınlanır. 1993 yılında ünlü şiirlerinden olan “On the Pulse of Morning”i Bill Clinton’un (1946–) başkanlık töreninde okur.

Ek Bilgiler

1- Angelou en azından altı dil biliyordu. Kariyeri boyunca sürekli gezmişti. Bir süre Mısır ve Gana’da kalmıştı.

2- Angelou’nun ismi genellikle yanlış telaffuz edilerek Angelo olarak okunmuştur.

3- Kimi eleştirmenler 2002 yılında Hallmark’la tebrik kartları yazmak için anlaşma yaptığından onu eleştirmişlerdi. Onun bu eleştirilere yanıtı şöyle oldu: “Benim yaptığım işler insanlara ulaşmalı. Hiçbir zaman bir kitap almayacak ama kart alabilecek çok insan var.”

Miles Davis ve Caz Füzyon

Trompetçi ve bestekar Miles Davis (1926–1991) caz tarihinin hemen her aşamasında son derece önemli bir rol oynamıştır. Hem bebop'un hem onun akrabası sayılan düşük tempolu cool cazın ilk icracılarındandı. 1959 tarihli albümü *Kind of Blue* modal caz klasiği olarak görülmüştür. 1982 tarihli albümü *We Want Miles* rap şarkı sözleri bile içeriyordu. Ne var ki onun müziğe belki de en önemli katkısı elektrikli enstrümanları kullanarak caz füzyon adı verilen bir tarz yaratması oldu.

1967 yılında Davis elektro gitar kullandığı ilk şarkısı olan "Circle in the Round"u çıkardı. Bu yaklaşmakta olan şeylerin habercisiydi. Takip eden yıllar içerisinde Davis, Jimi Hendrix'in (1942–1970) müziğiyle tanıştı. Hendrix, Sly Stone (1943–) ve James Brown (1933–2006) Davis için önemli ilham kaynakları oldular. 1969 yılında Davis elektro gitarlar, elektrikli orglar ve benzeri büyük ölçüde rock müziğe ait olan enstrümanlarla çalışıyordu.

Adı gibi gizemli bir albüm olan *In a Silent Way* (1969) bu dönemin ilk önemli örneğiydi. Canlı bir kayıt olmaktan ziyade Davis'in önceki eserlerinin büyük bölümü gibi ağırlıklı olarak stüdyoda kotarılmıştı. Albümde çalan müzisyenler kadar yapımcı Teo Macero (1925–2008) da esere önemli katkılarda bulunmuştu.

Bu dönemin en ünlü çalışması olan *Bitches Brew* albümü 1969'da çıktı. Büyük ölçüde gitarist John McLaughlin (1942–) sayesinde eser hem rock hem de caz hayranları tarafından büyük ilgiyle karşılandı.

Bu dönemin son önemli eseri 1972 tarihli *On the Corner* albümü, önceki eserlerinin rock müzikten etkilenmesine benzer bir biçimde funk tarzından etkilenmişti. Bu plaktan sonra Davis canlı performanslar üzerinde yoğunlaşmaya başladı. Ne yazık ki bu dönemde eroin bağımlılığı kötüleşti. 1975 yılından başlayarak müziğe beş yıl ara verdiği dönemde caz füzyon yaygın bir müzik kültürü halini alıyordu.

Ek Bilgiler

1- "Grateful Dead" ve Carlos Santana (1947–) gibi isimlerle birlikte konserlere çıkarak rock and roll müziğe olan borcunu ödemişti.

2- "A Tribute to Jack Johnson" Davis'in yaptığı tek film müziği değildi. 1957 yılında Fransız yönetmen Louis Malle'in (1932–1995) ilk filmi "Ascenseur pour l'echafaud"un müziklerini yapmıştı.

3- Gitarist McLaughlin "In a Silent Way" albümündeki ünlü solosunu

çaldığında Davis onun sadece prova kaydı yaptığını düşünüyordu. Onun albümün bitmiş halinde yer aldığını görünce şok olmuştu.

2001: A Space Odyssey (1968)

Bilimkurgu deyince insanların aklına iyiler, kötüler, yaratıklar, ışık silahları, patlamalar ve savaş uçaklarından oluşan bir görüntü gelir. Stanley Kubrick'in pek çok hayranının tüm zamanların en iyi bilimkurgusu olduğunu düşündükleri *2001: A Space Odyssey* (2001: Uzay Yolu Macerası) isimli filminde bu öğelerden hiçbiri bulunmamaktadır.

Stanley Kubrick

Yönetmen Kubrick (1928–1999) insanlık tarihini başlangıcından yakın geleceğe kadar ele alacağı, sinema söyleminde köklü değişiklikler yapacağı ve bu süre içerisinde evrenin enginliğini keşfedeceği nitelikte bir film yapmak istiyordu. Kubrick filmi nispeten az diyalogla, klasik müzikler ve büyük ölçüde Douglas Trumbull'un (1942–) elinden çıkan özel efektlerle hazırlamıştı.

Sadece bilimkurgu eserleri değil George Lucas'ın *Star Wars*'undan (1977) Martin Scorsese'nin *Gangs of New York*'una (2002) kadar çok farklı

türdeki filmler, *2001: A Space Odyssey*'ten etkilenmişlerdi.

Kubrick, Arthur C. Clarke'ın (1917–2008) yazılarından, özellikle de 1948 tarihli kısa öyküsü "The Sentinel"den esinlenmişti. İkisi filmin metni üzerinde birlikte çalışmışlardı. Öte yandan *2001*'in başarısı onun görselliğinden, ses ve müzikleri kullanım şeklinde kaynaklanıyordu.

Film özellikle diyalogları kullanımı (veya nadiren kullanması) itibarıyla sinema dilinde önemli yenilikler yapmıştı. Alışılmadık bir biçimde dört bölümden oluşuyordu. Birinci ve dördüncü bölümde hiç diyalog yoktu. Filmin ilk yirmi beş dakikasında sözlü anlatıma yer verilmemişti. Herhangi bir diyalog olduğunda ise ortada söylemsel bir amaç bulunmuyordu. Daha ziyade insanların farklı durumlarda söyleyebilecekleri şeyler gerçekçi bir biçimde yansıtılıyordu.

Diyalogların yokluğu ve özellikle uzay sahnelerinin yavaş akışı nedeniyle pek çok eleştirmen ve izleyici filmi sıkıcı ve karışık buldu. Kubrick'in hiçbir zaman yapmaya çalışmadığı türden klasik bir Hollywood filmi görmeyi umuyorlardı.

Diğer eleştirmenler ise filmi özel efektlerini, insanlık tarihine ve uzayın enginliğine ilişkin tahminlere kapı açan açık uçlu anlatımını son derece yenilikçi buldular. Eleştirmen Roger Ebert (1942–2013) film için şöyle yazar: "Heyecanlandırmıyor ama insanda huşu uyandırıyor."

Ek Bilgiler

1- Filmin en çok hatırlanan karakteri bir süper bilgisayar olan HAL 9000'dir. Geminin mürettebatının bir parçası olarak kabul edilmektedir. HAL insan yaratıcılarını yok edebilecek kadar güçlü olan bir teknolojinin işaretlerini vermektedir.

2- Kubrick başta filme özel bir müzik yapılmasını düşünmüş sonrasında ise filme özel olarak hazırlanmamış bir klasik müzik eseri kullanılmasına karar vermiştir. Filmle özdeşleşen eser Richard Strauss'un filmin başlarındaki bir ay tutulması sırasında çalınan "Also Sprach Zarathustra" adlı bestesi olmuştur.

3- 141 dakikadan oluşan filmde diyaloglar kırk dakikadan kısa sürmektedir. Aslında film 160 dakikadır. Ne var ki seyirciler çok uzun bulduklarını söyleyince ilk gösterim sonrası Kubrick filmin on dokuz

dakikasını kesmiştir.

Karma Eğitim

1960'lardan başlayarak üniversiteler kız ve erkek öğrencileri birlikte kabul ederek kolej eğitimini milyonlarca Amerikalı için daha ilgi çekici bir hale getirdiler. 1980'lerde tamamlanan karma eğitimin yaygınlaşması sürecinin sonucunda, günümüzde yalnız kızlar ve yalnız erkekler için eğitim veren bir avuç okul kalmıştır.

The J. J. Cahill Lisesi (1961)

Geçmişte pek çok özel okul, özellikle de üst düzey Amerikan üniversiteleri sadece erkeklere dönük eğitim verilen kurumlardı. Eleştirmenler bu durumun büyük üniversiteleri kadınları dışarıda bırakan yaşlı adamlar kulüplerine dönüştürdüğünü söylüyorlardı.

Baskı altındaki Yale, 1969 yılında kız öğrencileri kabul etmeye başladı. Onu 1972 yılında Dartmouth izledi.

Sadece kızları kabul eden okullarda da bir değişim yaşandı. Vasar 1969 yılında erkek öğrenci kabul etmeye başladı. Harvard kız öğrenci kabul etmeye başlayınca 1970'lerde komşu okul Radcliffe Harvard'la birleşti.

Karma eğitimin savunucuları kızlarla erkeklerin birlikte okumasının herkes için daha iyi bir eğitim çevresi oluşturacağını savundular. Princeton'da öğrenci gazetesi 1965 yılında şu görüşleri savunuyordu: "Kızları kabul etmek Princeton'ın ilacıdır. Genç erkeklerin zihinlerinin kadınlarla sağlıklı ilişkilerle geliştiğine inanmak için çok sayıda neden bulunmaktadır."

Tüm bunlara rağmen özellikle Wellesley ve Smith gibi bazı kız okulları karma eğitime direndiler. Erkeklerin olmadığı bir ortamın kadınların eğitimine katkı sunduğunu savunuyorlardı. 2007 yılı itibarıyla elli dört kız okulu faaliyetini sürdürmesine rağmen sayı giderek düşmektedir.

Ek Bilgiler

1- Askeri akademiler 1976 yılında karma eğitime geçmişlerdir.

2- Columbia Üniversitesi 1983 yılında karma eğitime geçen sekiz seçkin Amerikan üniversitesinden sonuncusuydu.

3- Bugün geriye sadece Virginia'daki Hampden-Sydney College ve Indiana'daki Wabash College gibi bir avuç erkek okulu kalmıştır.

The Thrilla in Manila

Muhammed Ali (1942–) ve Joe Frazier (1944–2011) arasındaki üçüncü ve son müsabakadaki sertlik dehşet vericiydi. İki tarafın da sergilediği cesaret ve azmin hayranlık uyandırdığı bu karşılaşma, Muhammed Ali'nin bozulan sağlığının habercisiydi.

Joe Frazier ve Muhammed Ali

Bu iki adam ilk iki karşılaşmalarını 1971 ve 1974 tarihlerinde yaptılar. 1 Ekim 1975'te üçüncü karşılaşmalarına çıktılar. En başarılı dönemi geride kaldığı düşünülen Frazier karşısında herkesin favorisi şampiyon Ali'ydi.

Herkesten fazla bu fikre inanan Ali, kendine aşırı güvenmiş ve yeteri kadar antrenman yapmamıştı. Bu arada Frazier, Ali'nin sataşmaları nedeniyle hırslanmıştı. Ali ona çirkin, akılsız, goril ve "Tom Amca" diyerek sesleniyordu. Bu sataşmalar 1971 yılına kadar geriye gidiyordu.

Son karşılaşmaları başladığında 28 bin boks meraklısı Quezon City'deki Araneta Coliseum'u doldurmuştu. Üç perdelik bir karşılaşma olacaktı. İlk dört rauntta Ali öndeydi. Eski şampiyona karşı güçlü yumruklarıyla

savaşıyordu. Beşinci raundun başlamasıyla Ali'yi büyük darbelerle cezalandıran acımasız bir tarzda dövüşen Frazier kontrolü ele aldı.

Yedinci rauntta Ali, "Bana senin kolunu kaldıracak halinin olmadığını söylemişlerdi, Joe." der. Frazier cevap verir: "Yalan söylemişler." Frazier daha sonra şunları söyleyecektir: "Ona bir şehrin duvarlarını yıkabilecek kadar güçlü yumruklar vurdum."

Fakat Ali, Frazier'ın hamlesi karşısında yıkılmadı ve 10. raundun ortalarında enerjisini toplayarak yeniden varlık göstermeye başladı. 11. rauntta Ali'nin vuruşları neredeyse Frazier'ın gözlerinin kapanmasına neden olmuştu. 14. rauntta her iki adam da tükenmişti. Buna karşılık Ali avantajını koruyordu. Frazier neredeyse hiç göremiyordu. Frazier'in koçu Eddie Futch (1911–2001) bu raundun ardından karşılaşmayı durdurdu. Frazier buna karşı çıkınca Futch, "Bugün burada yaptığını kimse unutmayacak" diyerek karşılık verdi.

Maçın ardından hırpalanmış ve bitkin durumdaki Ali, "Ölüm gibiydi. Ölüme hiç bu kadar yaklaşmamıştım" demiştir.

Ek Bilgiler

1- Maçtan sonra Ali şöyle der: "Biz, Joe ve ben, Manila'ya şampiyonlar olarak gittik. Yaşlı adamlar olarak geri döndük."

2- Frazier daha sonra sadece iki kez dövüşecektir. Bu karşılaşmalardan birini kaybetmiş diğerinden beraberlikle ayrılmıştır.

3- Ali, 1981'e kadar dövüşmeye devam etti. 1978 yılında ağırsıklet şampiyonluğunu Leon Spinks (1953–) karşısında kaybetti. O yılın sonlarına doğru unvanını Spinks'ten geri aldı. 1980 yılında unvanını son kez Larry Holmes'a (1949–) teslim etti. Pek çokları Ali'nin Frazier ile olan son karşılaşmasından sonra asla aynı olmadığını savunmaktadırlar.

Özgür Olmak... Sen ve Ben

1960’lar ve 1970’lerde büyüyen, özellikle de liberal ailelerin çocukları, cinsiyet önyargılarını aşmayı hedefleyen 1972 tarihli *Free to be... You and Me* (Özgür Olmak... Sen ve Ben) isimli çocuk şarkıları albümünden ezgiler mırıldanarak büyüdüler. Feminist hareketten etkilenen bu eserdeki sözler, çocuklara ne isterlerse olabileceklerini söylüyordu. Kız ya da erkek olarak doğmuş olmaları önemli değildi.

Marlo Thomas (1937–) isimli bir aktris, Dionne ismindeki küçük yeğenine özgüveni ve birey olmayı anlatabilmek için bu projeye başlamıştı. Aktör Alan Alda (1936–), aktris Carol Channing (1921–) ve şarkıcı Harry Belafonte (1927–) de bu sürecin bir parçası olmuşlardı.

Roberto Flack, Michael Jackson ve Marlo Thomas (1974)

Thomas ve Belafonte “Parents Are People” şarkısında çocuklara

annelerin doktor, babaların pastacı olabileceğini söylüyordu. Diğer bir skeçte yönetmen Mel Brooks (1926–) ve Thomas, hastanedeki yeni doğan bebeklerin ağzından onları çeşitli biçimlerde kısıtlayan cinsel önyargıları dile getirdiler. “New York Giants” takımının eski savunma oyuncusu Rosey Grier (1932–) “It’s Alright to Cry” isimli baladında sert erkek imajını eleştiriyordu. “William’s Doll” isimli şarkıda, Thomas ve Alda genç William’ın hikayesini anlatıyorlardı. William arkadaşlarının kendisiyle alay etmesi ve onu top oynamaya zorlamasına rağmen bebeklerle oynamak isteyen bir çocuktu.

Albüm büyük bir başarı elde etti ve bir kült halini aldı. 1974 yılında özel bir TV programı haline getirildi.

Ek Bilgiler

1- “Özgür Olmak... Sen ve Ben” isimli albümün gelirleri “Ms. Foundation for Women” kuruluşuna gitti.

2- Feminist yazar Gloria Steinem (1934–) albümün dipnotlarına katkıda bulundu.

3- Albüm ve TV programında yer alan ünlülerin arasında Michael Jackson (1958–2009), Kris Kristofferson (1936–), Dionne Warwick (1940–) ve Roberta Flack (1939–) gibi isimler yer almaktadır.

Bruce Springsteen

Müzik tarihinin en çok albüm satan şarkıcı-söz yazarlarından Bruce Springsteen (1949–), işçi sınıfının karşılaştığı zorlukları ve mücadeleleri anlatan içe dönük ama anlaşılabilir şarkıları, “E Street Band” grubuyla birlikte sergilediği uzun soluklu konser performanslarıyla uluslararası bir hayran kitlesi kazandı.

1972 yılında Columbia Records şirketinin efsanevi yöneticisi John Hammond’la (1910–1987) imzaladığı sözleşmenin ardından çok geçmeden pek çokları için yeni “Dylan” çağrışımı yaptı. Kaleydoskopik şarkı sözleri ve kullandığı folk rock tınıları, dinleyicilere Hammond tarafından keşfedilen bir başka yıldız olan Bob Dylan’ı (1941–) anımsatmıştı.

1973 yılında çıkan ilk iki albümünde Bob Dylan’ın izleri görülebiliyordu. İkisi de büyük bir ticari başarı elde edemedi. *Born to Run* (1975) çıktığında ise Springsteen özgün bir biçimle ortaya çıkmış ve rock müziği disco ve glam döneminin aşırı rahatlığından korumuştu.

Born to Run Springsteen'in hayatını ve kariyerini sonsuza dek değiştirdi. Plak şirketi Columbia'nın albümün çıkışından önce yarattığı heyecanın hakkını vermiş ve canlı performanslarındaki gücünü albüme aktarabilmişti. Ortaya çıkan sonuç pek çok eleştirmen tarafından rock tarihinin en iyisi olarak görüldü. 1975 Ekim ayında *Time* ve *Newsweek* dergilerine kapak oldu.

Born to Run çıktıktan sonra Springsteen, E Street Band'le birlikte *Darkness on the Edge of Town*'dan (1978) *Magic* (2007) albümlerine uzanan bir dizi klasik rock tınılı eser verdi. *Nebraska* (1982) albümünde olduğu gibi tek başına ya da *We Shall Overcome: The Seeger Sessions* (2006) albümünde olduğu gibi diğer müzisyenlerle birlikte çalıştığı folk esintili eserler de kaydetti.

Springsteen'in geniş kitlelerce tanınmasını sağlayan albümü muhtemelen *Born in the U.S.A* (1984) olmuştur. Albümünde en iyi on listesine girmeyi başarmış yedi farklı şarkı vardı. Albümü 15 milyon kopya sattı ve onun sayesinde 1980'lerin en önemli kültürel ikonlarından biri haline geldi.

Springsteen, *The Rising* (2002) isimli ticari başarı elde eden ve eleştirmenler tarafından da beğenilen albümüyle 11 Eylül 2001 terör saldırılarına gönderme yapan ilk sanatçılardan biri oldu.

Ek Bilgiler

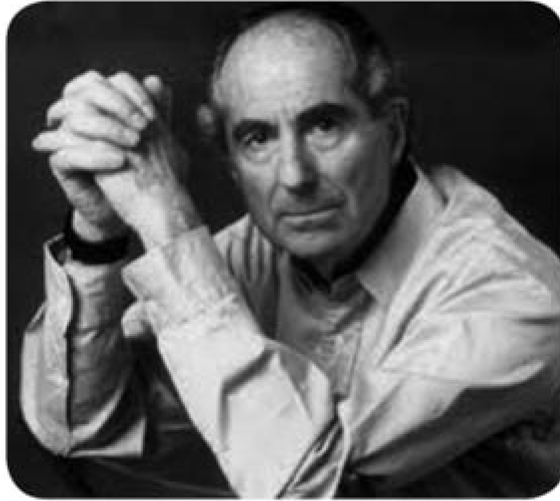
1- Springsteen on beş Grammy Ödülü kazandı. "Philadelphia" (1993) filmindeki "Streets of Philadelphia" parçası ile en iyi film müziği dalında Oscar Ödülü'nün sahibi oldu. Albümleri 60 milyondan fazla sattı ve Rock and Roll Onur Listesi'ne girdi.

2- Vietnam Savaşı sonrası Amerikalıların yıkılan hayallerinin anlatıldığı "Born in the U.S.A." albümüne adını veren marş haline gelmiş şarkı hakkında yurtseverlikten bahsettiği şeklinde yanlış kanı oluşmuştur. Ronald Reagan (1911–2004) bu yanlış düşünceye sahip ünlü kişilerden biridir.

3- Springsteen'in hiçbir zaman pop listelerinde bir numaraya ulaşan bir şarkısı olmadı. "Dancing in the Dark" isimli şarkısı 1984 yılında iki numaraya kadar yükselebilmişti.

Philip Roth

Geçen kırk yıl içerisinde Philip Roth, Amerikan edebiyatının önemli bir figürü; Norman Mailer (1923–2007), Saul Bellow (1915–2005) ve diğerleri ile birlikte modern Amerikan -Yahudi edebiyatının taşıyıcılarından biri olmuştur. Sıklıkla otobiyografik parçalar taşıyan eserlerinde müstehcen komedi üslubuyla kişisel ve kültürel kimlik meseleleri gibi ağır konular üzerine sorgulamaları arasında güzel bir denge tutturmuştur.

1933 yılında New Jersey, Newark'ta doğan Roth, orta sınıf bir Yahudi çevresinde yetişmiştir. Bu yapı pek çok çalışması için ilham kaynağı olmuştur. Ailevi kökenleri onun detayları son derece dikkatli gözlemleyen bir yazar olmasını sağlarken, dar kapsamlılıkla eleştirilmesine de neden olmuştur.

Roth ilk olarak kısa öykü derlemesi olan *Goodbye, Columbus* (1959) ile adını duyuracaktır. Kitap, daha sonraki eserlerinde sürekli tekrarlayacağı bir tema olarak Amerikan Yahudilerinin kendi yetişme biçimleri ile hakim Amerikan yaşantısının kültürel, sosyal ve cinsel gerekliliklerini uzlaştırma mücadelesini temel almaktadır. *Goodbye, Columbus* belli bir başarı kazansa da asıl ününü on yıl sonra kaleme alacağı *Portnoy's Complaint* (1969) isimli eseriyle kazanacaktır. Bu roman New Jersey'den genç bir Yahudi hakkındadır. Terapistinin yardımıyla cinsel suçluluk duygusundan ve annesinin baskın etkilerinden kurtulmaya çalışmaktadır. *Portnoy's Complaint*, dönemi için son derece önemli ve yenilikçi bir eserdir. Cesur içeriği pek çok kişinin eseri müstehcen bulmasına neden olmuştur. Kitap, bir terapist kanepesi üzerinde cereyan eden bir dizi monologdan oluşmaktadır.

Roth, *Zuckerman Bound* (1985), *American Pastoral* (1997) ve *The Human Stain* (2000) gibi başarılı eserler vermeye devam etmektedir. Kimi eleştirmenlerce kadın düşmanı ve cinsel takıntıları olan biri olarak görülse de çoğu kişinin gözünde yazın hayatı halen sürmekte olan en popüler Amerikalı yazardır. Yahudi toplumu bağlamında incelediği; gelenek ve modernlik, kimlik ve asimilasyon, çocuklar ve ebeveynler arasında geçen gerilimler evrensel olgulara işaret etmektedir.

Ek Bilgiler

1- Roth sıklıkla gözlemci yahut anlatıcı olarak başka romanlarda da ortaya çıkan karakterler kullanır. Örneğin, Nathan Zuckerman dokuz ayrı eserinde yer almaktadır.

2- Belki de Roth'un en ilginç eseri olan "The Breast" (1972), bir sabah uyandığında kendisini dev bir kadın memesi olarak bulan bir adamı anlatır.

3- Yakın dönemlerde Roth eserlerinde terörizmin yükselişinden Amerikan Yahudilerinin İsrail'le ilişkisine uzanan bir yelpazede daha ciddi konuları ele almaktadır.

Led Zeppelin

1960’ların pek çok büyük rock and roll grubu gibi İngiliz Led Zeppelin de ilhamını Amerikan blues müziğinden alıyordu. Ne var ki onların müziği aynı kaynaklardan beslenen Rolling Stones gibi gruplara göre daha sert ve ağırdı.

Led Zeppelin dört kişiden oluşuyordu: Gitarist Jimmy Page (1944–), şarkıcı Robert Plant (1948–), basist John Paul Jones (1946–) ve baterist John Bonham (1948–1980). Grubun 1969 yılında kendileri ile aynı adı taşıyan albümlerinde yer alan “You Shook Me” ve “I Can’t Quit You Baby” gibi şarkılar açık bir biçimde blues etkileri taşıyorlardı. Ne var ki Led Zeppelin müziğin sesini kendilerinden önceki herkesten daha fazla yükseltmişti. Böylece Led Zeppelin ilk heavy metal topluluklarından biri olarak önemli bir ün kazandı.

Bir hit şarkıları olmasa da ilk albümleri başarılıydı. İkinci albümleri *Led*

Zeppelin II (1969), hem ABD hem de İngiltere'de bir numara oldu. Grubun ikinci albümünün ilham kaynakları birinciye göre daha çeşitliydi. Kelt mitolojisine ve fantastik romanlara göndermeler yapıyorlardı. *Led Zeppelin III* (1970) albümü "Immigrant Song" gibi güçlü rock parçalarının yanı sıra "Bron-Y-Aur Stomp" gibi nispeten sessiz akustik parçalar da içeriyordu.

Fazla reklama dönük oldukları yönündeki eleştiriler karşısında rahatsız olan grup üyeleri dördüncü albümlerine isim koymadılar. Albüm kapağına sadece dört anlamsız işaret kazımışlardı. Bunun satışlar üzerinde hiçbir olumsuz etkisi olmadı. Albümdeki şarkılardan biri olan "Stairway to Heaven" grubun en başarılı şarkılarından biri olarak kabul edildi.

Led Zeppelin on yılın sonlarına doğru *Houses of the Holy* (1973), *Physical Graffiti* (1975) ve *In Through the Out Door* (1979) gibi ticari açıdan başarılı albümler yapmaya devam etti. Ne var ki grubu son derece ani ve trajik bir son bekliyordu. 1980 yılında baterist Bonham fazla içtiği bir günün ardından otuz iki yaşında öldü. Kalan grup üyeleri aniden dağıldılar. Zaman zaman Bonham'ın oğlu Jason'un (1966–) davul çaldığı çeşitli yardım konserlerinde buluştular.

Ek Bilgiler

1- 1984 yılında yapılan "This Is Spinal Tap" genel olarak Led Zeppelin'i temel alan kurgusal bir belgeseldi.

2- İlk albümlerinin kapağında yanan Hinderburg zeplininin fotoğrafını kullanmaları neredeyse zeplinin mucidinin bir akrabası olan Eva Von Zeppelin'in onlara dava açmasına sebep oluyordu.

3- 1976 yılında konser filmleri olan "The Song Remains the Same" piyasaya sürüldü. 2003 yılında canlı performanslarından oluşan iki DVD'lik bir set yayınlandı.

Clint Eastwood

Clint Eastwood (1930–) Hollywood'un dışında kalmış sert erkek rollerindeki bir TV yıldızı olarak başladığı kariyerinde sonradan parlak bir aktör, yönetmen ve hem savaş filmleri hem de duygusal dramalar çeken bir film yapımcısı haline geldi.

1959-1965 yılları arasında dönemin en popüler TV dizilerinden olan western tarzındaki *Rawhide*'da Rowdy Yates tiplemesini canlandırdı. Başarılı olmasına rağmen Eastwood, Hollywood yapımcılarının bir TV yıldızının ciddi filmlerde rol alamayacağını düşündüklerini fark etti.

Hollywood'dan uzak duran Eastwood ünlü İtalya yönetmen Sergio Leone (1929–1989) ile birlikte spagetti western olarak adlandırılan bir dizi film çekti. Vahşi Batı'yı konu alan bu filmler İtalya'da çekiliyordu. *A Fistful of Dollars* (1964) filmiyle Eastwood keskin bakışlı, az ama öz konuşan namı diğer Adsız Adam tiplemesini inşa etmiş oldu. Film Eastwood'un gönlünden geçeni yapmasına vesile olmuştu. Bir sinema yıldızıydı artık.

Leone ile birlikte *For a Few Dollars More* (1965) ve eleştirmenlerin bir başyapıt olarak nitelendirdiği *The Good, the Bad and the Ugly* (1966) isimli iki başarılı film daha yaptı. Filmlerde Eastwood çok az konuşsa da, çizdiği tipleme onun hafife alınmayacak tehlikeli ve sert bir adam olduğunu gösteriyordu.

1971 yılı Eastwood için çok önemliydi. *Play Misty for Me* isimli ilk filmini yönetti. Aynı yıl, *Dirty Harry* filmine adını veren simge haline gelmiş ana karakteri canlandırdı. Eastwood'un akıl hocalarından biri olan Don Siegel'ın (1912–1991) yönetmenliğini yaptığı *Dirty Harry*, antikahraman silahlı soyguncu tiplemesinin yerine antikahraman kötü polis tiplemesini geçiriyordu.

Eastwood 1980'lerde genellikle kendi yönettiği filmlerde başrollerde yer aldı. Bunun bir istisnasını oluşturan *Bird* (1988) ise efsanevi caz

saksafoncusu Charlie Parker’ın (1920–1955) yaşamını anlatan ve başrolünü Forest Whitaker’ın (1961–) oynadığı övgü almış bir filmdi.

Olgunlaşan Eastwood eleştirmenlerin duygusal ve etkileyici bulduğu sade bir yönetmenlik tarzı geliştirdi. Bu çerçevede ilk büyük başarısını yakaladığı western türüne geri dönüş niteliğindeki *Unforgiven* (1992) isimli filmiyle, aralarında en iyi film ve en iyi yönetmen de dahil dört dalda Oscar kazandı.

Bu on yılda Eastwood, *Mystic River* (2003), *Million Dollar Baby* (2004); II. Dünya Savaşı dramaları *Flags of Our Fathers* (2006) ve *Letters from Iwo Jima* (2006) filmleriyle neslinin en büyük yönetmenlerinden biri olarak ününü pekiştirdi. *Unforgiven* gibi *Million Dollar Baby* yapımı da Eastwood’a en iyi film ve en iyi yönetmen dallarında Oscar ödülü kazandırdı.

Ek Bilgiler

1- 1986 yılında Eastwood, Kaliforniya’daki Carmel-by-the-Sea şehrinde belediye başkanı seçildi. İki yıl görevde kaldı ve bu süre boyunca sinemayla ilgilenmeye devam etti. “Heartbreak Ridge” (1986) ve “Bird” filmleri bu dönemde yapılmışlardır.

2- Eleştirmen Tim Dirks tarafından on yılın vigilante tarzındaki en çığır açıcı filmi olarak anılan “Dirty Harry”, Eastwood’un oynadığı dört devam filmi dahil olmak üzere çok sayıda taklide ilham vermiştir.

3- Eastwood 1995 yılında Irving G. Thalberg Memorial Ödülü’nü kazanmıştır. 1996 yılında Amerikan Film Enstitüsü tarafından kendisine Yaşam Boyu Başarı Ödülü verilmiştir.

Öğrenci Taşıma

1970'lerin başında federal mahkemeler devlet okullarında ırksal dengenin sağlanması için siyah çocukların beyaz mahallelerindeki okullara, beyaz çocukların da siyah mahallelerindeki okullara otobüslerle taşınması (*busing*) yönünde kararlar aldılar. Bu karar güçlü bir muhalefete ve özellikle Boston örneğinde olduğu gibi yer yer protestolara neden oldu. Her zaman tartışmalı olan öğrenci taşıma uygulamasının farklı sonuçları oldu ve birçok şehirde bu uygulamadan vazgeçildi.

Öğrenci taşıma 1950'ler ve 1960'larda Yüksek Mahkeme'nin aldığı, okullarda ırksal ayrılığın önlenmesine dönük bir dizi kararın sonucu olarak ortaya çıktı. Bunlardan en önemlisi olan 1954 tarihli *Brown v. Board of Education* Dava'sı, siyah ve beyaz çocukların planlı bir biçimde farklı okullara gönderilmesini yasaklıyordu.

Ne var ki yurttaşlık hakları savunucuları *Brown* kararının eşit bir eğitimi güvenceye alacak kadar ileri gitmediğini savunuyorlardı. Yalnızca ayrımın yasaklanmasının ırksal açıdan dengeli bir eğitime yol açamayacağı düşüncesindeydiler. Zira öğrenciler bulundukları semtlerdeki okullara gidiyorlardı. Şehirlerdeki mahalleler genellikle ayrılmıştı. Irksal ayrımcılığı destekleyen politikaların olmadığı bölgelerde bile okullar kendiliğinden ayrılıyordu. Öğrenci taşıma savunucuları siyahların, beyazlarla aynı okullara gitmediği müddetçe görece daha düşük bir eğitim alacaklarını savunuyorlardı. Beyaz mahallelerindeki okullar belirgin bir biçimde daha varlıklıydı.

İlk öğrenci taşıma düzenlemesi 1969 yılında North Carolina, Charlotte'da uygulandı. On binlerce beyaz ebeveyn düzenlemeyi protesto eden imza

kampanyaları düzenlediler. Durum hızla Yüksek Mahkeme'nin önüne geldi. Yüksek Mahkeme öğrenci taşımayı destekledi ve böylece diğer şehirlerdeki uygulamaların da önünü açmış oldu. Aynı yıl uygulama Virginia, Richmond'da başladı. 1981 yılında Indiana, Indianapolis'te uygulamaya geçildi. Düzinelerce başka şehir de hızla ırksal açıdan dengeli okullar oluşturmakla sorumlu tutuldu.

Ne var ki öğrenci taşıma uygulamasının sonucunda Boston'da yaşananlar bütün ulusun dikkatini çekecekti. 1974 yılında bir federal yargıç, şehir okullarını ırksal dengeyi sağlamak ve öğrenci taşıma uygulamasını yürürlüğe sokmakla görevlendirdi. Beyaz ebeveynler çılgına dönmüştü. Beyaz bir protestocu, siyah bir avukatı bayrak direği ile yaralamaya çalıştı.

Okullar 1990'larda öğrenci taşıma uygulamasını bırakmaya başladılar. 2007 yılında Yüksek Mahkeme okullarda ırksal dengeyi sağlamak amacıyla ırka gönderme yapılmasını kanundışı ilan etti. Bir istisna olarak, geçmişte yapılmış bir ayrımcılığın tazmini halinde bu uygulama serbest olacaktı. Bu kararla kimi okulların tesadüfen oluşan ırksal dengesizlikler nedeniyle davalara muhatap olmasını engellemiş oluyordu. Kararı eleştirenler mahkemenin bu yaklaşımıyla okulların ırklara göre ayrışmasına izin verdiğini ileri sürdüler.

Ek Bilgiler

1- Boston'da bir fotoğrafçı olan Stanley Forman (1945–), 1976 yılında Boston City Hall'de yapılan şiddetli bir öğrenci taşıma protestosu sırasında çektiği fotoğraflarla Pulitzer Ödülü kazandı.

2- Öğrenci taşıma 2001 yılında Charlotte'de son buldu. Bir yargıç, otuz yıldır uygulanan programın sonlandırılmasına hükmetmişti. Boston öğrenci taşıma programını 2000 yılında bitirdi.

3- "USA Today" gazetesine göre, ABD'de beyaz öğrencilerin %43'ü, öğrencilerinin %90'ından fazlasının beyaz olduğu okullarda öğrenim görmektedirler.

Dale Earnhardt

O en iyi yaptığı şeyi yaparken, agresif ve korkusuz bir biçimde araba sürerken öldü. 2001 yılındaki Daytona 500 NASCAR yarışının son etabında Dale Earnhardt (1951–2001) cesur bir girişimle önündeki arabayı geçmeye çalışırken bir başka arabayla çarpıştı ve ardından kafasını duvara vurdu. Çarpışma öncesi saatte 250 km hızla gidiyordu.

Sahip olduğu sert yarışçı imajı nedeniyle pek çok insan onun bir hafta sonra yeniden yarışacağına inanıyordu. Ne var ki kazadan saatler sonra kafatasındaki çatlak nedeniyle öldüğü duyuruldu.

Bu, inanılmaz bir karakterin acıklı sonudur. Earnhardt toplamda yetmiş altı NASCAR yarışından zaferle ayrılmıştır. Yedi kez Winston Cup'ı almış, şampiyonluk sayısını Richard Petty (1937–) ile eşitlemiştir. Kariyerinin

büyük bölümünde 3 numaralı Chevrolet Monte Carlo kullanmıştır. Yarış zaferleri ile 41 milyon dolardan büyük bir servet biriktirmiştir. Araba yarışlarının bölgesel bir spor olmaktan çıkarak ulusal düzeyde ilgi görmesine katkıda bulunmuştur.

Kişisel başarılarının yanı sıra Dale Earnhardt Inc. isimli yarış takımının sahiplerindendir. Öldüğü yarışta, takımındaki yarışçılardan Michael Waltrip (1963–) birinci, Dale Earnhardt Jr. ikinci olmuştur.

Earnhardt 1990'ların sonunda yarış başarılarının yanı sıra çeşitli ticari işlerden yılda 40 milyon dolara yakın bir servet kazanmasıyla da ün kazanmıştır. Ölümünün ardından Başkan George W. Bush (1946–) onun için, "ulusal bir ikon" ifadesini kullanmıştır.

Unutulmaz zaferi 1998 yılında Daytona 500'de yaşanmıştır. Daytona International Speedway'de diğerlerinden fazla yarış kazansa da NASCAR Super Bowl Kupası'nı hiç kazanamamıştı. Fakat yirminci girişiminin sonunda nihayet zaferini ilan etmiş ve elli dokuz yarışlık kazanamama serisini bozmayı başarmıştır.

Ek Bilgiler

1- Earnhardt birbirini takip eden yıllarda önce NASCAR'da "Yılın Çaylağı" (1979) seçilip ardından "Winston Cup" (1980) kazanan ilk sürücüdür.

2- Earnhardt'ın ölümünden sonraki ilk Daytona yarışında oğlu, Pepsi 400'ü kazanmıştır. Earnhardt Jr. babasının zaferinden altı yıl sonra 2004 yılındaki Daytona 500'de bir zafer daha kazanacaktır.

3- Earnhardt'ın en iyi sezonu 1987 yılıdır. O yıl on bir yarış kazanmış, girdiği 29 yarışta 21 kez ilk beş içinde yer almıştır. O sene için kazandığı para ödülü 2 milyon dolardan fazladır.

Richard Pyror

Afro-Amerikalı bir komedyen olan Richard Pryor (1940–2005), kendisinin de maruz kaldığı ırkçılık ve kendi madde bağımlılığı dahil olmak üzere çeşitli sosyal problemlere değindiği komedi şovlarıyla döneminin en iyi stand-up'çılarından biri olmuştur.

Pyror, Illinois'da doğdu. Bir fahişe ve bir pezevengin oğluydu. Altı yaşındayken bir komşuları ona tecavüz etti. Bundan birkaç yıl sonra bir Katolik papazın tacizine uğradı. On yaşında annesi onu terk etti. On dört yaşında okuldan atıldı.

Daha hayatının ilk dönemlerinde karşılaştığı zorlukları komediye dönüştürmeyi öğrenmişti. On iki yaşında bir *Rumpelstiltskin* yapımında rol aldı. İlk tanınmış Afro-Amerikalı komedyenlerden olan Bill Cosby (1937–)

ona ilham vermişti. 1963 yılında New York City'ye gitti. Kısa sürede önemli bir ün kazandı. *Ed Sullivan Show* gibi büyük TV programlarında boy göstermeye başlamıştı. 1967 yılında ilk filmi olan *The Busy Body*'yi yaptı.

1970'lerde sanatı daha da tartışmalı bir hal almıştı. Pryor açıkça ABD'deki ırksal gerilimden bahsediyordu. Küfürlü kelimeler kullanıyor, kokain kullanımı gibi çeşitli tabular hakkında da konuşabiliyordu. Bir seferinde sahnedeyken, kokain bağımlılığının zirvesinde olduğu bir gün, "Peru'yu burnuna çektiğini" iddia etmişti. Kokain kullandığı sırada kendisini ateşe verdiği bile söylenmişti. Yıllar boyunca bu şekilde çalışmaya devam etti. Övgüler alan plaklar kaydetti. Gösterilerini filme aldı. Çeşitli filmlerde başrol oynadı.

1986 yılında kendisine Multipl Skleroz (MS) teşhisi konuldu. Birkaç yıl daha çalışmaya devam ettikten sonra emekli olmak zorunda kaldı. Altmış beş yaşında öldü.

Ek Bilgiler

1- 1979 yılında Kenya'ya yaptığı ilham verici bir ziyaretten sonra Pryor bir daha asla "zenci" kelimesini kullanmadı.

2- 1974 yapımı "Blazing Saddles" filminin Mel Brooks'la (1926–) birlikte yazarlığını yapmıştı.

3- 1997 yılında David Lynch'in (1946–) "Lost Highway" filminde küçük bir rolü vardı. Üstelik bu sırada tekerlekli sandalyedeydi ve hastalığı epeyce ilerlemişti.

Mihail Gorbaçov

Ülkeyi canlandırmak ve ülkenin üzerine kurulduğu temelleri yeniden düzenlemek için bir süreç başlatan Mihail Gorbaçov (1931–), istemeden de olsa SSCB'nin çöküşüne liderlik etmiştir. O glasnost (açıklık) ve perestroyka (yeniden yapılanma) politikalarının komünizmin yanlışlarından arınmasına yardımcı olacağına inanıyordu.

1985 yılında Gorbaçov, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri olduğunda ülke ekonomik bir krizle karşı karşıyaydı. Daha etkin bir hükümet ve daha fazla demokrasi sayesinde ülkenin sorunlarının çözülebileceğine inanıyordu.

Glasnost politikasıyla konuşma özgürlüğünü arttırdı ve basın üzerindeki kısıtlamaları sınırlandırdı. Perestroyka ile piyasa ekonomisine doğru yavaş bir geçiş süreci başlattı. Küçük işletmelere özel mülkiyet izni getirdi. Sanayide kârlılığa izin verdi ve ekonomideki merkezi hükümet kontrolünü azalttı.

Ne var ki reformları ülkenin canlanmasını sağlamadı. Aksine çok sayıda beklenmedik sonucun ortaya çıkmasına neden oldu. Muhafazakar Sovyet yandaşları onu fazla liberal olmakla suçladılar. Liberallerse reformlarında yeterince ileri gitmediği yönünde eleştiri getiriyorlardı.

Öte yandan uluslararası alanda Gorbaçov, ABD'ye karşı yürütülen silahlanma yarışına bir dur dedi. 1988 yılında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'la yürüttüğü savaşa son verdi. Aynı yıl diğer Doğu Bloku ülkelerine kendi geleceklerine karar verme özgürlüğü tanıdığını açıkladı. Onların verdikleri kararlarsa 1989 yılı itibarıyla büyük ölçüde Doğu Bloku'ndaki komünist rejimlerin çöküşüne neden oldu. Bu ülkeler arasında

Doğu Almanya, Çekoslovakya ve Polonya da bulunuyordu. Sovyet Cumhuriyetleri'ndeki domino etkisi devam etti. Buralarda önce glasnostla beraber bağımsızlık talepleri ortaya çıkmış; ardından Estonya, Letonya, Litvanya gibi ülkeler hızla bağımsız olmuşlardır.

Ülkesinin dağıldığını gören Gorbaçov, 1991 yılı Ağustos ayında politik hayatının bittiğini anladı. Bir askeri darbeyle görevden alındı. Birkaç gün sonra geri dönse de politik olarak zayıflamıştı. Dört ay sonra Sovyetler Birliği çöktü.

Gorbaçov'un geride bıraktıkları tartışma konusu oldu. Batı'da *Times* dergisi onu 1980'lerin en etkili adamı, Sovyet modelini dağıtan ve Soğuk Savaş'ı bitiren vizyon sahibi bir lider olarak övüyordu. Öte yandan onun döneminde Rusların temel ihtiyaçlarını temin edebilmek için uzun kuyruklarda beklemeleri gerekmişti. Büyük çaplı bir yozlaşma ortaya çıktı. Zengin ve yoksul arasında önemli bir uçurum meydana geldi. İmparatorluk şok edici bir biçimde çöktü.

Ek Bilgiler

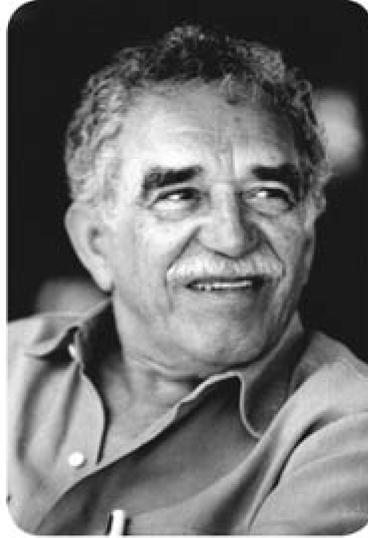
1- Gorbaçov, Stavrapol bölgesinde köylü bir ailenin çocuğu olarak doğdu. 1952 yılında Komünist Parti'ye katıldı. 1971 yılında Merkez Komite'ye girdi. 1980 yılında Politbüro üyesi oldu.

2- Gorbaçov 1990 yılında Nobel Barış Ödülü'nü kazandı.

3- Alnındaki doğum lekesi alameti farikasıydı.

Yüzyıllık Yalnızlık

Eğer dünyaya Latin Amerika edebiyatının zenginliğini tanıtan bir eser varsa, o hiç şüphesiz *Yüzyıllık Yalnızlık*’tı (1967). Kolombiyalı romancı Gabriel Garcia Marquez’in (1928–) başyapıtı, Avrupa’nın kıtayı işgali öncesinden modern diktatörlüklere kadar Latin Amerika tarihinin farklı yönlerini yansıtır. Üstelik bunu bütün olayları bir kasaba etrafından kurgulayarak gerçekleştirir.

Gabriel Garcia Marquez

Yüzyıllık Yalnızlık kurgusal bir mekan olan Macondo’da geçer. Büyük ölçüde Marquez’in kendi kasabası olan Aracataca’yı temel alır. Romanda kasabanın tarihi, Buendia ailesi tarafından kuruluşundan itibaren ailenin sonraki beş kuşağı üzerinden ayrıntılı bir biçimde incelenir.

Yıllar içerisinde Macondo’da yaşananlar, Kolombiya ve Latin Amerika

tarihini yansıtmaktadır. Kasaba küçük bir köyden bir ticaret merkezine dönüşür. Dışarının ilgisini çeker. Muhafazakarlar ve liberaller arasında geçen kanlı bir sivil savaşa konu olur. Buendia ailesi tüm politik ve sosyal olayların merkezinde yer almaya devam eder. Evleri, yapısından yenilenmesine ve hatta dekoruna kadar Kolombiya'nın yoğunlaştırılmış bir sembolü gibidir. Kırmızı ve mavi renkler karakterlerin sağcı ya da solcu politik eğilimlerini yansıtmaktadır.

Roman büyülü gerçekçiliğin başyapıtıdır. Bu edebi tarzda, gerçekçi betimlemeler fantastik unsurlarla birlikte sunulur. Romandaki ana tema, tarihte döngüselliktir. Bu durum, Buendia ailesinde isimlerin nesilden nesile tekrar etmesiyle vurgulanmıştır. Karakterler isimleriyle uyumlu bir biçimde, büyük ölçüde tahmin edilebilir bir yol izlerler. Jose Arcadio güçlü birisidir. Aureliano düşünceli ve duyarlıdır. Sürekli tekrarlanan bu isimler (bir nesilde en azından on yedi Aureliano bulunmaktadır) romanın okunmasını zorlaştırmaktadır. Bu noktada okurun imdadına Marquez'in edebi ustalığı yetişmektedir.

Ek Bilgiler

1- Marquez'in romanı 1970 yılında İngilizceye çevrilmiş ve çok satan uluslararası bir eser haline gelmiştir. Daha sonra otuzdan fazla dile çevrilmiş ve 30 milyondan fazla satmıştır.

2- Marquez solcu düşünceleriyle tanınır. Küba'daki Fidel Castro (1926–) rejimine tartışmalı bir destek vermiştir.

3- Kitaplarında sıklıkla gerçek ve kurgu arasındaki sınır belirsizleşmektedir. Annesi ve babası arasındaki aşkı temel alan "El amor en los tiempos del cólera" (Kolera Günlerinde Aşk) (1985) adlı romanında bu tarzı özellikle dikkat çekmektedir.

Black Sabbath

1960’ların sonuna doğru İngiltere’nin sanayi şehri Birmingham’da dört çocukluk arkadaşı bir caz-blues grubu kurdu. “Cream” ve “Led Zeppelin” gibi ağır gitar müziği gruplarından etkilenen bu gençler gitarlarının seslerini açtılar ve kendilerine esrarengiz bir romanın ismini verdiler: “Black Sabbath” Çığlık çığlığa vokaller ve şeytani temalarla ağır bir bası birleştiren grup, 1970 yılında kendi adlarını verdikleri albümleriyle heavy metal çağını başlatmış oldu.

Black Sabbath’ın bu denli ağır bir müzik tarzını ve sert sözleri nasıl bulabildiği konusunda birçok rivayet ortaya atılmıştır. İlginç bir biçimde basçı Terence “Geezer” Butler (1949–) “dark fantasy” ve kara büyü kitaplarının hayranıydı. Parmaklarına zarar veren bir kaza nedeniyle gitarist

Tony Iommi (1948–) gitarını daha aşağı bir tondan çalmak zorundaydı. Kasvetli sözler ve ağır müzik, alışılmış vokal tekniklerini umursamaksızın inleyen ve kıvranan solist Ozzy Osbourne'un (1948–) sahne tavrıyla mükemmel bir uyum içerisindeydi.

Black Sabbath karmaşık ya da entelektüel şarkılar yazmadı. Eleştirmenler ve müzisyenler tarafından fazlasıyla küçük görülmelerine rağmen hayranları hiç de az değildi. Gençler grubu sevdi. Çünkü gençliğin karanlık taraflarından bahsediyorlardı: uyuşturucu, zihinsel problemler ve ürkütücü fanteziler. Belki de yeni genç kuşak 1960'ların aşk ve barış temalarından sıkılmıştı. Belki de Black Sabbath tabu sayılan alanlara dokunmuştu. Grup hayranlarını bağırıp çağırmaya, dağınık gezmeye teşvik etti. "Metallica", "Pantera" ve "Slayer" gibi diğer heavy metal gruplarına ilham verdi.

Ek Bilgiler

1- Ozzy Osbourne aşırı uyuşturucu problemi nedeniyle 1979 yılında gruptan çıkarıldı. Daha sonra "Black Sabbath"ın menajerinin kızı Sharon Arden (1952–) ile evlendi.

2- "Black Sabbath" grubun üçüncü ismiydi. Önce "Polka Tulk Blues Company" ve "Earth" isimlerini kullanmışlardı. "Earth" adını taşıyan başka bir grup olduğundan isimlerini "Black Sabbath" yaptılar.

3- 2002’den 2005’e kadar MTV, “The Osbournes” adıyla bir program yayınladı. Programda Osbourne ve ailesinin hayatı anlatılıyordu.

Woody Allen

Woody Allen (1935–), modern Amerikan yönetmenlerinin en üretken olanıdır. Geçtiğimiz kırk yıl içerisinde neredeyse yılda bir film yapmıştır. Filmlerinde drama ve komedi, romans ve aşk acısı, yaşam ve ölüm ilişkileri ele alınmaktadır. New York City'ye büyük bir aşk besler. Tüm eserleri benzersiz bir zeka ve çok yönlülük içermektedir.

Asıl adı Allen Konigsberg olan Allen, komedi yazarlığı ve stand-up sanatçılığından oyun yazarlığı, senaristlik ve yönetmenliğe geçiş yapmıştır. Kurgusal belgesel *Take the Money and Run* (1969) filmiyle başlayan ilk dönemine Marx Kardeşler'in etkisi hissedilen maskaraca, yer yer absürt komediler damgasını vurmuştur. *Bananas* (1971), *Sleeper* (1973) ve *Love and Death* (1975) bu tip filmleri arasında sayılabilir.

Bu filmlerin ardından en verimli dönemi başlayacaktır. Çekilmiş en

entelektüel ve dokunaklı romantik komediler bu döneme aittir. Bu filmlerin en ünlüsü *Annie Hall* (1977) hem eleştirmenler tarafından beğenilmiş hem de ticari başarı kazanmıştır. En iyi film, en iyi yönetmen, en iyi senaryo (Allen ve Marshall Brickman), en iyi kadın oyuncu (Diane Keaton) dallarında Oscar almıştır.

Annie Hall, 1970'lerin sonunda Hollywood'da yaşananlara odaklanır. Filmde New Yorklu bir nevrotik Yahudi ve aynı ölçüde nevrotik Orta Batılı bir WASP arasındaki ilişki incelenmektedir. Her ikisi de otuzlu ve kırklı yaşlarında, konuşmakta ve yaşamakta olan insanlardır. Entelektüel ve popüler kültüre referanslarla dolu olan film 40 milyon dolar civarında bir gişe başarısı elde eder. Bu rakam gişe rekorları kıran *Star Wars* (1977) filminin ticari başarısından oldukça uzak olmasına rağmen, o yıl en iyi film dalında Oscar Ödülü'nü *Annie Hall* kazanmıştır.

Allen, *Manhattan* (1979) filmiyle yeniden eleştirmenlerin övgüsünü kazanır. Film, kayıp aşka dönük bir ağıt ve adeta sevgili New York'una yazdığı bir zafer şarkısıdır. *Zelig* (1983) özel efektleriyle on yıl sonra gelecek olan *Forrest Gump* (1994) gibi yapımların öncüsü olmuştur.

Hollywood'da geçen kırk yılın ardından Allen, halen yılda bir film çevirmeye devam etmektedir. Bunların büyük bölümü komedidir. Son zamanlardaki en büyük başarısını *Match Point* (2005) filmiyle yakalamıştır.

Ek Bilgiler

1- Allen en iyi senaryo dalında Oscar'a en sık (14 defa) aday gösterilen senaryo yazarıdır. On dördü en iyi senaryo, altısı en iyi yönetmen, biri en iyi oyuncu dallarında olmak üzere toplamda yirmi bir kez Oscar'a aday gösterilmiştir. İki defa senaryo, bir defa da en iyi yönetmen dalında toplamda üç Oscar kazanmıştır.

2- "Annie Hall" filmiyle Allen aynı film için en iyi yönetmen, en iyi erkek oyuncu ve en iyi senaryo dallarında Oscar'a aday gösterilen ikinci kişi olmuştur. Bu onura erişen ilk kişi "Citizen Kane" (1941) filmiyle Orson Welles'tir.

3- Allen, filmlerinde başrollerde yer alan Mia Farrow (1945–) ve Diane Keaton (1946–) gibi oyuncularla yaşadığı ilişkilerle bilinmektedir. Farrow ve Allen, ilişkileri tatsız bir velayet davası yüzünden magazin basınına

düşmeden önce on iki yıl boyunca birlikte olmuşlardır. Daha sonra Allen, Farrow'un piyanist Andre Previn'le (1929–) olan evliliği sırasında evlat edindiği kızı Soon-Yi Previn ile evlenir.

Yumuşama Politikası (Deténte)

Fransızca bir kelime olan “deténte”, yumuşama anlamına gelir. 1960’larda başlayan ve ABD politikacılarının Sovyetler Birliği ve onun komünist müttefiklerine karşı daha az hasmane davranmasını sağlayan bir dış politika seçimini ifade eder. Deténte 1980’lerde Ronald Reagan (1911–2004) başkan seçilince son bulmuş ve ABD’nin Sovyet politikası sertleşmiştir.

Leonid Brejnev

Dönemin iki önemli olayından biri ABD’nin 1972 yılında komünist Çin’le diplomatik ilişkiler kurmasıdır. Diğeri ise Sovyet ve Amerikan nükleer silah kapasitesinin azaltılması için yürütülen silahları kontrol görüşmeleridir.

Deténte 1960’larda ortaya çıkar. Her iki tarafın liderleri de 1962, Küba

Füze Krizi'nde neredeyse nükleer savaşa dönüşecek olan Soğuk Savaş'ı yumuşatmanın yollarını aramaktadırlar.

Her iki taraf için de ekonomi önemli bir rol oynar. Sovyet lider Leonid Brejnev (1906–1982) ABD ordusu ile yarışa girmenin ülke ekonomisine zarar vereceğini düşünmektedir. 1970'lerin başında ABD ekonomisinde de sarsıntılar yaşanmaktadır.

Ulusal güvenlik danışmanı Henry Kissinger (1923–) ve Çinli liderler arasındaki gizli görüşmelerin ardından altı ay sonra iki ülke arasında açık diplomatik ilişkiler kurulur. 1972 yılında Başkan Richard M. Nixon (1913–1994) Pekin'e gider. Çin Seddi'ni dolaşır. Ülkenin lideri Mao Zedong (1893–1976) ile tanışır.

Aynı yılın sonlarına doğru Sovyet ve Amerikalı temsilciler nükleer silahların her iki tarafta da kısıtlanmasını amaçlayan Strategic Arms Limitation Treaty (Stratejik Silahların Kısıtlanması Anlaşması) (SALT) üzerinde uzlaşırlar. Antlaşma Soğuk Savaş sırasında tansiyonun düşmesine önemli katkılar sağlar.

Ancak kimi Amerikalılara göre deténte komünizme verilen bir ödündür. Reagan 1980'deki seçimlerde daha saldırgan bir dış politika kampanyası yürütür. Göreve geldikten sonra SSCB'yi "şeytan imparatorluğu" olarak suçlayıp savaş bütçesini arttırarak ilişkileri germeye başlar.

Ek Bilgiler

1- 1972 yılında ABD ve Sovyetler biyolojik silahların yasaklanması konusunda anlaşırlar.

2- Gelişen ilişkilerin bir göstergesi olarak 1975 yılında iki ülke Apollo-Soyuz Uzay Projesi'nde işbirliği yaparlar.

3- 1979 Noel'inde başlayan Sovyetlerin Afganistan'ı işgali, deténte politikasına son veren gelişmelerdendir.

Martina Navratilova

Tenis oyuncusu Martina Navratilova (1956–), sıradışı tenis becerileri sayesinde aşılamayan başarılara imza attı. 1978 yılındaki ilk büyük şampiyonluğundan 2006 yılındaki finaline kadar elli dokuz Grand Slam Kupası kazandı. Teklerde on sekiz, kadınlar çiftte otuz bir, karışık çiftlerde on şampiyonluğa sahipti.

Rekorları arasında teklerde dokuz Wimbledon zaferi, genel toplamda teklerde 176 ve çiftlerde 178 şampiyonluk bulunmaktadır. Kimileri onu kadınlarda tarihin en büyük tek ve çift oyuncusu olarak görmektedir. Tekler, kadınlar çift ve karışık çiftler kategorilerinde Grand Slam zaferleri bulunmaktadır. Aynı zamanda eşcinsel olduğunu açıkça ilan eden ilk atletlerden biri olarak da milyonların takdiri ve saygısını kazanmıştır.

Navratilova komünist Çekoslovakya’daki Prag’da doğmuştu. On altı yaşında profesyonel kadınlar turnuvasına katıldı. İki yıl sonra 1975 tarihinde çok sayıda kişisel ve profesyonel başarı kazanmıştı. Avusturalya Açık ve Fransa Açık turnuvalarında finale kalmış ve ABD’ye iltica etmişti.

ABD’de fast-food tarzı bir yaşam biçimi benimsemesinin ardından kariyerinin henüz başında kilolarıyla mücadele etmesi gerekti. Fakat kendisini spora adadı ve 1980’lerin en önemli kadın oyuncularından biri oldu. Bu on yıllık süre içerisinde tekler kategorisinde yarıştığı on sekiz büyük şampiyonadan on beşini kazandı. 1982-1987 arası yılda en az iki defa şampiyonluk yaşamıştı.

Yaptığı düzenli antrenmanların ve gelişen raket teknolojisinden istifade etmesinin bir sonucu olarak büyük rakibi Chris Evert (1954–) karşısında elde ettiği sonuçlarda fark edilir bir gelişme yaşandı. Navratilova, Evert karşısında ilk yirmi beş maçından yirmi birini kaybetmişti. Fakat Amerikalı rakibi karşısındaki kariyerini 43-37’lik bir üstünlükle bitirdi. Onların rekabeti ve farklı oyun stilleri 1980’lerde kadın tenisinin popülerleşmesine katkı sağladı.

1994 yılında tenisi bırakan Navratilova, 2000’lerde kısa bir süre için spora geri döndü. 2006 yılında sporu tamamen bıraktı. Son turnuvası olan Amerika Açık’ta çiftler karışık kategorisinde şampiyonluk elde etti.

Ek Bilgiler

1- Navratilova’nın yirmi Wimbledon zaferi (tekler, çiftler, karışık), şampiyonluk sayılarında onu Billie Jean King (1943–) ile eşitlemiştir.

2- Navratilova 1981 yılında ABD vatandaşı oldu.

3- En başarılı yılları 1983 ve 1984’tü. Her iki yılda da üç Grand Slam zaferi kazandı. 1983 yılında 86-1’lik tekler derecesi yaptı ve 1984 yılında arka arkaya yetmiş dört maç kazandı.

Saturday Night Live

Saturday Night Live’in ilk bölümü 11 Ekim 1975 tarihinde yayınlandı. O günden sonra da programın formatı büyük ölçüde aynı kaldı: ünlü bir konuk, sabit bir komedyenler grubu, müzisyen misafirlere sunulan kendilerini gösterme fırsatı. TV’lerin en uzun süreli programlarından biri olarak nicelerinin yükseliş ve düşüşlerine tanıklık etmiş, çok sayıda komedyenin kariyerinin başlangıç noktası olmuştur.

SNL başlangıçta NBC tarafından kanalın hafta içi geceleri yakaladığı başarıyı hafta sonu gecelerine de taşımak için düşünülmüştü.

Orijinal *SNL* ekibi pek de tanınmayan New York City ve Toronto kökenli komedyenlerden oluşuyordu. Chevy Chase (1943–), Dan Aykroyd (1952–), John Belushi (1949–1982) ve Gilda Radner (1946–1989) gibi isimlerin yer aldığı ve “Not Ready for Prime Time Players” adıyla bilinen grup kısa

zamanda belirgin bir üne kavuşacaktı. Belushi ve Aykroyd, *Blues Brothers* adındaki skeçlerini temel alan bir filmde rol alınca daha fazla izleyiciye kavuşmuş oldular. Daha sonra *SNL* parodileri üzerine en dikkat çekeni 1992 yılında gösterilen *Wayne's World* olmak üzere çok sayıda başka film yapılacaktı.

SNL, ekipteki oyuncuların yaptığı çeşitli taklitler sayesinde ünlendi. Bunların arasında Chase'in Gerald Ford (1913–2006), Eddie Murphy'nin (1961–) Stevie Wonder (1950–) taklitleri de bulunuyordu.

Program yeni komedyenlerin beslendiği bir alan olmaya devam etti. *SNL* yıldızı Tina Fey (1970–), kendi sitcom projesi *30 Rock*'ı *SNL* gibi skeç komedi programlarının sahne arkasını temel alarak hazırladı.

Ek Bilgiler

1- SNL'in birinci bölümünün sunucusu komedyen George Carlin'di (1937–2008).

2- Hiçbiri "Wayne's World" kadar ünlü olmasa da SNL skeçleri üzerine "The Coneheads" (1983), "It's Pat!" (1994) ve "Stuart Saves His Family" (1995) gibi çeşitli filmler yapılmıştır.

3- Jim Henson (1936–1990) ilk SNL üyelerinden biriydi. Kuklalarıyla "The Land of Gorch" adını verdiği skeçler hazırlıyordu.

Public Enemy

1980’lerde yenilikçi hip-hop grubu Public Enemy, sosyal açıdan bilinçli ve politik sözleri rap müziğine taşıdı. Sert tarzları 1990’lardaki gangsta rap döneminin gelişini haber veriyordu.

Başını Chuck D’nin (1960–) çektiği grup, 1980’lerde Afro-Amerikalılar arasında yaygın olan öfke ve huzursuzluğu yansıtıyordu. Uyuşturucu, şiddet ve ırkçılık nedeniyle ıstırap çeken siyah topluluğun sözcüsü olduklarından “Siyah CNN” namına layık görüldüler. “Fight the Power” (1989) ve “Don’t Believe the Hype” (1988) gibi şarkılarıyla siyah Amerikan vatadandaşlarının bilinç düzeyini arttırmaya ve içlerinde bulundukları çıkmazı daha geniş bir politik ve sosyal bağlamda kavramalarını sağlamaya çalıştılar.

Chuck D, Flavor Flav (1959–), Professor Griff (1961–) ve DJ Terminator X (1966–) tarafından kurulan grup ilk olarak 1982 yılında Long Island Adelphi Üniversitesi’nde ortaya çıktı. Chuck D’nin basit ve doğrudan kafiyeleri, Flavor’un yer yer saçma ve vahşi sözleriyle 1987 yılında *Yo!*

Bum Rush the Show isimli ilk albümlerini çıkardılar.

Öte yandan grubu yıldız yapan ikinci albümleri *It Takes a Nation of Millions to Hold Us Back* (1988) oldu. R&B listelerinde üst sıralara çıktılar. Albüm, hip-hop'un çığır açan çalışmalarından ve 80'lerin en etkili plaklarından biri olarak değerlendirildi.

Sonraki yıl "Fight the Power" şarkısıyla gelişimlerinin en üst basamağına ulaşmışlardı. Yönetmen Spike Lee'nin (1957–) tartışmalı *Do the Right Thing* (1989) filminin müziği olan eser, siyahları ve tüm gençleri yozlaşmış güç yapısını tanımaya ve ona karşı olmaya çağırıyordu.

Bu şarkı grubun üçüncü albümü *Fear of a Black Planet*'in (1990) pop listelerinde ilk ona girmesini sağladı. Ne var ki grubun etkisi ve ticari başarısı hızla azaldı. Flavor Flav'in uyuşturucu problemi ve hukuki sorunları, Professor Griff'in antisemitist açıklamaları grubun saygınlığına zarar vermiş olsa da kısaca artık miatları dolmuştu.

Ek Bilgiler

1- Flavor Flav'in rap müzikte sidekick uygulamasının mucidi olduğu söylenmektedir. Ayrıca altın dişleriyle ünlüdür. Garip gözlükleri ve boynuna taktığı büyük saatler de alameti farikalarındandır.

2- Yakın dönemlerde Flavor Flav, "The Surreal Life" ve "Flavor of Love" gibi reality TV yapımlarında sıkça boy gösterir olmuştur.

3- Public Enemy uluslararası turne düzenleyen ilk hip-hop grubu olmuştur. U2 grubunun 1992 yılındaki Zoo TV turnesinde ön grup olarak sahne almışlardır.

Postmodernizm

Edebiyat alanındaki postmodernizm, kabaca 1940'larda ortaya çıkmış ve bir tür olarak günümüze kadar gelmiştir. Kendi içinde çeşitlilikleri barındıran bir tür olan postmodernizm farklı uluslardan farklı türlerde eser veren çok sayıda yazarı etkilemiştir. Bu çeşitliliğe rağmen postmodernist çalışmalar genellikle benzer özellikler gösterirler: Kendine atıfta bulunma, ironik mizah, farklı tarz ve stillerin karıştırılması, yüksek ve bayağı kültürün iç içeleştirilmesi, toplumun hakim düşüncelerinin dışındaki bakış açılarının yansıtılması, eski çalışma ve figürlerin yeni bir çerçevede ele alınması.

Adından da anlaşılabileceği üzere postmodernizm, edebiyatta son derece yaygın olan öncülü modernizmin ötesine geçer. James Joyce (1882–1941), Virginia Woolf (1882–1941), William Faulkner (1897–1962) ve T. S. Eliot (1888–1965) gibi modernist yazarlar 20. yüzyılda dünyanın ani dönüşümüne tanıklık etmişlerdir. Onlar dünyayı tecrit olmuş, yabancılaşma ve belirsizliklerle dolu mahvolmuş bir pencereden görmüşlerdir. Oysa postmodernistler için bu dünya artık yeni ve yabancı değildir. Bunu verili bir durum olarak kabul etmişler ve yeni dünyaya dışarıdan, oyunbaz ve mizah içeren gözlerle bakmaya başlamışlardır.

Pek çok postmodernist çalışma modern dünyanın sorunlarına ironi ve kara komedi çerçevesinde yaklaşır. Joseph Heller'in (1923–1999) *Catch-22* ve Kurt Vonnegut'un (1922–2007) *Slaughterhouse-Five* isimli eserleri modern savaşın dehşetini çılgın ve karikatürize bir hikaye anlatımıyla dile getirir. Thomas Pynchon (1937–) ve Don DeLillo (1936–) romanları paranoya, yanlış anlam ve bilgi yüklemesi gibi temaları işler.

Bütün bunlara ek olarak, postmodernist çalışmalar genellikle yazar, okuyucu ve eser arasındaki ilişkilerle eğlenirler. John Fowles’un (1926–2005) kendisini de öyküye yerleştirdiği *The French Lieutenant’s Woman* (1969) üç farklı sona sahiptir. Karakterlerinin kendi kontrolünden çıktığını ima eder. Italo Calvino’nun (1923–1985) *Se una notte d’inverno un viaggiatore* (Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu) (1979) adlı eseri Calvino’nun doğrudan doğruya okuyucuya seslenen ve onun okuma deneyimini açıklayan pasajların bulunduğu on farklı romana ait bölümlerin serpiştirilmesi ile oluşturulmuştur.

Ek Bilgiler

1- Postmodernist olarak görülen sayısız yazarlardan bazıları: Tom Stoppard (1937–), Jean Rhys (1890–1979), Umberto Eco (1932–), John Gardner (1933–1982), Vladimir Nabokov (1899–1977), Paul Auster (1947–), Truman Capote (1924–1984), Salman Rushdie (1947–), John Barth(1930–), William Gaddis (1922–1998), Jeanette Winterson (1959–), Philip K. Dick (1928–1982) ve Toni Morrison (1931–).

2- Postmodern hareketin içinde postkolonyalizm ya da üstkurmaca gibi çeşitli alt türler yer alır. Bu akımlar kendi içlerinde çok farklı eserleri kapsayacak şekilde saçaklanmışlardır.

3- Postmodernizm edebiyattan ibaret değildir. Aslında en etkin olduğu alanlardan biri de mimaridir. Bu anlamda ilk akla gelen eserler Paris’teki Centre Pompidou ve New York City’deki AT&T Binası’dır.

Stevie Wonder

Asıl adı Stevland Hardaway Judkins olan Stevie Wonder (1950–), Michigan doğumludur. İlk albüm anlaşmasını on iki yaşında yapmış ve bir yıldan az bir süre içerisinde “Fingertips (Pt. 2)” isimli ilk hit şarkısını kaydetmiştir. Sonraki sekiz yıl içerisinde “My Cherie Amour” (1969) ve “Signed, Sealed, Delivered I’m Yours” (1970) gibi çok sayıda pop klasiğine imza atmıştır.

Doğuştan kör olan genç Wonder, elde ettiği büyük başarıya rağmen plak şirketi Motown’dan hoşnut değildi. O dönemde plak şirketi ve sahibi Berry Gordy (1929–) sanatçının kariyerinin her boyutunu denetlemek istiyordu. Wonder kendi şarkılarını seçmek istiyordu ve 1971 yılında müziğinin prodüksiyonunda daha fazla kontrol hakkına kavuşana dek sözleşme yenileme teklifine yanaşmadı.

Wonder’ın sonraki beş albümü büyük ticari başarı elde etti ve

klasikleştiler. Bunlardan ilki olan 1972 yılındaki *Music of My Mind* albümünü sonraki yıl *Talking Book* izledi. *Talking Book* albümünde çok tutulan şarkı "*Sup*erstition" da bulunuyordu. Şarkıda özgün ritimler ve Wonder'ın son yıllarda üzerinde çalıştığı enstrümantal düzenlemeler vardı.

Daha sonra uzun yıllar boyunca Wonder pop dünyasında etkisini korudu. Sosyal açıdan en bilinçli albümü 1973 yılındaki *Innervisions* oldu. "Higher Ground" ve destansı "Living for the City" bu albümde yer alan şarkılar arasındaydı. Bunu 1974 yılında *Fulfillingness' First Finale* ve 1976 tarihli *Songs Key of Life* albümleri izledi. Üç albümüyle de Grammy Ödülü kazandı.

Wonder yeni albümler yapmaya ve dünyayı gezmeye devam etmektedir.

Ek Bilgiler

1- Wonder 1968 yılında "Eivets Rednow" adıyla enstrümantal bir albüm yaptı. Albümün başlığı adının tersten okunuşuydu.

2- 1980 tarihli albümü "Hotter than July"ın içerisinde yer alan "Happy Birthday" adlı şarkısı, Yurttaşlık Hakları Hareketi lideri Martin Luther King Jr.'ın (1929–1968) doğum gününün ulusal bayram ilan edilmesi için yapılan kampanyanın bir parçasıydı.

3- "Smokey Robinson and the Miracles"a ait "Tears of a Clown" (1967) gibi çok tutulmuş Motown şarkılarından bazılarının yazarlarından biri de Wonder'dı.

Robert Redford

Bir dönemin gişe yıldızı olan Robert Redford, yakın dönemlerde bağımsız filmlerin önde gelen savunucularından biri olarak ortaya çıktı. Az bilinen sanatçıların destekçisi olarak gösterdiği başarı, aktör, yönetmen ve yapımcı olarak yaptıklarının bile önüne geçti.

TV ve sahne yapımlarında kariyerine başlayan Redford (1937–) beyazperdede *War Hunt* (1962) ile boy gösterdi. Neil Simon’un Broadway oyununun bir uyarlaması olan *Barefoot in the Park* (1967) filminde Jane Fonda ile birlikte ilk başrolünü oynadı. İki yıl sonra George Roy Hill’in *Butch Cassidy and the Sundance Kid* isimli filmiyle bir Hollywood süper yıldızı olmuştu. Paul Newman ile başrolleri paylaşan ve The Sundance Kid rolündeki Redford tehlike, gizem ve mizah içeren bir oyunculuk performansı gösterdi. Kendisini kadınların hayallerini süsleyen bir yıldız haline getiren yüzünü sergiledi.

Dört yıl sonra oynadığı, Hill ve Newman ile ortaklığının doruğu olan *The Sting* filmi, 1930'larda Chicago'da iş tutan bir dolandırıcıyı anlatıyordu. Film, En İyi Film Ödülü dâhil olmak üzere yedi dalda Oscar aldı. Redford, Johnny Hooker rolüyle en iyi erkek oyuncu dalında Oscar'a aday gösterildi.

Oynadığı diğer önemli roller politik içerikli (*The Candidate*, 1972 ve *All the President's Men*, 1976), spor temalı (*Downhill Racer*, 1969 ve *The Natural*, 1984) ve casusları anlatan (*Three Days of the Condor*, 1975; *Sneakers*, 1992 ve *Spy Game*, 2001) yapımlardı. Ayrıca yedi farklı dalda Oscar'a aday gösterilen *Out of Africa* (1985) filminde Merly Streep ile başrolleri paylaştı.

Redford, ilk yönetmenlik denemesi olan *Ordinary People* (1980) filmiyle en iyi yönetmen dalında Oscar aldı. Öte yandan pek çokları 1950'lerde *Twenty One* isimli TV şovunda yaşanan bir skandalı anlatan *Quiz Show* (1994) filmini onun en başarılı yönetmenlik denemesi olarak görmekteydiler.

1981 yılında Redford Utah, Park City dışında Sundance Enstitüsü'nü kurdu. Hollywood stüdyo sistemi dışında yapılan bağımsız filmleri desteklemeyi amaçlıyordu. Enstitü özellikle Sundance Film Festivali isimli her yıl düzenlenen etkinlikle bilinir hale geldi. Festival bağımsız filmlerin kendilerini gösterebileceği önemli bir platform oldu.

Ek Bilgiler

1- Redford, yedi filminde yönetmen Sydney Pollack ile birlikte çalıştı. Bunların arasında "Jeremiah Johnson" (1972), "The Way We Were" (1973), "Three Days of the Condor" (1975) ve "Out of Africa" (1985) bulunmaktadır.

2- Redford basketbol bursuyla Colorado Üniversitesi'ne girdi. Ne var ki çok içtiği için takımdan atıldı.

3- 2002 yılında Oscar Onur Ödülü kazandı.

Emperyal Başkanlık

1973 yılında tarihçi Arthur M. Schlesinger Jr. (1917–2007), *The Imperial Presidency* (Emperyal Başkanlık) isimli bir kitap yayınladı. Daha önce John F. Kennedy (1917–1963) ve Lyndon B. Johnson (1908–1973) için danışmanlık yapan Schlesinger, 500 sayfalık kitabında, başkanları ülke içi ve dışı meseleler için güçlerini sürekli artırmaya çalışmakla suçluyordu.

Schlesinger'in kitabı 1970'lerde Amerika politik sisteminde başkanlığın gücünün haddinden fazla arttığını düşünen genel eğilimi yansıtıyordu. Bu eğilimin bir sonucu olarak Kongre kendi konumunu devletin eş bir unsuru olarak yeniden düzenleyecek bir dizi yasa çıkartmaya çalıştı.

Emperyal başkanlık tartışmaları, Roosevelt Beyaz Saray bürokrasisini genişletip ekonomiye doğrudan müdahale doğrultusunda yetki aşımına girdiğinde ortaya çıkmıştı.

II. Dünya Savaşı sonrası her iki partiden başkanlar dışişleri alanında güçlerini arttırmaya çalıştılar. Geleneksel olarak güçlerin sevki ya da savaş ilanı yetkisi Kongre'de bulunuyordu. Buna karşılık Başkan Harry S. Truman (1884–1972), 1954 yılında savaş ilanı yapmadan Kore Savaşı'nı başlatmıştı. Bu Amerika'nın yaşadığı büyük çaplı çatışmalar tarihinde bir ilkti.

1960 ve 1970'lerde Richard M. Nixon (1913–1994) başkanlık gücünün kullanımını saldırgan bir biçimde savundu. 1977 yılında verdiği ünlü bir röportajında başkanın neredeyse istediği her şeyi yapabilmesini savunuyordu. "Başkan bir şeyi yapıyorsa, o yasadışı olamaz" diyordu.

Nixon'a tepki olarak Kongre, 1973 yılında Savaş Yetkisi Tasarısı'nı yayınladı. Önerge başkanın asker gönderme yetkilerine kısıtlama

getiriyordu. Kongre ertesi yıl bütçe üzerindeki yetkilerini de arttırdı.

Yakın tarihte, Başkan George W. Bush yönetimi (1946–) Nixon'un başkanın yetkilerini arttırma kampanyasını sürdürdü. Başkanın illegal dinleme ve işkence emrini olası ve mevcut teröristlerin yakalanması için verebileceğini deklare etti. Eleştirmenler onun emperyal başkanlığı canlandırdığını savundular. Kongre bu uygulamaları eleştiren çok sayıda basın açıklaması yayınladı.

Ek Bilgiler

1- II. Dünya Savaşı sonrası Amerikan güçleri çok sayıda çatışmaya girseler de Kongre, 1942 yılından beri resmen savaş ilan etmemiştir.

2- Kongre'nin dış politika üzerinde mali yetkileri sayesinde belli bir kontrol gücü bulunmaktadır. Vietnam Savaşı yasama organı tarafından oradaki Amerikan güçlerine fon sağlanmayarak bitirilmiştir.

3- 2004 yılında Schlesinger kitabının yeni baskısını yapmış ve bu kez Bush yönetimini ele almıştır.

Buzdaki Mucize

1980 Kış Olimpiyatları New York, Lake Placid'de yapıldı. Bu sırada ABD enflasyon, gaz yetersizliği ve İran Rehine Krizi nedeniyle sorunlar yaşıyordu. Sovyetler Birliği Afganistan'ı işgal etmişti. Söz konusu durum Başkan Jimmy Carter'ın (1924–) Moskova Yaz Olimpiyatları'nı boykot etmesine neden oldu. Amerika'da genel olarak moraller düşüktü. Sürat patencisi Eric Heiden'den (1958–) insanlar çok şey beklese de olimpiyatlarda ülkenin şansının döneceğine olan inanç son derece düşüktü.

Yirmi kolej öğrencisi ve hocaları Herb Brooks'un (1937–2003) oluşturduğu ABD Hokey Takımı'nın Lake Placid'de başarı elde edebileceğine oldukça az kişi inanıyordu. Oyunların başlamasından üç gün önce, son altı olimpiyatta beş altın madalya elde eden Sovyetler takımı, Madison Square Garden'da yapılan bir hazırlık maçında Amerikalıları 10-3 gibi oldukça farklı bir skorla mağlup etmişti.

Turnuvanın başlamasının ardından ABD'nin şansı açıldı. Bir son dakika golü madalya bekleyen İsveç karşısında 2-2'lik bir beraberlik getirdi. Bir başka madalya rakibi olan Çekoslovakya'yı 7-3 mağlup ettiler. Turnuvanın başlarında elde ettikleri diğer üç galibiyetin ardından Amerikalılar kendilerini dört takımlı madalya müsabakalarında buldular. 22 Şubat 1980'de yenilmez Sovyetlerle karşılaşacaklardı.

Üçüncü yarıda Amerikalıların 3-2 gibi az bir farkla Sovyetleri izliyor oluşu herkesi şaşırtmıştı. Sovyet koçu Viktor Tikhonov (1930–), yıldız kalecisi Vladislav Tretiak'ı (1952–) ilk devreden sonra Vladimir Myshkin (1955–) ile değiştirdi. Bu değişiklik her iki takımı da şaşırtmıştı. Bu sırada ABD kalecisi Jim Craig (1957–) parlak bir oyun sergiliyordu.

Üçüncü devrede 8. dakika 39. saniyeye girilirken Mark Johnson (1957–) ikinci golünü attı. Skor 3-3 olmuş, seyirciler müthiş bir coşku seline kapılmıştı. 1 dakika 21 saniye sonra kaptan Mike Eruzione'nin (1954–) attığı bilek şutu Myshkin'in koruduğu kaleye gol oldu ve Amerikalıları ilk defa öne geçirdi.

Sovyetler son on dakikada atağa geçtiği sırada saniyeler saatler gibi ilerliyordu. Craig ve ABD savunması sıkı durdular. Süre bittiğinde galip Amerikalılardı. ABC kanalı sunucusu Al Michaels (1944–) şöyle bağırdı: "Mucizelere inanır mısınız? Artık evet!" Büyük bir coşku dalgası buz pistinden ülkenin dört bir yanına hızla yayıldı.

Amerikalıların altın madalya alabilmek için bir maç daha kazanması gerekliydi. İki gün sonra Finlandiya karşısında üçüncü devreye girilirken 2-1 yenik durumda olan Amerikalılar, bir anda atağa geçerek 4-2'lik bir skorla maçı kazandılar ve altın madalyayı aldılar.

Ek Bilgiler

1- Amerikalılar Lake Placid'deki yedi maçın altısında geriden gelmişlerdi. Sadece Romanya karşısında hiç geriye düşmemişlerdir.

2- Sovyetler karşısında Amerika'nın golleri Buzz Schneider (1954–), Mark Johnson ve Mike Eruzione tarafından atıldı. Jim Craig otuz dokuz kurtarış yaptı.

3- Zaferin en unutulmaz anlarından birisi kaptan Eruzione'nin bütün takımı madalya kürsüsüne çağırmasıydı. Normalde sadece kaptan orada olurdu.

J.R.'ı Kim Vurdu?

1980'lerin popüler CBS dizisi *Dallas*'ın yapımcıları ikinci sezonun finaline bir sürpriz koymayı düşündüler. Dizinin temel karakterlerinden Larry Hagman (1931–2012) tarafından canlandırılan hırslı petrol baronu John Ross "J.R." Ewing Jr., ofisinde bilinmeyen biri tarafından vurulmuş ve felç olmuştu.

1980 yazında bu dramatik olay herkesin ana gündemi haline gelmişti. İzleyiciler J.R.'ı kimin vurduğunu merak ediyorlardı. "J.R.'ı Kim Vurdu?" baskılı binlerce tişört satıldı. Bir uçak pilotu, uçakta bulunan J.R.'ın baldızı Pamela Barness Ewing'i canlandıran Victoria Principal (1950–) J.R.'ı kimin vurduğunu açıklamadan uçağı indirmeyeceğini söyledi. Pilot gerçeği öğrenemeden uçağı indirmek zorunda kaldı. Zira diğer dizi oyuncuları gibi Principal de J.R.'ı kimin vurduğunu bilmiyordu.

Yapımcılar sırrı güvenli bir biçimde saklayabilmek için dizideki her önemli karakterin J.R.'ı vurduğu ayrı ayrı sahneler çektiler.

Planları işe yaramış, sır tutulmuştu. Saldırganın kimliğinin açıklandığı bölüm muazzam bir rekor kırdı. Bölümü 41 milyon izleyici seyretmişti. Bu, ülkedeki TV izleyicilerinin %53'ünü oluşturuyordu. Dizi ekibi ve oyuncuları da bu sırrı öğrenebilmek için 21 Kasım 1980 tarihinde yayınlanan bölümü beklemek zorunda kalmışlardı. Zira yapımcılar kararı mümkün olan son ana dek açıklamamışlardı.

J.R.'ı vuran Kristen'di.

Ek Bilgiler

1- J.R.'ı vuranın ortaya çıktığı bölümde bir dakikalık reklamın ticari karşılığı yarım milyon dolardı. Günümüzün hesaplamalarına göre bu 1,3

milyon dolara denk düşmektedir.

*2- J.R.'ı vuranın açıklandığı bölüm 28 Şubat 1983 tarihine kadar televizyon tarihinin en çok izlenen dizi bölümüydü. Bu tarihte 125 milyon izleyici M*A*S*H'in son bölümünü izlemişti.*

3- Hagman kendisine bölüm başına 100 bin dolar ödenmezse J.R.'ı kimin vurduğu açıklanmadan o yaz diziden ayrılacağı tehdidinde bulundu. Yapımcılar yumuşadı ve Hagman'la yeni bir sözleşme yapıldı.

Stephen Hawking

Albert Einstein’dan (1879–1955) sonra fiziğin en büyük beyinlerinden biri olarak görülen Stephen Hawking (1942–), küresel bir üne sahip olan bir bilim insanıdır. *The Simpsons* ve *Star Trek: The Next Generation* gibi TV programlarında bile kendisine yer verilmiştir.

Hawking bütün başarılarını kırk yıldır amyotrofik lateral skleroz (halk arasında Lou Gehrig hastalığı ya da ALS olarak bilinir) hastalığıyla yaşamasına rağmen kazanmıştır. Onlarca yıldır bir tekerlekli sandalyeye mahkumdur. Bilgisayarla çalışan bir sentezör olmaksızın iletişim kuramamaktadır.

Hawking teorik fizik ve kuantum teorisiyle ilgilenmektedir. Kara delikler, uzay-zaman tekillikleri (fizik kanunlarının işlemediği durumlar) ve evrenin kökenleri uzmanlık alanlarıdır. Matematik ve bilim alanındaki çocukluk ilgileri ona 1962 yılında mezun olduğu Oxford’da burs kazandırmıştır. Daha sonra Cambridge’te doktorasını tamamlar ve matematik alanında Lucassian Profesör olmaya hak kazanır. Bu unvan üç yüzyıl önce fizikçi Sir

Isaac Newton’a verilmiştir (1642–1727).

Hawking, Einstein’in formülleriyle yeni fikirler geliştirmesi ve fiziğin eski konseptlerini sorgulamasıyla ün kazanmıştır. İlk önemli başarılarından biri Hawking Radyasyonu’nun keşfidir: kara deliklerden yayılan atom altı parçacıklar. Hawking’in bu keşfinden önce kara deliklerden ışık ve radyasyon da dâhil olmak üzere hiçbir şeyin kaçamayacağına inanılmaktadır.

1988 yılında yayınladığı *A Brief History of Time: From the Big Bang to Black Holes* onu daha çok tanınan bir insan haline getirir. Kitapta evrenle ilgili fikirler ortalama okuyucunun anlayabileceği bir şekilde ifade edilmiştir. Kitap çoksatanlar listesine girer. *London Sunday Times*’ın çok satanlar listesinde dört yıldan uzun bir süre yer alır. Daha önce hiçbir kitap böylesi bir başarıya ulaşamamıştır.

Ek Bilgiler

1- Hawking’in hastalığı yirmili yaşlarının başında bir öğrenciyken teşhis edilir. En fazla iki ile dört yıl arasında yaşar denilmişse de onlarca yıldır hayatta kalmayı başarmıştır. Hastalığına rağmen ilk eşinden üç çocuğu olmuştur.

2- Bilgisayarlı sentezör, göz hareketlerini takip eden kızıl ötesi bir aygıtla çalışmaktadır.

3- Nisan 2007’de Hawking sıfır yerçekimli ortamda bulunmuş ve dört dakikalığına olsa da sandalyesi dışında durabilmiştir. Hawking bir gün uzaya gidebileceğini ummaktadır. Ona göre insan ırkı uzaya gitmeyi başaramazsa, insanlığın geleceğinden bahsedilemeyecektir.

Yerçekiminin Gökkuşağı

Thomas Pynchon (1937–) tarafından kaleme alınan *Gravity's Rainbow* (Yerçekiminin Gökkuşağı, 1973), Amerikan postmodern edebiyatının önde gelen metinlerindendir. Geçen yüzyılın en zor kitapları arasında kabul edilmektedir. Yayınlanmasının ardından kimi eleştirmenlerce fazla kendini beğenmiş ve okunması zor bir kitap olarak görülmüştür. Kimileri ise onu James Joyce'un modernizm türündeki başyapıtı *Ulysses*'in postmodern karşılığı olarak değerlendirmişlerdir.

Yerçekiminin Gökkuşağı, II. Dünya Savaşı'nın son dönemlerinde geçer. Alman güçleri yeni teknolojik silahları olan V-2 roketlerini Londra'nın her yerine yağdırmaktadırlar. Olay örgüsü, genel olarak ABD ordusunda görevli Teğmen Tyrone Slothrop etrafında kurgulanmıştır. Garip bir biçimde Slothrop'un cinsel ilişki yaşadığı herhangi bir yere, birkaç gün içerisinde bir Alman roketi

düşmektedir. Slothrop’un tahmin yeteneklerinin farkına varan Müttefik komutanları onunla birlikte çalışmaya başlarlar. Savaşın bitmesine yakın firar eder ve Avrupa’da oradan oraya dolaşmaya başlar. Bu arada onun gibi Alman roketini ve başlığının gizemli yapısını keşfetmeye çalışan başka insanlarla tanışır.

Pynchon’un kavraması güç yoğunluktaki romanı, geleneksel bir doğrusal olay örgüsü anlayışı yerine çok sayıda hikayenin iç içe geçtiği bir anlatımı ve yüzlerce karakteri kullanır. Olay örgüsü, matematik denklemleri, şarkılar ve aralara giren başka parantezlerle renklendirilmiştir. Her bir sayfada rock müzikten roket bilimine ve tarota kadar çok farklı konuya göndermeler yapılmaktadır.

Yerçekiminin Gökkuşağı, II. Dünya Savaşı’nı anlatsa da tematik kapsamı çok daha geniş bir alana yayılır: paranoya, savaş, seks, ölüm, modern yaşam ve hatta anlamın kendisi. Roman tarihsel olayları, gerçeküstü unsurları ve geniş kapsamlı komplo teorilerini Joseph Heller’in *Catch-22* ve Kurt Vonnegut’ un *Cat’s Cradle* eserlerindekine benzer biçimde bir kara komedi karmaşası halinde bir araya getirir. Fakat onlardan çok daha karmaşıktır. Ortaya çıkan sonuç modern zamanların en esrarengiz, en yenilikçi ve en büyüleyici romanlarından biridir.

Ek Bilgiler

1- Pynchon fizik ve mimarlık kökenlidir. 1960’ların başında bir süreliğine Boeing için teknik yazar olarak çalışmıştır. Kitabın ilk taslağını mühendislerin kullandığı grafik kağıtlarının üzerine elle yazmıştır.

2- Roman eleştirmenler arasında fikir ayrılıklarına sebep olmuştur. Örneğin, 1974 yılında jüri üyeleri Yerçekiminin Gökkuşağı’nı Pulitzer Ödülü’ne aday göstermiş fakat ödül komitesi bu kararı veto etmiştir. Zira kitabı okunamaz bulmuşlardır.

3- Pynchon kariyeri boyunca sahne ışıkları altında görünmekten imtina etmiştir. 2004 yılında “The Simpsons” programında seslendirdiği iki küçük

rol, sesinin insanlar tarafından duyulabildiği tek kayıtlardır.

Brian Eno

Yapımcı Brian Eno (1948–) 1970 ve 1980’lerin çok önemli müzik akımlarının öncüsü olmuştur. Çağdaş müziğin en bilinen yapımcıları arasında yer almaktadır. Etkili rock grubu “Roxy Music”in kurucu üyeleri arasındadır. Ambient müzik tarzının gelişimindeki katkılarına ek olarak U2 grubunun *The Joshua Tree* (1987) albümünde olduğu gibi diğer sanatçılara ait eserlerin yapımcılığını üretmiştir.

Londra’da sanat okulundan mezun olan Eno, arkadaşı Andy MacKay (1946–) ile birlikte 1971 yılında Roxy Music grubuna katıldı. Grup 1972 yılında kendileriyle aynı adı taşıyan albümlerini yayınladı. Sonraki albümleri *For Your Pleasure* (1973) oldu. İlk albümlerine göre biraz daha az başarılı olsa da karmaşık düzenlemeleri, deneysel enstrümanlar ve sesleri özgür bir biçimde kullanmaları, renkli sözleri, albümü progresif rock türünün önemli

bir klasiği haline getirdi.

For Your Pleasure albümünün ardından Eno “Roxy Music”ten ayrıldı. 1970’lerde dört solo albüm çıkardı: *Here Come the Warm Jets* (1973), *Taking Tiger Mountain (By Strategy)* (1974), *Another Green World* (1975) ve *Before and After Science* (1977). Albümlerdeki en başarılı şarkıları ise “Needles in the Camel’s Eye” ve “Third Uncle”dı.

Eno ambient tarzında başarılı albümler de yaptı. Bu tarz, atmosferik sesler üreten, çevreye uyum sağlayarak dönüşen bir tarzdı. Dinleyicinin tüm dikkatini vermesini gerektiren parçalardan farklı bir türdü. Bu anlayıştaki ilk albümü *Discreet Music* adıyla 1975 yılında ortaya çıktı. Bunu en ünlüsü *Ambient 1: Music for Airports* (1978) olmak üzere dört kısımdan oluşan yine ambient tarzında albümler takip etti.

Sonraları Eno, David Bowie (1947–), U2 ve Coldplay gibi büyük rock sanatçıları için prodüktörlük yaptı.

Ek Bilgiler

1- Eno, Microsoft Windows 95 programının 3,25 saniyelik açılış müziğini yaptı.

2- Eno gruptan ayrıldıktan yıllar sonra Roxy Music “Jealous Guy” isimli bir hit şarkı yaptı. Bu şarkı John Lennon (1940–1980) tarafından 1971 tarihli “Imagine” albümü için bestelenmişti.

3- Eno’nun en çok etkilendiği eserlerden biri 1974 yılında Miles Davis (1926–1991) tarafından söylenen “He Loved Him Madly” parçasıydı. Şarkı bir Duke Ellington (1899–1974) güzellemesiydi.

Jack Nicholson

Sunucu Billy Crystal, 1993 yılında en iyi film dalında Oscar Ödülü'nü takdim edecek olan kişinin dört harfli adını telaffuz ettiğinde, herkes onun kimi kast ettiğini anlamıştı: "Jack"

Dennis Hopper'ın *Easy Rider* (1969) filmindeki alkolik avukat tiplemesinden beri Jack Nicholson, Amerikan kültürünün önemli bir ikonu olagelmiştir. Yoğun ama rahat oyunculuğu, sahnede ve sahne dışındaki hırçın karakteri, son derece özgür bir biçimde yaşadığı romantik ilişkileri, "Los Angeles Lakers" hayranlığı ve sıradışı kişiliği ona popüler kültürün yıldızları arasında haklı bir yer kazandırmıştır.

Öte yandan romantik maceraları (dört kadından beş çocuğu vardır), uyuşturucu ve halka açık yerlerdeki öfke patlamaları filmlerinin önüne geçememiştir.

1969'dan 1975'e kadar Nicholson, aralarında Bob Rafelson'ın *Five Easy Pieces* (1970) ve Roman Polanski'nin *Chinatown* (1974) filmlerinin de bulunduğu bir dizi başarılı filmde rol aldı. Genellikle kaba, soğukkanlı ve az ama öz konuşması ironi yüklü tahmin edilemeyen karakterleri

canlandırdı. Film tarihçisi David Thomson'a göre Nicholson'un canlandırdığı roller Humphrey Bogart'ın *High Sierra* (1941) ve *Casablanca* (1942) filmlerindeki karakterlerinin modern muadilleriydi.

Bu yedi yıllık süre içerisinde Nicholson, beş kez Oscar'a aday gösterildi. Milos Forman'ın *One Flew Over the Cuckoo's Nest* (1975) filmindeki Patrick McMurphy rolüyle beşinci denemesinde Oscar'ı aldı.

The Shining (1980) filmindeki Jack Torrance rolünden (İşteeeee Jonny!), *Batman* (1989) filmindeki Joker'e (Hiç ayışığında şeytanla dans ettin mi?) ve *A Few Good Men* (1992) filmindeki Nathan R. Jessep rolüne kadar (Gerçeğin üstesinden gelemezsin!) Nicholson'un çeşitli filmlerinde canlandırdığı karakterlerin replikleri oldukça popüler olmuştur.

Kimi filmleri beklenen başarıyı yakalayamasa da Nicholson'un kariyerinde hiç üretkenlikten uzak bir dönemi olmamıştır. On iki kez Oscar'a aday gösterilmiştir. İki adaylık arasında altı yıldan fazla beklediği olmamıştır. *One Flew Over the Cuckoo's Nest*'deki McMurphy rolüne ek olarak *As Good As It Gets* (1997) filmindeki rolüyle en iyi erkek oyuncu ve *Terms of Endearment* (1983) filmindeki rolüyle en iyi yardımcı erkek oyuncu dalında Oscar kazanmıştır.

Ek Bilgiler

1- Nicholson Hollywood'daki çalışma hayatına MGM'de bir posta memuru olarak başlamıştır. Günde 30 dolar kazanmaktadır.

2- Büyükannesinin annesi, annesinin de kız kardeşi olduğunu düşünerek büyümüştür. "Time" dergisinden bir muhabir 1974 yılında aile kökenini sorgulayana dek bu konudaki gerçeği öğrenememiştir.

3- 1960'lardan 2000'lere değin geçtiğimiz elli yıl içerisinde her on yılda birçok defa Oscar'a aday gösterilen iki oyuncudan biridir. Diğeri ise Michael Caine'dir.

Yeni Muhafazakarlık

Modern Amerikan siyasetinin en tartışmalı akımlarından olan “yeni muhafazakarlık” 1960’ların sonu ile 1970’lerin başlarında sol siyasi eğilimlerin gelişimine bir yanıt olarak liberal aydınlar arasında ortaya çıkmıştır. Önde gelen yeni muhafazakarlar arasında görüşlerini gözden geçiren kimi eski komünistler ve eski liberaller bulunmaktadır. Hem ülke içinde hem de dış politikada daha muhafazakar görüşleri savunmaya başlamışlardır.

Hareketin önde gelenlerinden Irving Kristol (1920-2009), yeni muhafazakarı “gerçekliğin hücumuna uğramış bir liberal” olarak tanımlar.

Editörlüğünü Norman Podhoretz’in (1930–) yaptığı *Commentary*, hareketin önemli yayın organlarından birisidir. Kristol’ün ve diğer yeni muhafazakarların eserleri burada yayınlanmaktadır. Politik alanda Washington eyaletinden demokrat bir senatör olan Henry “Scoop” Jackson (1912–1983) çeşitli açılardan yeni muhafazakarlıkla ilişkilidir.

Bir felsefe olarak yeni muhafazakarlık, 1960’ların pozitif ayrımcılık ya da refah gibi bazı uygulamalarının başarısız ve hatta zararlı olabilecekleri noktasından hareket eder. Büyük hükümet harcamalarının eşitsizlik gibi sosyal sorunları çözme şansı bulunmadığına inandıklarından hükümetin sosyal programlarının arttırılmasına karşı çıkarlar.

Yeni muhafazakarlar, dış ilişkilerde demokrasi ve insan haklarının aktif bir biçimde savunulmasına taraftardırlar. 1970’lerde deténte politikasına muhalif olanların başında gelmişlerdir. Onlara göre bu politika Sovyet gücünden kaynaklı tehlikeleri küçümsemekte ve insan hakları ihlallerine gözlerini kapamaktadır.

2000 yılında Başkan George W. Bush (1946–), yeni muhafazakarları bazı önemli noktalara getirmiştir. Yeni muhafazakar yazarların uzun zamandır

hayalini kurduğu Irak işgalini 2003 yılında başlatmıştır.

Onları eleştirenler, ABD'de sosyal harcamalara karşı çıkarken sınır ötesi askeri operasyonları desteklemelerinin yarattığı çelişkiye dikkat çekerler. 2004 yılında başarısız olan demokrat başkan adayı John Kerry, Bush'u şu sözlerle eleştirir: "Bağdat'ta itfaiye binaları açarken Amerika'da kapatmaya çalışıyor."

Ek Bilgiler

1- Pozitif ayrımcılık yerine liyakat temelli ilerleme fikri, yeni muhafazakarlar arasında oldukça tutulan bir konu olmuştur. Derginin meritokrasi yanlısı çizgisini kararlı biçimde sürdürmek adına Podhoretz'in oğlu John (1961–), 2007 yılında "Commentary" editörü seçilmiştir.

2- Cumhuriyetçi Parti yeni muhafazakarlığın pek çok temel fikrini benimsese de Demokrat yeni muhafazakarlar da vardır. Jeane Kirkpatrick (1926–2006), Ronald Reagan (1911–2004) döneminde diplomatlık yaparken Demokrat Parti üyeliğini sürdürmüştür.

3- "Yeni muhafazakar" terimi bu akımın karşıtlarından sosyalist Michael Harrington (1928–1989) tarafından ortaya atılmıştır.

Joe Montana

Joe Cool adıyla anılan Joe Montana (1956–), her şartta sakin kalabilmesi ile ünlüydü. Baskı en üst seviyedeyken bile bu duruşunu koruyordu. “San Francisco 49ers” onun sayesinde dört kez Super Bowl zaferi kazandı. Üç kez Süper Bowl MVP’si seçildi. Jerry Rice (1962–) ile birlikte NFL tarihinin en iyi oyun kurucu–pas tutucu ikilisini oluşturuyorlardı.

“San Francisco 49ers” (1979–1992) ve “Kansas City Chiefs” (1993–1994) takımlarının oyun kurucusu olarak Joe Montana, toplamda otuz bir defa takımlarının dördüncü çeyrekte geriden gelerek maçı almasını sağlamıştır. Yine de bu geri dönüşlerin en unutulmazı 1989 yılındaki Super Bowl karşılaşmasında yaşanmıştır. O oyunda Montana, takımının 92 yardlık ilerleyişine liderlik etmiş, maçın bitimine 34 saniye kala touchdown pasını

atarak “Cincinnati Bengals”i yenilgiye uğratmıştır. Baskı altında ne kadar sakin olabildiğinin bir göstergesi, takımına maçı kazandıran hücum başlamadan önce bir takım arkadaşına taraftarlardan birini işaret edip “Şu John Candy değil mi?” diye sormasıdır.

1977 yılında “Notre Dame” takımını ulusal şampiyonluğa taşımış olsa da NFL başarısı kimse tarafından tahmin edilememiştir. Çok yapılı değildir (1,87 boy ve 90 kg ağırlık) ve olağanüstü güçlü kolları yoktur.

1979 NFL seçmelerinde 49ers takımı onu üçüncü turda ve 82. sırada zar zor takıma almıştır. Fakat kariyeri sona erdiğinde toplamda 40.551 yardlık pas vermiş, 273 touchdown yapmış, iki kez ligin MVP ödülünü (1989-1990) kazanmış, sekiz defa Pro Bowl seçilme başarısı göstermiştir.

Super Bowl müsabakalarında oynadığı maçların dördünü de kazanan Montana, halen Süper Bowl pas rekorlarını elinde tutmaktadır. Chiefs’le geçen iki sezonun ardından 1994 yılında futbolu bırakmıştır. 2000 yılında Futbol Onur Listesi’ne seçilmiştir.

Ek Bilgiler

1- Montana çok yönlü ve başarılı bir atletti. Notre Dame’da futbol oynamış olmasına rağmen 1. Lig’in güçlü ekiplerinden North Carolina takımı tarafından kendisine basketbol bursu önerilmişti.

2- 1990 yılında “Sports Illustrated” tarafından Yılın Spor Adamı seçilmiştir.

3- Montana NFL tarihinin efsanevi paslarından birini atmıştır. 1981 yılı NFC şampiyonluk maçında iç açık oyuncusu Dwight Clark’a (1957–) attığı ve touchdown’la sonuçlanan bu pas hayranları tarafından “the catch” olarak anılmaktadır.

Lahana Bebek

Xavier Roberts (1955–) lahana bebekler isimli kapitone bebekleri Georgia’da yirmi bir yaşında bir sanat öğrencisiyken buldu. Bebekler kısa bir süre sonra kamuoyuna tanıtıldılar. Bu oyuncaklar o kadar popüler oldular ki televizyon kanalları çocukların ısrarlı taleplerini karşılamak için oyuncak almaya giden annelerin oluşturduğu kalabalıkları yayınlamaya başladılar.

Başlarda Roberts oyuncaklarına Little People Originals adını vermişti. Bunları daha ziyade sanat meraklılarına dönük bir ürün olarak tasarlamıştı. Bu sırada bebekler, bir oyuncak firması olan Coleco’nun dikkatini çekti. 1982 yılında bebeklerin kitlesel üretimine geçildi.

Her bir bebeğin evlat edinme kağıdı, bir doğum günü ve kendine ait bir

adı vardı. Çocuklar kağıtları doldurup şirkete geri gönderiyorlardı. Daha sonra bebeğin doğum gününde şirketten kendilerine bir kart yollanıyordu. Her bebek kendine özgüydü. 1980'lerin çokkültürcü ruhuna uygun olarak her bir bebek farklı renklerden farklı ırklardandı ve farklı dış görünüş özelliklerine sahip bir biçimde yapılmışlardı.

Oyuncak firması talebi karşılayamamaya başlamıştı. Meraklılar oyuncakçı dükkanlarına akın edip talepte bulundular. Özellikle Noel günleri talep çok yükseliyordu. Oyuncakçılar ebeveynleri kontrol edebilmek için güvenlik görevlileri tutmak zorunda kalmışlardı. Kıtlık nedeniyle bir ara karaborsa ortaya çıkmıştı. Entrikacılar ve koleksiyoncular bu işten kâr etmeye çalışıyorlardı.

Pek çok çılgınlık gibi bu da sonunda unutuldu. 1986 yılında Coleco gereğinden fazla üretim yapmıştı. Ürüne dönük ilgi çeşitli eklemelerle canlandırılmaya çalışılsa da iş işten geçmişti. Coleco 1988 yılında iflasını açıkladı.

Ek Bilgiler

1- Robert daha sonra bebeklerin isimlerini 1930'lardan kalma bir bebek isimleri kitabından aldığını açıklamıştı.

2- Lahana bebek çılgınlığı bazı annelerin, çocuklarının arzuları yüzünden aşırıya kaçmalarına sebep oldu. South Dakota, Sioux Falls'da bir anne, silahla Toys'R'Us mağazasına giderek kendisine oyuncak bebek vermelerini istemişti.

3- Orijinal Litte People'larda olduğu gibi, lahana bebeklerin arkalarında da Roberts'ın imzası vardı.

Donald Trump

2007 yılında *Forbes* dergisine göre Amerika'da emlak kralı Donald Trump'dan (1946-) daha zengin sadece 116 kişi vardı. Ne var ki diğerlerinin hiçbiri onun kadar gösterişli bir yaşam tarzına sahip değildi. Trump'ın 3 milyar dolarlık net serveti bulunuyordu.

Trump, New York City'nin emlak dünyasını, orta sınıflar için Queens'te ev yapan babası Fred'den (1905–1999) öğrenmişti. 1970'lerde Donald hırsını ve ilgisini Manhattan'a kaydırdı. Ağır borçlar altına girerek büyük binalar inşa ediyordu.

İlk büyük projelerinden biri 1982 yılında Fifth Avenue'de gerçekleştirdiği Trump Tower inşasıydı. Aynı zamanda Atlantic City'de gazinolar aldı. Artık milyarderdi. Ne var ki 1990'ların başındaki emlak krizi onu da etkiledi. Kriz nedeniyle 900 milyon dolarlık bir borç altına girmişti.

Trump varlıklarının büyük bölümünü satarak borçlarını ödedi. On yıl

içerisinde işleri yoluna girmiş ve yeniden milyarderler arasındaki yerini almıştı. 2007 yılında *Forbes* onu 3 milyar dolarlık bir servetle listeye alınca buna itiraz etti ve servetinin 7 milyar doları olduğunu söyledi.

Sıradışı kişiliği ön plana çıkan özelliklerinden birisiydi. Başından geçen iki meşhur boşanma davası, ilk evliliğini bitirip ikinci evliliğine yol açan yasak ilişkisi ve kendisinden yirmi beş yaş küçük olan üçüncü eşi Melania yüzünden sıklıkla magazin basınına malzeme oldu.

2004 yılında başarılı reality programı *The Apprentice* NBC'de yayınlanmaya başladı. Bu onu bir TV yıldızı haline getirdi. Sıkça tekrarladığı "Kovuldun" lafı da program sayesinde meşhur olmuştu. Sık sık diğer ünlülerle kavga etmesiyle gündeme geldi. Çeşitli kitaplar yazdı ve gece yayınlanan komedi şovlarının daimi yüzlerinden biri oldu.

Ek Bilgiler

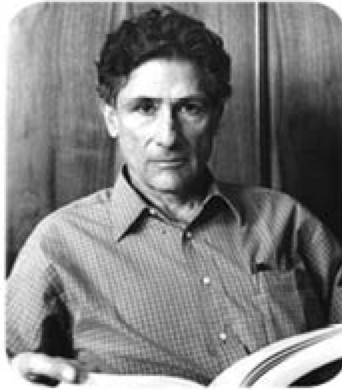
1- 1990'lardaki çöküşünün ardından 1999'da Reform Partisi'nden başkan adayı olmayı düşündüğünü açıklayarak yeniden ünlülerin arasına girişini müjdeledi. Sonunda aday olmama kararı verse de medyanın ilgisini yeterince üstüne çekmişti.

2- Germaphobe olduğunu ve insanlardan mikrop kapmak korkusuyla onların ellerini sıkmadığını söylemektedir.

3- Takma adı olan "the Donald", Çek kökenli ilk karısı Ivana tarafından kendisine verilmiştir.

Postkolonyalizm

19. yüzyılın büyük bir bölümü ve 20. yüzyılın başlarında Aruba'dan Kore ve Zimbabve'ye kadar dünyanın büyük bölümü sömürgeci güçlerin kontrolündeydi. En büyük sömürgeci güçler İngiltere ve Fransa olsa da Japonya'dan Amerika'ya kadar çok sayıda ülkenin kendi coğrafi sınırları dışında toprakları vardı. II. Dünya Savaşı sonrası bu imparatorluklar dağılınca eski kolonilerin halkları hem politik hem de kültürel bağımsızlığın tadını çıkarmaya başladılar.

Edward Said

Eskiden sömürgeciler tarafından kontrol edilen toprak parçalarındaki insanlar tarafından ya da onlar hakkında üretilen çalışmalar, postkolonyal edebiyat türü olarak sınıflandırıldı. Özel bir kıta ya da dile ait olmayan bu tür Afrika, Asya, Amerika ve Avusturalasya'da geniş toprak parçalarında yayılmış edebiyat eserlerini kapsamaktadır. Bu çeşitliliğe rağmen postkolonyal çalışmalar, kültürel ve ulusal kimlikler, dini gerilimler, bir ırka

ya da etnik gruba diğerinin boyun eğdirmesi ve kültürlerin karışımı ya da mücadelesiyle ilgili meseleler gibi benzer temaları işlemekteydiler.

Edward Said'in (1935–2003) *Şarkiyatçılık* isimli çığır açan eserini yayınlamasıyla birlikte postkolonyal edebiyat 1978'den itibaren parlamaya başladı. Bu kitap Batı'nın dünyayı Batı ve diğerleri şeklinde bölerek görmeye meyilli olduğunun altını çiziyordu. Batılı olmayan kültür ve halklara egzotik bir anlam atfediliyordu. Aimé Césaire (1913–2008) ve Homi K. Bhabha (1949–) gibi teorisyenler Said'in bıraktığı yerden devam edip postkolonyal bilgi dağarcığını derinleştirdiler.

Postkolonyal türde eser veren tanınmış çok sayıda yazar bulunmaktadır. Chinua Achebe'in *Things Fall Apart* (1958), Jean Rhys'ın *Wide Sargasso Sea* (1966), V. S. Naipaul'ın *A Bend in the River* (1979) ve Salman Ruşdi'nin *Midnight's Children* (1987) romanları bu alanda verilmiş önemli eserler arasındadır. Bu tür günümüzde de gelişimini sürdürmektedir. Yeni bir postkolonyal yazar nesli ABD, İngiltere ve diğer Batı ülkelerinde yaşayan Batı kökenli olmayan göçmenlerin yaşamı üzerine yoğunlaşmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Postkolonyal olarak nitelenen yazarlar arasında Chinua Achebe (1930–2013), Edwidge Danticat (1969–), Nadine Gordimer (1923–), Jamaica Kincaid (1949–), Hanif Kureishi (1954–), Doris Lessing (1919–2013), Rohinton Mistry (1952–), Michael Ondaatje (1943–), Zadie Smith (1975–) ve Derek Walcott (1930–) gibi isimler yer almaktadır.

2- Türün önemli metinlerinin büyük bir bölümü İngilizce olsa da Afrika dilleri, Arapça, Fransızca, Hintçe, İspanyolca gibi birçok dilde yazılmış eserler de bulunmaktadır.

3- Ian Buruma (1951–) ve Avishai Margalit (1939–) "Occidentalism" (2004) adlı çalışmalarında Edward Said'in fikirlerini ters yönde derinleştirirler. Batılı olmayanların Batı hakkındaki negatif bakış açılarını ele almaktadırlar.

Bob Marley

1960'ların sonunda, reggae denilen Jamaika kökenli bir müzik türü dünya çapında popüler olduğu sıralarda bu türün hiçbir icracısı Bob Marley (1945–1981) kadar başarılı olamamıştı. Marley'in yeteneği erken keşfedilmişti. Zamansız ölümünden bu yana ünü ve aynı zamanda efsanesi büyük hızla yayıldı.

Robert Nesta Marley, siyah bir anne ve beyaz bir babanın çocuğu olarak Jamaika'nın Saint Ann bölgesinde doğdu. 1955 yılında babası ölünce adanın en büyük şehri olan Kingston'a gitti. 1963 yılında Marley ilk grubunu kurdu. "Wailers" adını alacak grup yerel müzisyenlerden oluşuyordu. Wailers ertesi yıl Jamaika'da bir dizi çok tutulan şarkı yaptı. Bunlar genellikle ska ve rock türüne yakın şarkılardı.

1966'dan sonra Marley daima kendisiyle anılacak iki hareketi benimsedi: reggae ve Rastafaryanizm.

Reggae, Karayip ritimleri ve enstrümanlarını Amerikan caz ve blues etkisiyle harmanlıyordu. Tempo genellikle yavaş hatta durgun nitelikteydi.

1930’larda başlayan Jamaikalı Rastafaryan Hareketi, koloni dönemi sonrası Afrika devletinin ilk lideri Etiyopya İmparatoru Haile Selassie’yi (1892–1975) Tanrı olarak görüyordu. Günümüzde Rastafaryan Hareketi’nin bu özelliği büyük ölçüde unutulmuştur. Genellikle rasta saç örgüleri ve ruhani amaçlarla marihuana kullanımı ile tanınmaktadırlar.

İlk Wailers uzunçaları olan *Catch a Fire* 1973 yılında çıktı. Onu “Get Up, Stand Up” ve “I Shot the Sheriff” gibi şarkıların yer aldığı *Burnin’* izledi. “No Woman, No Cry” (1975) şarkısıyla Marley uluslararası başarı kazandı. 1977 ve 1978 yıllarında *Exodus* ve *Kaya* albümleri bu başarısını sürdürecekti.

Marley’e 1977 yılında ayak başparmağında kanserli hücrelere rastlandı. Dini nedenlerle bacağının kesilmesini reddetti ve sanatına devam etti. Birkaç yıl içinde kanser bütün bedenine yayıldı. 1981 yılında otuz altı yaşındayken öldü. Ölümünün ardından daha önceki şarkılarından bir derleme olan *Legend* yayınlandı ve tüm zamanların en çok satan raggae albümü oldu.

Ek Bilgiler

1- 1999 yılında “Time” dergisi Marley’in 1977 tarihli albümü “Exodus”u 20. yüzyılın en iyi albümü seçti.

2- Kendi dininin Tanrı’sı ve Mesih’i onuruna Haile Selassie’nin 1963 yılında Birleşmiş Milletler’de yaptığı konuşmayı “War” şarkısında kullanmıştı.

3- Eric Clapton (1945–) 1977 yılında “I Shot the Sheriff” yorumuyla listelerde bir numaraya ulaşınca Marley uluslararası alanda geniş çapta bir ilgi yaşadı.

Francis Ford Coppola

Sekiz yıllık bir süre içerisinde Francis Ford Coppola (1939–), sinemanın en büyük yönetmenlerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Hollywood tarihinin eleştirmenler tarafından en çok beğenilen yapımlarından dördünün yönetmenliğini yapmıştır: *The Godfather* (1972), *The Conversation* (1974), *The Godfather: Part II* (1974) ve *Apocalypse Now* (1979). Bu dört film, toplam otuz üç dalda Oscar'a aday gösterilmiş, on bir Oscar kazanmış ve onu efsanevi bir figür haline getirmiştir.

The Godfather onun kariyerini, hayatını ve Amerikan sinemasını değiştirmiştir. Franklin J. Schaffner'in *Patton* isimli savaş filminin senaryo yazarlarından birisi olarak Oscar kazanmış olmasına rağmen Mario Puzo'nun çok satan romanının film uyarlamasını yönetmek için seçildiğinde ortada potansiyel başarısını gösterecek herhangi bir delil yoktur.

Nispeten deneyimsiz olmasına ve Paramount şirketinin işi ona teklif ederkenki endişelerine rağmen Coppola, Hollywood'un finansal krizde olduğu bir dönemde sanatsal başarının gişe başarısına da dönüşebileceğini kanıtlayan bir film yaptı. Ülke genelinde 133 milyon dolarlık bir gişe hasılatı yapmıştı. Bu, o zamanlar için bir rekordu.

Üç Oscar kazanan film *The Godfather*, 1940'lar ve 1950'lerde New York'taki bir mafya ailesini anlatıyordu. Hollywood'un geleneksel hikaye anlatımını daha kişisel bir yaklaşımla birleştirerek 1970'lerin çoğu önemli filmini etkiledi. Oyuncu kadrosunda yıldız olarak Marlon Brando (1924–2004) ve gelecekte yıldızlar arasına girecek olan Al Pacino (1940–), Robert Duvall (1931–), Diane Keaton (1946–) ve James Caan (1940–) gibi önemli oyuncular bulunuyordu.

The Godfather’dan iki yıl sonra Coppola kariyerine *The Conversation* ve *The Godfather: Part II* filmlerini ekledi. *The Conversation*, Gene Hackman (1930–) tarafından canlandırılan bir gözetleme uzmanının klostrofobik ve derinlikli bir kişisel çalışmasını anlatıyordu. *The Godfather: Part II* ise *The Godfather*’ın hem devam hem de öncül filmi olan son derece başarılı bir uluslararası destana dönüşecekti.

Apocalypse Now, Coppola’nın son başyapıtı oldu. Vietnam Savaşı üzerine yapılmış en başarılı film olduğu dahi söylenmişti. Sete zarar veren tayfunlar, başroldeki Martin Sheen’in geçirdiği kalp krizi, Filipinlerde iç savaş çıkması, Marlon Brando’yla yaşanan sorun ve Coppola’nın kendi ekonomik ve duygusal sorunları nedeniyle film neredeyse bitirilemeyecekti. Orijinal bütçesi 11 milyon dolar olarak planlanan film, 20 milyon dolar daha fazlaya mal olmasına karşın yönetmenin çabalarıyla bitirildi.

Apocalypse Now sonrası çeşitli projelerde yönetmen ve yapımcı olarak yer almasına rağmen *The Godfather: Part III* (1990) filmi dâhil hiçbir çalışması 1970’lerdeki başarısını yeniden yakalamasını sağlayamadı.

Ek Bilgiler

1- Coppola ailesinin üç nesli de Oscar almıştır. Francis’e ek olarak, babası Carmine “The Godfather: Part II” filmiyle Nino Rota’yla paylaştığı en iyi film müziği, kızı Sofia 2003 yılındaki “Lost in Translation” filmiyle en iyi orijinal senaryo ve yeğeni Nicholas Cage 1995 yılındaki “Leaving Las Vegas” filmiyle en iyi aktör dallarında Oscar kazanmışlardır.

2- Kaliforniya, Nappa Valley’deki Rubicon Estate Winery adındaki şirket Coppola’ya aittir. Burada şarap, makarna ve makarna sosu imalatı yapılmaktadır. Ünlü yönetmenin Guatemala ve Belize’de otelleri vardır.

3- Rocky filmlerinde Adrian karakterini oynayan kız kardeşi Talia Shire, “Godfather” üçlemesinde Constanzia “Connie” Corleone tiplemesini canlandırmıştır.

Gey Hakları

1948 yılında Alfred Kinsey (1894–1956) isimli bir biyolog binlerce erkeğin cinsel yaşamıyla ilgili araştırmalarının anlatıldığı 800 sayfalık *Sexual Behavior in the Human Male* isimli bir kitap yayınladı. Kinsey'in en tartışmalı bulgularından biri erkeklerin %37'sinin hayatları boyunca en azından bir kez eşcinsel deneyim yaşamış olduklarını gösteriyordu. Bu, eşcinselliğin dönemin Amerikalılarının sandığından daha yaygın olduğu anlamına geliyordu.

Kinsey'in bulguları eşcinsellikle ilgili davranışların değişmesine katkı sağladı. Ne var ki ABD'de eşcinsel erkek ve kadınlara karşı önyargıların kırılması ve yasal düzenlemelerin getirilmesi on yıllar alacaktı.

Eşcinsellik Antik Yunan'dan beri karşılaşılan bir durumdu ve kimi toplumlarda tartışmalı bir mesele olarak değerlendirilmiyordu. Ne var ki başta Hıristiyanlık olmak üzere büyük dinler bu deneyimleri yasaklamışlardı. ABD'de pek çok eyalette sodomi yasaklanmıştı ve eşcinsellik ahlaksız bir eylem olarak görülüyordu.

1950 ve 1960'larda geylere karşı yasakların ortadan kaldırılması için pek az eylem yapılmıştı. İlk hak gruplarından biri Kaliforniya'da 1950 yılında kurulan Mattachine Society idi.

28 Haziran 1969 tarihindeki ünlü Stonewall İsyanı tüm bunları aşacak ve kimilerince ABD'de gey hakları hareketinin gerçek başlangıç tarihi olarak kabul edilecekti. Olaylar adını New York City, Greenwich Village'de bulunan Stonewall Inn ismindeki bir gey bardan alıyordu. Kadın ve erkek eşcinsellerin toplandığı bu yere yapılan bir polis baskını üç gün süren bir isyan hareketini başlatmıştı.

1970’lerde şehir polislerinin önemli bir bölümü gey barlara dönük baskılarını azalttılar. 1980’lerde kimi eyaletlerde gey bireylere yönelik ayrımcılığa karşı yasal koruma getirildi. 2003 yılında Yüksek Mahkeme sodomi karşıtı yasaları iptal etti. 2004 yılında Massachusetts geylere evlilik hakkı verilen ilk eyalet oldu.

Her şeye rağmen eşcinsellere dönük orduda görev alma yasağı halen varlığını korumaktadır. 1996 yılında Başkan Bill Clinton (1946–) “Evliliğin Savunulması Yasa Taslağı”nı imzaladı. Bu, eyaletlere başka yerlerde gerçekleşen eşcinsel evlilikleri tanımama hakkını veriyordu. Ek olarak pek çok eyalet referandumlar yoluyla eşcinsel evlilikleri yasaklama yoluna gitti.

Ek Bilgiler

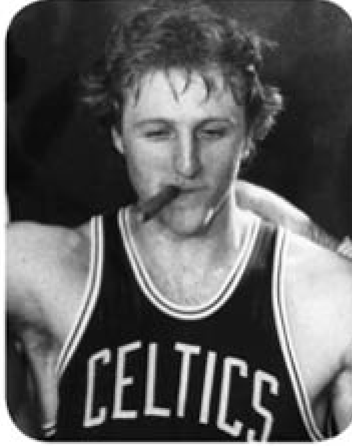
1- Eşcinsel evlilikler Amerika’da halen çoğu eyalette yasadışı olsa da Güney Afrika, Belçika, İspanya, Hollanda ve Kanada’da yasallaşmıştır.

2- 1973 yılına kadar Amerikan Psikiyatri Birliği, Teşhis ve İstatistik Yıllığı’nda eşcinselliği hastalık olarak sınıflandırıyordu.

3- Eşcinsellik karşıtı eğilimlerde son otuz yılda önemli bir değişme meydana gelmiştir. 2007 yılında Amerikalıların %89’u eşcinsellerin işyerinde eşit haklara sahip olmaları gerektiğine inanıyordu. 1977 yılında bu oran %56’ydı.

Larry Bird

1980'lerde "Los Angeles Lakers" ve "Boston Celtics" arasındaki rekabet son derece dramatik ve ilgi çekiciydi. NBA finallerinde üç kez karşı karşıya gelmişlerdi. Bu iki takıma spor tarihinin en iyi oyuncularından ikisi önderlik ediyordu: Earvin "Magic" Johnson (1959–) ve Indiana, French Lick'ten gelen mütevazi forvet Larry Bird (1956–).

Celtics takımındaki on üç yıllık kariyeri içerisinde Larry Bird'in lakabı "French Lick'in Taşralısı"ndan "Efsane Larry"e evrildi. Bird, az bulunan bir atış ve pas yeteneği, liderlik özelliği ve takım arkadaşlarını güçlendirme kabiliyeti barındırıyordu. Oyunun en kritik anında yapması gerekenleri yapar, şutları ve top çalmalarıyla takım arkadaşlarına yardımcı olurdu.

Bird, Celtics takımına üç NBA şampiyonluğu kazandırdı. Üç kez lig MVP'si, on iki kez all-star, iki kez NBA finallerinin MVP'si ve 1980'de Yılın Çaylağı seçilme onurunu yaşadı. "Dream Team" olarak adlandırılan

1992 Olimpiyat takımının kaptanlarından biriydi. Takım Barselona'da altın madalya almıştı.

1979-1980 arasında Celtics takımına katılmadan önce iki sezonunu ABD'deki en iyi üniversiteli sporcuların bir araya geldiği takım bünyesinde Indiana Devlet Üniversitesi'nde geçirdi. Üniversitedeki son yılında "Sycamores" yenilgisiz şekilde "Michigan State" karşısında NCAA finaline çıkarken takımına liderlik etti. İkinci sınıftaki Magic Johnson önderliğinde "Spartans" takımı Sycamores karşısında kazanınca spor tarihinin en önemli mücadelelerinden biri başlamış oldu: Bird, Magic'e karşı.

Bird ve Johnson sonraki yıl NBA'e gittiler. Onların rekabeti NBA'in profilinin yükselmesine katkı sundu. Takımları NBA şampiyonluğu için üç kez (1984, 1985 ve 1987) karşı karşıya geldiler. Magic'li Lakers iki defa bu karşılaşmalardan galip ayrıldı.

Bird son dört sezonunda ayak ve sırt sakatlıkları nedeniyle sorun yaşadı. 1992 Olimpiyatları'ndan sonra jübile yapmak zorunda kaldı. 1998 yılında Basketbol Onur Listesi'ne alındı. Daha sonra üç sezonluğuna "Indiana Pacers" takımı için koçluk yaptı (1997–2000). 2003'ten itibaren Pacers takımının basketbol operasyonları başkanlığını yürüttü.

Ek Bilgiler

1- Bird basketbol kariyerini ortalama 24,3 sayı, 10,0 ribaunt ve 6,3 asist ile bitirdi.

2- Bird efsanevi Indiana Üniversitesi koçu Bobby Knight (1940–) için oynamak üzere bir basketbol bursu kazanmıştı. Kampüste geçen bir ayın ardından memleket hasreti çekti ve küçük kasabası French Lick'e geri döndü. Indiana Üniversitesi öncesinde kısa süre bir yüksekokul olan Northwood Enstitüsü'nde okudu.

3- Celtics, Bird'ü üniversitede üçüncü senesini bitirdikten sonra 1978 NBA seçmelerinde altıncı sıradan takıma aldı. Sonraki bir yılını Indiana Üniversitesi'nde geçirecek olmasına karşın Celtics haklarını saklı tuttu ve sonradan onunla 3,25 milyon dolarlık beş yıllık bir sözleşme imzaladı. Bu o dönem için bir çaylağa ödenmiş en yüksek ücretti.

Bill Cosby

Komedyen Bill Cosby (1937–) kariyerine memleketi Philadelphia’daki Temple Üniversitesi’nde öğrenciyken başlamıştı. Geçinmek için çalıştığı bardaki patronları mizah yeteneğini sahnede kullanmasını önermişlerdi.

Cosby sonunda 1962 yılında New York City’deki Gaslight Cafe’de çalışmaya başladı. Orada çok popüler olmuştu. Üniversiteden ayrılarak ülkedeki Afro-Amerikalılar için bir ilk olacak olan parlak komedyenlik kariyerine başladı.

Gaslight’taki şovundan üç yıl sonra, 1965 yılında *I Spy* adlı bir TV dizisinde Alexander Scott adındaki gizli bir CIA görevlisini canlandırdı. Rol tam anlamıyla bir dönüm noktasıydı. Bir TV dizisinde önemli bir rolde oynayan ilk siyah oyuncu olmuştu. 1968 yılında dizideki rolü biten oyuncu

alışılmadık bir yönde ilerlemeye başladı. Çocukluk arkadaşlarını temsil eden karakterlerle 1972 yılında yayınlanacak olan *Fat Albert and the Cosby Kids* adını taşıyan başarılı bir çizgi film yaptı.

Cosby başarısını hiçbir zaman sinemaya taşıyamadı. Öte yandan TV zaferleri devam etti. 1984 yılında *Cosby Show*'da başarılı bir kadın doğum uzmanı olan Doktor Heathcliff Huxtable karakterini canlandırmaya başladı. Dizi Amerikan televizyonlarındaki bir başka dönüm noktasını temsil ediyordu. Daha önceki *Sanford and Son* gibi yapımlardan farklı olarak dizide yoksul ve sorunlu bir azınlık ailesi anlatılmıyordu. Aksine başarılı bir orta sınıf ailenin birbirlerini seven çifti ve mutlu çocukları ekrana yansıtılmıştı. 1992 yılında bir başka başarılı yapım olan *The Simpsons* tarafından tahtından indirilene kadar dizi, TV'lerdeki egemenliğini korudu.

Yakın dönemlerde Cosby sosyal meselelerin üzerinde durmaya başladı. Afro-Amerikan topluluğu içerisinde tartışmalı bir ses olarak ortaya çıktı. Okullardaki ayrımcılığa son vermeyi amaçlayan *Brown v. Board of Education* Yasası'nın ellinci yılı dolayısıyla yaptığı bir konuşmada siyah ebeveynleri çocuklarının eğitimine yeterince önem vermemekle ve suç işlemeyi cazip göstermekle suçladı. Kimileri Cosby'nin konuşmasını fazla sert buldu. Kimileri ise onu önceki siyah liderlerin misyonunu daha ileriye taşıdığını söylediler.

Ek Bilgiler

1- Orijinal "Bill Cosby Show" ilk kez 1969 yılında yayınlanmıştı. Cosby bir doktoru değil öğretmeni canlandırıyordu. Dizi sadece iki sezon sürmüştü.

2- "The Cosby Show" başlarda bir işçi ailesinin öyküsü olarak düşünülmüştü.

3- Cosby 1977 yılında Massachusetts Üniversitesi'nde doktorasını tamamladı.

Bono

U2 grubunun solisti olan Bono (1960–), aynı zamanda önemli bir insan hakları savunucusudur. U2'nun solisti olarak ününü ve statüsünü Afrika başta olmak üzere üçüncü dünya ülkelerinde verdiği yoksulluk ve AIDS karşıtı mücadelede kullanmaktadır.

Asıl adı Paul Hewson olan Bono, İrlanda'nın Dublin şehrinde doğdu. Bir Katolik baba ve Protestan annenin çocuğuydu. Daha sonra U2 adını alacak olan gruba Ekim 1976 tarihinde katılmıştı. Aslına bakılırsa çok iyi şarkı söyleyemiyor ya da gitar çalamıyordu. Yine de arkadaşları ondaki başarı hırsı ve karizmanın farkına varmışlardı.

Bono sesini, şarkı yazma yeteneğini ve sahne performanslarını geliştirdikçe 1980'lerin başlarında U2 başarılı konserleriyle bir dinleyici kitlesi olmuşturmaya başladı. Grubun üçüncü albümü *War* 1983 yılında yayınlandı ve onlara uluslararası bir ün kazandırdı. Dört yıl sonra *The*

Joshua Tree adındaki albümleri yayınlanınca dünyanın en büyük grubu haline gelmişlerdi. Dünyanın farklı bölgelerinde stadyumları doldurabiliyorlardı.

Arka arkaya gelen *Achtung Baby* (1991), *All That You Can't Leave Behind* (2000) ve *How to Dismantle an Atomic Bomb* (2004) isimli U2 albümleri grubu farklı müzikal yönlerde geliştirirken uluslararası ünlerini daha da arttırdı.

U2'nun ünü patlarken Bono da bir sosyal aktivist olarak ön plana çıktı. Bono ve basçı Adam Clayton (1960–), 1984 yılında "Do They Know It's Christmas?" isminde kıtlık yaşayan Etiyopyalılar yararına yapılan şarkıda yer aldılar.

1985 Temmuz'unda U2, Londra'daki Wembley Stadı'nda Afrika'daki açlığa karşı Live Aid ismindeki büyük bir yardım konserine katıldı. U2'nun performansı çok sayıda yeni hayranının ortaya çıkmasına olanak sağladı. Bono ve karısı Alison Hewson (1961–) konserin ardından altı hafta boyunca Etiyopya'da açlıkla mücadele ve eğitim programlarında çalıştılar.

Yakın dönemlerde Bono, üçüncü dünya ülkelerinin borçlarının silinmesi, yoksullukla ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele konusuna odaklandı. Bu konularda mücadele eden DATA (Afrika'da borç, AIDS ve İnsan Ticareti) ve One Campaign'in kuruluşunda yer alan kişilerden biriydi. 2005 yılında G8 ülkelerinin liderlerini yoksul ülkelerin borçlarına karşılık 40 milyar dolar bağışlamaya ikna etti. Çabaları nedeniyle üç kez (2003, 2005 ve 2006) Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterildi.

Ek Bilgiler

1- Bono'nun lakabını nasıl aldığıyla ilgili çeşitli hikayeler bulunmaktadır. En güçlü ihtimal lakabının işitme cihazları üreten Bonavox adındaki bir markadan geldiği yönündedir. Bu markanın ismi Latince "iyi ses" anlamına gelen "bono vox" sözcüğünün değiştirilmesiyle türetilmiştir.

2- Bono'nun aktivizmi belki de en iyi 2004 tarihli U2 şarkısı "Crumbs from Your Table"da özetlenmektedir: "Nerede yaşadığın karar vermemeli / Hayatta kalıp kalmadığına."

3- Bono'nun alameti farikası haline gelmiş sahne performansları arasında, eleştiri oklarını üzerine çeken politik konuşmaları, seyircilerin

arasından onunla birlikte dans etmesi için sahneye çıkardığı kadınlar, 1992-1993 Zoo TV turnesi sırasında The Fly, Mirrorball Man ve MacPhisto isimleriyle canlandırdığı çeşitli karakterler yer almaktadır.

Toni Morrison

1931 yılında Ohio’da doğan Toni Morrison, son elli yılın önde gelen Amerikan yazarlarındandır. Uluslararası edebiyat alanında önemli bir figürdür. 19. ve 20. yüzyılda Afro-Amerikalıların yaşadıklarını yansıttığı başarılı romanlarının ardından 1993 yılında Morrison, Nobel Edebiyat Ödülü’nü kazanan ilk siyah kadın olmuştur. Romanları, şiirsel dili, anı, folklor ve gelenekleri işlemesiyle tanınmaktadır.

Morrison çocukken okumayı çok severdi. Hikaye anlatma geleneğinin güçlü olduğu bir ailede büyümüştü. Random House’da kurgu editörü olmadan önce uzun yıllar profesör olarak çalıştı. Bu sırada kendi romanlarını yazmaya başladı. 1970 yılında ilk romanı olan *The Bluest Eye* yayınlandı. Roman, mavi gözlerinin olmasını isteyen siyah bir kızın hikayesini anlatıyordu. Bu kitabı parçalı ve kronolojik olmayan bir

anlatımdan, Afro-Amerikan müzik, kültür ve inançlarından örneklerden oluşan tarzının tipik bir örneği oldu.

Sonraki romanı *Sula* (1973) iki kadın arasındaki fırtınalı dostluğu anlatıyordu. Daha fazla ilgi çekti ve Ulusal Kitap Ödülü'ne aday gösterildi. Öte yandan ona asıl ününü kazandıran üçüncü romanı *Song of Solomon* (1977) oldu. İncil'den etkilenmelerle dolu olan kitap, ailesinin tarihini anlamaya çalışan bir adamın hikayesine odaklanıyordu.

Beloved (1987) onun en bilinen ve en başarılı görülen çalışmasıdır. İç Savaş döneminde geçen romanda, serbest kalmış bir kölenin tekrar köle tacirlerinin eline geçmesi üzerine, köle olarak yaşamamaları için çocuklarını öldürmeyi düşünmesi anlatılır. Bu düşünce hayatı boyunca aklından geçecektir. Kitap 1988 yılında Pulitzer kazanır. On yıl sonra ödül kazanan bir film uyarlaması da yapılır.

Ek Bilgiler

1- Romancılık kariyerinin yanında uzun yıllar akademisyenlik yapmıştır. Texas Southern, Howard, Princeton ve New York Devlet Üniversitesi gibi okullarda edebiyat ve yazı dersleri vermiştir.

2- Morrison doğrudan doğruya herhangi edebi akıma bağlı değildir. Virginia Woolf (1882–1941) gibi bir modernist, Ralph Ellison (1913–1994) gibi siyah bir yazar, Gabriel García Márquez (1928–) gibi bir büyülü gerçekçi olarak değerlendirilmiştir.

3- Morrison'un asıl adı Chloe Anthony Wofford'dur. İlk adını, genellikle yanlış telaffuz edildiği için bırakmış ve ikinci adından Toni ismini almıştır.

Patti Smith

New Jersey'de yoksul bir ailede büyüyen Patti Smith (1946–), 1967 yılında New York City'ye taşındı. Okumaya hayli düşkün bu uzun boylu genç kız, hızla bir şair ve performans sanatçısı olarak şehrin sanat dünyasına dahil oldu. 1970'lerin punk rock akımından etkilenen Smith, "Patti Smith Group"u kurdu. Smith'in şiirlerini punk müziğin yontulmamış enerjisiyle birleştiren bir müzik yapıyorlardı. New York'un punk müzik çevresinde bir plak şirketiyle sözleşme imzalayan ilk grup oldular. Kendilerinden kısa bir süre sonra bir diğer efsane punk grubu "Ramones" da sözleşme imzalayacaktı.

Ün ya da zenginlikle ilgilenmeyen Smith, işçi sınıfı kökenli bir ailede yetişmesini yansıttığı sert sözler içeren şarkılar yazdı. Örneğin, "Piss Factory" (1974) isimli şarkısında şöyle diyordu:

16 ve ödeme zamanı
Bira fabrikasında kaptım işimi
Haftada 40 saat çalış 36 dolar
Hiç değilse maaşın var, Jack

Smith’in sözleri o dönemin kadın müzisyenleri için son derece alışılmadıktı. O punk rock müziğin şairi olarak görülüyordu. Fakat Smith hiçbir zaman kendisini öncü bir feminist olarak görmedi. O kendisini bir sanatçı olarak adlandırıyordu. Smith, fotoğrafçı Robert Mapplethorpe (1946–1989), şair Jim Carroll (1950–2009) ve William S. Burroughs (1914–1997) gibi isimlerle birlikte çalıştı ve onlara arkadaşlık etti. Kendini cinsiyet sınırlarına bağlamak konusundaki isteksizliği daha sonra başka kadın rock sanatçılarına ilham kaynağı olacaktı.

Smith punk müziğin kendin-yap estetiğini sürdürmeye, insanları dışarı çıkıp konuşmaları için teşvik etmeye ve güçlü bir müzik yapmaya devam etti. Politikada aktif kalmaya devam etti. Amerika’nın 2003 yılında Irak’a müdahalesine karşı yapılan gösterilerde boy gösterdi.

Ek Bilgiler

1- Patti Smith, rock grubu MC5’in gitaristi Fred “Sonic” Smith (1949–1994) ile evlendi. İkili çocuklarını yetiştirmek için bir süreliğine müzik

sahnesinden çekilmişti.

2- Patti Smith'in "The People Have the Power" isimli şarkısı Ralph Nader'in 2000 yılındaki seçim kampanyasında kullanıldı.

3- Efsanevi rock müzik kulübü CBGB, 2006 yılında kapanırken Patti Smith, 3,5 saatlik veda konserlerinde sahne aldı. Pek çok punk grubunun ilk performanslarını sergilemiş olduğu bu mekanda sahneye en son çıkan kişi oldu.

The Godfather (1972)

The Godfather pek çok şeydir. Francis Ford Coppola'nın başyapıtıdır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra yapılmış en ünlü filmdir. Marlon Brando'nun en iyi beyazperde performansını içermektedir. Amerikan sinemasının canlanmasına katkı sunmuştur. Sanatsal hırsların ticari başarıyla birleşebileceğini ortaya koymuştur. Tüm bunlardan öte *The Godfather* büyük bir eğlencedir.

Mario Puzo'nun (1920–1999) çok satan romanını temel alan film, kurgusal Corleone ailesine odaklanmaktadır. Puzo bu aileyi New York'un beş güçlü mafya ailesinden birini temel alarak yazmıştır. Film 1945 ve 1955 arasındaki döneme odaklanır. Bu sıralar Don Vito Corleone (Brando) bir gerileme dönemine girmiştir ve ailesinin geleceği için bir dizi karar alması gerekmektedir. Alması gereken en önemli karar, ailesinin suç imparatorluğunun başına kendisinden sonra kimin geçeceğidir.

Eleştirmenler, *The Godfather* filminin gangster filmlerini yeniden tanımladığına işaret ederler. Şiddeti ve suçu açıkça ele alsa da filmin en dikkate değer teması aile sadakatidir. Hollywood'un daha önceki gangsterlerinden farklı olarak filmdeki karakterler kötü suçlulardan ziyade sempatik kahramanlardır. Öte yandan filmin karanlık atmosferi onların iç dünyalarını yansıtmaktadır.

The Godfather'ın Hollywood'un sembolik filmlerinden biri haline gelişi bir sürpriz olmuştur. Coppola (1939–) *The Godfather*'dan önce yedi film çekmiştir. Hiçbiri bu kadar başarılı olamamıştır. Otuz iki yaşındaki yönetmen Paramount Stüdyosu'nun

baskısı altındadır. Birkaç defa kendisinin yerine başka yönetmenler getirmeyi düşünmüşlerdir.

Filmdeki yegane yıldız Marlon Brando’dur. 1950’lerin Oscar canavarı Brando’nun kariyeri 1960’lı yıllar boyunca duraklama yaşamıştır. Vito Corleone performansı sinema tarihinin en unutulmaz oyunculuklarından birisi olmuştur. Filmdeki rolüyle ikinci defa en iyi oyuncu dalında Oscar almıştır. Film aynı zamanda en iyi film ve senaryo uyarlaması dallarında da Oscar kazanmıştır.

133 milyon dolardan fazla gişe hasılatı yapan film büyük bir rekor kırmıştır. Bu başarıyı Steven Spielberg’in *Jaws* filmi üç yıl sonra geçebilecektir. Daha sonra en iyi film olmak üzere altı dalda Oscar kazanan *The Godfather: Part II* (1974) ve *The Godfather: Part III* (1990) devam filmleri çekilmiştir.

Ek Bilgiler

1- Paramount şirketi Vito Corleone rolü için Brando’yu oynatmak konusunda isteksizdi. Zira sette çıkardığı zorluklar konusunda çok şey duymuşlardı. Diğer adaylar Laurence Olivier, Ernest Borgnine ve Frank Sinatra’ydı.

2- Michael rolü için şirket Al Pacino yerine daha çok gişe başarısı getirebilecek birisini düşünmüştü. Warren Beatty, Jack Nicholson ve Dustin Hoffman’a teklif götürüldü. Robert Redford ve Ryan O’Neal da düşünülmüştü. Ama Coppola, Al Pacino’nun doğru isim olduğuna inanıyordu.

3- 2007 yılında Amerikan Film Enstitüsü “The Godfather”ı yapılmış en iyi ikinci Amerikan filmi seçti. Birinci sırada “Citizen Kane” (1941) bulunuyordu.

CNN ve 24 Saatlik Haber Döngüsü

1980 öncesi pek çok TV’de haber programları bir saatlik yapılıyordu. Bu programlarda 30 dakika yerel, 30 dakika da ulusal haberlere yer veriliyordu. O yıl Atlanta’da Cable News Network isimli bir kanal aralıksız haber yayınına başladı. Bu taktik kısa zamanda medyada büyük bir devrim yaşanmasına neden olacaktı.

Girişimci Ted Turner (1938–) tarafından kurulan CNN büyük bir kumardı. Eleştirmenler 24 saat boyunca haber izleyerek kanalın denizaşırı haber bürolarına yaptığı yatırımın geri dönüşünü sağlayabilecek bir izleyici potansiyeli olduğundan şüphe etmekteydiler.

İlk Körfez Savaşı (1990-1991) kanal için bulunmaz bir nimetti. CNN, Irak’tan doğrudan haber yayını yapan yegane TV kanalıydı. Yayınlar kimi zaman savaş muhabiri Peter Arnett’in (1934–) otel odasından yapılıyordu. CNN’in reytingleri üç büyük TV kanalını geçmişti. Bu hiç de hesapta olmayan büyük bir başarıydı.

Turner’ın kanalının başarısının kendisine ticari dönüşü çok büyük oldu. 1996 yılında Time Warner Şirketi 6,5 milyar dolar karşılığında Turner Broadcasting’i satın aldı.

Öte yandan CNN çok sayıda insanın haber alma şeklini değiştirerek önemli bir sosyal dönüşüme neden oldu. Gazete ve geleneksel TV’lerden farklı olarak CNN haberlerin gerçek zamanlı olarak izlenmesine olanak sağlıyordu. Medya gözlemcileri bu durumu “24 saatlik haber döngüsü” ya da “CNN etkisi” olarak adlandırdılar. İzleyiciler haberleri dakikası dakikasına alabildiğinden, politikacılar hızlı ve doğru kararlar alabilme noktasında kendilerini baskı altında hissetmeye başladılar.

CNN’in başarısı MSNBC, CNBC, Fox News gibi haber kanallarının doğuşunu getirdi. CNN’in CNN Headline News gibi başka yan kolları da

ortaya çıktı.

İnternet haber kaynaklarının gelişimi CNN'in başlattığı 24 saatlik haber döngüsünün güçlenmesini sağladı.

Ek Bilgiler

1- CNN'in körfez savaşındaki konumunu anlatan HBO kanalında yayınlanmış "Live from Baghdad" isimli filmin yapımcılığını CNN'in sahibi olan Time Warner Şirketi üstlenmişti.

2- CNN'in kardeş kanalları arasında CNN Headline News halen yayındadır. Spor kanalı CNNSI ve ekonomi kanalı CNNFN şu anda yayın yapmamaktadırlar.

3- Turner yaptığı hayır işleriyle de tanınmaktadır. BM'ye 1 milyar dolarlık katkı sözü vermiş, çocukların çevre meselelerinde eğitilmesi için "Captain Planet" dizisini yapmıştır. Dünyanın en büyük bizon sürüsüne sahiptir. Daha önce yok olma tehlikesi altında bulunan bu türün sayısı hızla artmaktadır.

Magic Johnson

Earvin “Magic” Johnson iki farklı yönüyle anımsanmaktadır. Bir yandan 2,06 metrelik bir oyun kurucu olarak 1980’lerde NBA’in canlanmasına katkı sunmuştur. “Los Angeles Lakers”a beş şampiyonluk kazandırmıştır. Öte yandan 7 Kasım 1991 tarihinde HIV testinin pozitif çıktığını açıklamış ve basketbolu bırakacağını ilan etmiştir. O günden itibaren HIV/AIDS konusunda duyarlılığın arttırılması adına bir elçi olarak kitaplar yazmış, konuşmalar yapmış ve yardım kampanyaları düzenlemiştir.

Parke üzerinde eşsiz bir coşku ve tarzla oynayan Johnson (1959–), pas tekniğiyle izleyenleri kendisine hayran bırakmıştır. Lakers’ın övgüler alan ünlü kadrosunun en önemli parçasıdır. Bu kadro, ofansif hünerleri ve Larry Bird’lü “Boston Celtics” karşısında olan mücadelesiyle ün kazanmıştır.

Johnson kısa sayılabilecek kariyerine çok sayıda önemli başarıyı sığdırmayı başarabilmiştir. İkinci sınıf öğrencisiyken “Michigan State”

takımını NCAA şampiyonluğuna taşır. Şampiyonluk maçında Bird'ün yenilgisiz "Indiana State" takımını mağlup ederler. Bir yıl sonra Lakers'ı NBA şampiyonluğuna taşır. "Philadelphia 76ers" karşısında final maçında en iyi oyunlarından birini oynar. Sakatlanan Kerim Abdül Cabbar'ın yerine giren yirmi yaşındaki Johnson, pivot olarak (bu pozisyonda genellikle takımın en uzun oyuncusu oynamaktadır) oynar. 15 ribaunt, 7 asist ve 42 sayılık bir performans sergiler. NBA finallerinde MVP ilan edilen ilk çaylak olur.

Johnson, Lakers takımıyla 1982, 1985, 1987 ve 1988 yıllarında dört şampiyonluk daha elde etmiştir. Üç kez ligin MVP'si olmuştur (1987, 1989 ve 1990).

1991 yılındaki basketbolu bırakmasının ardından NBA All Star maçıyla geri döner ve o karşılaşmanın MVP'si seçilir. Ardından 1992 Barselona Olimpiyatları'nda rüya takım olarak adlandırılan ABD takımının altın madalya kazanmasına önemli bir katkıda bulunur.

Johnson 1995-1996'da lige geri dönmüştür. Tamamen basketbolu bırakmadan önce sezonun son 32 maçında Lakers için oynamıştır.

1991 yılında hastalığını kamuoyuna açıklamasından bu yana sağlığı iyiye gitmektedir. Başarılı bir girişimci ve TV yorumcusu olmuştur.

Ek Bilgiler

1- Johnson kariyerini 19,5 sayı, 7,2 ribaunt ve 11,2 asist ortalamalarıyla bitirdi. 1991 yılında basketbolu ilk bıraktığında ligde tüm zamanların asist kralıydı. Bu rekoru John Stockton (1962–) tarafından aşıldı.

2- Johnson "Magic" lakabını lisedeyken bir spor yazarından almıştı.

3- Dört yıllık bir süre içerisinde Johnson, lise eyalet şampiyonluğu, NCAA şampiyonluğu ve bir NBA Kupası kazandı.

Hulk Hogan

Hulk Hogan (1953–), 1980 ve 1990’larda Dünya Güreş Federasyonu’nun (WWF) en tanınmış yüzlerindendi. Profesyonel güreş karşılaşmalarına olan ilginin zirve yaptığı bir dönemde Hogan, TV maçlarında altı kez şampiyon oldu. Bir steroid skandalı kariyerini sarsmadan önce çok sevilen bir sporcu durumundaydı.

Asıl adı Terry Bollea olan Hogan, 1953 Atlanta doğumludur. Florida Tampa’da büyüdü. Oldukça genç bir yaşta vücut geliştirmeye başladı. 1977 yılında ilk güreş maçını yaptı. Hızla ün kazandı. Dünya Güreş Federasyonu (WWF) ve Amerikan Güreş Birliği’nin (AWA) yarışmalarına katıldı. Her iki kurum da koreografik sahte güreş maçları düzenliyordu. Hogan aynı zamanda Yeni Japonya Güreş Turnuvaları’na katıldı. Çok geçmeden Japonya’da bir yıldız oldu.

1980’lerin başında Hogan, uluslararası bir yıldızdı. *Rocky III* (1982) filminde bile rol almıştı. O dönem için yeni bir uygulama olan paralı televizyon yayınlarında yer verilen Wrestlemania’nın ilk müsabakaları da dâhil olmak üzere bir dizi yüksek profilli maçta yer aldı. Bu maçlar o kadar popüler oldu ki NBC karşılaşmaları prime time’da yayınlamaya başladı.

Hogan uzun süre Wrestlemania’nın şampiyonu olarak kaldı. En tanınmış WWF yıldızıydı. Kariyeri aralıksız bir biçimde devam ediyordu. Fakat 1990’ların başlarında yaşadığı skandal nedeniyle güreşe bir süre ara verdi. Hogan steroid kullandığını kabul etmiş ve bunun WWF güreşçileri arasında son derece yaygın bir şey olduğunu söylemişti.

Günümüzde Hogan, VH1 tarafından yayınlanmakta olan hayatını konu alan *Hogan Knows Best* ismindeki bir reality programıyla tanınmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Hogan, Hulk adını TV’de Hulk karakterini canlandıran Lou Ferrigno (1951–) ile beraber çıktığı bir TV programından sonra aldı. Sunucu Hogan’ın Ferrigno’dan iri olduğunu söylemiş ve bundan sonra Hogan “Hulk” lakabını kullanmaya başlamıştı.

2- Hogan Japon güreşinde bir numara anlamına gelen “Ichiban” adıyla anılmaktadır.

3- “World Wildlife Fund”un şikayeti üzerine “Dünya Güreş Federasyonu” isim benzerliğini ortadan kaldırabilmek için 2002 yılında adını “Dünya Güreş Eğlenceleri” olarak değiştirdi.

Bill Clinton

Bill Clinton’un (1946–) sekiz yıllık başkanlık dönemine nispi bir ekonomik refah ve dış ilişkilerde barış damgasını vurdu. Öte yandan Beyaz Saray, tarihinin en büyük skandallarından birisiyle sarsıldı. Clinton’un mali, askeri ve politik başarıları Beyaz Saray’da stajyerlik yapan Monica Lewinsky (1973–) ile olan ilişkisi hakkında yalan söylemesi yüzünden gölgelenmiştir.

Clinton Georgetown Üniversitesi, Rhodes bursu kazandıktan sonra gittiği Oxford Üniversitesi ve Yale Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde eğitim hayatını tamamlamıştır. Yale’de okurken gelecekte eşi olacak Hillary Rodham Clinton (1947–) ile tanışır.

1973 yılında Yale’i bıraktıktan sonra memleketi Arkansas’a gider ve politikaya atılır. 1978 yılında otuz iki yaşındayken eyalet valisi olur. İki yıl sonraki seçimlerde kaybeder fakat 1982 yılında tekrar koltuğa oturur.

1988 yılından itibaren başkanlık yarışına girmek istese de 1992 yılına

kadar bu arzusu gerçekleşmez. O yıl sürpriz bir biçimde Demokrat Parti'den başkan adayı olur. Ardından George H. W. Bush (1924–) ve milyarder iş adamı H. Ross Perot'u (1930–) %43'lük bir oy oranıyla yenilgiye uğratır.

Clinton'un başkanlığının ilk iki yılı tam bir felakettir. Bunda karısının başını çektiği sağlık sistemi düzenlemelerindeki dikkat çekici başarısızlıkların da payı büyüktür. Sağlık sistemindeki başarısızlığın bir sonucu olarak 1994 yılında Cumhuriyetçiler Kongre'de çoğunluğu ele geçirir ve bu olay Cumhuriyetçi Devrim olarak adlandırılır.

Lewinsky Skandalı'na kadar başkanlık dönemine federal bütçenin dengeye getirilişi, North American Free Trade Agreement'ın (NAFTA) uygulanmaya başlaması, Haiti ve Bosna'daki askeri harekatlar damgasını vurur.

Ne var ki skandal Clinton'un ikinci döneminde büyük bir kırılma yaratır. 1998 yılında Temsilciler Meclisi'nde alenen suçlanan ikinci ABD başkanı olur (ilki Andrew Johnson, 1808–1875). Senato daha sonra Clinton'u yalancı tanıklık ve adaleti yanıltma suçlarından temize çıkaracaktır. Clinton yirmi iki yaşındaki çalışanıyla olan ilişkisi hakkında ülkeye ve karısına yalan söylemiş olsa da ülkedeki pek çok insan rakipleri tarafından adaletsiz bir biçimde hedef alındığı inancındadır. Beyaz Saray'dan ayrıldığı sırada destek oranı %65'tir. Bu savaş sonrası dönemde herhangi bir başkanın aldığı destek oranının üzerindedir.

Ek Bilgiler

1- Baby boomer neslinin ilk başkan adayı olan Clinton son derece etkileyici birisiydi. Güneş gözlüklerini takarak "The Arsenio Hall Show" için saksafonuyla Elvis Presley (1935–1977) şarkıları çalmıştı.

2- Başkanlık sonrası dönemde temel insani meselelere odaklanmıştır. Özellikle yoksulluk, HIV/AIDS ve kamu sağlığı konularında kaynak ve farkındalık yaratılması için çaba göstermiştir.

3- Clinton 2000 yılında eşinin New York'tan Senato'ya girişi ve 2008 yılında da başkanlık yarışı için kampanyalarda bulunmuştur.

Renklerden Mor

Alice Walker’ın *The Color Purple* (Renklerden Mor, 1982), isimli eseri 20. yüzyılın ilk yarısında Georgia’nın kırsal bölgelerinde yetişen yoksul siyah bir kadının hikayesini anlatır. Ödüllü kitabı sayesinde Walker (1944–) Amerikan edebiyatının ve Afro-Amerikan feminizminin güçlü bir sesi haline gelmiştir. Maya Angelou (1928–) ve Toni Morrison (1931–) gibi isimlerle birlikte anılmaktadır.

Alice Walker

Renklerden Mor epistolardan, yani bir karakterin mektuplarından ya da günlük yazılarından oluşan bir romandır. Başkarakter olan Cellie hem Tanrı’ya hem de kardeşi Nettie’ye çok sayıda mektup yazar. Mektuplarında karşı karşıya kaldığı çeşitli zorlukları dile getirmektedir. Genç kızlığında Cellie üvey babası tarafından taciz edilmiş ve hamile bırakılmıştır. Ardından üvey babası tarafından en az onun kadar tacizci bir adamla evlendirilecektir. Cellie daha sonra kişisel ve cinsel açıdan kendisini

keşfetmesini, bağımsız sesini bulabilmesini sağlayan çeşitli güçlü kadın karakterlerle tanışır. Cellie'nin hikayesine paralel olarak entelektüel meraklara sahip kardeşi Nettie'nin hikayesi de devam eder. O da Afrika'ya gitmiş ve misyonerlik yapmıştır.

Roman cinselliği anlatımı ve şiddet betimlemeleriyle tartışmalar yaratmış ve yaratmaya da devam etmektedir. Amerikan kütüphaneleri ve okullarının en çok sorgulanan eserleri arasında yer almaktadır. Öte yandan güçlü anlatımı kitaba ticari ve eleştirel başarı kazandırmıştır. Walker kitapla 1983 yılında hem Pulitzer hem de Ulusal Kitap Ödülü kazanmıştır. Romanın Steven Spielberg (1946–) tarafından yönetilen ve başrolünü Whoopi Goldberg'in (1955–) oynadığı 1985 tarihli bir film ve Oprah Winfrey (1954–) prodüktörlüğünde Broadway'de bir müzikal uyarlaması yapılmıştır.

Ek Bilgiler

1- Walker, Georgia kırsalındaki ortakçı bir ailenin sekiz çocuğundan en küçüğüdür.

2- 1960'larda Walker Mississippi'de yaşamıştır. Aktif bir biçimde oradaki Yurttaşlık Hakları Hareketi'ne katılmıştır.

3- Walker'ın, 20. yy başlarında yaşayan romancı Zora Neale Hurston'un (1891–1960) keşfinde önemli bir rolü olmuştur. Bir akademisyen arkadaşıyla birlikte Hurston'un çalışmalarını yayınlamışlar ve Florida'daki kayıp mezarını ortaya çıkarmışlardır.

The Clash

1977 yılında punk rock, deri ceketler ve meydan okuyan şarkı sözleri eşliğinde İngiltere'den dünyaya yayıldı. "Sex Pistols" o yıl *Never Mind the Bollocks, Here's the Sex Pistols* isimli hit albümlerini yayınladı. "Clash" de kendileriyle aynı ismi taşıyan albümlerini yayınlayarak piyasaya hızlı bir giriş yaptı.

Yer yer birlikte anılsalar da bu iki punk rock grubunun tamamen farklı özellikleri vardı. "Sex Pistols"un nihilist ve iğneleyici tavrına karşılık "Clash", punk müziğe daha entelektüel ve müzikal bir açıdan yaklaşıyordu.

Gitarist ve vokalist Joe Strummer (1952–2002), basçı Paul Simonon (1955–), gitarist Mick Jones (1955–) ve baterist Terry Chimes (1955–) tarafından oluşturulan Clash gerçekten de idealist bir gruptu. Grubun şarkıları işsizlik, sosyal çürüme, polis şiddeti, politik dağılma, ırkçılık gibi temaları işliyordu. Örneğin, çıkış albümlerinde yer alan "(White Man) In Hammersmith Palais" isimli şarkı, çağdaşlarının politikaya olan ilgisizliğinden yakınıyordu:

Beyaz genç, siyah genç
İyisi mi başka çözüm bul kendine
Neden Robin Hood'u aramıyorsun
Ona gelir dağılımından bahset
...
Yeni grupların işi değil
Öğrenilmesi gerekenler

Clash rock and roll müzikle toplumun olumlu yönde değişimine katkıda bulunabileceğine inanıyordu. Punk rock onların sol eğilimlerini reggae, dub, dans ve caz sevgileriyle birleştirebilecekleri ideal bir formdu. Siyah ile beyaz müzik geleneklerini kaynaştırarak 1960'lı yıllardan sonra sürekli

değişim halinde bulunan İngiliz kültürel hayatının mükemmel bir fotoğrafını çekmişlerdi.

Clash başarılı albümler çıkarmaya devam etti. 1986 yılında aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle grup dağıldı.

Ek Bilgiler

1- Solist Joe Strummer bir diplomatın oğluydu.

2- 2006 yılında "Time" dergisi "London Calling"i (1979) tüm zamanların en iyi 100 albümünden biri olarak seçti.

3- Strummer, 1997 yapımı "Grosse Pointe Blank" filminin müziklerini yaptı.

Martin Scorsese

Woody Allen ve Spike Lee ile birlikte Martin Scorsese (1942–), New York City'nin en önemli yönetmenlerindendir. Scorsese'nin pek çok çalışması Manhattan'daki küçük İtalyan yerleşimindeki deneyimlerinden etkilenmiştir.

Bir tarafta sokak şiddeti, yerel mafya, şehir hayatının klostrofobisi, diğer tarafta kiliseye olan ilgi pek çok başkarakterinde görülen bir ikiliktir. Bu karakterler bir yandan günah içerisinde yaşarken öte taraftan bağışlanma için büyük bir arzu duyarlar.

Scorsese'nin çalışmalarına enerjik ve görsel bir tarz damgasını vurmuştur. Bir sahneden diğerine ani geçişler yapmaktadır. Rock and roll film müzikleri kullanmakta, aşırı şiddet sahnelerine yer vermektedir. En başarılı ve en iyi filmlerinde yabancılaşmanın keşfi, paranoya ve cinayet vardır. New York City sıklıkla bu filmlerde sadece bir arka plan değil aynı

zamanda karakterlerden biri olarak da yer alır.

Bir dönüm noktası olan *Mean Streets* (1973) filmi, gangster kimliğiyle dindarlığını bir biçimde uzlaştırmaya çalışan bir adama odaklanmaktadır. Film, Scorsese'nin dış ses olarak söylediği ilk sözcükleriyle gelecek çalışmalarının özeti gibidir: "Günahlarını kilisede telafi edemezsin. Bunu sokaklarda ve evde yapabilirsin. Geri kalan her şey saçmalıktır. Sen de bunu çok iyi biliyorsun."

Bu tema yalnızlık, kentsel çürüme ve takıntı konularıyla ilgili başyapıtı olan *Taxi Driver*'dan (1976), New York Gangster hayatını anlatan *Goodfellas* (1990) filmine ve *The Departed*'a (2006) kadar çok çeşitli çalışmalarında yansıtılmıştır. Scorsese yönetmenliğini yaptığı *The Departed* filmiyle en iyi film ve en iyi yönetmen dalında ilk kez Oscar kazanmıştır.

Scorsese kariyeri boyunca üç önemli aktörle ortak çalışmalar yapmıştır: Harvey Keitel (dört film), Robert De Niro (sekiz film, De Niro'nun en iyi erkek oyuncu dalında Oscar kazandığı *Raging Bull* dahil) ve Leonardo Di Caprio (üç film).

Ek Bilgiler

1- Söylediğine göre sinema aşkı onu rahip olmaktan vazgeçirmiştir.

2- En iyi yönetmen olarak beş kez aday gösterilse de 2007 yılına kadar Oscar kazanamamıştır. Oscar aldığı "The Departed" aynı zamanda en iyi film dalında Oscar kazanan ilk filmidir.

3- Scorsese "movie brats" olarak anılan grubun üyesidir. Bunlar büyük bölümü okullu olan ve 1970'lerde Hollywood sinema anlayışını değiştiren ünlü yönetmenlerdir. Fransız Yeni Dalga'nın temsilcileriyle benzerlikleri vardır. Grubun üyeleri arasında Steven Spielberg, Francis Ford Coppola ve George Lucas gibi isimler bulunmaktadır.

Yuppie’ler

1984 yılında *Newsweek* dergisinde yayınlanan haber yeni bir Amerikalı türünün ortaya çıkışını haber veriyordu: Yuppie’ler. *Young Urban Generation* (Genç Kentli Nesil) ifadesinin kısaltılmışı olan sözcük baby boomer neslinin değişen yüzünü anlatmaktadır. 1960’ların idealist gençleri büyümüş ve 1980’lerin kariyer meraklıları haline gelmişlerdir. İspanyol paça pantolonlarının yerini BMW marka arabalar almıştır.

1980’ler eleştirmenler tarafından dindirilemeyen bir açgözlülüğün dönemi olarak tarif edilmektedir. Tom Wolfe’un (1931–) *The Bonfire of the Vanities* (1987) kitabı gibi yuppie’leri anlatan kurgusal metinlerde New York City’nin beyaz yakalı tüccarları sığ ve paragöz olarak tarif edilmektedir. Easton Ellis’in (1964–) romanı *American Psycho* (1991) hayatı, sadece kravatın rengi ve banka kartlarıyla ilgili kararlarıyla renk kazanan genç ve zengin bir bankeri anlatmaktadır.

1980’lerin genç Amerikalıları, çocuk sahibi olmak için önceki nesillerden daha çok beklemişlerdir. Plastik cerrahi, Perrier ve yuppie’lere özgü diğer şeyler için çok fazla harcama yapmışlardır. Bu yeni neslin pek çok üyesi kendilerine olumsuz anlamlar yükleyen yuppie teriminden şikayetçiydi. Öte yandan bu terim 1960’ların gençliğinin idealizmini yitirdiğine ilişkin genel bir algıya işaret etmektedir.

Yuppie’ler zamanla gerilemişlerdir. *Time* dergisi 1991 yılında onların ölüm ilanını yayınlar. Ortada ciddi bir ekonomik kriz vardır. Terim, daha çok dalga geçme maksadıyla zengin ve genç profesyonelleri ifade etmek için halen kullanılmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Yuppie kelimesinin çeşitli yan türleri ortaya çıkmıştır: buppie (siyah kentli profesyonel), scuppie (sosyal bilinci yüksek kişi).

2- "American Psycho" yayınlandıktan sonra Bret Easton Ellis, çok sayıda ölüm tehdidi alır. Yuppie'leri açgözlü ve bencil göstermesi büyük tepki çekmiştir.

3- 1980'lerde kronik yorgunluk sendromu olarak bilinen hastalığa "yuppie gribi" denilmiştir.

Wayne Gretzky

Wayne Gretzky'nin (1961–) "Büyük Adam" olarak anılmasının bir sebebi vardır. Hokey tarihinin en önemli oyuncusudur. Amerikan takım oyunları tarihinde Babe Ruth haricinde hiçbir oyuncu Wayne Gretzky gibi rekorlar kitabını yeniden yazmamıştır. Babe'den farklı olarak Wayne, fiziki açıdan güçlü bir oyuncu değildi. Bir keresinde şöyle demişti: "Gözlerim ve aklım işin çoğunu hallediyor."

Ontario, Brantford'lu orta saha oyuncusu, dokuz yaşından beri Kanada'da ulusal çapta büyük beklentiler altında spor yaptı. Spor muhabirleri onu efsanevi hokey oyuncusu Gordie Howe (1928–) ile karşılaştırıyordu.

Gretzky beklentilerin de ötesine geçecekti. "Edmonton Oilers"in dört Stanley Kupası almasına yardımcı oldu. Dokuz kez Ulusal Hokey Ligi'nin (NHL) En Değerli Oyuncusu seçildi. On kez ligin skor lideri oldu. İki kez play-off MVP'si seçildi. 1999 yılında hokeyi bıraktığında 61 NHL rekoru bulunuyordu. 894 gol, 1.963 asist ve toplamda 2.857 sayılık kariyer istatistiklerine sahipti.

Hiçbir hokey oyuncusu toplamda Gretzky'nin asistleri kadar dahi sayı yapamamıştır. Bu istatistik hokey sporundaki rakipsizliğinin güzel bir örneğidir.

Gretzky profesyonel anlamda sahalara ilk olarak 1978 yılında Dünya Hokey Birliği'nde (WHA) yer alan "Indianapolis Racers" takımıyla çıktı. Aynı yıl Edmonton Oilers'a satıldı. WHA'de Yılın Çaylağı seçildi.

WHA ligi o sezonun ardından feshedilince 1979-1980 sezonundan itibaren Edmonton Oilers NHL organizasyonuna dahil oldu. Gretzky gelir

gelmez ligi domine etti. Arka arkaya kazanacağı sekiz En Değerli Oyuncu Ödülü'nün ilkini aldı.

En ünlü rekorlarından bazıları şunlardı: 1981-1982 sezonunda ilk 39 karşılaşmada 50 gol attı. Yılı 92 gollük bir rekorla bitirdi. 1983-1984 sezonuna arka arkaya 51 karşılaşmada sayı yapmayı başardı. 1984-1985 play-off karşılaşmalarında 47 sayıya ulaştı. 1985-1986 sezonunda toplamda 216 sayıyla bir rekor kırmış oldu.

Gretzky aynı zamanda hokeyin ABD'nin ılıman bölgelerinde popülerleşmesinde rol oynadı. Zira 1988 yılında Edmonton'dan "Los Angeles Kings" takımına satıldı. 1993 yılında Kings takımını Stanley Kupası finaline taşıdı. Kariyerini "St. Louis Blues" ve "New York Rangers" takımlarında oynayarak tamamladı.

Ek Bilgiler

1- Gretzky 1988 Nagano Kış Olimpiyatları'nda Kanada için oynadı. 2002 Salt Lake City Kış Olimpiyatları'nda Kanada takımı için idarecilik görevinde bulundu. Elli yılın ardından ülkesine altın madalya kazandıran takımı bir araya getiren kişiydi. 2006 Torino Kış Oyunları'nda da aynı başarıyı gösterdi.

2- NHL kariyeri boyunca tam dört kez bir sezonda 200 sayı barajını geçti. Başka hiçbir oyuncu bir kez bile bu barajı geçememiştir.

3- 2000 yılındaki NHL All Star oyununda giydiği formanın numarası olan 99 tüm lig tarafından onun onuruna emekli edildi.

New Kids on the Block

1984 yılında Boston'da kurulan "New Kids on the Block" kısa bir süre için Amerikan popüler kültürünü temsil eden bir pop müzik grubuydu.

Grup, yapımcı Maurice Starr (1953–) tarafından bir araya getirilmişti. Joey McIntyre (1972–), Donnie Wahlberg (1969–), Danny Wood (1969–), Jordan Knight (1970–) ve Jordan'ın ağabeyi Jonathan'dan (1968–) oluşuyordu. Grup kurulduğu sırada üyelerinden hiçbiri on altı yaşından büyük değildi.

Grubun kendi adlarını taşıyan ilk albümü 1986'da piyasaya çıktığında önemli bir etki yaratmadı. Columbia Records'un kendileriyle çalışmayı bırakmasından korkan grup *Hangin' Tough* isimli ikinci albümlerini bir buçuk yıl sonra piyasaya sürdü.

Grup 1988 yılında bir başka pop müzik şarkıcısı Tiffany ile turnedeyken *Hangin' Tough* albümünün ikinci single çalışması olan "You Got It (The Right Stuff)" isimli şarkı MTV'de düzenli olarak yayınlanmaya başladı. Bu şarkıyı, müzik listelerinde hızla üst sıralara yükselen "I'll Be Loving You (Forever)" takip etti. Bu şarkının ve *Step by Step* isimli bir sonraki albümlerinin başarısı Coca-Cola sponsorluğunda bir dünya turuna çıkmalarını sağladı.

Bir müzik mühendisi grubun *Hangin' Tough* albümünde bazı şarkıları playback olarak söylediklerini ortaya çıkarınca 1992 yılından itibaren hızlı yükselişleri durdu. Bu suçlama boy-band olarak adlandırılan genç müzik gruplarının popülerliğinin azalışıyla birleşince onlar için son başlamış oldu.

Son albümleri 1984 yılında *Face the Music* adıyla piyasaya sürüldü. Eleştirmenler tarafından vasat bulundu. 1994 yılının Haziran ayında dağıldıklarını albümün tanıtımı için yapılan son konserlerinde ilan ettiler.

Ek Bilgiler

1- 1991 Mart'ında grup üyesi Donnie Wahlberg, Kentucky, Louisville'deki Seelbach Otel yangınıyla ilişkilendirilerek birinci derece kundakçılıktan suçlandı.

2- Starr aynı zamanda "New Edition" grubunu da bir araya getirmişti.

3- Grup üyeleri ile ilişkili en ünlü kişilerden biri Donnie'nin kardeşi Mark Wahlberg'di. İlk kez "Marky Mark and the Funky Bunch" grubuyla birlikte yaptığı kayıtlarla tanınan Mark Wahlberg (1971–) ününü korumayı başarmış ve gişe rekorları kıran yapımlara adını yazdırmayı bilmiştir.

4- Mark Wahlberg, HBO TV dizisi "Entourage"ın yapımcılarındandır. Dizideki Johnny Drama karakterinin Mark'ın ağabeyi Donnie'nin hayatı üzerine temellendirildiğine inanılmaktadır.

Rush Limbaugh

Muhafazakar görüşleri ve kendine özgü mizah anlayışı sebebiyle sevgi ve nefret duygularını aynı anda üzerine çeken Rush Limbaugh (1951–) Amerika'nın en yüksek reyting oranlarına sahip radyo programının yaratıcısı olmuştur. Her hafta 600 merkezde 13,5 milyon insan onu dinlemektedir. Sağın kahramanı ve Sol siyasetin önde gelen düşmanlarından birisi olmuştur.

Limbaugh özünde bir şovmendir. Öte yandan politik yorumlarıyla hem Cumhuriyetçileri hem de Demokratları harekete geçirmektedir. Destekçileri 1994 yılında Cumhuriyetçilerin Kongre'de hakimiyet kurmasında önemli bir rolü olduğunu savunurlar. Karşıtları ise en iyi ihtimalle samimiyetsiz, daha sert bir dille yalancı olduğunu düşünmektedirler. Her iki durumda da yayıncılık alanında bir devdir.

Limbaugh çoğunlukla avukatlardan oluşan bir aileden gelmektedir. Onunla aynı adı taşıyan büyük babası, Dwight D. Eisenhower (1890–1969) döneminde Hindistan'ın ABD büyükelçisi olmuştur. Limbaugh yayıncılığa henüz lise öğrencisiyken Missouri, Cape Girardeau'da DJ olarak başlamıştır. Radyo alanında kariyer yapma adına başarısızlıkla sonuçlanan birkaç girişiminin ardından Kansas City Royals Beyzbol Takımı için satış görevlerinde çalışmaya başlar.

1983 yılında radyoya geri döner. Kansas City'deki KMBZ için politik yorumculuk yapmaktadır. Bir yıl sonra Sacramento'daki KFBK tarafından işe alınır. Burada büyük bir başarı elde eder. Dört yıl içerisinde reytingleri üç katına çıkacaktır.

1988 yılında ABC Radio Network kanalıyla bir anlaşma imzalar ve New York City'ye gider. Burada yirmi yıl boyunca liberallerin baş belası olacaktır. Onun başarısı Sean Hannity (1961–) ve Michael Savage (1942–) gibi muhafazakar radyo yorumcularına ve ayrıca Al Franken (1951–) gibi daha az sayıdaki liberal yorumculara ilham verir.

Ek Bilgiler

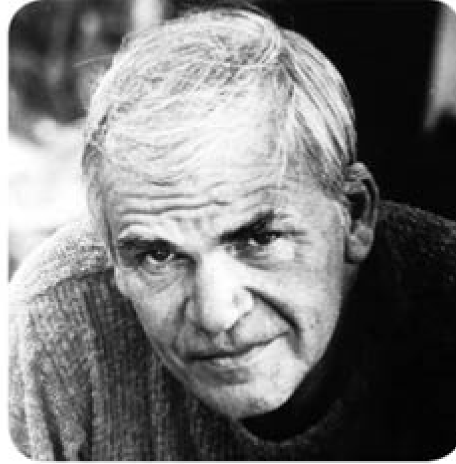
1- Limbaugh radyoculuk kariyerine lisedeyken Rusty Sharpe takma adıyla başlar. Daha sonra Pittsburg'ta çalışırken Jeff Christie adını kullanır.

2- 1993 yılında Radyo Onur Listesi'ne alınır. 1998 yılında Ulusal Yayıncılar Onur Listesi'ne girer. 1992,1995, 2000, 2005 yıllarında Marconi Ödülü'nü alır.

3- 2003 yılında ESPN Limbaugh'u "Sunday NFL Countdown" programı için yorumcu olarak işe alır. "Philadelphia Eagles" oyun kurucusu Donovan McNabb (1976–) hakkında yaptığı ırk temelli bir yorumunun yarattığı tartışmanın ardından kısa süre sonra işten ayrılır.

Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği

Çek romancı Milan Kundera (1929–) tarafından kaleme alınan *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği* (1984), modern Doğu Avrupa edebiyatının en önemli eserlerindendir. Farklı türlerin bir karışımı olarak kurmaca, politika, felsefe ve tarihi bir araya getirir. Komünist rejim altındaki Çekoslovakya'daki sanatsal ve entelektüel baskılara işaret eder.

Milan Kundera

Romanın sıradışı başlığı onun temasına işaret eder: Hayatın hem ağır hem de hafif olarak yaşanabileceği düşüncesi. Kundera, yaşamı tekrar tekrar sonsuza dek yaşamak mümkün olsaydı nasıl olabileceğini soran filozof Friedrich Nietzsche'nin (1844–1900) düşünceleri hakkında akıl yürütür. Nietzsche böyle bir sonsuz döngünün korkunç olacağı inancındadır. Bunu düşünmesi bile son derece ağır bir yüktür. Kundera ise hayatta sadece tek bir şansımız olduğunu düşünmenin daha zor olduğu fikrindedir. Önemli

konulardaki kararlarımızın potansiyel sonuçlarını karşılaştırma imkanı olmadığından hayat keyfi ve anlamsızdır. Dayanılmaz bir hafifliğe sahiptir.

Bu tartışma Kundera'nın kitabının temel sahnesini teşkil eder. 1960 yılında Prag'ta geçen öykü neşeli bir hayat yaşayan cerrah Tomas hakkındadır. Doyumsuz bir zampara olarak anlık zevklerden hoşlanmaktadır. Fotoğrafçı karısı Tereza içinse yaşam ağır bir şeydir. Onun gözünde her eylem anlamla yüklüdür. Tomas ve Tereza birbirlerini sevmelerine rağmen dünya görüşlerindeki farklılıklar evliliklerini zorlaştırmaktadır.

Tomas Komünist Parti'yi eleştirdiği için işinden olunca ülkeden ayrılmak zorunda kalır. Karısı Tereza ve özgür ruhlu metresi Sabina arasında bir seçim yapmak zorundadır. Her üç karakter de sanat ve politikanın kesiştiği bir düzlemde yollarını bulurlar. Tıpkı Komünist rejimin kısıtlamaları arasında yazarak bunu başaran Kundera'nın yaptığı gibi...

Ek Bilgiler

1- İlk romanlarını anadili olan Çekçede yazmış olmasına rağmen 1975 yılında Fransa'ya gittikten sonra eserlerini Fransızca yazmıştır.

2- 1988 yılında roman filme çekilmiştir. Filmde Daniel Day-Lewis (1957–) Tomas, Juliette Binoche (1964–) Tereza ve Lena Olin (1955–) Sabina rollerindedir.

3- Romandaki Tomas'ın başına gelen pek çok olay, 1968 Prag Baharı sırasında Kundera'nın yaşadıklarını temel almaktadır. Bu dönemde Sovyet tankları ülkeyi işgal edene dek kısa bir özgürlük dönemi yaşanmıştır.

Philip Glass

Terimden aslında hiç hoşlanmasa da Philip Glass (1937–), minimalist müziğin önde gelen bestecileri arasında yer almaktadır. Minimalizmin net bir tanımı yoktur. Daha ziyade Glass ve benzeri bestecilerde görülen, kısa müzikal cümlelerin tekrar edilmesini ve oldukça sabit ve neredeyse matematiksel vuruşların kullanılmasını kapsayan bir dizi ortak özelliği barındırmaktadır.

Baltimore'da doğan Glass, Juilliard ve Paris'te müzikle ilgilendi. 1960'larda New York City'ye geri döndü. Steve Reich (1936–) gibi diğer genç ve avandgard bestecilerden oluşan bir topluluğa katıldı.

Gruptaki besteciler ilhamlarını Batılı olmayan kaynaklardan alıyorlardı. Örneğin, Reich Afrikalı davulcularla çalışmak için beş haftalık bir Gana gezisine çıkmıştı. Glass için en önemli ilham kaynağı Hindistan'dır.

Gerçekten de Hint ritimlerini inceledikten ve sitar sanatçısı Ravi Shankar'la (1920–2012) çalıştıktan sonra bütün eski eserlerini reddetmiş ve bugünkü yönünde ilerlemeye başlamıştır. Bu dönemin en önemli eseri dört saatlik *Music in Twelve Parts* (1971–1974) olmuştur.

Glass minimalist terimini hiçbir zaman benimsemedi. Bunun yerine "tiyatro bestecisi" terimini savundu. Glass'ın iki opera üçlemesi vardır. Bunlardan ilki en önemli çalışmalarından biri olan *Einstein on the Beach*'i (1975–1976) içeren *Portrait Trilogy*'dir. Başlık, büyük bilim insanının sahil kenarında yürürken en iyi şekilde düşündüğü yönündeki ifadesine işaret etmektedir. İkinci eseri ise kariyerine Güney Afrika'da avukat olarak başlayan Mohandas Gandi'yi (1869–1948) anlatan *Satyagraha*'dır (1980). Sonuncusu ise Mısır firavununun öyküsünü anlatan *Akhnaten*'dir (1983–1984).

En güncel opera eseri *Waiting for the Barbarians* (2005), Güney Afrikalı Nobel Ödüllü yazar J. M. Coetzee'nin (1940–) aynı adlı romanı üzerine temellendirilmiştir. Glass'ın Amerikan İç Savaşı hakkındaki operası *Appomattox* 2007 yılında sahnelenmiştir.

Ek Bilgiler

1- 1972 yılında Dalai Lama (1935–) ile tanışan Glass, Tibet Davası'nın savunucularındandır.

2- Glass'ın Oscar Ödüllü film müziği "The Hours"un (2002) erken bir versiyonu 1988 tarihli "The Thin Blue Line" belgeselinde kullanılmıştır.

3- Para kazanmak için bir dönem New York'ta taksi şoförlüğü yapmış ve Reich'la birlikte bir taşıma şirketi kurmuştur.

Robert De Niro

Robert De Niro (1943–), kendi neslinin en başarılı aktörlerindendir. New York City'de doğmuştur. İlk çıkışını Brian De Palma'nın 1968 tarihli komedisi *Greetings* filmiyle yapmıştır. Beş yıl sonra De Niro, hasta bir beyzbol oyuncusunu canlandırdığı *Bang the Drum Slowly* ve *Mean Streets* filmleriyle kendisini kabul ettirecektir.

Mean Streets filmiyle yıldızların arasındaki yerini alır. Film, Martin Scorsese ile birlikte yapacakları sekiz ortak çalışmanın ilkidir. Beyazperdede kelimenin tam anlamıyla bomba gibidir. Johnny Boy olarak filmdeki ilk sahnesinde bir posta kutusunu havaya uçurur ve sonra kıkırdayarak kaçar.

Johnny Boy tiplemesiyle oyunculuk tarzını şekillendirir. Metot oyunculuğunun bir savunucusu olarak rolüne kendisini kaptırmasıyla tanınmaktadır. Canlandırdığı karakterlerin çoğu keskin, agresif ve kimi

zaman gerçekten de delidir.

Mean Streets'teki gözalıcı oyunculuğunun ardından *The Godfather II*'de Vito Corleone'nin gençliğini canlandırır ve en iyi yardımcı oyuncu rolüyle Oscar alır.

1976 yılında *Taxi Driver* filmi için yeniden Scorsese ile çalışır. Filmde De Niro, Hollywood'un en unutulmaz ve korkutucu karakterlerinden birini canlandırmaktadır: Travis Bickle. "Benimle mi konuşuyorsun? Burada benden başka kimse yok" repliği karakterin yalnızlığını ve yabancılaşmasını yansıtır. Bu replik, Hollywood tarihinin en unutulmaz repliklerinden birisidir.

De Niro, Michael Cimino'nun *The Deer Hunter* (1978) filminin en iyi film dalında Oscar kazanmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Daha sonra Scorsese'nin *Raging Bull* (1980) filminde önemli karakterlerinden birisine daha hayat verir. Orta siklet şampiyonu Jake La Motta rolüyle De Niro en iyi aktör dalında Oscar kazanır. Boksörün yaşlı halini canlandırabilmek adına yaklaşık 27 kilo almıştır.

Yakın dönemlerde nitelik olarak aynı ölçüde başarılı olmasa da çok sayıda film çekmiştir. Öte yandan iki başarılı komedi serisindeki rolü önemlidir: *Analyze This* (1999)/ *Analyze That* (2002) ve *Meet the Parents* (2000)/*Meet the Fockers* (2004).

Ek Bilgiler

1- De Niro iki film yönetmiştir: "A Bronx Tale" (1993) ve "The Good Shepherd" (2006).

2- Marlon Brando ve De Niro aynı rolü (Vito Corleone) oynayarak Oscar kazanan ilk aktörlerdir. Brando "The Godfather" (1972) filmindeki rolüyle en iyi erkek oyuncu, De Niro ise "The Godfather: Part II" (1974) filmindeki rolüyle en iyi yardımcı erkek oyuncu Oscar'ını kazanmıştır.

3- 2002 yılında TriBeCa Film Festivali'nin öncülerinden birisi olmuştur. 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından New York City'de başlatılan festivalin amaçlarından birisi de saldırılarda harap olan Lower Manhattan'a canlılığını geri getirmektedir.

Glasnost

Rusça açıklık anlamına gelen glasnost, Sovyet lider Mihail Gorbaçov (1931–) tarafından 1980'lerde SSCB'de daha fazla basın ve konuşma özgürlüğü için yapılan bir dizi reformu işaret etmektedir. Gorbaçov daha fazla yurttaşlık hakkı verilmesinin sistemi canlandırabileceğini düşünüyordu. Aksine onun başlattığı reformlar komünist sistemin keskin bir biçimde eleştirilmesine neden oldu. Komünizm hızlı bir biçimde dünya çapında çöküşe gitti.

1985 yılında başa geçmesinin ardından Gorbaçov, hızla reformlara girişti. Onun emirleriyle yasak kitap ve filmler özgürleşti. Siyasi muhalifler serbest bıraktırıldı. Medya üzerindeki baskı ve kısıtlamalar ortadan kaldırıldı.

1986 yılında glasnost ilk ciddi sınavını verdi. Ukrayna'daki bir santralde meydana gelen sızıntı düzinelerce insanın ölümüne ve yüzlerce millik bir alanda radyoaktif sızıntı yaşanmasına neden oldu. On üç günlük bir sürecin ardından Gorbaçov gazetelerin Çernobil felaketi hakkında yazmalarına izin verdi. Bu beklenmedik hareket üstü kapatılmış başka olayların da araştırılmasına imkan verdi.

Glasnostla birlikte ortaya saçılan bilgiler halkta şok etkisi yarattı. Kendisini dünyanın en ileri ulusu olarak gören bir halk, kendi evlerine sahip olmayan milyonlara ve sabun ya da süt gibi temel ihtiyaçlar için uzun kuyruklarda beklemek zorunda olan bir insan topluluğuna dönüştü.

Glasnost aynı zamanda ülkenin acıklı geçmişinin de tartışılmasını beraberinde getirdi. Bu tarihin içerisinde Joseph Stalin (1879–1953) döneminde kıtlık ve temizlik hareketleri nedeniyle yaşamını kaybeden milyonlar da vardı. II. Dünya Savaşı sırasındaki Sovyet zaferi bile

hükümetin yetersizlik ve ihmallerinin ölümlere yol açtığı ortaya çıkınca lekelenmişti.

Hem Sovyetler Birliği’nde hem de Varşova Paktı uluslarında Komünist Parti’ye güven hızla aşınıyordu. 1989 yılında Sovyetler Birliği’nde 60 bin bağımsız kulüp ve grup aktifti. 1990 seçimlerinde reformcu adaylar elli Rus şehrinde önemli sayıda koltuk kazandılar. Büyük şehirlerdeki protestolar ve 1991’deki büyük madenci grevi anketlerin halihazırda söylediği şeyi doğruluyordu. Rusların büyük bölümü politik sistemlerinin değişime ihtiyacı olduğuna inanıyordu.

Gorbaçov glasnost terimini bunu bir propaganda aracı olarak gören Vladimir Lenin’den (1870–1924) almıştı. Bunu gücünü korumanın bir aracı olarak gören Gorbaçov, politikasının Sovyetlerin çöküşüne neden olacağını ve dünyanın değişmesini getireceğini hayal bile edemezdi.

Ek Bilgiler

1- Glasnosta perestroyka eşlik etti. Perestroyka Gorbaçov’un Sovyet ekonomisini canlandıracağını umduğu bir dizi ekonomik reformdan oluşuyordu.

2- 1988’in başında glasnost temalı McDonald’s ve PepsiCo reklamları ABD’de çok yaygındı. Bu markalar glasnost öncesi Rusya hakkındaki önyargıların yıkılışına katkı sundular.

3- 1990 yılında yirmi altı Rus sanatçıya ait eserler “Interview” dergisinde “Absolut Glasnost” adıyla yayınlandı. İlk sayıda Gorbaçov’a yer verilmişti.

Carl Lewis

Carl Lewis'in atletizm alanındaki başarıları emsalsizdir. Dokuz altın madalyayla olimpiyat tarihinde son derece özel bir yere sahiptir. Olimpiyatlarda aynı branşta (uzun atlama) dört kez altın madalya kazanmış üç atletten birisidir. 1984 yılında 100 metre, 200 metre, 4x100 metre bayrak yarışı ve uzun atlama branşlarının hepsinde altın madalya kazanarak Jesse Owens'ın tarihi rekorlarını yinelemiştir. On yıllık bir süre içerisinde Lewis, arka arkaya 65 uzun atlama müsabakasından birincilikle ayrılmıştır.

Başarıları ona büyük övgüler kazandırmıştır. Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından Yüzyılın Spor Adamı ve *Sports Illustrated* tarafından Yüzyılın Olimpik Sporcusu olarak adlandırılmıştır.

Tüm bu başarılarına karşılık Lewis (1961–) ABD'de hiçbir zaman Asya

ve Avrupa'da olduğu kadar benimsenmemiştir. Kimileri onu tevazu eksikliğiyle ve 1984 Los Angeles Olimpiyatları'ndaki başarılarını kârlı ciro hesaplarıyla nakde çevirmeye çalışmakla suçlamışlardır.

Spor dünyasında sahip olduğu konum göz önünde tutulursa kibirli olmakta haklı olduğu anlaşılabilir. 1984 yılında dört altın madalya kazandıktan sonra 1988 yılında iki madalya daha kazanmıştır. 100 metre ve uzun atlama branşlarında altın madalyasını muhafaza eden ilk atlet olmuştur. 1992 yılında uzun atlama ve 4x100 metre bayrak yarışında iki altın madalya daha kazanmıştır.

En dramatik başarısını 1996 yılında Atlanta Olimpiyatları'nda kazanmıştır. ABD uzun atlama takımına zar zor girebilmiş olmasına karşın, atlayışları sonunda herkesi şaşırtmayı başararak benzersiz spor yaşamının son altın madalyasını elde etmiştir.

Ek Bilgiler

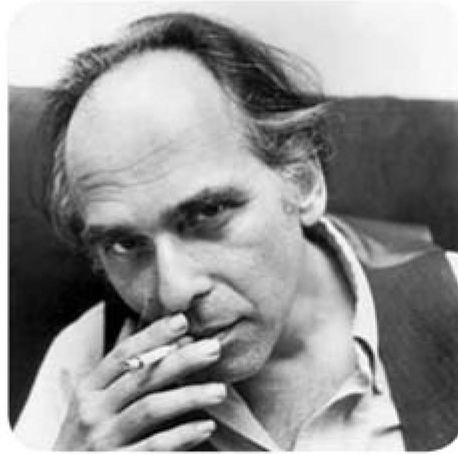
1- 1988 Seul Olimpiyatları'nda 100 metrede altın madalya kazandığı koşuda, yarışı birinci olarak bitirmemişti. Kanadalı koşucu Ben Johnson (1961–) birinci olmuştu. Ne var ki Johnson'un ilaç kullandığı anlaşıldığından madalyayı Lewis almıştı.

2- Lewis Dünya Şampiyonası'nda toplam on madalya kazanmıştır (sekiz altın, bir gümüş, bir bronz). 1991 Tokyo Dünya Şampiyonası özellikle akıllarda yer etmiştir. 100 metreyi 9,86 saniyede koşarak dünya rekorunu kırmış, öte yandan uzun atlamada on yıllık yenilmezliğinin Amerikalı Mike Powell (1963–) tarafından sona erdirilişine tanıklık etmiştir. Powell, Bob Beamon'a ait dünya rekorunu kırmayı başarmıştır.

3- Basketbol ya da futbol oynamamış olmasına rağmen 1984 yılında NBA'de "Chicago Bulls" (10. turda) ve NFL'de "Dallas Cowboys" (12. turda) takımları tarafından seçilmiştir.

Resimli Romanlar

1986 yılında karikatürist Art Spiegelman (1948–), *Maus: A Survivor's Tale*'in ilk bölümünü yayınladı. Kitap kalınlığındaki resimli roman, Spiegelman'ın babasının II. Dünya Savaşı sırasındaki deneyimlerini anlatıyordu. *Maus* son derece duyarlı bir konuya odaklanmıştı: Holokost. Spiegelman'ın kitabı, türü ciddi edebi bir seviyeye yükseltiyordu. Resimli roman türünün tanımlanmasına yardımcı oldu.

Art Spiegelman

1970'lere kadar resimli romanlar genellikle gazetelerin köşelerinde günlük olarak yayınlanır ya da tek boyutlu *Batman* ya da *Superman* gibi süper kahraman temalı eserler olurlardı. *Maus* ise oldukça gerçekçi ve dramatikti. Spiegelman'ın kitabı Polonya'nın Naziler tarafından işgalini ve daha sonra ülkedeki Yahudi nüfusunun toplanışını anlatıyordu. 1992 yılında yayınlanan Spiegelman'ın kitabının ikinci bölümünde ise Holokost'un

kurtulanlar üzerindeki psikolojik etkilerine yer veriliyordu. Spiegelman bu çalışmasıyla Pulitzer Özel Ödülü'nü kazandı.

Resimli romanların popülerliği 1990 ve 2000'lerde artmaya devam etti. Chris Ware'in (1967–) *Jimmy Corrigan, Smartest Kid on Earth* (2000) isimdeki babasız bir çocuğun yetişmesini anlatan eseri 2001 yılında basıldı. *Black Hole* (2005), Charles Burns (1955–) tarafından yazılmıştı ve Seattle gençlerinin cinsel yolla bulaşan bir hastalık sonucu mutasyona uğramalarını anlatıyordu. Marjane Satrapi'nin (1969–) *Persepolis* (2003) isimli eseri İran İslam Devrimi'nin anıları üzerinde yoğunlaşmıştı.

Persepolis gibi kitapların başarısı üzerine pek çok yayınevi resimli romanlar basmaya başladı. Türe ait eserler giderek daha fazla eleştirmenin ilgisini çekmeye başarmıştı. *The New Yorker* Jimmy Corrigan'ın eserini bir başyapıt olarak görüyordu. Resimli roman yazarları karikatür ile çocuklar arasındaki bağı kopardılar. Artık yetişkinlere hitap eden yeni bir edebi tür ortaya çıkmıştı.

Ek Bilgiler

1- İngiltere'de iktidarı ele geçiren totaliter bir devleti anlatan "V for Vendetta" (1988), 2006 yılında film haline getirildi. Film Cumhuriyetçi Ron Paul'un (1935–) başarısız ön seçim kampanyasına ilham kaynağı olmuştu.

2- Spiegelman, "Garbage Pail Kids" isimli kart koleksiyonunun yaratıcılarından biriydi. Kartlar Topps tarafından 1985 yılında piyasaya sürüldü.

3- 2007 yılında Satrapi'nin "Persepolis" kitabının animasyon filmi yapıldı.

Galler Prensesi Diana

O, halkın prensesiydi. Trajik ölümü dünyayı sarsmıştı. Yirmi yaşındaki utangaç bir kız olarak Diana Spencer (1961–1997), 1981 yılında Prens Charles (1948–) ile evlendi. Pek çoklarının gözünde bu yaşanan romantik bir masaldı. Bir milyardan fazla insan TV'de düğünü izlemişti. On altı yıl sonra tahmini 2,5 milyar insan cenazesini izledi.

Diana İngiltere Kraliyet Ailesi'nin saygınlığını bir film yıldızı karizmasıyla birleştirerek dayanılmaz bir kişilik haline gelmişti. Ünlüler ve moda dünyasında sürekli yer alan biri haline geldi. Gezegenin sosyal açıdan en güçlü kadınlarından birisiydi. AIDS, cüzzam ve kanser hastaları için yılmadan mücadele etti.

Sahip olduğu güce rağmen kırılgan tarafı da vardı. Bu tarafı, özel hayatı ortaya döküldüğünde ortaya çıkıyordu. Prens Charles'la olan evlilikleri mutlu değildi. Zaman geçtikçe nadiren birlikte halkın önüne çıkmaya başladılar. Çıktıkları zaman da mutlu görünmüyorlardı. Çok geçmeden gerçek anlaşıldı. Diana depresyona girmişti. Yeme bozukluğu vardı ve intihar girişiminde bulunmuştu. Charles ise Camilla Parker Bowles (1947–) ile olan eski ilişkisini canlandırmıştı. Diana da kendi ilişkisini kurarak kocasına yanıt verdi. 1992 yılında resmen ayrıldılar.

Tüm bu olaylar sırasında Diana, oğulları Prens William (1982–) ve Prens Harry'yi (1984–) büyütmeye çalışıyordu.

Diana ve Charles 1996 yılında boşandılar. Prenses artık kendi hayatını serbestçe yaşayabilirdi. Kamuoyunun ve fotoğrafçıların ona olan ilgisi boşandıktan sonra da devam etti. O ve sevgilisi Dodi Fayed (1955–1997) Paris'te bir araba kazasında öldüğünde pek çokları çiftin paparazzilerden

kaçtıklarını söylemişti.

Araştırmalar kazanın son derece trajik olduğunu gösterdi. Şoförleri Henri Paul (1956–1997) sarhoştu. Buna rağmen Fayed'in babası Mohamed Al-Fayed'i (1933–) suçlayanlar dahil çeşitli komplo teorileri ortaya atıldı.

Diana'nın cenazesi için bir milyondan fazla insan Kensington Palace ve Westminster Abbey arasında toplanmıştı. Diana öldüğü sırada otuz altı yaşındaydı.

Ek Bilgiler

1- Diana'nın kendisi de aristokrat bir aileden geliyordu. 8. Earl Spencer'ın kızıydı ve Kral 2. James'in soyundan geliyordu.

2- Prens Charles'la evlenmeden önce anaokulu öğretmenliği yapıyordu.

3- Elton John (1947–) Diana'nın anısına lirik şarkısı "Candle in the Wind"in sözlerini değiştirdi. Şarkının orijinal versiyonu 1973 yılında Marilyn Monroe için yapılmıştı. John yeniden düzenlediği şarkıyı Diana'nın cenazesinde çaldı.

Şeytan Ayetleri

Romancı Salman Rüşdi’nin (1947–) *The Satanic Verses* (Şeytan Aletleri) kitabının yarattığı sansasyon, modern edebiyatta benzersizdir. Kitap 1988 yılında yayınlandığında içinde yer alan İslam’la ilgili değerlendirmeler kitabın yakılmasına, ayaklanmalara, yazarın hakkında idam fetvası verilmesine, bombalama olaylarına ve çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine neden oldu.

Salman Rüşdi

Şeytan Ayetleri’nin esas konusu Anglo-Hint kimliği ve göç olsa da kitapta İslam’ın bazı meseleleriyle ilgili pasajlar bulunuyordu. Romanda kimi uzmanlara göre Kuran’a dahil olan ama çok geçmeden Peygamber Muhammed tarafından çıkarılan ayetlerden bahsediliyordu. Söylendiğine göre peygamber bu ayetleri Kuran’a başlangıçta Şeytan’ın yönlendirmesiyle

eklemişti. Şeytan ayetlerinde Arap kabileleri tarafından tapılan tanrıçaların kutsallığına işaret ediliyordu. Bu İslam'ın tek Tanrı inancıyla doğrudan zıtlık teşkil eden bir durumdu.

Bu ayetlerin arkasındaki hikaye bir tarafa, varlıkları bile İslam bilginleri arasında uzun zamandır devam eden bir tartışma konusuydu. Rüşdi'nin romanı bu hassas meseleye temas etmişti. Ayrıca romandaki bir bölümde geçen bir rüyalar dizisinde bir genelevdeki fahişelerin peygamberin eşlerinin adlarını kullanarak müşteri çekmeye çalışması doğrudan doğruya İslam dinine ve Muhammed'e bir saldırı olarak algılanmıştı.

1989 yılında İran'ın dini lideri Ayetullah Ruhullah Humeyni (c. 1900–1989), Salman Rüşdi ve kitapla herhangi bir ilişkisi olan herkes hakkında idam fetvası yayınladı. Rüşdi'nin başına ödül konuldu. Yazar kitabın tanıtım turlarını iptal etmeye ve saklanmaya zorlandı. Rüşdi karşıtı protestolarda düzinelerce gösterici hayatını kaybetti. Kitabı yabancı dillere çevirenlere karşı biri başarılı üç suikast girişiminde bulunuldu. İronik bir biçimde Batılı yazarlar *Şeytan Ayetleri*'ni başarılı ve karmaşık bir modern çokkültürlülük masalı olarak gördüler.

Ek Bilgiler

1- "Şeytan Ayetleri" yirmiden fazla ülkede yasaklamıştır. Bunların arasında Singapur, Güney Afrika, Pakistan, Mısır, Suudi Arabistan ve hatta Rüşdi'nin memleketi Hindistan da vardır.

2- Rüşdi 1990 yılında kitabı yazdığı için resmen özür diledi. Daha sonra özrünü geri çekti ve bunu hayatının en büyük hatası olarak niteledi.

3- İran liderleri 1998 yılında Rüşdi'yi öldürmeye çalışmayacaklarını söyleseler de 2005 ve 2006 yıllarında ölüm kararının halen güncel olduğunu söylediler.

DJ Kool Herc

DJ Kool Herc sahne adıyla bilinen Clive Campbell, hip-hop müziğin kurucularından birisi olarak görülmektedir. Herc, Grandmaster Flash (1958–) gibi bir dizi New York Cityli müzisyenle beraber, rap müziği 1980'ler ve 1990'larda global bir fenomen haline getirecek olan bir çok tekniğin mucidi olmuştur.

1955 yılında Jamaica Kingston'da doğan Herc, on iki yaşında ABD'ye gitti. Bronx'a yerleşti. Henüz genç bir delikanlıyken yoksul mahallelerdeki barlarda DJ'lik yapmaya başladı. O dönemde Bronx'da sosyal çürüme, işsizlik ve şiddet kol geziyordu. Bu şartlar pek çok rap parçasının sözlerine yansımıştır.

Campbell'in en önemli yeniliği şarkıların dansa uygun bölümlerini ön plana çıkarmak ve onları sürekli yinelemekti. Böylece rap şarkıları için uygun bir müzikal altyapı oluşturmuş oluyordu. 2005 yılında verdiği bir röportajda şöyle diyordu: "Sizi yerinizden kaldırmak için plaklar çalıyorum.

Sizi yerinize oturtmak için plaklar çalıyorum. Sizin dinlerken konuşabileceğiniz plaklar çalıyorum. Sonra da tekrardan sizi dans pistine getiriyorum. İşte bu benim tarzım.” Herc eski funk kayıtlarını bir araya getirmişti. Funk şarkılarından derlenen bu parçalar daha sonra hip-hop tarzına temel teşkil edecekti.

İlk günlerinde rap neredeyse tamamen Afro-Amerikalı müzisyenler tarafından yapılıyordu. New York’un yoksul bölgelerinde yaygındı. 1979 yılında “Sugar Hill Gang” adlı bir grup, bir milyondan fazla satan *Rapper’s Delight* adındaki single’ı piyasaya sürünce bu durum değişmeye başladı. 1980’lere doğru “Public Enemy” gibi gruplar sayesinde rap, hakim bir müzik türü olmaya başladı. Bazı önemli beyaz şarkıcılar da bu tarzı benimsemişlerdi.

DJ Kool Herc, hiçbir zaman Bronx’dan ayrılmadı. 1970’lerin sonuna doğru bir parti çıkışında bıçaklandı. Rap popüler bir tür haline geldiği sıralarda o gözlerden kaybolmuştu. Günümüzde rap müziğin kurucularından biri olarak görülmektedir. DJ’lik yapmayı sürdürmektedir.

Ek Bilgiler

1- 2006 yılında Herc ve diğer rap efsaneleri “Smithsonian Enstitüsü”nün “Hip-Hop Won’t Stop” isimli Amerikan Tarihi Ulusal Müzesi’nde sergilenen New York City rap sahnesi odaklı koleksiyonunda başı çeken isimlerden biri olmuştur.

2- Herc ve Grandmaster Flesh, James Brown (1933–2006) gibi daha ziyade Afro-Amerikan funk sanatçılarından parçalar kullanmalarıyla tanınmış olsalar da, “AC/DC” gibi beyaz heavy metal gruplarından da parçalar alabiliyorlardı.

3- 1970’lerde Herc, New York City’nin en yüksek ses sistemini kullanan DJ’yi olarak ünlenmişti. Kimi zaman illegal olarak şehir hattından elektrik çekerek sistemini güçlendiriyordu.

Steven Spielberg

Steven Spielberg (1947–) kendi neslinin en başarılı yönetmenidir. *Jaws* (1975), *Raiders of the Lost Ark* (1981), *E.T. : The Extra-Terrestrial* (1982), *Jurassic Park* (1993) gibi popüler filmleriyle ve *Close Encounters of the Third Kind* (1977), *Schindler's List* (1993), *Saving Private Ryan* (1998) gibi sanatsal yapımlarıyla emsalsiz başarılar yakalamıştır.

Speilberg film okulunda reddedilmiş ama TV'de başarılı olmuş bir yönetmen olarak Hollywood'a gelmişti. TV filmi *Duel* (1971) dikkatleri üzerine çekmesine yardımcı olmuştu. *The Sugarland Express* (1974) filmiyle ilk başarılı çıkışını yaptı.

Spielberg, *Jaws* filmiyle Hollywood'un büyük yapımları arasında bir devrim yarattı. 12 milyon dolar maliyetindeki film 260 milyon dolarlık geliriyle en çok kazandıran yapım olmuştu. Bilinmeyen ve görülemeyenin yarattığı dehşeti kullanan Spielberg, film süresince nadiren görülen mitsel bir büyük beyaz köpekbalığını anlatıyordu.

Jaws'ı izleyen *Close Encounters*, 1977 yapımı *Star Wars* filmiyle birlikte bilimkurgu filmlerinde kullanılan özel efekt teknolojilerinde köklü bir yenilik yarattı.

Raiders of the Lost Ark (1981) filmiyle başlayan Harrison Ford'un maceracı bir arkeologu canlandırdığı Indiana Jones üçlemesi önemli bir başarı yakaladı. Her biri 179 milyon dolardan fazla gelir getirdi ve eski moda macera ve eğlence meraklılarını fazlasıyla tatmin etti. Dördüncü Indiana Jones filmi 2008 yılında gösterime girecekti.

ET, *Star Wars*'un gişe başarısını aşan bir başka önemli bilimkurgu fenomeni oldu. ABD'de 400 milyon dolarlık bir başarı elde etti. Babasız bir

banliyö çocuğuyla bir başka gezegenden gelen ziyaretçinin ilişkisine odaklanıyordu. Spielberg düşük bir kamera açısı kullanarak olayları çocuğun gözünden yansıtmaya odaklanmıştı.

1993 yılında Spielberg hem sanatsal hem de ticari açıdan başarılı filmler yapma yeteneğini gösterdi. Dinozorların yeniden hayata döndüğü en gerçekçi film olan *Jurassic Park* büyük bir gişe başarısı elde etti. Holokost'u anlatan filmi *Schindler's List* en iyi film ve en iyi yönetmen de dahil yedi dalda Oscar kazandı.

Saving Private Ryan (1998) filmiyle tekrar en iyi yönetmen dalında Oscar aldı. Savaşın şiddetini gerçekçi bir biçimde yansıtmasıyla savaş filmleri türünde önemli bir değişim yarattı.

Ek Bilgiler

1- Yönetmenlik başarısının yanı sıra önemli bir yapımcıydı. Yakın dönemlerde DreamWorks SKG Stüdyosu'nun kurucularından biri olmuştur. "Poltergeist" (1982), "Back to the Future" (1985), "Who Framed Roger Rabbit" (1988), "Men in Black" (1997), "Flags of Our Fathers" (2006) ve "Letters from Iwo Jima" (2006) yapımcılığını üstlendiği filmler arasındadır.

2- Filmlerinde optimizm ve naiflik olmasına karşın ciddi temalı filmler de yapmıştır. Filmlerinde Holokost ("Schindler's List"), kölelik ("Amistad, 1997"), ırkçılık ("The Color Purple", 1985) ve terörizm ("Munich", 2005) gibi önemli konuları işlemiştir.

3- Spielberg on iki kez Oscar'a aday gösterilmiştir. İki kez yönetmen, bir kez de en iyi film dalında yapımcılardan biri olarak toplamda üç Oscar kazanmıştır.

Politik Doğruculuk

1980 ve 1990'larda pek çok Amerikan üniversitesinde "politik doğruculuk" üzerine öfkeli ve duygusal tartışmalar yürütülüyordu. Tartışmalar pek çok üniversite görevlisinin konuşma özgürlüğüne kısıtlamalar getirerek üniversiteyi tüm ırk ve inançları kucaklayan bir yer haline getirmek istemesiyle tetiklenmişti.

Örneğin, 1989 yılında Connecticut Üniversitesi, başkaları tarafından saldırı olarak algılanabilecek şakaların öğrenciler tarafından yapılmaması kuralını getirdi. 1993 yılında bir öğrenci, arkadaşına "su bufalosu" diye seslendiği için hakkında soruşturma açıldı ve disipline gönderildi.

Diğer okullarda benimsenen yasaklar ırksal betimlemeleri, Holokost inkarını, cinsiyetçi terimleri, bir başka öğrencinin benlik saygısını yaralayabilecek her tülü şakayı kapsıyordu.

Politik doğruculuk, eleştirmenlerine göre en iyi ifadeyle güzel davranışları yasaya bağlamak anlamına geliyordu. Olumsuz bir açıdan bakıldığında konuşma özgürlüğünü kısıtlayan bir sansür anlayışıydı.

Dahası eleştirmenlere göre politik doğruculuk, pozitif ayrımcılık gibi ciddi ve duyarlı konularda tartışmayı baştan yok eden bir rol oynayabilirdi. Zira insanlar bu tartışmaları da incitici bulabilirlerdi.

Üniversite dışında politik doğruculuk, çeşitli grupları tanımlamak için kullanılan sözcüklerin değişimini beraberinde getirdi. Bu çerçevede gerizekalı yerine zihinsel engelli, zenci yerine Afro-Amerikan, Kızılderili yerine Amerikan yerlisi sözcükleri kullanılmaya başlandı.

Konuşma kodları meselesi 1990'lardan sonra bir problem konusu olmaktan çıkmaya başladı. Yine de çok katmanlı bir toplumda ifade özgürlüğü ve yurttaşlık arasındaki ilişki görünüşe göre devam eden bir tartışma olacaktı.

Ek Bilgiler

1- Komedyen ve politik yorumcu Bill Maher (1956–), "Politik Olarak Yanlış" isimli bir TV programı sunuyordu. İronik bir biçimde Maher, Amerika'nın terörle savaşı konusunda politik olarak doğru olmayan ifadeler kullanınca programa son verildi.

2- Pennsylvania Üniversitesi, arkadaşına su bufalosu diyerek hakaret etmekle suçlanan öğrencinin davasını geri çekmiştir.

3- Politik olarak doğru terimi Marksizmden gelir. Bu hareketin taraftarlarının politik konularda "parti çizgisine" uygun davranmaları beklenmekteydi.

Jackie Joyner-Kersee

1962 yılında Illinois, East St. Louis'de doğan Jacqueline Joyner, adını dönemin ABD first lady'si Jacqueline Kennedy'den (1929–1994) alıyordu. Büyük annesi o gün şöyle demişti: "Bu kız bir gün gelecek, bir şeylerin first lady'si olacak." Haklıydı da. Jackie Joyner-Kersee (1962–) atletizmin first lady'si,
20. yüzyılın en büyük kadın atletlerinden birisi olacaktı.

Yedi farklı branştan oluşan yorucu yarış Heptatlon, onun favorisiydi. Bu branşlar 100 metre engelli, yüksek atlama, gülle atma, 200 metre, uzun atlama, cirit ve 800 metreydi. Olimpiyatlarda iki altın (1988 ve 1992) ve bir gümüş (1984) madalya kazandı. 1988 yılında dünya rekoru kırdı.

Olimpiyatlarda uzun atlama dalında üç madalya (1988'de altın, 1992 ve 1996'da bronz) aldı. En etkili performansı 1996 Atlanta Olimpiyatları'nda

geldi. Heptatlon Yarışı'ndan sakatlığı nedeniyle çekilmek zorunda kaldı. Buna rağmen uzun atlama müsabakasına devam etme cesaretini gösterdi. Atlarken muazzam bir acı hissetmiş, buna rağmen bronz madalya kazanabilmişti.

Joyner-Kersee, kadınların Amerikan sporunda daha etkin bir hale gelmesinde çok önemli bir rol oyandı. 20. yüzyılın en iyisi olarak görülen bir diğer kadın atlet Babe Didrikson'la karşılaştırıldı. Mia Hamm'le beraber "Title IX" döneminin spor yıldızlarından biri oldu ve sonraki nesiller için bir ilham kaynağı haline geldi.

Sakatlıkları nedeniyle 1998 yılında sporu bıraktı.

Ek Bilgiler

1- Erkek kardeşi Al Joyner (1960–), 1984 Los Angeles Olimpiyatları'nda üç adım atlama dalında altın madalya kazandı. Daha sonra 1988 Olimpiyatları'nda üç adım atlama dalında altın madalya kazanmış olan Florence Griffith Joyner (1959–1998) ile evlendi.

2- Jackie, 1986 yılında koçu Bob Kersee ile evlendi. İlk olarak UCLA'da karşılaşmışlardı. Bob Kersee koçluk yapıyordu. Jackie Joyner basketbol ve atletizm takımının yıldızıydı.

3- 1988 Olimpiyatları'nda Heptatlon dalındaki 7291 puanlık rekoru halen kırılamamıştır.

Jerry Seinfeld

"Hiçbir şey hakkındaki şov" cümlesiyle ünlenen *Seinfeld*, 1990'ların en popüler TV dizilerden birisiydi. Dizinin yıldızı Jerry Seinfeld (1954–) o kadar popüler olmuştu ki o, pek çok Amerikalı için artık aileden birisi olarak görülüyordu. Dizinin son bölümü TV tarihinin en çok izlenenleri arasındaydı. Dizi halen zaman zaman yayınlanmaktadır.

New York City'de doğan Seinfeld kariyerine stand-up performanslarıyla başladı. Daha sonra Johnny Carson'un (1925–2005) sunduğu *Tonight Show* ve *The Late Show with David Letterman* programlarında boy gösterdi.

1980'lerde *Benson* isimli sitcom'da Frankie karakterini canlandırdı. Birkaç bölümden sonra diziden çıkartıldı ve kontrol tamamen kendi elinde olmadığı müddetçe sitcom yapımlarında oynamamaya kesin olarak karar

verdi.

1989 yılında NBC onun adıyla bir dizi yayınlamaya karar verdiğinde beklediği fırsatı sonunda bulabilmişti. *Seinfeld*, başkarakter ve onun çevresindekilerin hikayesiydi: Jason Alexander (1959–) tarafından canlandırılan George Costanza, Michael Richards (1949–) tarafından canlandırılan Cosmo Kramer, Julia Louis-Dreyfus (1961–) tarafından canlandırılan Elaine Benes.

Dizi başlarda çok da popüler değildi. Ancak eleştirmenler tarafından beğenilmişti. Sonunda ise *Seinfeld* tüm zamanların en başarılı TV programları arasına girdi. 1994'ten 1998'e kadar Nielsen reytinglerinde üst sıralarda yer aldı. 2002 tarihli *TV Guide* onu TV tarihinin en başarılı programı olarak nitelendirdi.

1998 yılında dizinin 9. sezonunda ekipten ayrılan Seinfeld, stand-up şovlara döndü. 1998 Ağustos ayında New York City'deki eski materyallerini kullanarak üç performans sergiledi ve ardından bir daha asla eski malzemeleri kullanmayacağına dair yemin etti. Bu performanslarından biri HBO tarafından *I'm Telling You for the Last Time* ismiyle yayınlandı.

Seinfeld sahneye yeni malzemelerle döndü. 2002 yılındaki *Comedian* belgeselinde çalışmaları anlatılıyordu. Belgeselde aynı zamanda Orn Adams adlı genç bir komedyenin yaşamı da gözden geçiriliyordu. 2007 yılında ilk filmi olan bilgisayar destekli animasyon *Bee Movie* vizyona girdi. Barry B. Benson adlı konuşan bir arıyı seslendiriyordu.

Ek Bilgiler

1- Seinfeld'in bir diğer yaratıcısı olan Larry David (1947–) yıldızı olduğu HBO dizisi "Curb Your Enthusiasm" ile başarısını devam ettirmiştir.

2- 2006 yılında bir komedi kulübünün sahiplerine zenci diye seslenirken cep telefonu kamerasına kaydedilince büyük eleştiriler almıştır. Daha sonra bir TV programında bu gafı için özür dilemiştir.

3- Seinfeld, New York, Hamptons'da kendine ait bir arazisi vardır. Burayı şarkıcı Billy Joel'den (1949–) almıştır.

Timothy McVeigh

11 Eylül 2001 öncesi yaşanmış Amerikan tarihinin en büyük terörist saldırısı bir radikal İslamcı tarafından değil, Körfez Savaşı'nda ülkesini başarıyla temsil etmiş olan bir Amerikalı tarafından gerçekleştirilmişti.

19 Nisan 1995 sabahı Timothy McVeigh (1968–2001) Oklahoma City'deki Alfred P. Murrah Federal Binası'na birkaç adım mesafeye bomba yüklü kiralık bir kamyon park etti. Daha sonra kamyondan çıktı ve yürümeye başladı. Dakikalar sonra, tam olarak saat 09.02'de bomba patladı ve 168 kişi hayatını kaybetti.

Bir saat sonra McVeigh, Oklahoma, Perry'de yakalandı. Ne var ki yakalanma gerekçesi işlediği bir trafik suçu ve silahlı tehditti. Üç gün sonra yetkililer bu adamın bombalama olaylarının da sorumlusu olduğunu kamuoyuna açıkladılar.

McVeigh daha sonra bu eylemi yurttaşların bireysel haklarını

kısıtladığına inandığı federal hükümete karşı yaptığını ileri sürecekti. Idaho, Ruby Ridge'de federallerin yaptığı baskınlara çok öfkelenmişti. Ajanlar ayrılıkçı Randy Weaver'ın (1947–) karısı ve oğlunu baskın sırasında öldürmüşlerdi. Texas, Waco yakınlarında ajanlar bu kez de Davidian tarikatının üyelerine baskın düzenlemiş yetmiş beş cemaat üyesini öldürmüştü.

Oklahoma City bombacısı bir Amerikalıydı. Ulusun düşmanı değildi. Kamuoyunda ülke içindeki teröre karşı bir duyarlılığın gelişmesine neden olmuştu. McVeigh New York'un dış bölgelerinde doğmuş ve gençliğini buralarda geçirmişti. Liseden sonra orduya yazıldı. Körfez Savaşı sırasında bir bronz yıldız kazandı.

1992 yılında şerefli bir biçimde terhis oldu. Bundan sonra doğru düzgün bir hayat kuramadı. Ülkeyi geziyor ve gittiği yerlerde silah şovlarına katılıyordu. Michigan'da aşırı sağcı bir gruba katıldı. Irkçı ve hükümet karşıtı literatürün etkisinde kalmıştı.

Yakalandıktan sonra tek pişmanlığının bombanın tüm binayı etkilememesi olduğunu söyledi.

2 Haziran 1997 tarihinde binadaki sekiz federal ajanı öldürmek üzere komplo yapmakla suçlandı. On bir gün sonra ölüme mahkum edildi. 11 Haziran 2001 tarihinde öldürücü iğneyle idam edildi. 1963 yılından sonra idam edilen ilk federal mahkum oldu.

Ek Bilgiler

1- Oklahoma, Noble County'de hakim karşısındaydı. Neredeyse kendisine yüklenen suçlar için 500 dolarlık kefaletle yakayı sıyırmak üzereyken FBI bölge başsavcısını aradı ve suçlunun salıverilmemesini söyledi.

2- McVeigh'in suç ortaklarından olan Terry Nichols (1955–), cinayet nedeniyle mahkum oldu ve ömür boyu hapse mahkum edildi.

3- İdamı sırasında herhangi bir şey söylemedi. Daha önce Indiana Terre Haute Cezaevi'ndeki gardiyanlara İngiliz şair William Ernest Henley'in (1849–1903) şiirini son sözleri olarak teslim etmişti.

Amy Tan

Kaliforniya, Oakland doğumlu edebiyatçı Amy Tan (1952–), 1980'lerden itibaren dünya edebiyatının önde gelen figürlerinden birisi oldu. Her ne kadar eserleri Çin kökenli Amerikalı annelerle kızları arasındaki ilişkilere odaklansa da, çalışmalarında yer alan nesil farkı, aile dinamikleri, göç, kültürlerarası ilişkiler gibi temalar onun çok daha geniş bir okur kitlesine hitap etmesini sağladı.

Kitapların büyük bölümü Çin kökenli bir Amerikalı olarak yetişme sürecinde yaşadığı kendi deneyimleri üzerine temellenmiştir. Dilbilim dalında yüksek lisansının ardından bir süre ticari metin yazarlığı yaptıktan sonra 1987 yılında annesiyle birlikte Çin'e gitmeye ve oradaki iki üvey kız kardeşiyle tanışmaya karar verdi. Bu gezi ve ailesinin diğer üyeleriyle karşılaşması sırasında yaşadığı duygusal deneyimler ona ilk eseri olan *The Joy Luck Club* (1989) için ilham kaynağı oldu. Bu çalışma halen en bilinen ve en çok okunan eseri konumundadır.

Kimi zaman bir roman olarak görülse de bu eser, San Francisco'da yaşayan Çin kökenli dört anne-kız tarafından anlatılan on altı kısa öyküden oluşmaktadır. İletişimsizlik ve kültürel farklar yüzünden Amerika'da büyüyen kızlar ve onların geleneksel anneleri sık sık birbirlerini yanlış anlamaktadır. Kızlar annelerini işgüzar, her şeye karşı çıkan ve modern Amerikan yaşamının gereklerini karşılayamayan kişiler olarak görmektedirler. Anneleri ise kızlarının saygısız olduklarını ve Çinli geçmişlerini inkar ettiklerini düşünmektedirler. Farklı nesillerden çeşitli aktarıcıları konuşturarak her iki kuşağın da birbirlerine ilişkin algılarını resmetmektedir. İyi niyetler ve zengin kişisel deneyimler dilsel ve kültürel bariyerler nedeniyle kimi zaman doğru aktarılamamaktadır.

İlk kitabın başarısının ardından onu *The Kitchen God's Wife* (1991) ve *The Bonesetter's Daughter* (2001) gibi eserler izledi. Bu çalışmalarda Asya kökenli Amerikalı ailelerdeki anne, kız ve kız kardeş ilişkileri incelenmekteydi.

Ek Bilgiler

1- "The Joy Luck Club", 1993 tarihli film uyarlamasının senaryosunu Tan yazmıştı. Filmin yönetmeni Wayne Wang (1949–), yapımcısı Oliver Stone'du (1946–).

2- Tan sıklıkla mahalleden komşusu Maxine Hong Kingston (1940–) ile karşılaştırılmaktadır. Kingston'un hatıratı olan "The Woman Warrior" (1976) geleceğin Asya kökenli Amerikan yazarlarına kaynaklık etmişti.

3- Stephen King (1947–), Dave Barry (1947–), Mitch Albom (1958–) gibi yazarlarla birlikte Tan, "Rock Bottom Remainders" isimli bir grubun yardım konserine çıktı.

Thriller

1982 yılında Michael Jackson (1958–2009) *Thriller* albümünü yayınladığında halihazırda pop müziğin başarılı sanatçılarından birisiydi. Albümün fenomene dönüşen başarısı onu küresel bir ikon haline getirdi.

Michael Jackson

Jackson müzik kariyerine 1964 yılında başladı. Beş yaşındaydı ve kardeşleriyle birlikte “Jackson 5” isimli bir grup kurmuşlardı. Çok geçmeden Michael *ABC* (1970) ve *I’ll Be There* (1970) isimlerindeki single çalışmalarıyla ön plana çıkmaya başladı. 1979 yılında *Off the Wall* isimli bir solo albüm çıkardı. İlk albümünün düzenlemesi yapımcı ve besteci Quincy Jones (1933–) tarafından yapılmıştı. İçinde listelerde bir numaraya yükselmiş iki single bulunuyordu: “Don’t Stop ‘Til You Get Enough” ve “Rock with You”

Thriller diğer çalışmalarını gölgede bıraktı. Günümüze kadar 100 milyon

sattı. Tüm zamanların en çok satan albümü oldu. On şarkısından yedisi pop listelerinde ilk ona girdi. Listeleri tırmanan ilk single çalışması, Paul McCartney (1942–) ile düet yaptığı “The Girl Is Mine” oldu. Diğerleri ise “Wanna Be Startin’ Something”, “Beat It”, “Billie Jean” ve albüme adını veren “Thriller” şarkılarıydı.

Thriller özgün ve devrimci müzik kliplerinin başlangıç noktası oldu. “Billie Jean”, “Beat It” ve “Thriller” için çekilen videolar büyük bir ün kazandı. “Billie Jean” videosu gayri meşruluk nedeniyle tartışmalara yol açtı. 1980’lerin başında çoğu klip ucuz ve basit prodüksiyonlar olmasına rağmen “Billie Jean”, “Beat It” ve “Thriller” kısa filmler gibi çekilmişti.

1983 yılında Jackson Motown Records için *Billie Jean* isimli 25. yıl konseri düzenledi. Gösteri sırasında ünlü ay yürüyüşünü yaptı. Bu kariyerinin en ünlü hareketlerindendi. O kadar başarılıydı ki hiçbir özel efekt kullanılmasına gerek kalmamıştı.

Ek Bilgiler

1- Jackson ve Paul McCartney, uzun yıllara dayanan bir dostluğa sahip olsalar da 1985 yılında Jackson Beatles kataloğunun yayın haklarını alınca araları açıldı. McCartney’in kendi teklifine karşı ihaleyi kazanmıştı.

2- “Thriller”in konuşma bölümü film efsanesi Vincent Price (1911–1993) tarafından okundu. Price pek çok korku filminde kötü karakteri canlandırmıştı.

3- Bir albümden çıkan hit single çalışmaları söz konusu olduğundan sadece iki sanatçı “Thriller” albümündekiyle karşılaştırılabilir bir başarı yakalamıştı: “Born in the USA” albümüyle Bruce Springsteen ve “Rhythm Nation 1814” (1989) albümüyle Michael’ın kız kardeşi Janet Jackson (1966–).

Star Wars (1977)

“Güç seninle olsun.”

—Alec Guiness, Obi-Wan Kenobi rolünde

George Lucas’ın (1944–) uzay destanı *Star Wars* (1977) bilimkurgu türünü canlandırmakla kalmamıştır. Aynı zamanda Hollywood’da büyük bir devrim yapmış ve konuşma diline ışın kılıcı ve Jedi gibi sözcükler kazandırmıştır.

Film klasik bir iyiye karşı kötü hikayesidir. Mark Hamill tarafından canlandırılan Luke Skywalker, David Prowse’un canlandırdığı ve James Earl Jones’un seslendirdiği yarı insan yarı makine Darth Vader liderliğindeki şeytani bir galaksi imparatorluğuna karşı mücadele eden bir grup gizli isyancının lideridir. Film insanlığın en eski efsane ve mitlerine yaptığı göndermeleri modern görsel efektlerle bir araya getirerek tüm zamanların en popüler filmlerinden biri haline gelmiştir.

Star Wars film stüdyolarının büyük yapımlara başarılı devam bölümleri yapabilecekleri umuduyla yaklaştıkları ve bugün de halen devam eden bir dönemin başlatıcısı olmuştur. 1970’lerin ortasındaki daha kişisel ve mütevazi filmler yerini hızla bu tarzdaki büyük prodüksiyonlara bırakacaktır.

Film aynı zamanda Hollywood’un önemli geleneklerinden birini yıkmaktadır. Geçmişte filmler romanlar, Broadway müzikalleri ya da benzeri popüler kaynaklardan uyarlanmaktaydı. Lucas ise *Star Wars* filmi için orijinal bir senaryo yazmıştır. Filmin başrollerinde hiçbir ünlü yıldız oynamamaktadır. Filmin gösterime girmesinden sonra ekipteki pek çok oyuncu, özellikle de pilot Han Solo rolündeki Harrison Ford önemli yıldızlar haline geleceklerdir.

Star Wars’un gişe başarısının film sektörü üzerinde önemli bir etkisi

olmuştur. Beş devam filmi yapılmasını gerektirecek bir gişe başarısını kazanan ilk filmdir. Filme ilgili oyuncaklar, video oyunları, ev videoları, DVD ve çeşitli yayınlanmamış materyaller de çıkmıştır. 2005 yılında *Forbes* dergisi *Star Wars*'un ticari getirisinin 20 milyar doların üstünde olduğunu söylemiştir.

Tekrar çevrimler dahil altı filmin dünya çapındaki toplam gişe başarısı 6 milyar doların üstündedir. Film *Jaws*'ı (1975) aşarak tarihin en büyük ticari başarısını yakalamıştır. *Titanic*'in (1997) başarısıyla ikinci sıraya yerleşmiştir. Filmin 460 milyon dolarlık ticari başarısı enflasyona oranlanırsa 1,1 milyar dolarlık bir değere denk gelir. *Gone with the Wind*'den (1939) sonra en çok kazandıran ikinci filmdir. Filmin bütçesinin 13 milyon dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Ek Bilgiler

1- Filmin tam adı "Star Wars, Episode IV: A New Hope"dur. Lucas başlangıçta dokuz filmlik bir seri planlamıştır. Bu filmlerden altısı çekilebilmiştir. Şu an için son üç filmin çekimi hakkında herhangi bir plan bulunmamaktadır.

2- Lucas, Industrial Light & Magic Şirketi'ni Star Wars'un görsel efektleri için kurmuştur. Şirket Hollywood'da görsel efektler konusunda endüstri lideri konumundadır.

3- Lucas satış haklarının %40'ı karşılığında senaryo ve yönetmenlik için sadece 175 bin dolar almıştır. Bu kararın haklılığı, "Star Wars"un yan ürün ticaretinden elde edilen gelirler gişe başarısını gölgede bırakınca anlaşılmıştır.

İnternet

İnternetin gelişiminin ilk yıllarında Romanyalı şair ve yazar Andrei Codrescu (1946–) şöyle der: “Siber dünyada sanayi toplumunun birbirine bağlandığı hız akıl almaz. Bu, Petri kabındaki bir şeyin üç gün içerisinde uçan bir gergedana dönüşümünü izlemeye benziyor.”

İnternet küçük bir şeyden büyük bir şeye doğru evrilmedi. İnanılmaz derecede küçük bir şeyden, ARPAnet denilen küçük bir askeri ağdan, akıl almayacak kadar büyük bir şeye dönüştü. İnternet büyük mesafeler arasındaki iletişimi kolay ve büyük ölçüde özgür kıldı. İnsanların alışveriş, öğrenme ve sosyalleşme şeklini değiştirdi.

Deneysel bir Pentagon projesi olan ARPAnet, 1969 yılında uygulamaya konulmuştu. Başlangıçta sadece bir avuç askeri görevli ve üniversite uzmanı tarafından kullanıldı. 1980’lerin ortalarında bile kullanıcı sayısı birkaç binin üzerinde değildi.

1980’lerin sonuna doğru sivil kullanıcı sayısı askeri kullanıcıları geçmişti. Yine de genel kamuoyu için internet gizemli ve ezoterik bir bilgisayar topluluğundan ibaretti.

Hypertext konsepti sonunda ağı uzman olmayanlar için de ulaşılabilir kıldı. Codrescu’nun işaret ettiği devrim gerçekleşmişti. Hypertext internet üzerindeki dokümanları birbirlerine görünür bir biçimde bağlıyordu. Böylece sistemin kullanımını kolaylaştırmış oluyordu.

1990’ların ortalarında Mosaic Communication Corporation isimli küçük bir firma internet üzerindeki hypertext’leri tarayabilmek için bir araç geliştirdi. Karmaşık komutlar yerine basit bir grafik ara yüz kullanılıyordu. “Netscape browser” adı verilen bu sistem bilgisayar kullanıcılarına bir zamanların gizli Pentagon ağından yararlanma imkanı sunuyordu.

Günümüzde internetin kullanıcı sayısı dünya çapında bir milyarı geçmiş durumdadır.

Ek Bilgiler

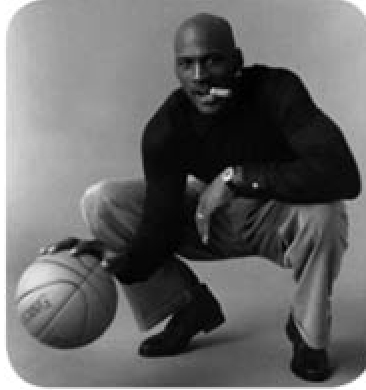
1- ARPAnet üzerinden gönderilen ilk sinyalin "log-in" olduğu tahmin edilmektedir. Ne var ki "l" ve "o"nun transferi sonrası sistemde sorun meydana gelmiştir. Bu nedenle internet üzerinden yollanan ilk sinyal "lo" olmuştur.

2- ARPA'nın açılımı "Advanced Research Projects Agency"dir (İleri Araştırma Projeleri Ajansı). Savunma departmanında kurulan ajans, 1960'larda ilk internet araştırmalarına destek sunmuştur.

3- Günümüzde Netscape browser, internet kullanıcılarının %1'inden daha azı tarafından kullanılmaktadır.

Michael Jordan

1980 ve 1990'larda spor dünyasında Michael Jordan'dan daha simgesel bir figür bulunmuyordu. "Chicago Bulls" takımının 1,98'lik gardı, özgün bir basketbol oyuncusu, uluslararası bir pazarlama devi ve kültürel trendler yaratan birisiydi.

Gelmiş geçmiş en iyi basketbol oyuncusu unvanını hak ediyordu. Dili dışarda sıçrayan bir sayı makinesiyken kendisini daha da geliştirip Bulls'la birlikte altı NBA şampiyonluğuna ulaştı. On defa ligin sayı kralı oldu. Beş kez En Değerli Oyuncu ödülü aldı. Altı kez NBA finallerinin MVP'si oldu.

Pek çok gözlemci onu diğer oyunculardan ayıran şeyin kazanma hırsı olduğu konusunda hemfikirdir. Öte yandan zamanında ve başarılı atışlar yapma konusunda sıradışı bir yeteneğe sahipti.

Saha dışında hiçbir atlet Jordan kadar iyi pazarlanmamıştır. O yüksek profilli ortaklıkların satış ve pazarlama yüzüydü. Air Jordan spor ayakkabıları tüm spor ayakkabılarının temel standardını belirlemişti. Herkes ünlü Gatorade reklamındaki şarkıda söylendiği şekilde, "Mike gibi" olmak

istiyordu. O kafasını kazıttığında ya da kulağına küpe taktığında, basketbol hayranları da aynı şeyi yapıyorlardı.

Chicago Bulls takımıyla olan ilk yıllarında büyük bir skorer ve smaç ustası olarak görüldü. Ne var ki eleştirmenler onun bir takımı şampiyonluğa taşıyıp taşıyamayacağını sorguluyorlardı. 1991 yılında tüm bu sorulara bir son verdi. Bulls, "Los Angeles Lakers"ı yenerek NBA Şampiyonu oldu. Takımı 1992, 1993, 1996, 1997 ve 1998 yıllarında beş şampiyonluk daha kazandı.

Jordan üç kez basketbolu bıraktı. İlk olarak 1993-1994 sezonunda basketbolu bıraktı. Babasını kaybetmişti ve başı kumar tutkusuyla beladaydı. O yılı ikinci lig beyzbol takımı "Class AA Birmingham Barons" ile oynayarak geçirdi. 1995 yılında Bulls'a geri döndü.

1998 yılında NBA şampiyonluğunu kazandıktan sonra tekrar basketbolu bıraktı. Üç yıl sonra "Washington Wizards" takımı için oynamak üzere yeniden geri döndü. Play-off'larda Washington'a katkı sunamadı ve kendi mirasını lekelemekle suçlandı.

Ek Bilgiler

1- Jordan'ın efsanesi North Carolina Üniversitesi'nde öğrenciyken başlamıştı. 1982 yılı NCAA şampiyonluk maçındaki atışı onu çok ünlü yaptı. İki yıl sonra ulusun en iyi kolej oyuncusu olarak okulu bırakıp NBA'e geçti.

2- Jordan 1984 yılında amatör ve 1992 yılında Dream Team üyesi olarak iki olimpiyat altın madalyası kazanmıştı.

3- 1999 yılında ESPN tarafından 20. yüzyılın en büyük Amerikan atleti seçildi. "Sports Illustrated"ta diğer herkesten daha fazla (49 kez) kapak oldu.

O. J. Simpson

NFL yıldızı, komedyen, Hertz sunucusu ve dünyanın en ünlü cinayet şüphelisi olan O. J. Simpson (1947–), bir Hollywood ünlüsüyken toplum tarafından dışlanmış biri haline gelmişti. 1995 yılında eski karısını öldürmekle suçlandığı davadan beraat etmişti.

Orenthal James Simpson, San Francisco'da doğdu. Güney Kaliforniya Üniversitesi'nde oynamak için burs kazandı. 1968 yılında Amerika'nın en başarılı kolej futbol öğrencisine verilen Heisman Trophy Ödülü'nü aldı.

Profesyonel futbol kariyeri de oldukça başarılıydı.1973 yılında ligin En Başarılı Oyuncusu oldu. "Buffalo Bills" için bir sezon 1828 metreden fazla hücum yapan ilk oyuncu oldu. Dört kez NFL'in hücum şampiyonluğunu kazandı.

Hâlâ NFL'deyken oyunculuk kariyerine başladı. *Root* gibi mini TV dizilerinden *Naked Gun* gibi komedilere kadar çeşitli filmlerde rol aldı. Hertz Rent-a-Car Corporation'ın reklam yüzü oldu.

12 Haziran 1994 tarihinde eski karısı Nicole Brown Simpson (1959–

1994) yanında arkadaşı Ronald Goldman’la (1968–1994) beraber evinin dışında ölü bulundu. Şüpheler hızla Simpson üzerinde toplandı. Beyaz bir Ford’la polis takibinden kaçmaya çalıştı. Cinayetle suçlandı. Yargılandığı dava on yılın en tartışmalı olaylarından birisi olacaktı.

134 günün ardından Başsavcı Marcia Clark (1953–), Simpson’un mahkumiyetini talep etti. Simpson’un savunma avukatları F. Lee Bailey (1933–), Barry Scheck (1949–), Robert Shapiro (1942–), Robert Kardashian (1944–2003), Alan Dershowitz (1938–) ve Johnnie Cochran (1937–2005) bir şekilde davanın beraatla sonuçlanmasını sağladılar.

Dava sırasında polis soruşturmacısı Mark Fuhrman, siyahlara dönük ırkçı ifadeler kullanmıştı. Olay yerinde bulunan eldivenler Simpson’un eline uymamıştı. Tüm bunlar onun lehine olan gelişmelerdir.

Aşırı derecede tartışmalı olan davada, 3 Ekim 1995 tarihinde, jüri onun suçlu olmadığını söyledi. Daha sonra Goldman’ın ailesi yanlış yargılama nedeniyle 38 milyon dolarlık bir tazminat kazandı. Bu durum kararı daha da tartışmalı bir hale getirmişti.

Ek Bilgiler

1- Heisman Kupası’ndaki zaferi sırasında elde ettiği rekorları halen kırılamamıştır. İkinci gelen Perdue’den Leroy Keyes’i (1947–) 1750 puanla geride bırakmıştır.

2- 1984 yapımı “Terminator” filminde başrol için Arnold Schwarzenegger (1947–) öncesi Simpson düşünülmüştü. Ne var ki yapımcılar onun kötü adam rolüne uymayacağını düşünerek bundan vazgeçtiler.

3- 1994 cinayeti için Simpson, 2007 yılında hayalet bir yazarla çalıştı. Yayın hakları yanlış yargılama tazminatının bir parçası olarak Goldman ailesine verilene dek kitap dağıtılamadı.

Garry Kasparov

Dünya şampiyonu Garry Kasparov (1963–), yıllarca boyunca satranç sporuna hükmetmiştir. Kamuoyunun dikkatinin üzerinde toplandığı çok önemli bir maçı ise kaybetmiştir: İnsana karşı makine, bir IBM bilgisayar. 2005 yılında satranç müsabakalarını bıraktıktan sonra ünlü bir Putin muhalifi ve insan hakları aktivisti olmuştur.

Kasparov, Sovyet bölgesi olan Azerbaycan'da doğmuştu. Erken yaşlarda bir satranç dâhisi olarak tanındı. Genç bir delikanlıyken özel satranç kurslarına gitti. 1985 yılında dünya şampiyonasını kazandı. Yirmi iki yaşında gelmiş geçmiş en başarılı satranç şampiyonu olarak görüldü.

Sonraki on beş yıl boyunca en büyük satranç ustalarına karşı unvanını korudu. Bunların arasında Sovyet Anatoly Karpov (1951–) da vardı. Her şeye rağmen en ünlü maçını 1997 yılında yaptı. Bir IBM ekibi tarafından

yapılmış satranç bilgisayarı olan Deep Blue karşısında mücadele edecekti.

Deep Blue özel olarak onu yenmek için tasarlanmıştı. Bir saniye içinde 200 milyon satranç hamlesini analiz edebiliyordu. Her şeye rağmen beş maçın ardından berabere kalmışlardı. Her ikisi de birer oyun almış ve üç oyunda beraberlik sağlanmıştı.

Altıncı karar oyununda bilgisayar Kasparov'u yendi. On dokuz hamlede şampiyonu yenmeyi başarmıştı. Kasparov hiçbir zaman bu kadar çabuk bir oyun kaybetmemişti.

Maç, dünya çapında izlenmiş ve kimi ülkelerde TV'den yayınlanmıştı. Kasporov'un yenilgisi insan zekasının geleneksel bir testi olarak görüldü ve 20. yüzyılda bilgisayar teknolojilerinin yükselişinin bir simgesi olarak kabul edildi.

Kasparov, 2000 yılında bir insan rakibine dünya şampiyonluğunu kaptırdı. Beş yıl sonra satrançtan emekli oldu. Kanıtlayacak hiçbir şeyi kalmadığını söylüyordu.

Emekliliğinden sonra politik bir kariyere başladı. Kısa bir süre hapis yattı. Bir Putin taraftarı onu satranç tahtasıyla yaraladı. 2008 seçimlerinde başkan adayı oldu ve kaybetti.

Ek Bilgiler

1- Deep Blue 1,4 ton ağırlığındaydı.

2- Maçtan sonra IBM hisseleri %3.6'lik bir artış yaşadı.

3- 2005 yılında bir satranç tahtasıyla yaralanınca şöyle demişti: "Sovyetlerde satrancın popüler olması benim bir için bir şans. Ya beyzbol olsaydı."

Üstkurmaca (Metafiction)

Meta, “sonra” ya da “ötesi” anlamlarına gelir. Metafizikten metaanalize kadar pek çok akademik terimde bu ifade kullanılmaktadır. Meta, kendisine referans veren, kendine dönük fikir veren durumları ifade etmek için dahi kullanılmıştır. Edebi tür olarak üstkurmaca (metafiction) ise yakın dönemlerde şekillenmiştir.

Üstkurmaca farklı yaklaşım ve yöntemleri bir araya getirir. Yazar, okuyucu ve edebi metin arasındaki ilişkilerin sorgulanmasına yardımcı olur. Bu doğası gereği, üstkurmaca eserlerinde bir öz farkındalık söz konusudur. Okuyucunun kendi durumuna, mevcut pozisyonunun yapaylığına dikkat çekilir.

Üstkurmacada yaygın bir yöntem yazarın kendisini metne bir karakter olarak sokmasıdır. John Fowles’un *The French Lieutenant’s Woman* (1969) ve Kurt Vonnegut’un *Breakfast of Champions* (1973) isimli eserlerinde bu yöntem kullanılır. Diğer bazı üstkurmaca eserlerinde okuyucu doğrudan doğruya metne dahil edilir. Italo Calvino’nun *Se una notte d’inverno un viaggiatore* (Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu) (1979) isimli eserinde, okur bir karakter olarak romana dahil edilir. Dave Eggers’ın *A Heartbreaking Work of Staggering Genius* (2000) eserinde sembolizmin kullanım biçimiyle ilgili bir okur rehberi kullanılmaktadır.

Bir başka üstkurmaca tekniği önceki bir eseri sorgulamaktır. Burada asıl başkarakter dışında bir tiplemeden hareket edilir. John Gardner’ın *Grendel* (1971) isimli romanında “Beowulf” isimli antik şiir, canavar tiplemesinin gözünden ele alınır. Gregory Maguire’ın *Wicked* (1995) isimli eseri *The Wonderful Wizard of Oz* eserini cadının gözünden anlatmaktadır.

Üstkurmaca yeni bir tür gibi gözükse de aslında kökleri iki bölüm halinde 1605 ve 1615 tarihlerinde yayınlanan Miguel de Cervantes'in *Don Kişot* romanına kadar gider. Bu kitap, Batı edebiyatının kurucu metinlerindendir. Kitabın ikinci bölümünde, Don Kişot ve sadık uşağı Sancho Panza, bir Cervantes taklitçisinin onların maceraları hakkında bir devam kitabı yazdığını öğrenirler. Cervantes'in karakterlerini kullanarak taklitler hazırlayanlara gönderme yapılmaktadır. Romanın iki karakteri bu fikri şiddetle alaya alırlar.

Ek Bilgiler

1- Stephen King (1947–) üstkurmaca unsurlarını popüler edebiyata taşımıştır. "Misery" (1987), yazması gerekenleri kendisine dikte eden bir hayranının eline düşen yazarı anlatır. "The Dark Half" (1989), kullandığı takma isim gerçek bir karaktere dönüşen yazarın hikayesidir.

2- Senaryo yazarı Charlie Kaufman (1958–), Susan Orlean'ın (1955–) romanı "The Orchid Thief"i (1998) sinemaya uyarlarken zorlanınca kendisini de senaryoya ekler. Ortaya çıkan sonuç "Adaptation" (2002) isimli filmdir. Özetin özeti film tipik bir üstkurmaca örneğidir.

3- Üstkurmaca alanında eserler veren diğer önemli yazarlar arasında Paul Auster (1947–), Julian Barnes (1946–), Milan Kundera (1929–), Yann Martel (1963–), Vladimir Nabokov (1899–1977), Zadie Smith (1975–) ve John Updike (1932–2009) gibi isimler bulunmaktadır.

Madonna

1958 yılında doğan Madonna'nın asıl Louise Ciccone'dir. Tüm zamanların en başarılı kadın ses sanatçılarından biri ve bir pop ikonudur. Albümleri dünya çapında 100 milyondan fazla satmıştır. 2006 yılında *Confessions on a Dance Floor* albümü için yaptığı turne bir kadın ses sanatçısının yakaladığı en yüksek hasılata ulaşmıştır. 1991 yılında yayınlanan *Truth or Dare* isimli belgeseli kendi dönemine kadar yapılmış en yüksek gişe rakamlarını yakalar. 1992 tarihli *Sex* halen tüm zamanların en çok satan "kahve masası kitabı" konumundadır.

Michigan'da doğan ve bale eğitimi gören Madonna, mütevazi bir başarı elde eden ilk albümünü kendi adıyla 1983 yılında çıkarır. *Like a Virgin* (1984) isimli ikinci albümüne adını veren şarkısı ve *Material Girl* isimli single çalışmasıyla listelerde bir numaraya yükselir. Bu dönemde New York City'nin East Village mahallesindeki hippi tarzından etkilenen giyim anlayışıyla da çok popüler olacaktır.

Sonraki çalışmaları çeşitli etkilerin izlerini yansıtmaktadır. “Express Yourself” (1989 yılındaki albümü *Like a Prayer*’da yer alır) klibindeki görseller Fritz Lang’ın 1927 tarihli sessiz filmi *Metropolis*’ten etkilenmektedir. Tartışmalı video klibi “Justify My Love” (1990) sadomazoşizmin yeraltı kültüründen izler taşır. Belki de en ünlü klibi olan “Vogue” (1990), doğrudan doğruya Madonna’nın film kahramanları Marlene Dietrich ve Rita Hayworth’a bir selam niteliğindedir. Madonna bazı karanlık kaynaklardan da ilham almıştır. Örneğin, kimi eleştirmenler onun videoları ve Andy Warhol’un, *Otomatik Portakal* romanından uyarladığı 1965 yapımı *Vinyl* arasındaki benzerliklere dikkat çekerler.

1990’larda *Ray of Light* albümüyle tamamen farklı bir yola girer. Bu yeni ilgi alanı Yahudi mistisizmi Kabala’yı yansıtan elektronik bir albümdür. Daha sonra İngiltere’ye gider. Orada müzik üretimini sürdürür.

Ek Bilgiler

1- Madonna’nın dokunduğu her şey altına dönüşmemektedir. 1987 yapımı “Who’s That Girl” filmi tam bir başarısızlık örneği olmuştur.

2- Dini simgeleri erotik bir biçimde kullanmasından, sahneye bacaklarının arasında Porto Riko bayrağıyla çıkmasına kadar, canlı performansları sırasındaki tavırları sıklıkla tartışmalara neden olmuştur.

3- İlk grubu “Breakfast Club” adıyla anılıyordu. Solist olmadan önce grup için davul çalıyordu.

Meryl Streep

Geçen yirmi beş yılda Meryl Streep (1949–), Hollywood'un önde gelen kadın oyuncularından biri olmuştur. On dört kez Oscar'a aday gösterilmiş (bu herhangi bir erkek ya da kadın oyuncudan daha fazladır), altı defa Altın Küre kazanmış (kadın oyuncular arasında bu bir rekordur), iki Emmy Ödülü
almıştır.

Yale Drama Okulu mezunu oyuncu, ilk filmi *Julia* (1977) sonrasında eleştirmenler tarafından beğenilen bir dizi başarılı filmde rol aldı. Bunların arasında ilk kez Oscar adayı olduğu *The Deer Hunter* (1978), *Manhattan* (1979) ve en iyi yardımcı kadın oyuncu dalında Oscar aldığı *Kramer vs. Kramer* (1979) filmleri bulunmaktadır.

1980'lerde çok beğenilen çeşitli filmlerde rol almaya başladı. Özellikle

The French Lieutenant’s Woman (1981) ve kendisine en iyi kadın oyuncu dalında Oscar kazandıran, Polonya’daki toplama kampından kurtulan bir kadını canlandırdığı *Sophie’s Choice* (1982) bu dönemin parlak yapımları arasında yer almaktadır.

Eleştirmenlerinden bazıları onun yeteneğini kabul etmekle birlikte bir kadın oyuncu için fazla soğuk olduğuna işaret ederler. Öte yandan Robert Redford’la başrollerini paylaştığı Sydney Pollack’ın *Out of Africa*’sıyla (1985) başlamak üzere son yirmi yıl içinde rol aldığı filmler pek az kişi tarafından önemli görülecektir.

1990’dan itibaren Streep, gerilim (*Postcards from the Edge*, 1990), kara komedi (*Death Becomes* 1992), macera filmleri (*The River Wild*, 1994) gibi türlerde rol alır. Ayrıca Clint Eastwood’un 1995 yılında *The Bridges of Madison County* isimli romantik romandan uyarladığı ve kendisinin de rol aldığı filmde boy gösterir.

Altı yıl boyunca Oscar’a aday gösterilmemişken *The Devil Wears Prada* (2006) filmiyle on birinci kez aday gösterilir (Bu Oscar dâhil diğer ödüllerle beraber toplam olarak on dördüncü kez bir ödüle aday gösterilişidir). Performansıyla Altın Küre kazanır.

Ek Bilgiler

1- 2004 yılında Amerikan Film Enstitüsü Yaşam Boyu Başarı Ödülü’nü kazanır.

2- “Adaptation” (2002) filmindeki rolüyle on üçüncü kez en iyi kadın oyuncu dalında Oscar’a aday gösterildiğinde daha önce Katharine Hepburn’e ait olan rekoru da kırmış oluyordu.

3- Tam adı Mary Louise Streep’tir.

Klonlama

Bilimsel olarak klonlandığı kabul edilen ilk hayvan bir balıktı. 1963 yılında Çinli araştırmacı Tong Dizhou (1902–1979) bir sazan balığını kopyalamıştı. Son derece tartışmalı olan bu alanda on yıllar sonra bilim insanları, daha ileri bir sonuca ulaştılar. 15 Temmuz 1996 tarihinde Dolly isimli dişi bir koyun İskoçya’da bir klon olarak dünyaya geldi.

Dolly

Destekçilerine göre canlı bir varlığın birebir kopyasını üretme anlamına gelen klonlama, 20. yüzyılın en büyük bilimsel başarısıdır. Bu teknoloji, bilim insanlarına hastalıkların tedavisinin geliştirilmesi ve doğanın daha iyi anlaşılması için yardımcı olabilecektir. Bazı bilim insanları insan hücrelerinin kopyalanmasının şeker, Parkinson, Alzheimer ve benzeri ciddi

hastalıklar için tedaviler geliştirilmesini mümkün kılabileceğini söylemektedirler.

Eleştirmenlere göre ise laboratuvarlarda canlı kopyalanması bilimsel kibrin doruk noktasını teşkil etmektedir. Araştırmacıların Tanrı rolünü oynaması son derece tehlikeli bir yoldur. Klonlama genellikle uğursuz bir tonda bilimkurgu romanları ve filmlerine konu olmuştur. Pek çok ülkede klonlamaya yasal sınırlar getirilmiştir.

Dolly'nin ardından bilim insanları fare, sıçan, tavşan, kedi, köpek, domuz, keçi, inek, katır gibi canlıları kopyalamayı başarabilmişlerdir. Bu arada Dolly 2003 yılında ölür.

Bilim insanları halen maymunları kopyalamayı başaramamışlardır. Bu da en gelişmiş primat olan insanın kopyalanmasına henüz daha zamanları olduğunu göstermektedir. Bu arada farklı ülkelerde insan klonlamaya dönük çeşitli yasaklamalar geliştirilmektedir. Konuyla ilgili yapılan kamuoyu araştırmalarında klonlamaya karşı ciddi bir karşıtlığın mevcudiyeti anlaşılmaktadır.

Ek Bilgiler

1- Klon deyimi Antik Yunan'da 'dal' anlamına gelen bir sözcükten gelir. Bir bitkiyi aşılama ya da dalını kestikten sonra ekerek çoğaltma işlemini işaret eder.

2- "This Amerikan Show" isimli popüler radyo programında Texas A&M Üniversitesi tarafından kopyalanan "Second Chance" isimli bir Brahman boğasının hikayesi işlenmektedir.

3- Klon deyiminin kullanıldığı ilk bilimkurgu romanı P. T. Olemy'nin yazdığı 1968 tarihli "The Clones" isimli eserdir.

4- 2005 yılında yapılan bir Gallup araştırması Amerikalıların %87'sinin klonlamayı yanlış bulduklarını göstermektedir. Yalnıca %9'u bu uygulamayı kabul edilebilir bulmaktadırlar.

Lance Armstrong

Yirmi beş yaşına girdiği sıralarda Lance Armstrong (1971–) egosu kadar büyük bir bisiklet yeteneği olduğu bilinen, gururlu ve kibirli bir Teksaslı olarak tanınıyordu. Sonraki on yıl içerisinde spor tarihinin en sevilen ve en ünlü karakterlerinden birisi haline gelecekti. Yedi kez Tour de France şampiyonu olmuş, kanserden kurtulmayı başarmış, dünya çapında milyonlarca insan için bir ilham kaynağı olmuştu.

1996 yılında Armstrong, dünya çapında bir numaraya yükseldi. Dünyanın en fazla gelecek vaat eden bisikletçilerinden birisi olarak görülüyordu. Ne var ki felaket aniden geldi. Ekim ayında kendisine testis kanseri teşhisi konuldu. Hastalık akciğeri ve beynine sıçramıştı. Doktorlar

katı bir kemoterapi uygulamasına başlamadan önce ona %50 kurtulma şansı olduğunu söylediler.

Mucizevi bir şekilde kanseri yendi ve 1998 yılında spora geri döndü. “US Postal Service” takımı için bisiklet sürdü. Ne var ki kanser sonrası dönemi tamamen sorunsuz değildi. Paris-Nice Yarışı’nı bırakmasının ardından neredeyse tamamen spordan çekildi. Bunun yerine Kuzey Carolina’ya gitti ve koç Chris Carmichael (1961–) ile çalışmaya başladı. Bisiklete olan sevgisini yeniden keşfediyordu. Aynı yılın sonlarına doğru İspanya Turu ve Dünya Şampiyonası’nda en önemli beş etabı başarıyla tamamladı.

1999 Tour de France’da prolog etabını kazandı ve asla arkasına bakmadı. Greg LeMond’dan (1961–) sonra sporun en prestijli yarışmasını kazanan ilk Amerikalı olmuştu. Daha sonra katıldığı hiçbir Tour de France yarışını kaybetmedi. 2005 yılında sporu bırakmadan önce altı yarışı daha kazandı. Başka hiçbir yarışmacı altıdan fazla yarış kazanmamıştı.

Lance Armstrong Foundation’da yaptığı çeşitli çalışmalar kansere karşı duyarlılığın artması ve konuyla ilgili kaynak bulunmasına yardımcı oldu. Armstrong daha sonra kansere yakalanmasının başına gelen en iyi şey olduğunu söyleyecekti.

Armstrong kariyeri boyunca performans arttırıcı ilaçlar kullanmakla suçlandı. Bu noktada ısrarla masumiyetini savundu. Zira hiçbir testte ilaç kullandığı ortaya çıkmamıştı.

Ek Bilgiler

1- Associated Press tarafından dört kez “Yılın Atleti” seçildi (2002-2005). 2002 yılında “Sports Illustrated” tarafından “Yılın Sporcusu” seçildi.

2- Üç kez (1992, 1996 ve 2000) olimpiyatlarda yarıştı. 2000 yılında bir bronz madalya kazandı.

3- 1993 yılında dünya sokak yarışı şampiyonu oldu. Yirmi bir yaşında Tour de France’ın bir bölümünü kazanan en genç bisikletçi olmuştu.

Friends

On yıl boyunca Amerikalı izleyiciler, NBC'nin sitcom türündeki dizisi *Friends*'i izleyerek dostça bir samimiyete tanık oldular. Dizi sayesinde ekipte yer alan altı oyuncu büyük ün kazanacaklardı.

Marta Kauffman (1956–) ve David Crane (1957–) tarafından HBO dizisi *Dream On*'un devamı olarak tasarlanan *Friends*, başlangıçta bekar olan ama sonradan bazıları evlenen altı New Yorklu gencin yaşamına odaklanır. Aynı mahallede yaşamakta ve Central Park isimli kafede birlikte zaman geçirmektedirler.

Konsept olarak dizi çok yenilikçi sayılmaz. Öte yandan öyküler 1990'ların Starbucks duyarlılığını yansıtmaktadır. Ross (David Schwimmer, 1966–) ve Rachel (Jennifer Aniston, 1969–), Monica (Courteney Cox, 1964–) ve Chandler (Matthew Perry, 1969–), Phoebe (Lisa Kudrow, 1963–) ve Joey (Matt LeBlanc, 1967–) karakterlerinin talihsizlikleri üzerinden genç

yetişkinler kendi durumlarının yumuşak bir tasvirini görürler.

Ortalama oyunculuk ve senaryoya rağmen dizinin kültürel etkisi son derece belirgindir. Dizinin kadın yıldızları, özellikle Jennifer Aniston yeni trendler yaratır. Kuaförlerde Aniston tarzı katmanlı, orta uzunlukta saçlar moda olur.

Dizinin dili popüler konuşma biçimlerini etkilemiştir. Dizide kullanılan bazı İngilizce tabirler zamanla günlük dile yerleşerek önemli bir yaygınlık kazanmışlardır.

Çok sayıda Emmy ve Altın Küre kazandıktan sonra *Friends*, 6 Mayıs 2004 tarihinde son bulmuştur.

Ek Bilgiler

1- Dizinin başlangıçtaki deneme isimleri "Across the Hall", "Friends like Us", "Six of One" ve "Insomnia Cafe"dir.

2- Ross karakteri David Schwimmer düşünülerek yazılmıştır.

3- Dizi yüzden fazla ülkede yayınlanmıştır. Son bölümü dünya çapında 51 milyondan fazla izleyici çekmiştir.

Oprah Winfrey

O, dünya çapında büyük bir popülariteye sahip olan pop ikonlarındandır. Hemen her yerde ilk adıyla anılmaktadır: Oprah. Popüler kültür üzerinde çok yönlü bir etkisi bulunmaktadır. Bir yayın devidir. Programını izleyen milyonlarca insan içinse o bir hayırseverdir.

Forbes dergisine göre Winfrey'in medya imparatorluğu, onu dünyanın en zengin insanları arasına sokmuştur. 2,5 milyar dolar civarında bir varlığa sahip olduğu düşünülmektedir. *Time* dergisi onu 1998 yılında dünyanın en etkili insanları arasında saymıştır.

Winfrey (1954–) büyük annesi tarafından Mississippi'de su tesisatından bile yoksun bir çiftlikte yetiştirildi. Ünlü olma süreci lisede öğrenciyken Nashville'de bir radyo istasyonunda çalışmasıyla başladı. On dokuz yaşındayken Nashville'deki WTVF-TV'de en genç ve ilk Afro-Amerikan

kadın sunucu oldu.

Bir süre Baltimore'da kaldıktan sonra 1984 yılında Chicago'ya gitti. Kısa bir süre sonra *The Oprah Winfrey Show* adıyla anılan bir televizyon programı yapmaya başladı. İki yıl içerisinde ülke çapında tanınmış ve TV tarihinin en yüksek reytingli programlarından birisi haline gelmişti.

Başarısı zekasından, medya anlayışından ve izleyiciyle ilişki kurarken gösterdiği dürüstlüğünden kaynaklanıyordu. Kendi hikayesini ve başından geçenleri anlatırken de izleyicisine son derece dürüst davranmıştı. Cinsel tacize uğradığını, uyuşturucu kullandığını, hızlı kilo alıp verdiğini ve romantik krizlerini açık bir biçimde anlatıyordu.

Winfrey imparatorluğu bir TV, radyo, müzik prodüksiyon şirketi (Harpo Prodüksiyon) ve bir dergiden (*O, The Oprah Magazine*) oluşmaktadır. Bugüne kadar çok satan statüsüne ulaşan düzinelerce kitap çıkarmıştır.

Oprah ülkenin en bilinen hayırseverlerindendir. Dünya çapında kadın, çocuk ve ailelerin güçlendirilmesi için çalışan kurumlara finansman desteği sağladı. Oprah Winfrey, 2007 Ocak ayında faaliyete başlayan Leadership Academy For Girls in Africa'nın (Afrika'daki Kızlar İçin Liderlik Akademisi) kuruluşu için 40 milyon dolarlık bir katkı sunmuştur.

Ek Bilgiler

1- "Oprah Winfrey Show" haftalık olarak 46 milyon izleyiciye sahipti. 134 ülkede yayınlanmaktaydı.

2- Winfrey aynı zamanda çeşitli filmlerde rol aldı. Steven Spielberg'in "The Color Purple" (1985) filmindeki rolüyle Oscar ve Altın Küre Ödülü'ne aday gösterildi.

3- Winfrey izleyicilerini harekete geçirme noktasında çok başarılıdır. 1998 yılında büyük ölçüde izleyici katkıları ile "Oprah's Angel Network" isimli bir kurum kurdular. Kurum için 50 milyon dolardan fazla destek toplandı.

Don DeLillo

New York City'li Don DeLillo on yıllar boyunca postmodern edebiyatın önde gelen temsilcilerinden biri olarak anılmıştır. Bir düzineden fazla romanında kullandığı kara mizah anlayışıyla tüketim kültürünü, maddeciliği ve medya kültürünü sorgulamıştır. Modern Amerikan kültürünü karakterize eden bazı unsurları tartışma konusu yapmıştır.

1936 yılında Bronx'da doğan DeLillo bir İtalyan işçi mahallesinde büyüdü. Fordham Üniversitesi'ne gitti. Mezun olduktan sonra reklamlar için metin yazarlığı yaptı. Daha sonra bu işten canı sıkıldı ve roman yazmaya başladı. *Americana* (1971) kitabıyla başlayarak eleştirmenler tarafından büyük bir övgü alan çeşitli romanlar yayınladı. Öte yandan eserleri çok satmıyordu.

White Noise (1985) kitabıyla büyük bir başarı yakaladı. Bu çalışma halen en önemli eseri olarak değerlendirilmektedir. Roman, Jack adında bir adamın karanlık ve mizahi öyküsüdür. Jack küçük bir kasaba kolejinde

Hitler Araştırmaları Departmanı'nda çalışmaktadır. Karısı Babette ise gizli ölüm korkusu ile mücadele etmektedir. Evlerinin yakınlarında kimyasal madde sızıntısı meydana gelince aynı korkuyu Jack de yaşamaya başlar.

White Noise çok yönlü bir postmodern romandır. Hikaye ikinci plandadır. Olay örgüsü ateist rahibeler tarafından idare edilen bir hastane gibi marka isimleri, ezoterik akademik tartışmalar, popüler kültür göndermeleri içeren garip olaylar arasında zikzak çizmektedir. DeLillo teknoloji, kitle kültürü ve sağlık takıntılı bir toplumu anlatır. İnsanlar ne yana dönseler orada medyanın koca burnunu görmektedirler. İlginç bir biçimde herkesin birbirinden haberdar olduğu bu dünyada, bireyler kendilerini hiç olmadığı kadar yalıtılmış hissetmektedirler.

Ek Bilgiler

1- DeLillo'nun "White Noise" sonrası yazdıklarının arasında Lee Harvey Oswald (1939–1963) hakkındaki "Libra" (1988), bir terörizm sorgulaması olan "Mao II" (1991), gerçek ve kurgusal karakterlerle kendine özgü bir 20. yy Amerikan tarihi olan "Underworld" (1997) gibi romanlar bulunmaktadır.

2- DeLillo sıklıkla caz müziği, ekspresyonist resim ve yabancı filmleri en çok etkilendiği üç kaynak olarak anar.

3- Yazar olmanın ilk yollarından birinin herhangi bir konuda ciddi değerlendirmelerde bulunmaktan kaçınmak olduğunu söylemektedir.

Nirvana

Nirvana 1990'ların başındaki en etkili rock gruplarından birisidir. 1988 yılında Washington, Aberdeen'de kurulmuştur. Vokalist Kurt Cobain (1967–1994), basçı Krist Novoselic (1965–) ve baterist Dave Grohl (1969–) tarafından kurulmuştur. Grup uzun dönem sessizlik içinde kaldıktan sonra ilk büyük çalışmalarını 1991 yılında *Nevermind* adıyla piyasaya sürmüştür. Böylece tanınmaya başlarlar. Nirvana alternatif bir rock tarzı oluşturmuş, çokça anılan X neslinin temsilcisi olarak ortaya çıkmıştır.

Nevermind 5 milyon satmış ve grubun "Smells like Teen Spirit" şarkısı albümün en parlak parçası olmuştur. Grubun etkisiyle alternatif ve grunge terimleri medyada yaygınlaşmaya başlar. Nirvana hızla X nesline ilişkin her şeyle özdeş görülmeye başlanmış; yabancılaşma, depresyon ve can sıkıntısı gibi temalar anlatılırken sıklıkla onlara gönderme yapılmıştır. Grubun

işlediği önemli temalardan olan amaçsızlık ve hayal kırıklığı “Smells like Teen Spirit” şarkısının sözlerinde anlatılmaktadır:

Kendimi aptal ve bulaşıcı hissediyorum
İşte buradayız
Eğlendirin bizi

Grubun sesi ham, lirik ve yüksekti. Başta popüler müziğe meydan okusa da, alternatif müzik hızla bir popüler müzik türü haline geldi. Nirvana’nın başarısından etkilenen plak şirketleri “Alice in Chains” ve “Soundgarden” gibi gruplarla bu alanda eserler vermeye başladılar. Eskiden plak şirketlerinin yüz vermediği pek çok tür, alternatif adıyla anılmaya başlandı. Zamanla terim gerçek bir müzik akımını tanımlamaktan çıkarak bir pazarlama ifadesine dönüşmeye başladı.

Popülerliğin zirvesindeyken grup çözülmeye başladı. Cobain’in kişisel hayatında sorunlar vardı. Mide hastalığı ve eroin bağımlılığının getirdiği sarsıntının ardından 1994 yılında intihar etti.

Ek Bilgiler

1- 1992 yılında Cobain, “Hole” grubunun solisti Courtney Love (1964–) ile evlendi.

2- Cobain’in ölümünün ardından Grohl, “Foo Fighters” grubunun kurucusu oldu.

3- “Smells like Teen Spirit” Cobain’in bir kız arkadaşının kullandığı parfüm olan “Teen Spirit”e gönderme yapmaktadır.

Spike Lee

Spike Lee (1957–), sinema tarihinin en başarılı ama aynı zamanda en tartışmalı Afro-Amerikalı yönetmenidir. Başta *School Daze* (1988), *Jungle Fever* (1991) ve en başarılı filmi *Do the Right Thing* (1989) olmak üzere çalışmalarının çoğunluğu ırksal temalara adanmıştır. Siyah liderin biyografisini ele aldığı *Malcolm X* (1992) de ırkın temel bir tema olduğu önemli çalışmalarındandır.

Joe's Bed-Stuy Barbershop: We Cut Heads (1983) ilk filmiydi. Büyük ölçüde vakıf burslarıyla çekilen, kendisinin yazdığı, yönettiği ve oynadığı *She's Gotta Have It* (1986) filminin bütçesi 175 bin dolardı. On iki günde tamamlanan kısmen renkli ve kısmen siyah beyaz film ABD'de 7 milyon doların üzerinde gişe yaptı.

Lee, *She's Gotta Have It* filmindeki Mars Blackmon karakteriyle Michael Jordan'la beraber Nike reklamlarında yer alınca popüler oldu.

Do the Right Thing ona uluslararası bir ün kazandırdı. Film Brooklyn'de

ırksal şiddetin patladığı siyah mahallesinin bir gününü anlatmaktadır. Ciddi tartışmalara neden olmuştur. Kimi eleştirmenler filmin ırksal uyum için uğraşmadığını, ancak daha fazla ırksal şiddetin doğuşuna neden olabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Buna rağmen film en iyi senaryo dahil iki dalda Oscar'a aday gösterilmiştir. Film dört dalda Altın Küre'ye, Cannes Film Festivali'nde de Altın Palmiye Ödülü'ne aday gösterilmiştir.

Malcolm X'in özellikle siyah toplumunun içinde bariz bir kültürel etkisi olmuştur. Film pek çok siyah Amerikalının Malcolm'un öğretileriyle ilk kez tanışmasına vesile olmuştur. Filmden sonra pek çokları X harfiyle süslenmiş giysiler giymeye başlamışlardır.

Lee, *Bamboozled* (2000) isimli filminde Amerikan TV endüstrisini ve Amerikan popüler kültürünü hicvetmiştir. New York'taki tutuklu bir uyuşturucu satıcının yaşamını *25th Hour* (2002) filmiyle anlatmış ve Hurricane Kasırgası sonrasında yaşananları *When the Levees Broke: A Requiem in Four Acts* (2006) isimli belgesellerle ortaya koymuştur.

Ek Bilgiler

1- "Better Blues" (1990), "Malcolm X", "He Got Game" (1998) ve "Inside Man" (2006) filmlerinde Denzel Washington ile birlikte çalışmıştır.

2- "Do the Right Thing" filmiyle en iyi senaryo dalında Oscarla aday gösterilmesinin haricinde "4 Little Girls" (1997) ile en iyi belgesel film dalında ödüle aday gösterilmiştir.

3- Lee'nin babası caz basçısı Bill Lee, Lee'nin dört ünlü filmi için besteler yapmıştır: "She's Gotta Have It", "School Daze", "Do the Right Thing" ve "Mo' Better Blues"

Küreselleşme Karşıtlığı

1993 yılında ABD Senatosu North American Free Trade Agreement'ı (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması) (NAFTA) onayladı. Meksika, Kanada ve ABD arasındaki ticari kısıtlamalar bu anlaşmayla kaldırılmış oluyordu. 1990'lar boyunca ABD ve diğer dünya ülkeleri ticaretin önündeki çeşitli kısıtlamaları kaldırarak *küreselleşmenin* gelişimine katkıda bulunmuş oldular.

1999'da Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü karşıtı bir yürüyüşten

Destekçilerine göre küreselleşme, yoksul ülkelerin ABD ve Avrupa'daki zenginlere çeşitli ürünler satmasını sağlayarak yoksulluğun engellenmesini mümkün kılıyordu.

Clinton döneminin sonlarına doğru küreselleşme karşıtı güçlü bir muhalefet doğdu. NAFTA gibi antlaşmalar karşıtlarına göre Amerika'daki üreticilerin Çin ve Vietnam'daki düşük ücretlerle rekabet edebilmek için binlerce işi ortadan kaldırmalarına neden oluyordu. Çoğu Amerikan şirketi işçilerini çıkarıyor ve fabrikalarını başka ülkelere taşıyorlardı (*offshoring*).

Küreselleşme karşıtı ilk ses getiren eylem 1999 yılında Seattle'da yapılan Dünya Ticaret Örgütü toplantısına dönük protestolardı. Birkaç gün içinde küresel ticaret politikalarını protesto için 40 bin civarında gösterici yürüyüş yaptı.

2000 yılında benzeri protestolar Montreal'de ve 2001 yılında Cenova'da oldu.

Küreselleşme karşıtları ticaret antlaşmalarının gelişen dünya üzerinde olumsuz etkileri olduğunu söylemektedirler. Pek çok işçi ter atölyelerinde Batı için üretim yapmak zorunda kalmaktadır.

Küreselleşme, Amerikan siyasetinin en tartışmalı meselelerinden biri olmaya devam etmektedir. Sendikalar genelde serbest ticaret antlaşmalarına karşıyken Wall Street bu antlaşmaları desteklemektedir.

Ek Bilgiler

1- 2004 yılında yapılan bir ankete göre Amerikalıların %38'i NAFTA'yı ülke için faydalı görmektedir. %46'lık bir oran ise antlaşmanın negatif etkileri olduğu düşüncesindedir.

2- Ter atölyeleri (sweatshops) terimi Üçüncü Dünya için kullanılsa da bu konudaki eleştirel literatür daha eskilere gider. Upton Sinclair 1906 yılında "The Jungle" adlı eserinde Amerikan kesim endüstrisindeki zorlukları anlatır.

3- Küreselleşme terimi ilk kez 1980'lerin başında iktisatçılar tarafından kullanılmıştır.

Mia Hamm

Uluslararası futbol tarihinde erkek ya da kadın hiçbir oyuncu Mia Hamm (1972–) kadar çok gol atmamıştır. ABD Ulusal Takımı'nda 17 yıllık kariyerinde 158 gol atmış, Amerika'ya iki Dünya Şampiyonluğu (1991-1999) ve iki olimpiyat altın madalyası (1996-2004) kazandırmıştır. 2004 Atina Olimpiyatları sonrası dünyanın en çok tanınan kadın atletlerinden biri olarak sporu bırakmıştır.

Hamm'ın dinamik oyunu sayesinde kadınlar futbolu önemsiz bir spor olmaktan çıkarak ulus çapında ilgi uyandıran son derece önemli bir spor haline gelmiştir. Öyle ki 1999 Kadınlar Dünya Kupası 650 bin taraftar ve 40 milyon civarında televizyon izleyicisi tarafından takip edilmiştir. 1999 Dünya Kupası şampiyonluk maçında Amerika'nın Çin'i yenişini izlemek isteyen 90.185 izleyici Rose Bowl'u doldurmuştur. Brandi Chastain (1968–) zafer penaltısıyla takımını galibiyete taşımış ve üzerindeki tişörtü çıkararak

zafer turu atmıştır.

Hamm bu tarz duygusal hareketlere tenezzül etmez. Sahadaki tavrı her zaman ateşlidir. Öte yandan dikkatleri asla kendi üzerine çekmez. Mümkün olduğunca dikkati takım arkadaşlarına yönlendirir. Buna rağmen Amerika'da kadın futbolunun yüzü haline gelmiştir.

Kadınlar Dünya Kupası'ndaki başarıları kadınların profesyonel futbol ligi WUSA'nın kuruluşunu getirmiştir. Hamm'ın kurucularından olduğu lig sadece üç sezon sürmüştür.

Hamm, Nike firmasıyla bir kontrat imzalamış ve Nike Oregon Kampüsü'ndeki en büyük binalarına onun adını vermişlerdir. 1997 yılında *People* dergisinde En Güzel Elli İnsan Listesi'ne eklenmiştir.

Eylül 2003 tarihinde "Los Angeles Dodgers"tan Nomar Garciaparra (1973–) ile evlenmiş ve çiftin Mart 2007 tarihinde ikiz bebekleri olmuştur.

Ek Bilgiler

1- 1987 yılında on beş yaşındayken Hamm, Kadınlar Milli Takımı'nın en genç oyuncusu oldu.

2- Hamm, Kuzey Carolina Üniversitesi'ne dört kolej şampiyonası kazandırdı. Kolej kariyerini ACC tarihinin en parlak istatistikleriyle tamamladı (103 gol, 72 asist, 278 puan).

3- 1994'ten 1998 tarihine kadar ABD kadınlar futbolunda En İyi Atlet seçildi. 2001 ve 2002 tarihlerinde FIFA tarafından Yılın Kadın Oyuncusu kabul edildi.

Martha Stewart

Martha Stewart'ın adı yüksek sınıflara özgü bir yaşam biçimiyle özdeşleşmiştir: sade ama şık, el yapımı olmakla beraber profesyonel... Bu tanımlamalar şu anda onun üzerine son derece doğal bir biçimde otursa da Stewart'ın yetişme biçimi tam olarak böyle değildir. Asıl adı Martha Kostyra'dır (1941–). New York City'nin banliyölerinden New Jersey, Nutley'de doğmuştu.

Çevresini kuşatan kent hayatına karşılık geleceğine ilişkin bazı işaretleri çocukluğunda vermeye başlamıştı. Babası ona bahçe düzenlemesini, annesi ise yemek hazırlamayı öğretmişti.

1967 yılından itibaren Stewart, Wall Street'te borsa simsarı olarak çalıştı. Birkaç yıl sonra bu işi bıraktı. 1976 yılında gıda işine girdi. Başlangıçta oldukça mütevazi olsa da 1986 yılına gelindiğinde 1 milyon dolarlık bir

gelire ulaşmıştı.

Bir yandan işine devam ederken öte yandan gazete ve dergilerde şık yaşam biçimi hakkında yazılar yazıyordu. 1982 yılında kendisinin ülke çapında tanınmasını sağlayan *Entertaining* isimli kitabı yayınlandı. Televizyona çıkmaya başlayınca daha da popüler oldu. 1980'lerde sıkça *Today Show* ve *The Oprah Winfrey Show* gibi programlarda boy gösterdi. 1993'ten itibaren kendi haftalık programını yapmaya başladı. Program bir süre sonra yayından kaldırıldı. Öte yandan *Martha Stewart Living* adıyla çıkan dergisi halen yayınlanmaya devam etmektedir.

2004 yılında bilgi sızdırarak ticaret yapmaktan ceza aldı ve 5 ay hapse mahkum edildi. Serbest kaldıktan sonra işini geliştirmek için çalıştı. Net varlığının 600 milyon doların üstünde olduğu tahmin edilmektedir.

Ek Bilgiler

1- 1999 yılında kocasından ayrıldı. Evlenmeden önceki soyadını yeniden almayıp kocasının soyadını kullanmaya devam etti.

2- New York Barnard Koleji'nde öğrenciyken para kazanmak için modellik yapmıştı.

3- Çeşitli ürünlerinin lisansını kendi adıyla aldı. Bunların arasında Kmart ve Macys'deki ev eşyaları ve Lowes'taki boyalar vardı.

Rupert Murdoch

Rupert Murdoch (1931–), eski moda gazetecilik tiranlarının modern bir reenkarnasyonudur. Muhtemelen de türünün son örneğidir. William Randolph Hearst (1863–1951), Henry Luce (1898–1967) ve benzeri medya patronlarının ayak izlerini takip eden Murdoch kendisine gazeteler, dergiler, film stüdyoları, televizyon ve kablolu TV kanalları, uydu hizmetleri ve internet sağlayıcılarından oluşan muazzam bir imparatorluk kurmuştur.

Murdoch kariyerine başladığında bir medya baronu değildir. 1952 yılında yirmi iki yaşındayken babasından kendisine para kaybeden bir Avusturalya gazetesi olan *Adelaide News* kalır. Bunu verimli bir işletmeye dönüştürmek için mücadele eder. Çeşitli ıslah projeleriyle meselenin üzerine gider.

Elli yıldan sonra sahibi olduğu News Corporation dünyanın en büyük medya organizasyonuna dönüşmüştür. Kuzey Amerika'dan Asya'ya dek uzanan ve tahmini 68 milyar dolarlık bir varlığa sahip devasa bir kuruluştur. Şirketi, tek bir kişi tarafından yönetilmekte olan az sayıdaki devasa kurumlardandır.

Murdoch kendi haber kuruluşlarında sıkça haber olur. Sadece ticari manevralarıyla değil, aynı zamanda fırtınalı özel hayatıyla da... Üç kez evlenmiş iki kez boşanmıştır. Altı çocuğu vardır.

Avusturalya'da doğan ve İngiltere'de eğitim gören Murdoch, aldığı kurnaz ticari kararlarla bu iki ülkeyi fethetmiştir. Londra'nın *Sun* gazetesini satın almasının ardından gazete magazin gazetesi şeklinde yayınlanmaya başlamış ve üstsüz kadın resimleriyle dolmuştur.

Murdoch 1970'lerde dikkatini ABD'ye çevirmiştir. İlk olarak 1973 yılında *San Antonio News*'ü almış ve ardından *New York Post* ve *New York*

Magazine bu listeye eklenmiştir. Murdoch'ın liderliği altında *Post*, *Sun* gazetesinin magazinel stilini benimsemiştir. Murdoch sonrası gazetenin akılda kalıcı manşetlerinden bir tanesi, "Üstsüzler barında başsız vücut" olmuştur. Öte yandan gazete muhafazakar bir politik söylem kullanmıştır.

News Corporation, Amerika'nın altı büyük film stüdyosundan biri olan 20th Century Fox'u satın almıştır. Bunu Fox Broadcasting Company, DirecTV ve MySpace.com izlemiştir. Şirket 2007 yılında Amerika'nın ikinci büyük gazetesi *Wall Street Journal*'ı 5 milyon dolara satın almıştır.

Ek Bilgiler

1- 2007 yılında "Forbes" dergisi Murdoch'ı Amerika'nın 33. büyük zengini saydı. 8,8 milyar dolarlık tahmini bir serveti olduğu söyleniyordu.

2- "Sun"ın en ünlü başlıklarından biri, "Şimdi Elime Geçtin" olmuştur. Bu manşet 1982 Falkland Savaşı sırasında İngilizlerin batırdığı bir Arjantin kruvazörünün ardından atılmıştır.

3- 1964 yılında Murdoch ülkenin ilk ulusal gazetesi olan "Australian"ı kurdu.

Kazuo Ishiguro

Çağdaş edebiyatın sıradışı kişilikleri arasında Kazuo Ishiguro (1954–) son derece özel bir yere sahiptir. Eleştirmenler onu günümüzün en başarılı edebiyatçılarından birisi olarak görmektedirler. Özel olarak, insanın geçmiş acılara ve kaçırılmış fırsatlara karşı koyma noktasındaki direncini yansıtan titiz, birinci şahıs anlatılarıyla tanınmaktadır.

1954 yılında Japonya'da doğan Ishiguro çocukken Londra'ya gitti ve orada büyüdü. Her iki kültürde de kendisini yabancı gibi hissediyordu. Gerçekten de onu Japon ya da İngiliz bir yazar olarak adlandırmak hiç de kolay değildir. Bu duruma uygun bir biçimde ilk romanı *A Pale View of Hills* (1982) İngiltere'deki genç bir Japon göçmenin hikayesine odaklanır. İkinci romanı *An Artist of the Floating World* (1986) geçmişindeki politik angajmanlarının yanlışlığını kabul etmek için mücadele veren yaşlı bir Japon'u anlatmaktadır.

The Remains of the Day (1989) hemen herkesin beğenisini kazanmıştır. Booker Ödülü kazanan kitap, Stevens adlı yaşlı bir kahyanın ağzından aktarılmaktadır. Bir malikaneyi idare etmekte olan ciddi ve sabırlı Stevens okuyucuyu görev inancı, profesyonelliği ve eski bir İngiliz asili olan patronuna bağlılığıyla tanıştırır. Adım adım Stevens'ın anlatımında kırılmalar meydana gelir: Hayatını değersiz bir efendiye hizmet ederek boşa harcadığını farkına varmaktadır.

Stevens, güvenilmez anlatıcının tipik bir örneğidir. Sadakati ve önceliğinin yerine geçen, farkına vardığı acı gerçekle yüzleşme konusunda son derece gönülsüzdür. Hayatı boyunca doğru seçimleri yaptığı noktasında hem kendisini hem de okuyucuyu aldatmaktadır. Bu çerçevede Stevens aynı zamanda Ishiguro'nun başkarakterlerinin de tipik bir örneğidir. Bu karakterler söyledikleri kadar söylemedikleriyle de çok şey anlatmaktadırlar.

Ek Bilgiler

1- Başrollerinde Anthony Hopkins (1937–), Emma Thompson (1959–) ve Christopher Reeve'nin (1952–2004) oynadığı "The Remains of the Day"in 1993 tarihli film uyarlaması sekiz dalda Oscar'a aday gösterilmiştir.

2- 1990 yılında yapılan bir röportajda romanlarının esas meselesini

şöyle anlatır: “Nasıl olup da insanların açık gerçeklerle yüzleşemediği... insanlar kendilerini aldatmaya meylettiklerinde, geçmişleri hakkında yarım yamalak hikayeler anlatmaya başlarlar.”

3- “When We Were Orphans” (2000) ve “Never Let Me Go” (2005), Ishiguro’nun yakın dönem çalışmalarıdır. Her ikisi de Booker Ödülü finalistleridir. Bu ödül, eski koloni üyeleri ya da İngiliz vatandaşlarına verilen en iyi İngilizce roman ödülüdür ve son derece prestijlidir.

2Pac ve Biggie

1990’larda hip-hop müziği dünya çapında büyük bir popülerlik kazanırken, Amerikan rap sanatçıları Doğu Sahili ve Batı Sahili olarak ikiye bölündüler. Bu rekabet Dr. Dre (1965–) ve Mobb Deep gibilerini daha yenilikçi işler yapma noktasında harekete geçirdi.

Başlangıçta sanatsal bir rekabet olarak başlayan süreç zamanla gerçek bir çatışmaya dönüştü. Bu olayı hiçbir şey Batı Sahili rapçisi Tupac Shakur (1971–1996) ve Doğu Sahili rapçisi Biggie Smalls (1972–1997) (aynı zamanda Notorious B.I.G. olarak bilinir) arasındaki mücadele kadar iyi anlatamaz.

Shakur ilk solo albümü *2Pacalypse Now*’ı 1991 yılında çıkardı. Albüm mütevazi bir başarı elde etmişti. Şiddet ve şehir hayatı hakkındaki sözleri oldukça tartışmalıydı. 1992 yapımı *Juice* filmindeki performansıyla daha da fazla ün kazanmış oldu. 1995 yılında cinsel saldırı suçlaması nedeniyle cezaevine girdi. Marion “Suge” Knight (1965–) kefaletini ödeyince serbest

kaldı. Buna yanıt olarak Knight'ın *Death Row Records* albümü için üç şarkı yaptı. 1996 tarihli *All Eyez on Me* albümüyle birlikte görevlerini tam olarak yerine getirdi.

Shakur'un en büyük rakibi Doğu Sahili hip-hop müziğini canlandıran New York City'den Smalls idi. 1994 yılında yaptığı *Ready to Die* albümü hit olmuştu. Pek çok Batı Sahili rapçisi Smalls'u hor gördü. Shakur, Smalls'un karısıyla seks yaptığını iddia ettiği "Hit 'Em Up" (1996) şarkısıyla saldırıya geçti.

Kısa bir süre sonra Shakur, 1996 yılında hareket halindeki bir arabadan açılan ateş sonucu öldürüldü. Böylece Doğu'nun ve Batı'nın rap müzisyenleri arasındaki sanatsal rekabet gerçek bir savaşa dönüştü. Pek çokları bu trajik olayın yaşanan gerilime bir son vereceğini düşünüyordu. Belki de Shakur'un ölümünün tartışılabileceği şiddet karşıtı bir zirve toplanabilirdi. Smalls buna yanaşmadı. Kaliforniya'da *Life After Death* isimli albümünü tanıtırken o da öldürüldü.

Her iki cinayet olayı da çözülemedi.

Ek Bilgiler

1- Üçüncü albümü "Me Against the World" birinci sıraya yükseldiğinde Shakur, yine cinsel saldırı suçlamalarıyla uğraşıyordu. Bu nedenle albümü bir numara olmuşken cezaevinde olan ilk sanatçı oldu.

2- Smalls, rap şarkıcısı Lil' Kim'in (1974–) akıl hocası ve kimi iddialara göre sevgilisiydi. 1996 albümü "Hard core" bir kadın rapçi tarafından yapılmış en başarılı albümlerdendi.

3- Teksaslı bir genç, "2Pacalypse Now" şarkısından etkilenerek bir askere saldırdığını söyledi. Bunun üzerine Başkan Yardımcısı Dan Quayle (1947–) "Böyle bir albümün çıkması için hiçbir sebep yok. Onun bizim toplumumuzda yeri yok" demiştir.

Titanic (1997)

"Ben dünyanın kralıyım!"
—Leonardo Di Caprio, Jack Dawson rolünde

Hiçbir film *Titanic* kadar çok Oscar almadı (11) ve hiçbir film onun kadar çok Oscar Ödülü'ne aday gösterilmedi (14). Hiçbir film ABD'de (600 milyon dolar) ve dünya çapında (1,8 milyar dolar) *Titanic* kadar büyük bir gişe başarısı elde edemedi. O tarihi bir destan, bir romans, bir macera ve felaket filmiydi. Tüm zamanların en popüler filmlerinden birisiydi. Sinema tarihindeki gerçek muadili *Gone with the Wind* (1939) olmuştur.

James Cameron (1954–) filmi Hollywood için bir rekor olan 200 milyon dolarlık bir bütçeyle yönetti. Filmin gösterimi 1997 yazından aynı yılın Eylül ayına ertelendiğinde pek çok eleştirmen

büyük bir gişe faciası yaşayacağını ve bütçesini bile çıkaramayacağını söylüyordu. Bu eleştirmenler fena halde yanılmaktaydılar.

Film 1912 yılında yaşanan RMS Titanic gemisinin batma öyküsünü anlatıyordu. Pek çokları bir zamanlar geminin batmasının imkansız olduğunu düşüyordu. Filmde bu öykü günümüzden geriye doğru yapılan geri dönüşlerle anlatılıyordu. Öykü Kate Winslet tarafından canlandırılan üst sınıftaki Rose DeWitt Bukater ve Leonardo DiCaprio tarafından canlandırılan üçüncü sınıftan ya da geminin dümen bölümünden küstah delikanlı Jack Dawson arasındaki aşkı temel alıyordu. Aşkları Titanic'te mahkum kalmıştı.

Cameron devasa geminin batışını çeşitli özel efektleri kullanarak yansıtmayı denedi. Bunun için bazıları büyük ve bazıları küçük olan farklı ölçeklerde gemi modellerinden yararlanıldı. Modellerden biri orijinal 268 metrelik geminin %90'ı kadardı.

Kimi eleştirmenlerce senaryosu basit ve anlatılan aşk hikayesi fazla klişe bulunmasına rağmen genel olarak beğenildi. Oscar Ödülleri'nde Caprio, Jack Dawson'a gönderme yaparak, "Ben dünyanın kralıyım" demişti.

Ek Bilgiler

1- On dört dalda Oscar'a aday gösterilen Titanic, "All About Eve"in (1950) rekorunu kırmış oldu. Kazandığı on bir Oscar'la "Ben-Hur" (1959) filminin rekoruna ulaştı. Daha sonra "The Lord of the Rings: The Return of the King" (2003) her ikisini de geride bıraktı.

2- Rose'un günümüzdeki halini canlandıran Gloria Stuart, 87 yaşındaydı. Oscar'a aday gösterilen en yaşlı insan oldu.

3- Titanic dünya çapındaki enflasyona göre hesaplanmamış brüt kazancı 1 milyar doları aşan ilk film olmuştur.

Avrupa Birliği

Avrupa Birliği, yirmi sekiz ülkeden oluşan ve pek çok eski düşmanı bir araya getiren uluslararası bir organizasyondur. Kökleri II. Dünya Savaşı sonrasının kasvetli dönemine kadar gitmektedir. Savaşın yıkımı, devletleri güçlü politik ve ekonomik bağlar oluşturmaya yöneltti. Bu sayede gelecekte yaşanabilecek çatışmalardan kaçınabilecek ve toparlanma sürecini hızlandırabileceklerdi.

İtalya, Batı Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında imzalanan 1957 Roma Antlaşması insanların ve malların serbestçe dolaşabileceği bir pazar oluşturuyordu. İrlanda ve İngiltere 1973 yılında Ortak Pazar'a katıldılar. Yunanistan, Portekiz ve İspanya ise ülkelerinde demokrasinin kuruluşunun ardından birliğe dahil oldular.

O zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu, Fransa ve Almanya arasındaki kökleri savaş öncesine giden karşıtlığın giderilmesi için sıkı bir diplomatik çalışmayı gerektirmişti. Bu ülkelerin bazı vatandaşları birliğe katıldıklarında ulusal bağımsızlıklarını kaybetmekten endişe ediyorlardı. Pek çok Avrupalı için bu kaygılar halen canlıdır. Örneğin, Norveç'te oy kullanan vatandaşlar ulusal bağımsızlık kaygısıyla AB'ye katılımı reddetmişlerdir.

Soğuk Savaş'ın bitişi ve iki Almanya'nın birleşmesi ile entegrasyon süreci hızlanmıştır. Maastricht Antlaşması (1992) gruba Avrupa Birliği adını kazandırmıştır. Birliğe devletlere özgü pek çok özellik kazandırılmıştır: bir bayrak, bir marş ve en önemlisi bir para birimi olan Euro. Pek çok devlet kendi para birimini bırakarak Euro'ya geçmiş ve bu süreç 2002 yılında tamamlanmıştır.

Avrupa Birliği, 20. yüzyılın en büyük diplomatik başarılarından biri olarak değerlendirilmektedir. Geleceği belirsiz de olsa uluslararası küreselleşmenin yeni bir modeli gibi algılanmaktadır. 2004 yılında çoğu eski komünist ülkelerden on iki yeni üye kabul edildiğinde kimileri grubun fazla büyüdüğü eleştirisini getirmişlerdir. Türkiye de halen üyelik sürecini sürdürmekte ama pek çok Avrupa ülkesi bir Müslüman ülkenin birliğe katılmasına karşı çıkmaktadır. 2005 yılındaki oylamalarda Fransa ve Hollanda'da Avrupa Anayasası oylamaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu dış ilişkilerde birliğin gücünü kısıtlayan bir durumdur. Grubun geleceği belirsizlik içerisindedir.

Ek Bilgiler

1- Geleneksel olarak tarafsız olan İsviçre, AB üyesi değildir. İzlanda, Ukrayna ve Rusya gibi ülkeler de birliğin dışında kalmışlardır.

2- 2004 yılında pek çok eski Doğu Bloku ülkesi AB'ye katıldı. Birliğe katılan on ülke Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovak Cumhuriyeti ve Slovenya'dır.

3- Danimarka ve Birleşik Krallık AB üyesidir. Öte yandan kendi para birimleri olan kron ve poundu korumayı tercih etmişlerdir.

Tiger Woods

Golfçu Tiger Woods (1975–), hemen her spor dalı dahilinde kendi neslinin en baskın atletlerinden birisiydi. Otuz bir yaşındayken Jack Nicklaus (1940–) dışındaki herkesten daha fazla golf şampiyonası kazanmış ve Tiger Slam olarak bilinen, dört büyük kupayı arka arkaya kazanan ilk oyuncu olmuştur. Grand Slam'ı tamamlayan en geç oyuncudur.

PGA Tur tarihindeki herhangi bir oyuncudan daha fazla para kazanmıştır (70 milyon dolardan fazla). Sponsorluk anlaşmaları sayesinde 75 milyon doların üzerinde bir serveti yönetmektedir. 2010 yılında kimi tahminlere göre 1 milyar dolar kazanan ilk sporcu olmuştur.

Afro-Amerikan, Çin, Kızılderili, Kafkas ve Tayland kökenli, kendi deyimiyle "Cablinasian" Tiger Woods, azınlık kökenli oyunculara ilham kaynağı olmuştur.

Woods tam bir harika çocuktu. Dokuz aylıkken babası Earl'u taklit etmeye çalışır. İki yaşında *The Mike Douglas Show*'da boy gösterir. Şovmen Bob Hope'un (1903–2003) karşısına çıkar. Üç yaşında başarılı bir golf oyuncusudur. Beş yaşında *Golf Digest*'ta adından söz ettirir.

Tarihin en başarılı amatör kariyerlerinden birinin ardından 1996 Ağustos'unda profesyonel olur. 60 milyon dolarlık sponsorluk antlaşmaları imzalar. Çaylak olarak iki turnuva kazanır. 1997 Masters'ı kazanarak bir yıl içerisinde ilk büyük zaferini elde eder.

En başarılı sezonu 2000 yılıdır. Üç büyük turnuva kazanarak bunu daha önce başaran Ben Hogan'a (1912–1997) katılır. Woods o yıl Amerika Açık'ı turnuva tarihinin en parlak skorlarını elde ederek kazanır.

Ek Bilgiler

1- Asıl adı Eldrick'tir. Takma adı "Tiger"ı Vietnam Savaşı sırasında babasının hayatını kurtaran Vuong Dang Phong adındaki Vietnamlı bir askerden almaktadır.

2- Pazar günleri kırmızı gömlek giymesi en önemli özellikleri arasında yer almaktadır.

3- Woods, "Sporst Illustrated" tarafından iki kez (1996 ve 2000) Yılın Sporcusu seçilen tek kişidir. "Associated Press" tarafından üç kez Yılın Erkek Atleti (1997, 1999, 2000) seçilir.

The Sopranos

Bir New Jersey mafya ailesinin hikayesini anlatan *The Sopranos* dizisi daha önce görülmemiş bir popüler başarı kazandı ve eleştirmenler tarafından da beğenildi. David Chase (1945–) tarafından yaratılan program HBO'da 10 Ocak 1999'dan 10 Haziran 2007 tarihine kadar yayınlanmaya devam etti.

Dizi kurgusal Di Meo mafya ailesinin lideri Anthony "Tony" Soprano'nun yaşamına odaklanıyordu. James Gandolfini (1961–2013) tarafından canlandırılan Soprano, suç yaşamı ve aile hayatını dengelemeye çalışıyordu. Her iki yaşamını da psikiyatristi Lorraine Bracco (1954–) tarafından canlandırılan Dr. Jennifer Melfi koçluğunda parçalara ayırmıştı.

The Sopranos sadece yeraltı dünyasını sansürsüz bir formatta betimlemesiyle izleyici çekmiyordu. Aynı zamanda merak uyandıran olay örgüsüyle izleyicileri sonraki bölümü merakla beklemeye teşvik ediyordu. 2001 yılında *Nation* dergisinde eleştirmen Ellen Willis dizi hakkında şöyle dedi: "Bitmemiş bir 19. yy romanı tadında. Eğlenceli akışı ve öykünün gerilimi Dickens'ı andırıyor."

Dizi yayınlamaya başladıktan kısa bir süre sonra *New York Times*'ta "Son çeyrek yüzyılda ortaya çıkmış Amerikan kültürünün en başarılı çalışması" değerlendirmesi yapıldı.

The Sopranos eleştirmenler tarafından beğenildiği gibi yüksek reyting oranları kazanmayı da başardı. Dördüncü sezonun ilk bölümü 13,4 milyon izleyici çekti. Bu HBO programlarının kazandığı en yüksek reytingdi.

Ek Bilgiler

1- 2005 başlarında A&E, "The Sopranos"un gözden geçirilmiş

versiyonunu yayınlanmak için 195 milyon dolar ödedi.

2- 2002 yılında TV Guide diziyi tüm zamanların en başarılı elli programı listesinde beşinci sıraya koydu. Listede "Seinfeld", "I Love Lucy", "The Honeymooners" ve "All in the Family"nin ardından geliyordu.

3- Tony Soprano'nun karısı Carmela adını Mario Puzo'nun (1920–1999) "Godfather" romanındaki Vito Corleone'nin eşinden alıyordu

J. K. Rowling

İngiliz yazar J. K. Rowling (1965–) tarafından yazılan *Harry Potter* roman serisinin diğer tüm romanların üzerinde kültürel ve ekonomik etkisi olmuştur. Dünya çapında 300 milyondan fazla satmış, başarılı film uyarlamaları, video oyunları ve müzikalleri yapılmıştır. Rowling'in çocuk büyücüsü hızla bir endüstri yaratmış ve kendisi de bu süreç içerisinde milyarder olmuştur.

Rowling, büyücü olduğu halde bunun farkında olmayan bir çocuk karakterini 1990'da tahayyül etmişti. Londra'dan Manchester'a giden bir trendeydi. Tren dört saat rötar yapmıştı. Treni beklerken Harry Potter'ın dünyasını kafasında kurmuştu.

Boşanmış bir anne olarak İskoçya'da hükümet konutlarında ikamet ediyordu. Kitabını hâlâ bitirmemişti. Ama Scottish Arts Council tarafından kendisine verilen bir burs sayesinde kitaba yoğunlaşabiliyordu.

Sonunda 1995 yılında kitabını tamamladı. Ne var ki kitabın İngiltere'de yayınlanması için iki yıl daha geçmesi gerekecekti. 1997 yılında Bloomsbury *Harry Potter and the Philosopher's Stone*'u (Harry Potter ve Felsefe Taşı) ilk olarak bin kopya bastı. Böylece Rowling'in edebi ve kültürel yıldızlığa yükselme süreci başlamıştı.

ABD'deki Scholastic Yayınevi kitabın yayın haklarına tanınmayan bir yazar için oldukça yüksek bir ücret olan 105 bin dolar ödedi. Ardından ilk kitap *Harry Potter and the Sorcerer's Stone* adıyla yayınlandı.

Rowling arka arkaya kitaplar bastıkça her biri bir öncekinin rekorunu kırdı. Yedinci ve son kitabı sadece ABD'de 12 milyon kopya basıldı. 2007 yılında Amerika'da basıldıktan sonraki ilk 24 saat içinde 8,3 milyon kopya sattı.

İnanılmaz satış rekorları ve filmlerin başarısı (ilk beş film dünya çapında 4,4 milyarlık bir gişe başarısı elde etti) bir yana, kimi araştırmalar kitabın çocukların okuma alışkanlıkları üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koydu. 2005 yılında daha sonra başbakan olacak olan Gordon Brown (1951–) şöyle demiştir: "Düşünüyorum da J. K. Rowling okuma yazma alışkanlığı için dünya genelinde diğer herhangi bir bireyin yaptığından daha çok şey yapmıştır."

Ek Bilgiler

1- Rowling kendi ilk adındaki J ve büyük annesinin adındaki K harfini (Katleen) kullanarak yazarlık ismini oluşturmuştu. Kendi ilk adı Joanne yerine bunu kullanarak daha fazla genç erkek okuyucuya ulaşabileceğini düşünüyordu.

2- Rowling altı yaşından beri yazı yazdığını söylüyordu. Söylediğine göre hikaye anlatma yeteneğini küçük kız kardeşi Di'yi eğlendirebilmek için geliştirmişti.

3- Hary Potter ve onun dünyasını zihninde canlandırdığı sırada kalemi yoktu ve bir başkasından kalem isteyemeyecek kadar utangaçtı. Eve dönünce aklından geçen her şeyi kağıda döktü.

Serinin 1. Kitabı

**Yedi Farklı Alandan,
Her Güne Yeni Bir Konu!**

Birer sayfalık *Tarih, Edebiyat, Felsefe, Matematik, Bilim, Din, Güzel Sanatlar* ve *Müzik* bilgileriyle zihninizi canlandırın, eğitiminizi tamamlayın ve kültürlü insanlar arasında hak ettiğiniz yeri alın.

Serinin 2. Kitabı

Dünyanın en ünlü, en parlak, en alçak ve en unutulmaz karakterleri...

İnsanda karşı konulmaz bir okuma isteği uyandıran serinin ilk kitabı gibi ***Entelektüelin Kutsal Kitabı: Biyografiler*** de okura yıl boyu devam edecek bir öğrenme süreci vaat ediyor: Her güne bir kişi.

